Hoffmann László

Pécs

1928

Pécsi KMT. tavasz-
kiall.

8. l.

NÉMET ÉS OS

KESSLER, JOSEPH (1826—1887)

Jézus Szent Szíve

Jelezve lent jobbra: Jos. Keszler, 1882.
Vászon, olaj, 132×92 cm. (Prímási lakosztály.)
Simor prímás megrendelésére készült.
Maszlaghy II., 503. szám.

KREUTZ, JOHANN (1803—1881)

Hit, remény és szeretet jelképe, hajótöröttek

Vászon, olaj, 196×143 cm. (Prímási lakosztály.)
Maszlaghy II., 440. szám.

KRIPPEL (XIX. sz. eleje)

A bor allegoriája

Borozó társaság

Fa, olaj, egyenkint 41×54 cm. (43. szoba.)
Maszlaghy II., 260. és 261. szám. — Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár. Új Magyar Sion, VII., 1876., 110. l.

LÖSCHINGER, ANTON (XIX. század)

IX. Pius pápa arcképe

Jelezve balra lent: Löschinger, 1878.
Vászon, olaj, 36×29 cm. (26. szoba.)
Maszlaghy II., 430. szám.

Hoffmann László
épitész (nichai

l.

Pécsi K. hab. herv
1946. juni – jul
Alkotások Pécsett

Madonna.

Hoffmann László

építész

l. Pécs, Rákóczi u. 35

Pécsi KMT művésztagja

1933.

II. Egy 3·375 m. os kerettel eltolva az I. h

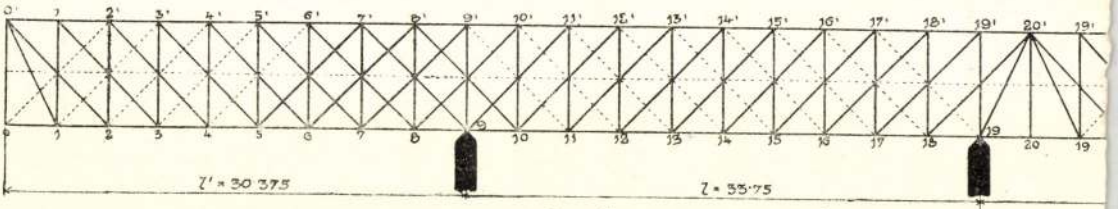

A legnagyobb nyomatékok

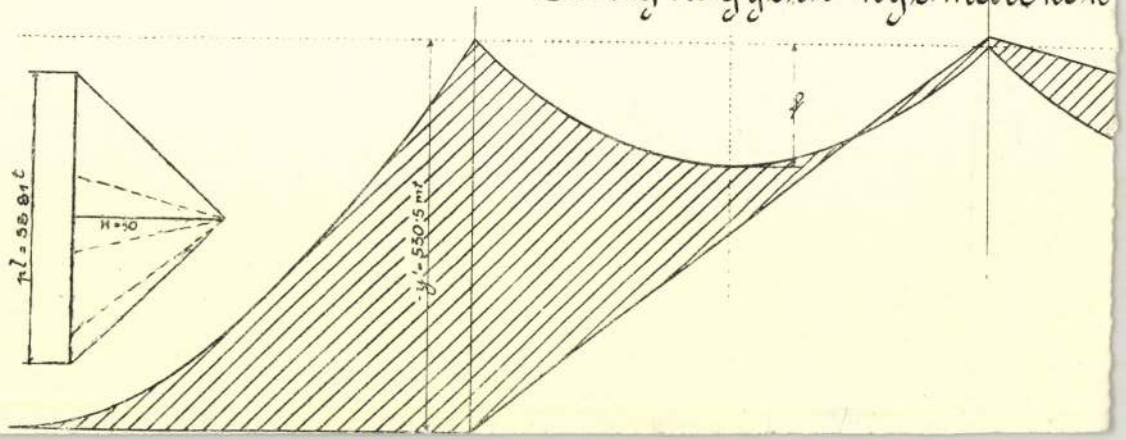

MDK

Hoffmann László

Turistaház, terv
Családi lakóház,"
Nyaraló, "
Elemi eskola, "
Ipari épület, "
Repülőgép hangár,"

Pécsi Képzőműv. és Műbarátok Társ. kiáll. Pécs, 1932. márc. 2o 1.

MDK

Hoffmann László épitész, Pécs

Pécsi Képzőmüv. és Mübarátok Társ. kiáll. Pécs,
1936. jun. 11 l.

dézsma begyüjtő helye, földszintes,
XVIII. század.

Hoffman László,ép.
szül. Pécs, 1897-ben .

oklevél kelte: 1921

" száma: 6991

A m.kir. József Müegxetemen okl.-t,absolut.-t vagy okl.-honositást nyert épitészek névjegyzéke. 1873-1928-ig. EI-ÉM. 1931 jan.15. 17.1.

Hoffmann László, építész

M.D.K.

nyert megbízást a
pécsi Szeretetház terve-
inek elkészítésére.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1934. LV. évf.
jan. 3. sz. 5. old.

Hoffmann László épitész

Pécs, Aero Club épitk.

Tér és Forma, 1935 VIII. 298

Hoffmann László, építész M.D.K.

tervét a mecseri üdülő szálló pályázatán, ötödik helyen megvásárlásra érdemesítet-tér.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1935. LVI. évf.
márc. 6. sz. 8. old.

MDK

Hoffmann László építész

3 pécsi müépitészt kér fel Pécs ... tanári lakások tervpályázatának elkészitésére. Dunántul, 1929, I.4. 2.1.

MDK

Hoffmann László pécsi ép.

Döntés a Villányi és siklósi székházak épitési ajánl. felett. Dunántul, 1927, febr. 2. 2.l.

MDK

Hoffmann László, épitész

Baranya m. ...közgyülési terem, tüdőszanatórium...
a mohácsi László kórh.... Dunántul, 1930. V.20. 5.1.

MDK

Hoffmann László, festő.

Turistaház, kerv.
Családi lakóház, "
Nyaraló, "
Elemi iskola, "
Ipari épület, "
Repülőgép hangár, "

Pécsi Vigadó. - A Pécsi Képrőm. és Műbar. Társ. X kiáll.
1932 II. 27 - IV. 5. - Kat. 20. l.

MDK

Hoffmann László, építész

a régi donatusi bucsujáró kápolna helyén megépíti a faszerkezetű sikfődémmel képzett templomot, érdekes megoldásu szabad szószékével. Festői dísze a környező szőlőhegyeknek. (III rajz. 4. ábra.)

Dr. Goszbonyi Gyula: Pécs, a templomok városa. Magyar Építőművészet. 1941. 12. sz.

MDK

Hoffmann László épitész

M. Mérnökök Szabad Szakszerv. Pécs-baranyai csoportjának kiáll. Baranya Vm. Muz. 1946.jun.

Hoffmann László

MDK

pót

művészeti szakbizotts. : xcxcxx tag

Pécsi Képzőm. és MUbar. Társ. kiáll. 1936. nov.

MDK

Hoffmann László

Pécsi épitész 1928-ban.

MDK

Hoffmann László, épitész

Pécs. Ráth-u. 35.

A Pécsi Képzömüvészek és Mübarátok Társaságának müvésztagja. 1942.-ben.

MDK

Hoffmann László épitész Pécs

Pécsi Képzőmüv. és Mübar. Társ. kiáll. 1937. máj.

MDK

Hoffmann László

művészeti szakbizottság póttagja

Pécsi Képzm és Mübar. Társ. 23.kiáll. 1938.jun.

MDK

Hoffmann László pécsi épitész

a Társaság tagja

Pécsi Képzm és Mübar,Társ. 23. kiáll.1938.jun.

MDK

Höffmann László építész, Pécs

Pécsi Képzőm. és Mübar. Társ. kiáll. 1936. nov.

MDK

Hoffmann László

művészeti szakbizotts. póttag

Pécsi Képzőmüv. és Mübarátok Társ. kiáll. 1935. jun.

MDK

Hoffmann László

Műv. szakbiz. póttag

Pécsi Képzőm. és Műbar. Társ. kiáll. 1937. máj.

MDK

Hoffmann László

Müv.szakbiz. póttag

Pécsi Képzőm. és Műbar. Társ. kiáll. 1938. jun.

MDK

Hoffmann László szül.1897. okl.épitészmérnök

1925. febr.hó 13.-ától a Kamara új tagja.

Cikk: Hirdetés tagfelvételről.

A Magyar Mérnök és Epitész-Egylet Közlönye.
LXIV.k. 45-46.sz. 386.o.

MDK

Hoffmann László

OTI pécsi tüdőbeteg-szanatórium tervp. dicséret.

MMÉEKözl. 1940.8.1.

MDK

Hoffman László

Mecsek üdülőszálló terve, ép.tervr.

Szeretetház terve, "

Pécsi Képzőművv. és Műbar. Társ. kiáll. 1935. jun. 29 l..

M.D.K.

Hoffmann László, epitész

és Nick István az összevont második á harmadik díjak (700 + 500) cegiket nyerték el a pécsi fertőtlenítő intézet terepalyázatán

Vállalkozók Lapja. Bp. 1942. LXIII. évf.

máj. 13. sz. 5. old.

Hoffmann László, építész M.D.K.

és Martschényi Imre hőrös terve a 15 egyenként 1200 p-ős díjak egyikét nyerte el az OTI pécsi tüdőbetegszanatórium pályázatán!

Vállalkozók Lapja. Bp. 1940. LXI. évf.

jan. 11. sz. 6. old.

K.D.K.

MDK

Hoffmann László

Építészeti terveket állitott ki a pécsi képzőművészek kiállitasán.

Cikk: A pécsi képzőm.és műbarátok társ. kiállitasa.

Képzőművészet,1932. 108.l.

MDK

Hoffmann László

Magyar Épitőművészet 1941. 12. sz. 385.l.

MDK

Hoffmann László épitész

A Balokányi-liget tervpályázatán, tervét 4 millió koronáért megvásárolták.

Cikk: Weichinger és Dörre épitészek nyerték a Balokányi-liget tervpályázatának I.dijat

Dunántul, 1926. dec.21. 3.l.

MDK

Hoffmann László

A Pécsi Képzőm. és Mübarátok Társ. müvésztagjai 1938.

M.D.K.

Hoffmann László

pécsi építész

200 K-ás második díjat nyert a siklósi főszolgabírói hivatal- és laktanya pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1927. XLVIII. évf.

febr. 16. sz. 9. old.

Hoffmann Lóránd, építész

L. Pilch Andor

29-32

Mendöl Zs.: Pécs építészete a két világháboru körött

...vaz

...észet Bp. 1983

83/2

MDK

Hoffmann Lenke, festő.

124. Bányászházak, of.

Műv. és Keresk. Int. (v. Ernst Mue.) – Nemz. Sport biz-
és a M. Képzőm. Szabadszerv. kiáll. – 1945 III. 11-26.
Kat.

Hofman Lenke festőművész

Művével szerepelt az "Alkotó Művésznők Egyesülete" első kiállitásán.

E.K. 931. VI. 7.

MDK

Hoffmann Lenke

Képzőművészet 1932. 43.l.

Hofman Lenke festő

Nemzeti Szalon téli tárlatán neve szerepelt.

EK-932-T.1.

Hoffmann Lenke

Bányászházak (olaj)

Nemz Sportbiz. MKénzö
Kiáll Katalógu 1945a

Hoffmann Lenke

Bemutatott műve:

124. sz. „Bányászházak," olaj.

A Nemzeti Sportbizottság és a Magyar Képzőművészek Szabadszakszervezetének Kiállítása, Budapest, 1945.

B. Hoffmann Lenke
festő.

Gyermekek harácsonya "cimű"
"képzet mutatta be a tárlaton.

Merei Ottó: VI kerületi művészek csoportkiállítása
Művészet, 1972 junius - 38 oldal

B. Hoffman Lenke

festő

A modern művészet és a naiv művészet kölcsönhatásait doku-mentálta B. Hoffman Lenke művészete.

F. Mihály Ida: Naivok seregszemléje Possonyban.
MŰVÉSZET, 1973. január - 36. oldal

HOFFMANN Lenke festő

SUPKA MAGDOLNA: Tóth Menyhért. Bp. : Gondolat, 1990

26.p.

1960 táján Belányi Viktor festő felesége Hoffmann Lenke festő fogadta be műtermébe a Bajcsy-Zsilinszky uton Tóth Menyhértet

Egyház anyja és feje /'
király egybehangzó akar
marosan a vértanúhalált
Adalbert. Szent István
megerősitette a Szent M
lomuk fölszentelése alk
a kalocsai egyházmegye
Győr, Pécs következett,
évvel bezáróan. A pápai
bizonyitja a Szentszékk
tok felsorolása mit áru
rités lelki eredményess
nyitó király személyisé

Ha ezt kiegészitjük

Hoffmann Lenke

MDK

Nagybányai ~~tét~~

Műcsarnok 1942-43 téli kiállitás

Hoffmann Lenke
Vágvölgye
Trauenstein, olaj

AME I.kiáll. N.Szal. 1931. jun. 7 1.

Hoffmann Lily

Universal 1902 96, 137, 142, 162,
225, 412, 430
— 1910. 23

Hofmann Lili

Neusarnok München.

1901. Tav. Kiall.

1901–2. téli Kiall.

nem aronos Lenkeiné-

vel ??

Fegyverek, bronzkori VI. 126.

Schmidt-
Hoffmann Lily

München 1910

23

III.

38. Pergament oklevél Zsigmond korából.

Hofmann Lili

Sajtep. repr. Ta

27l

Irodis

Hofmann Lili

god.

Ta 15. l

Hofmann Lili

festi

München

Mücsarnok

1901. tav.

1901–2 teli

Jazyg-szarmata népek V. 263.

Hoff

Hoffmann Lily

---

l. Schmidt - Hoff-

Mann

I. TEREM.

1 **Segantini Giovanni.** Hazatérés az erdőből. Szénrajz. 1000 korona.

2 **Segantini Giovanni.** Havasi gyopár. Szénrajz. 10,000 korona.

3 **Segantini Giovanni.** A szerelem istennője. Olajfestmény. 40,000 korona.

4 **Segantini Giovanni.** Rhododendron. Szénrajz. 10,000 korona.

5 **Segantini Giovanni.** Lótanulmány. Szénrajz Magántulajdon

6 **Segantini Giovanni.** Gyöngéd anya. Olajfestmény. Rasini A. tulajdona.

7 **Segantini Giovanni.** Pulyka Olajfestmény. 4000 korona.

8 **Segantini Giovanni** Friss ital. Olajfestmény. Rasini A. tulajdona.

9 **Segantini Giovanni.** Halál. (A hármaskép III. része.) Olajfestmény. 200,000 korona.

10 **Segantini Giovanni.** Savognino. Tanulmány. Olajfestmény. 4000 korona.

11 **Segantini Giovanni.** Liba. Olajfestmény. 4000 kor.

12 **Segantini Giovanni.** Kappan. Olajfestmény. 6000 korona.

13 **Segantini Giovanni.** Tájkép. Olajfestmény. 10,000 korona.

*14 **Segantini Giovanni,** Természet. (A hármaskép II. része.) Olajfestmény. 200,000 korona.

15 **Segantini Giovanni.** Szénagyűjtés az Engadinban. Olajfestmény. Rasini A. tulajdona.

Hofmann Lilly

16 **Segantini Giovanni.** Csendélet. Olajfestmény. 5000 korona.

17 **Segantini Giovanni.** A reggel. Olajfestmény. 10,000 korona.

18 **Segantini Giovanni.** Ló a réten. Olajfestmény 10,000 korona.

19 **Segantini Giovanni.** Élet. (A hármaskép I. része.) Olajfestmény. 200,000 korona.

20 **Segantini Giovanni.** Reggeli mise. Olajfestmény. 30,000 korona.

21 **Segantini Giovanni.** Asszony tehénnel. Olajfestmény. 6000 korona.

22 **Segantini Giovanni.** Ave Mária. Szénrajz. 1000 kor.

23 **Segantini Giovanni.** Szerelmesek. Szénrajz. 10,000 korona.

24 **Segantini Giovanni.** Zenei allegoria. Olajfestmény. Rasini A. tulajdona.

25 **Segantini Giovanni.** Mezei munkás. Szénrajz. 6000 korona.

26 **Segantini Giovanni.** Birkanyírás. Szénrajz. 10,000 korona.

27 **Troubetzkoj Paolo.** Segantini mellszobra. Bronz. 4000 korona.

II. TEREM.

28 **East Alfred.** A. R. A.—R. P. E. „A nyugalom ősi tanyája.“ Olajfestmény. 14,000 korona.

29 **Palmié, Charles J.** Tórészlet. Olajfestmény. 1600 korona.

*30 **Márk Lajos.** Hervadás. Olajfestmény. Eladó.

31 **Palmié, Charles J.** Híd. Olajfestmény. 1600 korona.

*32 **East Alfred.** A. R. A.—R. P. E. Esteli dal. Olajfestmény. 14,000 korona.

*33 **Hofmann Lilly.** Tájkép. Olajfestmény. 700 korona.

KMT 1901 sav. nemzeth. kiáll. Est.

Hoffmann Lilly

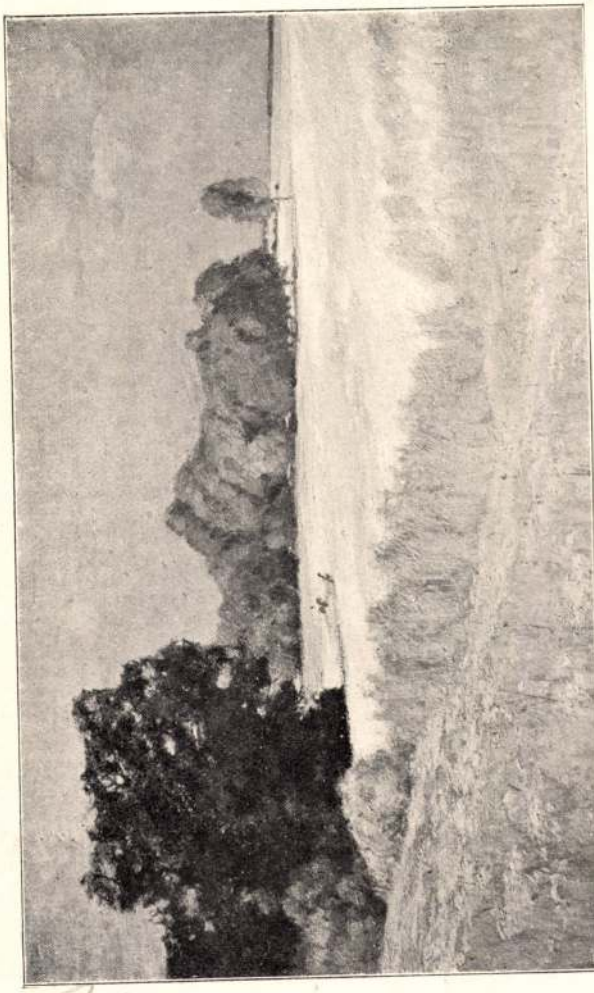

33. Hofmann Lilly: Tájkép.

KMT. 1901. tav. nemzeti kiáll

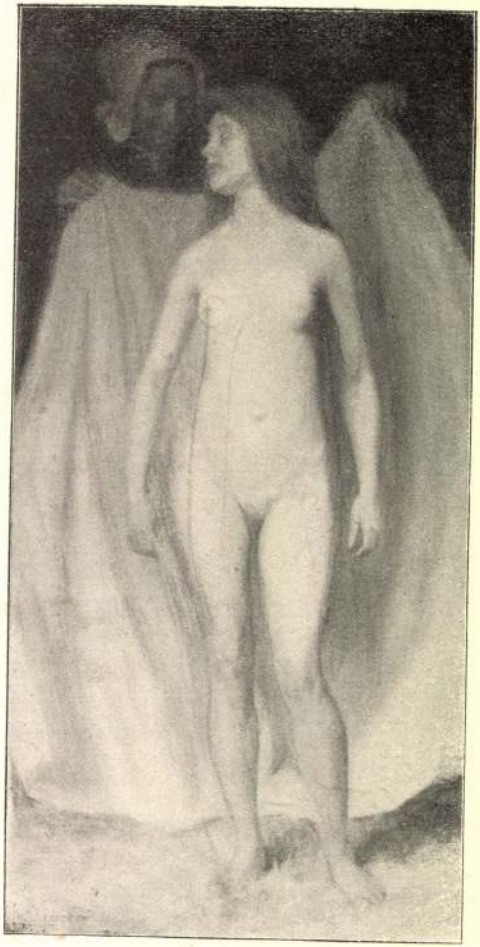

163. Jendrássik Jenő: Fürdés után.

Hoffmann Lily

Souvenet 1902

96, 137, 142, 162

225, 412, 430

Építés.

Pavlik

Lakatos.
(Hátsó épü

Hoffmann Lilly MDK

Tájkép, repr.

Műcsarnok 1901. tavaszi nemzetközi kiáll.

Hoffmann Lilly MDK

Tájkép, olf.

Mücsarnok 1901, tavaszi nemzetközi kiáll.

Hoffmann Lipót, szabó

Győrben polgárjogot nyert: 1769. máj. 17. Feketevárosból jött. kath. Taksa 24 Ft./ Album Neo-Civium 1747-1838/ 100. o

Lengyel Alfréd: Sopronmegyei családnevek Győr város polgárkönyveiben. 97. old

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XII. 1958. Sopron

M.D.K

HOFFMANN Lipót festő

Garas XVIII. n. 145, 223, 253. l

Hofmann Lipót

1825-ben 15 éves

Hofmann Lipót, a bécsi Polytechnicum hallgatója, 15 éves korában, 1825-ben iratkozott be.

Lásd Fleischer Bécs 52. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton u. 3/B.
Telefon József 8-53.

M.D.K.

HOFFMANN Lipót festő

1763-65-ben Győrben Stern Mihály festő tanítványa

Garas XVIII. sz. 223. l.

NDK

Hoffmann Lőrinc építőmester

Tata vár ~~északi~~ újjáépítésében szerepe

Faller Jenő: Tata várának építéséről, Tata, 1938. - 21. l.

MDK

Hoffmann Lipót festő, Győr

1763. szerződik Stern M. festővel, tanitani fog

Römer Flóris hagy. XIV. cs.

val megértette és visszam
a sárkán csak men
maratt, Ésgyan szőgyaznén

M. D. K.

HOFFMANN Lőrinc építész

Tata várának építésén dolgozik

Pavlo da Roma mellett

Gerő: Magyarországi várépítészet

Bp. 1955. 378. l.

MDK

Hoffmann Lőrinc kőmives inas, kőmives legény

résztvett Buda ujjáépitésében 1686 után

Schoen Arnold:Buda épitőmestereiről töredékek, vázlatok I.Kik épitették ujjá Budát az 1686.évi romokból? Müvért 1957.VI.évf.4.sz.299.l.

M. D. K.

HOFFMANN Lorinc

1573-1592 között a tata vár építke-
zéseinél dolgozik

Gerő: Tata... Bh. 1954. 6. l.

Hoffmann Lőrinc

építőmester

l.

Gerő László: Tata

települése és műemlékei. Bp. 1954. 6. l.

Hoffmann Károly

XVI

l.

Patakiváros

124. l.

HOFFMANN MARIA, festo

1931-ben 5 fiatal festőnövendék érkezett Nyirenyházár Sóstóra. A régi Szódagyárban helyezték el őket. Eljötte üdvözölni őket: Barzó Endre, Amos Ungar Imre, Hoffman Mária, helybeli művészek. és sok masok, műpártolók, rajztanárok, stb. 27.old

DIENES ISTVÁN: Művésztelep a nyiregyházi Sóstófürdőn 1931-34 25.old

Szabolcs-Szatmári Szemle, 1970. v. 4.sz

MDK

Hoffmanné Marsovszky E. festő

A Műterem csop.kiáll. B.A. cikke. Magyarság. 1938, jul. 16. 11.l.

Hoffmanné Marsovszky E. MDK

Uram, olf.
Tanulmány, olf.
id.H.J. olf.
Hindy Zoltán, olf.

~~Műtárgy~~
Műterem XVII. Csoportkiáll. 1938. jul.

Hoffmann Marius festő * 1849 Pápán. 1887.
a münchení képzőművészeti akadémia növendéke volt.

~~Pálffy Miklósbáró, országbíró, a györi hős,~~

arczk. II. 140.

II. 3986. Hoffmann Marius, 31 éves, izr., szül. Pápán, Magyarországon, atyja elhalt, antik osztály, 1881 máj. 9.

Som 184.1

II. 1887. Roskovitz Ignác, 25 éves, görög vallású, születeti Ungvárott, Magyarországon, atyja kanonok, gyakorlati hadosztály, 1880

Hoffmann Marius, festő; szül. 1849 v. 1850-ben Pápán.

1881-ben a münchemi képzőművészeti akadémia antik osztályát látogatta.

Somogyi Miklós: Magyarok a münchemi Képző-művészeti akadémián. Művészet. 1912. 184. l.

Hoffmann Márton

otvös 1778

laid

Mik. Pozs. 138

Hoffmann Márton, pozsonyi

ötvös V. 138.

Hoffmann Márton

ötvös

MDK

Hoffmann Paula, festö

Baránski E.László tanár növendéke.

Fekete köcsög. Vizf.
Cinkotai táj. 24.l. "

Az OMKK Föisk.Növ.Munk. kiáll. 1923 márc.18-25.Kat. 23.l
Ernst Muz. és 24.l.

Hoffmann Paula MDK

1921-ben ösztöndijat kapott

Képzőm.Főisk.Évk. 1921-22, 22-23, 23-24, 24-25.
Bp.1926.

Hoffman Ph./Philiph/ ,asztaloslegény

Győrben 1674-1699 között megfordult asztalosegények jegyzéke származási hely szerint:"Basel,Hofman Ph." 121.old

Batári Ferenc: Asztalosegények Győrött a XVII. században - Adatok Győr város asztalosművességének történetéhez 93.old

Arrabona,9.- Xantus János Múz.Győr,1967.- A Győri Múz. Évkönyve

HOFFMANN Nicolaus Novaes

TBM 25(1996) 371

szereplő év nélkül (ohne Jahr!), francia nyelven kiadott műve, illetve a jegyzékben nem szereplő Pulszky—Radisics páros 1885-ben magyarul kiadott műve. Utalás történik viszont egy „Pulszky—Radisics, Chefs-d'oeuvre, 1896" műre (123. sz.)! Továbbá: vajon mit takar a „MNT. II. S. 329, 657" utalás (109. sz.)? Nem sikerült megfejtenem. Utalás történik egy „Mihalik S. 1967 (Manuskript)" jelzésű műre (12, 13, 43, 51, 100. sz.), mely szintén hiányzik a jegyzékből és talán azonos ez a „Mihalik S. 1967" jelű (28. sz.) művel is. Talán ez volna *Mihalik Sándor* Hann Sebestyénről írt és a magyar könyvkiadás és nemcsak a könyvkiadás nem túl nagy dicsőségére még mindig kéziratban lévő monográfiája? (Azt már tényleg csak sajtóhibának tekinthetem, hogy a Radvánszky-reprint kísérő tanulmányára utalva az irodalomjegyzékben szereplő *Kolba 1986* helyett háromszor is (43, 47, 56. sz.) „Kolba 1987" fordul elő (vagy talán ez egy másik mű?), vagy azt, hogy az irodalomjegyzékben (157. l.) „Gyárfás Ferenc" van egy helyen *Gyárfás Tihamér* helyett, illetve *Gyárfás* helyett a 64. sz. tárgynál „Gáspár" szerepel.)

Lássuk ezután az irodalmi utalásokban fentieken túl előforduló, sokszor bizony elég zavaró és megtévesztő hibákat:

1. sz.: Kőszeghy Nr. 1329.d. — helytelen. Kőszeghy a kannát nem ismerte, felsorolásában az utolsó 1329c. tétel. Helyesen tehát: Kőszeghy Nr. 1329.
12. sz.: hiányzik: R³ 9289/a.
23. sz.: a „Siebenbürgische Ausstellung, 1931, Nr. 31." hivatkozás hibás. Ott ezen a számon egy hólyagos serleg van.
24. sz.: hiányzik a jegy meghatározása: Kőszeghy Nr. 1509, vagy ezen más jegy van? A jegytáblában sincs utalás erre a tárgyra.
27. sz.: hiányzik: Kőszeghy Nr. 220.

HOFFMANN MIHÁLY, ácsmester

Szegeden 1856-ban a tanács utasitotta Bainville József főmérnököt, Hoffer Károly épitészt és Hoffmannt, hogy vizsgáljék felül, hogy Zsótér János házán a szükséges munkákat elvégezték-e. 199.old. 36.jegyz

OLTVAI FERENC-VINCZI KÁROLNÉ: A szegedi Zsótér ház épitése 189.old

MÓRA FERENC Múzeum Évkönyve. 1. 1966-1967. Szeged 1968

Matthias Hoffman, ötvöstanuló

Matthias Hoffman körmöcbányai polgár és szabómester fia, kit Allert Mihály 1685 jan.4-én szegődtetett magához öt évre. 1690 jan.4.-én szabadit fel. 1692 máj.1.-én vette ki M.H. szabaditó levelét

Mihalik Sándor: Besztercebányai ötvösök a XV-XIX. sz.-ban. Mun.és Kvt.Ért.1918. 41-53.l.

HOFFMANN Mihály fafaragó mester

Szabadka, Városháza, faburkolatok

MARTINOVIC-CVIJIN, Kata: Komor Marcell és Jakab Dezső szabadkai munkássága. = Pavilon, 5. 1991 50.p.

és a lehetőségekhez képest
tizennyolc kötete jelent m
tézeti kiadványok eleinte
tézeti vitáknak, az ezek n
válogatásnak biztositottak
egy monografikus témára ko
többek között Csatkai Endr
és a képzőművészetek/, az
ban levő Ipolyi Arnold-fél
illusztrált kötete, vagy a
jeit bemutató összefoglalá
Csoport dokumentációjának

M. D. K.

Hoffmann Mihály
Bécs (1797-1867)
Az Ender János által rajzolt Kazinczy Ferenc arcképmetszője.
Acélmetszet.
Magyar Történelmi Képcsarnok.
Budapesti Történeti Múzeum.
Rózsa György: Kazinczy Ferenc a művészetben.
Művtört. 1957. VII. é. f. 2-3. sz.
192. l.

Hoffmann Mihály János

(1680-1773) bécsi érmész tallérjai után lendületet kapott a körmöcbányai érmészet.

Huszár Alajos: Monnaies de Hongrie, Budapest, 1963. 541

331

MDK

Hoffmann Mária, gyermekrajzoló

Tatabányai kitüntetés. Díjat nyert Delhiben.

–: Nehru-díjat, oklevelet is nyertek gyermekművészeink

9

Népszabadság, Bp., 1968. jan. 26.

HOFFMANN, Mayer porcelánfestő

LOVAG Zsuzsa: Az együttélő egyházak : Kiállitás az esztergomi Keresztény Muzeumban, 1991. május 29 - szeptember 29. Katalógus. Esztergom,1991 39.p. ei II.t.

Herend, 1873. Szédertál

M. Hofmann grafikus

Katalógus XX Zrinyi Miklós egészalakja interieurben, vízkőrben. Acélmetszet 13.4 x 9.9 cm Szignatúra: J. Ender del. M. Hofmann Sc. „Aurora Hazai Almanach. Kiadá Visfaludy Károly" 1829. Főcímlapja előtt. Vörösmarty versének illusztrációja O. Sz. K. 601. R.E. 20 fol.

Cennerné Wilhelmb Gizella: Zrinyi Miklós, a költő arcképeinek ikonográfiája. 187.o.

Folia Archaeologica. XVI.1964. Képzőmüv. Alap Kiadóvá Epest

MDK

Hoffmann Mária

Magyar Iparművészet 1926. 83.1.

Hoffmann, Rudolf

rajzoló, litorgr. Bécs

1856

l. Bielz Portrhat

644. l.

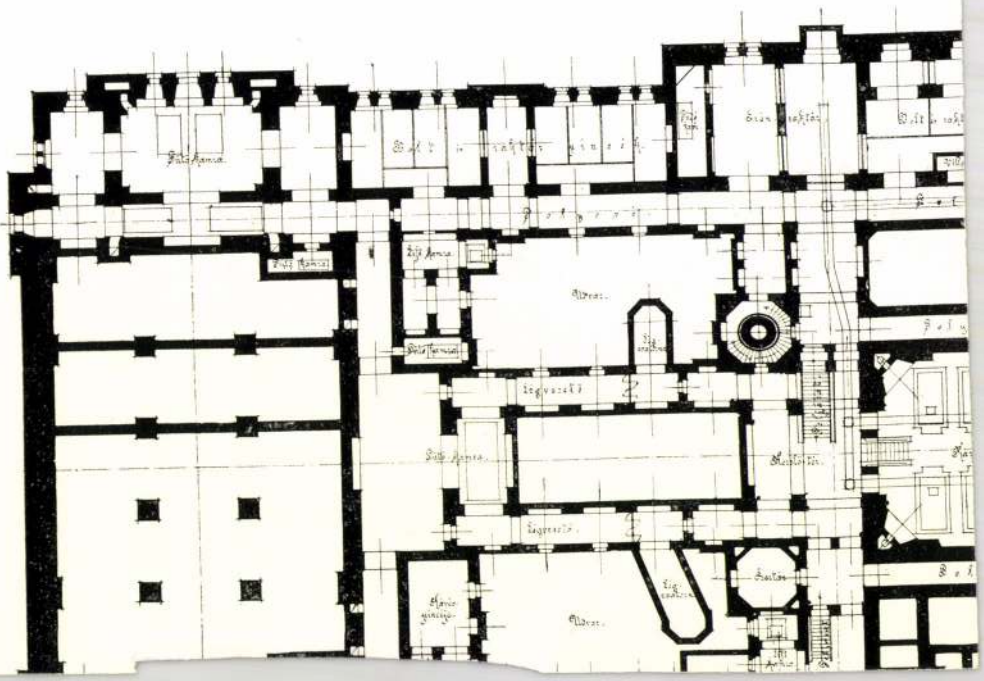

Hoffmann Richard

Művészet 1905.

64

Hoffmann Rudolf

(1840–60 k.)

1.

Vayer Kecheny

112. l.

6.

8.

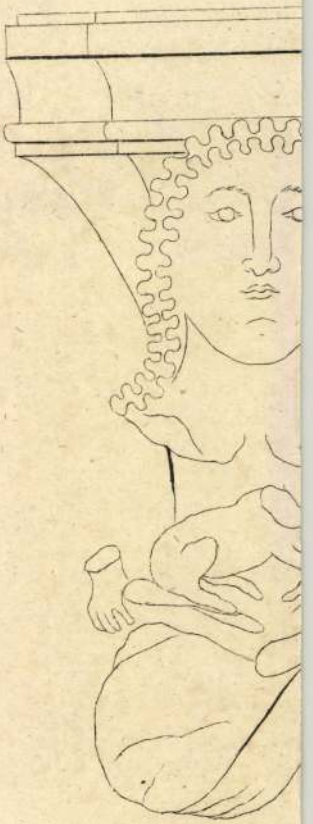

Hoffmann R

Szechay Istvan.
Krojat n. 70
Kriadta Paterno F
Becsben

Rud. Hoffmann

Kőrajzoli

(I. Tsenor József).

<> 1854.

Kőjörat, folio.

Ugyanaz nemet feli-
rattal.

Lenke

Hoffmann Ottóné

pstó

1914. febr. – marc. kiáll.
Műveszház.

Folyópart, 250.–

Ris-Paquot TV.91

Hoffmann Lenke

1931 jan (AME) Vágvotal Transfer of

Olasz város

Garda-tó

Nemzeti Szalon
téli kiáll. 1932 jan

ıi művész.

II. századból.

me.

)sszerogyott lovat a reá rontott
s mialatt felállni törekszik, a
:ehúzott, rugni készül.
:m. — Lelt. sz. 1194. — Vétetett
1500 lirán, vagyis 1350 K-án. —

31-én (246–895). — Az elszá-
395 és az 1895 november 28-iki
t. — Az elszámolást jóváhagyta
635–900) és az 1901 augusztus
–901).
str. 10. l. — Verzeichniss N° 223.

HOFFMANN LENKE

72.	Nagybányai házacskák, olaj	1000.-
73.	Nagybányai rét, olaj	1000.-

Nemzeti Szalon

1944 jan-febr
téli tárl

Vászon, olaj, 175×240 cm.
Jelezve lenn jobbra: Hyacinthus
pistoiensis pingebat AS 1663.
Maszlaghy: Az esztergomi é
Új Magyar Sion, VII., 1876
—ó: Az esztergomi hercegpr
Magyar Korona, III., 1879.,
Maszlaghy II., 330. szám.
PA, 241. l. — Lepold—Lippay

GIOVANNI DI PAOLO (sienai
1482)

Szárnyasoltárka

Középképen *Madonna Jézussal*, bal
Sz. Ansano, alul *Remete Szent A*
fenn *Sienai Szent Bernát*, alul *Assisi*
Fa, tempera, középkép 35·5×2
37×10 cm.

A kölni Ramboux- és az Ipolyi-gy
Ramboux 319. szám. (Giovani
Van Marle, IX., 1927., 432.
di Paolo.) — Gerevich PA, 224
di Paolo korai műve.) — R
Die Schätze des Christlichen
Esztergom. A Műgyűjtő, V.,
— Berti Toesca 946. l. (Giova
segédekkel.) — Lepold—Lippa

Szent György megkereszteli a libiai k
(80. kék)

Fa, tempera, 31×32·5 cm.
A kölni Ramboux- és Ipolyi-gyüjte
Ramboux 238. szám. — Ipolyi

Hoffmann Oltóné
ózv

vid. Hoffmann
Lenke Karolin.

Vilmos császár ut 21.

MKSz 1947

Orekt. 1942-43 tél
Nagybányai rét

M. Kép Sz. tv
1945 aug. (Prusť)
Bányásszházak
of

Hoffmann Lenke

HOFFMANN LENKE: GARDA TÓ

Képzőművészet 1932. 40. l.

A M

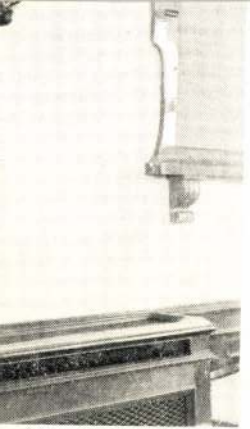

KONZOLJA

FOLYOSÓ

Zabokorszky Fotó, Pécs

Visy Zoltán: Baranyavármegye uj közgyűlési termében.

Hoffmann Paula

1916/17 - 1918/19, 1920/21 - 1922/23

Ferkèpzomfoiskèvk

92.l.

Hofman Otto

Controvers

1922 - 24

Činnost 1930. 84. č.

Hoffmann Vándor
óráskereskedő

1606. ÁLLÓÓRA, aranyozott bronz, négy delfinnel. Jelezve: *Ferdinánd Hoffmann in Tyrnau.* Nagyszombat, empire. 1810 körül. 500.—

Almásy-Teleki IX. 1942

8

darab.

1810. KÜLÖNFÉLE RÓMAI PÉNZEK, bronz. Ötven darab. 1.—

1811. HÁROM TALLÉR, ezüst. XVII. század. 10.—

1812. HÉT TALLÉR, ezüst. XVII. század. 25.—

1813. TIZENKÉT RÓMAI PÉNZ, bronz. 3.—

1814. RÓMAI EZÜST PÉNZEK. Huszonnyolc darab. 10.—

1815. HÁROM ÉREM ÉS EGY PLAKETT. XIX. század. 1.—

1816. KÉT ÉREM, vert bronz. Magyar, XIX. század. 2.—

1817. KEREK TÁLCA, sárgaréz trébelt díszítéssel. Török. 25.—

1818. KEREK TÁLCA, sárgaréz trébelt díszítéssel. Török. 30.—

1819. KEREK TÁLCA, sárgaréz, trébelt díszítéssel. Török. 35.—

1820. KUPA FEDŐVEL, ón. Brassó, 1711. 160.—

1821. LEVESESTÁL FEDŐVEL, ón, ovális alak, barok díszítéssel. Német, XVIII. század. 380.—

1822. KEREK TÁL, ón, két füllel. Karlsbad, XVIII. század. 80.—

Hoffmann és Madersbach
vusszbergi vasgyárosok

l.

Lipthay Sándor:
Gróf Széchenyi István
műszaki alkotásai
Pop. 1896. 27, 28. l.

MOB kat 1366. 27

Hoffmann és
Maderspach-
testvérek

Midja

l.

Viszota Lánchid
68, l.

	Dányi Antal ifj.	"	"	10½
2	Dányi József	"	"	—
3	Oláh János	"	"	10½
4	Oláh Rudolf	"	"	—
5	Szemes Béla id.	"	"	—

napnámus sínek

1	Mustó Antal	10½	10½	10½
2	Mauthner Jéza	"	"	8½
3	Kosmos József	"	"	5
4	Puputka Kálmán	"	"	10½
5	Szemes Béla ifj.	"	"	—

Jordai Kiadás

Jegyzék mellékelve VIII/7.

Hoffmann és Maderspach

ruszkabányai vasgyárosok

-

ipod

a

Zelovich Kornél:

Széchenyi műszaki alkotásai. Bp. 1921.

8. l.

zok kijavittatásáról sürgősem gondos-
rült költségről szóló számlát ./. a.
hogy az abban feltüntetett 22 K. 80 f-
lése iránt soron kivül intézkedni szi-

ogy a főszolgabiró hivatalban levő há-
darab vaskályha oly rossz állapotban
en semmiesetre sem lesznek használha-
intézkedni,hogy azok helyébe ez év
ssanak.Célszerű volna,ha ugy a főszol-
lyzet helyiségében Meidinger rendszerű

iveskedjék sürgősen intézkedni,hogy a
ra kijavittassék,mert annak fala az
igy a tüzi fát esetleges lopások el-
-

1908 évi január hó 3- án.-

alispán.

Hoffmann Mihály

Maler und Vergolder

1821 Gör.

Römer Flóris hagy XIV. Cs

...ezett ...

...bragantotta

...l

...nyi N. úr

H

Városligel

...szmüvészeti Museum

T. Ferencz József: gyalogsági tábornoki egyenruhában.

Térdig, állva, hétnyolczad jobbra. Balról elválasztott haját füleinél előre fésüli, bajusza kicsiny és szakála nincs Leeresztett jobb kezében tollas kalapját s baljában oldalán lógó kardjának markolatát fogja. Nyakravalója felett szalagon az aranygyapjas rend jelvényét hordja s mellét az érdem-keresztet alatt a Mária Terézia, a Szt István, a Lipót és a Vaskorona rend díszíti. Jobb vállától bal csipője felé három sinü rendszalag vonul, s derekát szolgálati jelvény överi. Kettős elejü fehér kabátjának gallérja s hajtókája tölgyleveles paszománt. Felirata a kép alatt két sorban:

Franz Josef T.

Kaiser von Oesterreich etc. etc. etc.

alól balra: „Rud. Hoffmann 1854"
jobbra: „Gedr. b. J. Höfelich's Wwe"
legalól balra: „Eigenthum des Verlegers"
Középütt: „Wien bei Joseph Bermann am Graben zur gold. Krone No 619."
s jobbra: „Mit Vorbehalt jeder Art Nachdruck"
Könyomat, chinai papiroson, az alak nagysága 34.3 c/m

Ltsza 7515.

47/93 No 216 0.50

Hoffmann Rudolf

Jenő hg:

Térdig, jobbra fordulva s visszanézve. Parókája gondor s arcza s bajusza leberetvált. Jobb kezében parancsnoki bot van s baljával a háttér felé mutat. Vértje felett szalagon keresztet látunk az aranygyapjas rend jelvényet (szintéj szalagon) hordja, derekát kendő övezi, oldalán kard lóg s csizmájának szára térden fölül ér. Feliratai a kép alatt:

„Prinz Eugen Von Savoyen"

alól középütt: „Verlag u. Eigenthum von F. Paterno in Wien."
jobbra: „Rud. Hoffmann lith."
legalól balra: „Mit Vorbehalt aller Rechte der Vervielfältigung"
középütt: „26."
s jobbra: „Druck von Reiffenstein & Rösch."

Könyvmat, az alak nagysága 26 c/m

Ltsza 7519.

47/93 № 186. 0·50

Mária Terézia:

Térdig, hétnyolczad jobbra, állva. Göndör hajat, fejéket és gyöngy függőt visel. Jobb kezével az asztal sarkára támasztott jogart és baljával vállra vetett hermelines palástját fogja. Csipkével díszített ruhája kivágott s balra az asztalon lévő párnán szt István koronáját s a császári koronát látjuk. Föliratai a kép alatt:

„Maria Theresia"

alól középütt: „Verlag u. Eigenthum von F. Paterno in Wien"
jobbra: „Rud. Hoffmann lith."
legalól balra: „Mit Vorbehalt aller Rechte der Vervielfältigung
és jobbra: „Druck von Reiffenstein & Rösch."

Könyomat, az alak nagysága 26.5 c/m.

Ltsza 7529.

47/93 № 185 0'50

11558

I. Ferencz József.

Térdig és balrafordultan van ábrázolva. Jobb kezével, a melyben kesztyűt is tart, az asztalra támaszkodik, hol kalapja és köpenye van, baljával pedig kardjának markolatát fogja. Öltözete: egyenruha szolgálati jelvénnyel, az aranygyapjas és a Mária Terézia rendel és egy szolgálati kereszttel. Felirata a kép alatt:

FRANZ JOSEF I.
Kaiser von Oesterreich etc. etc. etc.

alól balra: Rud. Hoffmann 853.
jobbra: Ge[illegible] b. J. Höfelich
legalól balra: Wien bei L. T. Neumann
jobbra: Eigenth. d. Verlegers m. Vorbehalt gegen Nachdruck.

Könyomat, chinai papiroson, magassága 27.7 cm.

Sz. n. 264-912
642-912-13
Át. lelt. 8342

Liszt Ferencz. 10206.

Derékig, balra fordul s csaknem arczélben látható. Jobb kezét keblébe dugta és a képet tojásdad keret veszi körül. Felirata a kép alatt aláírásának másául:

F. Liszt.

alól balra: Rud. Hoffmann.
1861.
középütt: Druk v. J. Haller.
jobbra: Nach einer Photographie von Schenk in Jena.
legalól balra: Verlag von J. L. Schrag in Leipzig.
középütt: Eigenthum v. G. A. Lenoir in Wien.
jobbra: Mit Vorbehalt jeder Art Nachdruck.

Kny., barnás sárga alányomással, átmérői 30.3:26.8 cm.

Szn. 203-99.
415-99-8.

I. Ferencz József gyalogs. tábornoki egyenruhában.

Térdig, állva, hétnyolczad jobbra. Balról elválasztott haját fülénél előre fésüli, bajusza kicsiny s szakála nincs. Leeresztett jobb kezében tollas kalapját s baljában oldalán lógó kardjának markolatát fogja. Nyakraváloja felett szalagon az aranyagyapjus rend jelvényét hordja s mellét az érdemkereszt alatt a Maria Terézia, a Szt Istvan, a Lipót s a Vaskorona rend díszíti: Jobb vállától bal csipőjé felé három szinű szalag halad s derekát szolgálati jelvény övezi. Kettős elejű fehér kabátjának gallérja s hajtókája tölgyleveles paszomant. Felirata alól balra két sorban: „Rud. Hoffmann 1854."

Könyomat; az alak nagysága 34.3 c/m.

Lasza 7514.

47/93 N°199. 0'50

Erzsébet királyné:

Derékon alól, szemközt, négyszögletes vonalkeretbe helyezett tojásdad medaillonban. Hajéke gyöngyökből való, a nyakán lévő gyöngyfüzéren kereszt lóg s kebléa a rózsa felett broche van. Keztyűs kezeit, melyekkel kissé leeresztett hermelines palástját fogja, egymásra tevé tartja. Kivágott ruháját csipkefodrok díszítik. Felirata a kép alatti két sorban:

Elisabeth.

Kaiserin von Oesterreich etc. etc. etc."

alól balra: „Nach A. Einsle lith. v. R. Hoffmann"

középütt: „Verlag u. Eigenthum v. F. Paterno in Wien"

jobbra: „Vervielfältigungsrecht vorbehalten"

s legalól középütt: „Gedr. b. J. Höfelich's Wwe"

Könyomat, sárgásbarna alányomással, mérete a vonalkeretnek 37.5 : 31.2 a medaillonnak 33 : 26.9 az alak nagysága 28.6 c/m

Ltsz. 7494.

47/93 № 217. — 50.

Erzsébet királyné:

Térden alól, állva, hétnyolczad balra. Fejéke drága kövekkel van kirakva s középütt elválasztott haja hullámos. Jobb kezében, melyet a hátterben lévő szék támláján nyugtat legyezőjét s leeresztett gyűrűs baljában vállra vetett hermelines palástjának alját fogja. Kivágott ruháját csipkefodrok díszítik s szoknyája sima. Keblére rózsa van tűzve. Feliratai a kép alatt két sorban:

Elisabeth

Kaiserin von Oesterreich etc. etc. etc.

alól balra: „Rud. Hoffmann 1854"

jobbra: „Gedr. b. J. Höfelich's Wwe"

s legalól balra: „Eigenthum des Verlegers"

középütt: „Wien bei Joseph Bermann am Graben zur gold. Krone No 619."

s jobbra: „Mit Vorbehalt jeder Art Nachdruck".

Könyomat, chinai papiroson, az alak nagysága 34 c/m.

Ltsz. 7495.

47/93 No 196 — 50

Esterházy Miklós hugé.

A halovi ágyon ~~fekvő~~ ~~hercegnő~~ fejjel jobbra fekszik a fehér lepellel letakart hercegnő ⌊ kinek haja simára van lefésülve. ~~A fehér párnát csipkefodor díszíti s~~ Mellén csokorra kötött szalaggal ~~ékes~~ feszület ~~látható~~ van. Felirata

balra: Rud. Hoffmann
1856.

jobbra: Druck v. J. Haller.

Könyomat.

9720 (ch. p.)

⌊ sz. Child Villiers Sarah Friderika

65-98.-13. Sz. N. 86/98

Apponyi Gyula:

Térdig, állva, hétnyolczad jobbra. Teje elöl kopasz, haja s álla körüli szakála rövid s bajusza kipödrött. Jobb kezét csipőjére támasztja s bal kezével oldalán lógó diszkardjának markolatát fogja. Ingé-gallárjának sarkai lehajtvák, rojtos nyakkendője felett szalagon rendjelhord, vállra vetett prémes mentejének körüjének s övjének boglár alakú czatja ékkövés, s atillája zsinóros. Balra az asztalon kalpagja látható. Felirata a kép alatt alázírásanak másáúl:

„Graf Julius Apponyi"

alól balra: „Rud. Hoffmann 1857"
s jobbra: „Druck v. J. Haller"

Könyvmat, chinai papiroson, az alak nagysága
Köterajzolta: Hoffmann R. 1857.

Ltsza 7852.

112/93 No 150.

MDK

Rudolf Hoffmann /1802 -82/

Mellkép. Napoleon pózában. Litogr.

Jelezve csupán: Rud.Hoffmann, 1856.

Fol. Wien. Nat. Bibl., Weimar.

Dr. André Csatkai: Versuch einer Franz Liszt Ikonographie. Sonderabdruck aus d. "Burgenländischen Heimatblättern"/ Jahrg.1936, Hft.2. S.61.

Rudolf Hoffmann (1808 - 82)

Maltese. Napoleon praedium. Lithogr.

Telerve comparn: Rud. Hoffmann, 1838.

Pol. Wien. Pol. Dipl., Reinar.

Hoffmann Rudolf M.D.K.

grafikus

Sopronban Thirring könyvnyomdája számára arcképeket és látképeket rajzolt köre. 1892 ben maga is nyitott fém és könyvnyomdát.

Gerri, H magy. hőrajz. 1960 75

MDK

Dürck festöm. után Rudolf Hoffmann, litogr.

Erzsébet királynénk az ötvenes-hatvanas évekből nagyszámu litografián van megörökitve. H.L. onehet külön kis kollekcióba halmozta fel.

Dürck hires festménye után R.Hoffmann ugyancsak hires litográfiáját csinálta Erzsébet királynéról, estélyi ruhában.

Dr.Kremmer Dezső:Horányszky Lajos könyvtára.II. Könyvtári Szemle.1915. ápr.-aug. 111-119.l.

MTK

Hoffmann Rudolf,

Mellkép, N apoleon pózában/ ahogy már csinált ugyanilyen beállitásu litogr.-t.

Litogr.
Nyom. Haller. / Schenk, Jena - fényképe után/.

Schrag, L eipzig kiadó.

Fol Bpest, Muzeum.

Dr. André Csatkai: Versuch einer Franz Liszt Ikonographie. Sonderabdruck aus d. "Burgenländischen Heimat-Blättern"/ Jahrg.1936, Hft.2. S.62.

MDK

Hoffmann R.

A M.Tud.Akad. Széchenyi Muz.a 1902.máj.1. Bp.1902.

2o.l.

Hoffmann Samuel

ötvös mas.

Mestere Huzin Kristóf
Kassán. 6 évre szegödött
1646. febr. 19 én. felszab.
1652. febr. 20 án. Atja
Hoffmann Hans. Tanulni
1645-ben Kammerschreiber
Eucharinsnál kezdett.

Mihalik József. Kassavaros
ötvösségének története.
Pápest. 1900. 321 l.

Ballo Edo

festo".

Th. W.

J. Hoffmann

Kőrajzok

Vay Zoltán adatai

Kövesdy Wenzel Gusztáv, jogtudós, történetíró, egyetemi tanár (1812–1891.)
Kőrajz. Hoffmann W. 1890. —
M.T. Képes. Kat. (1922.) 72 §. —

Napoleon III. Empereur des Français
Lith. de Hoffmann. – Imp. de Höfferlich ~~in Wien~~
à Vienne. —
Lantos VIII. A. – 1054. —

11380.

Wenzel Gusztáv.

Mellig, kissé jobbraforditott fejjel. Öltözete: ing álló gallérral, kettős csokorra kötött nyakkendő, mellény és kabát széles hajtókával. Felirata a kép alatt:

DR. GUSTAV WENZEL DE KÖVESD
Mitglied des Magnatenhauses.

alól balra: Th. Hofmann
890
legalól balra: DAS PARLAMENT
Eckstein'sche Verlags-Anstalt Wien (Stern & Steiner)
jobbra: Druck v. Stern & Steiner.

Kőnyomat, magassága 18.3 cm.

Szn. 168-910
717-910-95
Át. lelt. 3082.

Hofmann, Th.

11491.

Wenzel Gusztáv.

Mellig, kissé jobbraforditott fejjel. Öltözete: ing álló gallérral, kettős csokorra kötött nyakkendő, mellény és kabát széles hajtókával. Felirata a kép alatt aláirásának másakép:

Wenzel Gusztáv

alól balra: Th. Hofmann
890
legalól balra: DAS PARLAMENT
Eckstein'sche Verlags-Anstalt Wien (Stern & Steiner)
jobbra: Druck v. Stern & Steiner.

Kőnyomat chinai papiroson, magassága 18.3 cm.

Szn. 279-910
717-910-206.
Át. lelt. 3193.

Hoffmann Mihály

soprom festő és
aranyozó
1806 - utlevelet kap a
várostól

Csatkörl

Hofmann Ödön

szobrász 52.(247

Pestről, 1864-ben 17 éves

Szamos díjat nyert

az akadémián

Hofmann Ödön, szobrász, Pestről, 17 éves korában, 1864 okt.-ben iratkozott be és 1875 dec.-ig a szobrászati szakosztályon Bauer és Zumbusch tanítványa volt. 1868-ban a Neuling-díjat, 1870-ben a Gundel-díjat, 1874-ben a Reichel-díjat kapta; 1871-ben „Jason megfékezi a bikákat" c. reliefjével az udvari díj aranyérmét nyerte.

lásd Fleischer Béla 52. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Maximilian

Hoffmann Miksa festő

1602

Herzog

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZABADSÁG
1966 JAN 26.

~~Nehru-díjat,~~ diplomákat is nyertek gyermekművészeink

Hoffman Mária

1021

A KKI tájékoztatója

Rácz Rózsa kitüntető elismerése — az indiai elnök aranyérme — csupán az első, igaz, a legnagyobb örömhír, amely a gyermekrajzok *Delhiben* megrendezett világversenyéről érkezett. Most hozta meg a posta a Kulturális Kapcsolatok Intézetének budapesti központjába az Indiából keltezett részletes jelentést az ifjú művészek nemzetközi vetélkedőjének eredményéről. Eszerint a kitűzött *24 Nehru-díj* egyikét a már sokszoros nemzetközi győztes budapesti kislány, *Kürthy Hanna* nyerte el. *Dudás Mária, Szabó Erzsébet* és *Szőke Ágnes* (mindegyikük, csakúgy, mint Rácz Rózsa, keceli kislány), ugyancsak értékes díjat és diplomát is kapott munkáiért. A díjazott gyerekek névsorában ott van még *Hoffman Mária* (Tatabánya, Széchenyi általános iskola), *Nagy Imre* (Hajdúböszörmény, Budai Nagy Antal utca 82.), *Petri Katalin* (Budapest, III. kerület, Timár utca 16.) és *Czwikli Mária* is.

Január utolsó napjaiban küldik el Delhiből Budapestre a magyar gyerekrajzolók értékes trófeáit, a díjakat, kitüntetéseket, diplomákat.

— 18.40: Operett-
30: Rádiószínház-
utók és utak. —
ene. — 21.14: Zenés
2.20: Sz. Richter
veket zongorá-
Operettrészl. —
ari muzsika. —
ok.

22.40: Opati
1967.

UR

18.10: Tá
URH zene
A dzsessz
Schumann
20.29: Ha
Opera 4 k
21.38: Kül

ven
émik
oktél.
ól a
költ
yi D
nezeink
györgy
itjük a
— 14.41:
15.08:
— 1
il. — 1
— 1
el. — 1
világba.

OMBAT

FEBRUÁR 3.

UTH RÁDIÓ

ok, asszonyok ...
ei csokor. — 9.15:
uzsika. — 10.10:
több tételben. —
Attila verseiből.
ter zongorázik. —
ettrészl. — 13.08:
. — 13.40: Rónay

György jegyzete. — 14.05:
Operarészl. — 14.45: Hét végi
külpol. figyelő. — 15.10: Fia-
talok tánczeneműsora. — 15.55:
Hét vége. — 17.38: Mengelberg
vezényel. — 18.20: Az én
könyvtáram. Beszélg. — 18.50:
Népdalfelvételek. — 19.30: Le-
mezek közt válogatva. — 19.57:
Rumra cserélt feleség. Komé-

18.30: A közönség szavaz
Tíz legjobb tánczenei felv.
19.11: Tito Schipa énekel.
19.19: Marsall. Szinmű 1 fe
ban. Közv. a Madách Kar
raszinházból. — 20.21: Magy
nőta- és népdalest. — 21.
Zeneművészeink reflektorfé
ben. — 22.52: Benjámin Lá
ló: Önéletrajzi részlet.
23.00: Könnyűzene. — 0.10:
zene.

ol. — 18.25: Telesport. — 18.50: A lok fesztiváljának záróestje. Közv. torná

Hoffmann László
építész

Terverte a régi donátusi
búcsjáró kápolna helyén
álló templomot Pécsett.

Gosztonyi Gyula dr
Pécs, a templomok
városa,
Magyar Építőművészet
1941. 385. l.

Országos Természetvédelmi Tanác
Budapest, I. Krisztina krt. 26.
Telefon: 152-359.

152/1942.

M e g h

az Országos Természetvédelmi Tan
Társulat székházának I. emeleti t
zy u. 16./ 1942. évi junius hó 10.
jes ülésére.

Tárgysor

Hoffmann László
építész Pécs

Részt vett a pécsi
ligetrendezési és nyitott
uszoda tervpályá-
zatán

MAGYAR·ÉPITŐMŰVÉSZET
1927. 2. sz. 31. l.

MAGYAR NÉPTUDOMÁNYI MÚZEUM

F. Hoffmann László.

pécsi építész

tervezte a Mecsek Egyesület Dömör-kapui menedékházát.

H.—h. Beszámoló a nov. 6-9-iki pécsi tanulmányi kirándulásról.

MMÉE Közl.
1941. 171. l.

Hoffmann Sándor

építész

szül Pécs 1897.

okl. nyert 1921.

Névjegyz. Műegyetem 9 l.

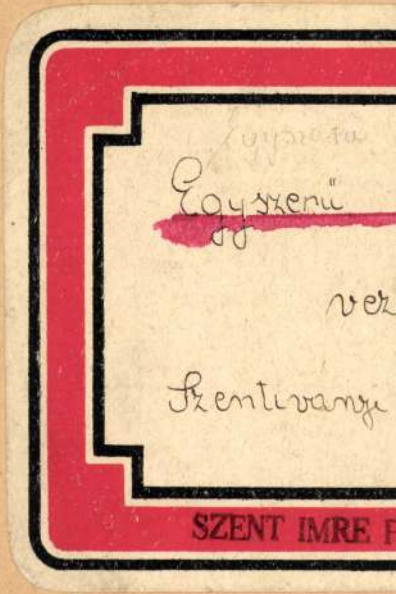
Egyszeri"
SZENT IMRE

Hoffmann László

Pécs, Kardoss-uti
László-pihenő, 1926.
fenti serverte

Szőpécs 104. l.

Hoffmann Károly

Baranyai Aero Club
hangárja Pécsett,
szerette festi.

Repr.

Tér és Forma

1935. 10 sz.

BUDAPEST
941 DEC.-6.-7
TB8

dr. Hoffmann Tamás, a bpesti Néprajzi Múzeum főigazgatója

Andruskó Károly festő-és grafikusművésznek tavaly decemberben az Orsz. Széchenyi Könyvtár rendezésében, a budapesti Néprajzi Múzeumban volt kiállítása, amelyet dr. Hoffmann Tamás, a múzeum főigazgatója nyitott meg.

Vass Imre: Grafikusművész – lizómetszetben.

Petőfi Népe, 1981. jún. 7.

HOFFMANN TIBOR építész

VIRÁG László - BOZÓKI Judit: Mérmű Kft. Mérnöki Műterem. =
Magyar Építőművészet, LXXXII.évf. 5/6.sz. 1991
46 -53.p. ill. E.

A Kft. tagja, tevékenységük ismertetése.

Cseh néni a Sárközi
megrendelést fogad e
nem fizet a n

Zsindelyné Tüdős K
divatról

A Kristóf-téri *Pántlika-divatszalón* tulajdonosa, a magyaros divat koronázatlan királynője, *Zsindelyné, Tüdős* Klára mosolyogva invitálja a látogatót két méter hasszú, másfél méter széles szentélyébe.

— Már megint ujságíró! — szörnyülködik nevetve. — Higyje el, nem olyan érdekes a személyem. *Egyszerű boltos vagyok, aki* — saját hite és meggyőződése szerint — *igyekszik jó portékát kínálni vásárlóinak.* Ez minden... másról nem nyilatkozhatom. Nem vagyok tagja semmiféle mozgalomnak, nem rajongok a divatos jelszavakért, nem sodródom a közös lobogók árnyékában... *boltos vagyok, semmi egyéb...*

Hoffmann Fritz Ludwig (1832-1895)

„Reggeli a kertben" o. fa, 44x56 cm

J. l. j.: L. Hoffmann Fritz München

Kikiáltási ár: 20000 Ft.

BÁV 53.Képaukció Bp.1980.december

Hoffmayer József

MDK

kőfaragó

1744 körül Nagyváradról Kolozsvárra vándorolt. Itt megtelepedett. Fiával Simon-nal együtt dolgozott.

Részt vett a bonczhidai Bánffy kastély díszítésében

A 70-es években még él, a St Mihály templomban dolgozott.

Bíró József: A bonczhidai Bánffy-kastély

Cluj 1935

22-23 o.

Hoffmayer Josef

(+1785) Kőfaragó. Váradról költözik Kolozsvárra. Fia Simon szobrász, István kőfaragó. 1748-53 Kolozsvár: Szent Mihály templom. 1751-53: Bonchida Bánffy kastélyban dolgozik.

B. Nagy Margit: Renesánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970. 305 l

Hoffmayer József

1753: Kolozsvár. Szent Mihály templom, az orgona talpagata. 1753. kendilóna, Teleki kastély, padlozatkövek és párkányok. 1753-59; Kolozsvár, Szent Mihály templom, 938 faragott padlógatkö."

B. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970. 305 l.

Hoffmayer József

1756: Kolozsvár, Szent Mihály templom, a szentély melletti két oldalkápolna archivoltjának kövei. 1758. uo. alabástrom szenteltvíztartó. 1758. uo. keresztelőkútat készít.

B. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970. 305 l.

Hoffmayer József

1769: Kolozsvár, Szent Miklós templom, Rédey címerkő. Kolozsvár: Bánffy palota, kőfaragó munka. 1775-76: Rédey ház kövein dolgozik.

B. Nagy Margit: Renesszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970.

305 l.

Hoffmayer József

1776: Hadad: Wesselényi kastély ajtó és ablakkeretek. 1779. Megősámsond, Rédey kastély, a kémények tetejére, nyolc faragott kő. 1780-81: Őrolja-boldogfalva, Kendeffy kastély kőfaragása.

B. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970. 305 l.

Hoffmayer István

kőfaragó, Hoffmayer Josef fia,
1780 körül szerepel neve

B. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk
Erdélyben, Bukarest, 1970.

304f.

 M. D. K

HOFFMAYER József kőfaragó

1738–1744. Nagyváradon Suszter építőmester mellett

1744-től. Kolozsvár, Szt. Mihály-templom muzeálnál

1750. Kolozsvár búcsús feszület, kőfaragása, König János szobrászszal

1751–53. Bonchida, Bánffy-kastély kőfaragás

Agghány: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

I 149. 214. l: 26

II. 26., 134., 144.

 R.D.K.

HOFFMAYER József kőfaragó

1746-1750 között. Kolozsvár, Szt. Mi-
hály-templom alabástrom szenteltvíz-
tartó, márvány keresztelőkúz
1753. Kolozsvár, Kálvária-csaport kő-
ből, feszület magdolnával (Nachtigall
Jánossal
1778. ~~Telek~~ Kendilona, Teleki-kastély
kőfaragó munkák
Agghány: Barokk szobrászat ... Bp. 1959.
II. 144, l.

 M.D.K.

HOFFMAYER József szobrász

1769. Rhédey Mihály gráfnak kőcimer 6 aranyért és 1 köböl bizáért

1776. Kolozsvári számadáskönyvek-ben szeretet

Agghány: Barokk szobrászat... Bk. 1959.

I. 215. e.

Hoffmayer Josef

a Bánffy palota jól ismert mestere képzitette a hadadi Wesselényi kastély fa-
ragott köveit.

B. Nagy Margit: Renezánsz és barokk Er-
délyben, Bukarest, 1970.

1841.

Hoffmayer Josef

kőfaragóval együtt dolgozott Blaumann Johann Eberhard a kolozsvári Bánffy palota építkezésénél 1770 körül.

B. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970.

T. Hoffmann 1858

Liszt Ferenc. rája-
fenti.

Hoffmann Theobald

1883-84.

Minsk 1930.84.l.

Neue Archiv (2.)

Hoffmayer József

kőfaragó

1738. Nagyváradon keresztelték Ferenc nevű gyermekét. Nagyváradon a szent László templomon dolgozott és Schuster Ferenc építőmester segéde volt. 1744. szerepel utoljára Nagyváradon, s ez évtől Kolozsvárt élt. 1769. gróf Rhédey Mihály szerződöt vele és Simon nevű fiával a családi cimernek márványba faragására. (Közölve a szerződés: ifj. Biák István: Genealogiai Füzetek 1912. 1. sz.)

Munkalkodásának java az 1740-50-es évekre esik. Meghalt 1776 után. Az alábbi templomban H. készítette az orgona alapzatát, az alabástrom szentelt víztartót, a márvány keresztelő kutat, s főképpen a templom faragott kövekkel való kipadlózásának nagy munkáját fordítta

7.50, 9.--, és 10.--pengő.

Manikür kazetták: P.4.20 - tól.

Női erszény: 50 fillértől.

Férfi erszény: Patkóalaku 76 fillértől.

-.-.-.-.-.-.-.-.-

Kiváló tisztelettel

S a l v e r D e z s ő,

Szondy utca 41. sz.

Szív utca sarok.

Hofmayer József

1753. (Kolozsvár

l. – 1759)

Biró kolozsvári Mihály

22,) (24, 25

46. l. 57. l.

62. l 78

SCHILLER

BUDAPEST

VII., Erzsébet-körút 42.

Telefon: 45-3-51.

Női vagy **férfi kézzel** vagy **géppel varrott**

BŐRKEZTYŰK 4.90

az összes különleges divat fazonokban.

Minden pár keztyűért teljes szavatosságot vállalunk.

Hofmayer, Josef

Magyar Művészet

1934. 369. l.

(15)

Szakócz Tamás vörösmárványból épített kápolnája az esztergomi főszékesegyházban. 1507-ben készült el és a magyarországi reneszánsz-építkezés legkiválóbb, legépebb ~~[illegible]~~ példája.

(16)

Szakócz Tamás miseruhája az esztergomi főszékesegyházi kincstárban. Alapszövete olasz brokát, kímzett keresztjét Pinturicchio nyomán készült medaillonok díszítik.

Hofmayer József

és Simon

Kolozsvári Szőfarágok

1769. ben

lásd

Műveszeti adattár

Szépm. Múzeum

Erdélyi Nemzeti Múzeum

III. 142.

 M. D. K.

HOFFMAYER Simon szobrász

(1740 k. – 1800)

Hoffmayer József kőparagó fia

1766. Hadadon dolgozott

1775–1778. Szőkefalva, oltár 120,– forintért

1780-as évek. Erzsébetváros, (Repr.) Csiksomlyó, Csik-szentmárton oltárai műhelyéből

1783. Gyulafehérvár, székesegyház, stallum-díszek 60,– forintért

Aggházy: Barokk szobrászat... Bp. 1959. 215. l.

:/:

 M. D. K.

HOFFMAYER Simon szobrász

1783. Gyulafehérvár, Jó altár, szobrászmunkák

250,- forintért

1784. Mo., szószék

1790 körül. Szamosújvár, szószék

1793 körül. Siek elyudvarhely, oltárok, szószék

Csürös Antal szobrász tanítványa volt, munkáinak befejezője

Aggházy: Barokk szobrászat.. Bn. 1959.
I. 85. 87., 149-150., 215. l. CCXXXVIII. t. I. 181.
II. 62. 82. 112. 258. 263. 278. l.

Hoffmayer Simon

(+1800) szobrász, József fia; a pázsadvég legjelentősebb mestere. Születési éve 1740 körül. Főként templomi berendezések, oltárok készítésével foglalkozott.

Gy. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970. 305 l.

Hoffmayer Simon

Hatása igen figyelemreméltó. 1783 előtt évekig Szebenben dolgozott. 1769: Kolozsvár, egy Rédey címert faragapjával együtt. 1775-1778. Szőkefalva kat. templom oltárán dolgozik.

B. Nagy Margit: Lenczánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970. 305 l.

Hoffmayer Simon

1780: Drassó, oltár. 1783: Gyulafehérvár, a székesegyház stallumainak megújítása. 1783–1784: 110. főoltár. 1784 110., a szépek. 1780-as évek. Erzsébetváros, az örmény nagytemplom főoltárain dolgozik.

Gy. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970. 305.

Hoffmayer Simon

Továbbá Keresztelő Szent János szobra a pópék tetejéről. 1793 körül. Székelyudvarhely, kat. templom, szópék és oltárok. 1795-ből Erzsébetváros, mechitarista templom szópék, főoltár és két melléoltár.

Gy. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970. 305 l.

5

Hoffmayer Simon

Továbbá: 1798. Szamosujvár, örmény nagytemplom, szószékén dolgozik.

B. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970

305 l.

Hoffmayer Simon

oltárépítő

l.

Arch. Ért. 1934

127. l. – 128. l.

Ruhafoszlányok, népviseletkori

III. 103.

Hoffmayer Simon
kifarago.

H. József, fia.
1740 körül alighanem Magyvá-
radon született. Atyja mukelyeben
dolgozott, mint segéd. A szamos-
ujvári örmény főtemplom nagy
mellékoltárának elkészítésével
öt bizták meg 1799-ben, halála
azonban a kivitelben meggátolta.
Legjuhább templomok reszére dol-
gozott, mála tanult Csűrös Antal
kolozsvári szobrász, aki ~~[illegible]~~
H. halála után vállalta a sza-
mosujvári oltárok elkészítését.
H. kerzitette a szőkefalvi (Kis-
küküllő vm.) kath. templom
oltárát 1775-78. Meghalt
Kolozsvárt 1800 febr. 3.

Biró kolozsvári sz. Mihály
24. 25. l.

Nagyságos

Dr. Szentiványi Gyula urnak,

Budapest.

VI. Szondy u. 98/b.

Hoffmayer Simon

zobrázt

lásd

Birókolozsvári szlicháj

78. l.

Hofmayer Simon

Irod

Biró József. A gyula-
fehérvári püspökség
műkincsei között -
Pesti Napló 1937
jul. 4 -

Harisnya, keztyü
különlegességek
Selyemfehérnemüek

Budapest, V., Lipót-krt 2

Telefon: 20-3-70.

Hofmayer, Simon

Magyar Múvészet

1934. 369. l.

(19)

A péczi székesegyház. Az egyetlen monumentális templomunk, mely a XI. század első feléből – igaz hogy többszöri átalakítási és átépítési után – napjainkra maradt.

(20)

Angyalt ábrázoló kődombormű a péczi székesegyházban. XII. század.

(21)

Kain áldozatát ábrázoló falfestmény a feldebrői

Hoffmajer Simon

HOFFMAJER SIMON, képfaragó. A XVIII. század második felében Kolozsvárt élt. Leginkább templomok számára dolgozott s kolozsvári műhelyében magyar legényeket is tartott. Csürös Antal szobrász szintén az ő tanítványa volt. Meghalt 1799-ben. (Szongott Kristóf: Szamosújvár szab. kir. város monographiája. Szamosujvár 1901. II. —325. 28. l.)

Művészet 1909. 411. l.

Konsår TV. 80, 81

Hoffmayer Simon

köfaragómester dolgozott 1790 körül a zsibói Wesselényi kastélyon; tanítványa Csűrös Antal fejezte be a munkálatokat.

B. Nagy Margit: Renesszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970.

1941.

Hoffmayer Simon

műoei: a gyulafehérvári katedrális főoltárának részletei, a székelyudvarhelyi plébániatemplom szószékének reliefje, a szamosújvári örmény templom szószékrészlete: fekete-fehér reprodukciók, (242-43, 44, 45/sz)

B. Nagy Margit: Renaissance és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970. 240 l.

Hoffmayer Simon

tanítványa nagykászoni Csűrös
Antal szobrász és aranyozó.

B. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk
Erdélyben, Bukarest, 1970.

2971.

M.D.K.

Hoffmayer, Simon, szobrász

kolozsvári és környékbeli működése annyiban bír jelentőséggel, mert művein már érezhető a 18. sz. végén Pozsony felől tért hódító és hódoltató klasszicizmus. Szerző köti az Erzsébetvárosi r.k. templom szószékét (1780.)

Aggházy Mária: Barockplastik in Ungarn.
Übers. Barbara Faragó

Bp. 1959. 29 l. 185 t.

18. old.
283. á

HOFFMAYER Simon

gyulafehérvári, szamosújvári és egyéb vidéki műrel a gyulafehérvári egyházközpont által irányított klasszicizmus felé hajló faragványai képviselik.

Aggházy Mária: Magyarországi barokk műrészet, Bp. 1960., TIT József A. szabadegyetemének előadásai 42.

Simon Hoffmayer nobrán M.D.K.

Mámos Károly oltárt kénitett Erdély falvaiban.

Gáldi L.: Siebenbürgen im Aufbau der ungarischen Kultur Bp.-Leipzig 1943, 69

Nr. 0.4

Hoffmayer Simon Szobrász

1865 Kolozsvár, becsü és rajz a Belső Farkas utcai Bethlen Sándor-féle házról, melyet az Erdélyi Múzeum-Egyesület meg akart venni
1865 Kolozsvár, a Farkas utcai színházat alakítja át
1867 Marosújvár, kútépítés
1870 Marosújvár, lépcsőmellvédek és erkélykorlátok mintájának terve a Mikó kastélyhoz
1871 Koppánd, az udvarház restaurációs terve

HOFFMAYER SIMON SZOBRÁSZ ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

Életrajzi adatai és a reá vonatkozó irodalom: N.N.: *Hoffmayer Simon.* M 1909. 411. — Bíró: *KSzMihály* 24, 27, 78. lap, 94. jegyzet. — Bíró: *EMű* 124. — Bíró: *Kast* 56—57. — Entz: *Udvarhely* 110. — Entz: *Gyfvár* 134, 137, 138. — Aggházy I. 149—150. 215. A szerzőnek az a megállapítása, hogy Simon mester Hadadon is dolgozott, téves, mivel ott apja vállalt kőfaragó munkát.

Hoffmayer felesége 1831-ben mint a város bábája hal meg. Vejének, Buczy József guberniális kancellistának a feljegyzéseiben a róla szóló megemlékezés így kezdődik: „Anno 1831. M.kos Borbára, híres képmetsző, kőfaragó, nem különben fábólis dolgozó remek művész, néhai Hoffmeyer Simon (kinek készítményeit több helyeken szemlélhetni) özvegye . . ." Az Eszterházi család levéltára az AkLvt-ban Nr. 680/1831. — Ezt az adatot, valamint a Kornis és a Kendeffi levéltárból alább idézendő adatokat Dani János akadémiai főkutatónak köszönöm.

Rhédei Mihály címere: gr. Rhédei Mihály szerződése Hoffmeyer József és Simon kolozsvári kőfaragókkal. Kolozsvár, 1769. szeptember 24. Közli: ifj. Biás István. GF 1912/1, 32.

A szőkefalvi oltár: Bíró: *KSzMihály* 25, 78. Eredetije a Kornis család levéltárában. AkLvt 72. csomó, Nr. 11. Gazdasági iratok. „Alkuttam meg kolozsvári oltár csináló Hoffmayer Simon eő Kegyelmével Szőkefalván a tett Delineatiója szerint csinálandó égy oltárnak el készítéséért, olly moddal: hogy annak fábol valo munkája és mindenfele cziradaji olly csinosok, tisztességesek légyenek, valamellyek a Bétsből hozott ott levő Kerest-[!] oltárnak munkája; elkészitvén pedig, az Antipendium hellyett való részin kívül az egész oltár csinálásáért, Asztalos munkájával édgyütt, lészen fizetése száz Német forint, s eztet 9bernek végére elis készittse, s midön aranyozása s festése a pictor által el végeztetik, Szőke falvára az oltárral edgyütt el mennyen, aztat fel-rakja s hellybe hellyeztesse; ezen oltárban lévő Maria czelli Statuának hellyét úgy alkalmaztassa, hogy az oltárba béeshessék, hogy az üveg alá mehessen, és ezért rámájátis úgy csinállyja, hogy ki lehessen nyitni, és sorkokra s zár alá csinálni, lévén égy kevés romlás a Kereszt oltárbanis, aztotis oda menetelével igazittya még. Kolozsvár, 26dik Aug. 1775. Br. Daniel Soffia mpr. Simon Hoffmayer Képfaragó" (alatta a mester vörös viaszba nyomott gyűrűspecsétje).

A szerződésre utólag rávezetett szöveg: „A fennebb irt 100 Rhen[es] forint mellé eő Ex[cellenciá]ja superaddált igirettel még 20 R[henes] forintokat ea conditione, hogy az oltárt a fel jedzett moddal Képfarago eő Kegyelme készitse, és a több punctumokat is tartsa meg. Sorkokra és zárra, úgy gyertya tartóba való talpokra és pléhetskékre lészen eő Excellenciájának rendelése. Sig. Kolossvár, 8 Febr. 1778. Fr. Augustus Bajko mpria de mandato Ejusdem Excellentissimae Dominae Comitissae Joannae Hallerianae. — Die 11 Martii adatott az édes Annya kezibe Kolozsvártt 20 Rf."

Lázár János oltára: 1780. április 7-én Szebenben kelt szerződés a félív első lapján. A rávezetett utolsó kifizetés 1781. IV. 18-án kelt Lázár János aláírásával, majd Hoffmayer tanúsítja, hogy a pénzt hiánytalanul megkapta. A Kendeffi család levéltára az AkLvt-ban.

A szerződés szövege: „Contract, Welcher 1780 den 7. April zwischen den [!] Titl: Herrn Winkler, dem Frater Jacobus, und zwischen dem H. Bildhauer Simon Hoffmayer über nachstehende Arbeit geschlossen worden nemblich:

Drey Figuren oder klein Statuen nebst zween kleinen Engeln, wie auch die nöthigen Zierrathen, sambt dem Tabernacul, und kleiner Crucifixbild auf selben mit den dazugehörigen Sechs Leichtern [!] von gutten Holz, Rein und Sauber zuverfertigen bis auf den Monath September.

Vor [!] welche Arbeit ihme Hundert, und zehn Rheinische Gulden richtig zubezahlen bewilliget worden. A Conto empfangen 8 FlRh 36 xr.

B. Nagy Margit Stílusok, művek, mesterek Kriterion, Bukarest, 1977

Hermannstadt den 7ten April 1780. Augustinus Vinkler mpr." (A szerződés szövegét Hoffmayer írta.)

Hoffmayer József *őraljaboldogfalvi* kellemetlenségei: Hoffmayer Simon keltezetlen folyamodványa Kendeffi Elekhez. Kendeffi válasza Nagyszebenben kelt, 1781. IX. 24-én. Simon mester kérvényéből kiderül, hogy az öreg Hoffmayer és István nevű kőfaragó fia Kendeffi Elek őraljaboldogfalvi kastélyához faragtak követ. Mivel az udvarbíró nem fizette rendesen őket, élelmük megszerzésére a plébánostól kértek kölcsön 10 forintot. Az adósságot, úgy látszik, nem tudták megadni, s az öreget bezárták. Kendeffi válaszában intézkedik szabadon engedéséről, Kolozsvárig szekeret ad neki, és gondoskodik útiköltségéről is.

A *gyulafehérvári* oltárra és a stallumok javítására kötött szerződése: Nagyszeben, 1783. VIII. 29. — Entz: *Gyfvár* 134, 137, 208—209. — Szószék: az 1784-ben készült leltár, valamint Pap Jánosnak Dániel Imréhez 1785. IV. 9-én írott levele. Entz: *Gyfvár* 209, 210.

A szamosújvári örmény kat. nagytemplom szószéke ügyében Hoffmayer 1798. IX. 24-én levelet ír a városi tanácshoz: Szamosújvár város levéltára a KvLvt-ban. 5. doboz.

„Kolosvárt 9bris. Tekéntetes Nemes Magistratus

A mind a Tekéntetes Fö Biro Urtól halám tificultást kapot a Nemes Magistratus a Pénz adásban, én pedig jól tudom, hogy úgy volt az egyezés midön az Asztalas egészen el készül, a 3tik Rfokat fogom pertzipiálni s a töpit pedig mikor a Munka fel lez rakva, ugy van fel is irva a Contractusomba, s a Jozon okosság is ugy diktálya, mert milyen korombaság volna tülem mikor égyzer kézen vagyon a Munka, anak árát felibe ki veni, mikor az egész árához Jussom van, hála az Istenek, hogy nagyob Munkába hértelen bé nem erezketem, most tapaztallam, hogy jol esset de ezen Prédikálo Zéket még is betsületesen el fogom kéziteni, ha zinta az Urak Pénzt nem küldenének is, de ezembe fogom tartani, ezel vagyok Szegény Szolgájok

Hoffmayer Simon képfarago."

Címzés: „Kollosvárul a Tekentetes Nemes Magistratusnak adasék illendő Respectussal Samasujváran."

Hoffmayernek ez a levele ellentmond Szongott Kristóf állításának, miszerint Hoffmayer nem tudta elkészíteni a szószéket, s így azt Csűrös József faragta meg. Könnyen meglehet viszont, hogy Csűrös Antal segített a szószék elkészítésénél, erre enged következtetni a hangvető Keresztelő Szent Jánosának lábánál álló bárány. A szószéken nincs ott a Szongott által említett aranyozott 4 apostol sem. A szobrok aranyozását valóban nem Hoffmayer végezte, de a reliefek az ő munkái. Szongott: *Szamosújvár* II. 28. — Entz: *Udvarhely* 110.

A *veresmarti* oltár: Roth, Victor: *Geschichte der deutschen Plastik in Siebenbürgen.* Strassburg 1906. 173—174. — Uő: *Siebenbürgische Altäre.* Strassburg 1916. 217. — Aggházy I. 86, 87.

Székelyudvarhelyi munkássága: Entz: *Udvarhely* 109—110.

Erzsébetvárosi munkái: Bíró: *KSzMihály* 25. — Entz: *Udvarhely* 111. — Entz: *Gyfvár* 137. — Aggházy I. 215.; II. 82. A szakirodalom a legtöbb esetben csak erzsébetvárosi örmény templomról beszél, anélkül, hogy megmondaná, melyikről. Az esetek többségében a főtéri nagy örmény templomot értik rajta.

Az örmény nagytemplom alapját 1766-ban teszik le. Felszentelését 1791-ben, Péter-Pál napján tartották, miután az oltárok is elkészültek, és az egész egyház teljesen fel volt szerelve. A templomon dolgozó mesteremberek között egy Csávási Albert nevű alvinci születésű festőt is nyilvántartottak. A Rózsafüzér oltára 1821-ben készült, a Szent Kereszt oltár 1866-ban. Avedik Lukács: *Szabad Királyi Erzsébetváros monográfiája.* Szamosújvár 1896. 94—111. Az újonnan épített templom nem nyerte meg az 1816. július 18-án Erzsébetvárosra látogató Kazinczy tetszését: „...Ebesfalva a maga kéttornyú templomával s cseréppel fedett házaival kevélykedve fekszik... Megnyittatánk a Templomot, s abban sok aranyozást, márványozást láttunk: de a nagy szépségűeknek hírlelt festések felől igen sok jót mondanom lehetetlen." Kazinczy Ferenc: *Erdélyi levelek.* Tudományos Gyűjtemény 1818/8, 94.

A templomnak hét oltára van. Főoltára Szent Erzsébetnek szentelve. Mellékoltárai: A rózsafüzért adó Szűz Mária, Szent István vértanúsága, Szent Anna és Joachim, Szent József, Világosító Szent Gergely, Szent Kereszt. Avedik, *i.m.* 103.

A főoltárképet a kolozsvári Veress Mátyás festette 1787-ben. Magának az oltárnak az elkészültét is hozzávetőleg erre az időpontra tehetjük. Az oltár mindkét apostolszobrán felirat van. A Szent Péter szobor talapzatán: SUPER HANC PE / TRAM AEDIFICABO / MAT: c. 16 v. 18. A Szent Pál szobor talapzatán: VAS / ELECTIO / NIS EST / MIHI ISTE / ACT: c. 9 v. 15.

Erzsébetvároson még van egy Veress Mátyás-oltárkép, a Golgota, melyet a katolikus plébániatemplom számára festett 1790-ben. Jelenleg a római katolikus parókián található. Jellegzetessége, hogy a keresztre feszített Krisztust egymás mellé helyezett lábakkal örökítette meg; ezt a lábtartást figyelhetjük meg az örmény nagytemplom főoltárának tabernákulumán álló feszületen, s ez jellemző sógora, Csűrös Antal feszületeire is, melyeket a szamosújvári örmény nagytemplom mellékoltárainak szentségházára faragott. Bíró Vencel: *Veress Mátyás.* ME 1960/2, 121. — Sabău, Nicolae: *Mathias Veress, un pictor clujean din secolul al XVIII-lea.* SCIA 1970/1, 120. — Uő: *Precizări iconografice asupra temei „caritatea Sf. Elisabeta" în pictura barocă central europeană.* SCIA 1975. 189, 194—195.

Az erzsébetvárosi volt mechitarista templom, jelenleg római katolikus plébániatemplom építéstörténete: Avedik: *i.m.* 114—115, valamint e kötet 40—42. lapja. A templom stukkódíszei az 1795-ös évszámot őrzik, a mellékoltárok képeit viszont 1798-ban festette „F. Neuhauser Prof." Sabău, Nicolae: *Contribuții la cunoașterea pictorului Franz Neuhauser jun.: Două altare inedite.* SCIA 1969/2, 317—323.

A mellékoltárok tetőfiguráit csak a néhány éve lezajlott renoválás után helyezték el a szövegben leírt módon. Azelőtt a Szent Anna oltárt Remete Szent Antal és Pál szobra díszítette, míg Szent Katalin és Margit a Remete Szent Antal oltár tartozékai voltak. Szerintünk ez az összeállítás sem lehetett az eredeti, mert a két női szent szobra egykor minden valószínűség szerint a Szent Anna oltáron állhatott.

A főoltár Szent Péter szobrának kivájt hátrészében két különböző kéztől eredő, fekete festékkel írt szöveg látható. A felső szövege a következő: *A: O: / den 12 Januari / 1798 / Is ververtigt / worden.* Az alatta lévő alig betűzhető: *1798 Christof / Bollena / ver / golt / ner.*

Schuchbauer tevékenységére: B. Nagy 321. Hoffmayerrel való közös munkáinak felderítése különösen Szamosújvár és Dés környékének alapos felkutatása révén válnék lehetségessé, de szükséges lenne hozzá a mester egész életművének felgöngyölítése. Hasonlóképpen tisztázni kellene, hogy van-e valamilyen összefüggés Hoffmayer és a szamosújvári nagytemplomban őrzött, Csűrös Antalnak tulajdonított reliefek és szobrok között; e munka megkívánná a három Csűrös stílusának ismeretét. Ez alapján lehetne megnyugtatóan eldönteni azt a kérdést is, hogy a szamosújvári nagytemplom toronyaljában álló két apostolszobor valóban a Csűrös Antal munkája-e. A felsorolt problémáknak a megoldása a kutatás jövő feladata marad.

A baldachinos oltártípus kialakulása, a jelentősebb művek és G. R. Donner szerepe: Aggházy I. 77. 85; III. CVIII. CIX. — Rados Jenő: *Magyar oltárok.* Bp. 1938. CX, CL. — Blauensteiner, Kurt: *Georg Raphael Donner.* Wien 1944. — Burckhardt, Jacob: *Das päpstliche Rom.* Bern 1941. 20. kép. — Pigler, Andor: *Georg Raphael Donner.* Leipzig 1929. 38, 80. — Seldmayer, Hans: *Österreichische Barockarchitectur.* Wien 1930. 38, 48. kép. — Uő: *J. B. Fischer von Erlach.* Wien 1956. 84—88. lap, 81. 282. kép. — Tietze, Hans: *Wien.* Wien 1931. 23. kép.

A pozsonyi Alamizsnás Szent János kápolna oltárának domborművei: Aggházy I. 78; III. XCI, XCVII. — Rados: *i.m.* CIX. A reliefek bronzból készültek és Krisztus szenvedéseinek jeleneteit örökítik meg. Hozzájuk hasonló módon vannak elhelyezve az erzsébetvárosi örmény nagytemplom Szent Anna és Joachim mellékoltárának domborművei is.

MESTEREK ÉS MŰVÉSZEK A MINDENNAPOK ÚTVESZTŐJÉBEN

Megjelent: B. Nagy Margit: *Mesterek, művészek, fegyencek.* Utunk 1968/9. A jelenlegi szöveg bővítve.

A dolgozatban említett kolozsvári művészekre és mesterekre vonatkozó adatokat a 177. és következő lapok tartalmazzák.

A szamosújvári, valamint szentbenedeki reliefekkel Nicolae Sabău foglalkozik, a szentbenedeki reliefek fényképmásolatait az ő gyűjteményéből ismerem.

A szentbenedeki Szent Kereszt oltár: Kádár József: *Szolnok-Doboka megye monographiája.* VI. Dés 1903. 318—319.

Horea faragóművészete: Prodan, David: *Horea înainte de răscoală. Omagiu lui P. Constantinescu-Iași.* B. 1965. 339—343.

A paraszt ikonfestőkre lásd e kötet 26—27., 144. lapját.

Franz Wrabetzre vonatkozóan bővebben: B. Nagy 194—197.

Bodor Péter koronkai tartózkodása: Investigatio Toldalagi Mihály, Zsigmond és Krisztina kérésére [...] 1806. március 2. OL A Teleki család marosvásárhelyi levéltára P 676, I. tétel 1806. — Bodor vallomásának töredéke: uo. P 664, II. tétel 1821.

A KLASSZICIZMUS ÉS ROMANTIKA ÉPÍTŐMESTEREI KOLOZSVÁRON

Megjelent: B. Nagy Margit: *A klasszicizmus és romantika építőmesterei Kolozsváron.* Korunk Évkönyv. Kolozsvár 1973. A jelenlegi szöveg bővítve.

A dolgozatban előforduló mesterek életrajzi adatai a 177. és következő lapokon találhatók.

A kor építészetére: Bíró: *EMű*, a megfelelő fejezet. — *Clujul* 257—261. — Entz: *KolHáz.* — Ionescu II., az 1860-ig terjedő rész. — Zádor Anna — Rados Jenő: *A klasszicizmus építészete Magyarországon.* Bp 1943.

Cséhalakítási kísérletek: ProtOecPolit 1810. 788; 1840. 11, 125. — ProtCentumv 1840. 10.

A gubernium 1842-ben leküldött rendelete az Angliába utazókra: ProtOecPolit 1842. 1102.

Az Oroszországba utazás körülményeit meghatározó rendelet, TJkv 1848. Nr. 1713.

Weixelbraun mintarajzai: ProtOecPolit 1840. 83.

Böhm János „műiskolája": ProtCentumv 1840. 350.

Árlejtéses munkavállalás: ProtOecPolit 1837. 391; 1838. 33; 1839. 7; 1840. 296; 1842. 731; 1843. 761; 1844. 517; 1845. 1112; 1846. 860; 1847. 562, valamint Nr. 8182.

A gubernium 1842. november 21-én kelt leirata: ProtOecPolit 1842. 1199.

VÁROSRENDEZÉS KOLOZSVÁRT ÉS MÁRAMAROSSZIGETEN A MÚLT SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

Megjelent: Benkő Margareta: *Probleme urbanistice ale oraşului Cluj în prima jumătate a secolului al XIX-lea.* SCIA 1967/2, 237—243. Magyarul: B. Nagy Margit: *Városrendezés Kolozsvárt a múlt század első felében.* Korunk 1967/VI. 853—857. A jelenlegi szöveg bővítve.

XVIII. századi városrendezés Kolozsváron: Jakab: *Tört* III. 477—480, 625—627. — B. Nagy 232—234. — *Clujul* 247—262.

Az Aedilis Directio, az Építési Bizottság és a városi mérnökök tevékenysége: B. Nagy Margit: *A klasszicizmus és a romantika építőmesterei Kolozsváron.* Korunk Évkönyv. Kolozsvár 1973. 116—118.

Az Aedilis Directio működése: Ember Győző: *A magyarországi Építészeti Igazgatóság történetének vázlata.* Levéltári Közlemények 1942—45. 350. — Az Aedilis Directio Kolozsvár építési és városrendezési ügyeivel kapcsolatos rendelkezései: ProtOecPolit 1805. 427; 1806. 323; 1810. 100; 1811. 461; 1813. 871—874; 1817. 385; 1820. 681; 1838. 879, 883, 898, valamint Nr. 1054; 1839. 71, 502. — ProtCentumv 1827. 9, 37, 98, 99; 1830. 65; 1837. 96. — ProtJurid 1829. 123. A megfelelő gurbeniumi rendeletek: 1810. Nr. 1111, 1112, 1113; 1811. Nr. 4870; 1820. Nr. 3263; 1830. Nr. 5868; 1838. Nr. 318, 7753, 10 562, 11 459; 1839. 6123. — Az országgyűlésre menő városi követek utasítása: Jakab: *Tört* III. 996. — ProtCentumv 1837. 96. — Építtető Bizottság felállítása: ProtCentumv 1838. 318. — A városi mérnökök szerepe: ProtCentumv 1832. 53—54. — Küküllő megye mérnöki pályázata: ProtOecPolit 1846. 271—272, 945.

A mérnökök építészeti tevékenységére l. a 177. és következő lapokat. — Péchy Mihályra lásd e kötet 71—72. és 151. lapját, valamint a Péchy család levéltárában őrzött (AkLvt) levelezést. — Schilling Jánosra: KvRELvt Nr. XXI/1. — Szász Józsefre: KvRELvt Nr. XVIII/99. — Ettető Péterre: Lyka: *TMű* III. 20. — Schütz Antalra: Lyka: *TMű* III. 19. — A császárlátogatás emlékoszlopának megtervezése: ProtCentumv 1827. 9, 37, 98—99.

A város falainak és bástyáinak helyzete. Bástyakapuk megnyitása: ProtOecPolit 1814. 147; 1834. 720, 735; 1837. 395; 1838. 1017. — ProtCentumv 1837. 139. — TJkv 1848. Nr. 48.

Hoffmayer Simon szobrász

HOFFMAYER SIMON SZOBRÁSZ ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

I. Hoffmayer Simon a kolozsvári barokk szobrásziskola utolsó jellegzetes képviselője. Vele és tanítványaival a barokk hagyományokon nevelkedett szobrásznemzedék ki is hal. Úgy látszik, a klasszicizmus nálunk sem kedvezett a szobrászat fejlődésének, s a kőfaragók messzemenően kielégítették a felmerülő igényeket.

Kortársa az építész Türk Antalnak és Leder Józsefnek, az előbbivel szorosabb munkatársi viszonyban is volt. Művészetére a lehiggadt késő barokk formák és a klasszicizmushoz való közeledés jellemző.

Oltárai, szobrai harmonikusan illeszkednek az átmeneti stílusban készült belső terek hangulatába, a szentélyek építészeti konstrukciójába. Különösen a Türkkel való együttműködés eredményezett egységes művészeti törekvéseket sugárzó templombelsőket.

Mesterünk a kolozsvári XVIII. századi szobrásznemzedék harmadik generációjához tartozott. Ez azt jelentette, hogy egyrészt folytatója volt a barokk kori elődök tevékenységének, másrészt előkészítője a klasszicista stílusban dolgozó új nemzedék működésének. Ebből adódik a kutatás számára az a nehézség, hogy korai munkái nagyon közel állnak valószínű mesterének, Schuchbauer Antalnak műveihez, több Hoffmayernek tulajdonítható oltár mesterkérdésének eldöntését pedig tanítványainak hasonló stílusa nehezíti. Míg az előtte járók, König János, Schuchbauer Antal, Nachtigall János, de még apja, Hoffmayer József is a munkalehetőség reményében beköltözködő friss letelepedők voltak, Simon mester már Kolozsváron nevelkedett, itt tanulta mesterségét, s később itt alakult ki jóhírű műhelye is. Ez utóbbinak igen nagy szerepe volt abban, hogy a szobrásztevékenység a XIX. század első felében sem szűnt meg Kolozsváron.

Simon mester életrajzi adatai elég szegényesek, s az eddigieket sajnos magunknak is csak néhánnyal sikerült kiegészítenünk. Születési évét nem ismerjük. Azt azonban tudjuk, hogy 1766-ban már nős volt, mert ebben az évben feleségével, Prucher Anna Máriával keresztszülőkként jegyezték be őket a katolikus egyház anyakönyvébe. Ekkor még elég fiatal ember lehetett, mert mikor 1769-ben apjával együtt Rhédei Mihálynak címert farag, a szerződést nem ketten írják alá, hanem csupán apja jegyzi rá nevét. Néhány év múlva, 1775-ben, Hoffmayer Simon már önállóan vállalt munkát, s abban a szerződésben, melyet Haller János erdélyi gubernátor özvegyével kötött egy mellékoltár elkészítésére a szőkefalvi templom számára, már „oltárcsinálónak" titulálják. E két dátum között eltelt idő bízvást látszik jelentősnek mesterünk művészi fejlődése szempontjából.

1780-ban újabb munkájáról szerzünk tudomást; Lázár János drassói prefektusával, valamint udvari lelkészével szerződött egy oltár elkészítésére. Mivel a szerződés egy szóval sem említi, hogy az oltárt a drassói templom számára rendelték volna, nyilvánvaló, hogy Lázár János drassói házikápolnája részére volt rá szükség. A munka el is készült, mert 1781-ben Hoffmayer saját kezű nyugtával bizonyítja, hogy az érte járó pénzt hiánytalanul felvette. 1781-ben ismét hallunk mesterünkről, mivel kérelemmel fordul Kendeffi Elek-

B. Nagy Margit: Stilusok, művek, mesterek
Kriterion, Bucarest, 1977.

a várfalakból származó kő aránylag olcsó és jó építőanyag volt, Kagerbauer a kisujját sem mozgatta az akkoriban sok vitát kiváltó Monostor úti és Közép utcai kapubástya megmentése érdekében. 1841-ben, mikor a monostori kapubástya sorsáról kellett döntenie, Kagerbauer még elkészíti lebontásának és renoválásának költségvetését is, de mikor 1844-ben a Közép utcai toronyról kérnek tőle véleményt, annak ellenére, hogy a hasadásokra ragasztott papírok épek maradtak, tehát nem jeleztek további romlást, Kagerbauer nem tartja érdemesnek megjavítani. Indítványából az tűnik ki, hogy ha a város egyelőre nem akarja lebontani, akkor még várjanak vele, egészen addig, amíg megsemmisítése elodázhatatlanná válik. Később Kagerbauer aktív közreműködésével ezt is lebontották. Mentségére szolgáljon, hogy akkor még nem élt a köztudatban a letűnt századok építészeti emlékeinek tisztelete; mindenki csak a város fejlődésével, modernizálásával törődött.

Ez a cél lebegett Kagerbauer szeme előtt is, s ezért foglalta írásba a gátak és malmok helyzetének megjavítására, a Szamos medre megtisztítására vonatkozó elképzeléseit — míg a vízmeder „betonnal" való beöntésének lehetőségét is felvetve —, ezért foglalkozott behatóan a városi malmok vizének célszerűtlen kezelésével, az útszabályozás, a járdakészítés kérdésével, a „vízvezetés" ügyével, melynek megoldását nemcsak a tűzvészek megfékezése szempontjából tartotta elsőrendű fontosságúnak, hanem a városi polgárok kényelme szempontjából is, el egészen a városi mosodák felállításáig. Úgy vélte, hogy elképzeléseinek megvalósítását, a sugáregyenes utcák kialakítását a városi polgárok zsugoriságán kívül éppen a régi tornyok és falak gátolják a legjobban. „Kolozsvárnak ismerte minden házát, minden zugát — írja róla ismeretlen nekrológírója a Magyar Polgárban. — Az ötvenes években nagyszerű tervet készített, mely Kolozsvárt kiemelje rongyosságából a fővárosok közé. E terv egy hosszú élet tapasztalatai- s szorgalmas tanulmányaival készült. Ha valamikor eszébe fog jutni Kolozsvár képviselőinek a város rendezése, ne feledjék a lomtárban ezt a tervet. Műremek ez a maga nemében, s csak egy nyugodtan számító kéz kell még hozzá, mely alkalmazni tudja ezt Kolozsvár jelen viszonyaihoz, s tekintetbe vegye, hogy e terv készítése óta majdnem két évtized telt el." Kagerbauer terve, amíg aktuális volt, soha nem valósult meg, később átlépett rajta az idő. De több mint egy évszázad távlatából is elismeréssel kell megemlékeznünk róla, mivel messzemenő előrelátással vette figyelembe egy fejlődő, iparosodó város leendő szükségleteit.

A klasszicizmus és romantika jeles erdélyi képviselője aránylag korán, 58 éves korában halt meg Tordán, ahogy gyászjelentése mondja: „hosszas elgyengülés után". Említett nekrológírója szerint „értelmes, mély ismeretű építész volt, aki maga után sok szép emléket hagyott". Tanulmányunk célja a felkutatott „szép emlékek" bemutatása volt.

hez, hogy adósság miatt fogságban tartott apját engedtesse szabadon. Kérvényéből az látszik, hogy a grófot személyesen ismerte, mi több, patrónusának tartotta, és előadta panaszait Kendeffi épülő óraljaboldogfalvi kastélya kőfaragó munkájának nehézségeiről s a környéken található rossz minőségű kőről. A kettőjük között levő ismeretség alapján azt gyanítjuk, hogy nemcsak apja, de ő maga is dolgozhatott valamit Kendeffinek. Meggondolkoztató levelének az a része, melyben a gróftól azt kéri, hogy szüleit — ha kiszabadította őket — szekérrel vagy Kolozsvárra, vagy hozzá küldje. Beadványán a következő felirat áll: „Istantiaja Hofmejer Simonak iten való Kép Faragonak." A kérvényen nincs dátum, de Kendeffi azonnali válasza Szebenben kelt, s a levél címzéséből is az tűnik ki, hogy helyben adták át. Ugyancsak szebeni keltezésű a drassói oltárra kötött szerződés, s 1783-ban ismét Szebenben írja alá következő ismert kontraktusát. Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy Hoffmayer Simon a nyolcvanas évek elején huzamosabb időt töltött Szebenben, valószínűleg ottani, esetleg környékbeli megrendeléseknek téve eleget. Mivel a Szebenben székelő gubernium körül sok Kolozsvár környéki arisztokrata tartózkodott huzamosabb ideig az említett városban — ahol sokaknak háza is volt —, azt gyanítjuk, hogy Hoffmayert ők foglalkoztatták, s mesterünk miattuk költözött néhány évre a kormányzó hivatal székhelyére. Ezek alapján biztosra vehetjük, hogy Szebenben és környékén több ismeretlen munkája lappang.

Hoffmayer Simont — amint ma is meglévő szerződéséből kitűnik — 1783-ban a gyulafehérvári katedrális főoltárának elkészítésével és a kanonoki stallumok restaurálásával bízták meg. 1798-ban pedig — saját kezű levele tanúskodik róla — eleget téve korábban vállalt kötelezettségének, megfaragta a szamosújvári örmény nagytemplom szószékét. Az anyakönyvek szerint mesterünk 1800. február 3-án halt meg.

Ez minden, amit életéről az eddigiek során megtudtunk. A meglehetősen kevés forrásanyag azonban minden szűkszavúsága ellenére is lehetőséget ad arra, hogy Hoffmayer művészetét közelebbről is megismerjük, s hiteles alkotásai alapján lappangó műveinek legalább egy részét felfedjük.

II. A Hoffmayerre vonatkozó források mesterünk öt művéről tesznek említést. Ezek közül az első hármat, a Rhédei-címert, a Szőkefalvára, valamint a Drassóba készített oltárt nem ismerjük. A *Rhédei Mihály*nak vállalt *címer*ről azt sem tudjuk, hogy egyáltalán elkészült-e, és ha igen, akkor hova került. A szerződésben csupán arról esik szó, hogy Hoffmayerék maguk hozzák el Ompolyicáról az előre lenagyolt márványt, s a munkát Kolozsváron végzik el. Meglehet, hogy a Szabadság tér sarkán álló Rhédei ház elpusztult címerével volt azonos. Mivel azonban ez apjával közösen vállalt munkája volt, ha meglenne, sem árulna el sokat a fiatal Hoffmayer stílusáról. Legfennebb arról vallana, hogy a Hoffmayer család milyen címertípust faragott ebben az időben. A két oltár ezzel szemben már sok tanulsággal szolgált volna.

A *szőkefalvi oltár*ra kötött szerződés szövegéből ugyanis az tűnik ki, hogy az oltár mintaképéül Haller János özvegye a templom másik, Bécsből hozatott Szent Kereszt oltárát jelölte meg. Így Hoffmayernek ebből a munkájából az is kiderült volna, hogy a mester milyen előképek után alakította ki oltárfaragó stílusát. A szerződés szerint az oltárba kinyitható üveglap mögé be kellett építenie a „Mária Czelli Statuát", vagyis a máriazelli kegytemplom csodatévő Máriájának szobor-, esetleg reliefmásolatát. Az oltár el-

készültét a kifizetések bizonyítják. Ma azonban hiába keressük, mert a templom a XIX. század elején leégett, s feltételezhetően az oltár is benne pusztult.

A *Drassóba* készült *oltár* szintén elkallódott. A faluban nincs is katolikus templom, így még inkább bizonyosra vehetjük, hogy annak idején a Lázár János házikápolnája számára rendelték. Majdnem kétszáz év távlatából ma már nehéz lenne kideríteni, hogy a későbbiek során mi történhetett vele. A szerződés szerint Hoffmayernek az oltárra egy feszületet, három szobrot, két angyalt és hat gyertyatartót kellett faragnia. Lehet, hogy egy Kálvária-jelenetről és a korabeli oltárok elmaradhatatlan két adoráló angyaláról volt szó. Hasonló témájú a veresmarti evangélikus templom oltára is, mely egészen közeli időpontban, 1782-ben keletkezett. A veresmarti oltár típusa nem idegen Hoffmayertől. Az oszlopos kupola alá helyezett feszület legkorábbi ismert oltárán, a gyulafehérvárin is ott áll, az oszlopos kupola pedig későbbi műveinek is lényeges alkotóeleme marad. Feltételezzük, hogy ezt az oltártípust már akkor ismerte, amikor a drassói megfaragására vállalkozott. A veresmarti oltár stílusa azonban sokkal barokkosabb, mint Hoffmayer eddig ismert művei, így nem tartjuk valószínűnek, hogy mesterünknek valami köze lenne hozzá.

Noha Hoffmayer korai munkái nem maradtak ránk, és kezdő éveinek igazodásáról csak sejtelmeink vannak, az a tény, hogy Batthyány püspök a gyulafehérvári székesegyház főoltárának elkészítését reá bízta, azt jelenti, hogy mesterünk eddig az időpontig már széles körű megbecsülést, hírnevet vívott ki magának.

A források alapján biztosan Hoffmayernek tulajdonítható ma is meglévő két munka közül ugyanis az egyik a gyulafehérvári székesegyház főoltára, s a másik a szamosújvári örmény nagytemplom szószéke. Mindkettő alapul szolgál további műveinek meghatározásához.

A Hoffmayer-féle oltár előtt a *gyulafehérvári katedrális*nak barokk főoltára volt. Ezt 1755-ben Stoyka püspök átalakíttatta: tabernákuluma fölé a kor divatja szerint négy oszlopra támasztott, volutákból formált baldachint emeltetett, melyet korona fogott össze. Pár évtized múlva azonban elavult a tabernákulum is, ezért Batthyány püspök Hoffmayerrel újat csináltatott helyére, meghagyva az 1755-ben emelt volutás zárórészt. A XIX. század végére ez a régi baldachin is kiöregedett, 1897-ben lebontották, s így ma Hoffmayer műve önállóan szolgál a székesegyház főoltáraul.

A füzérdíszes alapon nyugvó, két volutával megtámasztott oltár vertikálisan három részre tagolt, tömör felépítményének középrésze ívelten előrehajlik (154. kép). Gyöngysorral keretelt, félköríves lezárású tabernákulumának ajtaján sugaras kehely ragyog, talpát felhőbodrok és angyalfejek fogják körül. Felette két puttó mosolyog, szintén felhőgomolyba öltözötten. Az előrelépő központi részt kétfelől egy-egy csüngődíszes sávval keretelt oldalszárny fogja közre; ezek középrészét egy-egy ovális, szívlécsorral szegett relief tölti ki. A reliefekre gazdag füzérdísz borul. Témájuk: *Krisztus a pénzváltók között* és a *Mannaszedés* (155—156. kép). Ezt a párkánnyal lezárt részt szalagfonatos, urnás fríz koronázza. A fríz feletti alacsony rész ugyancsak hármas tagolású, füzérdíszes, középen megemelt, rajta kannelúrás, korinthoszi oszlopokra támasztott, gerezdelt kupola alatt feszület áll. Kétfelől volutákon ácsorgó, játékos mozgású angyalkák láthatók. Mozgásuk ritmusa a feszületre irányítja a tekintetet.

Az oltár kétségtelenül barokk kompozíció, mégpedig a stílus lehiggadt késői változata. Különösen áll ez a két reliefre, a mannaszedő lány klasszik

nyugalmú, finom alakjára, a *Krisztus a pénzváltók között* című jelenet három alakjának kiegyensúlyozott kompozíciójára. Az elsőnél a majdan jellegzetessé váló tájképi háttér megjelenésére figyelhetünk fel, a másodiknál az architektonikus keretbe komponált jelenet kelti fel a szemlélő érdeklődését. Az oltárt díszítő angyalok könnyed, szinte rokokó megfogalmazásúak, a feszület viszont már klasszicizáló. A korpusz megmintázása kerüli a barokk látványosságot, az ágyékkötő is egyszerűen simul a testre, nem csavarja barokk drapériává a művész keze.

A *szamosújvári örmény nagytemplom szószéke* szintén jellegzetes alkotás (197. kép). Finom girlandokkal és füzérekkel három részre tagolt korpuszát három, hátlapját egy aranyozott relief díszíti. A reliefeken a *Magvető*, a *Jó Pásztor*, az *Apostolok küldetése* és a *Szentlélek kitöltetése* című jelenetek láthatók (198—199. kép). Az elegáns vonalú, ugyancsak girlandokkal díszített, gerezdes, harang alakú hangvetőn Keresztelő Szent János szobra áll.

Mind a gyulafehérvári főoltár, mind a szamosújvári szószék felépítése, díszítésmódja annyira sajátos, a rajtuk lévő reliefek stílusa és témái annyira jellegzetesek, hogy a további Hoffmayer-művek felismerése nem jelentett gondot a kutatásnak.

A gyulafehérvárihoz hasonló XVIII. századi főoltárt az erzsébetvárosi örmény nagytemplomban (1787), a székelyudvarhelyi plébániatemplomban (1793 előtt), valamint az erzsébetvárosi volt mechitarista — jelenleg katolikus — templomban (1795—1798 között) láthatunk. De valószínűnek tartjuk, hogy ezeken kívül még többet is készített. A szamosújvári örmény nagytemplom szószékének párdarabjait pedig a gyulafehérvári katedrálisban (1784), az udvarhelyi plébániatemplomban (1793 előtt) és az erzsébetvárosi egykori mechitarista templomban (1795 és 1798 között) fedezhetjük fel. Hogy ezek valóban Hoffmayer munkái, az az összevetés során is kiderül.

III. Az azonosítás a szószékek esetében a legkönnyebb, mivel felépítésük, a rajtuk lévő reliefek témája, kompozíciója és kidolgozása azonnal elárulja a közös mestert.

A Hoffmayer-féle szószéktípus a stílusváltozás jegyében született. Megjelenési formája, a korpusz és a hangvető mérete még teljesen a barokk hagyományokhoz igazodik, s azt követi felépítési rendszere is. Művészi programja változatlanul a barokk prédikáció jelentőségét hangsúlyozza, s az igehirdető lelkeket pásztoroló hivatására utal. Ezt sugallják a bibliai jeleneteket ábrázoló domborművek s a hangvetők megfelelő szimbolikájú szobrai. A kivitelezés módja azonban már elüt a barokkban megszokottól. Hoffmayer a hangsúlyt ismét a vízszintes tagolási formákra helyezi, a korpusz három mezőre osztott felületén az egyes szakaszokat keretekkel határolja, és csüngő füzérdísszel választja el egymástól. Eltünteti a rakoncátlanul hullámzó cirádákat, a lebegő angyalokat, a szószék testére ültetett apostolokat, s velük együtt a hangvetők hagyományos volutáit. Hoffmayer a klasszicista értelemben vett rendbontó elemek eltávolításával még inkább hangsúlyozza a szószéknek az istentiszteleti szertartásban betöltött fontos szerepét, mivel a figyelmet teljes mértékben a figurális ábrázolásra, a domborműves jelenetek mondanivalójára irányította. Az egyházművészet területén az új stiláris elemek térhódítása nem feltétlenül új tartalmi mondanivalóval van összefüggésben, hanem, mint jelen esetben is, a régi tartalom hangsúlyozottabb interpretálásával. A Hoffmayer

szószékeire jellemző fehér-arany színösszeállítás ugyancsak a klasszicizmus idején válik közkedveltté.

A gyulafehérvári, udvarhelyi és szamosújvári szószékek hangvetőjének felépítése nagy vonalakban megegyezik egymással, csak a rajtuk alkalmazott díszítőmotívumok mutatnak eltérést, érzékeltetve a klasszicista díszítőelemek gyarapodását mesterünk kelléktárában (157., 193., 197. kép). Az erzsébetvárosi volt mechitarista templom szószéke azonban elüt a többitől, s csüngő rojtdíszével, valamint álló akantuszlevél-sorával a falusi templomok hangvetőihez hasonlít (180. kép). Gyulafehérváron és Szamosújváron a hangvető tetején Keresztelő Szent János szobra áll, Udvarhelyen a Szent Pálé (194. kép), az erzsébetvárosi volt mechitarista templom szószékén pedig a Remete Szent Antalé (181. kép). Ami a szószékek korpuszának felépítését illeti, a gyulafehérvári, udvarhelyi és szamosújvári teljesen megfelel egymásnak, mindegyiket három-három, hátlapjukat pedig egy-egy relief díszíti. Ismét kivétel az erzsébetvárosi, melynek alaprajza a többitől eltérően téglalap alakú, s csak középső lapját díszíti egy relief, egy pedig a szokásos módon a hátlapon található. A reliefek témái Gyulafehérváron a *Szentlélek kitöltetése*, a *Magvető*, a *Jó Pásztor* és az *Irgalmas samaritánius*, Udvarhelyen az *Apostolok küldetése*, a *Magvető*, a *Halottak feltámadása* és *Mózes vizet fakaszt a sziklából*. Az erzsébetvárosi volt mechitarista templomban a *Magvető* és a *Csodálatos halászat*, Szamosújváron pedig a már ismertetett témák kerültek megfaragásra.

A szamosújvári szószék két jelenete, a *Magvető* és az *Apostolok küldetése* teljesen hasonló felfogásban s szinte a legapróbb részletekig megegyezően található meg Udvarhelyen, de ugyanezt a *Magvetőt* látjuk viszont az erzsébetvárosi szószéken is. A Szamosújváron feldolgozott *Szentlélek kitöltetése* hasonló megfogalmazásban szerepel Gyulafehérváron, mint ahogy a gyulafehérvári szószék *Jó Pásztor*a és a többi szószékre megfaragott *Magvető* között is igen szoros kapcsolat észlelhető mind a kompozíció, mind a ruha- és arctípusok tekintetében. A reliefek tematikájával kapcsolatban még csak annyit jegyeznénk meg, hogy a gyulafehérvári és udvarhelyi korábbi szószékeken a jelenetek változatosabbak, míg a két későbbin az igehirdetésre vonatkozó bibliai témákat faragta újra. Az említett szószékek domborművei, valamint a gyulafehérvári szószék és oltár reliefjei között alapvető a hasonlóság: a megfaragott arctípusok és az öltözékek teljes mértékben azonosak. Hoffmayer szerzőségéhez tehát a tárgyalt szószékek esetében nem fér kétség.

Az erzsébetvárosi szószék felépítésbeli eltéréseit részben a megrendelő óhajának tudhatjuk be, részben új asztalos közreműködésével magyarázhatjuk.

Ha a szószékek felépítéséből már következtettünk mesterünk stílusának átmeneti jellegére, a reliefek ábrázolásmódja ugyancsak a klasszicizmus közelségét érzékelteti.

Ha legkorábbi ismert domborműveit, a gyulafehérváriakat hasonlítjuk össze barokk hangvételű munkákkal, akár a gyulafehérvári stallumok, akár a kolozsvári Szent Mihály- vagy a volt jezsuita templom szószékének domborműveivel, a stiláris eltérés már szembeötlő. Bár korai munkáin még megfigyelhetjük a törekvést, hogy az ábrázolt jeleneteket vagy személyt a kép nézőterében egészen előrehozza, mint például a gyulafehérvári szószék *Magvető*je (158. kép) és *Jó Pásztor*a esetében (159. kép), a hátterek részletes perspektivikus kidolgozása azonban már sejteti fejlődésének további útját. Hoffmayer különösen kedvelte a tájképi háttereket; ezek kezdetben csak a mondanivaló keretéül szolgáltak, később azonban a bő mesélőkedvvel előadott, gazdago

kidolgozott tájképi részletek uralkodtak el a kompozíción. Ilyen jellegű alkotásai mélyebb átélést, több szenvedélyességet sugároznak, mint az architektonikus keretbe foglalt munkái (*Szentlélek kitöltetése*), melyek kidolgozásánál a jelenetek megszerkesztése, a ruharedők elrendezése köti le figyelmét, így előadásmódja is feszesebb, tartózkodóbb.

A kétféle előadásmódtól függetlenül Hoffmayer stílusában állandó fejlődést tapasztalhatunk. Ez természetes is, hiszen az alatt a közel két évtized alatt, amíg reliefjeit készítette, szemléletmódja sem maradt változatlan. A változást a legjobban akkor tudjuk lemérni, ha négy alkalommal megmintázott *Magvetőjét* elemezzük. A négy relief ugyanis 15—17 év leforgása alatt, különböző időpontokban készült.

A *Magvető* első megfogalmazása a gyulafehérvári szószéken tűnik fel, előtérben a magot szóró alakkal. A hosszú ingben, de dísztűvel összefogott sapkával és rokokó térdszalaggal ábrázolt alakot a művész szembenézetben mintázta meg, amint bal lábával előrelép, s jobb kezével a derekára kötött kötényből a magot szórja. Feje fölé hajolva egy fa részlete látható, előtte kövek, háta mögött felhő és távoli hegyek. Az udvarhelyi szószéken látható második variánson a jelenetet már lényegesen átdolgozta, sokkal festőibbé, látványosabbá tette (196. kép). A változás oka minden bizonnyal a korabeli festészettel és grafikával való alaposabb megismerkedés volt, ahonnan ötletet meríthetett az újonnan bedolgozott részletekhez; a kompozíció magva azonban a gyulafehérvári szószék *Jó Pásztor* jelenetében már kész volt. A gyulafehérvári Jó Pásztor és az udvarhelyi Magvető hasonló ruhát viselnek, s egyforma a fejükre borított keleti lepel is. Alakjuk beállítása szintén egyezik. A különbség csak annyi közöttük, hogy míg a Jó Pásztor a kép központjába helyezett elsődleges fontosságú figura volt, a Magvető már a tabló sarkába került, hogy a jobb oldali részt a tájképi jelenet kibontásának lehessen szentelni.

Az új megfogalmazásban a Magvető alakja veszít jelentőségéből, s csak plasztikusabb kidolgozása révén emelkedik ki a laposabb faragású háttérből. Ezt a képet szemlélve a figyelem már nem koncentrálódik a magvetés tényére, hanem szívesen elkalandozik a mély perspektívájú háttér tájaira. A Magvető mögött dús lombú, csavart törzsű, széltől tépett fák állanak, és egymás mögé felvázolt hegyvonulatok. A közeli dombokon a frissen szántott föld barázdái láthatók, ahol madarak csipegetik a földre hulló magvakat. A barázdák szélét bokrok tarkítják, mellettük embercsoport pihen. A háttér sugallta idilli hangulatot Hoffmayer azzal kívánja ellensúlyozni — végső soron bibliai jelenet ábrázolásáról volt szó —, hogy a barázdák közé egy kaján ábrázatú ördögöt mintázott, a közhiedelemnek megfelelően hosszú farokkal és patás lólábakkal, amint éppen a pihenő csoport felé tart. A művész ezután ismét csak a háttérnek szenteli figyelmét. A távoli völgyekbe városokat és falvakat helyez, s a messzi hegyhátakat várakkal és romokkal díszíti. Az égboltra odafaragja elmaradhatatlan felhőbodrait, a levegőeget pedig madarakkal népesíti be. A domborművön alig maradt pár négyzetcentiméter üres felület, az ábrázolás a mély perspektíva miatt mégsem tűnik zsúfoltnak. A meglehetősen kiforrott kompozíciót Hoffmayer még kétszer elkészíti (erzsébetvárosi volt mechitarista templom, szamosújvári örmény templom). Az erzsébetvárosi formailag annyiban tér el a másik kettőtől, hogy a jelenetet fekvő téglalap alakú térbe komponálta, így a Magvető mögött bőven adódott díszítésre alkalmas terület (182. kép). Szamosújváron pedig a pihenő csoport helyére dolgozó

embereket állít, így a sok festőiséggel megalkotott kompozíció fő témája a táj és a tevékeny ember kapcsolatának megörökítése lett (198. kép).

Ugyancsak ez a változás érezhető a *Jó Pásztor* két változatán is, mind a főalak elhelyezésében, mind a háttér részletesebb kifejtésében. Míg a gyulafehérvári félreérthetetlenül a bibliai történet megjelenítése, a szamosújvári láttán már inkább pásztoridillre gondolunk, amit részben a megváltozott öltözet, a világias köpeny és kalap sugall.

Az alakos kompozíciók idilli bája, a tájképi háttérnek a mondanivaló rovására történő megnövelése, a jelenetek elvilágiasítása egyaránt arról árulkodik, hogy Simon mester mind erőteljesebben fordul a kor új művészeti problémái felé. Ha megnézzük tájképi háttereinek elemeit és megfigyeljük a széltől tépett egzotikus törzsű fákat, a bozontos bokrokat, a hegycsúcsokat koronázó várromokat, gloiretteket, a zsánerképszerű idilli részletek bedolgozását, meggyőződhetünk róla, hogy mesterünk stílustörekvései témáinak vallásos jellege ellenére egybeesnek a születőben lévő polgári művészet célkitűzéseivel. Hoffmayer festői látásmóddal megalkotott reliefjei már világosan mutatják az utat a XIX. századi tájkép felé. A felvilágosodás eszméinek terjedése, az irodalmi megújulás kezdetei hatottak a XVIII. század végének építészetére, de szobrászatára is; a változás igényére a XVIII. század utolsó évtizedében már határozottabban felfigyelhetünk.

Ami Hoffmayer kompozíciós készségét illeti, ott könnyedséget és eleganciát tapasztalhatunk, de nem tudjuk, hogy ebben milyen szerepe van a nyilván felhasznált mintarajzoknak, metszeteknek. Álló alakok és alakos jelenetek kidolgozásánál, ha néha ismétel is bizonyos testtartásokat, hibákat nem követ el. Akkor azonban, amikor mozgó alakot kell ábrázolnia, olykor bizonytalanná válik, és anatómiai vétségekbe esik (*Halottak feltámadása* az udvarhelyi szószéken, 195. kép). Mivel mesterünknek a mozgó alak ábrázolása nem volt éppen erős oldala, élete vége felé nem is nagyon vállalkozik új témák megoldására, hanem inkább jól kidolgozott jeleneteit ismételgeti. Ennek ellenére szószékeinek reliefjei szobrászi munkásságának legértékesebb részét képezik. Világosan tükrözik a művész egyéniségét, gazdag fantáziáját, s jól lemérhető rajtuk stílusának s egyben a kor ízlésének alakulása is.

Hoffmayer szószékeinek szoboralakjai, ha nem is olyan mértékben, mint a reliefek, szintén érzékeltetik a századvég szobrászatában végbemenő változásokat. A gyulafehérvári szószék hangvetőjének Keresztelő Szent Jánosa még a puttókhoz hasonlóan könnyű, kecses, rokokó szellemű alkotás. Ha elnézi az ember a testsúlyát fél lábon hordó szobor hajának hullámait, a szája körüli finom mosolyt, a könnyedén rácsavart állatbőr lágy redőit, kezének elegáns mozdulatát, inkább antik istent lát benne, mint a pusztában élő, Krisztust megkeresztelő térítőt. Az udvarhelyi plébániatemplom szószékkoronájának Szent Pálja már az egyházépítő méltóságos nyugalmával áll a helyén (194. kép). Hoffmayer művészi felfogásának megváltozása a szamosújvári hangvető Szent Jánosán már kétségtelen. A mindkét lábára ránehezedő, térdig érő, merev redőjű ruhát viselő, felemelt kezű szobor magán viseli a stílusváltozás minden jegyét.

IV. Az oltárok azonosítása már sokkal nehezebb feladat, mivel az egyes művek között nagyobb eltérés mutatkozik. A gyulafehérvári katedrális főoltára azonban olyan hatással volt Hoffmayer művészetére, hogy annak kom-

pozíciós elemeiről élete végéig nem mond le; ez valamennyire megkönnyíti műveinek azonosítását.

A gyulafehérvárihoz időben az *erzsébetvárosi örmény nagytemplom főoltára* van a legközelebb (1787 körül), a hasonlóság is talán e két alkotás között a legszembeötlőbb (160. kép). Kivitelezése azonban eltér az eddig megismert Hoffmayer-művektől, s idegen kéz közreműködését sejteti. A két munka közötti hasonlóságra már Bíró József és Entz Géza is felfigyelt, de a mesterkérdés eldöntése alaposabb elemzésre szorul.

Míg Gyulafehérváron a koronával összefogott régi baldachin és az ólármenzára épített Hoffmayer-féle tabernákulum együttesen alkotta a katedrális főoltárát, Erzsébetvároson a gyulafehérvárihoz hasonló oltártest mögött az építészeti keretbe foglalt impozáns nagyságú oltárkép emelkedik, a templom névadója, Szent Erzsébet életéből vett jelenettel. A két oltár közötti különbség azt eredményezte, hogy az oltárkép érvényesülése érdekében a tabernákulum méreteit csökkenteni kellett, noha így is jócskán takarja az ábrázolt jelenet egy részét (161. kép). Hoffmayer meghagyta a tabernákulum ívelt alaprajzát és hármas tagolását, de a retabló építészeti keretéhez alkalmazkodva, az egyes részeket kannelúrás korinthoszi oszlopokkal választotta el egymástól. A szentségház ajtaja itt is félköríves, és kagylóval bélelt félköríves fülkével lazítja fel a két oldalrészt is, ahol Gyulafehérváron a reliefek állanak. A szentségház ajtajára a felhőkön lebegő, sugárkoszorús frigyládát szánta, rajta a bárránnyal. A fülkék egyikében Mózes szobra áll, mellette a kőtáblák, kezében kígyós bot. A másikban Izsák feláldozásának jelenetét láthatjuk. A két fülke felett füzérdísz, a tabernákulum ajtaja felett felhőbodrok láthatók. E részt keskeny fríz, egymást érő karikák sora, valamint a kockagyámos párkány zárja le, felette esztergában metszett baluszterekből készült mellvéd. A középtengelyben itt is feszület emelkedik az áttört mellvéd fölé, de az oltárképre való tekintettel a kupola már hiányzik felőle.

Az oltár retablóját négy óriási kannelúrás, korinthoszi fejezetes oszlop fogja közre, a belső kettő az oltárkép keretéül szolgál és egy koronaszerű párkányrészt tart. A külső kettőre tört lunetta támaszkodik, benne sugaras istenszem, földgömb és ülő angyalok. A külső két oszlop mellett kívülfelől Szent Péter és Szent Pál piedesztálra helyezett aranyozott szobra áll (162—163. kép). Péter templommodellt tart a kezében, mely a bibliai igére utal: „... te Péter vagy, és ezen a kősziklán építem fel az én anyaszentegyházamat."

Az oltár mesterkérdésének eldöntése nem könnyű, s az aprólékos vizsgálódás is inkább újabb kételyeket ébreszt, semmint megnyugtat. A kannelúrás oszlopokkal keretelt oltárfallal Hoffmayer itt jelentkezik először, a tabernákulum felépítése már Gyulafehérvárról ismert. Mégis ez utóbbi okozza a legtöbb problémát. Idegenszerűnek hat rajta a füzérek jellege, a szalagfonatot helyettesítő karikasor, valamint az esztergában faragott baluszterekből alkotott mellvéd. Nyilván más asztalos munkája. A fülkébe helyezett szobrok stílusa Hoffmayerre vall, de színvonaluk nem éri fel eddig ismert műveit. Nagy hasonlóságot mutatnak viszont a templom *Szent József halála* mellékoltárának színes szobraival, valamint a szószék hangvetőjén álló Jó Pásztorral (164—165. kép). A frigyládán lévő bárány teljesen megegyezik az említett oltár Keresztelő Szent Jánosának kezében lévővel. A főoltár bárgyú mosolyú, primitív angyalkái azonban sem a Hoffmayer puttóira nem emlékeztetnek, sem *Szent József halála* oltár szobraival nem tartanak rokonságot. Ellenben meg-

találjuk őket a *Szent Anna és Joachim* mellékoltár Mária fiatalkorát megörökítő négy reliefjén, melyek a két keretelő oszlop hasáb alakú lábazatát díszítik és Hoffmayer stílusát tükrözik.

Ugyancsak meggondolkoztat a szentségház tetején álló feszület is, melynek korpuszát egymás mellé szegzett lábakkal mintázta meg alkotója. Ez a lábtartás nem sajátja a Hoffmayer kezéből kikerülő Krisztus-szobroknak, de jellemző az oltárképet festő Veress Mátyás *Golgota* című festményére, valamint a sógorának, Csűrös Antalnak tulajdonított feszületekre, melyek a szamosújvári örmény nagytemplom mellékoltárainak szentségházán állanak.

Az oltár retablójának angyalai rokoníthatók a Hoffmayer-reliefek ábrázolásaival, noha azoknál gyengébbek, erőtlenebbek. Kevésbé hasonlítanak viszont a fülkébe helyezett szobrokhoz, és semmi közük sincs a primitív angyalok mesterének munkáihoz.

Az elmondottakból világosan látszik, hogy a főoltár nem lehet egyedül Hoffmayer munkája, s a templom felszerelésén legalább három szobrász dolgozott. Az oltár megtervezése, retablójának szobrászmunkája valószínűleg Hoffmayerhez köthető, habár Szent Pál alakjának megfogalmazása elüt a neki tulajdonítható Szent Pálok stílusától. A tabernákulum mestere nem annyira Hoffmayer, mint inkább egy hozzá közel álló, tehetséges munkatárs lehetett, akinek alapos része volt a szószék és a *Szent József halála* mellékoltár munkájában is. Itt az ismertek közül elsősorban Kocsárdi Mihályra gondolunk, aki sokat dolgozott Hoffmayerrel, s talán a szobrok megfaragásában segíthetett neki. Feltételezzük tanítványa, Csűrös Antal jelenlétét is, amit sógorának, Veress Mátyás festőnek ottani tevékenysége is valószínűsít. Talán neki tulajdoníthatók a famosolyú angyalkák, ha nem testvérének, Mihálynak a művei. A márványozott oltárok, színesre festett szobrok, zöld-arany reliefek alapján a másik két Csűrös, Mihály és József ottlétét is biztosra vesszük. Addig azonban, amíg a Hoffmayer-műhely összetételét és munkamódszerét nem ismerjük, a munkatársak egyéni stílusjegyeivel nem vagyunk tisztában, az oltár szobrainak mesterkérdését nem tudjuk megnyugtatóan eldönteni.

Mivel az erzsébetvárosi örmény nagytemplom főoltárának vizsgálata során időnként a mellékoltárokkal való mesterazonosság kérdése is felmerült, talán nem lesz érdektelen ezek átvizsgálása sem.

Az előbbiekben már említettük a *Szent Anna és Joachim* mellékoltár reliefjeit (167—170. kép) — *Mária bemutatása a templomban, Mária eljegyzése, Angyali üdvözlet, Mária és Erzsébet találkozása* —, melyek rokonságot mutatnak a Gyulafehérváron található Hoffmayer-reliefekkel (*Jézus a pénzváltók között, Mannaszedés, Szentlélek kitöltetése*). Az alakok megformálása, a jelenetek megkomponálása, a Mária és Erzsébet találkozását megörökítő dombormű háttere, benne a nagyon kedvelt dús levelű fa megfaragása vagy a *Mária bemutatása a templomban* című jelenet hátterének architektonikus részletei, valamint a jellegzetes kockás padozat Hoffmayer formatárának kellékei közé tartoznak. De idegenek tőle az alig kidolgozott felhőkből mosolygó, suta ábrázatú angyalkák, s nem rá vall a hátterek néhány esetben megfigyelhető elhanyagolása, üresen hagyása sem. Az utóbbiak alapján arra következtethetünk, hogy Hoffmayer a szóban forgó reliefeket sem egyedül faragta, hanem a hátterek üresen maradt részeinek megmunkálását olykor-olykor a főoltár munkájában is részt vevő egyik munkatársára bízta. A reliefeket nem a megszokott aranyozás borítja, hanem mint a szamosújvári örmény nagytemplom szószékének domborművei, arany és zöld színezésűek.

A négy relief érdekesen vall Simon mester stílusáról, s megerősíti a szószékek domborműveiről elmondottakat. Az eddigiek során főként arra hívtuk fel a figyelmet, hogy az egyes jeleneteket szívesen komponálja tájképi környezetbe. Itt a témáknak megfelelőbb architektonikus keret előtérbe kerülésére figyelhetünk fel. Az architektonikus keretbe foglalt domborművekre — mint már a szószékek jeleneteit elemezve megállapítottuk — a hűvösebb előadásmód jellemző. A hangsúlyt a jelenetek megkomponálására, a ruharedők elrendezésére fekteti, de ezeken már nem az átélés melege, hanem a klasszicizmus kimértsége érzik. Néha azért itt is megfigyelhetjük, hogy az ajtók, ablakok, árkádok nyílásain át szívesen villantja fel a kinti táj szépségét, s igyekszik kitölteni a rendelkezésére álló üres felületeket. Egyes esetekben, mint már mondottuk, éppen a kidolgozatlan hátterek, az üresen maradt felületek kezdetlegesen megformált angyalfejekkel és madarakkal való megtűzdelése utal arra, hogy a domborműveket nem minden esetben Simon mester fejezte be.

Ha most az elemzett reliefekkel díszített oltár felépítését vizsgáljuk, azt állapíthatjuk meg, hogy az a főoltár Hoffmayerre jellemző elemeiből épül fel: az oltár kannelúrás, korinthoszi fejezetes oszlopokkal körülfogott retablója, az oszlopokra fektetett nehéz attika, az erre boruló lunetta, a lunettát kitöltő puttófejekkel körülvett istenszem, az attikán üldögélő angyalok a leírt főoltárról mind ismeretesek. De Hoffmayer kezére ismerünk az oltár Szent Anna- és Szent Joachim-szobrában is (166. kép). Ha megfigyeljük Joachim finom kezeit, Anna ruharedőit és kéztartását, cipőjük formáját, a mértéktartó, szinte hűvös előadásmódot, Hoffmayer szerzőségében nem kételkedhetünk. Hasonló alakokat az oltár ismertetett reliefjein is láthatunk. Ezek alapján a *Szent Anna és Joachim* mellékoltár munkáját szintén Hoffmayernek tulajdoníthatjuk.

Ha vizsgálódásunkat tovább folytatjuk, azonnal felfigyelhetünk a szemben lévő *Szent Kereszt* oltár szobraira. Ennek Szent Lőrince és a rajta lévő ruha Joachim alakjával és öltözetével mutat rokonságot. Arca és hajviselete teljes mértékben megegyezik a később tárgyalandó udvarhelyi Kosztka Szent Szaniszlóéval. Ez utóbbi két szobor fejének hasonlósága annyira szembetűnő, hogy Hoffmayer szerzőségét Szent Lőrinc és párja, Szent Sebestyén esetében is biztosnak tartjuk (171—172. kép). Maga az oltár, melyen a két szobor áll, felépítésében rokon az előbbiekkel, de márványozott, s Avedik Lukács szerint később keletkezett azoknál.

Hoffmayer puttói mosolyognak ránk a *Szent István vértanúsága* oltár timpanonjáról is, melynek felépítése az eddig tárgyaltakét követi, de keretelő oszlopai csak félig kannelúrások. Szentségházának ajtajára frigyládát faragtak a bárannyal; a láda pecsétjei olyanok, mint a főoltáron lévők. Az oltáron álló két szobor azonban csak a múlt század végéről való. Nem valószínűtlen, hogy a két oltár szobrait az idők folyamán összecserélték, s egykor a Hoffmayer stílusával megegyező *Szent István vértanúsága* oltáron állott a mártírhalált szenvedett Szent Lőrinc és Szent Sebestyén szobra. Amíg a kérdésre pontos válasz nem adható, a szóban forgó oltárt csak feltételesen sorolhatjuk Simon mester vagy műhelye körébe.

Hoffmayernek az erzsébetvárosi örmény nagytemplom számára faragott szobrairól már végképp eltűnt a rokokó báj. A főoltáron álló Péter és Pál csupán méreteikkel tűnnek ki, különben erőtlen, jellegtelen alkotások. Szent Anna konvencionálisan égre néző arca nem kifejező, nélkülözi a gyulafehérvári nannaszedő lány természetes báját. Joachim merev, rojtos ruhája viselőjét még

kimértebbé teszi, csupán névtáblát tartó finom ujjai, s kétfelé csavart szakálla tanúskodik arról, hogy mesterünk még nem szakított teljesen a barokk hagyományokkal. Szent Sebestyénnek ugyan szépen megmintázott, arányos teste van, de hiányzik belőle a szenvedély. Feje a Szent Lőrincéhez hasonlít, csak ez utóbbi arca valamivel több melegséget sugároz. Ezt a művet már az udvarhelyi szobrok előfutárának tarthatjuk.

Amennyire összemosódik az erzsébetvárosi örmény nagytemplomban Hoffmayer és műhelye tevékenysége, az udvarhelyi katolikus templom berendezéséből már annál biztosabban válogathatjuk ki Simon mester műveit. A gyulafehérvári és erzsébetvárosi főoltár ismeretében nem nehéz megállapítani, hogy az *udvarhelyi főoltár* is Hoffmayer alkotása (183. kép).

Elkészültét 1793 körülre teszi az irodalom; a magunk részéről valószínűnek tartjuk, hogy inkább e dátum előtt, mint utána fejezték be. Kivitelezésének színvonala, faragásának finomsága el is hagyja az erzsébetvárosit.

Az oltár retablója az előbbihez hasonlóan szervesen illeszkedik bele a Türk Antal megkomponálta építészeti keretbe. A nagyméretű oltárképet itt is két-két korinthoszi fejezetes oszlop fogja közre, melyek fehér törzsére aranyozott virág- és levélgirland fut fel csavarmenetesen. A kép feletti barokk jellegű, ívelt zárórészen két angyal között feszület emelkedik, az oszlopokat pedig a négy evangélista ülőszobra díszíti (189—192. kép). Az oszlopok mellett egykor négy jezsuita szent, Xaveri Ferenc, Kosztka Szaniszló, Borgia Ferenc és Loyola Ignác aranyozott szobra állott. A szobrokat egy ideig a plébánián őrizték, ma ismét a templomban, részben eredeti helyükön találhatók (185—188. kép).

Az oltármenzán álló szentségház építményét az oltárkép érvényesülése érdekében Hoffmayer itt tovább redukálta (184. kép). A félköríves lezárású, tojássorral és füzérekkel díszített tabernákulum fölé négy kannelúrás korinthoszi oszlopra támasztott, gerezdelt testű kupolát emelt, mely alatt az eucharistia sugárkoszorús jelvénye ragyog angyalfejekkel és felhőbodrokkal körbevéve. A kupola tetején füzéres urna áll a gyulafehérváriak stílusában megfaragva. A szentségház ajtaját feszület és szőlőfürtök díszítik. A két egyszerűsített oldalrész ugyancsak tojássorral szegett, sem fülke, sem relief nincs rajtuk. Ellenben a tojássor fölött kettős szalagfonatos fríz húzódik, melyet ugyancsak a gyulafehérvári oltárra emlékeztetően füzéres, urna alakú gyertyatartók díszítenek. Közöttük mindkét oldalon egy-egy angyal térdel. Az oltár keletkezési ideje szempontjából külön figyelmet érdemel a dupla szalagfonat, mely errefelé elég ritkán használt díszítőelem, de megtaláljuk az erzsébetvárosi örmény nagytemplom karzatmellvédjén. Ez igen meggyőzően bizonyítja, hogy Hoffmayer az erzsébetvárosi nagytemplom tökéletes ismeretében, tehát erzsébetvárosi munkái bevégzése után fogott neki udvarhelyi megbízatása elkészítéséhez.

Az udvarhelyi jezsuita szentek szobrairól a templom monográfusa, Entz Géza már megállapította, hogy rokoníthatók a szószék reliefjein ábrázolt alakokkal. Így Borgia Ferenc alakja és kéztartása teljesen egyezik a szószék hátlapján lévő relief Krisztusának mozdulatával, s hozzátehetjük, hogy ehhez hasonló Loyola Ignác kezének gesztusa is. Kosztka Szaniszló arcvonásait meg felfedezhetjük a később tárgyalandó erzsébetvárosi mechitarista templom szószékén, a *Csodálatos halászat* című jelenet egyik alakjának arcán. A két fej azonossága perdöntően tanúsítja, hogy az udvarhelyi szobrokat Simon mester készítette.

Az udvarhelyi plébániatemplom és az erzsébetvárosi örmény templom főoltárának azonos szellemű felépítése, az oszlopok tetejére ültetett jellegzetes figurák, az oltárt díszítő füzérek és rozetták hasonlósága egyöntetűen azonos mesterre vall. Az udvarhelyi jezsuita szobrok és az erzsébetvárosi örmény templom Szent Pétere és Szent Pálja között azonban meglehetősen nehéz párhuzamot vonni, habár rokon vonásokat kétségkívül fel tudunk fedezni közöttük. A szobrok lépő mozdulata, a lépő láb körüli ruharedők elrendezése, a vállra vetett köpenyek ráncainak megformálása, Xaveri Ferenc és Szent Péter arcának, valamint szakállának megmintázása feltétlenül közel áll egymáshoz, mégis nagy felfogásbeli különbség van köztük. Az ellentmondásra egyelőre nincs megnyugtató válaszunk. Magyarázhatjuk stílusának változásával, de főleg a feladatok különbözőségéből adódó, eltérő megrendelői igényekkel.

Az udvarhelyi főoltár szobrai az erzsébetvárosiaknál sokkal kiforrottabbak, s Hoffmayer legjobb alkotásainak tartjuk őket. Míg az erzsébetvárosi szobrok esetében a megmintázott alakok belső jellemzése elmaradt, Udvarhelyen már a jellemábrázolásra is kísérletet tesz. Kosztka Szaniszlón a magába mélyedő áhítat érzik, Xaveri Ferenc arcán látszik, hogy könyörög, Borgia Ferenc pedig csodaváróan tárja szét a kezét. A legkifejezőbb ábrázattal talán Loyola Ignácot mintázta meg, akinek töprengő, elmélyült arcán mérhetetlen szkepszis tükröződik. Talán ez a szobor enged mélyebb bepillantást mesterünk lelkivilágába.

A templom mellékoltárainak stílusa hasonlít a főoltáréhoz, különösen a *Szeplőtelen fogantatás* és a *Golgota* oltárok koncepciója vall Hoffmayerre. Mindkettő barokk rámaoltár, szívlécsorral díszített, félköríves keretbe foglalt oltárképpel. Tabernákulumán a főoltárhoz hasonlóan tojássor a dísz. Az oltáron térdelő, finom faragású, de modoros angyalok a Hoffmayer-munkák jellegzetességeit viselik magukon.

A gyulafehérvári stílusában készült utolsó XVIII. századi Hoffmayer-főoltár az *erzsébetvárosi volt mechitarista,* ma katolikus plébániatemplomban található (174. kép). Ez az oltár 1795 és 1798 között készülhetett, s felépítését tekintve talán a legtávolabb esik a mintaképtől. Maga a templom az örmény szerzetesrend ízlése szerint készült alkotása Türk Antalnak, s Hoffmayer ugyancsak ennek az ízlésnek szolgálatában igyekezett az építészeti környezettel harmonizáló művet alkotni. Főoltárának felépítése az előbbiek rendszerét követi, de azoknál valamivel díszesebb. Hat korinthoszi fejezetes kannelúrás oszlop fogja körül, melyek a szentély boltozatának hevedereit tartják. A középső négy ugyanakkor az oltár retablójának közvetlen keretéül szolgál, a belső kettőre pedig az oltár fölé koronát tartó két voluta is rátámaszkodik. A két szélső oszlop tört attikáján egy-egy jól ismert angyalalak térdel, a korona alatt a Szentlelket jelképező galamb lebeg. A koronával összefogott voluták a gyulafehérvári oltár baldachinját idézik.

A kupolás építménnyé növelt óriási tabernákulum az első pillanatra idegennek tűnik, de szerkezeti elemei a helybeli nagytemplom főoltáráról tulajdonképpen jól ismertek, s hasonló felépítésű tabernákulumok találhatók ugyancsak a nagytemplom Hoffmayernek tulajdonítható mellékoltárain is. A mechitarista templom főoltárának szentségházát négy kannelúrás, korinthoszi fejezetes oszlop övezi, melyek a széles zárópárkányt tartják. Erre támaszkodik az esztergában metszett bábokból alkotott áttört mellvéd. A kupola tetejét szülét koronázza. Az oltár két oldalán Szent Pál és Szent Péter piedesztálra helyezett szobra áll. Antipendiuma füzéres, középen címerrel. A szentségházat

díszítő füzérek és rozetták, a bőségszarut tartó kis angyalkák, a feszület Krisztusának erősen felhúzott térdei, a párkányokon térdeplő angyalok egyöntetűen Hoffmayer szerzőségére utalnak.

Az 1798-ban faragott két apostol-szobor gondos megmintázású, méltóságot sugárzó arcuk kifejező. Különösen Szent Pál alakja lett kiforrottabb (175. kép). Testtartása az udvarhelyi Szent Páléval rokon, hosszúkás arccal és hosszú szakállal faragta meg a művész. Szent Péter feje továbbra is kerek és körszakállas, hasonlít a nagytemplombeli Szent Péter és — amint mondottuk — az udvarhelyi Xaveri Szent Ferenc fejéhez is, csak arcvonásai markánsabbak és kifejezőbbek (173. kép). Különben mind a két arctípus megtalálható mesterünk korábban elemzett reliefjein. A gyulafehérvári katedrális szószékének *Szentlélek kitöltetése* című domborművén, valamint a főoltár *Krisztus a pénzváltók között* című jelenetén különösen a Pál apostol fejének előképeit találhatjuk meg, de feltűnik a kerek fejtípus is. Ezenkívül az apostolok saruja is teljesen megegyezik az említett jelenetek szereplőinek sarujával. A szamosújvári örmény nagytemplom szószékének *Szentlélek kitöltetése* reliefjén — ez az apostol-szobrok után készült — Szent Péter fejét a megszólalásig hű másolatban látjuk viszont. A reliefekkel való összevetés Hoffmayer szerzőségét az apostol-szobrokkal kapcsolatban is kétségtelenné tette, ugyanakkor a két jellemző arctípus kialakulásához is szolgáltatott adatokat.

A mechitarista templom apostol-szobrait legalább 12 év választja el az udvarhelyi templom szobraitól. Az eltelt idő alatt mesterünk művészete kiteljesedett, stílusa teljes mértékben kiforrott. Apostol-szobrain a megállapodottság és nyugalom érződik. Az arcok kifejezőek és méltóságosak, habár Szent Pálon egy kis öreges bizonytalanság is észlelhető. Arckifejezése hasonlít a szamosújvári nagytemplomban őrzött, Csűrös Antalnak tulajdonított világtalan faszobrok arcához. A ruhák gazdagon redőzöttek, de a századvég kiegyensúlyozott, lehiggadt stílusában megmintázva.

A két mellékoltár ugyancsak Hoffmayer műve, egyik Szent Annának, a másik Remete Szent Antalnak szentelve. Felépítésük rokon a nagytemplom Hoffmayernek tulajdonított mellékoltáraival, szobrászati díszük azonban gazdagabb amazokénál. A félköríves keretbe foglalt oltárképet mindkét esetben kétfelől 2—2 korinthoszi fejezetes kannelúrás oszlop kereteli, melyek hármas tagolású kockagyámos párkányt tartanak. Az oltártáblát timpanon zárja le, mindegyiken három-három szent ül angyalok között.

A bal oldali oltár a *Remete Szent Antalé* (178. kép). Az oltárkép a pusztában élő remete látomását örökíti meg. Az oltár ormán szent püspök térdel felhőbodrok és angyalfejek között, mellette egy puttó süvegét tartja. A két szélen egy-egy szent üldögél: Remete Szent Antal kezében könyvvel, melyen gyertya ég, és Szent Margit hosszú szárú keresztet fogva. Az oltár antipendiumának domborművén három, felhőn álló, pálmaágat tartó női szent látható, előttük papi ruhás alak (Remete Szent Antal?) térden állva könyörög (179. kép).

A jobb oldali *Szent Anna oltár* képe Annát, Máriát és Joachimot ábrázolja, felettük az Atyaisten angyalokkal körülvéve (176. kép). A timpanon csúcsán ugyancsak papiruhás szent térdel könyörgően széttárt kezekkel, körülötte ismét angyalok, az egyik püspöksüveggel a kezében. Az oltár egyik szélén Szent Katalin ül könyvvel és kerékkel, a másikon pálmaruhába öltözv Remete Szent Pál. Az oltárelőlap reliefje Remete Szent Antalt ábrázolj

amint asztalára könyökölve olvas, lábánál a disznóval. Az asztalon kereszt és csengő, mögötte épületrom s gazdagon kidolgozott tájképi háttér látható (177. kép). A két oltár lényegében véve az alapító rend védőszentjeinek és Máriának tiszteletét sugallja.

A reliefek jeleneteinek egyikét a mester építészeti keretbe, a másikat tájképi környezetbe helyezte. Ennek megfelelően alakul stílusuk is. A *Remete Szent Antal*-oltár előlapja reliefjének hátterét épületfal alkotja, a mester számára az előtte lévő jelenet megszerkesztése volt a fontos: a tömegek elosztására, a mozdulatok összhangjára, a ruhák redőinek ritmusára figyel. Alakjai finomak, de kimért hűvösség sugárzik róluk, s nyomát sem leljük rajta annak a szenvedélyes lendületnek, mellyel az asztalánál ülő Remete Szent Antalt örökítette meg. A hepehupás köves talaj, az épület árkádjai mögül előtetsző távoli tornyok és romok, a füves dombok és leveles fák megfaragásában mesterünknek láthatóan igen nagy kedve telt.

Az erzsébetvárosi volt mechitarista templom fehér-arany színhatásra épülő berendezését — mint láttuk — teljesen Hoffmayer készítette — szószékét már előbb tárgyaltuk —, s ezzel művészi szempontból talán a legegységesebb átmeneti stílusú templombelsőt alakította ki. A templom művészi felszerelése híven tükrözi mesterünk sokoldalúságát, oltárainak, szobrainak, domborműveinek stílusát, mintegy összefoglalva mindazt, amit eddig alkotott. Ez utolsó nagyszabású műve után még csak a szamosújvári nagytemplom szószékét készíti el. Halála a századforduló évében zárja le gazdag művészi pályáját.

Műveinek elemzése után életrajzát a következőképpen egészíthetjük ki: Gyulafehérvári sikeres szereplése után valószínűleg maga a püspök ajánlhatta a nagyvonalúra tervezett erzsébetvárosi templomot építő örményeknek, hogy a berendezést Hoffmayerrel csináltassák meg. Erzsébetvárosi munkáinak híre alapján juthatott udvarhelyi megrendeléséhez, s Udvarhelyről ismét az erzsébetvárosi örményekhez tért vissza, hogy elkészítse a mechitarista templom berendezését is. Ezek után mi sem természetesebb, mint az, hogy a szamosújvári örmények is őt bízták meg főtemplomuk mellékoltárai és szószéke elkészítésével. Ez utóbbi helyen már csak a szószéket tudta elkészíteni, az oltárok munkája tanítványaira maradt. Mindez persze nem jelenti azt, hogy Hoffmayer tevékenysége csak az itt felsoroltakra korlátozódott volna. Fiatalkori alkotásai vagy elvesztek, vagy lappanganak valahol. Így még számolhatunk előkerülésükkel.

V. Noha Hoffmayer munkáinak elemzésekor stílusának kérdésével is foglalkoztunk, mondanivalónkat nem zárhatjuk le anélkül, hogy ne összegeznők eddigi vizsgálódásunk eredményeit. Mesterünk életrajzi adatait taglalva már utaltunk rá, hogy a kor, amelyben működött, művészeti szempontból erősen átmeneti jellegű volt, s ez alapvetően meghatározta stílusának alakulását. Szószékeinek és oltárainak felépítése, reliefjeinek és szobrainak kompozíciója, előadásmódja híven tükrözi a barokk és klasszicizmus közötti átmenet stílusproblémáit, és sok érdekes jelenségre hívja fel figyelmünket.

Oltáraival és szószékeivel kapcsolatosan elsősorban azt állapíthatjuk meg, hogy azok az 1780-as évek elején már a teljesen lehiggadt barokk szellemét képviselik, s rajtuk a század vége felé mindinkább a klasszicista díszítőelemek uralkodására figyelhetünk fel. Jóllehet korábbi főoltárainak (Gyulafehérvár, Udvarhely) előreívelő alaprajza, a mellékoltárok tetejére ültetett figurák,

valamint a szószékek hangvetőjén álló szobrok, a szószékek reliefekkel való díszítése még a barokk hagyományokhoz kapcsolódik, a határozottan érvényesülő vízszintes tagolási formák, az egymástól elhatárolt felületek, a tagozások hangsúlyos volta, a már feleslegesnek érzett díszítőelemek eltávolítása a klasszicizmus közelségéről árulkodik, s az látszik a művek kiegyensúlyozottságán is. Ebből a szempontból különösen az erzsébetvárosi két templom mellékoltárait kell kiemelnünk, melyeknek felépítése és díszítőelemei már az új stílus szerkesztési elveire és formatárára jellemzők. De főoltárai és szószékei is nagyon messze állanak már a barokk munkák mozgalmasságától. A füzéres urnák, a szívesen használt virág- és levélfüzérek, a szalagfonatok és a zsinórra fűzött tárcsasorok mind az átmenet stílusára utalnak. Az oltárok timpanonos vagy kazettás lezárása, a tabernákulum fölé épített oszlopos kupola, valamint a szószékek gerezdes hangvetője pedig már határozottan a klasszicizmus felé mutat.

Ha Hoffmayer műveit időrendben sorakoztatjuk fel, mindegyiken felfedezünk valami új, klasszicista díszítőelemet. A gyulafehérvári főoltárt még főként füzérek, szalagfonatok, rozetták, urnák díszítik, a szószéken pedig akantuszlevél-sor található. Az erzsébetvárosi örmény nagytemplom főoltárán már kockagyámos párkányt és kagylóval bélelt szoborfülkét találunk, a *Szent Anna* mellékoltár lunettája pedig kazettákkal bélelt. Az udvarhelyi főoltárt tojássor, a szószéket szívlécsor és akantuszlevéllel átfogott vesszőnyaláb díszíti. Az erzsébetvárosi mechitarista templom szószékén ugyancsak a szalaggal átfogott vesszőnyaláb a dísz. Utolsó alkotásán, a szamosújvári nagytemplom szószékének hangvetőjén pedig már megjelenik a triglif-metope sor is.

Az új stílus elemeinek ilyen gyors átvétele Hoffmayer fogékonyságáról, haladni vágyó szelleméről tesz bizonyságot, s azt tanúsítja, hogy mesterünket az új stílus úttörői között kell számon tartanunk. Az oltárainak és szószékeinek felépítésében jelentkező korai klasszicista hatások mindinkább megerősítik azt a meggyőződésünket, hogy a klasszicizmus feltűnéséről Erdélyben a XVIII. század utolsó évtizedétől kezdődően már bizton beszélhetünk.

Ugyanerre az eredményre jutunk akkor is, ha Simon mester reliefjeit és szobrait vesszük vizsgálat alá.

A reliefek egy részének építészeti kerete klasszicista jellegű épületrész, a hozzá komponált jelenet szerkezete nyugodt, kiegyensúlyozott, előadásmódja mértéktartó. Munkáinak másik csoportja, a tájképi környezetbe helyezett bibliai jelenet, már több átélésről tanúskodik. A többször megfaragott jelenetek esetében azonban kitűnően megfigyelhetjük, hogy a vallásos téma ábrázolása hogyan válik mindinkább a tájképi környezet függvényévé, a hegyek, völgyek, romantikus fák és romok megmintázásával hogyan teremt olyan zsánerképi részleteket, melyek a XIX. század világi művészetének lesznek jellemzői. Hoffmayer az erdélyi egyházi művészet keretén belül elsőnek vállalkozik a világi művészet soron lévő feladatainak megoldására, s domborműveinek tájképi részleteivel a XIX. század zsánerképe felé tör utat.

Klasszicizáló stílustörekvéseiről szobrai már kevesebbet árulnak el. Elmondhatjuk róluk, hogy megfelelő anatómiai és mesterségbeli tudással faragta meg őket, vigyázott a ruhák redőinek elrendezésére, az arcok és kezek megmintázására, de a jellemábrázolásra, a belső fűtöttség megragadására, kevés kivételtől eltekintve, már nemigen futotta erejéből. Alakjaiból sokszor hiányzik az átélés, az érzelmi azonosulás, a mereven hulló vagy gonddal hajlított drapériák mögül nem sugárzik az élet melege. Tartózkodó modora csak az a

;yalkák megmintázásakor oldódik valamelyest; ezek játszi, könnyed mozdu-ataikkal, mosolygós arcukkal még rokokó testvéreikre hasonlítanak, s játékos bájuktól még akkor sem fosztotta meg őket, mikor szentjeit már a legmér-téktartóbb modorban faragta meg. Ha legelső ismert művét, a gyulafehérvári szószék hangvetőjén álló Keresztelő Szent János táncos mozdulatú, kecses alak-ját, arcának finom mosolyát összevetjük a szamosújvári szószék Keresztelő Szent Jánosának statikus figurájával, lehetetlen fel nem mérnünk, hogy mes-terünk mégis nagy utat tett meg a klasszicizmus felé.

Hoffmayer szobraira általában jellemző az egyik kar mutató mozdulata, az ujjak mesterkélt elrendezése. Ez a modoros kéztartás sokszor annyira ellen-tétben van stílusának higgadt nyugalmával, hogy önkéntelenül is felvetődik a kérdés, miért ragaszkodott hozzá. Magyarázatul talán Szent Joachim alakja szolgálna, aki jellegzetes tartású kezében nevével ellátott táblácskát tart. Talán nem járunk messze a valóságtól, ha feltételezzük, hogy Hoffmayer máskor is folyamodott ehhez a megoldáshoz, különösen akkor, mikor az ábrázolt sze-mélynek vagy nem ismerte eléggé az attributumát, vagy az olyan általános volt, hogy félreértésre adhatott volna alkalmat (jezsuita szentek). Különösen Loyola Szent Ignác kéztartása vall arra, hogy kinyújtott ujján valaha táblát hordott, mely időközben elkallódhatott. Figyelemreméltónak kell tartanunk azt is, hogy Hoffmayer tanítványai szintén éltek ezzel a megoldással.

A klasszicizmushoz közeledő Hoffmayer szobrai abszolút mértékkel nézve nagyon középszerű alkotások, de így is a korabeli erdélyi szobrászat legjobb művei.

VI. Hoffmayer művészi útjának ismertetése után még szólanunk kell ar-ról is, hogy stílusának gyökerei hova vezethetők vissza, s hogy működése mi lyen hatással volt a XIX. századi erdélyi szobrászatra.

Életrajzának ismertetése során már utaltunk rá, hogy apja Kolozsvárra telepedése után mesterünk itt nevelkedett, s szakmáját is ebben a jelentős ba-rokk művészeti központtá váló városban sajátította el. A kőfaragás alapelemeit még apjától tanulhatta, aki jónevű mesternek számított a maga idejében. Apjáról azonban csak mint kőfaragóról beszélnek a források, sem oltárt, sem szobrokat nem készített; az „oltárcsinálás" mesterségét tehát fia nem tőle tanulta. De az öreg Hoffmayer a Szent Mihály-templom berendezésének ké szítésekor huzamosabb ideig együtt dolgozott Nachtigall Jánossal és Schuch bauer Antallal, az erdélyi barokk szobrászat két kiváló mesterével; ez utóbbi-val együtt látjuk a kolozsvári Bánffy palota és a hadadi Wesselényi kastély építésénél is. Nagyon valószínűnek látszik, hogy az apa szobrász munkatársai egyben a fiú mesterei is voltak, s Hoffmayer Simon mellettük tökéletesítette magát szakmájában, tőlük tanult oltárt készíteni, szobrot, reliefet faragni.

Domborművekkel és szobrokkal díszes szószékeihez indítékot szintén e két szobrász alkotásai, a kolozsvári Szent Mihály- és a volt jezsuita templom szószéke szolgáltatott. Mindkettőn találunk reliefeket is, s mindkettő hang-vetőjén egy-egy szobor, Mihály arkangyal figurája áll. A Szent Mihály-temp-lom szószékének harsonás angyalai az erzsébetvárosi örmény nagytemplomban is felbukkannak. Reliefjein az állatfejek megfaragása — gondolunk itt az *Irgalmas samaritánius, Mária és Erzsébet találkozása, Remete Szent Antal a pusztában* című domborműveire — a Szent Mihály-templom szószékén lévő Nachtigall-reliefek stílusára, az apostolok attributumainak megmintázására emlékeztet. A felhőbodrok, a játékos mozdulatú puttók és mosolygó angyal-

kák pedig Schuchbauer Antal hatásáról árulkodnak. E téren a mester és tanítványa stílusa közötti hasonlóság olyan nagy, hogy sokszor a művek elkülönítése is nehézségekbe ütközik. Mindez arra vall, hogy sok közös munkán dolgozhattak együtt. Kosztka Szent Szaniszló és Szent Péter fejtípusát is Schuchbauer *Három királyok* oltárán láttuk először, s innen veszi eredetét a Hoffmayer-domborművek egyes alakjainak keleties öltözete is. Hoffmayer századvégi, higgadt előadásmódja azonban már távol esik mesterei stílusától; az alakok megfogalmazásában helyenként mutatkozó egyezések csak a hajdani kapcsolatokra, mesterünk formakincsének eredetére vetnek világot.

Hoffmayer stílusának kialakulását a kolozsvári barokk előtök mellett más központok hatása is egyengette. Ezt elsősorban gyulafehérvári művei tanúsítják.

A gyulafehérvári szószék és oltár reliefjéhez a közvetlen példát a székesegyház kanonoki stallumainak domborművei szolgáltatták. A stallumok hátoldalán lévő ószövetségi, valamint az apostolok életéből vett jelenetek szemmel láthatóan hatottak témaválasztására. Lehet különben, hogy ebben a megrendelő akarata is érvényesült. De a stallumok domborművei hatottak a Hoffmayer-reliefek kompozíciójára, valamint az alakok ábrázolásmódjára is. Mesterünk jellegzetesen mintázott fáinak előképeit is ezeken találjuk meg. Ha most már a stallumok eredete után nyomozunk, az analógiák Heiligenkreuz és Pozsony felé mutatnak. A heiligenkreuzi templom stallumaival nem tudunk közvetlen kapcsolatot kimutatni, de a pozsonyi dóm szintén apostolfejekkel díszített stallumai felé már találunk szálakat. A gyulafehérvári székesegyházat berendező Klobusiczky Ferenc püspök ugyanis a Pozsonyban mecénáskodó Esterházy Imre prímás személyes környezetéhez tartozott, így az sem kizárt, hogy a gyulafehérvári stallumok is a pozsonyiakat készítő Donner-iskola köréből kerültek ki.

Ugyancsak Pozsony felé irányítja figyelmünket Hoffmayer gyulafehérvári oltára is. Noha maga a Hoffmayer-féle oltár és a felette lévő oszlopos-volutás baldachin, mint már mondottuk, nem egy időben keletkeztek, de ez a fajta laza szerkezetű, baldachinos oltártípus jellemző sajátja volt az európai barokk művészetnek. Első ízben Bernini alkotta ilyenre a római Szent Péter-templom főoltárát, s ettől ihletődik J. B. Fischer von Erlach, mikor 1695-ben elkészíti a grazi mauzóleum főoltárát. Hasonló stílusú a bécsi Szent József-emlékmű is, melyhez az indítékot a fiatal Fischer von Erlach részben apjától, részben a grazihoz hasonló francia alkotásoktól kapta. A Szent József-emlékmű adja az ötletet Georg Raphael Donnernek a pozsonyi dóm főoltára megtervezéséhez, mely a gyulafehérvári mintaképének tekinthető. Igaz, Pozsonyban a baldachin alatt csak egy oszlopos-kupolás tabernákulum áll. Gyulafehérváron pedig a tabernákulum tetejét koronázza az oszlopos kupola. Hoffmayer későbbi oltárai azonban mindinkább a pozsonyi megoldás felé közelednek. Abból a tényből kiindulva, hogy a gyulafehérvári régi oltár baldachinja alá Hoffmayer olyan oltártömböt épített, mely a baldachinos típusnak volt tartozéka, önkéntelenül is arra gondolhatunk, hogy megtervezésekor a régi formáját követte. Ez esetben másodszor merül fel Donner hatásának lehetősége.

Hogy a Hoffmayert ért donneri hatás közvetlen volt-e vagy közvetett formában, kölcsönkapott terveken keresztül érvényesült, nem tudjuk, de az erzsébetvárosi mechitarista templom két mellékoltárának domborműves előlapja, valamint a nagytemplom *Szent Anna és Joachim* mellékoltárának

ódoló angyala azt sejteti, hogy Hoffmayer maga is látta a pozsonyi dóm őoltárának adoráló angyalait, valamint az Alamizsnás Szent János-kápolna ltárát. Meglehet, hogy Donner műveinek hatása járult hozzá Hoffmayer visszafogott, nyugodt előadásmódjának kialakulásához is.

Hoffmayer azonban nemcsak átvevője, de közvetítője is volt a kelet felé terjedő donneri hatásnak. A kupolás-baldachinos oltártípust, mely a pozsonyi dóm és az egri ferences templom főoltárának hatására jut el errefelé, Erdélyben ő terjesztette el. Noha ő maga a Gyulafehérváron készen kapott baldachint csak az erzsébetvárosi mechitarista templomban újította fel, a gyulafehérvári főoltár hatására kupolás oltárainak utánzatait a legtöbb helyen koronás-volutás záróréssel együtt építették meg. A típus virágkora nálunk a XIX. századra tehető, de a XVIII. századból is ismerünk hasonló alkotásokat [a besztercei volt minorita, jelenleg ortodox templom főoltára, a gyergyószentmiklósi plébániatemplomban a *Szeplőtelen fogantatás* mellékoltár (202. kép)]. A XIX. századi változatok a Hoffmayer-tanítványok munkásságával hozhatók összefüggésbe, de ismeretes, hogy pesti műhelyek is szállítottak hasonló hangvételű munkákat (Torda, a katolikus plébániatemplom főoltára).

A típus legjelentősebb késői tagja a csíksomlyói ferences templom főoltára (1818). Itt a példaképnek megfelelően az oszlopos-volutás-koronás baldachin alatt oszlopos-kupolás oltártest áll, kétfelől Szent Péter és Pál szobrával (203. kép). A csíksomlyói oltárt készítő műhely az 1840-es években a környék falvait is hasonló oltárokkal látta el (204., 207. kép), melyek felépítése igen közeli rokonságot mutat az egri ferences templom főoltárával is (Csíkkozmás, Csíkszentmárton, Csíkmenaság, Csíkbánkfalva). Késői és már teljesen a klasszicizmus jegyében készült változat a szatmári volt püspöki templom főoltára. Itt a kupolás tabernákulum fölé már nem emelkedik baldachin, csak az oltár mellett álló két apostol s az előtte térdelő adoráló angyalok emlékeztetnek az oltártípus eredetére.

Hoffmayernek azonban nemcsak a baldachinos oltártípus elterjesztésében voltak érdemei, de neki köszönhető az oszlopos-timpanonos oltárok egy csoportjának XIX. századi nagy népszerűsége is. Az ő műveihez legközelebb álló ilyen jellegű oltárokat a szamosújvári örmény nagytemplomban találunk; ezek a tanítvány, Csűrös Antal művei. A rajtuk lévő domborműves jelenetek már nem érik fel a mester munkáinak színvonalát. Hoffmayer tanítványai a szobrászatban nem érték utol tanítójukat. A szamosújvári mellékoltárok szobrai csak annyiban hasonlítanak Hoffmayer alkotásaira, hogy kezükben ott a nevükkel ellátott tábla, de itt már nem az attributumok félreérthetősége, hanem a mesterek gyenge kifejezőkészsége miatt volt rájuk szükség. Az erzsébetvárosi mechitarista templomban lévő Szent Péter és Pál szobrát ugyancsak tanítványai — az irodalom szerint Csűrös Antal — másolták le a szamosújvári templom számára. A két másolat olyan jól sikerült, hogy a magunk részéről kételkedünk a Csűrös szerzőségében (200—201. kép). De megtörténhet, hogy az eddig neki tulajdonított gyenge munkák mestere nem ő, hanem testvére volt. A kérdés tisztázását részben a Csűrös testvérek, részben Kocsárdi Mihály és Striczki Antal tevékenységének teljes felgöngyölítése segítené elő.

Végezetül azt is meg kell említenünk, hogy Hoffmayer szószékei is nagy hatással voltak kora művészetére. A barokkból a klasszicizmusba való átmenet idején több szószék készült hasonló stílusban, sőt távolabbi vidékeken részben népies változatok is megjelentek.

A szatmári székesegyház szószékének díszítésmódja még egészen közel áll Hoffmayerhez (205—206. kép). Reliefjei azonban már nagy visszaesést mutatnak. Jellemző, hogy az egyik dombormű itt is a Magvetőt örökíti meg; a gyengén rajzolt háttér, az előterében elhelyezett, bokorhoz hasonló virágtő, valamint a csizmás Magvető azonban csak halvány visszfénye Hoffmayer kompozíciójának. A *Krisztus az írástudók között* jelenet szétesö, az építészeti keretbe állított alakokat nem tartja össze sem belső kohéziós erő, sem a kompozíció ereje. A kolozsvári volt minorita, jelenleg ortodox templom szószéke arányaiban eltér a Hoffmayer-típustól; kezdetlegesen mintázott domborművei, valamint az óvári emlékoszlop sasmadaraira emlékeztető Szentlélek kidolgozása alapján Csűrös Antalt gyanítjuk mesterének.

Az oltárokkal együtt a Hoffmayer-féle szószék Csíkban és Háromszékben is elterjedt, s nagyban elősegítette a klasszicista díszítőelemek behatolását ezekre a területekre. E szószékek felépítése, tagolása hívebben követi a Hoffmayer-típust (208—211. kép), mint az előbbiek, és díszítőelemeik a klaszszicizmus formatárából valók (Csíksomlyó, Csíkszereda, Csíkszentmárton, Csíktaploca, Csíkbánkfalva, Gyergyószárhegy). E szószékeken a reliefek helyét gyakran vidéki festők népi jellegű alkotásai foglalják el. Ezeknek is legkedveltebb témája a Magvető. A helyi öltözetben megjelenő, magot szóró bocskoros alak a gyergyótekerőpataki templom szószékén viselettörténeti szempontból érdemel figyelmet.

Amint az eddig elmondottakból világosan kitűnik, Hoffmayer Simon munkássága a XIX. század klasszicista művészetének forrásává vált: oltár- és szószéktípusait utánozták, motívumkincsét átvették és tovább terjesztették. Művei széles körben utat nyitottak a klasszicizmus előtt. Munkásságából általános érvényű stílustörténeti tanulságok szűrhetők le. Ezek pedig a XVIII—XIX. század fordulójának erdélyi művészetében megjelenő új törekvések megragadását és tisztázását segítik elő.

HOFFMEISTER

A KAUKÁZUSI SZŐNYEG

Míg a perzsa és a török szőnyegművészet már a 18. században a hanyatlás jeleit mutatta, a szomszédos Kaukázus hegység világtól elzárt falvaiban és az ott elszórtan élő nomád törzsek szálláshelyein egész a 20. századig készültek művészi igényű szőnyegek.

Mindezek ellenére a tüzes színekben pompázó kaukázusi szőnyeg hosszú ideig méltánytalanul elkerülte a kutatók és a gyűjtők figyelmét.

A kaukázusi szőnyegekre azonban azért is érdemes figyelmet szentelni, mert klasszikus korszakból származó perzsa, vagy török szőnyeg forgalomba már alig kerül, de 1–1 jó minőségű, szép rajzú kaukázusi darab napjainkban is elérhető.

***

Európa és Ázsia határán a Fekete-tenger és a Kaspi-tó között elterülő Kaukázus a Szovjetunió egyik legszebb, legváltozatosabb vidéke. A szinte megközelíthetetlen szirtek és völgyek számos apró néptörzsnek nyújtottak menedéket. A lakosság nagyrészét délnyugaton örmények, délkeleten tatár törzsek és perzsák, északon sirvánok, dagesztánok, csecsenek, lesgik és cserkeszek képezték. Örmény és részben csecsen települések Kaukázus majd minden részében fellelhetők. A keresztény örmények kivételével az itt lakó népek mohamedánok voltak. A vallási különbség szőnyegeik díszítő motívumaiban is kimutatható: így például az örmények szőnyegein gyakori a kereszt alakú ornamentum, állat, vagy emberi alak; a mohamedánok kerülték a kereszt és az élőlények ábrázolását, viszont számos imaszőnyeget készítettek, amelyet török és perzsa hatásra virág ornamentumok sorával díszítettek.

Egy-egy tájegység, törzs sajátos motívum kincsét meglehetősen tisztán megőrizte: a rajz alapján is biztonsággal meghatározható a klasszikus csicsi-, amelyet a szétszórt csecsen törzsek készítettek, a cselaberd-, a karagasli- és a zejszhur-szőnyeg. A századok folyamán azonban a szőnyegek díszítő elemei, alkotóiknak egymás közti mind békés, mind ellenséges kapcsolatai révén fokozatosan kölcsönösen annyira kicserélődtek, úgyhogy készítési helyük kijelöléséhez elsősorban struktúrájuk szerkezete nyújt segítséget.

ZEJSZHUR SZŐNYEG, 19. SZÁZAD

A szőnyeg struktúráját a láncfonál, a leszövés, a láncfonálvégződés eldolgozása, az oldalszélek megerősítése és természetesen a szőnyeg bolyhos felületét adó csomók együttesen képezik.

A kaukázusi szőnyegek láncfonala színezés nélküli nyers gyapjú, csak igen ritkán gyapot. A leszövő gyapjú, de pél-

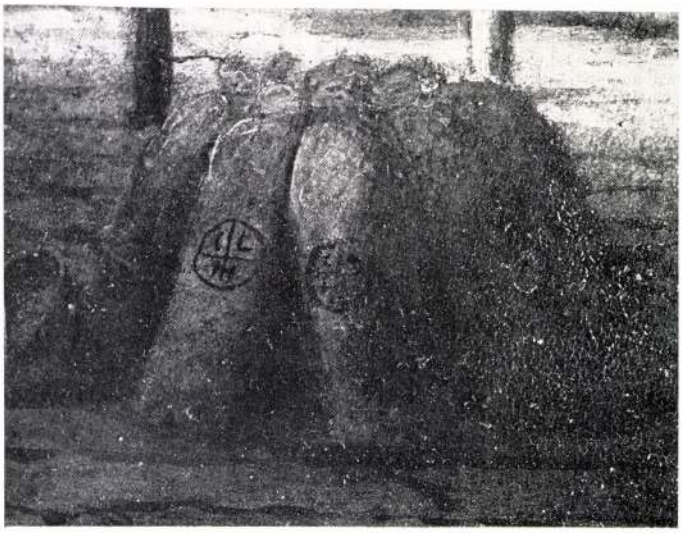

A bal sarokban látszó uszály orrán pedig ez a felirat látszik: C. L. H. 1827. (3. kép). A Thime Beckerben könnyen meg is találtam a festő nevét. Ez olvasható: HOFFMEISTER L. C. Festő 1830. körül. Tőle származik Bécs-Döblingenben, a Pokorny utca 13. sz. alatti ház egyik műteremszobájának a falburkolatára festve egy hatalmas tájkép, gazdag staffage-val Weilburgról, a badeni Scheiners kávéházról stb. 1833-ban Hoffmeister Weilburgot egy zenélőórán ábrázolta. Valószínű, hogy azonos C. L. H.-val?

HOFFMEISTER C. L.

Üvegfestő Bécsben a XIX. század első felében.

Lehetséges, hogy azonos L. C. H.-val?

Nem kétséges, hogy ez a festő festette ezt az óraképet is, hiszen mind a név, mind az idő egybevág. De kár lenne ilyen egyszerűen napirendre térni felette, mert sok érdekes következtetést lehet levonni. A világ legnagyobb lexikona sokat leír a festőről, mégis keveset. Hiszen sem születési, sem halála évszámát nem közli, sőt működési helyét és idejét is csak körülbelül. A két név azonosítása egy személyként sem bizonyított.

Viszont ha segítségül hívjuk ezt a másik szép óraképet, melynek szignója C. L. H., akkor határozottan kijelenthetjük, hogy a két festőnév egy festőt takar. (Itt jegyzem meg, hogy láttam egy harmadik óraképet is C. L. Hoffmeister aláírással.) Miért? – Mert nem lehet véletlen, hogy Hoffmeister L. C. a lexikon szerint óraképeket is festett és itt is reprodukálni tudunk két óraképet, amit viszont C. L. Hoffmeister festett.

Perdöntő az 1827-es évszám és a monogramok változatos formái. Az a tény pedig, hogy néhány év alatt három, festőnk által jelzett, óraképpel találkoztam azt mutatja, hogy egyik fő, talán a legfontosabb működési területe volt az óraképfestés. Ezen túlmenően megkockáztatom azt a feltevést is, hogy egy ideig Pesten működött, vagy valami szorosabb kereskedelmi kapcsolat révén került nagyszámú műve hazánkba.

Nagyon érdekesnek és ritkának tartom az ilyen esetet, mikor egy képen együtt szerepel a festő kétféle jelzése. Ez a legtisztább felfedője egy gyakran monogrammal jelző művésznek.

Érdemes megnézni a 4. sz. kép kinagyított jelzéseit (5. és 6. kép). A régi festők kifogyhatatlanok voltak az ötletekből, hogyan rejtsék el a jövő gyűjtői elől a jelzéseiket, aláírásaikat. Hoffmeister is művészi alázattal minden szignóját beleépíti a képbe.

Régen minden zsákon rajta volt a tulajdonos neve vagy monogramja. Nehogy a malomban összecseréljék. A legkisebb ladikon is van jelzés, mint napjainkban.

Érdemes ezért többször is figyelmesen megnézni még gyűjteményünk régi darabjait is, mert egy-egy megkoptatott monogram nagyon el tud bújni.

A szerencse is így bujkál körülöttünk és az az igazi gyűjtői erény és attól lesz nemes a szenvedély, ha meg tudjuk találni a rejtekhelyét.

Kovács Dezső

Műgyűjtő 1975/2

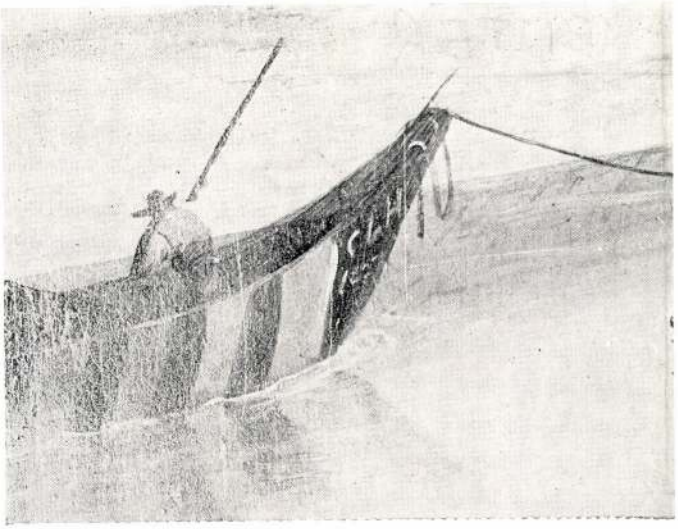

Nemcsak a halvásárlás prózáját közli, de nézőjét, aki valószínű, hogy életében nem látta még Bécset, el akarja kápráztatni.

Mert van ezen a képen minden; uszályt vontató lovak, sétáló dámák, beszélgető polgárok, kutyáját úsztató cilinderes úr, és a hídon micsoda forgalom!

Ki utazhat vajon azon a hintón, melyet hat gyönyörű ló húz? Addig nézegettem, míg karácsony közeledvén megvettem kisfiamnak játék helyett. (Az ára sem volt sokkal magasabb, mint egy játéknak.)

Az óra hiányzott, de a zenélő szerkezete szépen muzsikált. A gyűjtők szokása szerint alaposan megbogarásztam a festett vaslapot és a besárgult lakk és piszok két szignót is takart. A jobb sarokban lenn az uszály farán a haltartó kasok alatt ez olvasható: C. L. Hoffmeister prinx (2. kép).

H.C.L. = C.L.H.

HOFFMEISTER

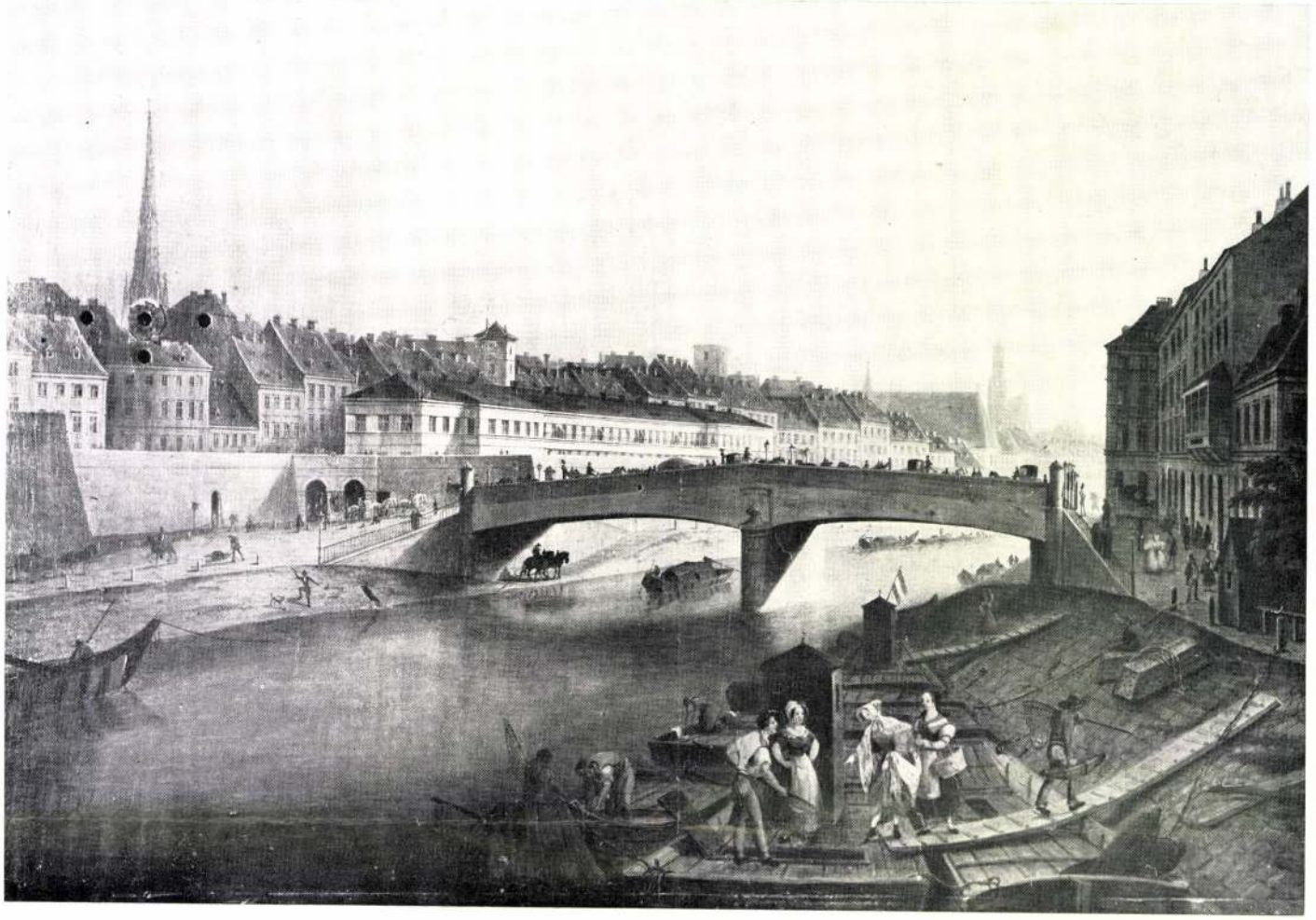

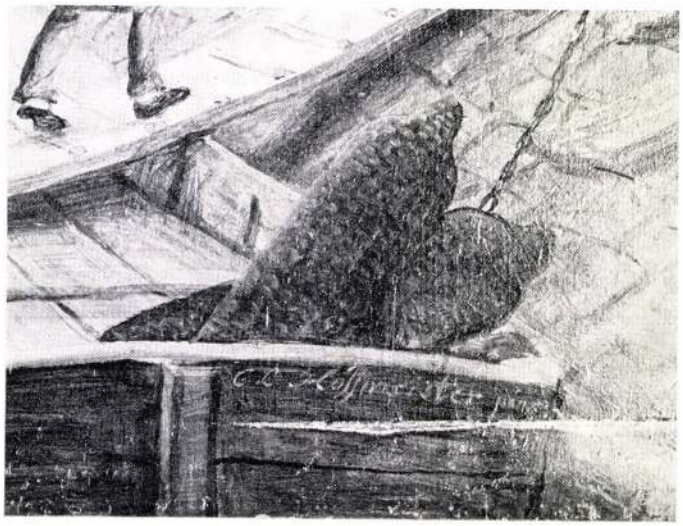

Remélem, megbocsátják az óragyűjtők, hogy nem dicsérem az óraütések zengő hangját, a zenélő szerkezet lágy dallamait, de bevallom, az egyik óraképnek csak a zenélő szerkezete van meg, a másik pedig bár érintetlen, valami hiba miatt régen nem szól. Van valami mégis, ami felkeltette az érdeklődésem és ha kicsit véletlenszerűen is, de foglalkozni kezdtem vele.

Ez a műtárgy képi része.

A múlt században készült óraképek nézése kedvelt időtöltésünk volt, ha barátaimmal betértünk egyik-másik régiségboltba. Találgattuk, hogy melyik bécsi, esetleg magyar mester kompozícióját másolták le, sokszor mosolyt fakasztó primitívséggel. Nem nagy kelendőségnek örvendtek. Jó néhányszor nézegettem ezt a kedves Duna-parti pillanatképet is, mely jobb bepillantást ad a múlt századi Bécs hétköznapjába, mint egy hosszú leírás. (1. kép.)

Műgyűjtő 1975/2

Hoffmeister János MDK

Tanulmányfej, gipsz

Műcs arnok 1936. okt.-nov.
A nő a művészetben.kiáll.

Hoffner Gergely önöntő"

a XVII. század végén Győrött működött.

Weiner Mihályné: Ötvösművesség, Budapest, 1971

42 l

Hoffner Gergely önmüves

Győri Szemle 1941. 112.

A győri ipar történetéről

Hofmeier Mihály, szobrász. Szász nemzetiségű s 1790-ben Nagyszebenben működött.

W. S. Heimische Künstler. Korrespondenzblatt. 1884. VII. 53. l. — Hermannstädter Handels-, Gewerbe- und Reise-Kalender v. J. 1790.

Hofmeier Mihály

HOFMEIER MIHÁLY, szobrász. Szász nemzetiségű volt s 1790-ben Nagyszebenben működött. (Korrespondenzblatt. 1885. 53. l.) —327.

Művészet 1909. 411. l.

Körmöczbánya IV. 83.

Hoffmeister Chr

acélmetsző

Janko János:
A menyasszony
felkösröntése c.
képe fenti acél-
metszetében meg-
jelent

Roh Hunf

I. 270. l. ulan

Szt. Györgyről c. Káptalani Plébánia Sopron.

20 gr

105/1947.

Müemlékek Orsz. Bizottságának

R Ajánlott Sopron 1 4212/4

Budapest.

IX. Högyes Endre u. 10

Ø Hoffmeister F. L.

l.

Glaser Karlsruhe

1261

és 494. 22

Őskori Kőbalta VII. 104 – 107, 122

– – töredék VII. 93, 103, 105

– Kőkorong VII. 92, 120

– Kőlap, megmunkált VII. 96.

– Kősimító VII. 96, 105

– Kőszerszám VII. 103, 105

– Kővéső VII. 96.

Hofmeister János

Művészet 1936. 3-4. f. 62. l.

Hofmeister János: Tanulmányfej

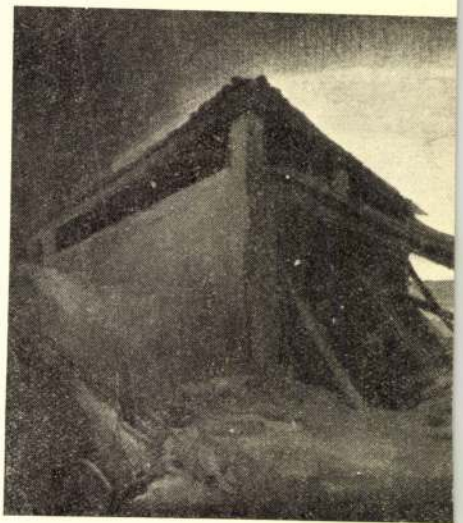

Istókovits Káln
Az Ernst Muzeu

dezéshez illő, mert színei antikot, formái mai hangulatokat árasztanak. Régi formavilágból átmentette mai modorába a szerkesztés egyszerű alapelrendezését, de a gondos komponálás sohasem kelti a szándékosság látszatát. Pedig sokszor szinpadszerű elrendezésben lebeg olykor napfényes, máskor fülledt levegője. Leginkább sikszerűsége az, ami a jövő méltánylását számára biztosítja, de ez a fény és árny varázsos ellentéte is régibb időből való, de most földöntúlias. Ilyen a *Prédikáció* képe. E sikszerűségnek nem a jövő lehetőségek után kutatók sivár síkjai, hanem rejtelmes szín és folthatásos tartalommal, ami nemcsak sötét képein, hanem derülten bájos ábitatán az *Imádás* keretén belül is örökbétató

Hofmeister János

Nobrin

Műcs. kiáll, 1936 tól
Pipics 114. l.

Sopron, Fabricius

242, 243

Hoffmeister Károly

márványozó

1773 – 1781

l.

Schoenblinda

52 l.

Leche Perez VII. 30.

Hoffmeyer József

kőfaragó

1753

f.

Bürgermeisteri

89. f.

MDK

Hofmann Ödön, Pest

1870. Füger-dij

1874. Josef Reichel-dij

Bécsi Képzőmüv. Akad. magyar ösztöndijasainak névsora. Fleischer, Bécs. 102, 104. l.

Hofmann Ödön, Bp.

MDK

Josef Reichel-dij 1874

Bécsi képzőm. szadémia nagy. ösztönd. névsora
Fleischer. Bécs. 1o4. l.

MDK

Hofmann Ödön, Pest

Vinzenz Neuling dij 1868

Bécsi képszőm. akadémie megy. ösztönd. névsora

Fleischer Bécs. 1o4. l.

MDA

Hofmann Ödön, Pest

Füger-dij 1870

Bécsi képzőm. akadémia magy. ösztönd. névsora
Fleischer Bécs. 102. 1.

Hofmann Ödön, Pest

udvari díj.

1871. aranyérem

Bécsi képzőm. akad. magyar ösztönd. névtra
Fleischer Bécs. 99. l.

MDK

Hofmann Ödön, Pest.

1868. Vinzenz Neuling-dij.

Bécsi képzőm. Akad. magyar ösztöndijasainak névs.

Fleischer, Bécs. 1e4.1.

MDK

Hofmann Ödön

1876. Utazási ösztöndij.

Bécsi Képzőm. Akad. magyar ösztöndijasainak névs. Fleischer, Bécs. 106.l.

M. D. K.

HOFMAYER Ferenc szobrász

1770. Pozsonyban, Ádám nevű négy-
pelés fia meghal

Agghazy - Barokk szobrászat ... Bn. 1959.
I. 215. l.

Hofmayer József

szobrán

Kolozsvári mester. Résztvett a tertő-
di Eszterházy kastély ~~di~~ szobrá-
szati díszítésében.

Rada: Magyar építészettört. 222.
Műszaki Kiadó 1971.

M.D.K.

HOFMAYER József építész

Kolozsvári mester

Tevynek fogadható ez közreműködése a bonchidai (Bontida) v. Bánffy-kastély díszkapuszerű áthajtójának szobrászati kiképzésében

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 218. l.

M. D. K.

HOFMEIER Mihály szobrász

1790-ben Nagyszebenben működött

Aggházy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.
J. 215. e.

Hofmann, Michael

ld. Schwind (Pesti Emlény)

ld. Clarot (Vörösm. M. mudá)

Hofmann Michael,
Kupferstecher in Wien,
1797 – 1867.

Th-B. XVII. 277-8.

Hofmann M

rezin –

Hoffmann

Kisfaludy Karoly.

Aczelin. 8°

Zebr.

Hofmann metszé

aczélba.

Auróra. 1826.

Címlap előtt: Árpád. Rézm. Jelrés:
M. Hofmann sc.
4 hangjegylap. Rézm.
Föv. Kol:

Kr. ① 879.

Hofmann M

Auróra. 1831.

Cimlap előtt: Bajnokdíj - Rétm. Jelrés: F. Endez
del. M. Hofmann sc.
4 hangjegylap, 4 rétm.
Föv. Kot. Tul.

Kt. ①. 888.

Hofmann M

Auróra. 1832.

Címlap: Lehnhardt sc.

" előtt: Gróf Kohárysztván. Réfm.

Jelrés. Pfeffel után rajz. Kuergling.

Metsz. Hoffmann.

4réfm.

Föv. Kot.

Kr. ①. 890.

Hofmann M.

Hofmann M

Auróra. 1833.

Címlap előtt: Fáy András. Rézm. Jelzés: Rajz. Jakabfalvy. Hofmann Mettsz. 4 rézm.

Föv. Kot.

Kr. ①. 89 k.

Hoffmann M

1 -

Dreschergarnitz

90. nain

Muz. Kst. Orz. Ffreje

VIII. 238 - 240.

Hoffmann

reżim -

l.

Kazinczy lev

XX. k. 608-l.

IV., MÚZEUM-
TELEFON: 18

Finom uri-divat, fehérnemü,
Kötöttáru és női divatkülönlegességek

Hofmann

rézm.

Kisfaludy Károly emlékműve elhelyezésének első terve. Tenti rézkarca. Aurora 1832.

Repr.

Kéky Lajos: A rzáz-éves Kisfaludy-Társaság. (1836–1936) Bp. 1936. 23. l. Szövegben emlitve m. o. 28. l.

84. *Lippi, Fra*

Hofmann M.
rézm.

l.
Kremszeplit
Co. l. 67. l.
172. l. 177. l.
178. l. (3 szot) 179. l.

esco **Morone.**

ugyanott 1529 május 16-án.

Jézussal.

ó Madonna kissé balrafordult.
átölelő gyermek Jézust tartja,
és derekán megkötött ruhája
zőke Jézus meztelen. A hát-

— Lelt. sz. 1407. — Vétetett az
. leirat alapján M. Guggenheimtól
zámoltatott 1892 deczember 1-én
váhagyta az 1893 január 18-iki

III.
103 (1407)
636 (362).

103

Hoffmann
acélmetsző

Kisfaludy Károly arc-
képe
Festő acélmetszete

Rept
Domanovszky Sándor
Magyar művelődéstört.
V. k. Bp. é. n. 370. l.

M.D.K.

HOFMANN, Michael

muraviorum magister

Lombor

1 sodal

1952)

Művért. Kapossy János: Építők, szobrászok, festők és grafikusok Magyarországon 1825-ban 136.

M D K

Hofmann Michael, Pápa.

festő

Kapossy János: Építők, szobrászok, festők és grafikusok Magyarországon 1828-ban. Miv. Ért. 1952. 1.sz. 138 l.

M.L

Hofman Jacob, könyvmásoló és könyvfestő

neve egy 1495-ös pozsonyi végrendeletben fordul elő

Hoffmann Edit: Pozsony a középkorban, elfelejtett művészek, valpusztult emlékek. Bp. é.n. 44. old.

HOFMANN, Joseph, grácí festő

J. H. Mahler von Gratz 1780-ban Pozsonyba érkezett és a Schwan-fogadóban vállal szj. (1780, 65. vám, 71)

Preßburger Zeitung
(Gentkan)

M.D.K.

Hofmann János
ács

1866 novemberében megújították a leégett templomot és Hofmann váci ácsmester 2029 forintot kapott az elvégzett munkákért.

Bachó László: A gyöngyösi templomok története. 1061.
A Szent Orbán templom története.

MDK

Hofmann Lilly

Tájkép c.műve.Repr.

KMT 1901.tav.nemzetk.kiáll.

MDK

Hofmann Lilly

Tájkép, of.

KMTárs. 1901/2. téli kiáll. kat. 29.l.

MDK

Hofman Lilly, festőm.

9c. Tájkép.

Képzőm. Társ. 1921-2. téli kiáll. Kat. 29.1.

MDK

Hofmann Lilly

Tájkép, repr. of.

KMT 19ol. tav. nemzetk. kiáll. kat. 22. l.

kép.

MDK

Hofmann rézmüves ~~xxxxxxx~~

Kisfaludy Károly emléke. Megj. az 1832. évi Aurórában.

Meller Simon: Ferenczy István élete és müvei. Bp. 1905, 236 l.

MDK

Hofmann rézmetsző

metszette Vörösmarty: László Cs rhalmon, A rom,
Két szomszédvár, Zalán futása VI.ének illusztr.

Szuchy E: Rajzolók és metszők a 19.sz. első felében.
Művészet, 1911. 353 l.

M. D. K.

HOFMANN, Gottlieb

Vogel alkalimarottija 1802

Z. S. Vogel 205.

I. 144

Illyefalvi: Pesti és budai polgárok 1686-1848.....I.

Név: Hofman Antal

Foglalkozás: aranyművesmester

Szárm. hely: Bécs

Hitfelekezet: R.K. Csal. állapot: nőtlen

A polgárjog megszerzésének időpontja: 1832 VIII 12

A polgárjogért fizetett összeg forintban: 12

MDK

Hofmann Antal

korongos

a Zsolnay-gyár művészeti munkáiban közreműködött ?

68.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete.
Pécs. 1959.

MDK

Hofman ?

"Pázmány Péter"

Arckép - rézmetszet
1826

Szelepcsényi -Hofman - Ehrenreich

65.o.

Rózsa György: Ehrenreich Ádám forrásai.

Müv. Ért. 1959. VIII. Évf. 1. sz. 61- 67.o.

MDK

Hofman Béla

Döntött a tengerészeti emlékmű bizottság.
Magyarország, 1936. dec. 5. 9.l.

Hofman Elemér

Schuler Janka, Rémi Antal, Ballon József, Bader Ilona, Csillér Ica, Hofman Elemér, Kazola István, Kárpáthy Margit, dr. Lak József, Ludányi Ákos, Dr. Szélyes Lajosné, Vimláti Pál festőművésznövendékek kiállitását rendezte meg Csermely János.
A lap Müvészet c. rovatában /K./ sign.-val azokat a fiatal müvészeket sorolja fel, akik érdekes, jó képekkel szerepelnek a tárlaton.

A HÉT, Bp. 1921. május 2o.
XXXII. évf. 14. sz. 237. lap.

HOFMANN Franz d. HOFFMANN

HOFMAN Franz c. HOFFMANN

MDK

Hofman

Pázmány Péter arck. rézm. Hofman u.
Ehrenreich Ádám

Szép Mesterségek. Hasznos Mulatságok 1826,
I. 329-3o.

Hofmann H. MDK

festő

a sámsonházi ev. templom oltárképe/Krisztus az Olajfák hegyén/

jelezve: Hofmann H után Wladár Ilona 1934"

360.o.

repr. 364. kép

Genthon:Nógrád.1954.

MDK

Hofinger Ernő

a M.Ip.Társ. oltártervezetre hird. pályázaton

200 K-ás dijjal jutalmazva

Müvészet 1908. 271.l.

MDK

Hofinger Ernő

A "Ház" pályázatai. Kerítéspályázat. I.dij. Jelige "Kis kapu", szerzője: Hofinger Ernő.

A Ház épitő- művészeti folyóirat, 1908. I. 5.sz. 146.lap

HOFLÖHNER, Paul, pozsonyi kőművesegéd

P. H. Maurergesell, † 68 éves korában, Pozsony, saját házában, 1780 április 18. (1780, 36. szám, 8 l)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

ifj. Hofhauserné F.M.

MDK

Sárga rózsák, olf.

Műcsarnok 1915. tavaszi tárlat

JELMAGYARÁZAT

am. = acélmetszet
d. n. = dátum nélkül
f. b. = fent balra
f. j. = fent jobbra
f. k. = fent középen
h. n. = hely nélkül
ill. = illusztráció
irod. = irodalom
j. b. l. = jelezve balra lent
j. j. l. = jelezve jobbra lent
j. k. l. = jelezve középen lent
j. n. = jelzés nélkül
köt. = kötet
kv. = körülvágva
l. = lásd
lapm. = lapméret
l. b. = lent balra
lemezm. = lemezméret
l. j. = lent jobbra
ltsz. = leltári szám
[illegible] = méret

Hofhauserné F.J.
Balatonpart, vizf.

O.M.Kir.Képzőmüv. Főisk. kiáll. 1924. 12 l.

Hofhauserné F.J.
Budai udvar, vizf.

Ó.M.Kir. Képzőműv. Főisk. kiáll. 1924. 13 l.

Hofhauserné F.J.
Csónaképitès, vizf.

O.M.Kir. Képzőmüv. Főisk. kiáll. 1924. 14 l.

Hoffhausenné.

Akvarell-munkáját szerepel a képzőművészeti Főiskola növendékeinek kiállításán, a Műcsarnokban.

Pesti Hírlap, 1928. május 23.

Hofhauserné Fiszere Irma

kezeptel a Neuzeti Szalon egyi kiállításán

Aj Neuzedék 1927 IX. 28

Hofhauserné F. Irma

Alkotásával szerepel a Műcsarnok őszi tárlatán.

P.H. 931. X. 16.

MDK

Hofhauserné F.J.

Budai udvar, vf.

Képzőm.Főisk. ifjusági kiáll. Ernst Mus. 1924.

13. 1.

MDE

Hofhauserné F.J.

Balatonpart, vf.

Képzőm.Főisk. Ifjusági kiáll. Ernst Mus. 1924.

12. 1.

MDK

Hofhauserné F.J.

Csónaképitès, vf.

Képzőm.Főisk. ifjusági kiáll. Ernst Muz. 1924.

14. 1.

MDK

Hofhauserné F.J.

Zsilipes patak

Parádés kocsis, vf.

N.Szal. kiáll. 1927. jun. 13. 1.

Hofhauser F.J.

MDK

Nyár , vizf.

Mücsarnok 1931 őszi tárlat

MDK

Hofhauser F. J.

A N. Szalon tavaszi tárlata. Képzőművészet 1931. 42. sz. 164.l.

MOK

Hofhauser F. J., festő.

147. Tiszapart. Vízf.
187. Cölöpverés. "

Képzőmüv. Társ. - 1931 őszi kiáll. kat. - 33. l.
34. l.

MDK

Hofhauser F. J.; festő

szinvonalas művel vett részt az

1931-es tárlaton

(gy.) Magyar Akvarell- és Pasztellfestők egyesülete. - Képzőművészet 1931.

43-44. sz. - 186. l.

Hofhauser F.J.

MDK

Tiszapart, vizf.

Mücsarnok 1931 őszi tárlat

Hofhauser F.J.

MDK

Cölöpverés, vizf.

Műcsarnok 1931 őszi tárlat

MDK

Hofhauser F.J.,festö

Sárga interieur.

Nemzeti Szalon.-Tavaszi tárlat. 1931.junius. Kat.

Hofhauser F.I.

Tavaszi Szalon - Nemzeti Szalonban - képével szerepel /sárga interieurje/

Pesti Hirlap 1931, VI.21.

Hofhauser F.J.

Nemzeti Szalonban - Tavaszi Szalon kiállitáson képével szerepelt. /:szép sárga interieur:/

Budapesti Hirlap 1931.VI.21.

Hofhauserné

festőművész

Őszi Tárlat - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

Tetszetős portréja.

Magyar Hirlap
1929.IX.8.

Hofhauserné Ficzere Irma

festőművész

Pazi Tárlat - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

Három képével hívja magára a figyelmet. Az Édesanyám c. Latalmas várom sok studium és elmélyülés eredménye. Még jobban érvényesül a művésnő ereje az akvarell terén. Montecarlo és Cote d'Azur. Úgy látszik az az igazi bírodalma. Főleényesen kezeli a színeket, amelyek kül csak úgy árad a milegség

Uj Nemzedék
1929.17.8.

Hofhauserné Ficere Irma.

festőművész

Őszi Tárlat - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.
Jelentőseb portré tanulmányán kívül két igen
friss, színes határa akvarellt állított ki. -

Nemzeti Ujság
1929.IX.8.

Hofhauserne F.

festőművész

Őszi Tárlat - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

Fok benzőség pellemzi Édesanyám c. arcképét.

Pesti Hirlap
1929.IV.8.

Hofhauserné F. Irma

Friss impresszióit mutatta be a MAPE kiállitásán

Kézdi Kovács L.: A Műcs. őszi tárlata

P. H. 931. X. 18.

MDK

Hofhauser Ficzere J.

Thermálfal Rómában

Római alkony, vf.

Nápolyi kikötő

Balatoni égbolt

Magy.Akv. és Paszt.festők 14.kiáll. N.Szal. 1928. okt.

lo. 1.

M. D. K.

HOFHAUSER Lajos építőmester

Lánchíd Részvény Társulat háza

Terv: Ybl

Ybl terven: Ybl Miklós 135.

MDK

Hofhauser Lajos építőmester

Ráth testvérek, jégpince

Lipótv, Váci-út mellett külterek 1486.

1866. ——

MDK-A-11-1/2084.

MDX

MDK

Hofhauser Lajos

Alapitók. [illegible] 1925.

M. D. K

HOFHAUSER Lajos építész

Budán dolgozott a 40-es éverben

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda
építésztetéhez a XIX. sz. első felében
Tanulmányok Bp. multjából XII.
Bp. 1957. 300. l

HOFHAUSER Lajos

Ybl Miklós épitész 1814-1891 : A Hild-Ybl Alapitvány kiállitása a BTM-ben 1991/1992 [katalógus] Bp. : Hild-Ybl Alapitvány, 1991 115 p.

Operaház munkáin dolgozott, könnyes vallású

Hofhauser Lajos 80, 89 építész
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991.

20.sz.

Budapest, 198... év .....hó

Ph.

Érvényes 19.....tól ...

Felkérjük, hogy a fenti kutatá
példányát az MTA MKCS Könyvtár
küldeni sziveskedjék.

Hofhauser Lajos

épitőmester

Részt vett a budai mátyás templom épitésében.

Gedulyt Ferenc. A budavári főegyház épitési bizottságának 1876.-ik évi munkatkodásáról szóló jelentése. Arch. Ért 1877. XI. 101. l.

M.D.K.

Hofhauser Lajos[x], épitész épitő mester

tervei szerint Delmedico G. háromemeletes hárat épithet a Sugár-uton [Nép-körtársaság-utja].

x) Később helyesbítés: Hofhauser csak a kivitelező: a terveket Schmahl H. készítette

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1880. IX.évf.

jul. 26. sz. 293 old.

+ aug. 22. " 331. "

M.D.K.

Hofbauer Lajos, építész

felsőbb megbízásra vizsgálatokat a bontásokat végzett a Várbeli főlébániatemplomon egy későbbi helyreállítási munkára költségvetésének elkészítése céljából

Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger,

Bp.1874. III.évf. 20 sz. 147 old.

M.D.R.

M.D.K.

Hofhauser Lajos, epitőmester

Elfogadott tervei alapján horráfogott az Angol Kisasszonyok pesti templomának restaurálásához.

Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger,

Bp.1874, III.évf. 17. sz. 127.old.

Hofhauser Lajos

A Móra utca 2-4. sz házat 1869-ben épitette át saját számára. /Itt lakott Móra Ferenc/.

Zakariás G.Sándor: Budapest. Bp. 1961.
/34 35.1.

MDK

Hofhauser Lajos

1861-be tervezte és épitette a Hattyu u. 8/b
Battthyány utca 41/B sz. házat.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
28.1.

MDK

Hofhauser Lsjos

Bauzeitung für Ungarn, 1884. 2o8 1.

ph /Marimont, 1749 k.--Bécs, 1811. jun. Mint udvari épitész az 178o-as évek kenységének legfőbb irányitója. 1795-ben császári és királyi udvari épitész zmus következetes képviselője. Fonto- a Pape /Leuwen, 1776--78/, a St Jacques befejezése /Brüsszel, 1785--87/, Redu- 99--18o1/, Kioszk /Baden bei Wien, 18oo/, -o4/, Lovagterem /egykor trónterem/ a

francia épitész- és szobrászcsalád. -- e de § 1259--66 között a párizsi Notre . Fő müve: St Denis ujjáépitése /a 13.

M.D.K

HOFHAUSER Lajos építőmester

Saját rőltsigén vállalta emlik-
oszlop felállítását a volt viktória
téglagyár helyén feltárt középkori
templom és rolostor helyén.

Sztuerellen orbáe nem való-
sult meg

Budapest müemlékei II. p. 1962. 500. l.

HOFHAUSER Lajos épitész
BUDAPEST

Hattyu u.8.

Adatok a Viziváros történetéhez. Szerk.
Mészáros György, Mészárosné Herczog Magdolna.
2.köt. Bp. : Budapesti Városszépítő Egyesület,
1991 14.p.

1861

Hofhauser Lajos

épitette 1869-ben az I. Móra Ferenc u. 2-4 sz.
a. lakóházat.

Berzo László, Bernát György, Erdei
Ferenc stb.: Budapest Sexikon, Budapest
1973. 13351

7651

Hofhauser Lajos

A Bp.I.Uri u.38.sz. házat Máltás Hugó terve szerint építették át romantikus stilusban 1855-56-ban. Kivitelező /és a terv aláírója/: Brein Ferenc, kőfaragó: Hofhauser Lajos, képfaragó: Dötsch I. - Az 1945-ben elpusztult Bástyasétányi szárny helyére új épület került Jánossy György terve szerint.

Csagány István: A budavári volt nőegyleti pa ota helyreállítása. - Építés-Építészettudomány.1969. 3-4.sz.341-369.l.

343,346.1.

M. D. K.

HOFHAUSER József épületei Budán dolgozott a 40-es években

Zolnai Gy. Sándor: Adatok Buda építészetéhez a XIX. sz. első felében Tanulmányok Bp. múltjából XII. Bp. 1957. 300. l.

Hofhauser Gyula

mesterfelvételi kérelmét az alábbi munka nem tárgyalja mivel budai illetőségü mester volt, s mesterjoggal már Budán is rendelkezett.

Komárik Dénes: Építészképzés és mesterfelvétel a XIX. században. Pesti mesterek és mesterjelöltek. Építés- Építészettudomány. 1971 /III/, 4.sz.379-418. l.

388.1.

Hofhauser Gordon

H.D.K

Hofhauser János épitém

tervei alapján épült 1899-ben a
karmeliták Huba utcai temploma.

(valsjaban Hofhauser Antal)

Gál György: Budapest templomainak
Címeres emlékei. Bp. 1940, 38

HOFHAUSER, Johann kőfaragó (Buda) XIX. sd közepe MDK,

Uhl Ervin: A budai várpalota helyreállítása a XIX. sd. derekán.
Tanulmányok Bp. múltjából. 1956. XI. köt. 329. l. (15. jegyzet)
f 317,

MDK

Hofhauser Gusztáv kőmüves

Pesti Gőzmalom Társ. keritésfal
Lipotv, Külső Nádor u. 94. Fegyvergyár u. sarok
1865. 2 homlokzat, alaprz. 2 metszet

MDK-A-II-1/1804.

MDK

Hofhauser Gusztáv, hőműves

Freisleder Antal átal. és istálló

Terézv, 2 szerecseny és Nagymező-u. 42.

1865. - Pince, fut. alapr., metszet, udo. homlokzattal

MDK-A-П-1/1844.

РОК

MDK

Hofhauser Gusztáv pellér

Állathert viztornya

Terézv, Állathert

1866.- Homlokrat, fut. T. em. alapr.

MDK-A-II-1/2213.

РЕПРОДУКЦИЯ ЗАПРЕЩЕНА

M.D.K.

Hofhauser Elek, építőmester

építi fel San Marco herceg-
né 400.000 frt. os adományá-
ból a III. ker. Bécsi-uton emelendő
menházat 200 beteg befogadá-
sára.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1899. XX. évf.

jun. 21. sz. 4. old.

Hofhauser Elekné.

Baránszky tanítványa.

Festménye, - mely egy állatkerti részletet ábrázol, - szerepel a Képzőművészeti Főiskola kiállításán, a Műcsarnokban. (említve.)

Nemzeti Ujság, 1928. Máj. 20

Hofhauser Emil, építész

M.D.K.

a Kongresszus Végrehajtóbizottságának tagja

XII. Congrès International des Architectes Budapest 1930. BP. 1931. 18.old.

R. D. K

HOFHAUSER Ferenc kőfaragó

1803-1806. Buda, tabáni Szt. Katalin-templom, új Pőaltár

Antonio Allio-kőfaragóval és Held. Friggyes nahvasszal

Agghazy: Barokk szobrászat ... Bp. 1859.

I. 215. l.

II. 31.

MDK

Hofhauser Elek épitész

Aranydiplomát kaptak 1955-ben.

Hofhauser Elek

MDK

Alapítók. [illegible] 1925.

Hofhauser Elek id

épitomester

1861/2-ben az alábbi iskola IV. osztályába járt

Jánosi II. ker reálisk

106. l.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztertől.

21.224/1940. szám.
1318

A Műemlékek Országos Bizottsága tek. Elnökségének,

Budapest,

IX. Hőgyes Endre-u.10.

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Dij átalányozva.

de. D. U

HOFHAUSER Elek építész

Pp. Pevičzky u. 3. Berczik Árpád

háza (1893-1896)

Hatalkay Árpád: A Nemzeti Múzeum körül kialakult palotanegyed története

Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 159. l.

M.D.K.

Hofhauser Elek
építőmester

1888-as Hofhauser-féle beadványi tervvel a tégl
lák gyártási időpontja 1880 évekre tehető.

Czagány István: A budapesti I. ker XI. Ince pápa tér 4 sz. épü-
letén végzett műemléki kutatások és helyreállítások eredménye.
Művért, 1954. 2 sz. 30 l.

Hofhauser Elek, épitész, Tu. rd,
Jó Pásztor templom,

Religió, 1901, II. fo. 43. 17.

Egyh. Tud. 347.-348.0

Hofhauser Elek <u>épitész</u>,
XIX. izd, Jó Pásztor templom,

Religió, 1901., II. ev. 43. sz.

Egyh. Tud. 347.-348.o

Hofhauser Elek, építész MDk

Reviczky u. 3. n. Berezik Árpád házának építése. (Ép.: 1893-1896.)

Hatolkay Árpád: A Nemzeti Múzeum körül kialakult palotanegyed története 153-161

Műemlék védelem, Bp. 1960. 3. n.

Hofhauser Elek MDK

1886-ban épitette a Labanc u. 18. sz. alatt lévő villát.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
72.l.

MDK

Hofhauser Elek építész

em.épület

Magánépitési eng.Bp. Épitő Ipar.1908.máj.31. 232 l.

ll. D-K.

HOFHAUSER Elek épületei

Budakeszi út 39. villa (1886)

" " melléképületei (1890-91)

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 174. l.

Buds

le. D. K.

HOFHAUSER Elek építész

Budakeszi út 39. sz. vill a

Budapest műemlékei II. Bp. 1962. 146. l.

MDK

Hofhauser Elek építőmester

Építő Ipar 1909. márc. 7. 93. l.

ifj.Hofhauser Elek,ép.
szül. Budapest, 1878-ban

oklevél kelte: 1900

" száma: 1987

A m.kir. József Müegyetemen okl.-t,absolut.-t vagy okl.-honositást nyert épitészek névjegyzéke. 1873-1928-ig. MI-MM. 1931 jan.15. 17.l.

Hofhauser ^lek

MDK

Donáti u . 22/ 32. sz. ház

épitette ifj. ^ankó József sajátmagának. 1822.
Hofhauser ^lek 1890-ben Cathry Szaléz számára épitette az oldalszárnyakat.

Repr. 22. kép.

ZAKARIÁS G. SÁNDOR: BUDAPEST^ Bp. 1961.

19.1.

MDK

Hofhauser Elek épitész

magánépitési engedélyek Bp. .

Vállalkozók Közl. 1905. nov. 8. 5 l.

MPK

Hofhauser Elek, építészmérnök
aranydiplomában részesült

Szabad Nép, 1955 jul. 4. - Gyémánt- és aranydiplomások ünnepélye az Építőipari Műszaki Egyetemen. -

Herzlichen Dank für Ihre freundliche
Zusendung des Vortrages.

Leider war ich 1927 bei H. Oppenheim - so interessiert
ich auch bin an Spezialfragen der
Psychiatrie -

MDK

Hofhauser Elek építész

Magánép. eng. Bp. Vállalk. Közl. 1908. máj. 27.
8.l.

Hofhauser Elek
építőmester

M.D.K.

1888-ban nyugtotta le az Uri u. 42. ház beadványi tervét.

Czagány István: A budapesti I. ker XI. Szent-pápa tér 4 sz. épületén végzett műemlek kutatások és helyreállítások eredménye

Művért, 1954. 2 sz. 30 l.

Hofhauser Elek
építőmester

M.D.K.

1888-ban a XI. Szuce pápa tér 4 sz. ház emelet déle
részének új szoba kialakításaira vonatkozóan készi-
tett terveket.

Czagány István: A budapesti I. ker XI. Szuce pápa tér 4 sz. épük-
tén végzett műemléki kutatások és helyreállítások eredményei.
Művért, 1954. 2 sz. 300 l.

M.D.K.

Hofhauser Elek
építőmester

Helyiségelnevezések:
1888-ból származó beadványi terveiről.

Czagány István: A budapest I. ker XI. Ince-pápa tér 4 sz. épületén végzett műemlék kutatások és helyreállítások eredményei

Művért 1954. 2 sz. 30 l.

HOFHAUSER Antal építész

1899- Rózsafa u.2. Kármelita templom

IPOLYVÖLGYI NÉMETH J. Krizosztom: Búcsújárók könyve. Balassagyarmat : Novitas B., 1991
31.p.

MI.

Hofhauser építész

Szőnyi Ottó dr: A szegedi fogadalmi templom. MI.1932.
28 l.képekkel.

MDK

Hofhauser Antal, Budapest.

1877. Haggenmüller-dij.

Bécsi Képzőm. Akad. magyar ösztöndijasainak névs.
Fleischer, Bécs. 1o5.l.

Hofhauser Antal

a bécsi akadémián tanult.

Klepényi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest 1970.

181

Hofhauser Antal, építész

Az OMF Magyar Építészeti Múzeumának gyűjteményei (1982–1985).

1. Hofhauser Antal – Paulheim Ferenc: Budapest, XIV. Thököly út, Domonkos rendház terve, 1910. /terv/

1. Hofhauser Antal—Paulheim Ferenc: Budapest, XIV., Thököly út, Domonkos rendház terve 1910.

Magyar Építőművészet, 1986. 5., 32–old.

MDK

Hofhauser, építész

Wecninger-rel közös pályaművét megvásárolták. (Tehérvári-uti templom és gymnasium)

Épitő Ipar. 1910. 129. l. – Terpályázatok eredménye.

Ihr Besuch erfreute
mich sehr. Leider konnte ich Ihnen
nur so wenig davon bieten. (Schlechtes Wetter
und Arbeitsmangel.)

Ihre Tage hier waren leider zu kurz
gewesen.

MDK

Hofhauser

A honvédelmi min.palotaja kőművesmunkait vezette.

Szendrei Wagner Janos: A honv.min.palotaja.

Vas.Ujs.1882. 41.sz. 651-652.l.

Hofhauser épitész Jbl

Budapesti Hirlap, 1881, IX. 27

103. sz. 5.o. (napi Hirek)

Jbl

Tömösi noros, Honvédemlék

Hofhauser épitésztől

Budapesti Hirlap, 1881, IX. 27.

103. n. 5. o. (hapi Hirek)

761

Építészet, Honvédemlék a tömösi szorosban, Hofhauser műve

Budapesti Hirlap, 1881, IX. 27.

103. sz. 5. o. (hapi Hirek)

M.D.K.

Hofhauser Antal, C pesti építész

tervét fogadták el a bé-
késcsabai ujr. k. templomra
beérkezett pályamüvek körül,
amennyiben a tervet a szerző
az előirányozott 200.000 K.
költségen belül felépithétőre
módositja.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1905. XXVI. évf.

ápr. 19. sz. 7. old.

Hofhauser Antal M.D.K.

Ipesti építész

tervei alapján a bérés-
csabai egyházkörség 241.887 K.
17 fill. építési költséggel
vállalatba adta az uj róm.
kath. templom felépítését.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1907. XXVIII. évf.

aug. 20. sz. 10. old.

M. D. K.

M.D.K.

Hofhauser Antal, építész

tervezi Nyíregyháza „díszes" róm. kath. templomát.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1901. XXII. évf.
ápr. 17. sz. 6. old.

M.D.K.

Hofhauser Antal, építész

tervei szerint épült Szent István Társulat új palotáját a Szentkirály u. 28. sz. alatt, átadták rend. deltetésének.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1898. XIX évf. aug. 10. sz. 4. old.

M.D.K.

Hofhauser Antal (bpesti) építéz

tervei alapján a bátasíeri r. k. egyházkörség uj templomot építtek 135.000 frt. költséggel

Vállalkozók Lapja, Bp. 1898. XIX. évf.

nov. 30. sz. 5. old.

M.D.K.

Hofhauser Antal, bpesti építész

tervei szerint épül fel a zombori, kétemeletes karmelita rendház.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1904. XXV= évf.

máj. 11. sz. 7. old.

M.D.K.

Hofhauser Antal, építés

nyert megbírást az óbudai temetőben építendő kápolna terveire.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1889. XVIII. évf.

jul. 20. sz. 168 old.

Hofhauser Antal, építész M.D.K.

tervét, a szegedi fogadalmi templom pályázatán, a közgyűlés 1000 K-ért megvásárolta.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1904. XXV. é vf.

nov. 23. sz. 8. old.

M.D.K.

Hofhauser Antal, építész

harmadik díjat nyert a győri új városházára kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1899. XV. évf.
ápr. 17. sz. 3. old.

M.D.K.

Hofhauser Antal, építész

Hoepfner [Guidó] és Keresztes tervei szerint fog felépülni a szabadkai templom. A városi hörgülés nevezetteknek 1000-1000 frt. pályadíj hiutalását elrendelte.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1894. XV. évf.

máj. 15. sz. 2. old.

MDK

118856.Hofhauser Antal,épitész.
/VIII.Szentkirályiu.28./ az I., Ménesi ut
13337.hrsz. a. zárda és kápolna.

Magánépitési engedélyek Budapesten.

Vállalkozók Közlönye. Bpest.1907.máj.29. 5 l.

Hofhauser Antal, építész M.D.K.

tervei szerint épült fel a Pálos-rend tőhely-uti temploma, melyet 1915. okt. 3-án avattak fel.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1915.39.évf.

41. sz. 248. o.

Hofhauser Antal, építész M.D.K.

tervezte az Angyalföldön, a Huba- és Oldal-utcár sarkán felépült karmelita templomot, melynek felszentelése – a király és nagyszámú előkelőség jelenlétében – nagy ünnepélyességgel mult végbe.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1899. XX. évf.

okt. 18 sz. 4 old.

M.D.K.

Hofhauser Antal

(Epesti) építés
készítette a szabadkai
Szent Pörez külvárosi temp-
lom tervét s a művere-
téssel is ő van megbírva.

Vállalkozók Lapja, Bp.1895. XVI.évf.

febr. 12. sz. 2. old.

M.D.K.

Hofhauser Antal, építés

tervei szerint épült budai lövőházat a Rézmál dűlőben [ma Marcribányi-tér] f. hó 19-én avatták fel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1885. VI. évf.
aug. 26. sz.

M.D.K.

Hoffhauser Antal

(budapesti) épitész

tervei nyomán, a bátaszéki r. k. templomnak épitett 134.820 frt. előirányzati összeggel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1896. XVI. évf. márc. 31. sz. 2. old.

M.D.K.

Hofhauser Antal, Lepesti építész

terveket készített, majd azokat vinnét átdolgozta a Békéscsabán épitendő r. k. templom részére

Vállalkozók Lapja, Bp. 1906. XXVII. évf.

márc. 21. sz. 9. old.

Hofhauser Antal

M.D.K.

1500 koronás második
díjat nyert az Erzsébet királyné
"Örök imádás" templomra
kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1903. XXIV. évf.
szept. 30. sz. 7. old.

Hofhauser Antal

M.D.K.

Tervet késztek az „Erős imádás" fogadalmi templomnak a Fehérvári [ma Bartók Béla] - uton való elhelyezésére.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1900. XXI. évf.

jun. 13. sz. 4. old.

Hofhauser Antal, építész M.D.K.

terve 1500 K-ás megvé-
telben részesült a kőbányai
Ferenc József jubileumi
templom pályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1914. XXXV. évf.

febr. 18. sz. 14. old.

MDK

Hofhauser Antal, Budapest.

1878. Prof. Georg Pein-dij.

Bécsi Képzőm. Akad. magyar ösztöndijasainak névs.
Fleischer, Bécs. 1o4.l.

Hofhauser Antal, Bp. MDK

Prof. Georg Pein-dij 1878

Bécsi képzőm. akadémia magy. Ösztönd. névs.
Fleischer Bécs. 104. I.

Hoffhauser Antal építész
XIX.szd.

Religio 1901 II.fv. 8.sz.
Vegyesek.

Hoffhauser K. építész

Pesti Hirlap. 1879. dec. 29. 3.

a Tömösi szorosban felállításáról.

MDK

Hofhauser Antal, Bp.

Haggenmüller-dij 1877

Bécsi képzőm. akadémia magy.ösztönd. névsora
Fleischer Bécs. 105.1.

Hofhauser Antal, épitész

Művészet, II, 1903. 426.

Kitüntetések

Hoffmann Antal úrnak

Pesti Hirlap. 1923. szept. 2. 6

Halálozás

M.D.K.

Hofhauser Antal, építész

terverte a tömösi Honvéd emléket, melynek felállitását az Egylet 1879. aug. havában rendezett műszaki kirándulásán határozták el, amelyhez a terverő apja, Hofhauser Lajos ingyen szállitotta a köveket, s amely emlékművet 1881. szept. 25-én avottak fel.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1881. 15. köt. 471-479. old. Látkép a 476. oldalon.

MDK

Hofhauser Antal építész

3 em.ház

Magánépitési eng. Bp.en. Vállalk. Közl. 1906.
jul. 18. 5. 1.

MDK

építész

Pesti Hazai Első Tkp palotája. Vállalk. Közl. 1909. jan. 20. 1.l.

M.D.U

HOFHAUSER Antal kőfaragó

A régi budai lövölde kibővítése-
nek kőfaragómunkai

Tervező: Stummer Lajos

Past müemlékei II. Bp. 1962. 226.l

M. D. K.

HOFHAUSER Antal kőfaragó

A Buday László u 10. sz. lakó-
ház tulajdonosa 1822-ben

(repr.)

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 192. l. 193. l.

MDK

Hofhauser Antal építész

azErzsébet kir.né emlékére...örökimádás tpl
tervpályázatán 1500 koronás 2. díjat nyerte.

Művészet 1903. 426. l.

MDK

Hofhauser Antal épitész .

Épitészet és Iparmüvészet. 1912, 14. sz.
Uj templom a fővárosban. 15. l.

12. 8.

MDK

Hofhauser Antal építész

III. dij

A Szt. Imre collegium tervpályázata. Vállalk. Közl. 1906. aug. 29. 6.l.

MDK

Hofhauser Antal építész

a szegedi fogadalmi templom-tervpályázata

Építő Ipar, 1905. okt. 29. 362 l.

MDK

Hofhauser Anton

Schoen A: A budai Szt.Anna-tpl. Bp.1936.

211 ~~1121~~.

M. P. K

HOFHAUSER Antal Köpcsajó

1822-ben megvesz Frank Xav. Ferenc asztalostól a II. Budai Sánló u. 10-Rózsahegy u. 1/a. sz. házat.

A ház ma is áll.

Zaroviás G. Sándor: Adatok Buda építészetéhez a XIX. sz. első felében Tanulmányok Bp. múltjából XII. Bp. 1957. 291. l.

M.D.U.

HOFHAUSER A. kőfaragómester

A budai ferences-kolostor (Mártirok útja 23.) kibővítésénél dolgozott (1835-36).

Tervező: Kimnach Lajos

Budapest müemlékei II. p. 1962. 234. l.

A színes interieurök

Rövid átmeneti idő után, melynek emléke például Amikor az ember visszaemlékezéseiből él (1904, Budapest, Szépművészeti Múzeum) vagy a Pápaszemes férfi (1905, ugyanott) s jellegzetessége részben az élénkülő színesség, részben a formák lazább szövése, 1908 körül új kifejezési módot talált. Művészetének második korszaka kezdődött meg, melyet leginkább a színes interieurök világának lehetne nevezni.

„Az élet édes tarkasága vesz körül, ha Rippl-Rónai képei közé lépünk." Elsőnek színbeli megújhodása tűnik fel. Vidám változatosság elevenedik meg palettáján. A színek mozaikszemcsékre emlékeztető pöttyökbe fogva tisztán elkülönülnek egymástól. Maga a kép faktúrája is mozaikszerű, a vastag, összegező kontúrrajz közeit apró színlapocskák töltik ki, melyek révén a mű dekoratív hangulata erősbödik. *(61. kép)*. Ezek a mozaikszemcsék téralakításra is képesek, halványuló vagy fényesedő özönükkel

Hofhauser Anton 211

Illyefalvi: Pesti és budai polgárok 1686-1848.....I. II. 129

Név: Hofhauser Anton

Foglalkozás: Kőfaragómester (Steinmetzmeister)

Szárm. hely: Ofen

Hitfelekezet: R. K. Csal. állapot: nőtl.

A polgárjog megszerzésének időpontja: 1823. III 19

A polgárjogért fizetett összeg forintban: 12.

Hofhauer

Szervita tér 1827 – részlet
részlencából a 11. oldalon

Művészettörténeti Értesítő
1973/1

Hofhauser Alajos 156, 158
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata /Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991./

20.sz.

LÁTOGATÓJE

..... sz.

Név: .....

Lakás: .....

engedélyt nyert arra, hogy ....

.....

.....

vonatkozólag az MTA adattárában

lexikongyüj

levéltári g

a fennálló szabályok keretén be

Ezen engedélyt a kutatóteremben

A gyüjteményekben kutatott anya

igazgatójától külön engedélyt ke

MDK

Hofhalter

nyomdász

által 1588-a debreceni nyomdában előállított és impresszumával ellátott könyv szerepel a mil.-i kiállításon

Tichy Ákos: A sokszorosító iparágak kiállítási pavillonja
Grafikai Szemle 1896 évf. 7 sz. 108 l.

Hoffgaus János építőmester M.D.K

Zirci. Magyarpolány, r. k. templom

1761 – 1773.

Genth. Münch. 1959 I. 190

HOFFRAISZ IGNÁC, gombkötőmester

33.-Helybeli polgár fia.Polgár,1734,szept. 3.-mester 1735.máj.11.-Ugyanezen évben házasodott meg.Dorzsay Zsuzsannát vette el.Hamar meghalhatott,mert céhbeli tevékenységéről n m tudunk. 403.old

SZÖVÉNYI ISTVÁN: Kőszegi gombkötőmesterek és műhelyek a céh keletkezésétől megszűnéséig 395.old

SAVARIA, A Vas Megyei Múzeumok Értesitője, 5-6. 1971-72. Szombathely, 1975

HOFFRAISZ IGNAC, gombkötő

1734: Hoffraisz Ignác helybeli gombkötő polgárjogot nyert. 380.old. 25.jegyz

SZÖVÉNYI ISTVÁN: Adalékok a kőszegi gombkötő céh történetéhez /1713-1763/ 377.old

SAVARIA, A Vas Megyei Múzeumok Értesitője, 5-6. 1971-72. Szombathely, 1975

M.D.K.

Hoffner (Hefner) Manyárt, egri Caratosmester

Hoffner János atyja. Neve 1716-1734 közt szerepel. Meghalt 1734-ben 70 éves korában. Működik a püspöki rezidencián, a püspöki udvar számára 1718-34 között számos rácsajtót a ablakrostélyt készített. 1730-32 között ./.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 341 .old.

M.D.K.

Hoffner Menyhért, lakatosmester

... a Carlone által épített Lemjéni r. k. templom lakatos munkáit vállal ja. Feltehetően tőle való a volt jezsuita templom előcsarnokában levő pompás vaskapu, mely - Fazola művein kívül - Eger legjelentősebb kovácsoltvas emléke.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 341. old.

Hoffner Menyhért, művészi vasmüves

Az egri volt jezsuita templon előcsarnokanak pompas vaskapujat készitette.Egy emberöltővel előzte meg Fazo Fazola Henriket.A XVIII.Század elején élt.1734-ben halt meg 70 éves koraban Egerben. 67.old

Perehazy Karoly: Sáradi Kalman:Művészi kovacsolas c. cimü könyvének kritikaja 66.old

Müv.Tört.Ért. 1976. XXV. 1.sz. Bp

M.D.K.

Hoffner Menyhért, egri Carotos

számlázza az 1730-32. körök helyreállitott demjéni Szt. Antal templomon végzett Carotosmunkákat:

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 595. old.

Hoffner Menyhért, müvészi vasmüves

Sárádi Kálman: Müvészi kovacsolás, c. könyvében nem szerepel Hoffner János /valószinüleg Hiffner Menyhért/fia/, a V[illegible]i kastély kovácsolt vasracsai alkotójának, neve em, e említés érdemelt volna e kor mesterei közül Pügl Ignác, aki a XVII. sz közepe tajan Budán jelentős alkotaokat remekelt. 67.old. V peceh

Perehazy Károly: Sáradi Kálman: Müvészi kovácsolás c. könyvének kritikája 66.old

Müv.Tört.Ért. 1976. XXV. 1.sz. Bp

M.D.K.

Hoffner Menyhért, egri lakatos

1713-tól szerepel a püspöki rezidencia és szeminárium, majd 1717-től a Szt. Mihály templom, azaz a Szekes egyhár numkáinál. 1716-ban a jezsuitáknál dolgozik: ez ő művének tulajdonítható a prágai pál-dák nyomán készült jezsuita templom kapu, mely hezőbb a homlokzat elé épitett előcsarnok belső kapujává lett és Farola megyeheri kapui mellett Eger legjelentősebb kovacsoltvas emléke. Meghalt 1734-ben

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki tpoográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

124. old.
180. old.
+ 341. "

182. á. Az egri ex-jezsuita templom előcsarnokának belső kapuja.

-2-

M.D.K.

Hoffner Menyhért, Laratos mester

nevét emliti a szerző s az Adattárban hosszan, sorolja fel a rea vonatkozó okmányokat. Az egri adó összeírásokban 1716-34 hört szerepel. Ő készitette a Carlone által tervezett demjéni r.k. templom laratosmunkáit, az egri püspöki residencia rácsait, stb. Meghalt 1734. nov. 8-án.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsányi Dezső,
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

134. old.

+ + 341. "

Hoffner Menyhért, művészi vasműves

Saradi Kálman: Művészi kovacsolas, c. könyvéből kihagyta Hoffner Menyhért nevét, aki a XVIII. sz. elején az egri püspöki rezidencia részére készitett szinvonalas kovacsoltvas munkakat és feltehetően ő a mestere az egri volt jezsuita templom előcsarnokaban levő pompas vaskapunak. 78. old.

Pereházy Károly: Saradi Kálman: Művészi Kovacsolás c. könyvének kritikaja 66. old

Műv. Tört. Irt. 1976. XXV. 1. sz. Bp.

Hoffmeyer Simon kolrán. M.D.K.

kolozsvári. A gyulafehérvári tpl. fővltárának felső rénét készítette.
1784.
1783 ban a stallumokat ujítja meg
A tplom rónékét készíti

Entz Géza. A gyulafehérvári kézeszlián.
Bp. 1958, 134, 137, 138

M.D.K.

Hofner Antal, puskacsináló

Egerben 1764-65 között a Dobó u. 3. sz. ház tulajdonosa.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál.
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 341. old.

M.D.K.

Hoffner Gergely, ónöntőm.

A győri adólajstrom 1688-ból emliti nevét. 430.o.

Weiner Mihályné: Művészi kőszálipurok Győrben. 429.o.

Arrabona, 7.1965. A Győri Múzeum Évkönyve. Győr. 1965.
Győr-Sopronmegyei Nyomda. Győr.

Hoffner Dezső

Tiszteletével 1960-ban ismerkedett meg a tokaji nyári művésztelepen, 1961-ben itt újra együtt dolgoztunk.
Neje: Kiricsi Anna.

Benedek Miklós: A tokaji nyári művésztelepen
Északmagyarország 1961. a u g. 6. 6.l.

Hoffner Gergely

nemet önkannagjártó
1688-ban Győrben hára
után 1 frt adót
fizetett.

Bedy Vince

Adalékok a győri
ipar történetéhez.
Győri Szemle
1941. 112. l.

Hoffner János

kőfaragó mester 1756-ban munkálatokat végez
a pusztapikpói majorházon.

Voit Pál okl.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII.
Budapest 1972.

752

Stoffner János

egri lakatosmester 1751-ben végez helyre-
állítási munkálatokat a felsővárkonyi
rk. templomon.

Voit Pál dr.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII.
Budapest 1972.

7321

M.D.K.

Hoffner János, lakatosmester

Menyhért fia, Barhóczy püspök épitherései nél tetemes munkákkal szerepel, Fuorcontrastin is dolgozik a 1758-ban Barhóczy gyöngyösi épitherésének lakatosmestere. Ő készíti a hires vendégfogadó lakatos munkáit: A gyöngyösi épitherések nél valamint a környéki kastélyokban Hefner, vag Hoffner néven szereplő gyöngyösi lakatos feltehetőleg azonos az ő személyével.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki tpoográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

188. old.
+ 341. "

HOFFNER /Hofner/ János egri lakatosmester.
Egerben 1736-71 között irják össze, mint Hofner Menyhért fiát. A város IV. negyedének 4. fertályában bir házzal, szőlői és pálinkafőzője van. Meghalt Egerben 1771-.II.8-án 60 éves korában. Először Barkóczy püspök idejében szerepel a felsőtárkányi rk.templom munkáinál 1751-ben. Ugyancsak ez évben készíti a kerecsendi kocsmaház és a káli Lógó-kocsma lakatos munkáit. 1753-ban az egri megyeház

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit

építkezéseinél szerepel, 1756-ban a füzesabonyi Pusztaszikszó-majorházán végez lakatos munkát. Két év mulva Gyöngyösön Barkóczy gyöngyösi vendégfogadójának rácait készíti. Ugyancsak 1758-ban dolgozik a felsőtárkányi Fuorcontrasti istálló-épületén. Utolsó említett ,müve a pusztaszikszói magtár lakatosmunkája 1766-ban.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit

Hatvan XVI sz.

Hofnaglein: Hatvanvár és város látképe
/rézmetszethez fölvétel/

Századok 1868, 57-58 o.

Hofnaglein olasz épitész?; XVI sz. vége

[= Hoefnagel ill. Hufnagel Jon's flamand festő, 1545-1618 ?]

Hatvanvár és város látképe /rézmetszet/

Századok 1868,57-58 o.

HOFFPAUER Johann

az rk. templom épitésze, 1763

SZILÁGYI István: A magyarpolányi kálvária. = Honismeret, XIX. évf. 4.sz. 1991 33. p.

W x, 5.

Hoffmann János (XVIII. má)

A bakonykoppányi templomot tervezte (emlitve)

Nemzeti Ujság 1937 XI. 21

Hofmaget

1566-ban készült metszete Győr várá-
ról; fekete-fehér reprodukció.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál,
Mérey Ferenc: Magyar műemlékvédelem,
V. (1967-68) Budapest, 1970.

260p

Georg Hoefnagel

Egidius van der Rye rajza
nyomán készült metszete a 3-4. oldalon
„Kolozsvár 1617-ben"

Utunk évkönyv 1975

Hofner János

lakatosmester 1758-ban dolgozik a felső-
tárkányi „Fuorcontrasti" kerti ház építé-
sénél.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII.
Budapest 1972.

7398

Hofnek János

Lakatosmester Egerben végez munkálatokat a Kossuth Lajos u. 9. sz. a. városháza épületén 1750.

Voit Pál sk.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

3471

Hefner József,szabó

Pápán "Nimeth Szabó".Stingl Vince Katalin nevü hugának férje.Stingl a herendről való távozása után náluk talált menedéket. 338.ol.37.jegyz

Mihalik Sándor: Stingl Vince"soproni nemtelen plebejus"a herendi gyár alapitója 323.old

Soproni Szemle.Helytört.Folyóirat.XXII.évf.1968
Sopron

HOFFNER KONRÁD ISTVÁN kályhás mester

Nagyvárad

NYAKAS Miklós: A hajdukerületi székház épitésének megszervezése : Mesterek, segédmunkások, bedolgozók, anyagbeszerzők. In. A Hajduságí Muzeum Évkönyve, VII. 1990 123.p.

151-152.p.

HOFHAUSER Elek

BUDAPEST, Mária tér 5.

1896/1897

Adatok a Viziváros történetéhez. Szerk.
Mészáros György, Mészárosné Herczog Magdolna.
2.köt. Bp. : Budapesti Városszépítő Egyesület, 1991
201 p.

Hofner Menyhért

Rakatosmester 1715-1719 között az egri kéchenyi u. 1-5. sz. a. érseki palotán dolgozik.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

4941

Hofner Menyhért

egri lakatosról történik említés 1712-ből, aki az egri trinitárius templom pámára végzett munkálatokat.

Deresényi Dezső, Gólya József, Entz Géza: Magyar Műemlékvédelem II. (1959-1960) Budapest, 1964. 235 l.

Hofmeister János, [szobrász] MDh

A Villamosgép- és Kábelgyár kultúrházában megrendezett kiállításon szerepel másokkal együtt Hofmeister János fémmintakészítő, műkedvelő szobrász. Gütő c. szobáról

Repr.

-: Ki mit tud? Ki mit gyűjt? 8.l

NÉPSZABADSÁG, bp. 1962. szept. 5

Hofmeister János szobrász

Tanulmányfej

"A nő a művészetben"kiállitás katalógusa.1936.Műcsarnok.

Körplasztika Hofmeister János:
Teherhúzó ló.

Két üzemi kiállítás
hogy Siemens hűvek

Szabad Nép 1948 ápr. 15.-60

Körplasztika Hofmeister János:
Frebrátz Grégorzony

Két üzem kiállítás
hagyar Siemens hűvek

Szabad Nép 1948 ápr. 15.-60.-

Körplasztika Hofmeister János:

Vasöntő

Két üzemi kiállítás

hogyan Siemens hűrok

Szabad Nép 1948 ápr. 15.-60.

Hofmeister János szobrász

Fohász

"A nő a müvészetben"kiállitás katalógusa.1936.Mücsarnok

HOFMEISTER JÁNOS

Viaskodó sas. Gipsz.

Téli kiállitás képes tárgymutatója. Műcsarnok 1937.

Hofmeister János MDK

Viaskodó sas, gipsz

Mücsarnok 1937 Téli kiállitás

MDK

Hoffmeister János

Fohász, gipsz

Mücsarnok 1936 A nő a müvészetben c. kiáll.

Hoffmeister János

MDK

Tanulmányfej, gipsz

Mücsarnok 1936 Nő a müvészetben c. kiáll.

Hofmeister János MDK

Fohász, gipsz

Mücsarnok 1936. okt.-nov.
A nő a müvészetben kiáll.

Hofmeister János lakatos, szobrász

Két üzemi kiállítás
hogyan tiemens hűvek

Szabad Nép 1948 ápr. 15–60

HOFFNER /HOFNER/ Menyhért egri lakatosmester,
+ Hoffner János atyja. Az egri adóösszeirásokban 1716-34-ig szerepel a város IV. negyedének 4. fertályában van háza és az egri határban szőlője. Meghalt 1734 november 8-án 7o éves korában. Müködését a szeminárium épitkezése körül kezdi 1713-ban, majd az egri Szent Mihály plébániatemplom toronyablakainak vasmunkáit készíti 1717-ben. Ugyanez évben kovácsolja a püspöki major ablakrácsait is. Hasonló

AHevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

munkát végez a hatvani kapu előtti Szentháromság kápolna rostélyain is 1710-ben, amely épitmény 1717-ben a trinitáriusok kezébe jutott. Az egri püspöki udvar számára 1718-32-ig számos rácsajtót és ablakrostélyt készit, az utolsó évben pedig a püspök gyorskocsiján dolgozik. Az irgalmas rendház munkáiban 1730-31-ig vett részt és végül 1730-32 között az --+ Carlone által épitett demjéni rk. templom lakatos munkáit vállalja el.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit

Hofmann Henrik, ötvös. 1825 körül Miskolcon működött. Zsidó vallású volt.

Miskolc város levéltára. Jegyzőkönyv.

1825.

Letiszt.szva

Hofmann Henrik zsidó
ötvös.

Miskolcz vanos levéltára
Jegyzőkönyv.

honvédelmi minister.

39

Egyúttal elintézett szám:

---

ridő:

Kiadóba érkezett:

Másolta:

Egyeztette:

Kiadta:

Kivezette:

Lajstromozta:

Lássa jóváhagyás előtt:

Lássa jóváhagyás után:

1825.

Hofman Henrik zadící
vozáci Dámel
otrošek.

Jegyzőkönyv
Miskolc város
levelt

Hofmann

Minerjet 1911.

353

Siüteő Géza, ügyvéd VI. 173

Hoffmann

acélm.

Karinczy azlépe

l. Szinnyei

V. 1284. l.

…tatás

…tsága alkalmarottairól és arok
… menetjegy váltására jogosító arc-
…nek 1921. évre leendő meghosszab-

…a …ládtag …gne- …zése	az igazolvány száma	gyermekek kora	Illeték lerovás 1921. évre érvényesítésért	Jegyzet
.	072175 n. B.	.	10 k.	
…eje	064586 n. E.	.	10 k.	
…rianne …ánya	077518 n. E.	13 év	10 k.	
…enő …lia	077630 n. E.	12 év	10 k.	
…nil	083300 n.			

Hofmann Mátyás ötvös.

A XVIII. század elején Körmöcbányán működött. Meghalt 1720 táján. Műhelyét özvegye vezette tovább.

Dr. Illésy J. Arch. Ért. 1904. 393. l.

Hofman Jakab

Miniator

Poffer Bau 1495

l. cy bigrundelette
mutilite

Berk Miniatori

15. l.

Hofman Jakab

miniator, Pozsony

1495

Laid

2

Berkovits-kézirat

Hoffman Jacob

Könyvnyomdász és könyvkötő

1495

l.

Hoffmann Pozsony 44.l

Hoffmann Südost

3.

4.

Hofman Jakab Könyvíró

Egy 1494. év decz 17 ik. végrendeletben Jakab Könyvíró mester (Magister Jacob puchschreiber) nevére bukannuk, kit egy 1495-ös végrendeletben Hofman Jakab Könyvíró mesternek olvasunk (Magister Jacob hofman puchschreyber). Ő nyilván a könyvmásolás Hellemi iparosa volt.

Ortvay T. Pozsony város tört. Pozsony. 1903. II k. IV. r. 360. l.

Hofmann Ignác

Faragta a esztergomi basilika kupoláját
parto 24 oszlopok fejeit.

Major Istvan: Esztergom. Az
esztergomi basilikának leírása
Vas. Ujs. 1856. 303. l

Hoffmann Ignác

Kőfarago

l.

Lepold-Homor Esztergom

49. l.

~~2174. Thán Mór:~~

2174 Tündér Ilona.

A folyótól átszelt vidék elő
je fölé ~~[illegible]~~ Amorette fátyol-lepl
aranyalmákkal ~~[illegible]~~ a harmadik a
ján ~~[illegible]~~ hattyú tollazat-szárnyái
fán ülő szárnyas alak tartot per
masával kelnek tánczra. Balról
nyujtó tündértől vezetett ló
az örömanyát és a kinek jobbjá
Közelében ~~[illegible]~~ szövétneket tartó Hy
hoz jutottak. A folyóban Nymphák
Folyamisten (Duna) látszik. A há
királyi kastélylyal.

Vászon, eredeti vázlat, mér
Perlaky Kálmán hagyománya 19

904:IV-29

Hofmann H

Ötvös

Eger 1840 körül

Kőszegky Elemér

közlése

YVKERESKEDÉSÉNEK

ERZSÉBET KÖRUT 18-20

CSÓ AJÁNLATA:

	Régi ár	Uj ár
ristóf igaz kalandja. 230 oldal	2.85	1.--
fehérek. 190 oldal	1.20	-.50
Regény 3 kötet 1062 old.	13.50	5.--
élelem.	3.--	1.20
et, halál. 336 oldal	4.--	2.40
300 oldal		1.50

Hofmann Georg
puskamüves
1672
Pozsony
l.

Magyarinvadkidll
109. l.

A hivatalos másolat hiteléül:

Bátonyi h.

min.shiv.igazgató.

Hofman György

pozsonyi tegver-
kovacs

Puska, 1672.

hg Esterházy Fraknó

Jml

DEBRECEN

Déri-Museum: Egyéb bronzkori kerámika

Csodi István: Debrecen város Déri-muzeuma.
Budapesti Szemle, 218-1930, 130 l.

1695-ben, meghalt ugyanott 1754-ben).

...éu egy szakállas ~~férfi~~ főpap ölében látjuk ~~[illegible]~~ Jézust,
a szertartást végzi. Körülöttük hárman ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ és egy ifjú égő fáklyát tart. ~~[illegible]~~
...éu ...rman vannak, ~~[illegible]~~ ...ukuk egyik... beszélget; ~~[illegible]~~ balra,
...ött férfi és a kisé hátrább ~~[illegible]~~ levő nő közelében,
...ef pedig állva néz ~~[illegible]~~. Balra a háttérben
...münkte. ~~[illegible]~~ A mester jelzése a ~~[illegible]~~ férfi fiékén ez:

[illegible]

méretei 66:88.5 cm.

~~[illegible]~~

... = 1600 Ka.

4.

151/94.

Höfinger Ernst

Mucsarnok

1908. ophärmus. Eiatt -

100. l.

alra, állva. Rizsporos parókája gön-
ik s arcza s bajusza leberetvált. Jobb
rő iratra támaszkodik, mely mellett (kőcsagos
eptett baljával felemelt görbe kard-
Körülcsavart fehér nyakkendője cso-
bekecsét s piros dolmányát s nadrág-
ízás díszíti s derekát zsinór-öv szorítja.
iros bársony támlásszéket s fölül fel-
ik.

ei 132:106 cm.

Hofhauserné F. M.

1915. MKE kiáll. Nemzeti halom
Őszi vórsák, slapp. 60. —

Molnár: Szőlőművelés V. 79.

Hofhauser Ficzere J.
~~MAPFE~~

MAPFE 1928. okt. Eiák.
4 mnvé

N. fal

1927 tav

Isilipes patak
Parádés kocsis | virf

1928 okt (Mape)
Thermálfal Rómában
Nápolyi kikötő
Balatoni éjszaka
Római alkony virf

1931 jun.

Sárga interieurs

561.

Erhard Johann Christoph

Orosz katonák. Rk.

K. 2.

139 m. 1832.

Hofhauserné Ficzere

Irma

festő

Kép Főcsk. Ifj. kiáll

1924-25 (Ernst)

Balatonpart | vízf
Budai udvar
csónaképítés

Műcs. kiáll, 1915 tól :
Pipics 114. l.

Ombt. 1931 ősz

Nyár, Tiszapart
Csőpvezés, vízf

Sopron Kat. konvent

245

"Hoffhauserné Firenze"

1923/24 – 1926/27

Baranski E. Lászlóné

Ferkèpzómfoiskèvk

92. l

Tanút Glatzer

Ø Hofhauser N.

rajztanár

Rajzoltatás

1937. 9-10. u.

129. l.

Jelen volt a párisi Kongresszu-son.

ís királykálváriája.

Hofhauser Lajos

épitő és kőfaragó mester

sz. 1823 –

† 1891. ajor. 3 án

1864. mester

68 évi korában

Budapesten

A régi remekbő kőfaragó-mesterek iskolájába nőtt fel és mindig büszkén emlegette, hogy a kölni dómon együtt dolgozott a nagy Schmidt Friggyessel Budapest műszaki bizottságának tevékeny tagja a mérnök és épitész egylet gyűl vod alapító tagja volt.

Épitő Ipar 1891. 122 l.

(nekrolog)

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedély

.....

a műhelyfőnök vagy
aláírás

8. sorsz. Műhelyi minta. —

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Hofhauser Lajos

~~Dötzer Ferenc~~

~~épitomester + 1890~~

~~Dötzer Lipót~~

~~épitész + 1890.~~

181. l.

Forgó István

üvegfestő + 1911.

Freund Vilmos

épitész, + 1910

~~Gottgeb Antal~~

épitomester + 1883.

~~Hauszmann Sándor~~

épitomester + 1906.

Hirsch József

épitész + 1905.

Hofhauser Lajos

épitomester + 1891.

182. l.

MMÉE Érk. 1934.

Novák Kiírás

!!!

ménytár

A mű neme	A mappa jelzése	Megjegyzések
Tájkép		

Stephaneum nyomda r. t. Budapest.

Hofhauser Lajos

epitett

épitette Lippert és Schmidt. kovei alapján a budai Kath. fögymnasiumot.

Irod

M. Mérnök és Épitett Egylet Közlöye. 1877. XI. 33.1

Irod

Bf

Hofhauser Lajos

az 1878-i párisi kiállításon a földmérési, közmunkák és műépítési csoportban bronz érmet kapott

MMÉE-ből
1879. 84. l.

Hofhauser, Lajos

köfaragómester

1864-tol Budán

Sbudaikö 190. l.

Hadhár h. n. III. 27.

Hofhauser Lajos

l. Siklóssy F K T tört

117. l.
121. l.
126. l.
610

Hoffhauser Lajos

l.

Siklóssy FKT. tőr

610 l

Hofhauser Lajos

l.

Szabóárpép

372. l.

Hofhauser (mester?)

vezette a Építész munkálatokat
a honvédelmi minisztérium épí-
tésénél 1879 – 1882 ?

Szendrei János. A honvédelmi
minisztérium palotája. Vas
Ujs 1882. 65 l.

Hofhauser Lajos

irnöd

Vámos Bp. vámos Képe

3. l.

tanácsos,

r.

ának,

Budapest.

Hofhauser Lajos

Vegyesen az operatszon a könnyes és elhegyezési mukákat.

Az operatszinhaz. Vas. Ujs 1884.
616 l.

Hofhauser Lajos

csak épitomester

az 1870 es evdbe

Pesten

1891
− 68
23

Magyar királyi államvasutak.

T. Mühel

Miután keresményemnek 191.....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Hofhauser Lajos

laid

György Géza

Hofhauser Lajos

1877 Fő- i köz-épitőmester
épitési bir. lepe vál
1891. apr. 22.

1878 br. ére párisi kiáll,
részt vett az Opera ép
veret-ben 1884

Opertí kir. cz. t. kat. gimn.
épiti lipart és Schmidt tenor
1873-76

1876 közreemek
Mátyás templ
82

1879 épil vezető a Honvéd
Minisz. ép-nél

lése 70 Kor. x 5 = 350 –

ötven Koronát

em pejében felvettem

910 február 19-é

Pagrand Mihály

Hofhauser Sajós

épitéz

Gentmüeml

15. l.

1911 szeptember 4 tól

Bevéte

11 szeptember 2 ról Mar

Kiadás

11

gy. 23-án Pallechner J. St. vas

t. 7-án Esterházy Herceg Kövek

9-án Kézi kiadások jegyzék

" Lakás-számla

" Hetidij-jegyzék VI. s

Hofhauser Lajos

épitéz

Erod A Aörnös: honvédemlék.
Vas. Ujs. 1881. 762. l.

Vörös Tibor

festő

Operánál dolgozik

1959. 75. jub.

alk. kitüntetést

kapott

Néphava

1959 sept. 27.

Hofhauser Sajos

készisette az Operaház föld-
körüvesés elhelyezési
munkáit.

Vas. Ujs. 1884. 616 l.

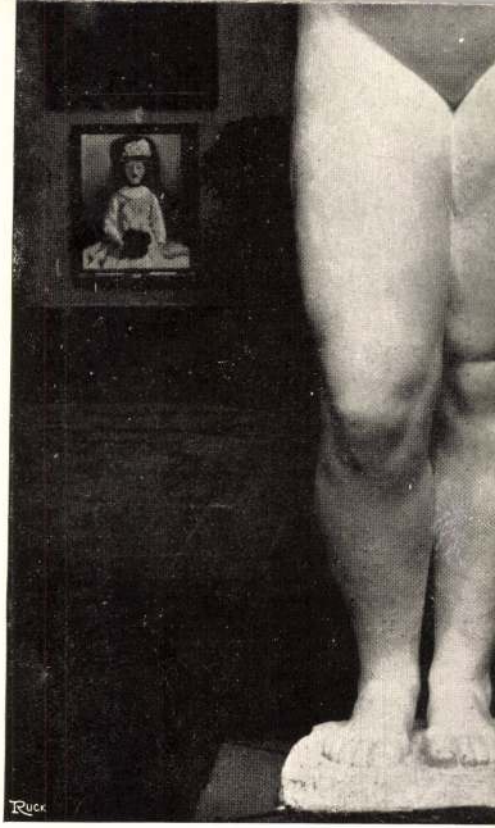

ARISTIDE MAILLOL

Ybl Ferenc Lajos

pesti építész

Lippert József és Schmidt Károly közös terve alapján építette az alábbi gimnáziumi épületet 1873–76-ban.

Szalay Gyula dr.: A királyi egyetemi katolikus gimnázium története. Horváth Jenő: A 250 éves budapesti királyi egyetemi katolikus gimn. 1687–1937. Bp. 1937. 160 l.

Tulajdonképen eredetileg semtervezték két toronnyal.

letnek a
a templom
bevett kiegé
volna, hanem
terveknek ké

li pillérnél
lyek Kassai
1480-ig a dó
a dóm ezen k
kivitelében
a 12 apostol
szobrokat 18
látni. Ha a
lehetne fele

Istváné vagy

ifj. Hofhauser Lajos

ép.

vród

Bauzeitung für Ungarn, 1883.
33. sz. (Revue über Budapester Neubauten 1883.)

melyet most rendezünk sajt
alatt álló anyagból Művész
tisztelettel kérjük, hogy a
boriték felhasználásával a
kében mielőbb hozzánk jutt

Abban a reményben, hog
belül megérkezik, fogadja
tünket.

MAGY

Az életrajz beküldése a lexikonra való

Endrényi Imre, Szeged.

Hofhauser Lajos

épitett

l

Fort III. Béla

245. l

Hofhauser Lajos

Építőmester

l.

Tanulmányok Bp.

Multjából. VI. k.

46. l. 48. l.

Hofhauser L

épitést

1877. febr. 10 én a fővárosközgyűlése be választotta a városi középitési bizottmányba. 1)

1) Az épitési ipar. 1877. 30. l.

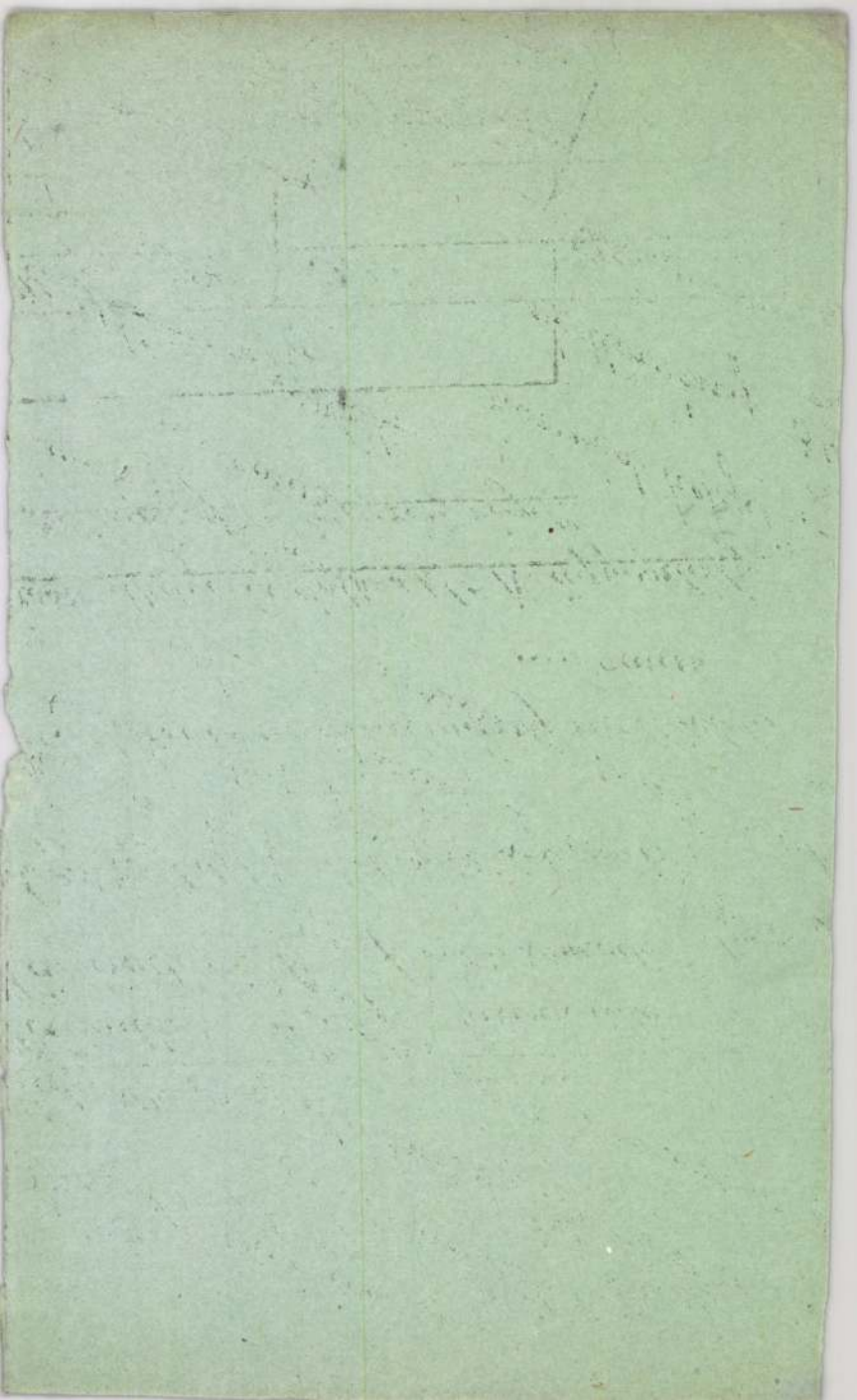

Hoffhauser Károly

városi építőmester

1845-től Budán

Schmall

II. 303. l.

Budapest, 192 3. XI/19

Szentiványi Gyula
úrnak
Budapest.

kelt becses sorai birtokában van
át megterheltük
XI/8 értékkel
i hazai első takarékpénztá
befizetését à 250.000.—
nk letéséből
részvényt, míg
. letésébe helyeztünk

Teljes tisztelettel
HAZAI BANK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Hofhauser József

Kőfaragó M. Budán

1829-ben lett mesterré

Meghalt 1847 ápr. 5.

Mesterkönyv.

Szekesfőv. Múzeum

1088 lett 17

Hegyessy - Könyvtár VII. 75.

Hoffhauser József

városi építőmester

1845 tót. Budán

Schmall L., Adalékok

Bp. 1899. II. 303

~~Aradi vár ostromáról Kovách Ernő~~

1848/49-iki honvédőrnagy naplója

IX. 42.

Hofhauser, József

építőmester és kőfar.

mester: 1829 – 1847 ápr 5

Budán

Studaikó 1891.

Hajdu vármegye I. 25

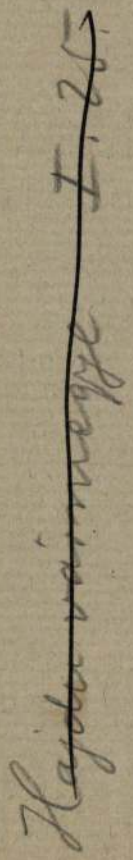

Érkezett 1905 júl. 19.

670/1905 sz. (Vácz, 1905 júl. 15. 53 sz. a.)

A váczi mirz. egyz. elnöksége jelentése az alapszabályok módosítása felöl s kérése az új alapszabályok jóváhagyása iránt. (Tudomásul. VII. 20. e.i 458/905)

Hofhauer Ferenc

építőmester

† 1911. május 9.

Budapesti építőmesterek

és építészek VIII.

Evk. Bp 1912. 264. l.

Aradi Közmüvelődési intézet

~~X. 55.~~

Hofhauser Ferenc

Sz. 1768, Kőzarágó

+ 1815 dec. 21.

47 évi Eorabar

68

Jegyzék a vízivárosi temető fenntartani javasolt sírjairól és síremlékeiről.

Bp. (1931?)

38. l

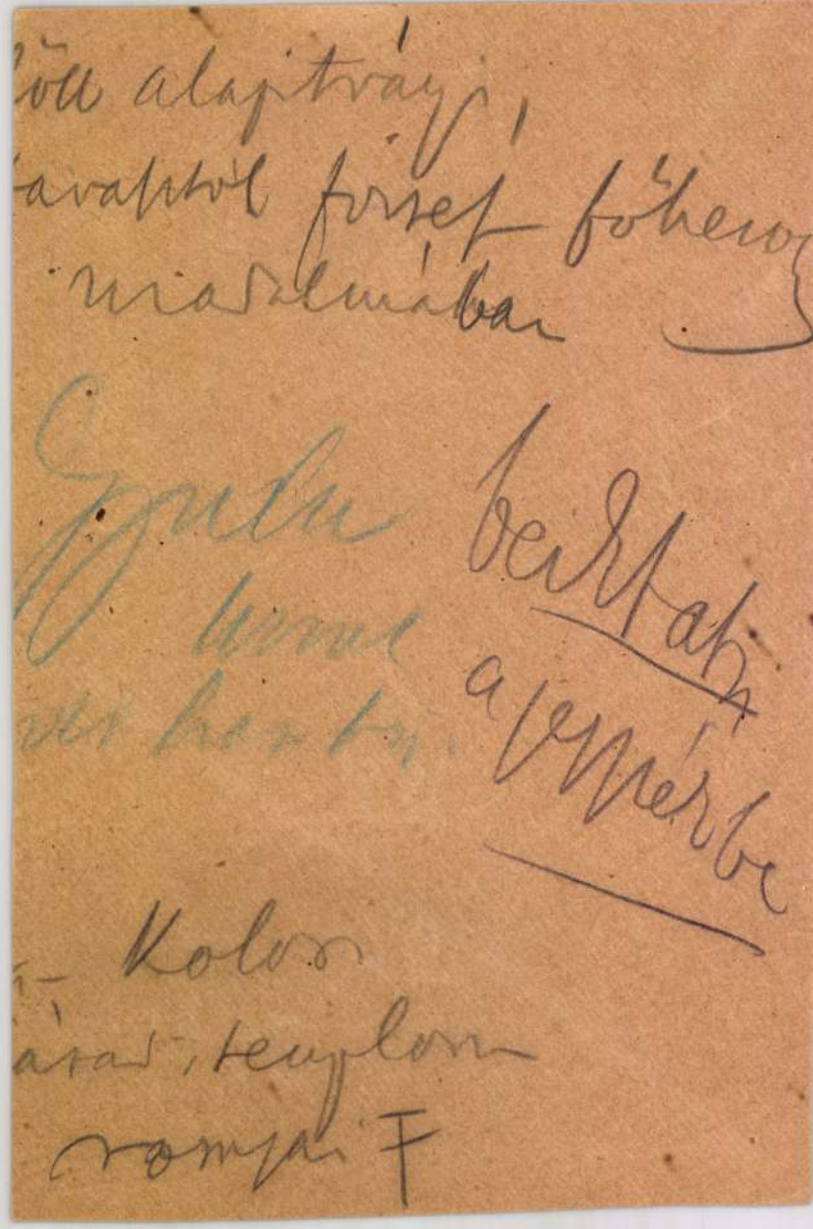

Hofhauser Ferenc

Kőfaragó

A gellérthegyi csillagvizsgáló építésére szolgáló kőanyag szállítására kötött szerződést 1813 ban, s ezt ez év novemberéig le is szállította.

irád

Kelényi B. Ottó: A gellérthegyi csillagvizsgáló. Historia 1929 104-105. l.

Pasquich: Freymüthige Beurtheilung und Würdigung der astronomischen Anstalt auf dem St. Gerardsberge zu Ofen. Ofen 1819.

M. D. K.

HOFHAUSER Ferenc kőforagó

Gellérthegyi csillagvizsgáló építése
Bullant József kőművessel
Talher József terve alapján
(1815)

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda
építésztörténetéhez a XIX. sz. első felében
Tanulmányok Bp. multjából XII
Bp. 1957. 297. l.

M. D. V

HOFHAUSER Ferenc kőforagó

A Gellérthegyi csillagvizsgáló épületének kőforagó munkai (1813–

Tervező: Tallherr József

Kivitelező: Bullant József

Budapest müemlékei II. bp. 1962. 525. l.

Hofhauser, Ferenc

Köfaragómester

1794 - 1815

Budán

Sbudaikö 189. l.

~~Horay István, Lamár I. 105~~

Érkezett 1904. március 11.

191/1904. K. (Budapest, 1904. február 27-én 17260. K.)

Kultuszminiszter tárgyalás végett megküldi Komárom vármegye közönségének a Kulcsár konyolar segélyezése iránt benyújtott folyamodását (Komárom vm. alispáni hivatalának, 1904. VII. 13.)

Hofhauser Ferenc

Kőfaragó

l.

Schwenkbain

4. l.

Budapest TV. 52, 53, 55.

Hofhauser Ferenc

kőfaragó

1-

Schoen 1948

13-1-

Batthyányi Lajos gr:

Mellig, kissé jobbra L
előre fésülte, bajusza és szakál
nóros atillája, siét áll, bal v
~~nóra~~ lát~~hat~~szik. Felirata a

„GRÓF BATTHYÁN
Magyarország elsö felelös Mi
alól balra: „Az ůtányom
és jobbra: „Nyomda és kia
utcza 32 czám Bé
Könyomat, alányomással merete a

Ltsza 8693.

Hofhauser Ferenc

Kőfaragómester

Budán

Meghalt 1815 dec. 21 -

Mesterkönyv -

Szekesfőv. Múzeum

1088 lett. 17 -

Hágai Openbare Leeszaal en Bibliotheek

VII. 44, 45, 46, 47, 48, 49,

50, 51, 52,

Kétségtelen — hiszen nem is lehetne másként —, hogy a magyar városok címereinek eredete és fejlődése mindig szorosan összefüggött Magyarország történetével s még ma is, mikor már más címerek csak a tradíció és a kegyelet emlékeztetői, városi címereink a közélet fontos és el nem hanyagolható tényezői.*

Függelék

A magyar városi armálisok.

	Kassa I.	1369. május 7.	Nagy Lajos
	Kolozsvár	1377. május 18.	Nagy Lajos
	Trau	1383. május 11.	Mária
	Kassa II.	1423. január 25.	Zsigmond
5.	Pozsony.	1436. július 8.	Zsigmond
	Kőszeg	1446. január 20.	III. Frigyes
	Eperjes I.	1453. január 4.	V. László
	Kassa III.	1453. február 7.	V. László
	Bártfa	1453. június 5.	V. László
10.	Késmárk	1463. június 5.	I. Mátyás
	Lednic	1464. július 2.	I. Mátyás
	Varasd	1464. július 12.	I. Mátyás
	Buda-Felhéviz	1490—99. ?	II. Ulászló
	Zenta	1502. február 1.	II. Ulászló

Hofhauser Elek

építőmester

l.

Schoenöbuda

32. l.

BUDA
42 II.

Hofhauser Elek

műépítész Bpest.

1895/6-ban végezte

az alábbi iskolát.

Jánosi II. ker. ~~p~~ reálisk

12i. l.

ifj Hofhauser Elek

épitész H.E. épen. fie

szül. Budapest 1878

okl. mérnök 1900

arcydepl 1955

Névjegyz Műegyetem 9 l.

Mér. Tan. Förhörnik
Tanácsi

1920-30 as évek

Hofhauser Elek

miniszteri tanácsos,

a Fővárosi Közmunkák

Tanácsánál

az 1920–30-as években

Az esztergomi ásat

Az Árpád-házbeli m

utolsó Géza

Hofhauser Antal

műépítész

terverte a Thökölyuti domonkosrendi neogot templomot. 1910-ben és zárdát

Horváth Sándor dr

A szent Domonkosrend multjából és jelenéből.

Bp 1916 (Böle Kornél ükke) 352–357 l.

Képekkel.

Hofhauser Antal

a nèhesföv. tanácsa 1887-
ben az alábbi iskola taná-
rává választotta.

Iparrajziskola 1888. 6. l.

Hofhauser Antal

epitesz

Mucsarnok

1908. egyházmin. kiosk.

43. l.

. Rövid haja öszbevegyült, szemöldöke s
eme kék és arcza leberetvált. Mellét is fedő
ávébarna s felöltője sötétkék. Alól jobbra:

éretei 63: 51 cm.

ú déka 1874.

Hofhauser Antal

cred

Az Épitési Ipar

1880. 408. l.

(A tömösi honved emlék)

fenti terve

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191...

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191...

.....

tanu.

.....

tanu.

Hofhauser Antal

irod

Az Epitési Ipar

1881. 40 szám (A
tömösi honvédemlék
felavatása)

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztan

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Hofhauser Antal

cred

Az Epitési Ipar

1885. 459. l. (A budai polgári tö-
völde)

Tovarte fento)

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláirása.

ezem:

.....

helyettesének
a.

Endrényi Imre, Szeged.

Hofhauser Antal

épitéz

l.

Fabiánemlékteplomok

2. l.

CSOKOLÁDÉBA MÁRTOTT
MEINL
PATIENCE

Hofhauser Antal

épitéz

Budapestről, 1875-
ben 20 éves

1878. ban Georg Pein dij

1877. Haggenmüller dij

lása

Fleischer Béla 51. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, épitési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Hofhauser Antal

műépítész

Olvasztott Hofhauser Antal
műépítész kérvénye, meghe a
nagyváradi templomról álta-
la készített terveket a bizott-
ságnak 200 frtért felajánlja.

Henszlmann Imre. A magyar-
országi műemlékek országos bi-
zottsága 1882. decz. 29-én tartott
rendes ülésének jegyzőkönyve.
Arch. Ért. 1882. Ujf. II K. XLVIII. l

Hofhauser Antal

tervezeriut épült
a bpesti Huba-utcai
karmelita-templom
1898-99-ben.

Horvtemplép

28 43.l.
45

Hofhauser Antal

épitész

terverte a domonkos-
rend Thököly-uti plé-
bániatemplomát.

Épült 1912-15-ben.

Hoovtenplép

45. l.

Vegyesáru kereskedés
SZALÁRD Bihar m.
Hirlapiroda Illatszertár
Telefon 13 sz.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Hofhauser Antal

tervezte a bpesti Gát-
utcai Szent Péterről
nevezett intézeti tem-
plomot (1901) Épült
1903.

Horvtemplép
28. l.

BUDAPEST
932 JUL. 16. 22
LED

Hofhauser Antal

épitész

terverte az alabbi

emeket –

Vas. Ujs. 1881. 761,

762. l. (A tömösi

honvédemlék,

képpel –)

Budapest székesfő

K-188 szám
1939-XII.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Műemlékek

Hivatalból
Közszolgálati ügyben

DÍJ ÁTALÁNYOZVA

Központi borítéko

Hofhauser Antal

serverte az alábbi
honvédemléket

MMÉE közl
1881. 471–481. l.

(A tömösi honvéd-
emlék leleplezése,
Keppel)

Erdélyben

I–XI + 1.–64. ll.

Pest
Rétk Máj
1887

Hofhauser Antal

Ivia

Magyar Tájárások

1903. 9 7. 8-10. l

..... nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

yezem:

.....

gy helyettesének
ása.

Endrényi Imre, Szeged.

Hoffhauser Antal

épitesz

vöd

1

Magyar Pályázatok

1906. 7. n. (A Szent

Szüve collegium

pályátervei, műszaki

vajzokkal.)

III. díj.

Hofhauser Antal

Müvenet 1903. 426

– 1904. 209
– 1906. 421

Kores-
Tåj-
ep

Hofhauser épitéz

l.

La Rosée

65. l.

74. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

Hofhauser Antal

vod

Epitő Ipar. 1904. 75. l.
(Az Erzsébet Örökimádás
templom, képekkel)

_____ *műhely.*

yfőnökség!

év _____ hó ____ n történő kifize-

_____ indokából személyesen meg nem

_____ szamu _____

tam.

évi _____ hó _____

_____

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Hofhauser Antal

budapesti építés
terverte a bekéscsabai
uj templomot.

1910-ben nem-
telték föl.

irod

Egyházi Múzsa

1910. 133. l.

_____ *műhely.*

főnökség!

v _____ hó _____ n történő kifize-

_____ indokából személyesen meg nem

_____ szamu _____

am.

évi _____ hó _____

_____

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Hofhauser Antal

Operti Kent Domonkos
Acuylom 1915.
(tevesen Foerk Ernönek
l. Anlajdonitrek.)

Épitészet
1943. 106. l.
1944. 32. l.

Hofhauser Antal
épitest

terveste a domini-
kánusoknak a Thököly
ut és Bálint utca
sarkán lévő új tem-
plomát és kárdáját.

Épitő Ipar 1912
255, 256. l. (Új
templom a fővárosban.)

Hofhauser Antal

műépítész

1873/4-ben végezte

a 2. V. ik osztályt az

alábbi iskolában.

Jánosi II. ker. reáliskola

1/2. l.

dó bizományos neve: Faragó Jozsi

Lakhelye: Pécsel.

Tartalma:

nov hóról.

r Nemzet köznapi	
" vasárnapi	
Szinház, Irodalom	
en Magyarország	6.
Sport	
Rejtvény Ujság	

makulatura

T.

EUROPA

film, könyv, lapterjesztő és könyvkiadó rt.
raktára

BUDAPEST

Hofhauser Antal

rendestanár, épitész.

Iparrajziskola 1902. 25. l.

u. o. 1903. 26. l.

u. o. 1904. 21. l.

u. o. 1905. 26. l.

u. o. 1906. 18. l.

Az 1906-iki milanói kiállitáson aranyérmet kapott.

u. o. 1907. 11. l. 25. l.

u. o. 1908. 20. l.

u. o. 1909. 19. l.

u. o. 1910. 32. l.

u. o. 1911. 22. l.

M. E. Ny.

Hofhauser Antal

épitész

Iparrajziskola 1898.

21. l.

u. o. 1899 16. l.

Tervezte a Szent István Tarsulat palotáját és a bpesti Karmelita templomot, s ezek épitését vezette.

u. o. 1900. 5. l. 18. l.

u. o. 1901. 25. l

Csikdánfalvai lelet VIII. 174.

Hofhauser Antal

vendes tanár, mnépítész, a Wiener Bauhütte tagja és munkatársa, tanitotta a mértant és az építészeti szakrajzolást

Iparrajziskola 1888. 35. l.

u. o. 1889. 29. l.

u. o. 1890. 29. l.

u. o. 1891. 19. l.

u. o. 1892. 19. l.

u. o. 1893. 19. l.

u. o. 1894. 19. l.

u. o. 1895. 18. l.

építészeti szerkesztéstan és alaktan

u. o. 1896. 18. l.

u. o. 1897. 18. l.

tassék engem egy lapon értesiteni.

Kiváló tisztelettel

Hofhauser Antal

kőfaragómester Budán

meghalt: 1792 ápr. 21.

Mesterkönyv.

Székesfőv. Múzeum

1088. lelt. sz.

Hauser Lipót, bécsi bajgavállalkozó

OH. 36, 40.

Hofhauser

postvidéki építőmes-
ter a XIX. sz. ~~végén~~
első felében (1938)

l.
Tanulmányok Budapest I.
83. l.

Hofhauser Antal

Nőjaragó

Buda 1848.

L.

Tanulmányok Bp.

múltjából

X. 252. l.

Hofhauser Antal

kőfaragómester

1819. Budán

Sbudaikő 1891.

~~Hajdúszoboszló I. 26.~~

1905. május 10.

A váczi káptalannak: püspöki táviratot Csávolszky püspök elhúnyta alkalmából (404/1905.)

Hofhauser, Antal.

Köfaragómester

1787 – 1792.

Budán

Sbudaikó 1891.

~~Hortobágyi – puszta I. 24.~~

1905 november 16.

Felterjesztés: Csallány Gábor, szentesi muzeumi igazgatóőr útisegélyre vonatkozó kérését figyelmébe ajánlja a miniszternek a főfelügyelőség, a vasuti szabadjegy iránti kérés a pártolásra nem ajánlja. (145/1905)

MDK

Hofhauser

Schoen A: A budai Szt.Anna-tpl. Bp. 1936.
211 l.

Hofhauser Antal

budai kőfaragó

1831-ben pályázott a

Ludovika kőfaragó munkáira, de eredmény telenül.

Bachó László. A magy. kir. honvéd Ludovika akadémia tört. Bpest, 1930. 155. l.

Nyg.

„A Műemlékek Orsz.
Bizottsága"

Budapest.
IX., Rákos-u. 10.

Hofhauser Antal

Bürgl. Steinmetz-
meister h. 1796.
† 30. VIII. 1872.
76 J.

Jegyzék a vízivárosi
temető fenntartani java-
solt sírjairól és sírem-
lékeiről. [Bp 1931] 37. l.

1816. tőt a a tepl-ou dolg
100 frt

1839 1,300 frt

1840 – 5

PALAESTRA CALASANCTIANA
A PIARISTÁK DOKTORI ÉRTEKEZÉSEI AZ 1932. ÉVTŐL
39. SZÁM

KÖZÉPKORI VÁROSAINK CÍMEREINEK EREDETE ÉS FEJLŐDÉSE

Bp.IX.Hőgyes Endre-u.10.
Telefon: 186-556.
259/1949.szám.

A Müemlékek Orsz~~ágos~~ Bizottsága
nyugtá~~mellékletekkel~~ kkal együtt felt

Budapest, 1949. május 3.

MÜEMLÉKEK ORSZÁG

Vallás-és Köz

Hofhauser Antal

Kőfaragó

† 1872. aug. 30.

76 évés korában

Jegyzék a vízivárosi temető fennmaradni javasolt sírjairól és síremlékeiről.

Bp (1931?)

37. l.

Hofhauser

budai polgár

ajánlata a budai

közjárat építésére

Nefelejts. 1867. 477. l.

Hofhansl

porcellánfestő

1858.

l.

Ruzicska Herend

58. l.

~~Csoroszlya VII. 242~~

Hoffritz, Heinrich

münchenii épitész
restaurálta 1906. a
holmányi román kori
templomot.

Rothmag Forsch.
615. l.

lásd
z
Halavats cikkét
Arch. Ért. 1914.
374. és kv
M.

~~Bács-Bodrog vármegye VI. 224~~

Hofgard Károly

rajztó

szül. 1882. Esti tanf.

alakrajz.

Értesítő 1903/4.

43. l.

SCHE MEISTER

eben von Karl Scheffler und Curt Glaser

Bisher erschienen:

ALBRECHT ALTDORFER
Hans Tietze. Mit 127 Abbildungen. In Leinen M 10.—

ANFÄNGE DER TAFELMALEREI
helm Worringer. Mit 126 Abbildungen. In Leinen M 12.—

DEUTSCHE BILDHAUER
DREIZEHNTEN JAHRHUNDERTS
Hans Jantzen. Mit 136 Abbildungen. In Leinen M 12.—

R DES VIERZEHNTEN JAHRHUNDERTS

v. AL

MIC

PA

Hoffpauer János

épitőmester

Zirc.

Agzirciapáts

32. 44. 45. l. képpel.

fenti tervei alapján épült a bakonykoppanyi ciszterci templom 1783-85 ben.

Fenti született Tatán 1757-ben. 1781-ben Zircen nősül.

Bertő azt hiszi, hogy fenti terverte és ~~épitette~~ kivitelezte Zircen a kis kápolna átalakitását és a hercegfalvi plébánia templomot.

Hoffpauer János

épitéz

Gentmüeul

196. l.

Szóval: Egyszáznegyv

Pozsony 1911

Láka:
Csányi Károly
építeni

319 A Szemerédy-ház terve 1811-ből 88. TÁBLA

színezett tus, papír, 26,5 x 39 cm
Jelezve: Joseph Hofrichter Baumeister
BTM tervtára, ltsz. 14.060

Háromemeletes, 9 tengelyes klasszicista homlokzat három tengelyes, erkélyes rizalittal. Itt már hiányzik a Hofrichterre korábban jellemző játékos, részletező plasztikai dísz, s így ez a homlokzat már igen közel áll Pollack és Kasselik Fidél nyugodt, nemes tagolású épületeihez; viszont az előzővel (Kat. 318.) együtt ez a terv is bizonyítéka annak, hogy Hofrichter – Pollack mellett – a leggondosabb, legszebben rajzoló pesti építőmester.

Irod: Schoen 1948, 12; Horler–Komárik 1953, 192–199; Bibó 1975, 389.
Kiáll: „Fővárosunk 1800–1873 között" Bp. Székesfőváros Történeti Múzeuma, 1948.

szint, az íves és egyenes ablakzáródások váltakozása, a felfelé fokozatosan egyszerűsödő nyíláskeretek általánosabb, más mestereknél is sűrűn előforduló motívumok.
Publikálatlan

CSILLAG GYÖRGY KÁROLY (Pozsony, 1787 – Pozsony, 1847)

Építőmester, id. Csillag György Károly (eredetileg Karl Georg Zillach) építőmester fia. Pozsonyi és környékbeli munkássága ismeretes.

317 A köpcsényi harmincadház terve 1811-től

színezett tus, papír, 62 x 48 cm

HOFRICHTER JÓZSEF (Pest, 1779 – Pest, 1835)

Építőmester, Pesten céhes képzést kapott, majd Ausztriában vándorolt két évig. Hazatérve 3 évig sógora, Kasselik Fidél munkáin pallérkodott. 1807-től céhtag. Nagyobb feladatokhoz nem jutott; műveinek legjobbjai igényes pesti lakóházak, valamint a kiskunlacházi református templom.

318 A Mády-ház terve 1810-ből 88. TÁBLA

színezett tus, papír, 37 x 43 cm
Jelezve: Joseph Hofrichter Baumeister
BTM tervtára, ltsz. 14.059

A terv háromemeletes, 9 tengelyes házat ábrázol, melynek középtengelyét a kapuval s a fölötte hátraugró falsíkkal hangsúlyozza az építőmester. A homlokzat egészére a Hofrichternél ekkortájt gyakori játékos, aprólékos díszítés jellemző, melyet a terven gondos grafikával dolgoz ki. A ház – erősen átalakítva – ma is áll (Bp. V. Martinelli tér 4.).

Irod: A Ház (1911), 116; Schoen 1948, 12; Bibó 1975, 385–388.
Kiáll: „Fővárosunk 1800–1873 között" Bp. Székesfőváros Történeti Múzeuma, 1948 – „Pest-budai művészeti emlékek", BTM. 1967–1977

Művészet Magyarországon 1780-1830
Bp. 1980. MTA MKCS - MNG

320/a Homlokzat

színezett tus, papír, 28 x 43 cm
Jelezve: Gezeichneth in Monath Marty 812. Kasselik
Felirata: Aufriss
Utólagos rájegyzés: Jos. Iváncsics Grundbuchs-Verwalter
BFL tervtára, Sz. B. 743

A rajz vonalas keretben, nagyon finom kivitelben az akkori főhomlokzatot, a mai Arany János utcai oldalt mutatja: háromemeletes, 11 tengelyes klasszicista ház, 3+5+3 beosztással, alig kilépő középrizalittal.

320/b Földszinti alaprajz

színezett tus, papír, 43,2 x 26,7 cm
Jelezve: Gezeichneth in Monath Marty 812. Kasselik
Felirata: Zu Ebener Erde
Utólagos rájegyzés: Jos. Iváncsics Grundbuchs Verwalter
BFL tervtára, Sz. B. 743

Vonalas keretben finom kidolgozású rajz. Az utcai szárnyak kétmenetesek, az udvariak egymenetes elrendezésűek. A tervezett épület – noha bérháznak készült – két tágas kapualjával és különösen a főhomlokzati oldalon lévő lépcsőházával igényes, reprezentatív kialakítást mutat, ami feltehetőleg az építtető, Ürményi József szándékát tükrözi.

HOFFRITTER JÁNOS (építész)

Várady J * Dunamellék ref templ 1

Gyoma, 1993

95.o.

KÜLÖNLENYOMAT
AZ ÉPÍTÉS- ÉS ÉPÍTÉSZETTUDOMÁNY VII. KÖTET 3—4. SZÁMÁBÓL

DR. BIBÓ ISTVÁN

HOFRICHTER JÓZSEF

BUDAPEST
1975

DR. BIBÓ ISTVÁN

HOFRICHTER JÓZSEF

I. Bevezetés

A magyarországi építészeti klasszicizmus irodalma az egyik legkvalitásosabb pesti mesterként tartja számon Hofrichter Józsefet (1779—1835), a klasszicizmus pesti népszerűsítőinek, a klasszicizáló későbarokkból induló kisebb mestereknek egyik legjobbjaként, mint akinek művészete a legközelebb áll Pollack Mihályéhoz, s akinek munkásságában klasszicista építészetünk egyik legérdekesebb kérdése, a klasszicizáló későbarokkból a klasszicizmusba átvezető fejlődés, a helyi hagyományok továbbélése és átalakulása figyelhető meg. Hofrichter József művészetére Bierbauer Virgil hívta fel a figyelmet, a magyar klasszicizmus „felfedezésének" időszakában, hosszabb, úttörő érdemű cikkben tárgyalva Hofrichter József és Kasselik Fidél akkor ismert legjobb műveit.[1] Zádor Anna és Rados Jenő összefoglaló műve név szerint sorra veszi a pesti klasszicizmus kisebb mestereit is; azonban a kutatás akkori állása és a munka összefoglaló-áttekintő jellege miatt az egyes mesterekről szóló fejezetek a részletes és teljes feldolgozásnak még csak közelítő igényével sem léphettek fel.[2] E mesterek személyéről és munkásságáról ma sem tudunk lényegesen többet,[3] viszont egyre jobban ismerjük a korabeli társadalom életét, építőiparát, a céhek viszonyait, s egyéb, az építészettől távolabb álló, de azzal összefüggő kérdéseket, egyszóval a mesterek munkásságának hátterét — elsősorban a két „nagy", Pollack és Hild József életművének feldolgozása nyomán.[4] Így lett időszerű a kisebb mesterek részletesebb, s közülük a legjobbak monografikus feldolgozására gondolni.

E legjobbak — mai ismereteink szerint — Hofrichter József, Kasselik Fidél és Zitterbarth (III.) Mátyás voltak, s a kutatás valószínűleg melléjük fog emelni néhány ma még kevésbé ismert munkásságú mestert is, mindenekelőtt talán Dütrich Józsefet. — Célunk kísérletet tenni Hofrichter József munkásságának monografikus feldolgozására, remélve, hogy a munkánkból adódó tanulságok más mesterek munkásságának feldolgozásánál is hasznosak lesznek.

Témánkkal kapcsolatban nem feladatunk — még vázlatosan sem — megraj-

(A jegyzetekben használt rövidísrsek jegyzéke a tanulmány végén található.)

[1] Bierbauer: Kasselik—Hofrichter.

[2] Zádor—Rados, Klasszicizmus. Hofrichterre: p. 123—130.

[3] Szisztematikus kutatás e témában csupán a Szépítő Bizottmány anyagának feldolgozására folyik: ennek kapcsán az egyes mesterekhez kapcsolható tervek, épületek, s egyéb adatok száma jelentősen növekszik. E mesterek személyére és munkásságára vonatkozó jelentős egyéb iratanyag viszont gyakorlatilag feldolgozatlan. Dolgozatunk lezárása után jelent meg Komárik Dénes munkája (Brein Ferenc és a pesti Brein család, Építés-Építészettudomány, IV. 1—2. sz. p. 165—222.), mely Brein Fülöp és Brein Ignác munkásságára is fontos új adatokat tartalmaz.

[4] Rados, Hild; Zádor, Pollack.

zolni klasszicizmus-kori építészetünk képét,[5] szükséges azonban utalnunk azokra a jelenségekre, viszonyokra és körülményekre, melyek között a kisebb pesti mesterek munkássága folyt. Nem új megállapítás, hogy munkásságuk összességében éppoly jelentős, mint a nagy mestereké: a Pollack, Hild és a hazánkban dolgozó külföldi mesterek által a nagyobb feladatoknál alkalmazott, nálunk újítást jelentő megoldások, a klasszicizmus szelleme és formakincse a kisebb mesterek kezén vált építészeti közkinccsé, a későbarokkból a klasszicizmusba vezető fejlődés lépcsőfokaivá.[6] A külföldi, idegen hatásokat többnyire nem közvetlenül, hanem rendszerint valamelyik „nagy" hatásának közvetítésével asszimilálták. Újítókészségük, merészségük kisebb léptékű volt, távolról sem mondható forradalminak; az új szellem lassú, fokozatos térhódításának, az átmeneti korszak csendesebb fejlődésének — történeti szempontból nem kevésbé izgalmas — kérdései, a változások apró láncszemei figyelhetők meg munkásságukban.

Igen fontos szerepük volt a rohamosan fejlődő Pest építészeti arculatának kialakításában, s az egyre jobban tért hódító polgári életforma követelte épülettípusok, elsősorban a polgári lakóház és a soklakásos bérház típusainak kialakításában és elterjesztésében.[7] Nem kisebb a jelentőségük abban, hogy Pestnek, mint építészeti központnak a hatását távolabbi vidékekre is, de elsősorban az Alföld felé közvetítették, s főleg ennek nyomán terjedt el a klasszicizmus formakincse, s lett egy része a népi építészet alkotóelemévé. Természetes az, hogy míg a nagy mestereket, Pollackot és Hildet nagyobb megbízásokkal az ország legkülönbözőbb részeibe hívták, szinte függetlenül az illető város vagy főúri birtok Pesttől való távolságától, addig a kisebb pesti mesterek előfordulásának gyakorisága a fővárostól való távolsággal arányosan csökken, s munkásságuk elsősorban Pest környékére, s az Alföldre sugárzik ki. Pest lassan építészeti központtá lett, rang volt pesti mesternek lenni: építőként vagy építési ügy szakértőjeként egyaránt szívesen látták a pesti mestereket vidéken, a helyi (gyakran nem kisebb képességű) mesterek hátrányára is. A nagyobb megbízásoknak viszont még nem volt olyan bősége, hogy Pollackon, Hilden, s a még mindig elég gyakran alkalmazott idegen mestereken kívül a kisebb mestereknek is rendszeresen juthatott volna. Így ők többemeletes, nagyobbszabású pesti polgárházaknál, kisebb városok és községek templomainál, zsinagógáinál, s egyéb épületeinél bizonyíthatták nemegyszer nagyobb feladatok megoldására is alkalmas tehetségüket; s ha eddig nem is tudtunk közülük mindenkinek vidéki munkásságáról, szinte biztosra vehető, hogy a részletesebb kutatás mindegyikük nevéhez tud majd Pesten kívül is épületet kapcsolni.[8]

[5] Az európai klasszicizmus képét, s ebben a magyar klasszicista építészet helyét rajzolja meg Zádor Anna Pollack-monográfiájának bevezetőjében; a magyar klasszicista építészet áttekintését Zádor—Rados, Klasszicizmus adja. A témával kapcsolatban vö. Rados—Zádor.

[6] Zádor—Rados, Klasszicizmus, p. 123.: „Összességükben a kisebb mesterek működése épp olyan fontos, mint a vezető egyéniségeké, hiszen a magyarországi építészet történetében, a nagy művészek egyéni stílusának továbbadásában döntő szerepük van."

[7] Erre vonatkozólag vö. Bierbauer, Kasselik—Hofrichter bevezető részét: a pesti polgári lakóháztípusra: Zádor—Rados, Klasszicizmus, p. 359—372.

[8] Hofrichter nevéhez — akit a korábbi szakirodalom mint csak Pesten működő építőmestert tartott számon — az újabb irodalom már hozzákapcsolt egy vidéki épületet, s ezt jelen kutatásunk továbbiakkal egészítette ki (l. Hofrichter munkásságának tárgyalásánál).

Természetes, hogy az elmondottak nem egyforma mértékben, s nem minden vonatkozásban érvényesek az egyes mesterekre; művészi értékben, mesterségbeli tudásban és korban is jelentős különbségek vannak közöttük. Érintettük már, hogy művészi szempontból legjobbjaik Kasselik Fidél, Hofrichter József és Zitterbarth (III.) Mátyás, s talán Dütrich József voltak; pontosabb képet azonban képességeikről nem tudunk alkotni a személyükre és munkásságukra vonatkozó adatok nagy részének feltáratlansága miatt. Az életkorbeli különbségek alapján is több csoportra — nemzedékre — oszlanak a fentiekben „kisebb mesterek" néven említett építészek. Az első nemzedéket nagyjából a legidősebbek — Brein Fülöp, Hild János, Kasselik Fidél, Kundt Ignác, s Zitterbarth (I.) Mátyás — alkotják.[9] Erősen kötődnek a későbarokkhoz, s még a Szépítő Bizottmányhoz beadott, tehát 1808 utáni terveik is — főleg Brein Fülöp és Zitterbarth Mátyás esetében — erősen barokkos vonásokat mutatnak, míg a fiatalabbak, Kasselik és Hild János inkább hajlanak a klasszicizmus felé. E csoportból, úgy tűnik, Kasselik Fidél művészete áll legközelebb a klasszicizmushoz, s a második nemzedék — Hofrichter, Zitterbarth (II.) Mátyás. Zitterbarth János, Brein Ignác, Dütrich József — művészetéhez.[10] Utóbbiak képviselik a klasszicizáló későbarokkból a klasszicizmusba való átmenet építészetének „derékhadát", természetesen a csoporton belül is egyéni színekkel: Brein Ignác és Zitterbarth (II.) Mátyás még a régiesebb, Hofrichter és Dütrich a tisztább klasszicizmus híve, s ők állanak legközelebb a már tiszta, de korai ízű klasszicizmust képviselő Pollack Mihály művészetéhez.

A harmadik nemzedék tagjait a Hild József által képviselt érett, hűvös, későibe hajló klasszicizmus építészei adják: Kasselik Ferenc, Zofahl Lőrinc, Zitterbarth (III.) Mátyás, akiknek munkássága — Hild Józseffel együtt — már a romantika korszakába is áthajlott.[11]

Mindezek miatt a „kisebb mesterek" összefoglaló megjelölést természetesen csak azokban a vonatkozásokban használhatjuk, melyek e mesterekre egyformán jellemzőek. Ilyen értelemben kell említenünk azt a körülményt is, hogy a mesterek mindnyájan tagjai voltak a pesti kőműves céhnek, és munkásságuk nagyrészt ennek keretén belül folyt. A céhes iparon kívül e korban csak a külföldi, főleg főuraknak dolgozó mesterek, s az Országos Építési Igazgatóság építészei végezhettek építőmunkát, de terveik alapján a kivitelt sokszor helyi, céhes mesterek végezték. Nem feladatunk a korabeli céhrendszer viszonyainak bővebb ismertetése; csupán utalunk arra, hogy a céhrendszerből adódó körülmények, s a korabeli építési szokások ismerete nélkül e mesterek munkássága részleteiben is hitelesen nem világítható meg.[12] Az e téren való tájékozatlanságból sok attribúciós tévedés fakadt, s éppen Hofrichter munkásságában fogunk fontos épületek esetében ilyen problémával találkozni. A céhes viszonyok és építőgyakorlat következménye az, hogy a tervek aláírója nem mindig azonos

[9] Brein Fülöp működött 1801—1822, Hild János 1766—1811, Kasselik Fidél 1760—1830, Kundt Ignác műk. 1790—1810, Zitterbarth (I.) Mátyás, műk. 1789-től. (Művészeti Lexikon, I—IV., és Zádor—Rados, Klasszicizmus)

[10] Brein Ignác, meghalt 1834; Dütrich József műk. 1815—1832. Zitterbarth János műk. 1800. k.—1823. Zitterbarth (II.) Mátyás műk. 1804—1818. (Műv. Lex., Zádor—Rados: Klasszicizmus).

[11] Hild József, 1789—1867, Kasselik Ferenc 1795—1884, Zitterbarth (III.) Mátyás 1803—1867, Zofahl Lőrinc műk. 1825-től (Műv. Lex. I—IV.).

[12] A korabeli céhrendszerre vonatkozólag: Zádor—Rados, Klasszicizmus, p. 30—31, és Rados—Zádor, p. 52—60.

a tervek szerzőjével; másfelől pedig egy épületnek a korabeli sajtó, levéltári adatok, hagyomány által vagy egyéb úton hitelesen igazolt építője, a munka tényleges elvégzője nem szükségképpen azonos az épület tervezőjével, noha esetleg minden látszat emellett szól.[13] Mindezt különösen akkor kell tekintetbe vennünk, amikor egy épülettel kapcsolatban több mester szerzősége vetődik fel.

Hofrichter József munkásságának nagyobb része pesti építkezésekből áll, s azt mondhatjuk, hogy művészi kibontakozásának, sőt egész tevékenységének — beleértve vidéki munkáit is — tágabb építészeti-művészeti hátterét a pesti klasszicizmus adja. Nagyjából pályájának indulásakor kezdett elterjedni építészetünkben az új irány, s már működött Pesten a magyar klasszicizmus építészetének legnagyobb alakja, Pollack Mihály; ugyanakkor a kisebb mesterek munkáiban még erősen éltek a helyi, késői barokk hagyományok. E kettősségből a József nádor támogatásával meginduló építészeti fellendülés egy sajátos, egységes, helyi ízű egyensúlyt, helyi ízű stílusformát hozott létre, melyet a későbarokkban gyökerező korai klasszicizmusnak szoktunk nevezni. Ennek virágzása a 20-as évek elejéig tartott, s egyik legjellegzetesebb mestere Hofrichter mellett a reá pályája elején talán legközvetlenebbül ható Kasselik Fidél volt.

A 20-as években az említett egyensúly felbomlott, ez az időszak a barokk hagyományok végleges kiszorulásának, s a 30-as évek érett, tiszta klasszicizmusa első jelentkezéseinek tüneteit mutatja. Ekkor egy időre ismét a formák egyensúlytalanságát, a keresés bizonytalaságát érezzük néhány, az előző szakaszban is már működő mesternél, így Hofrichternél is; viszont nem érződik a változás az akkor már idősebb, rugalmatlanabb, kevésbé aktív mesterek (Kasselik Fidél, Brein Fülöp) munkásságában. Az utánuk következő nemzedéknek, melybe Hofrichter is tartozik, szinte mindegyik tagja viszonylag fiatalon meghalt a 30-as évek elején, anélkül, hogy az új áramlathoz alkalmazkodni tudott volna; ez az új áramlat csak a legfiatalabbak, Kasselik Ferenc, Zitterbath (III.) Mátyás, Zofahl Lőrinc munkásságában tudott véglegesen uralomra jutni (nem érintve itt a helyi jellegű stílusváltásokon bizonyos értelemben felülálló, s azokat jóval meg is előző legnagyobbakat, Pollackot és Hild Józsefet).

[13] A céhbeli mester özvegye örökli a mesterjogot, és tovább folytathatja iparát, ha munkáiért egy másik céhtag mester felelősséget vállal aláírásával. Ilyen esetben az építőmester többnyire jelzi is a terven, hogy aláírását XY özvegye számára teszi meg, s ez a legtöbb esetben azt jelentette, hogy a tervet az elhalt építőmester pallérja — gyakran éppen fia — készítette; az is megtörténhetett, hogy a tervet ténylegesen is az aláíró mester készítette, szívességből vagy pénzért, s az özvegy végeztette pallérjával és legényeivel a kivitelezést. Ha valamely építtető külföldi vagy más, nem céhtag mesterrel kívánt terveztetni, miután a benyújtott tervet legtöbbször csak helybeli céhmester aláírásával hagyta jóvá a Szépítő Bizottmány, a tervek kivitelezésére helybeli céhmestert alkalmaztak s a beadványi terven gyakran csak az ő neve szerepel, noha a tervet más készítette. — Közösségi építtető (város, megye) esetében gyakori volt az, hogy a tervet és költségvetést a városi vagy megyei mérnök, esetleg az erre felkért építőmester készítette el, a kivitelt pedig licitáció útján a legkevesebb bért kívánó mesternek adták ki. Így előfordult, hogy a licitáción maga a terv készítője is részt vett, de alulmaradt a másik, a legkevesebbet kívánó mesterrel szemben. Említett kisebb mestereink tervező tudásuk mellett egyszersmind építési-kivitelező vállalkozók is voltak, akik egyrészt művészi, szakmai rangjuk sérelmének érzete nélkül vállalták más tervek kivitelét, másrészt — az említettekből világosan kitűnik — aláírásukkal nem elsősorban, illetve nem kizárólag a terv szerzőségét jelezték, hanem gyakran csak a tervért és a kivitelért vállalt felelősségüket fejezték ki, függetlenül attól, hogy saját, vagy más mester tervéről volt-e szó.

Az említett mesterek munkásságában túlsúlyban levő épülettípus Pesten a zártsorú beépítésű polgári lakóház. A lassú, de ekkor meggyorsuló polgárosodás, Pest városiasodása adta az építészet fellendülésének alapját, a kisebb mesterek korszakunkban állandó és nagyjából zavartalan munkalehetőségét; s így művészetükben a fentebb vázolt stílusáramlatokat, átmeneteket, a helyi jelleg kialakulását a polgári építkezés területén tudjuk a legjobban megfigyelni.

A Szépítő Bizottmány megalakulása előtti időszak polgári építkezéseiről csak néhány terv, s alig valamivel több építési irat maradt meg, többnyire véletlenszerűen, különböző levéltári állagokban.[14] Az e korból származó, ma is fennálló házak száma hasonlóan csekély, így teljes pontossággal csak az 1808 utáni időszak építkezéseinek képét tudjuk megrajzolni; azonban az így kirajzolódó fejlődés menetét a megmaradt néhány korábbi, 1800 körüli emlékkel, s a szórványos levéltári adatokkal összevetve egy-két évtizedre visszamenőleg is aránylag megbízhatóan tudunk következtetni.

A századforduló táján a Belváros meglevő, s újonnan épülő házai többnyire egy-, ritkábban kétemeletesek, háromemeletes ház igen ritka.[15] Miután a Belváros gyakorlatilag teljesen beépült terület volt, a XIX. század első évtizedének építkezései nem ritkán régi házak átépítését, újraépítését, újabb emelet ráépítését jelentették, míg a rohamosan kiépülő Lipótvárosban új, többnyire kétemeletes házak emelkedtek. A többi külvárosban a földszintes házak voltak túlsúlyban, a külső részeken kertes, majorszerű beépítéssel; emeletes házak többnyire csak a Belvárossal határos részeken emelkedtek. Pest városi jellegének, fővárosi szerepének kifejlődése azonban a díszesebb, reprezentatívabb lakóházak, s a soklakásos bérházak növekedését, ezzel együtt a Szépítő Bizottmány működése a városszépítési szempontok tudatosodását hozta magával; mindez új feladatok elé állította Pest építőmestereit, a homlokzatképzésben és téralakításban egyaránt. Ezen új feladatok és építészeti megoldásaik tipológiai elemzését, részletes feldolgozását Rados Jenő végezte el;[16] itt csupán vázlatosan érintjük a kérdést, erősebben kiemelve néhány, témánk szempontjából fontosabb részletproblémát.

A homlokzattagolásban a századforduló táján épült házaknál az a későbarokk, faltükrös-lizénás kiképzés volt az uralkodó, melyet Bierbauer „keretező" stílusnak nevez, mivel ez a kiképzés ritkán alkalmaz kiugró szemöldökpárkányokat, könyöklőket, hanem a falsíkot mélyített és előreugratott falfelületekkel tagolja, s a nyílásokat is mélyített faltükörben, mintegy keretben helyezi el. Ez a kiképzés-típus éppúgy látható még néhány ma is álló pesti műemlékházon,[17] mint a Szépítő Bizottmányhoz benyújtott legkorábbi tervlapok közül

[14] Már a Szépítő Bizottmány megalakulása előtt, a XVIII. század végén volt rendelet arra, hogy a nagyobb építkezések terveit két példányban jóváhagyásra a tanácshoz be kell adni, s a terv egyik példánya a tanácsnál marad, illetve a levéltárba kerül. A rendelet azonban nem volt keresztülvihető; a szórványosan megmaradt néhány terv főleg a Szépítő Bizottmány megalakulását közvetlenül megelőző időből maradt meg (Bácskai Vera és Komárik Dénes közlése).

[15] Megmaradt példája ennek a Bp. V., Régiposta u. 15. sz. ház, mely 1804-ben épült; a tulajdonosnak építési engedély iránt beadott kérelmét 1804. április 25-én tárgyalta a tanács. (Komárik Dénes: Az V., Régiposta utca 15. sz. ... — Műemlékvédelem, XIV. [1970], p. 55—56.)

[16] Zádor—Rados, Klasszicizmus, p. 359—372, és Rados—Zádor, p. 25—27. Ezzel kapcsolatban vö. Horler Miklós: Buda építészete (Pogány—Horler: Budapest műemlékei, I. Bp. 1955., Akadémiai Kiadó. p. 131—196).

[17] Pl. VII. Majakovszkij u. 9., 25.

jó néhányon, legtöbbször és legtovább Broin Fülöp művein. Az ilyen típusú tagolás azonban a Szépítő Bizottmány munkájának indulása után már egyre ritkábban fordult elő, s átadta helyét a korai klasszicizmus homlokzattípusának, mely nagy, nyugodt, síkszerű falfelületeket alkalmazott, s ezeket — a síkszerű, nyugodt jelleg hangsúlyozásával, azt meg nem bontva — kiugró osztó-, szemöldök- és könyöklőpárkányokkal, ritkábban rizalittal is élénkítette. E homlokzattípust Bierbauer „plasztikus" stílusúnak nevezte: mi azonban sem a „keretező", sem a „plasztikus" elnevezést nem tartjuk szerencsésnek,[18] s helyettük inkább a „későbarokk jellegű faltükrös-lizénás kiképzés" és a „korai klasszicista homlokzattípus" elnevezést használjuk (utóbbi előtt rövidség kedvéért nem említjük a továbbiakban az odaértendő „a későbarokkban gyökerező" jelzőt). A két kiképzésforma a korai időszakban a fokozatos átmenet, a keveredés viszonyában volt, s bizonyos elemeket, elsősorban a faltükröket, s a mélyített falsíkban elhelyezkedő kapukialakítást a korai klasszicista típus is sokáig megőrizte. — Ez a korai klasszicista homlokzattípus volt az, amely az 1820-as évek elejéig uralkodott, s ebben figyelhető meg a későbarokk és klasszicizmus kettősségének már említett, sajátos, helyi egyensúlya.

Jellemző e kiképzésre a nyugodt, síkszerű falfelületek, az egyensúly, a szimmetria kedvelése. Ritka a rizalit alkalmazása; a homlokzatok tengelyszáma lehetőleg páratlan, s a kapu a középtengelyben nyílik. Emeletes házaknál a földszintet majdnem mindig lábazatként kezelve karakteresebb kiképzéssel látták el, s legtöbbször sávozták; ritkább a kváderes, s legritkább a sima falfelület. Az emeleti részek viszont legtöbbször simák, ritkábban sávozottak vagy kváderesek: a falfelületek tagolását, a párkányok, s a nyílások keret- és zárókiképzései adják.

Legdíszesebb rendszerint az első emelet, majd felfelé fokozatosan egyszerűsödik a kiképzés: a legfelső, második vagy harmadik emeleten többnyire keretezetlen, egyforma ablakok sora húzódik. Konzolos és konzol nélküli szemöldökpárkányok és könyöklők, reliefdíszes vagy üres faltükör, rozettás, medaillonos vagy sima lunetta az ablakok fölött; ornamentális és figurális szobrászati dísz faltükörben, szemöldökmezőben, párkányokon — ezek azok a kedvelt motívumok, melyeket e kor építőmesterei a nagy homlokzatfelületek tagolásában alkalmaztak. A növekvő számban épülő többemeletes házak homlokzatdíszítésében fellépő igény ezen elemeknek inkább szellemes, ritmikus, mintsem sokféle variációját kívánta a mesterektől; mégis gyakran úgy tűnik, hogy egy nagyobb homlokzat tagolására az építőmester az általa ismert és alkalmazott díszítőelemekből minél többet el akart helyezni, s ez igazi tagolódás helyett „tarka" és szétesö homlokzatot eredményezett. A szerencsés megoldás az, amikor a tagolóelemek változásának és ismétlődésének jóleső arányával, ritmusával éri el az építész a kívánt hatást. Ez a feladat Pollacknak soha nem okozott gondot; a kisebb mesterek nagyobbszabásúnak szánt épületein viszont a homlokzat tarkaságában néha a feladattal való küzdést is érezzük.

A korai klasszicista homlokzattípuson belül a felsorolt elemekből rendszerszerűen összefüggő kiképzés inkább csak a külön egységként, lábazatként kezelt földszinti homlokzatok tagolásában alakult ki. Az első, leggyakoribb, s e

[18] Bierbauer, Kasselik—Hofrichter. — A két stílus elnevezését azért nem tartjuk szerencsésnek, mert a „keretező" inkább valamilyen síkszerű kialakítás képzetét kelti, ami pedig a másik, későbbi, plasztikusnak nevezett stílus jellemzője: ugyanakkor a „keretező" jellegű homlokzatok valójában sokkal plasztikusabbak, mozgalmasabbak, mint a későbbiek.

korban szinte uralkodó típusnál a kapu mélyített faltükörben ül, záródása rendszerint kosáríves, néha vállpárkányról indulva; egész jellegében a későbarokk faltükrös-lizénás kiképzés emlékét őrzi. A nyílások (ajtó- és ablaknyílások, rendszerint ritmikus váltakozásban) egyenes záródásúak, s alig mélyített faltükörben elhelyezkedve kapják keretezésüket. Felettük, további tagolásként elhelyezkedhet a keretező faltükör íves záródásából képződő lunetta, vagy különálló, fekvő téglány alakú faltükör. A falsík vízszintesen sávozott, a lunetták és tükrök simák.

A másik, az ívezetes-vállpárkányos kiképzés e korszakban ritkább volt, s az érett klasszicizmusban uralomra jutó tiszta formájához képest eltéréseket mutat: pontosabban szemöldökpárkányos-ívezetes kiképzésről kellene beszélnünk, mert a párkány a legtöbb esetben összefüggően, a nyílások szemöldökét alkotva fut végig. A falsík — szemben az érett klasszicizmus e típusú kialakításaival — rendszerint sávozott.

E kiképzés ritka előfordulásainál gyakoribb az első típussal való összekapcsolódása: vagy úgy, hogy a kétféle rendszer a rizalit-tagolódást követve ugyanazon a homlokzaton van egymás mellé helyezve; vagy úgy, hogy a két kiképzés egyes elemei kapcsolódnak össze: a nyílások fölött az ívezet faltükörben helyezkedik el, végigfutó párkánnyal vagy anélkül (ez a megoldásforma 1810—20 között Pollack nyomán főleg Hofrichter művein fordult elő).

Az ívezetes kiképzés e korai típusa 1820 után fokozatosan átadta helyét a tiszta ívezetes-vállpárkányos megoldásnak: a faltükrös-lunettás típus azonban ezzel párhuzamosan még sokáig, nagyjából a 20-as évek végéig előfordult.[19]

Természetesen az említett típusokon belül többféle változatot is találhatunk; további elemzésüknek azonban már nem a típusok, hanem az egyes épületek tárgyalásánál van helye.

A lakások kialakításában a korszak épületei a korábban kialakult lakóháztípus beosztását alkalmazták: az utcai részen kétmenetes, az udvari oldalakon egymenetes beépítéssel: az utcai szárnyon a lakószobák, az udvarin a konyhák, személyzeti szobák, mellékhelyiségek, a földszinten istállók, kocsiszínek (az utcai oldalon üzletek) helyezkedtek el. A soklakásos bérháztípusnál ez a beosztás úgy módosult, hogy az utcai szárnyon a reprezentatívabb, nagyobb lakások foglaltak helyet, míg az olcsóbb, egy-két szobából, konyhából, s esetleg kamrából álló lakások az udvari szárnyakon helyezkedtek el, valahol a hátsó részeken található mellékhelyiségekkel.

Maguknál a lakásoknál téralakítási problémát legfeljebb az alkóv-szerűen benyíló hálófülkék — néha oszlop-párral gazdagított — kialakítása jelenthetett; ennek szép megoldására a korszak mestereinél nem egy példát találunk. A lakások beosztásánál — főleg a bérházak esetében — egyre inkább szerepet játszott a helykihasználás szempontja: a szabálytalan telekalaprajzok problémáinak megoldása, a korai időszakban különösen kedvelt belső folyosók ügyes elhelyezése a mesterektől sok leleményt kívánt. Látni fogjuk, hogy Hofrichter különösen szívesen alkalmazta a belső folyosós elrendezést, illetve annak rövi-

[19] Meg kell jegyeznünk, hogy a felsorolt kiképzés-típusok emeleti homlokzatokon igen ritkán jelennek meg az említett összefüggő, rendszerszerű kialakításban; az erre vonatkozó ritka példák jó része Zitterbarth (II.) Mátyás műveinek sorában található, ahol az ívezetes-vállpárkányos kiképzés emeleti homlokzaton is előfordul. Néhány elszigetelt példát más mestereknél is találunk, Hofrichternél pl. a Matkovichház második tervváltozatán (3. kép).

debb függőfolyosó-szakasszal való kombinálását; nála gyakrabban ezt az elrendezést csak Pollack tervein figyelhetjük meg.

Komoly téralakítási problémát jelenthetett viszont a kapualjak és lépcsőházak kialakítása. A későbarokk leggyakoribb megoldása — egyszerű, csehboltsorral fedett kapualj, orsópilléres, rendszerint többkarú lépcsőház — sokáig tovább élt, de gazdagodva és lassan átalakulva, méretekben is növekedve egészen nagyszabású megoldásokat is kifejlesztett.

A csehboltozatok száma csökken, méretük megnő, a boltozatot tagolt, gyakran kettős hevederek, a falat pilaszterek, féloszlopok osztják, s a kapualj összefüggő, de külön egységként is tagolódó két traktusra oszlik. A lépcsőházaknál egyre ritkább a tömör orsópillér: két., négy., sőt hatpilléres, tágas, széles, levegős lépcsők vezetnek az emeletekre. A legigényesebb kialakításoknál a kapualj udvari traktusa fülkékkel bővített, díszes, gyakran oszlopos előcsarnokot alkotva vezet át a lépcsőházhoz. A térkompozícióvá gazdagított kapualj-lépcsőházi együttesek legnagyobb művésze Pollack volt, de az 1810—20 közötti időben Hofrichter is vele majdnem egyenrangú alkotásokat hozott létre, s az egyik legszebb példa éppen az ő művei között található (Szemerédyház, 6. kép). — A kapualjak lefedésében a kazettás-szegmensíves dongaboltozat az érett klasszicizmusba vezető fejlődés jeleként a 20-as években kezdett gyakorivá válni; egyik legkorábbi, ma is fennálló példája az Arany János utca 15. sz. ház kapualja (Kasselik Fidél, 1815 körül).[20] A kazettás dongaboltozatú kapualjjal párhuzamosan vált gyakorivá a kapualj teréhez oszloppárral csatlakozó, félköríves egykarú lépcsőház is, s a kettő kombinációja az érett klasszicizmus egyik legkedveltebb megoldása lett.

* * *

Az eddig elmondottakban a kisebb mesterek munkásságának körülményeit, hátterét igyekeztünk — ha vázlatosan is — megrajzolni. A felsorolt jelenségek konkrét példáit Hofrichter József munkásságának tárgyalásában mutatjuk be.

II. Hofrichter József pályakezdése, céhfelvétele, életének és munkásságának főbb állomásai

Hofrichter József 1779-ben Pesten született, Franz Hofrichter pesti polgár, asztalosmester hetedik gyermekeként.[21] Az idősebb Hofrichter a pesti építőmesterekkel — valószínűleg munkatársi kapcsolat útján — szorosabb kapcsolatba került:[22] négy gyermekének, köztük az 1779. december 18-án keresztelt

[20] Az épületre vonatkozólag l. a helyreállításához készült tudományos dokumentációt a FIMÜV Műemléki Osztályán.

[21] Belvárosi Plébánia, Matricula Baptisatorum 7. (1764—1773), p. 149, 221, 272, 330. — Matr. Bapt. 8. (1774—1809), p. 107. 164. 222, 257. (Hofrichter József testvéreinek keresztelési bejegyzése). Matr. Bapt. 8., p. 210. Hofrichter József keresztelési bejegyzése 1779. december 18-án. Keresztszülők: „Josephus Jung Murarius Mgter, Maria Anna consors". A Hofrichtercsalád korábbi sorsáról igen keveset tudunk. Az apa, Franz Hofrichter 1765. július 1-én nyerte el a pesti polgárjogot, s 1767. április 27-én nősült meg, felesége Elisabetha Knaim. (Pallós—Illyefalvi: Pest és Buda polgárjogot nyert lakosai 1687—1848. I. kötet [Pest]. [Kiadatlan: levonatban, illetve kéziratban Budapest Főváros Levéltára anyagában], p. 144, és Belvárosi Plébánia, Matr. Copulatorum 2., p. 181)

[22] Zádor—Rados, Klasszicizmus, p. 124.

Józsefnek Jung József és felesége voltak a keresztszülei,[23] legidősebb gyermeke, az 1768-ban született Eleonóra pedig 1790. január 7-én Kasselik Fidél építőmester felesége lett.[24]

Hofrichter József iskoláiról keveset tudunk; csupán valószínűnek tarthatjuk, hogy a tehetősebb pesti polgárok, így a többi építőmester gyermekeihez hasonlóan a piaristák pesti gimnáziumába járt.[25] Biztosra vehetjük viszont, hogy az építészethez keresztapja és sógora révén került közel, s valószínű, hogy mesterlegény-korát is az ő munkáiknál töltötte.

A legényévek után, 1799-ben indult a céhszokások szerint hároméves kötelező vándorlásra,[26] ez után kérhette a céhbe való felvételét, illetve az ehhez szükséges mesterfeladat kiadását. Céhfelvételének viszontagságaival kapcsolatban értékes iratanyag maradt ránk, s így életének ezt a szakaszát részletesen ismerjük.[27] A kötelező három vándorévből csak kettőt teljesített, a napóleoni háborúk okozta helyzet miatt.[28] Tudomásunk szerint Ausztriánál messzebb nem járt,[29] s vándorlásának során két állomásáról tudunk: Laxenburgban a csatornaépítkezésnél (k.k. Canalbau) dolgozott,[30] majd hazatérve, három évig Kasselik Fidél pallérja volt a terézvárosi templom építésénél (a három évi pallérkodás szintén előfeltétele volt a mesterfelvételnek[31],) s eközben 1803-ban három hónapig Thalherr mellett dolgozott a győri püspöki épületeken.[32] Ezután folyamodott a céhbe való felvétele iránt.

[23] Belvárosi Plébánia, Matr. Bapt. 8., p. 164, 210, 222, 257.

[24] Uo. Matr. Copulatorum 4., p. 8. — 1790. január 7. Tanúk: Jung József, Mitics Sebestyén.

[25] Pl. Hild József (Rados, Hild, p. 27.) Brein Ignác (Komárik Dénes közlése).

[26] Pesti tanácsi iratok, Miss. a. m. 4470. — A Hofrichternek kiadott vándorló levél („Wanderungs-Pass"); kelt 1799. május 9-én: „Wir Bürgermeister Stadtrichter und Magistrats-Räthe der königl^en freystadt Pesth geben auf geziemendes Ansuchen zu vernehmen, dass Joseph Hofrichter ein Maurer-Gesell von hier gebürtig des gewesst hiesig Bürgerlen Tischlermeister und Wahlbürgers dieser Stadt Franz Hofrichter???? Sohn mithin zum diesstädtischen Werbbezirk gehörig sein, welchen auch die obrigkeitliche Erlaubniss ertheillet wird drey Jahre hindurch in den kK. K. Erblanden zu conditioniren und seine Wandersjahre zu erstrecken."

[27] Pesti tanácsi iratok, Int. a. m. 7893. — Az iratanyagot feldolgozta, s egyes részeit közölte Gárdonyi Albert: Az építőművészet kezdetei Pesten c. cikkében (Historia, 1928. márc. I. évf. 1. sz. p. 38—40). Munkánkhoz szükséges volt elvégeznünk az iratanyag teljes feldolgozását; adatainkat ennek alapján közöljük.

[28] Pesti tanácsi iratok (a továbbiakban: P. t. i.) Int. a. m. 7893. fol. 13.

[29] Távolabbi útjáról adatot nem ismerünk, s a 26. sz. jegyzetben idézett vándorlólevél is csak a „K. K. Erblanden" területére érvényes.

[30] P. t. i., Int. a. m. 7893. fol. 7—8. „*Zeigniss* Das Joseph Hofrichter aus Pest gebürtig durch 6 Monat als Maurer Pallir bey gefertigten bey den k. k. ??? Canalbau in Arbeit gestanden und sich immer Treu, Fleissig und Emssig verhalten . . . Laxenburg, 30ten Septembris 800, Johann Berger Baumeister".

[31] Uo. fol. 9—10. „Attestat Kraft welchen Unterzeichnete bestattigen das Vorzeiger dessen Joseph Hofrichter von Pesth gebürtig, bey den allhiesigen Theresien Städter Kirchen-Bau, Drey nacheinander folgende Jahre Als Pallier in Arbeit gestanden, werendt dieser Zeit Aber, immer Embsig und Fleissig, und den Bau nicht nur alein Getreu sondern auch mit hielänglichen Gegründeten Baukentnissen sich Ausgewiesen habe . . . Pesth, den 7ten April 804. Vidi Boráros Stadtrichter Bau-Director, Franz Walthierer als gewester Bau-Curator . . . Fidelis Kasselik Bürg. Bau Maurermeister, Franz Rausher Bau-Curator".

[32] Uo. fol. 11—12. „Zeigniess. Ich zuendes gefertigter gebe dem Joseph Hofrichter das er mit mir durch eine 3 Monatliche Bau der Königl Hofkammer bestimten Comission Ano 803. bey Aufnehmung der Raber Bischöflichen Gebäuden und Kürchen, in zeichnen und Rechnungen, gemäss??? Käntniesen im Baufache zu meiner zufriedenheit Embsich und fleissig beymir in dieser Comission Ausgezeichnet hat, . . . Ofen, den 20 Marty 804, Joseph v. Talherr kk. Oberlandes Bau Dr Architect"

Hofrichter, mint pesti polgár gyermeke, a céhfelvételnél számíthatott a városi tanács támogatására,[33] Zitterbarth (II.) Mátyással együtt.[34] A céh a két mesterjelölt beadványára szóló válaszát szintén a tanácshoz terjesztette be. Előadva azon indokokat, melyek alapján a két jelölt felvételét még túl korainak tartották — tudván, hogy a tanács úgyis a jelölteket támogatja —, csupán azt kérték, hogy a felvétel a céhnek adományozott királyi privilégiumok alapján folyjék le.[35] A tanács a céh ezen jogait nem kerülhette meg, s jól tudta a céh, hogy ezen az úton halogatni lehet a döntést: Hofrichternek először hiányzó vándorévének elengedését kell kérnie a Helytartótanácstól, majd az elkészült mestermunka megfelelő vagy meg nem felelő voltát a céh fogja elbírálni.

Zitterbarth Mátyás ügye úgy látszik, hamar és sikeresen lezárult — az iratok csupán Hofrichter ügyének elhúzódásáról vallanak, egészen 1807-ig.

A hiányzó vándorév dispensatióját (elengedését) a városi tanács támogatásával hamar megkapta a Helytartótanácstól,[36] s ezután a céh kiadta a vizsgafeladatot: egy hercegi palota tervét és költségvetését kell a jelöltnek elkészítenie.

Úgy tűnik, hogy Hofrichter továbbra is a felsőbb támogatásra, s a céh gyengeségére számított, mert 1805 tavaszán engedélyt kért a nádortól, hogy addig is, amíg mestermunkáját készíti, mesterségét hivatalosan gyakorolhassa,[37] ugyanakkor viszont 1804/1805 telén a vizsgafeladaton alig dolgozott, sőt, mielőtt a nádorhoz írt kérvényére választ kapott volna, már dolgozott, mint építőmester: Kasselik és Jung neve alatt vállalt munkát, s neve az 1805-ben ki-

[33] A céhbe való felvétel utolsó feltétele a vizsgafeladat, a „remekmunka", a „Meisterstück" elkészítése volt. A feladat kiadását — a szükséges megelőző feltételek teljesítése után — a jelölt kérte a céhtől. A céh pedig, védve az iparban meglevő egyeduralmát, tagjainak privilegizált helyzetét, minden módon igyekezett megakadályozni a felvételt: a mestermunka kiadásának halogatásával, jó- vagy rosszhiszemű, tárgyi vagy taktikázó érveléssel stb. A városi tanács, mint felettes hatóság, rendszerint a kerelmezőt támogatta, s a céhnek — többnyire rosszhiszemű — érvelésével szemben mondhatni a „szabad verseny" szellemében foglalt állást, a város számára előnyösnek ítélve az iparosok számának növekedését. Különösen erősen támogatták a pesti polgárok gyermekeit, a pesti születésű mesterjelölteket; viszont idegenből jött, letelepedni kívánó mesterrel szemben a tanács is gyakran „céh-módra" viselkedett, s ilyenkor a Helytartótanács döntése tett pontot az ügyre, többnyire a kérelmezőt támogatva, s kötelezve a céhet a mesterfeladat kiadására vagy a jelölt felvételére.

[34] P. t. i. Int. a. m. 7893. Fol. 1—2. Zitterbarth (II.) Mátyás kérelme, 1804. április 10. — fol. 13—14. Hofrichter József kérelme, 1804. április 9.

[35] Uo. fol. 3—4. „Erklärung der Privilegirten Maurer und Steinmethz Zumpft in betref deren 2 Meister Werber, nämlich Mathias Zitterbarth und Joseph Hofrichter. Es ist einen Löblichen Stadt-Magistrat ohne hin bekant, dass 11 Maurer-Meisters in der Königl. Freystadt Pest seyn, und von die Gebeude, die sowohl in der Stadt, als auserhalb verkomen gewiss hieläglich wären, der Beweiss davon ist, weil von diesen 11 itzt schon Einige Mesiters gantz ohne Arbeits seyn; und da auch die 2 Meister Werber noch zimlich jung, und es veer Sie selbst, und der Stadt besser wehre, wenn Sie sich als Pallier in Ausführung und endwerfung der Gebeude noch Käntniss sameln, und noch einige Zeit abwarten mächten, da aber eine Privilegirte Zumpft weist, das alle möglichen, auch die gegrundesten Forstellungen gegen Meister Werber Frucht loss seyn; so überlassen Sie es der Weisen einsicht und anordnung eines Löblichen Magistrat; nur bittet eine Privilegirte Zumpft, wenn Sie aufgenomen werden solten, dass Sie doch nicht anders, als nach den von Allerhöchst Seiner Majestat ertheilten Privilegien einverleibt werden sollen. Die wir in aller Ehrfurcht verharen, Pest, den 4ten May 1804. Ober und UnterVorsteher der Privilegirten Maurer und Steinmetz-Zumpft in Pesth."

[36] Uo. fol. 19—20. A Helytartótanácsnak a városi tanácshoz szóló leirata, melyben felmenti Hofrichtert a hiányzó vándorév letöltésének kötelezettsége alól (1804. aug. 13.).

[37] Uo. fol. 21—22. Hofrichter kérvénye a nádorhoz (1805. április 29.).

adott pesti Adressbuchban az építőmesterek között szerepelt.[38] E szabálytalanságokat a céh igyekezett felhasználni helyzetének erősítésére; a céh nevében Hild János és Pollack Mihály a Hofrichter-ügy kapcsán az építési helyzet rendezetlenségeinek veszélyére hívta fel a tanács figyelmét, s általános rendezést javasolt.[39]

Hofrichter azonban a következő évben sem fejezte be mestermunkáját, s Hild és Pollack 1806. október 21-én újabb beadványt tett, melyben Hofrichter megbüntetését, jogtalan munkáinak letiltását, s a mestermunka befejezésére való rákényszerítését kérte.[40] Az ügy kivizsgálásával megbízott tanácsnok jelentése szerint Hofrichter ígéretet tett, hogy 1807 farsangjára befejezi mestermunkáját; s bár ezt a jelentéstevő az elmúlt két évet is beszámítva kissé már soknak tartotta, azonban „hogy minél inkább bebizonyítsuk, hogy a legkíméletesebb módon bánunk vele", — javasolta a Hofrichter által megjelölt határidő elfogadását, azon kikötéssel, hogy ennek be nem tartása esetén munkáit a legkíméletlenebbül leállítják, s a Jung neve alatt jogtalanul alkalmazott legényeket el kell bocsátania.[41] — Hogy Hofrichter mivel érdemelte ki ezt a valóban türelmes bánásmódot, közelebbről nem tudjuk; feltételezhetjük egyrészt azt, hogy egyszerűen ez volt a céh és a tanács erőviszonyainak állása, másrészt azt, hogy Hofrichternek személyes jóakarói is lehettek a városnál.[42]

1807 januárjában Hofrichter bemutatta a céhnek mestermunkáját, a hercegi palota tervét és költségvetését. A céh a munkáról igen rossz véleményt mondott,[43] ennek ellenére Hofrichtert a városi tanács határozata alapján felvették a céhbe.[44]

[38] Uo. fol. 23—24. Joseph Kögl, az építőcéh ügyeivel megbízott tanácsnok jelentése a tanácshoz a Hofrichter-ügyről (1805. május 17.) „. . . in Stücken begriefene Maurer Pallier Ignaz Hofrichter, der nicht geruhrt hat, von der nicht erstreckten Wanderungs-Zeit von höheren Ort dispensiert zu werden, durch den ganzen Winter wenig, oder gar nichts an seine aufhabenden Meisterstück gearbeitet hat . . . aber sich erfrechet unter den Nahmen anderen Meister wie z. B. unter den Nahmen des meisters Kasselik und auch Jung . . . mehrere Arbeiten aufnihmt und contrahiret, . . . so gar in dem hiesig gedruckten Anzeigs Kalender als wirklichen Meister zu lesen ist . . . " (A jelentes szövegében említett „Anzeigs-Kalender": Adress-Kalender der Königlichen Freystadt Pesth, auf das Jahr 1805. Hrsg. v. Paul Rath, Waitzen, 1805.: az építőmesterek felsorolása: p. 95—96).

[39] Uo. fol. 29—30. Hild János és Pollack Mihály által aláírt tervezet (dátum nélkül). Részletesen ismerteti Gárdonyi Albert i. m.

[40] Uo. fol. 25—26.

[41] Uo. fol. 27—28. Johann Weidinger tanácsnok jelentése (1806. november 26.).

[42] Erre adalék az a tény, hogy esküvőjén, 1805. február 18-án Boráros János városbíró volt az egyik tanú (Belvárosi Plébánia, Matricula Copulatorum 4. 1788—1809, p. 53. „Nomina testium: Speckt. D. Joh. Nep. Boráros Judex Cittis, Fidelis Kasselik Mur. Mgr.")

[43] P. t. i., Int. a. m. 1893. fol. 33—36. A céh bírálata (1807. január 28.) Hofrichter mestermunkájáról (idézve a következő jegyzetben).

[44] Uo. fol. 31—32. Johann Weidinger tanácsnok jelentése a tanácshoz Hofrichter mestermunkájának bírálatáról (1807. január 31.). — Javasolja, hogy miután új mestermunka kiadása az ügy további elhúzódását és újabb rendetlenségek és szabálytalanságok lehetőségét jelentené, a tanács döntsön Hofrichter felvétele mellett: s mivel a mestermunka kisebb hibáit a céhszabályok értelmében pénzbírsággal meg lehet váltani, ezúttal a nagyobb hibákat ennek megfelelő bírsággal lehetne kiegyenlíteni. Az irat hátlapján: „Anno 1807. Die 9. Feb. Joseph Hoffrichter effective incorporatus est." A bírálat tárgyilagosságának, illetve elfogultságának mértékét — miután a bírált terv és költségvetés nem maradt fenn — nem tudjuk teljes pontossággal eldönteni; hangnemét, s a céh korábbi, Hofrichter elleni állásfoglalásait tekintve azonban egészében elfogultnak érezzük. A kifogások egy része nem tárgyi alapokon nyugszik, egy részüket a terv hiányában nem tudjuk elbírálni, végül egy részük valóban meglevőnek látszó, tárgyi hibákat nevez meg. A bírálat bevezetése után a szokásos három szempontból (Schönheit, Bequemlichkeit, Festigkeit) vizsgálja a

A céhfelvétel után, mint teljes jogú mester, Pesten és vidéken egyaránt vállalhatott munkát; eddigi tudomásunk szerint azonban kezdetben kizárólag Pesten dolgozott. Szakmai vonatkozásban pályája szerencsésen és egyenletes fejlődéssel indult. Korai művei között — kortársaihoz képest — aránytalanul nagy számban szerepelnek komoly, többemeletes lakóházak, s úgy tűnik, hamarosan Pest városának kedvelt és ismert építésze lett, aki a neki jutott feladatok rangsorában — Kasselik Fidéllel együtt — közvetlenül Pollack és Hild János után következett. 1812-ben a céh al-elöljárójául jelölték,[45] 1819-ben Pest vármegye hivatalos építészévé nevezték ki,[46] s ebben a minőségben több hidat épített a megyében, s a pesti vármegyeháza épületeinek javítását végezte,[47]

---

munkát, majd a költségvetést és a jelölt jogi ismereteit veszi sorra. A kifogásolt hibákra utaló (s egyben a bírálat hangnemére jellemző) részeket idézzük: „*In Ansehung der Schönheit.* Wählte der Meisterwerber zu einer fürstl. Residentz oder Pracht-Gebände die Jonische Ordnung, und hebt die reiche Korintische vermutlich für Bürgers Häuser auf, . . . In seitten Trakt, der ohne zu wissen warum in Perspektiv gezeichnet und welches der Meisterwerber zu zeichnen nicht versteht; sezt er den Atlas auf eine Kupl, die wie ein Heuschöber der von Wind verschoben ist aussicht. . . . *In Ansehung der Bequemlichkeit . . . In 1te oder Haupt-Stok.* Ist in der Haupt-Front die gantze Enfilate vernichtet und auf eine solche art eingetheilt, dass ein Bürger eine sehr unbequem wohnung darin fände. Der Haupt-Saal, in welchen man durch eine finstere Vorsaal trit, ist ausser allen Verthaltnüs derselbe ist beinahe 3mal so lang als breit, und hat dopelte höhe zur breitte, folglich müste solcher eine Sak ähnlich sein; die dopelt über einander stehende Collonaden könen nicht übersehen werden, folglich ist der Haupt theil ein elendes zeig. An solche liegen rechts und links 2 Kabinete, durch welche man auf die abgeschrekteste und Winklhafteste art zu die übrige apartements kriechen kan; welche ebenfals wieder gantz zerüttet, unter sich ohne alle schikliche Comunication sind, und diese Behältnüsse den Endzweck nicht entsprechend sind. Z. B. ist das Fürstl. Schlafzimmer in einen Winkl Verlegt, und so schlecht erleichtet, dass ein Honetter Bürger schlecht damit zufrieden würde; . . . an solchen ist die Redirad so eng angetragen, dass sich nicht darin umkehren läst . . . Der Fürstl. Kammerfrauen und Kammer Mädchen ihre Wohnungen sind von der Fürstin zu sehr entfernt, und Vermutlich der ruhe wegen über die Stallung Verlegt! . . . *In Ansehung der Beköstigung:* . . . Über vorzunehmenden schätzungen hat sich der Meisterwerber sehr unbestimt ausgewiesen, und die parthey der nicht zu gut oder zu wehe gethan wird, mus nach seiner Methode glück haben . . . " Hofrichter munkáinak későbbi tárgyalása során látni fogjuk, hogy tudása és tehetsége a korabeli építőmesterek átlagánál nem rosszabb, sőt jobb volt; s ha képzetlen, gyengén dolgozó mester lett volna, nem folytathatta volna már mesterjelöltként is két évig mesterségét. Éppen ezért mestermunkája tényleges hibáinak magyarázatát a kezdő építőmester gyakorlatlanságán túl abban látjuk, hogy az egész feladatot formális aktusnak tekintette; bízott a város támogatásában, s ahogy a céh nem sietett őt tagjául felvenni, úgy ő sem törekedett a mestermunka sem gyors, sem alapos elkészítésére, miután két évig anélkül is gyakorolni tudta iparát.

[45] A pesti kőműves és kőfaragó céh tagjai. A régi mesterkönyvek szerint. Az eredeti után összeállította: Schneider Róbert. (Budapesti építőmesterek, kőmíves-kőfaragó és ács mesterek ipartestülete VIII. évkönyv.) p. 212.

[46] Pest megye Állami Levéltára (a továbbiakban: Megyei Ltár.). Közgyűlési iratok, 2722/1/1819. Zofahl Lőrinc beadványa, melyben a Zitterbarth Mátyás özvegyének halálával megüresedett vármegyei építészi állásért folyamodik. A közgyűlés határozata: „Pesti Építő Mester Hofrichter Jósefnek már ennek előtte meg lévén igérve: hogy néhai Czitterbart Mátyás özvegyének halála esetére a tárgyalt munkák reája fognak bizattatni, az említett özvegy pedig nem régiben meg halálozván, annálfogva Hofrichter Jósef a Vármegyei Építő Mesterének ez alkalmatossággal ki is neveztetett, és ezen végzés a szükséges tudomány és hozzá alkalmaztatás végett az illető Tisztviselő Uraknak ki-adatni rendeltetik. Ezek így lévén, Czofal Lőrinczknek e részben elő adatott kérése el nem fogadtathatik".

[47] Uo. közgyűlési iratok 877/1/1824. Hofrichter József panasza, mely szerint ő a vármegye külső munkáinál, hidak építésében mellőztetik, noha kinevezték a vármegye hivatalos építészévé: „ . . . mind e korig az egy kőhídon kívül csupán csak az egy Curiális Ház reparátiója volt az enyim". Uo. Decsy József megyei földmérő mérnök jelentése az ügyben: a

1820-ban a céh első elöljárójává választották.[48] Ekkor már igen jónevű mester volt: 1816-tól a Kálvin téri templom építését vezette,[49] s valószínűleg itt szerzett hírneve és ismeretségei révén hívták meg 1820-ban a kiskunlacházi református templom építésére.[50] Ugyanezen évben építette a Lipótvárosban saját kétemeletes házát.[51]

Élete második felében, 1820 után pesti lakóházépítő tevékenysége az előző időszakhoz képest csökkent, viszont ebben az időben dolgozott nagyobb, nem polgári jellegű épületein: 1824-ig az említett kiskunlacházi, 1830-ig a Kálvin téri templomot építette, 1829—32 között a megyeháza lakóépületének, 1832—34 között pedig a Károlyi-palotának az építését vezette.

Csatornaépítési munkákat is vállalt Pesten, s nem teljesen tisztázott, de valószínűleg jelentős szerepe volt az 1830-ban elkészült kecskeméti régi református kollégium építésében. — Munkásságának csúcsát valószínűleg a Lipótvárosi templomhoz az 1820-as évek végén készített — jelenleg lappangó vagy elveszett — terve jelenti, mely nem került kivitelre.[52]

Mint e felsorolásból is látható, Hofrichter nem dolgozott egyszerre sok helyen, nagyobb munkái szinte időrendben követik egymást, s adatszerűen is tudjuk, hogy kevésszámú legénnyel dolgozott, nem volt nagyvállalkozó-típus. Művészetének jellegéből, mint látni fogjuk, inkább visszavonulásra, mint küzdelemre hajlamos egyéniségre lehet következtetni, s ehhez életének ránk maradt adataiból a kiegyensúlyozatlan, nem szerencsés természetű ember vonásai rajzolódnak. Annak ellenére, hogy jónevű és foglalkoztatott mester volt, viszonylag kevés vagyont szerzett, s mint építési vállalkozó sem tudott művészi képességeivel arányos léptékű műhelyt fenntartani.[53] Úgy látszik, vagyoni helyzete is romlott 1820 után: lipótvárosi házát 1824-ben eladta, s a Józsefvárosba költözött,[54] s bár a 30-as évek elején vállalkozói helyzete ismét javulni látszik, élete végéig itt élt, míg a többi építőmester mind a Belvárosban vagy a Lipótvárosban lakott.[55] Ugyanekkor továbbra is megbecsült személy volt, a szakmai és városi közéletben egyaránt. Mint említettük, 1820-ban a céh első

---

megyeháza épületeinek reparátióját mindig Hofrichter végezte, s a panaszában említett egyetlen óbudai hídon kívül még két kőhidat épített 1822-ben a csonkatebei pusztán.

[48] P. t. i. Miss. a. n. 1842. Hofrichter bizonyítványt kért a tanácstól, hogy azzal részt vehessen az esztergomi építkezések megindulása alkalmából kiírt „Baumeister-Concors"-on. Az 1821. február 10-én kelt bizonyítvány szövegében: Hofrichter „. . . im jüngst verflossenem Jahr zum Ober-Vorsteher . . . erwählt worden sey . . ."

[49] Schoen.

[50] Az adatokat a III. fejezetben, Hofrichter munkásságának tárgyalásakor közöljük.

[51] Sz. B. 2703.

[52] A felsorolt tervek és épületek adatait a III. fejezetben közöljük.

[53] Hofrichter 1828-ban összesen 10 legénnyel dolgozott, míg Kasselik Ferenc 30, Brein Ignác 30, Dütrich József 50, Landherr András 50, Pollack Mihály 50, Hild József (édesanyja özvegyi mesterjogán) 100 legényt foglalkoztatott. (Kapossy János: Építők, szobrászok, festők és grafikusok Magyarországon 1828-ban. Művészettörténeti Értesítő, 1952. p. 135—136.)

[54] Lipótvárosi házát egy kisebb józsefvárosi házért + 45 000 bécsi forintért cserélte, illetve adta el gróf Rédey Lajosnak (Pesti telekátírási jegyzőkönyvek, 1818—1824. p. 523—524). 1827-ben már a Józsefvárosban lakik (Sandgasse Nro. 594. Adressbuch der königlichen Freystadt Pest, 1827. p. 122.).

[55] Az építőmesterek nevének és lakhelyének felsorolása: l. az előző jegyzetben idézett Adressbuch-ot, és Dorffinger: Wegweiser für Fremde und Einheimische, durch die königl. Freystadt Pesth . . . Pest, 1827. p. 381.

elöljárója volt, 1830-tól a Szépítő Bizottmányhoz kinevezett mesterként Pollackot helyettesítette,[56] s építési ügyekben kiküldött vizsgáló bizottságok tagja volt.[57]

1831-ben a választott polgárság tagja lett.[58]

Hogy természete eleve kiegyensúlyozatlan volt-e, s ez tette tönkre házasságát, vagy szerencsétlen házassága hatott ki életére — nem tudjuk. 1805-ben vette feleségül Győrffy András szabómester leányát, Terézt,[59] s tízévi házasság után, nem sokkal negyedik gyermekük születése előtt — szentszéki határozat alapján — kimondták a házasfelek között a „separatió"-t, s a házasság később sem állott helyre.[60] A határozat alapján történt vagyonmegosztásból úgy tűnik, mintha a feleség lett volna a hibás (minden ingatlant a férj kapott); egy későbbi ügy kapcsán azonban Hofrichter személyét úgy ismerjük meg, mint aki nem nagyon tisztelte a házasság intézményét. Hogy ez a tulajdonsága oka-e vagy következménye volt házassága felbomlásának, nem tudjuk.[61] Élete utolsó éveiben együtt élt Brill Borbálával, akitől két gyermeke született: mindkettőt vállalta, s a keresztelőkor saját vezetéknevén, személyesen jegyeztette be őket.[62] Az idősebbik, József 1831-ben született, s Hofrichter közvetlenül a gyermek születése után, még a keresztelő előtt kelt végrendeletében őt tette meg

[56] Sz. B. 4953. Kasselik Fidél halálával megürült a Pollackot helyettesítő építőmester állása, s valamilyen okból a bizottság ács-tagjának is új helyettest kellett kinevezni. A Szépítő Bizottmány Hofrichtert és Spiegel József ácsot jelölte. A nádor válasza: „. . . in Fällen Abwesenheit oder sonstigen Verhinderung des Baumeisters Michael Pollák und Zimmermeisters Thomas Kardetter — der Maurermeister Joseph Hofrichter des ersteren Stelle, Joseph Spiegl Zimmermeister aber die Stelle des anderen bey dieser königl. Verschönerungs-Kommision vertrete. Ofen, am 18t Junii 830." (Ezt az adatot a Nádori Levéltár megfelelő helyére hivatkozva közli Zádor—Rados, Klasszicizmus, p. 124. 261.).

[57] P. t. i. Rel. a. n. 4202. A Marczibányi Márton házában bekövetkezett építési szerencsétlenség iratai (Közli: Voit Pál: A Földhitelintézet (Marczibányi-palota) és dísztermei, TBM IX. (1941.), p. 220. 229.). A felelősség megállapítására kiküldött építési szakértői bizottság tagjai Pollack, Hofrichter, Brein Ignác, Kasselik Ferenc. — P. t. i. Rel. a. n. 4808. Hild Károly ügye Hofrichter, Brein Ignác és Zitterbarth (III.) Mátyás építőmesterekkel szemben. A három építőmester szakértőként megvizsgálta Hild Józsefnek egy veszélyessé vált építkezését, melyet bátyja távollétében Hild Károly vezetett. A bizottság a munka leállítását rendelte el. A lepecsételt kapu őrzésére kirendelt „Stadt-Lieutenant" szerint a határozatot indokolatlannak és igazságtalannak tartó Hild Károly nagy publikum előtt (az épület a mai Váci u. 2. helyén állott) kijelentette: „Ich weis alles wo dies herkämmt, dass ist der Esel Hofrichter der es gar nicht beurtheilen kann, und der besoffene Brein" — az építőmesterek e kijelentésért elégtételt kérve fordultak a tanácshoz.

[58] Zádor—Rados, Klasszicizmus p. 124.

[59] Belvárosi Plébánia, Matricula Copulatorum 4. 1788—1809. p. 53.

[60] Pesti telekátírási jegyzőkönyvek, 1808—1817, N. C, p. 50. 1815. november 23-án telekátírás történik, a Hofrichter József és Győrfy Teréz között 1815. szeptember 11-én kimondott separatio alapján történt vagyonmegosztás következtében.

[61] 1818-ban Hofrichter magához vett egy asszonyt, akinek férje a tanácshoz fordult panasszal; a tanács az asszony elbocsátására, s pénzbüntetésre ítélte az építőmestert (P. t. i Miss. a. n. 1111.).

[62] Józsefvárosi Plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 1830—1835. p. 106. 1831. aug. 4. „Josephus Carolus illegitimo t"(oro), szülők: „Josephus Hofrichter Murarius Magister, in psona voluit ut parens inscribi, Barbara Brillin"; keresztszülők: „Hortus Pest Capitaneus et Assessor Carolus Balla, Eleonora Hirschmüller". p. 267. 1833. dec. 4. „Barbara Eleonora spuria: Josephus Hofrichter desideravit psonaliter inscribi et Barbara Brüll . . . " — a keresztszülők ugyanazok, mint előbb.

minden vagyona örökösévé.[63] A fiatalabbik gyermek, Borbála nem sokkal születése után, néhány napos korában meghalt.[64]

Hofrichter József 1835. február 23-án váratlanul halt meg agyvérzésben.[65]

III. Hofrichter József építészi munkássága

Hofrichter József munkásságában két szakasz rajzolódik ki, követve egyrészt a pesti klasszicizmus ismertetett áramlatainak változásait, másrészt egyéni életének alakulását. Az első szakasz a 20-as évek elejéig tart, s egybeesik a pesti korai klasszicista stílusáramlat, stílusegyensúly virágzásával. Munkáinak legnagyobb részét ekkor pesti polgárházak, bérházak alkotják. Pályájának második szakasza a korai és az érett klasszicizmus átmenetének időszakára esik. Családi élete ekkorra úgy látszik, véglegesen felbomlott; vagyoni helyzete — ha időlegesen is — romlott. Többet dolgozott vidéken, tervező és kivitelező kapacitását a már említett nagyobb feladatok kötötték le, s Pesten a megyeháza lakóépületét és a Károlyi-palotát kivéve szinte kizárólag csak kisebb, földszintes házakat épített. Élete végén megjelentek munkáiban az érett klasszicizmus vonásai is; ezt az időszakot rövidsége miatt pályájában nem tekintjük külön szakasznak.

1. *Pályájának első szakasza (1804—1821)*

Pesti polgári lakóházak, bérházak

A Szépítő Bizottmány megalakulása előtti időből Hofrichter munkásságára vonatkozólag igen kevés adat maradt ránk, már ismertetett céhfelvételét kivéve. Fennmaradt iratokból tudunk két kisebb építkezéséről: 1806-ban Fáy András pesti Híd utcai házában az „el nem készült tractus" befejezését vállalta el, még mint mesterjelölt,[66] 1807-ben pedig Tersztyánszky József házának egy részét építette.[67]

A következő évből azonban már két tervét is őrzi Budapest Főváros Levéltára, a hozzájuk tartozó építési iratokkal együtt. E terveket akkor, a Szépítő Bizottmány megalakulása előtti időben a városi tanácson keresztül a telekhi-

[63] Pesti test. et. inv. a. n. 2115, fol. 1—2. Hofrichter József testamentuma, kelt 1831. augusztus 1-én „ . . . 6^{tens} Meine jetzige Wirtschafterin Barbara Brillin, und mein mit ihr erzeigtes Kind Joseph Hofrichter ernenne ich zu Universal-Erben meines samtlichen Vermögens . . . ".

[64] Józsefvárosi Plébánia, Halotti anyakönyv (1830—1835) p. 286. 1833. dec. 20. „Barbara Spuria Hofrichter Josephi".

[65] Uo. p. 363. A bejegyzés napja: 1835. február 25. „Josephus Hofrichter . . . Magister Murarius Huj. Electus Civis" „Morbus e quo decessit: Ex apoplexia".

[66] A tulajdonos hírhedt volt a fizetésben való rendetlenségéről, s emiatt Hofrichter az építkezés folytatását előleg-fizetéshez kötötte. A kérdésben nem tudtak megegyezni, így került az ügy a tanács elé (P. t. i. Rel. a. n. 5136/a).

[67] P. t. i. Rel. a. m. 5366. Ez az ügy is az építéssel kapcsolatos viták miatt került a tanács elé, mivel az építtető a munka közben új kívánságokkal állott elő. — Az a tény, hogy 1804—1807 között csupán két építési ügyét ismerjük Hofrichternek, nem jelenti azt, hogy csupán ezeken dolgozott; a zavartalanul lefolyó építkezésekkel kapcsolatban — éppen zavartalanságuk miatt — nem keletkezett iratanyag.

vatalhoz adták be véleményezésre.[68] Ezeket, mint eddig nem ismerteket, részletesebben ismertetjük.

Az első a Franz Lechner egyemeletes újvárosi (lipótvárosi) házához készült terv, melynek csak alaprajzai maradtak meg.[69] (1. kép) A terv a szokásos lakóháztípust mutatja: U alakú, az utcai részen kétmenetes, az udvari szárnyakon egymenetes beépítéssel; mint szép megoldású részletet, a tágas, hat orsópilléres lépcsőházat emelhetjük ki. Már itt, e korai tervnél feltűnő a rajz gondos, szép kivitele. Az alaprajzokból a homlokzatra csak annyit következtethetünk, hogy 11 tengelyes volt, háromtengelyes középrizalittal, s a kapu a középső tengelyben, mélyített faltükörben helyezkedett el; záródása valószínűleg a kapualj hevederiveinek megfelelően a szokott kosáríves volt. (1. kép)

Hofrichter második terveként ugyanazon évből Matkovich István Molnár utcai házához készült rajzai maradtak ránk[70] (2. kép). Ez a tervsorozat nemcsak azért érdekesebb az előbbinél, mert a homlokzati rajz is megvan, hanem azért is, mert — miután ez a terv nem került kivitelre — egy év múlva ugyanehhez a házhoz újabb tervet készített Hofrichter (az első olyan terve, melyet már a Szépítő Bizottmányhoz adott be véleményezésre, 1809 márciusában[71] — 3. kép). A két terv összehasonlítása pedig jellemzően mutatja a fejlődés, változás tényét, de problémáit is.

A korábbi terv (2. kép) homlokzati rajza egyszerű, a faltükrös-lizénás későbarokk kiképzésből leegyszerűsödött kialakítást mutat, az öttengelyes homlokzat középtengelyében faltükörben ülő, záróköves, kosáríves kapuval. A földszinti falsík sávozott, az emeleti sima; az emeleti ablakok mellvédjében faltükör, egyenes szemöldökük alatt pedig füzérdíszes szemöldökmező helyezkedik el. A későbarokk jellegű díszítő-tagoló motívumok ellenére az egész homlokzat — elsősorban nyogodt, síkban tartott falfelületével — már a klasszicizmus szellemét sugározza, s egyik legkorábbi, nem nagyigényű, de így is harmonikus példája a kétféle kiképzésformából kialakult egyensúlynak. Ezzel szemben a későbbi terven, amelyen az építőmester — talán az építtető kívánságára? — láthatóan az előbbinél díszesebb kialakításra törekedett, az összhangot nem sikerült megvalósítania (3. kép). Több és erőteljesebb díszítő-tagoló elemet alkalmaz, s ezek egy része a későbarokkból (oldalrizalítok, kapu), másik része a terjedő klasszicizmus formakincséből származik (párkányok, ívezetes kiképzés); s az elemek jellegzetes, karakteres, de össze nem illő volta miatt a homlokzat nem tagolást, ritmust kap, hanem külön egységekre esik szét. Itt túlzott mértékben érvényesül az a Hofrichterre később is jellemző vonás, hogy az építészeti elemeket sokszor játékosan, funkciótól független díszítésként alkalmazza,[72] s e tervnél tűnik fel először művészetének az a jellegzetessége is, hogy kedvvel alkalmazott homlokzatain — a szokásos, egyszerűbb típus-díszítőelemeken túl is — szobrászati jellegű ornamentális és figurális díszítést; ezúttal a faltükrökben, s az ívezetek lunettáiban, máskor ezek mellett párkányok, mellvédmezők, kapuk díszítésében is. — A korábbi Matkovich-terven a későbbihez képest a telek alaprajza szabálytalanabb, s a csatorna sincs még bevezetve: valószínű, hogy a csatornaépítés és telekrendezés miatt kellett új tervet készíteni.

[68] Vö. a 14. sz. jegyzetet.
[69] Pesti telekkönyvi iratok, 1279/1808. fol. 3.
[70] Pesti telekkönyvi iratok, 1325/1808, fol. 12–13.
[71] Sz. B. 68.
[72] Erre vonatkozólag vö. Zádor—Rados, Klasszicizmus, p. 126.

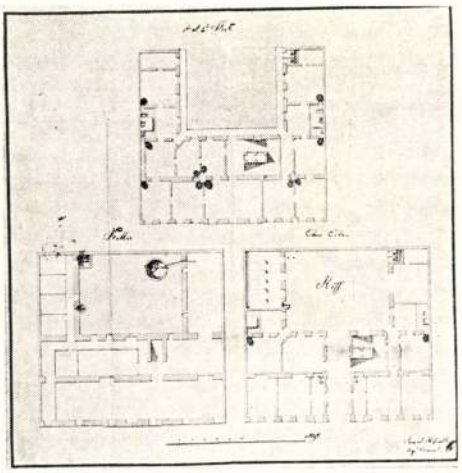

1. kép. A Lechner ház terve

A lakások beosztásának összehasonlításakor az tűnik fel, hogy míg a későbbi terv homlokzatában láthatóan igényesebb, díszesebb kialakításra törekedtek, addig a hozzá tartozó alaprajz a korábbi tervnél valamivel igénytelenebb, hiányzik például amannak szép, oszlopos kiképzésű hálófülkéje.

Ugyancsak 1809-ben készítette Hofrichter Mády István egyemeletes újvárosi („dem Neugebaude gegenüber") házának tervét; ez legrégiesebb, legbarokkosabb terve, mely szinte teljes egészében és tisztán a faltükrös-lizénás kiképzést alkalmazza[73] (4. kép). Hofrichter korai művei között is már elszigetelt jelenség; lehetséges, hogy a Matkovich ház nem egészen sikerült kiképzése miatt fordult ez alkalommal a kialakult, beváltabb formákhoz, s ebben valóban harmonikus, egységes homlokzatot hozott létre.[74]

Megbízója is valószínűleg elégedett volt az építőmester munkájával, mert egy évvel később ismét őt bízta meg, ezúttal háromemeletes Szervita téri házának építésével.[75] A homlokzati terven erősen érződik a mai Régiposta utca 15. sz. ház hatása, főleg a földszint és a II. emelet nyíláskialakításában, s a Hofrichternél ritkán előforduló földszinti kváderezésben,[76] ugyanakkor — a

[73] Sz. B. 168.

[74] Bierbauer, Kasselik—Hofrichter, p. 66. részletesen elemzi a homlokzati tervet, s ennek kapcsán az általa „keretező"-nek nevezett stílust: „Az ablakok közötti függőleges keretagok közé helyezett különböző mélységű síkokban fekvő fülkék és azok keretei az egymás mögött fekvő téglasorokból alakultak ki. Ez a tagolás a lehető leganyagszerűbb, s mint ilyen, egyszerűen megvalósítható, tartós, s amellett a felhasznált anyagnak művészi kifejezése". — Véleményével nem az elemzésben, hanem abban az állításban vagyunk ellentétben, hogy ez a homlokzat az építőmester ez időbeli művészi felfogására, elveire jellemző; véleményünk szerint ez a homlokzati kiképzés Hofrichter munkásságában, sőt munkásságának első éveiben is már egyedül áll.

[75] Sz. B. 233. — A hozzá tartozó homlokzati rajz a BTM Tervtárában: 14059. sz. A ház — átalakítva — ma is áll a Martinelli tér 4. sz. alatt (dr. Mády Zoltánnak, az egykori tulajdonos leszármazottjának szíves közlése).

[76] Erre a hasonlóságra a Ház c. folyóiratban 1911-ben megjelent cikk, és a közölt reprodukció alapján Komárik Dénes cikke hívta fel figyelmemet. [Komárik Dénes: Az V., Régiposta utca 15. sz. ... — Műemlékvédelem, XIV. (1970), p. 55—56.]

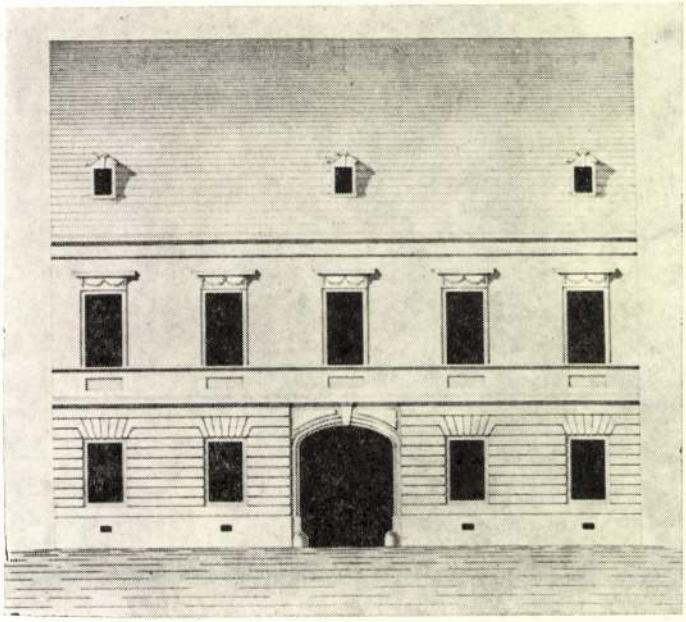

2. kép. A Matkovich ház korábbi homlokzatterve

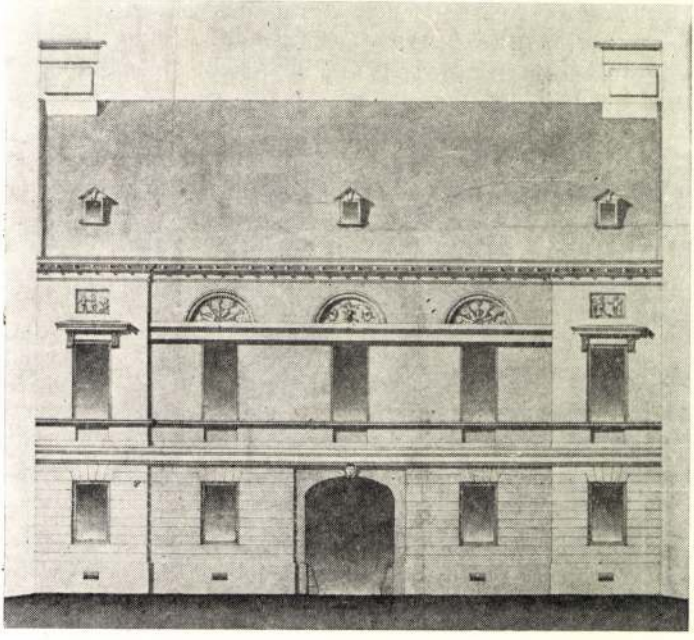

3. kép. A Matkovich ház későbbi homlokzatterve

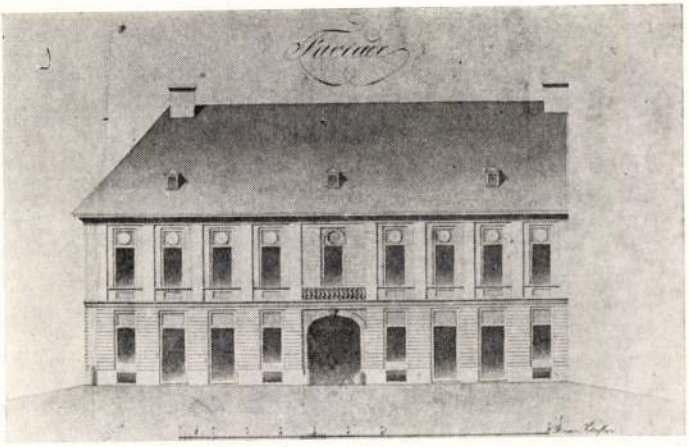

4. kép. A lipótvárosi Mády ház terve

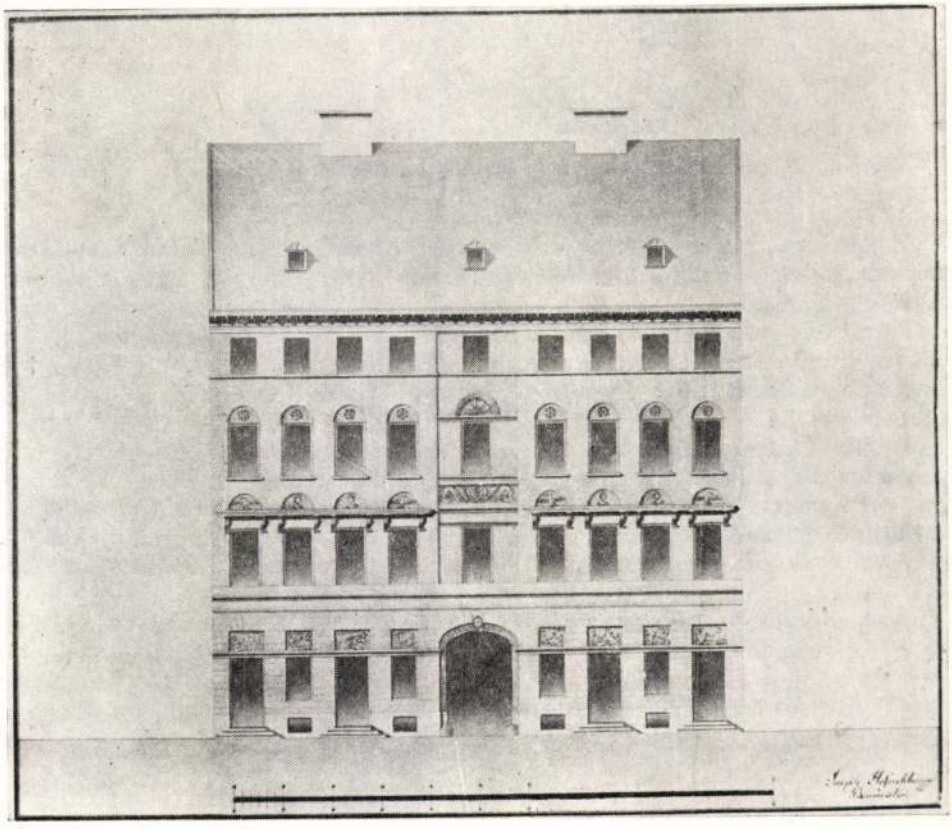

5. kép. A Szervita téri Mády ház terve

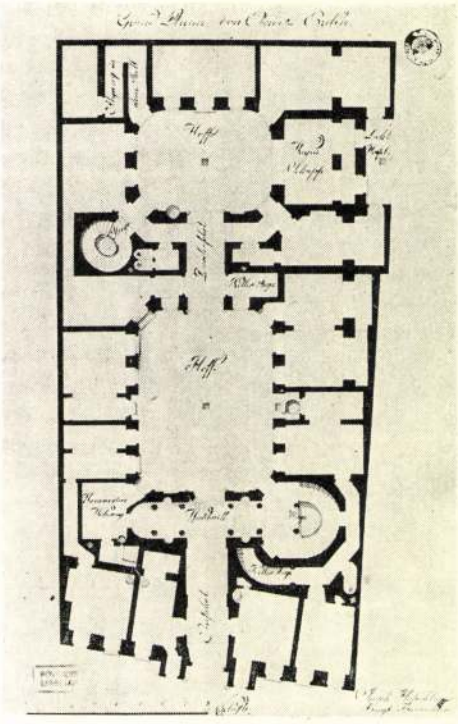

6. kép. A Szemerédy ház terve: földszinti alaprajz

Régiposta utcai háztól eltérően — megvan a díszítő- és tagolóelemeknek Hofrichterre jellemző játékos alkalmazása (5. kép). Itt azonban ez nem okoz olyan széteső hatást, mint a Matkovich házon, s inkább valami kedves, egészen játékos karaktert ad a homlokzatnak. E sajátos ízű homlokzatot még azért is ki kell emelnünk, mert egy egészen korai közlés után az irodalom, úgy látszik teljesen elfelejtkezett róla.[77] Ezzel az épülettel kezdődik egyébként a mester háromemeletes házainak sora; rajta kívül még Urbán József, Szemerédy István, Halzl János és Gyürky Pál számára készített háromemeletes épülettervet.[78] Ebben az időszakban Hofrichter az összes többi mesterrel szemben — beleértve a színházépítésnél elfoglalt Pollackot is — „vezet" a háromemeletes házak számát tekintve, s ezt annak jeleként kell értékelnünk, hogy hamar jónevű, kedvelt, bizalommal foglalkoztatott építésze lett Pest város módosabb lakosainak.

Urbán József városkapitány Szervita téri házának sarokrészét 1811-ben építette háromemeletesre. A tizenegy tengelyes homlokzatot öttengelyes, jóarányú rizalit tagolja; a lábazatként kezelt, sávozott földszint fölött konzolos könyöklővel és szemöldökpárkánnyal díszített I. emeleti ablaksor fut végig,

[77] A Ház, IV. évf. 1911, p. 116. — E közlés után sem Bierbauer, Kasselik—Hofrichter, sem Zádor—Rados, Klasszicizmus nem említi.

[78] Urbán ház: Sz. B. 544. — Szemerédy ház: Sz. B. 654. és BTM. Tervtára 14 060. — Halzl ház (Magyar Király szálló): Sz. B. 779. — Gyürky ház: Sz. B. 1119.

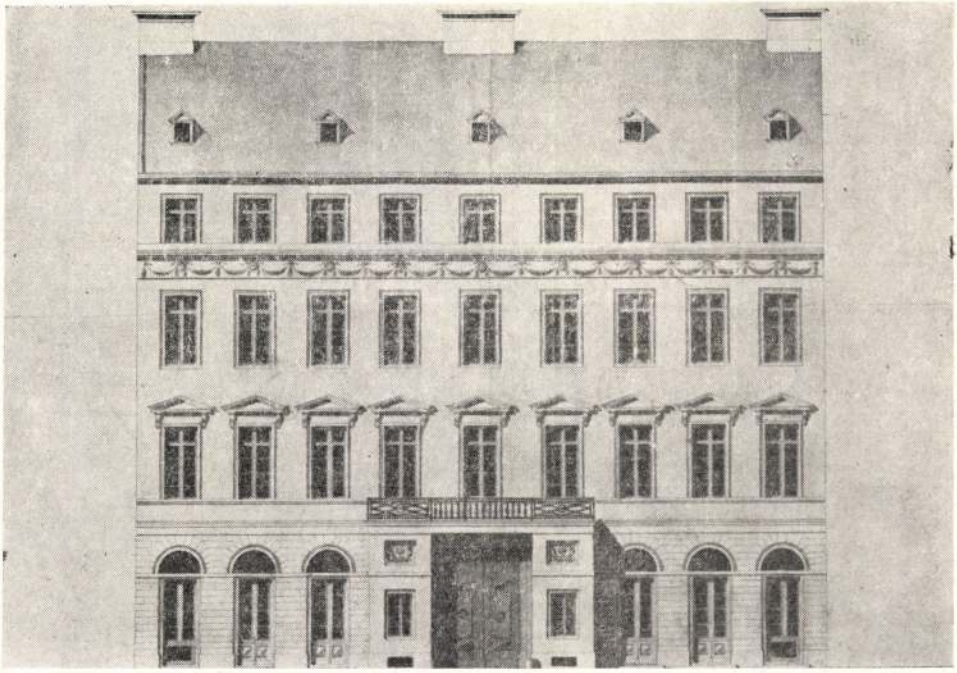

7. kép. A Szemerédy ház homlokzati terve

majd a felfelé fokozatosan egyszerűsödő tagolás szokásának megfelelően keretezetlen III. emeleti ablakok sora, s háromtagú főpárkány zárja le a homlokzatot. A faltükörben ülő, kosáríves, záróköves kaput kivéve a homlokzat a korai klasszicizmus szellemét sugározza, s ezúttal nem találkozunk a Hofrichter más művein megismert játékos kiképzésmóddal. Ebben a tényben, s az I. emeleti ablakok kiképzésében, valamint a homlokzat összképében Kasselik Fidél hatását érezzük. — Még inkább feltűnő ez a hatás a Leszár Mátyás számára készült kétemeletes házcsoport tervén.[79]

A háromemeletes Szemerédy ház alaprajzát tekintve Hofrichter egyik legjobb, Pollack-i színvonalú műve (6., 7. és 8. kép). A kapualjból nyíló, falfülkékkel bővített lépcsőház-előcsarnok boltozatát négy szabadon álló oszloppár tartja, s a tágas, félköríves lépcsőház I. emeleti pihenőjét a földszinten újabb oszloppár támasztja alá. A kapualj, a rá merőleges tengelyű előcsarnok s a lépcsőház teréből kialakított kompozíció Hofrichter téralkotó képességének legjobb megnyilvánulása.[80] A hosszú telek jó kihasználása céljából a mester két udvart alakított ki, melyeket rövid keresztszárny választ el, s e keresztszárnyon a kapualj tengelyében vezető átjáró által az egy tengelyre felfűzött

[79] Sz. B. 678.

[80] Sajnos, a ház ma már csak átalakított formájában áll, s a lépcsőház és a kapualj is keveset őriz az eredeti térelgondolásból (V., Apáczai Csere János u. 3.). — A ház korábbi, későklasszicista átalakítására és a háború utáni helyreállítására vonatkozólag l. Horler Miklós—Komárik Dénes: Műemlékhelyreállítások a városképjavítás szolgálatában. Művészettörténeti Értesítő, 1953. p. 192—199.

8. kép. A Szemerédy és Gyürky ház mai képe (V., Apáczai Csere János u. 3. és 5.)

udvarok is a térkompozíció részévé válnak. Az emeleti helyiségek a lépcsőházakból, illetve a belső folyosókról közelíthetők meg. — A szépen kialakított, kilenctengelyes homlokzaton jóleső tagolást ad a földszinti középső három

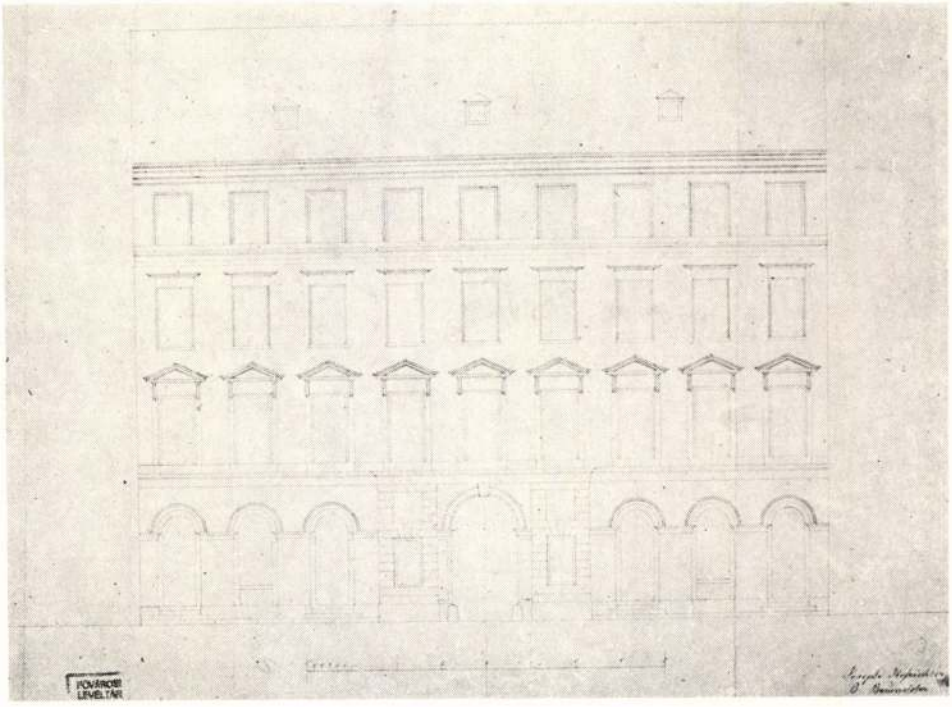

9. kép. A Gyürky ház homlokzati terve

tengelyben elhelyezkedő, az első emeleten erkéllyel lezárt, rizalitszerűen előrelépő homlokzatszakasz. Az így megmozgatott földszinti falsíkot a végigfutó szemöldökpárkányon nyugvó ívezetes kiképzés és a faltükrös tagolásrendszer együttes alkalmazása gazdagítja; előbbi a szélső három-három tengelyben, utóbbi a középső részén, s a korai időszakra jellemzően az ívezetes kiképzés sávozott falsíkot díszít (ugyanez a sávozott-ívezetes földszinti homlokzat figyelhető meg egy még korábbi tervén, az egyemeletes Patschkovszky háznál is.[81])

A Szemerédy ház emeleti homlokzatát rizalit nem tagolja, s felfelé fokozatosan egyszerűsödő, emeletenként egyformán keretezett ablakok sora ad nyugodt, egyenletes tagolást. E homlokzaton is megfigyelhető a párkányok elhelyezésében az a sajátosság, mely e korszak háromemeletes épületeire általában, a Hofrichteréire kivétel nélkül jellemző; az I—II. emelet ablaksora közé semmilyen párkányt, semmi elválasztó elemet nem iktat, viszont a II—III. emeletet erőteljes (a Szemerédy háznál figurális és ornamentális díszítéssel is hangsúlyozott) párkánnyal választja el, s így a legfelső emelet szinte toldalékként hat: ez azonban — legalábbis Hofrichter tervein — legtöbbször nem zavaró hatású. — A Szemerédy ház egészében, alaprajzi és homlokzati kialakításában is a pesti lakóházépítésben Hofrichter legjobb műve.

Időben kissé előreugorva az 1811-ből származó Szemerédy házzal együtt említjük a három évvel később, de térben közvetlenül mellette épült Gyürky

[81] Sz. B. 252.

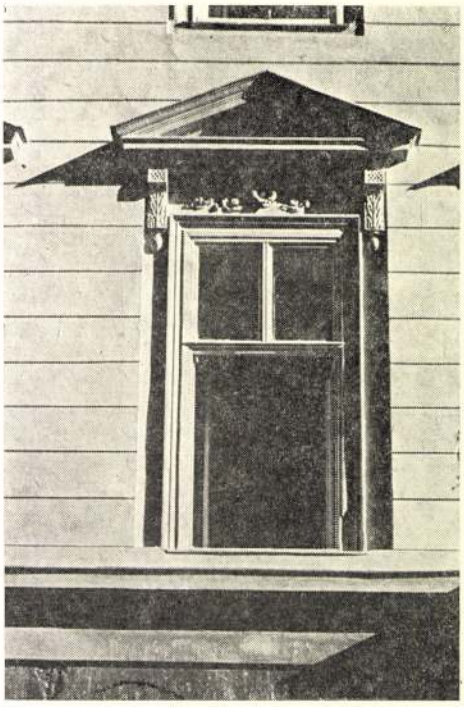

10. kép. A Gyürky ház ablaka

házat[82] (8—10. kép), mely homlokzati rendszerében, tagolásában is a Szemerédy házat követi, finom részlet-eltérésekkel (kapukiképzés, a II—III. emelet között egyszerűbb párkány) kerülve el az egyhangú ismétlődés veszélyét. A földszinti kialakítás finom ritmusát a mester azzal teszi változatosabbá, hogy itt a középrizalitot sávozta, míg kétoldalt sima falmezőben helyezkedik el az ívezetes-vállpárkányos kiképzés. Így a két épület földszintjén összefüggően váltakozó sima-sávozott falmezők játéka a hasonló homlokzati rendszeren túl is jólesően kapcsolhatta össze őket (sajnos, a két ház mai átalakított formájában már nem őrzi az egymáshoz való kapcsolódásnak ezt a finom összhangját).

A Gyürky ház alaprajzi terve szintén tér-problémaként megoldott kapualjlépcsőházi együttest mutat, bár e megoldás nem oly nagyszabású, mint a Szemerédy háznál. Szerencse, hogy Hofrichter pesti házai közül kis számban megmaradt néhány épület között éppen ez a kettő — a legjobb és a jobbak egyike — is megmaradt; kár, hogy mindkettőt a XIX. század folyamán erősen átalakították, a Szemerédy házat egészében, a Gyürky házat belsejében. Mai formájukban sokat köszönhetnek az 1953-ban elvégzett gondos helyreállításnak.[83]

Ugyancsak Hofrichter legjobb művei közé tartozik a Gyürky háznál két évvel korábbi, Halzl János számára tervezett Magyar Király szálló, melyet e század 30-as éveiben bontottak le[84] (11—12. kép). Egy korabeli metszetről

[82] V., Apáczai Csere János u. 5.
[83] Horler—Komárik, i. m. p. 194.
[84] A mai Dorottya u. 2. helyén.

tudjuk, hogy az épület pontosan a terv szerint készült el.[85] Hofrichter munkái közül ez az egyik legelső, mely már a korai klasszicizmus tiszta, barokkos vonást alig hordozó példája. — Valószínű, hogy az alaprajzok vonatkozásában két tervsorozat készült, esetleg a második némi módosítással, ugyanis a ránk maradt tervsorozat II—III. emeleti lapja rajzmodorban és kisebb részletekben eltér az I. emelet és a földszint alaprajzától (orsópilléres lépcsőház, ellentétben a földszint és I. emelet szabadon függő lépcsőjével). Csak feltételezhetjük, hogy a pilléres variáció volt a korábbi; ettől eltekintve a két változat között lényeges eltérés nincs. Az igen gondosan rajzolt tervek szerint a kapualj és a lépcsőház kialakításában az építőmester az igényes tagoláson túl ezúttal nagyobb szabású térkompozíció kialakítására nem törekedett.

Az emeleti alaprajzok jó beosztásukkal, az egyes helyiségek gyors, zavartalan megközelíthetőségével (belső folyosós rendszer), a mellékhelyiségek praktikus elhelyezésével tűnnek ki, s az I. emeleten a hátsó szárnyban elhelyezett nagyterem, a hozzá csatlakozó, s oszlopos kiképzéssel két kisebb egységre tagolt teremmel együtt gazdag téregyüttest alkot.[86]

A tárgyalt épületek is bizonyítják, hogy Hofrichter nem ok nélkül lett a pesti polgárság egyik legkedveltebb építészévé. A mesterfelvételi nehézségek után úgy látszik, a céhben is hamar tekintélyt szerzett, mert 1812-ben a céh al-elöljárói megbízatásra jelölték.[87] — Ebből az évből a Magyar Király szálló mellett csupán két tervét ismerjük: saját magának és Csáky grófnak épített földszintes házat az akkori Váci (ma Bajcsy-Zsilinszky) úton.[88] A következő, 1813-as évből két terve ismeretes: az egyik a kétemeletes Tonner ház az Üllői úton,[89] a másik a magasföldszintes Tajnay ház a Józsefvárosban[90] (13. kép). Hofrichter korábban épített földszintes házait tárgyalásunk során alig érintettük: kivétel nélkül a sávozott falmezőben faltükörrel vagy anélkül, egyszerűen lezárt nyílásokat sorakoztató homlokzattípust mutatják (így pl. Kolbe Gáspár háza[91]). A Tajnay ház azonban eltér a megszokot típustól: a timpanonnal is kiemelt középrizalit falpilléres-párkányos tagolásával, s szobrászi díszítésével, a szélső ablakok timpanonos szemöldökeikkel és baluszteres mellvédjeikkel, a kváderezett lábazat játékos, lunetta-formájú pinceablakaival igényes kialakítást nyújt. Tagadhatatlan, hogy a homlokzat Hofrichternél szokatlan elemeket tartalmaz (kváderezés, baluszter, pilaszteres faltagolás, timpanonos rizalit), viszont az ezekből adódó játékos jelleg, s a részletek finomsága Hofrichter művészetére jellemző sajátosság. Valószínű, hogy a szokatlan elemek valamely minta követéséből adódtak, az építőmesternek azonban sikerült azokat saját művészetének jellegével összhangban felhasználni.[92] Külön említést érdemel

[85] Alt Rudolf metszete. Eredetije a BTM tulajdonában.

[86] A három terem rendeltetése nem egészen világos, valószínű, hogy a szálló legreprezentatívabb lakosztályát alkották.

[87] L. a 45. sz. jegyzetet.

[88] Sz. B. 756. (Csáky ház), Sz. B. 786. (Hofrichter ház).

[89] Sz. B. 930.

[90] Sz. B. 940.

[91] Sz. B. 167.

[92] Zádor—Rados, Klasszicizmus, pl. 129. szerint „. . . ha kisebb és aprólékosan díszíthető épületre kerül sor, a mértéktartás biztos ösztöne elhagyja Hofrichtert. Példaként említjük a Józsefvárosi Tajnay házat." — Véleményünk szerint ez sokkal inkább áll pl. a Matkovich ház második tervváltozatára, mint a Taynay házra. A Taynay ház tervének közvetlen mintaképét nem ismerjük, de valószínűnek tartjuk, hogy Hofrichter — legalábbis képről, metszetről — ismerte azt a két berlini épületet, melyet a 15. és 16. képen mutatunk be (F. Gilly, illetve C. G. Langhans műve a XVIII. század végéről).

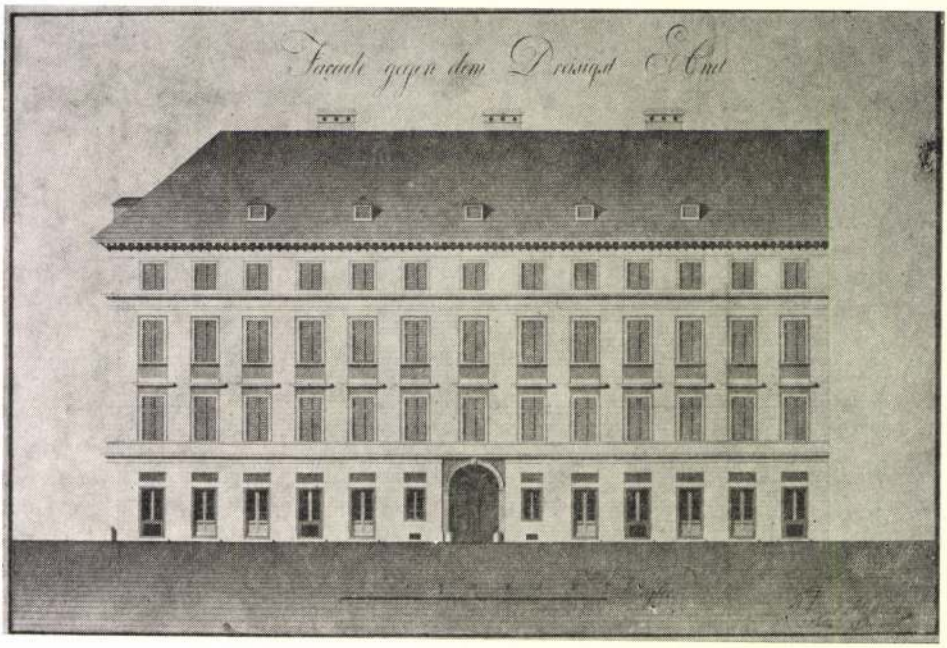

11. kép. A Halzl ház (Magyar Király szálló) homlokzati terve

az épület alaprajzán a négyoszlopos udvari tornác, melynek homlokzata sajnos nem szerepel a terven. A kis ház úgy látszik, a kortársak közt is tetszést aratott, mert egy négy évvel későbbi, Brein Ignáctól származó terven a Tajnay ház hatását lehet felfedezni, a homlokzaton és az alaprajzban (oszlopos tornác) egyaránt[93] (14. kép).

Jó arányú, egyemeletes házat tervez Hofrichter 1814-ben Raits Sámuelnek a régi hajóhivatal helyén levő telkére[94] (17. kép). A homlokzat érdekessége az, hogy ezen jelenik meg először Hofrichternél a faltükrös-ívezetes földszinti nyíláslezárási forma, melyben az ívezetes-vállpárkányos és a faltükrös-lunettás kiképzés elemei kapcsolódnak össze. Ezt a formát Pollack alkalmazza először, 1812-ben a Mayerffy házon,[95] egyszerű faltükrök és ívezetes faltükrök váltakoztatásával, s Hofrichter későbbi munkáin többször is szinte változtatás nélkül követi a Mayerffy ház földszinti homlokzatát. — Itt, a Raits ház tervrajzán az ívezetes-faltükrös kiképzést a középső öt tengelyben találjuk, míg a két szélső, két-két tengelyes rizalit nyílásai fölött ívezet nélküli, figurális szobrászati díszű lunetták helyezkednek el; a falmező a földszint egész hosszában sávozott. Az oldalrizalitok ablakai fölött az emeleten is szobrászi dísz helyezkedik el, míg a középrész emeleti szakasza hangsúlyozottan egyszerű kiképzésű.[96]

[93] Sz. B. 1924.
[94] Sz. B. 1096.
[95] Sz. B. 758. Képét közli, s a tervet ismerteti Zádor, Pollack, p. 150–151.
[96] Egyelőre nem tudjuk, hogy mi az összefüggés a Raits-féle terv homlokzatrajza és a Szépítő Bizottmányhoz egy hónappal később beadott, Zitterbarth (II.) Mátyás által készí-

12. kép. A Magyar Király szálló az 1840-es években (Alt Rudolf rajza)

A homlokzathoz tartozó alaprajz mind a kapualj-lépcsőház, mind a lakások beosztásában a szokásos lakóháztípus igényesebb változatát mutatja (tágas, háromkarú lépcsőház, az emeleten hálófülkés kialakítások). Alaprajzi érdekességként felhívjuk a figyelmet arra a jelenségre, mely Hofrichter tervein több alkalommal is előfordul, viszont a Szépítő Bizottmány tervanyagában 1809—1835 között más mesterek tervein nem találkoztunk vele: az épület hátsó részében elhelyezett mellékhelyiségek a hátsó lépcsőház fordulójából nyílnak, az emeletek, illetve a földszint és az emelet közötti szinten. Ez a megoldás a helykihasználás szempontjából praktikus, s alkalmazását is nyilván ez indokolta.[97]

tett egyemeletes ház terve között (Sz. B. 1118, 18. kép). A két rajz között olyan nagyfokú részletegyezések vannak, hogy egy esetleges közös mintakép feltételezésén túlmenő kapcsolatra kell gondolnunk a két építőmester, illetve a két terv között. A két mester személyes kapcsolatairól annyit tudunk, hogy céhfelvételi kérelmüket együtt adták be (talán vándoréveik egy részét is együtt töltötték?); s hogy Hofrichter elkészülni nem akaró mestermunkájával annak idején sokáig Zitterbarth Mátyás műhelyének egyik szobáját foglalta el, utóbbi nagy bosszankodására (P. t. i. Int. a. m. 7893. fol. 27—28). — Megjegyezzük, hogy a Hofrichter által aláírt terven nála szokatlan, Zitterbarthra jellemző vonás az ablakoknak zárt zsalugáteres ábrázolása; ezen túlmenően azonban a kérdés megválaszolása további kutatástól, hasonló esetek, adatok felbukkanásától függ.

[97] Hofrichter későbbi művei között saját házánál (Sz. B. 2703) és a Martsits-háznál (Sz. B. 3039) találkozunk ezzel a megoldással. Ilyen elhelyezésű mellékhelyiség volt az V., Ferenczy István u. 12. sz. épületben is, ezt azonban a legutóbbi felújítás során megszüntették (Komárik Dénes és Vladár Ágnes közlése).

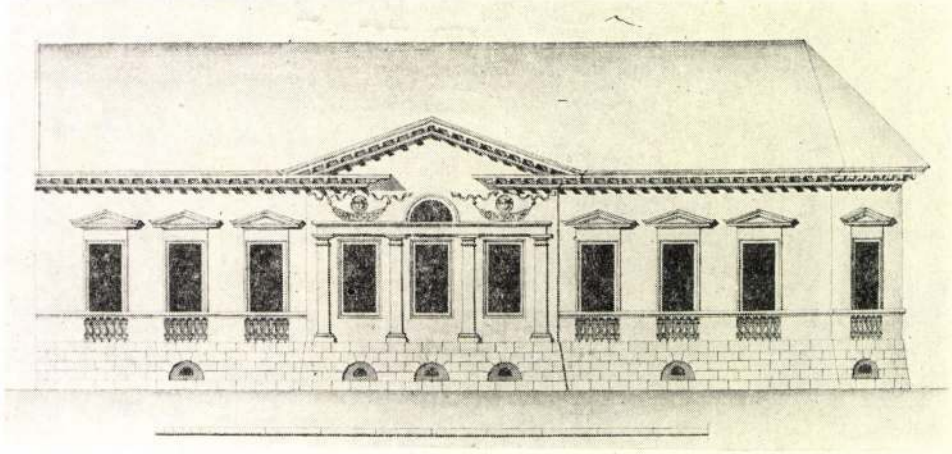

13. kép. A Tajnay ház homlokzati terve

Az Etl házat szépen tagolt, nyugodt homlokzata teszi említésre méltóvá.[98] Ez a homlokzat a korai klasszicizmus lehiggadt, tiszta vonásait mutatja, s éppen ezért érdekes melléhelyezni az ugyanebből az évből (1814) pár hónappal későbbről származó földszintes Selley ház tervét, mely a kisebbik Mády háztól eltekintve Hofrichter tervei között a legtöbb barokkos vonással bir, s ezek szívós továbbélésének bizonyítéka.[99] — Alaprajzi kialakításával, az ötszögű telek ügyes kihasználásával, az utcai sarokrészen köralaprajzú helyiségekkel tűnik ki a nyugodt homlokzatú, kétemeletes Bajor ház.[100]

Hofrichter művei közül a Scutary Athanáz számára készült kétemeletes ház terve áll talán a legközelebb Pollack művészetéhez[101] (19. kép). A középtengely hármas motívummal való kiemelése, a főemelet ablakkeretezéseinek ritmikus váltakozása, s a földszinti lunettákat keretező, Hofrichternél szokatlan formájú kváderezés Pollack-hatást mutatnak; s ugyancsak Pollack hatásának tulajdonítjuk azt, hogy a kosáríves, záróköves barokkos kaputípus helyett egyre gyakoribb Hofrichter művein a vállpárkányon nyugvó ívezettel lezárt, félkörív es kapu alkalmazása, így itt, a Scutary háznál is.[102]

Hofrichter továbbra is erősen foglalkoztatott mester: 1815-ből nyolc tervét ismerjük. A sort a kétemeletes Zels ház nyitja meg.[103] Alaprajzában a Szemerédy ház kapualjának csenevészebb változatát figyelhetjük meg. A homlokzat rizalit nélküli, az emeleteken egyenletes ablakritmusú kialakítását a földszinti nyílások végigfutó szemöldökpárkánya fölött ívezetes faltükrök és egyszerű faltükrök váltakozása gazdagítja. Az I—II. emelet között végighúzódó meda-

[98] Sz. B. 1120.
[99] Sz. B. 1175.
[100] Sz. B. 1177.
[101] Sz. B. 1261.
[102] A Szépítő Bizottmányhoz beadott tervek világosan mutatják, hogy Pollack már 1811—12-ben rendszeresen alkalmazta ezt a kaputípust (Sz. B. 742. 758, 793, 851.), míg Hofrichternél először a Magyar Király szállón jelenik meg (1812), utána a Gyürky ház, Scutary ház (mindkettő 1814-ben), Zels ház (1815), s több későbbi épület következik.
[103] Sz. B. 1346.

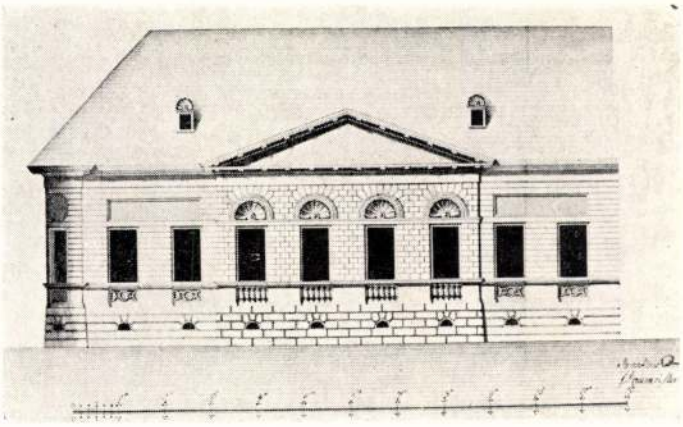

14. kép. Brein Ignác tervrajza

15. kép. F. Gilly: Az egykori Baruth-palota Berlinben

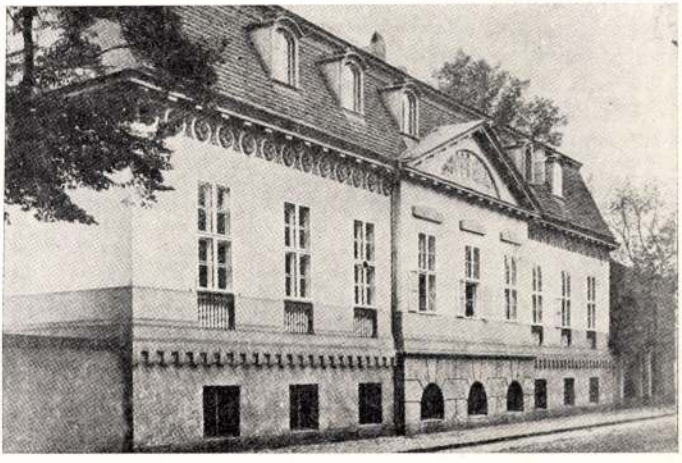

16. kép. C. G. Langhans: A Rietz ház Potsdamban

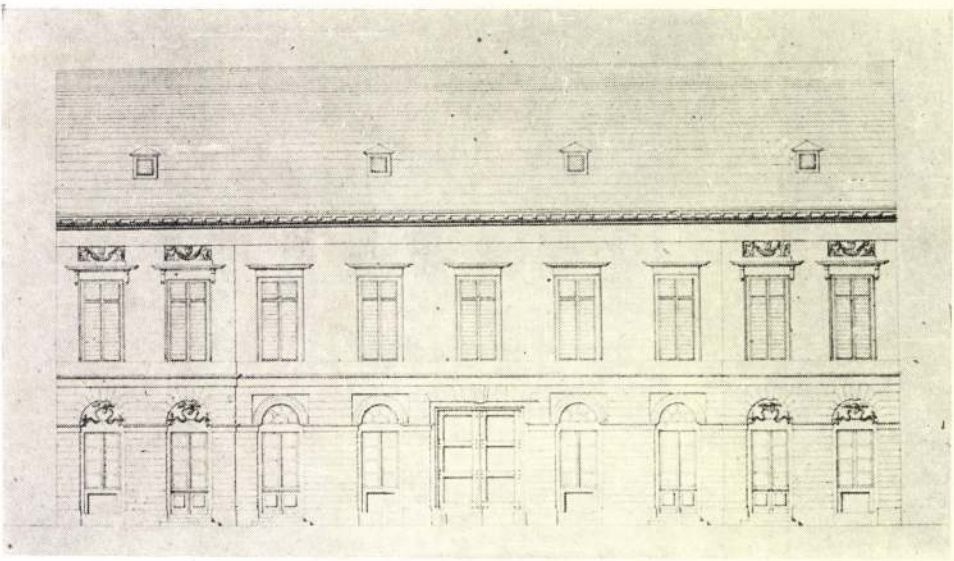

17. kép. A Raits ház homlokzati terve

illon-sor kedvelt motívumát a Scutary házon is megfigyelhettük, s később is visszatér Hofrichter művészetében (Horváth ház — 21. kép, s földszintes épületen is: Schauschek ház).[104] A Zels ház homlokzatának egészén annak a változásnak a jelei látszanak, mely már a Gyürky s az Etl háznál elkezdődött, a Scutary háznál folytatódott, s ebben az időben Hofrichter munkáin a lehiggadás tüneteit eredményezi, s művészetét Pollackéhoz közelíti. Egyre ritkábban tér vissza a tagoló és díszítőelemek korábban jellemző játékos kezelése (egyik legutolsó példa erre a Grandauer ház[105]), s a homlokzatok tagolása rizalit nélküli, nyugodt; igen gyakori a teljesen egyformán keretezett ablakok sora. Megmarad viszont a finom arányérzék, s az egyensúly megtartásának képessége.[106]

Egyszerű, kissé régies, szépen rajzolt homlokzati lap tartozik az egyemeletes Herzog ház tervéhez.[107] A földszintes Knüpfer ház terve viszont új vonásokat mutat:[108] a sávozott és sima falmezők dekoratív változását, illetve a nyílásoknak sima falmezőben keskeny sávozott falrésszel való keretezését, mely később, a 20-as évek elején zajló stílusváltás idején mint Hofrichterre jellemző kiképzés — láthatóan a kísérletezés tüneteként — többször is visszatér.

Mint említettük, a korábban gyakori játékos homlokzatképzés tűnik fel a szokatlan, szellemes alaprajzú Grandauer ház homlokzati tervén: az ellipszis

[104] Sz. B. 1485.
[105] Sz. B. 1412. (a homlokzatrajz a BTM Tervtárában, 14 063).
[106] Nem alkalmaz össze nem illő építészeti elemeket: így pl. az ívezetes kiképzéssel díszített homlokzatain legtöbbször félköríves, ritkábban egyenes zárású kaput alkalmaz, s az egyébként gyakran használt, de ide nem illő kosárívet sohasem; ezzel szemben más mestereknél több példát találunk erre [Sz. B. 1158, Sz. B. 3037. 3192, mindhárom terv Zitterbarth Jánostól; Sz. B. 1350, Zitterbarth (II.) Mátyástól].
[107] Sz. B. 1368.
[108] Sz. B. 1388.

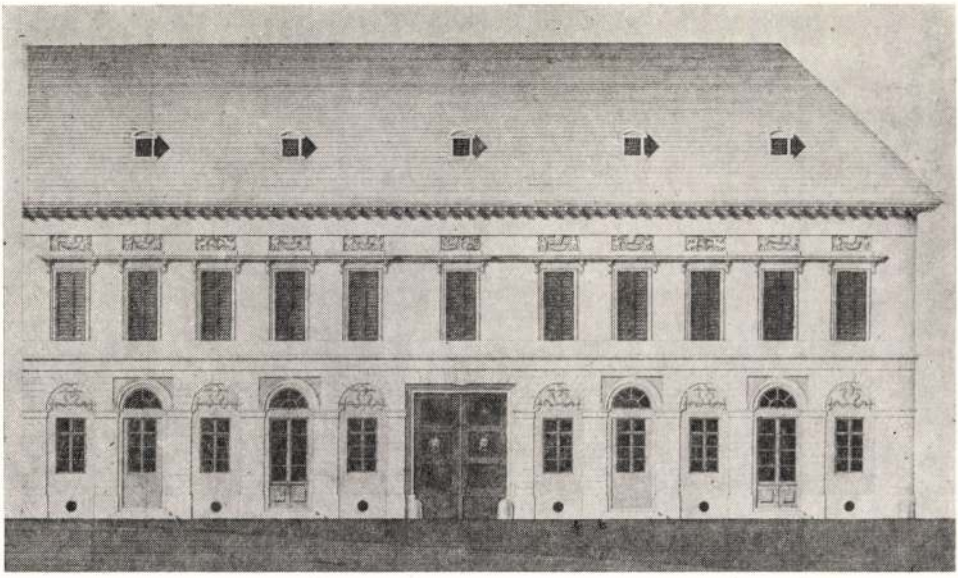

18. kép. Zitterbarth (II.) Mátyás tervrajza

alaprajzú udvar, a fülkékkel bővített földszinti lépcsőháztér, s az emeletek belső folyosója sajátos, intim térhatású együttest alkot. A jó építészeti megoldást nem rontja le az a tény, hogy az udvarnak az épülethez képest igen szűk volta már a minél nagyobb telekkihasználás, sőt telekkiuzsorázás elterjedésére utal (20. kép).

Az 1815-ös év utolsó műve a kétemeletes Remold ház.[109] Alaprajzából a szépen tagolt kapualj, s a négykarú, négypilléres lépcsőház emelkedik ki;[110] homlokzata a korai klasszicista kialakítás tipikus, szép példája. Faltükrös-ívezetes és egyszerű faltükrös váltakozású földszinti homlokzata a Zels házéval azonos, s mindkettő a már említett Pollack-féle Mayerffy házra megy vissza.

1816-tól kezdve a Kálvin téri templom építése kötötte le Hofrichter erejét, s ehhez adódott 1819-ben Pest vármegye hivatalos építészévé való kinevezése, s az ezzel járó munkák. Ebben látjuk annak magyarázatát, hogy pesti lakóházépítkezései erősen csökkentek. 1816—17-ből négy-négy terve szerepel a Szépítő Bizottmány anyagában, ami a korábbi évekhez képest kevés; az 1818-ból származó nyolc terv közül pedig hat földszintes házhoz készült. 1819—20—21-ben 2—2—3 a Szépítő Bizottmányhoz benyújtott terveinek száma; azonban mind e kevés terv közül is beszélnünk kell néhányról.

1816-ban készült a négyemeletes Horváth ház terve; ez volt akkor Pesten a második négyemeletes ház[111] (21. kép). Hofrichter — úgy látszik — a szokat-

[109] Sz. B. 1490.

[110] Az érett klasszicizmusban lesz gyakori a kapualjnak keresztboltozattal való fedése; a Remold ház alaprajzi tervén ennek egyik legkorábbi jelentkezésével találkozunk.

[111] Sz. B. 1629. — Az első négyemeletes házat (Gyertyánffy ház) 1815-ben építette Dütrich József. Az ezzel kapcsolatos korabeli negatív véleményekből idéz Bierbauer Virgil: A magyar építészet története, Bp. 1937. p. 221. — 1844-ben a négyemeletes házak száma Pesten négy volt (Wohlfeilster und zuverlässigster Fremdenführer durch Pest und Ofen, 1844. p. 63.).

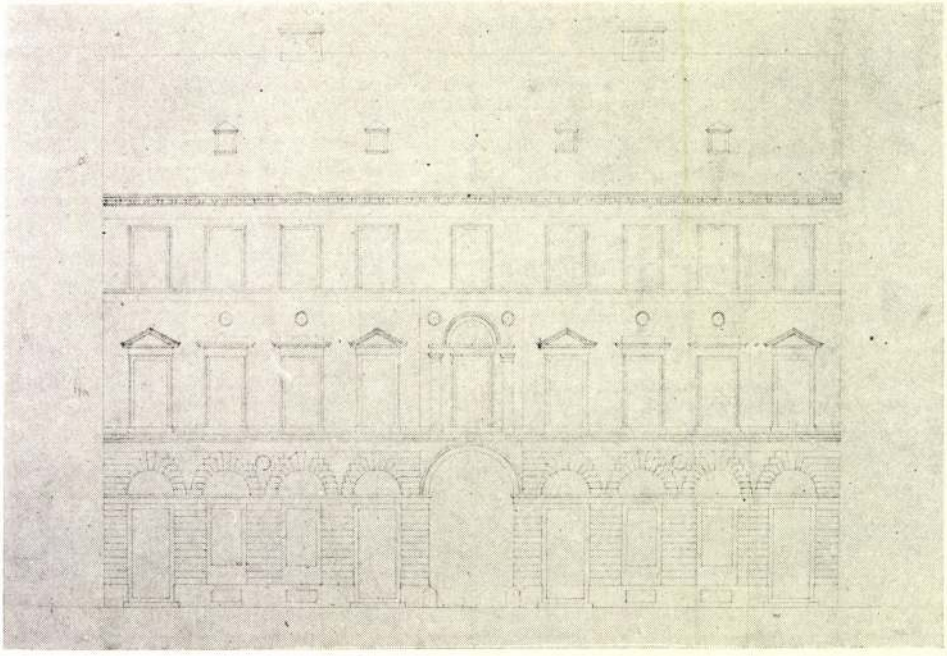

19. kép. A Scutary ház homlokzati terve

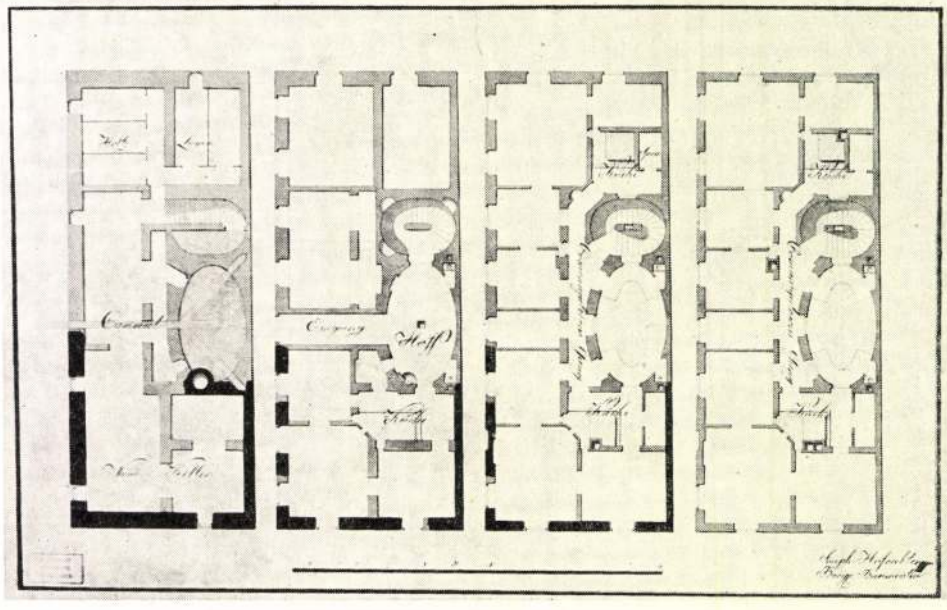

20. kép. A Grandauer ház alaprajzi terve

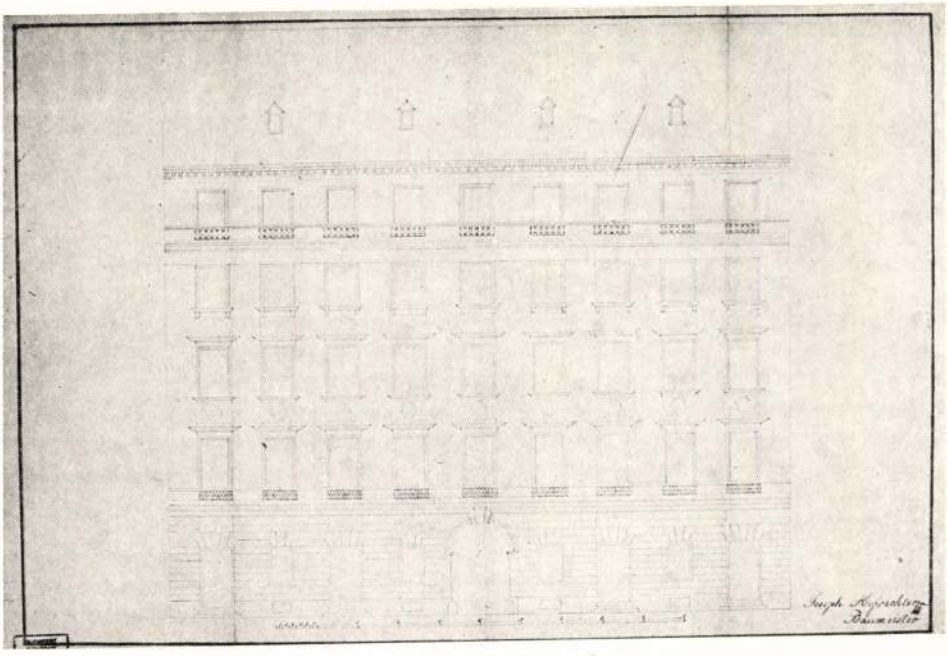

21. kép. A Horváth ház homlokzati terve

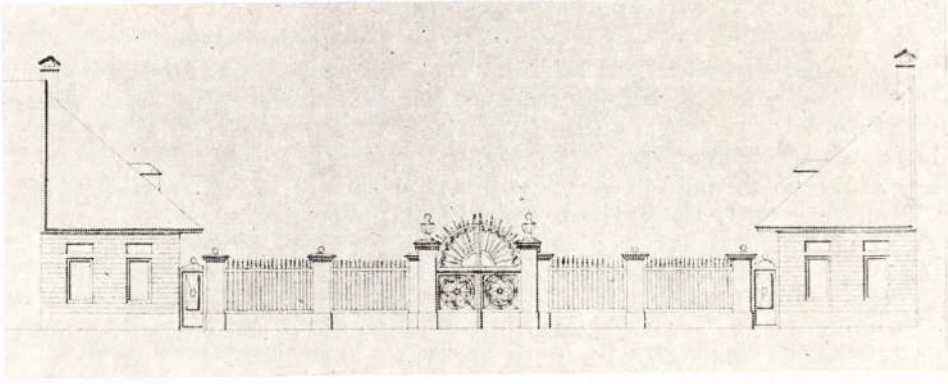

22. kép. A Kemnitzer-major terve

lan, egyben nagyszabásúnak tűnő feladat miatt eltért a legfelső emelet teljes egyszerűségének szokásos szabályától, ugyanakkor az I—III. emeleten alkalmazta a felfelé fokozatosan egyszerűsödő, osztópárkányok nélküli kiképzést; így azután az erős párkánnyal elválasztott, az ablakok alatt baluszterekkel díszített IV. emelet a szokásosnál is erősebb toldalékszerűségével megbontja a homlokzat egyensúlyát. A ház alaprajza ügyes elrendezésével tűnik ki: Hofrichter a keskeny telek keskeny utcai frontját teljes egészében megtartotta a reprezentatívabb, szebb lakószobák, illetve lakások, s az ezekhez szükséges

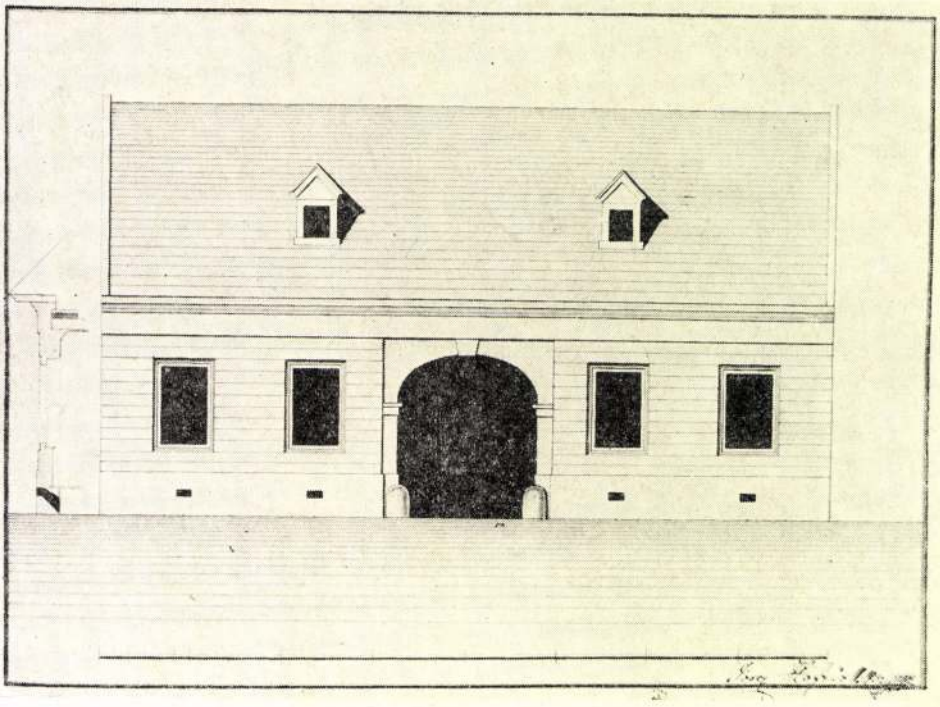

23. kép. Az Eckhardt ház terve

helyiségek elhelyezésére azáltal, hogy a főlépcsőházat az udvari oldalszárnyba tolva helyezte el. Ennél az épületnél is találkozunk a belső folyosó alkalmazásával: függőfolyosót csak a keskeny utcai és hátsó szárnyon helyezett el. Egészében az alaprajzi elrendezés Zitterbarth (II.) Mátyásnak e ház szomszédságában levő, hasonló formájú telekre egy évvel korábban készült tervét követi.[112]

Hofrichter 1817-ből származó munkái közül a Kemnitzer-féle terézvárosi majorsági épület tervét emeljük ki, melynek gondos rajzán az U alakú, az utca felé nyitott épület homlokzata szépen kialakított kerítésével és kapujával kelt figyelmet[113] (22. kép.). Hasonlóra idézünk példát Brein Ignác és Zitterbarth János munkásságából;[114] az utóbbinak tervrajza egyébként valószínűleg a gótizálás legkorábbi jelentkezése a pesti tervanyagban. Ezek a tervek a múlt századi Pestnek egy olyan jellegzetes épülettípusát rajzolják elénk, melynek ma már egyetlen példája sem áll. 1817-ben készült a kétemeletes Csák-ház terve is, melynek homlokzati kialakítása — az I—II. emelet közötti medaillon-sort kivéve — teljesen azonos a Zels házával.[115]

Az 1818-ban tervezett hat földszintes ház homlokzata az egyszerű, sávozott, néha az ablakok fölött faltükrökkel díszített régiesebb korai klasszicista kiképzéstípust mutatja: viszont gyakrabban fordul már elő az ilyen homlokzatokon

[112] Sz. B. 1369.
[113] Sz. B. 1818.
[114] Brein Ignác terve: Sz. B. 3147. (1822) Zitterbarth János terve: Sz. B. 3212. (1822)
[115] Sz. B. 1822.

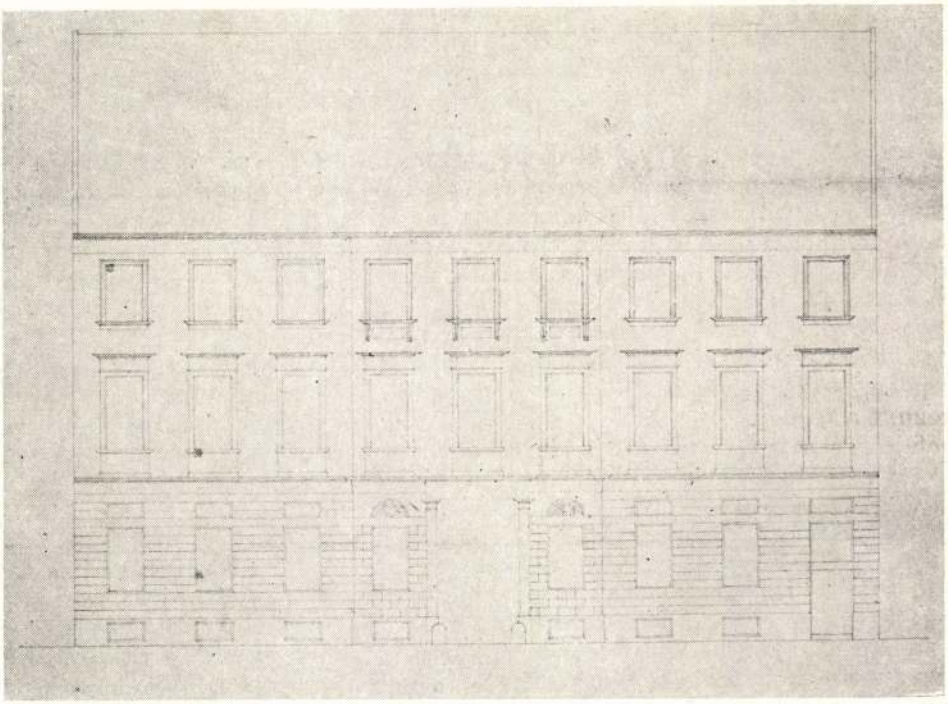

24. kép. Hofrichter saját házának homlokzati terve

is az egyeneszárású kapu (hatból négy). A másik két rajzon a homlokzat faltükörben ülő kosáríves kapujával a későbarokk motívumok továbbélését mutatja (Baier ház, Hesz ház).[116] Az ugyancsak 1818-ban készült háromemeletes Simonyi ház terve, melynek homlokzatrajza sajnos hiányzik, az udvari szárnyba tolódott főlépcsőházával, részben belső-, részben függőfolyosós kialakításával, s egész alaprajzi beosztásával (a hátsó lépcsőház, a hálószobák, a mellékhelyiségek elhelyezése) a két évvel korábbi Horváth ház alaprajzát követi, szinte másolja.[117]

Élesen megmutatkoznak a már meginduló stílusváltozás előjelei, ha egymás mellé helyezzük Hofrichter 1819-ben készült két lakóház-tervét. Az első, Eckhardt Antal terézvárosi házának terve, melyet az építőmester 1819 tavaszán adott be a Szépítő Bizottmányhoz, a korai klasszicizmusban uralkodó földszintes háztípus régies változatát képviseli[118] (23. kép). A másik, 1819 őszén készült terv (Richmann ház, a mai Kálvin téren) Hofrichternél eddig elő nem fordult, szokatlan, új motívumokat mutat; a kaput és a mellette levő két ablakot sima falmezőben aediculás motívum keretezi, s a korábban ritkán alkalmazott oldalrizalitok sávozása csak az ablakok szemöldök-magasságáig

[116] Baier ház: Sz. B. 2160. Hesz ház, Sz. B. 2210.

[117] Sz. B. 2293. — Az épületet Bierbauer tévesen a Majakovszkij u. 38. sz. ma is álló házzal azonosította. A terv és a fennálló épület közötti alaprajzi eltérések azonban kizárják ezt az azonosítást. (Bierbauer Virgil: Pesti építőmesterek munkássága 1809—1847. TBM. I-1932. p. 90.)

[118] Sz. B. 2393.

terjed.[119] A sima és sávozott, illetve kváderezett falmezőknek a rizalit-egységeken belül is meglevő váltakozása Hofrichter munkásságának második szakaszában lett gyakran alkalmazott díszítő eljárássá, amint azt a Knüpfer-ház kapcsán fentebb említettük. Ez a díszítés feltűnik Hofrichter saját kétemeletes lipótvárosi házának homlokzatán is, a kapu aediculás keretezésével együtt[120] (24. kép). A 3 + 3 + 3 tengelyes homlokzat a korábbi, sávos-faltükrös és az újabb, aediculás, kváderes-sima váltakozású kiképzést kapcsolja össze a földszinti részen; az emeleten a szokásos nyugodt ablakritmust találjuk, az I. emeleten végig egyforma, a II. emeleten egyszerűbb, de a rizalitban kissé gazdagított keretezésekkel. A ház alaprajzából az egykarú, félköríves lépcsőházat, s a félköríves kiképzésű hálófülkét emeljük ki. Itt, a Hofrichter háznál és a következő évben, 1821-ben tervezett Martsits háznál[121] jelenik meg ismét a hat, illetve hét évvel korábbi Raits ház tervével kapcsolatban már említett alaprajzi sajátság a mellékhelyiségek elhelyezésében.[122] A Martsits házon ismét találkozunk a földszinti falmezőknek az ablakok szemöldökpárkánya magasságában befejeződő sávozásával. A ház alaprajzában a kapualj és a lépcsőház gazdag térképzése tűnik fel: az oszlopokon nyugvó, egykarú félköríves lépcső már az érett klasszicizmus felé mutató megoldás.

Mint láttuk, 1819—20—21-ben új vonások tűnnek fel Hofrichter építészetében, melyek a fejlett, érett klasszicizmus uralmát megelőző stílusváltozásnak a jelei. Ezek a jelek 1822-ben már pesti lakóépületeinek egészére jellemző vonásokként jelennek meg, s ha évszámhoz kell kötnünk pályája első szakaszának lezárását, 1821-et jelöljük meg: az új formák ekkor még csak a részletekben jelentkeznek, s erősebben élnek még — elsősorban a kisebb, földszintes házakon — a régiesebb, barokk vonások is. Ennek bizonyítékaként említjük az 1821-es év utolsó művét, a Mayer ház tervét.[123]

* * *

Mivel Hofrichter pályájának első szakaszában munkásságát — nem tekintve a vármegyének épített hidakat, s a megyeháza épületein végzett javításokat — eddigi tudomásunk szerint az ismertetett polgárházak adják (s az ezektől eltérő egyetlen más típusú, nagyszabású épület, a Kálvin téri templom egészen külön problémát képvisel): az ismertetett épületek és tervek alapján összefoglaljuk Hofrichter első pályaszakaszának jellemző vonásait, s ezeknek más mesterek munkásságához való viszonyát.

A korai évekből (1808—1810) ismert tervek egyszerre mutatják a még kezdő építész kereső bizonytalanságát (a Matkovich ház két terve) és a tehetséges művész később kibontakozó tulajdonságait: a finom arányérzéket, a tagolóelemek és díszítések játékos kezelését (Szervita téri Mády ház), az alaprajzok gondos és igényes kialakítását. Egyetlen, barokkos ízű tervtől (lipótvárosi Mády ház) eltekintve a mestert már ekkor is a későbarokkban gyökerező korai klasszicizmus követőjeként ismerjük meg, időnként visszatérő barokkos vonásokkal. Ez feltehetőleg Kasselik Fidél hatásának tulajdonítható, aki tizenkilenc évvel fiatalabb sógorára a korai klasszicizmust követő művészetével erős befo-

[119] Sz. B. 2592.
[120] Sz. B. 2703.
[121] Sz. B. 3039.
[122] Vö. a 97. sz. jegyzetet.
[123] Sz. B. 3058.

lyást gyakorolhatott. Sajnos, Hofrichter vándoréveinek és legkorábbi műveinek hiányos ismerete miatt a vándorévek során gyűjtött élmények és hatások megnyilvánulásait műveiben nem tudtuk konkrétan megfogni. — 1811-től bontakozik ki igazán munkássága: ezekben az években ő építi a legtöbb nagyszabású polgárházat, s úgy tűnik, e műfajban korabeli népszerűsége Pollackéval vetekszik. A lehetőségeken belül a téralakítás kérdéseivel is foglalkozik, s különlegesen szép megoldások is kapcsolódnak nevéhez (Szemerédy ház). A korai klasszicizmus kialakult homlokzatképzésén belül kissé régies ízt ad munkáinak a figurális és ornamentális díszítések erős kedvelése, s a földszinti falsík szinte elmaradhatatlan sávozása, melyet még a vállpárkányos-ívezetes kiképzésrendszer alkalmazásakor is csak a legritkább esetben hagy el (Gyürky ház), a faltükrös-lunettás tagolástípusnál pedig soha (ellentétben például a korai években egyéb vonásokban hozzá közelálló Zitterbarth (II.) Mátyással). A földszinti falsík kváderezését igen ritkán alkalmazza (Szervita téri Mády ház, Leszár ház). Homlokzatait ritkábban tagolja rizalittal, s kedveli az egyenletes ablakritmust. 1813—14 körül homlokzattagolásában csökken a játékos jelleg, s közeledik Pollack architektonikusabb, tisztább homlokzatfelépítéséhez, bár utóbbinak a rizalittagolásban s az ablakritmusok alakításában megnyilatkozó művészi kvalitásait nem éri el. Hofrichter művészete kevesebb változatosságot mutat (a faltükrös-ívezetes földszinti tagolást pl. három tervén is teljesen azonos formában alkalmazza: a Zels, Remold és Csák ház rajzain). 1819—21 között új elemek jelennek meg művészetében, melyek már következő stíluskorszakának jelei.

Külön ki kell emelnünk végül Hofrichter rajzainak kiemelkedő, feltűnő gondosságát, mellyel a Szépítő Bizottmány első két-három évében egyedül áll, attól kezdve pedig Pollackkal együtt szerepelnek a legszebben rajzoló mesterekként. Majdnem mindig jelölték terveiken a földszinti helyiségek boltozatait, innen tudjuk, hogy Hofrichter a teknőboltozat alkalmazásában is Pollackot követte (20. kép, Pollacknál: Flexer ház 1812-ből).[124] A precíz, gondos rajz és színezés végig Hofrichter terveinek jellemvonása maradt, az ellenkező végletet leginkább Brein Fülöp és Landherr András rajzai képviselik. Hofrichternél a gondos rajz részletességgel is párosult, alaprajzain nemcsak a szokásos konyhákat, kályhákat, mellékhelyiségeket, hanem gyakran a hálófülkét (az ágy helyének jelölésével), az ehhez kapcsolódó toilette-fülkét, a kutat, sütőkemencét, az istállókban a lóállásokat stb. részletesen és gondosan jelölte, ugyanígy homlokzatain a szobrászati díszt mindig részletesen, végig megrajzolta, ellentétben más mesterekkel, akik gyakran éppen csak jelezték ezeket.

A Kálvin téri református templom

Véleményünk szerint a Kálvin téri templom építése Hofrichter munkásságának jelenleg megoldatlan kérdése. A Szépítő Bizottmány tervanyagában Bierbauer Virgil találta meg a templomnak Hofrichter által aláírt beadványi terveit (ezek közül az alaprajzot a 32. képen közöljük), s ennek alapján az épület tervezését teljes bizonyossággal Hofrichternek tulajdonította, szemben a korábbi szerzőkkel, akik hol Balla Antalt, egy korábbi terv készítőjét, hol

[124] Sz. B. 742. — A tervet ismerteti Zádor, Pollack, p. 149—150.

Pollackot emlegették az épület szerzőjeként.[125] Schoen Arnold a templomról írt munkájában szintén Hofrichtert nevezi meg az épület tervező mestereként; Bierbauer is és ő is közli a templom Hofrichter-féle tervrajzait.[126] (32. kép) Schoen Arnold tanulmányában azonban felbukkan Hild Vince neve is: ő ellenőrizte az 1816 májusában meginduló alapozási munkákat.[127] Zádor Anna a magyar klasszicizmus összefoglaló feldolgozásában csatlakozik az előbbi szerzőkhöz, s a Kálvin téri templomot Hofrichter fő műveként tárgyalja, s az először általa közölt, ennek ellentmondó új adatot nem tartja olyan súlyúnak, hogy Hofrichter szerzőségét megkérdőjelezze. Az új adat a következő: „1824-ben a templom már tető alatt áll ugyan, de a boltozás kérdésében keletkezett zavarok miatt bizottságot kell kiküldeni. A nádor megbízásából Svoboda János, az Országos Építészeti Hivatal igazgatója száll ki, aki jelentésében a boltozat súlya okozta falrepedéseket az „ursprünglich Hildischer Entwurfs-Plan" hibáira vezeti vissza és jelenti, hogy Hofrichter („werkführender Baumeister") a kapott utasítások szerint fogja a hibákat kijavítani. Az a körülmény, hogy Hofrichter nem hivatkozik már előzőleg a Hild János-féle tervre, e korábbi terv jelentőségét csökkenti".[128] — Az idézett rész alapján (melybe téves valószínűsítés alapján került Hild János neve Hild Vincéé helyett) úgy éreztük, hogy Svoboda jelentésében a Hild-tervre való hivatkozást nem indokolt tévedésnek, vagy jelentéktelenebb körülmények felnagyításának tekinti, s ezért kutatásunk során igyekeztünk ellenőrizni az idézett adatokat. A vizsgálatról szóló jelentés igen határozottan beszél a Hild-féle tervről, mely az építkezés alapjául szolgált, s a jelentés mellé egy tervrajz is csatolva van, melyet az Országos Építési Igazgatóság — valószínűleg maga Svoboda — készített a repedezett boltozat kijavítására[129] (25. kép). Felbukkant azonban ennél érdekesebb adat is, mely szerint a templomhoz 1815—16 telén „Hild Vince Architectus" készített tervet, melyért az egyház 300 Frt-ot fizetett neki. Hofrichter a kivitel körüli munkákkal volt megbízva, s vele készíttették el a Szépítő Bizottmánynak szóló beadványi tervet, melyet a gyülekezet lelkésze személyesen a palatinusnak akart átadni; ezután a meginduló munkálatokban ismét „Hild Vince Architectus úr"-é a vezető szerep.[130]

Ezen adatok ismeretében Hofrichter szerzősége a templommal kapcsolatban teljesen bizonytalanná vált. Biztos az, hogy az egyház eredetileg Hild Vince tervét fogadta el, s valószínű, hogy a kivitelt ennek alapján kellett végeznie Hofrichternek. Bizonyos az is, hogy aláírásával Hofrichter adta céhbeli mesterjogát a tervnek a Szépítő Bizottmány előtt való jóváhagyatáshoz; az aláírás viszont, éppen az ilyen esetekben semmiképpen sem bizonyítja az aláíró szerző-

[125] Sz. B. 1648. — A tervek elvesztek, fényképeik, illetve ezeknek negatívjai a BTM tulajdonában megvannak. Bierbauer, Kasselik—Hofrichter, p. 68.

[126] Schoen, 3—4. kép.

[127] Schoen, p. 8—9.

[128] Zádor—Rados, Klasszicizmus, p. 125.

[129] OL. Nádori Levéltár, 1824. Pol. 916.

[130] Schoen Arnoldnak a templom monográfiájához készített jegyzeteiben (melyek jelenleg mint közgyűjteményi anyag, a kutatás számára a BTM Középkori Osztályán hozzáférhetők) szerepel az egyházi jegyzőkönyv néhány tétele: „1816. jan. 18. Templom rajzolatjának elkészítéséért Hild Vince architectus úrnak remuneratio fejében 300 frt. — febr. 2. Hofrichter József kőműves mesternek mészgödrök ásásáért 96,50. — ápr. 16. Hofrichter építő mester készítsen mielőbb planumot, hogy Báthory Gábor mielőbb átnyújthassa személyesen a palatinusnak. — máj. 12. A már elkezdett templom két öllel hosszabb legyen, mint az eddig való plánum szerint lett volna, hogy azon planumot Architectus Hild Vince úr ezen megállapítás szerint alkalmazhassa . . ."

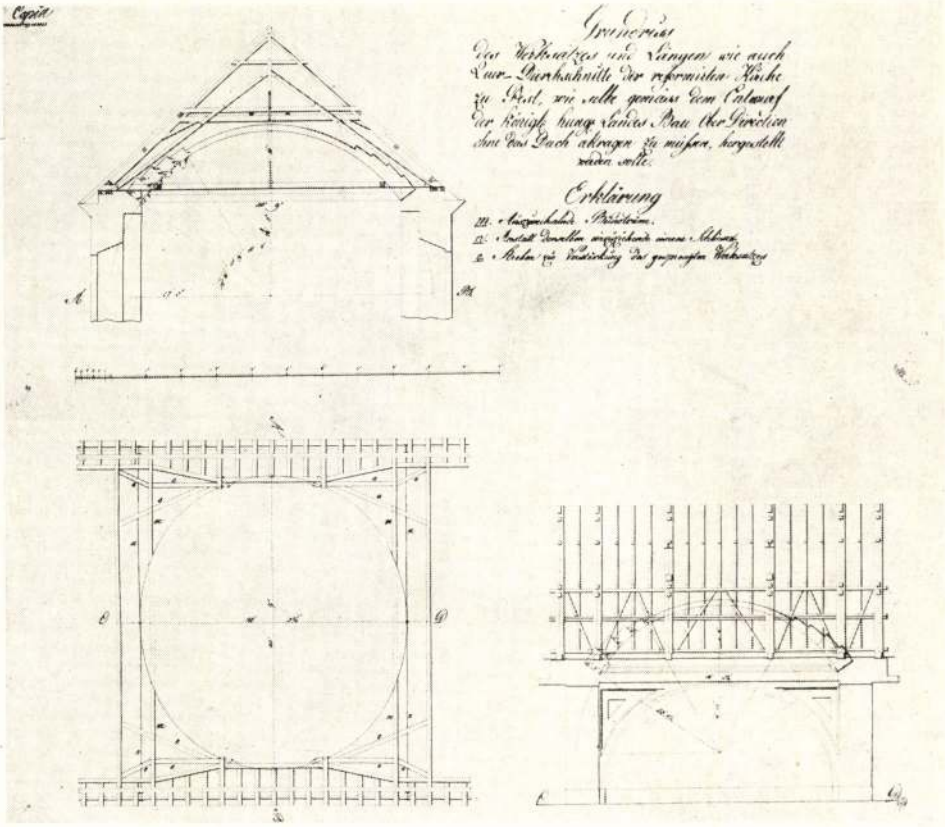

25. kép. Az Országos Építészeti Igazgatóság terve a Kálvin téri templom boltozatának kijavításához

ségét Természetesen lehetséges, hogy Hofrichter eltért a Hild-féle eredeti tervtől, esetleg már a beadványi terv megrajzolásakor (ez a kevésbé valószínű, hiszen még ezután is Hild vezette a munkát) — vagy inkább a hosszan húzódó kivitelezés folyamán; azonban éppen a kritikus kérdést, az eltérés mértékét nem tudjuk eldönteni Hild Vince tervrajzának ismerete nélkül. A problémát tehát egyelőre nyitva kell hagynunk; megjegyezzük azonban, hogy az eddig ismert adatok alapján a templom tervezésében Hild Vince szerepét a Hofrichterénél jelentősebbnek érezzük, s a végső értékelésnél a templom belső térhatásának szempontjából figyelembe kell majd venni a Svoboda-féle javítási terv jelentőségét is.

2. *Pályájának második szakasza (1822—1835)*

Pesti lakóházak

Az eddigi irodalom Hofrichter 1821 utáni munkái közül csak a megyeháza lakóépületének építését, s a Károlyi-palota kiviteli munkáinak vezetését említette. A kiskunlacházai református templommal, s a kecskeméti régi református

kollégiummal kapcsolatban Hofrichter szerepe nem volt ismert, pesti lakóházai pedig ebben az időben szinte kivétel nélkül kisebb léptékű, többnyire földszintes épületek voltak, s ezeket a vázlatosabb összefoglalások nem vették figyelembe.

Véleményünk szerint azonban még egy vázlatos áttekintés szempontjából is figyelmet érdemelnek ezek az épületek. A polgári lakóház volt az az épülettípus, mellyel Hofrichter munkásságának minden időszakában viszonylag egyenletesen foglalkozott; s bár 1821 után, az említett nagyobb munkák miatt pesti lakóházainak száma a korábbi időhöz képest csökkent, s általában csak földszintes épületekről van szó — mégis, a stílusváltozások folyamata, a változások hatásai, az új elemekkel való kísérletezés, azaz Hofrichter építészetének alakulása ezekben a művekben követhető a legjobban és a legfolyamatosabban. Említett, s később tárgyalandó nagyobb munkái különböző okok miatt erre kevésbé alkalmasak.

Az 1822-es évből hat Hofrichter-tervet ismerünk: az első egy Molnár utcai emeletráépítés Martinelli Antal részére,[131] a többi földszintes, egyszerű lakóház. Alaprajzaik igénytelenek s csupán rajzbeli gondosságuk érdemel figyelmet. A homlokzatok viszont — bár elvétve feltűnik a korábban általános sávozott-faltükrös típus is — többségükben újak, érdekesek, gyakran szokatlanok és egyéniek: az új elemekkel való kísérletezésnek, egyedi variációk kialakításának, s néha a stíluskeresés bizonytalanságának jeleit mutatják. Így a Maurer János stukkóműves (Hofrichter munkatársa a Kálvin téri templom belső díszítésében) számára tervezett terézvárosi ház homlokzata az aediculás motívummal keretezett, egyeneszárású nyílásokat kombinálja a sávos falszakasszal keretezett, lunettás zárású nyílásokkal; a karakteres aediculás motívum a sávozott és sima falfelületek dekoratív váltakozásával furcsa, szokatlan összhatást ad.[132] A különböző textúrájú falsíkok váltakoztatásával kísérletezik az építőmester a Meyer Mihály számára tervezett kis sarokház homlokzatán is; itt a sima és a sávozott mellett a kváderes falfelület is megjelenik. Az egyenletes tengelytávolságú öttengelyes homlokzat középső három ablakát ívezetes kiképzéssel és erősebben tagolt szemöldökpárkány-szakasszal a Pollack-i hármasmotívum elnyújtott változatává vonja össze.[133] Szintén hármasmotívumot találunk Weiss János Dob utcai földszintes sarokházának négytengelyes homlokzatán, s megvan a sima falmezőben sávos falszakaszokkal keretezett ablakkialakítás is (26. kép). Hofrichter ekkori munkái közül egyedül itt jelenik meg az ornamentális szobrászi dísz, s játékos, atektonikus alkalmazásával utoljára emlékeztet korai műveire. A furcsa kis homlokzat összhatása nem szerencsés, sőt kifejezetten zavaros, s a bizonytalan stíluskeresés legfeltűnőbb példája: a hármasmotívum egészen külön, csak önmagában arányos egységet képez, melyet a homlokzat többi részével nem sikerült összhangba hozni; a megszakadó párkány és a különálló ablak kialakítása pedig értelmetlen, még önmagában sem arányos.[134]

Furcsa és szokatlan motívum tűnik fel az 1822-es év utolsó épületén, a Resch házon,[135] s az 1824-ben épült Schneider-házon.[136] Az előbbin a homlokzat két oldalán, az ablakok felett, utóbbin a kapu felett boltívet utánzó, de egészen

[131] Sz. B. 3170.
[132] Sz. B. 3197.
[133] Sz. B. 3198.
[134] Sz. B. 3246.
[135] Sz. B. 3287.
[136] Sz. B. 3501.

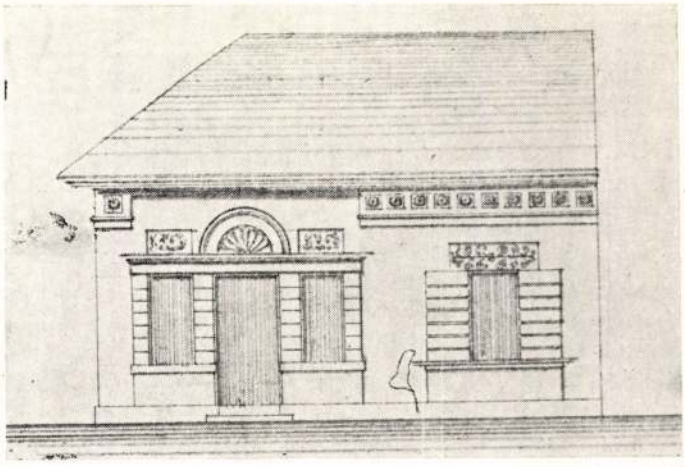

26. kép. A Weiss ház homlokzati terve

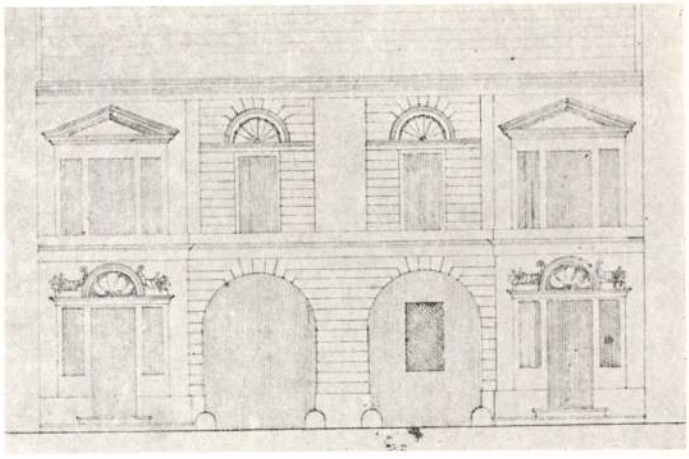

27. kép. Brein Ignác tervrajza

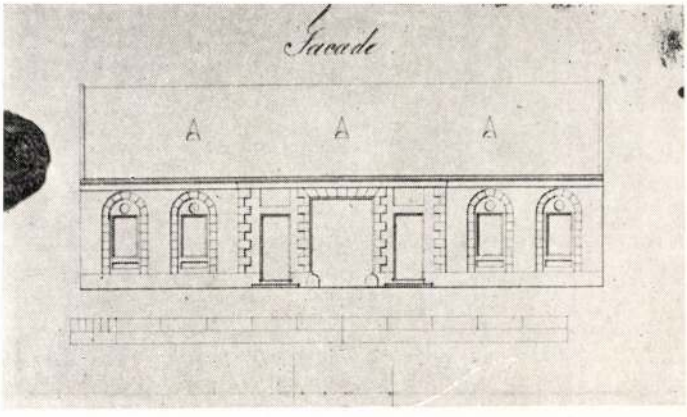

28. kép. A Moravetz ház terve

laposan elfekvő kváderezés helyezkedik el, mely a közvetlenül szomszédos ablaknyílásokat is összefogja. Furcsa és egyedi tagolás — más mestereknél hasonló példát nem találtunk.

E néhány, egyébként igénytelen épület homlokzatának aránylag részletesebb tárgyalásával a stílusváltozás szakaszának átmeneti, kísérleti jellegű vonásait igyekeztünk megmutatni Hofrichter munkáiban. A szokatlan, új elemekből idővel tiszta, harmonikus megoldások is létrejöttek; ennek példájaként említjük a jóval később, 1830-ban tervezett, szintén földszintes Moravetz ház kedves, jó arányú, kellemesen tagolt homlokzatát[137] (28. kép).

Az 1823—28 közötti időből Hofrichternek igen kevés tervét ismerjük; munkássága azonban valószínűleg gazdagabb volt, mint ahogy e néhány terv alapján gondolnánk.[138] Az egész időszakból összesen két tervét őrzi a Szépítő Bizottmány anyaga: az egyik a már említett Schneider ház terve, a másik egy jelentéktelen pajtaépület 1827-ből. Ezeken kívül négy építkezés irataiból tudjuk, hogy Hofrichter volt az építőmestere.[139] Ezek egyike Fejér István Sándor utcai házának kibővítése és átalakítása, melynek tervét megtaláltuk Hofrichter testamentumában; sőt, a terv egy másik példánya is előkerült a pesti tanácsi iratokból.[140]

1829-től kezdve ismét több lakóháztervét ismerjük Hofrichternek: ezek többsége is földszintes épülethez készült. Összességükben az érett klasszicizmus vonásainak megjelenése a jellemző rájuk. Az építőmester már tiszta, érett formájában alkalmazta az ívezetes-vállpárkányos kiképzést (a már említett Fejér ház is ennek példája, ugyanígy a Baldácsy ház udvari kiépítése 1832-ből[141]), s gyakran tagolta épületeit az egész homlokzaton végighúzódó falpillér-sorral (Némety, Giergl, Most, Preysz ház[142].). Arányérzék, a tagolások finomsága éppúgy jellemző Hofrichter e késői műveire, mint korábban; a már említetteken kívül utolsó műve, a Nessy kéményseprőmester részére készített földszintes ház terve is bizonyíték erre.[143] Terveinek rajzbeli gondossága az egyébként igénytelen épületek alaprajzain is feltűnő.

[137] Sz. B. külön sorozat 116. — A kísérletező, új elemeket többé vagy kevésbé szerencsésen alkalmazó periódus más mesterek munkásságában is bekövetkezett ekkortájt; Dütrich, Sambelli, Zitterbarth (III.) Mátyás, Brein Ignác tervei között találtunk olyanokat, melyek közel állanak Hofrichter tárgyalt műveinek jellemvonásaihoz. Dütrich és Sambelli 1822-ben, ill. 1823-ban, Hofrichterrel egy időben, s nála szerencsésebben alkalmazta a sávos és sima felületek váltakoztatását, a nyílásoknak sávos falmezővel való keretezését, a hármasmotívumot, figurális és ornamentális díszt, míg pl. Brein Ignác még 1830-ban is küszködni látszik egy tervén ezeknek a motívumoknak az összhangba hozásával (27. kép, Sz. B. külön sorozat 140.). — Zitterbarth (III.) Mátyás egyik 1828-ból való terve a sávos nyíláskeretezésű, falpillérekkel tagolt homlokzat szép példája (Sz. B. 4334.).

[138] A Szépítő Bizottmány tervanyaga 1823—1828 között igen hiányos; az iratok, jegyzőkönyvek megvannak, de a tervek nagy része elveszett vagy lappang, az iratok pedig igen ritkán említik az építőmester nevét. Igen sok olyan építkezésről tudunk tehát, melynek mesterét nem ismerjük: ezek között Hofrichter munkái is rejtőzhetnek.

[139] Sz.B. 3499, 3838, 3847, 4158.

[140] Pesti test. et inv. a. n. 2115, fol. 661, és P. t. i. Int. a. m. 4294, II. csomó, fol. 258. — E lapok egyikén sincs semmi rájegyzés, mely arrra utalna, hogy e tervek a Szépítő Bizottmány anyagából kallódtak volna el. A testamentumban talált lap valószínűleg az építőmester kiviteli példánya, a másik a tulajdonosé lehetett. A terv egyébként igénytelen, földszintes épületet mutat.

[141] Sz. B. kül. sor. 226.

[142] Sz. B. kül. sor. 24, 44, 132, 219.

[143] Sz. B. kül. sor. 350. Ez a terv, eddigi ismereteink szerint Hofrichter utolsó műve; az ezután beadott egyetlen építési kérelméhez nem saját kezű terv tartozik (Sz. B. kül. sor. 352).

A kiskunlacházi református templom (1820—1824)

Kiskunlacháza eredetileg a Duna partján települt község volt, s az árvizek elől települt át mai helyére 1742-ben. Ekkor építette a község, illetve az ezzel gyakorlatilag azonos református gyülekezet első templomát,[144] melyet 1772-ben Paithmüller József pesti építőmesterrel kibővíttettek.[145] Hamarosan ez a templom is szűknek bizonyult, és 1820. május 14-én az eklézsia vezetői — valószínűleg a pesti református templomnál végzett munkája ismeretében — Hofrichter Józseffel kötötték meg az új templom építésére szóló szerződést (sajnos, a szerződéshez tartozó tervrajz nem maradt meg).[146] A templom alapkövét 1820. május 27-én tették le,[147] s az építkezés jól haladt, mert 1821. március 16-án a templomhajó tetőzetének elkészítéséről kötöttek szerződést Schmidt András ráckevei ácsmesterrel, akinek a szerződéshez kapcsolt részletes, színezett, feltűnően szép és gondos rajza fennmaradt[148] (31. kép). 1822. szeptember 14-én Hofrichterrel kötöttek újabb szerződést, a „már elkezdett templomban megkívántató Karok, Catedra úgy a Torony frontya" csináltatása felől.[149] 1824. június 28-án szerződtek a toronysisak elkészítésére, ismét Schmidt Andrással,[150] s a toronygomb 1824 szeptember 22-én került fel a teljesen elkészült épületre.[151]

A kiskunlacházi templom, a pestivel ellentétben, külső és belső építészeti kialakításában, tervezésében és kivitelezésében, teljes egészében Hofrichter műve.

[144] Megyei Ltár, Kiskunlacháza mezőváros régi iratai, P./3/50.

[145] Uo. P/3/50, és I/2/1—9. — Dercsényi Dezső (szerk.): Pest megye műemlékei, I. (Bp. 1958, Akadémiai Kiadó), p. 448—450. közli az 1772-es, Paithmüller-féle építkezés adatát, de érthetetlen módon a mai templom építésére vonatkozólag, holott nyilvánvaló, hogy e tisztán klasszicista épület 1772-ben nem épülhetett.

[146] Uo. S/4/123. fol. 2—3. A Hofrichterrel kötött szerződés: „ . . . ezenn Helységbe még 1772 esztendőben Isten Dicsőségére szenteltetett Templomunk a Nepességhez képest felette szűk lévén annak Nagyobbittatása felől Hofrichter Jósef Pesti Lakos és Építő Mester Urral következő pontok alatt edgyeztünk meg jelessen: 1. . . . 6 öl 2 Such magasságra emeltessen, az egész épület bolthajtás alá vétetvén. A torony pedig a Nap keleti részére helyeztetvén 14 öl magasságú légyen, — úgy hogy az egész templom külső világossága 20 ölnyi hosszúságra terjedjen. Szóval a Delineált Planumnak minden Lineáji be tellyesíttessenek. . . ."

[147] A Latzházi Reformata Szent Ekklésia Protocolluma (a kiskunlacházi ref. lelkészi hivatalban), p. 417: „NB. A Templom Fundamentuma 1820 — Esztendei Május 27-dikén tevődött le. . . . "

[148] Megyei Ltár, Kiskunlacháza mezőváros régi iratai, S/4/127. „Templom tetejéről kötött Contractus Schmidt Ácsmesterrel" 2. pont: „Köteles legyek a Tetőt mindenben e jelen Contractushoz kaptsolt tulajdon Rajzom szerént elkészíteni . . . " Uo. S/4/126: „Templom tetejéről készült Rajzolat"

[149] Uo. S/4/123, fol. 1. „Az ujonnan építendő Templomba levő Kar, Catedra és Torony frontya felett kötött Contractus . . ." „Edgy részről én Hofrichter Jósef Pesti Építő Mester Privilegiált Kis Kun Laczházán általam már el kezdett Templomban meg kívántató Karok, Catedra, úgy a Torony frontya csináltatását oly móddal fel vállaltam, hogy az Ekklesia summásan fizessen ezenn Munkáért 1500 ezerötszáz Vezedula forintokat, kötelezvén magamat arra, lör Hogy a Kart a Templom Napkeleti és Napnyugati részén az egész bolt hajtást tartó 2^k oszlopig 16 tízen hat 2 suchos oszlopokra bolthajtásra a leg csinosabb és leg újabb gustus szerént építeni . . . 2or A Catedrát — a majdan bé mutatandó planumok közül edgyet választván az Előljáró Urak — oszlopokra készíteni, nem külömben 3or A Torony frontyát is — a most bemutatott újj planum szerint — a fellyebb ki alkudott Summában kötelezem el készíteni . . ."

[150] Uo. S/5/132. „Torony építésről kötött Contractus Schmidt András Ráczkevi Ácsmesterrel"

[151] A toronygombban talált egykorú irat adata. A Presbireti Jegyzőkönyvbe bejegyezve 1913. szeptember 28-án (Kiskunlacháza, Református lelkészi hivatal)

29. kép. A kiskunlacházi református templom

Sajnos, az első szerződésben többször is említett „delineált plánum", mely valószínűleg alaprajzi tervet jelentett, nem maradt fenn; a megmaradt gondos, de befejezetlen, színezetlen homlokzati rajz pedig nincs szignálva; ezt azonban

30. kép. Hofrichter terve a kiskunlacházi templom tornyához

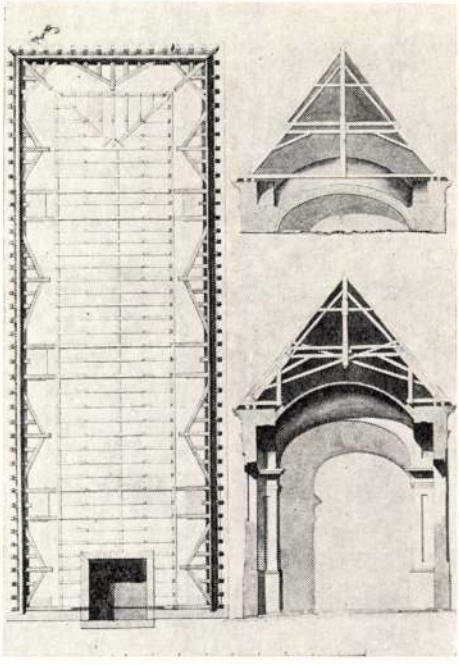

31. kép. Schmidt András terve a kiskunlacházi templom hajójának ácsmunkáihoz

meglehetős biztossággal Hofrichternek tulajdonítjuk[152] (30. kép), s egyéb körülmények alapján is biztosak vagyunk abban, hogy a templom terveit Hofrichter készítette.[153]

[152] A probléma az volt, hogy a terv Hofrichter vagy Schmidt András rajza-e (mind az 1822-es, mind az 1824-es szerződés beszél tervrajzról). A szóban forgó fennmaradt rajz hátoldalán az egykorú levéltári rendezés felirata: „Az újj Torony Rajzolattya 1824." Véleményünk szerint azonban ez a rajz mégsem lehet az 1824-es ács-szerződés melléklete, mert amikor e szerződést megkötötték, 1824 júniusában, a templom — a toronysisakot kivéve — már gyakorlatilag teljesen készen kellett hogy álljon; a rajzon viszont a főpárkány fölötti részeken a megépült állapothoz képest olyan eltérések vannak, melyek arra mutatnak, hogy a rajz a főpárkány fölötti részek kivitelezése előtt készült, s az eltérések a kivitel során történt módosításokból adódtak (az oromzat szélein levő voluták megváltoztatott kiképzése, az oromzat tört vonalának egyszerűsítése stb.). A főpárkány alatti homlokzatrész rajza viszont oly mértékben megegyezik a megépült állapottal, hogy — ismerve az akkori kivitelezési gyakorlatot — biztosra vehetjük, a rajz készülésekor a templom homlokzata a főpárkány magasságáig már állott. Ebből világosan adódik, hogy a rajz az 1822-ben Hofrichterrel kötött toronyépítési szerződéshez tartozik, s a hátlapján levő felirat évszáma az építkezés befejezése után a levéltárba való elhelyezés idejét jelenti.

[153] A város iratainak és tanácsi jegyzőkönyveinek gazdag anyaga más építőmester szerepére semmiféle utalást nem tartalmaz. Nem is valószínű, hogy a gyülekezet más mestertől, illetve „Architect"-től kétre volna a rajzokat: az ő számukra a pesti mester rangos szakember volt. — A templom külső kialakítása is Hofrichter ekkori munkáinak jellemvonásait mutatja, elsősorban a sima, sávozott és kváderezett falfelületek játékában. — A kőfaragó számára is Hofrichter adta a rajzot: „A fentebb leírt Kőfaragó munkát az építő Mester Ur elől mutatott rajza szerént . . . Edgy Ezer száz Vczédula forintokért felvállaltam . . . " (Joseph Feszl kőfaragó szerződése a templomtorony kőfaragó munkáira, 1824. május 26-án. Uo. S/5/133, fol. 1—2.)

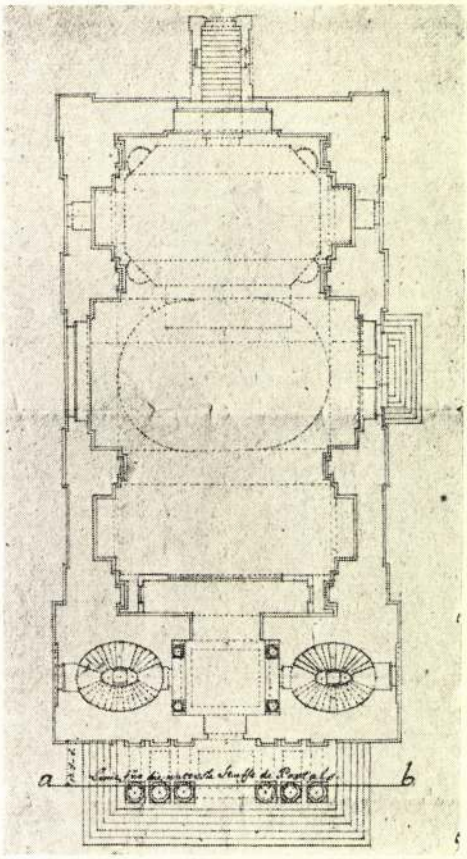

32. kép. Hofrichter—Hild Vince: A Kálvin téri templom alaprajzi terve

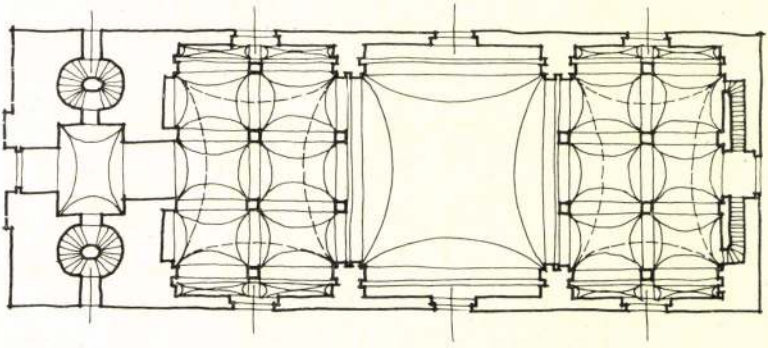

33. kép. A kiskunlacházi templom vázlatos alaprajza

A templom alaprajzának a Kálvin téri templom tervével való hasonlósága első látásra is feltűnő, s biztosra vehető, hogy az építőmester nemcsak saját hajlandóságából, hanem az építtetők kívánságára is a pesti templomot tekin-

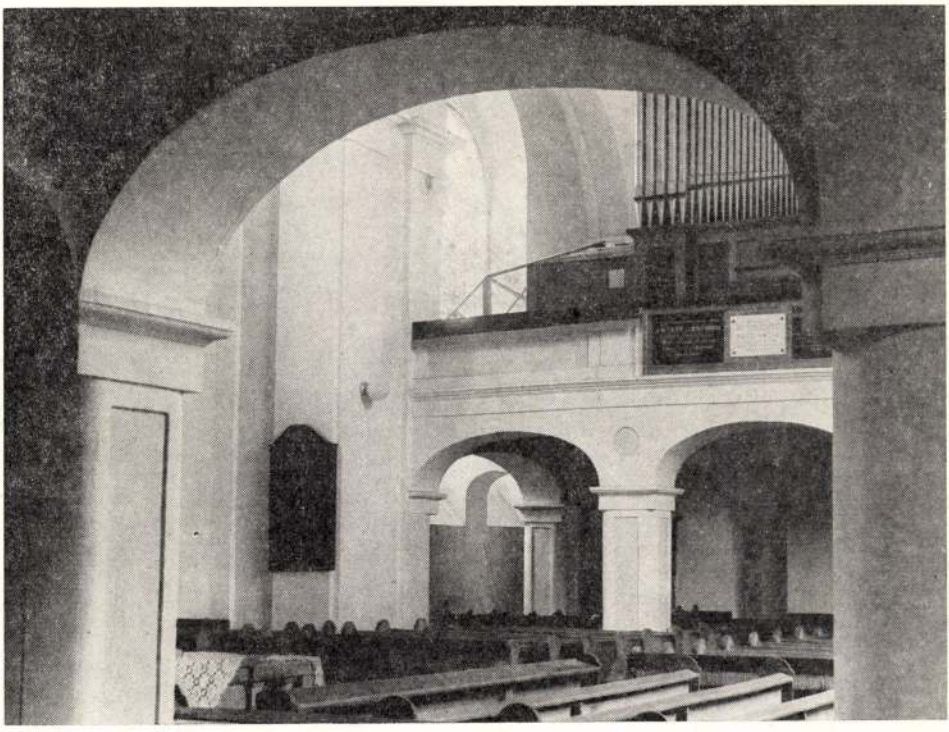

34. kép. A kiskunlacházi templom belső képe

tette mintának (látni fogjuk, hogy ez nem szolgai másolásban nyilvánult meg, s a helyi, szerényebb igényekhez való alkalmazkodás mellett sok vonatkozásban a pesti templomnál nagyvonalúbb, szerencsésebb építészeti alkotás jött létre). Az alaprajzi hasonlóság még élesebben megmutatkozik, ha tekintetbe vesszük, hogy a karzatok építését csak 1822-ben rendelte meg a gyülekezet; a templom eredetileg készült alaprajzát, illetve belső terét tehát a karzatok nélkül kell elképzelnünk. Ebben a formájában a templom különlegesen szép térhatású, tágas belső terű épület lehetett; terének alsó részét azonban jelenlegi formájában erősen beszűkítik a két szélső boltszakasz teljes szélességét elfoglaló kétmenetes karzatok (melyeknek kialakítása önmagában véve nagyon szép, az építőmester finom arányérzékére vall). A térhatás megszegényedéséért nem Hofrichter a felelős: a karzatok ilyen formájú beépítését a gyülekezet vezetősége kívánta meg[154] (32—34. kép).

Homlokzati kialakításban már halványabb a pesti templommal való hasonlóság, s csak a részletekben mutatkozik meg; a homlokzat egészében előnyösen tér el a pesti példától. Nem találjuk meg a Kálvin téri templomnál meglevő, s Hofrichterre nem jellemző kváderes faltagolást; ehelyett a sima, sávozott és

[154] L. a 149. sz. jegyzetben idézett szerződést; a két végén karzatos, hosszhajós protestáns templomtípusra vonatkozólag vö. Bibó István: Az Alföld későbarokk és klasszicista építészetének néhány kérdése, Építés- és Közlekedéstudományi Közlemények, 1967. 3—4. sz. p. 525—564.

35. kép. A pesti megyeháza hátsó homlokzata

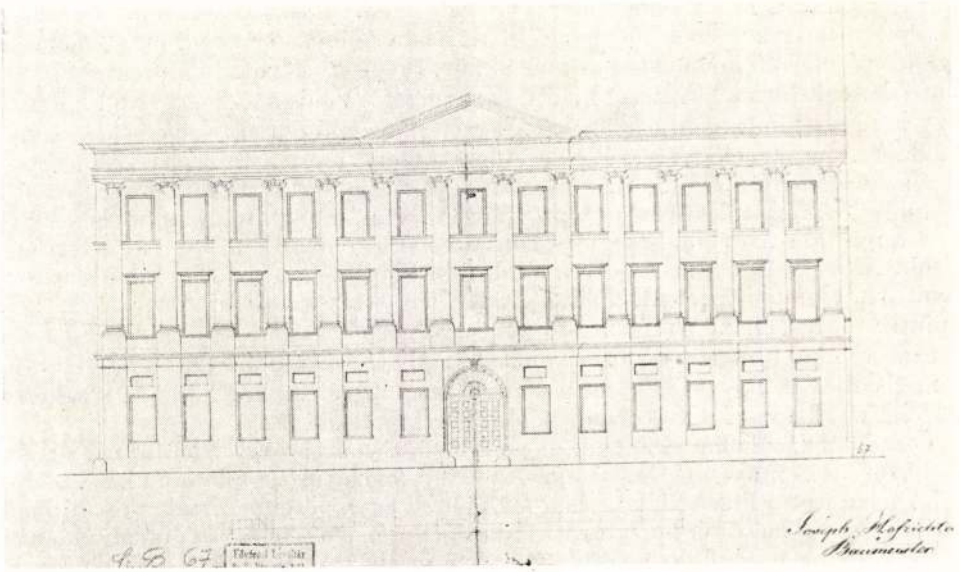

36. kép. Hofrichter beadványi terve a megyeháza hátsó részéhez

kváderes falfelületeknek Hofrichterre jellemző dekoratív váltakozása érvényesül. A két templom kapujának keretezése és lezárása erősen hasonlít; a portikuszt viszont Lacházán sokkal szervesebb megoldás helyettesíti: ión fejezetű kettős falpillérekkel kialakított, rizalitszerűen előrelépő kiképzés, golyvázódó főpárkánnyal; ez a tagolás azáltal, hogy a kapu fölötti lunetta-ablakot is magába foglalja, felfelé folytatódhat, s a szintén kissé előrelépő torony-falsíkba átvezetve a toronynak mintegy talapzatát alkotja. Ez a megoldás a pesti templomterv homlokzathoz ragasztott portikuszával szemben sokkal szervesebb, egységesebb, architektonikusabb kialakítást nyújt (29—30. kép).

A toronysisak eredeti formájára, s abban Hofrichter szerepére a homlokzati rajz, s az iratok elszórt adatai alapján csak következtetni tudunk. A jelenlegi sisak 1913-ban készült, de már 1868-ban is volt egy alapos sisak-renoválás, s úgy látszik, hogy egyik alkalommal sem igyekeztek hitelesen megtartani a korábbi sisakformát.[155] A Hofrichter-féle homlokzatrajz magas, karcsú toronysisakja a falfelületek tiszta klasszicizmusával teljesen ellentétes későbarokk

[155] 1912-ben határozta el a presbiteri gyűlés, hogy a tornyot „lehetőleg a jelenlegi, az egész környéken általános tetszésnek örvendő alakjában újraépíttetti" (Presbiteri Jegyzőkönyv a Lelkészi Hivatalban, 1913. december 30-i bejegyzés). — Nehezen tudjuk elhinni, hogy a mai sisak nehézkes, aránytalan formája azonos lenne az általános tetszésnek örvendő korábbival; hajlunk annak feltételezésére, hogy az azonosságot igen tágan értelmezték. — Az 1913-as munkák során a toronygombból két irat került elő, melyeket 1913. szeptember 28-i kelettel bemásoltak a presbiteri jegyzőkönyvbe. Az első 1824. szeptember 22-én, a toronygomb felhelyezésének napján kelt; a templom építésével kapcsolatos emlékirat és imádság, rövid jegyzetben az építő- és ácsmester nevének megemlítésével. A második irat 1868-ból származik; e szerint 1867-ben elhatározták a toronysisak bebádogoztatását, mert roskadozó állapotban volt. Korcsák József pesti bádogos a zsindelytetőt leverette, s a tornyot újra deszkáztatta, bebádogozta és a levett gombot aranyozva visszahelyezte.

formájával arra mutat, hogy kialakításában nem a korszak és személy szerint az építőmester ízlésének megfelelő klasszicista felfogás érvényesült, hanem az alföldi városainkban elterjedt, s még akkor, 1810—20 körül is alkalmazott késő-barokk sisak-forma követését kívánta az építtető. Valószínű, hogy ez a kívánság egy konkrét minta előírásában jelentkezett; hasonló esetekre sok példát ismerünk.[156] A minta előírása szóbelileg történhetett, mert a toronyépítési szerződés szövegében az előírás már nem szerepel, csupán „a most bemutatott újj planum"-ra történik hivatkozás; így nem tudjuk, melyik templomtorony lehetett a minta, s azt sem, hogy a rajzon látható formában épült-e meg a toronysisak. Az 1824-es ács-szerződés a sisak mintájául a fülöpszállási templom tornyát írja elő, ennek jelenlegi sisakja azonban — az irodalom szerint 1812-ben épült[157] — a lacházi templom szóban forgó rajzával semmi közös vonást nem mutat. Sokkal több a rajz közös vonása pl. a kunszentmiklósi református templom sisakjával, mely 1819-ben a torony megmagasításakor készült, s a késő-barokk sisaktípus XIX. századi példái közé tartozik.[158]

Összefoglalásul elmondhatjuk, hogy a lacházi templom Hofrichter ma ismert és bizonyított műveinek legjobbja. A pesti református templomnál kisebb léptékű feladatot a külső kialakításban amannál egységesebben, nagyvonalúbban oldja meg, s a belső tér korlátozott hatásáért nem ő a felelős: az épületnek azon részeit tekintve, ahol nem kötötték meg a gyülekezet vezetőségének előírásai, harmonikus, egységes, tiszta alkotást hozott létre.

A pesti megyeháza lakóépülete

A szakirodalom Hofrichter egyik legjobb műveként tartotta számon a pesti megyeháza hátsó részét, mely annak idején részben tömlöcnek, részben a megyei tisztviselők lakóépületének készült. Ezzel kapcsolatban ismertek voltak egyrészt az egykorú források adatai, melyek 1829—31 közötti időre tették az építés idejét, Hofrichtert nevezve meg építőmesterként;[159] másrészt ismert volt az épülethez készült, s a Szépítő Bizottmányhoz 1829-ben benyújtott, Hofrichter által aláírt terv, mely az egykorú források 1829-es adatát feltétlenül hitelesíteni látszott[160] (36. kép). Mindehhez kapcsolódott József nádor levéltárából az az adat, mely szerint a szóban forgó épületre Pollack és Hofrichter adták be terveiket 1824-ben, s a vármegye építési bizottságának tetszését Hofrichter terve nyerte el.[161] Az adatok alapján nem látszott kétségesnek az épülettel kapcsolatosan Hofrichter szerzősége.

Kutatásunk során azonban a Hofrichter szerepével kapcsolatban eddig kialakult kép erősen módosult. Ezt a módosult képet az eddig ismert, s az általunk felkutatott adatok összekapcsolásával az alábbiakban rajzoljuk meg.

[156] Vö. Bibó István i. m.
[157] Genthon István: Magyarország művészeti emlékei, II. Bp. 1961. p. 99.
[158] A toronymagasítás adata Mező Gábor ref. lelkész közlése (1965). — Feltűnő a lacházi tervrajz toronysisakjának hasonlósága a kunszentmártoni rk. temploméval; azonban itt az 1823-ban készült sisakot 1895-ben 1,20 méterrel megmagasították, s nem tudjuk, hogy ez milyen mértékű változtatást jelentett; ennek ismerete nélkül az analógiát csak fenntartással említjük (Dósa—Szabó: Kunszentmárton története).
[159] Pl. Patacsich József: Szabad királyi Pest városának leírása, Pest, 1831., p. 9.
[160] Sz. B. 4720. (iratanyag) és kül. sor. 67. (tervek)
[161] Közli Zádor—Rados, Klasszicizmus, p. 129. és 262. 24. sz. jegyzet

Hofrichter 1819-ben neveztetett ki a vármegye hivatalos építészévé. 1824-ből van adatunk arra, hogy az előző építésznek (valószínűleg a legidősebb), Zitterbarth Mátyásnak, illetve özvegyének halála óta a megyeháza épületeinek javítását mindig Hofrichter végezte.[162] 1823-ban a vármegye által megbízott építési bizottság (aedilis deputatio) Pollackkal és Hofrichterrel tervet készíttetett a hátsó, akkor földszintes épület újjáépítésére. Teljesen új, kétemeletes épületet akartak felhúzni, mely részben tömlöcöket, részben a vármegyei tisztviselők számára lakásokat foglalna magában. A beérkezett két tervet megvizsgálták, s jobb beosztása miatt a Hofrichterét találták alkalmasnak; erről 1823. augusztus 27-i kelettel jelentést tettek a közgyűlésnek.[163] A közgyűlés határozata: miután Pollack költségvetést tervéhez nem készített, ezt pótlólag készítse el, s „. . . földmérő Detsy József úrnak adja által, akinek meghagyatik, hogy mind a két Planumot és sumptum Projectumot megvizsgálván, sött ha szükségesnek láttja, újj Planumot készítvén, a Vármegyének eránta hová hamarébb Tudósítást tégyen".[164]

Decsy József megyei földmérő jelentése 1824. február 11-én kelt.

Ebben részletesen bírálta mindkét tervet, szépség, „alkalmatos felosztás" és tartósság, s végül a költségek szempontjából, s egyiket sem találta elfogadhatónak. Miután a terveket nem ismerjük, csupán az eléggé elfogultnak tűnő jelentésből tudunk — úgy, ahogy — képet alkotni róluk. Számunkra ez alkalommal Hofrichter terve fontos: erről annyit tudunk meg, hogy a homlokzaton az építőmester egyrészt erősen alkalmazta a rá korábban jellemző, játékosan gazdag díszítő és tagolóelemeket, másrészt — ezzel nála ritkábban találkoztunk — erőteljes rizalittagolást adott a homlokzatnak. A bírálatból úgy tűnik, hogy a díszítésben nemcsak a játékosság, hanem a Hofrichternél ebben az időben jelentkező stíluskeresés, az elemekkel való kísérletezés is megmutatkozott.[165] A homlokzat értékelése után az egyes helyiségek elhelyezését, beosztását, sorrendjét, az ablakok nagy számát stb. kifogásolja a bírálat; ebből a részéből a terv építészeti kialakítására, arányokra, tagolásra, térképzésre nem tudunk következtetni. A két terv bírálata a következő szavakkal fejeződik be: „Minthogy tehát a fent említett két Építő Mesterek Ideáit . . . az elől számlált hibáknál és fogya-

[162] L. az 50. sz. jegyzetet.

[163] Megyei Ltár, Székházépítő Küldöttség iratai, II. doboz.

[164] Uo.

[165] Uo. Decsy szerint az épület három sarkalatos tulajdonságnak kell hogy megfeleljen, „mellyek a következők: u. m. szépség, alkalmatos felosztás és a tartósság. a, Szépség. Erre nézve nagyon elhibázza az Építő-Mester a dolgot, midőn azt ő az Épület külsőjének keresett és erőltetett piperéiben helyezteti: Szépnek lehet ugyanis mondani az épületett, mihelyt annak megvan az ő rendeltetéséhez alkalmaztatott Charactere. Különböző nemeit esmerém az Épületeknek, van p. o. együgyü, fellengős, pompás, díszes, falusi, költeményes; de meg vallom, egyiket sem találom a kérdésben forgóra alkalmazhatónak. Ugyanis a sok pipere az együgyüvel; a symetrice ide s amoda felbiggyeztett törpe oszlopok a fellengőssel; azonn foltonként, még pedig helytelenül alól is, felyül is, az épület elejénn látható parasztos kotzkázások, és rovátkolások a pompással; azonn pompára mutató s ablakokat prémező, kalapos és kalaptalann lábtalann oszloptskák a diszessel; valamint a falusival is; a minden napi tzifrákból gustus és rend nélkül összerakott, nagy mesterséget mutató, semmi különös jelentéssel nem biró előfal (facade) a költeményessel ellenkezik; általjában az előfalnak többszöri megszaggatásai (risalite) a szemlélő szemeinek alkalmatlanságot szereznek . . . " — Érdekességként megjegyezzük, hogy míg Hofrichter tervével szemben a túldíszítettség, Pollack terv-homlokzata ellen a túlzott egyszerűség volt Decsy jelentésének kifogása: „legfeljebb sem mutat többet egy közrendű ember házbérre épült házánál". (A jelentésnek uo. található német nyelvű változatában: „Die Faciade des zu werdenden Gebäudes Veräth ein auf Zinnse erbautes gewöhnliches Bürgerhaus . . .")

tékosságoknál fogva helybe nem hagyhattam; segítségül vévén magam mellé a N. Vármegye egyik Építő Mesterét, Dütrich Józsefet, egy egészen újj, és a fent említettektől egészen különböző Plánumot, valamint költség-felvetést is készítettem . . ." Ezután e terv leírása, majd költségvetésének a másik kettőével való — számára előnyös — összehasonlítása zárja Decsy József jelentését.

A vármegye végül a Decsy—Dütrich-féle tervet fogadta el, s ezt terjesztették fel jóváhagyásra.[166] A Helytartótanács azonban az adózó nép kímélésére hivatkozva nem engedélyezte a terv megvalósítását; csupán a legszükségesebb épületek, a rabok tartására szolgáló tömlöcök és az ehhez szükséges helyiségek földszintes formában való megépítéséhez járult hozzá. Ezzel azonban a vármegye nem sietett, hanem az eredeti terv megvalósításának kedvezőbb lehetőségeit várta;[167] az alkalom 1829-ben jött el.[168] Az építés kivitelezésére licitációt írtak ki, a Decsy—Dütrich-féle terv és költségvetés alapján, s ezen az árverésen négy építőmester indult: Dütrich, Hofrichter, Kasselik Ferenc és Brein Ignác. A megbízást Hofrichter nyerte el, aki az ezután megkötött szerződésben kötelezte magát, hogy a kivitelt „. . . a rajzolat és Überschlág minden legkisebb pontjaihoz szorosan alkalmaztatva . . ." végzi el.[169] Az általa újrarajzolt, s alá-

[166] Valószínűleg ehhez készült az a felterjesztés, melyet Zádor—Rados, Klasszicizmus idéz, l. a 161. sz. jegyzetet.

[167] Közben hosszan húzódó tárgyalásokat folytattak a földszintes épület építéséről: 1827-ben és 1828-ban tervekről is szó van, melyekhez a költségvetést Hofrichter készítette (Megyei Ltár, Székházépítő Küldöttség iratai, II. doboz).

[168] A megye engedélyt kapott a királytól a költségek egy részének a házi pénztárból való kifizetésére; a fennmaradó költségrészek fedezetét a „Státusok szabad Dispositiójának Cassájából" még 1824-ben elhatározott 20 000 Ft, valamint a várható adományok képezték. Az Építési Bizottság erről szóló jelentését az 1829. március 17-i közgyűlésben olvasták fel. A jelentés felveti a földszintes és az egyemeletes variációt is, mivel azonban több lakásra van szükség, a kétemeletes épület mellett foglal állást (Uo).

[169] Az Építési Bizottság (Székházépítési Küldöttség — Aedilis Deputatio) 1829. április 13-i ülésének jegyzőkönyve — szerző nevének említése nélkül — részletesen beszél a „Rajzolat"-ról, melyen bizonyos módosításokat eszközölnek, s elhatározták a kiviteli licitációt, melyet 1829. május 9-én tartottak meg. A költségvetés szerint 19 247 Ft. 44x értékű kőművesmunkát Hofrichter 19 000 Ft-ért vállalta (Brein 19 050, Kasselik 19 100, Dütrich 19 150 Ft-ot kért). Az ácsmunkát Kasselik András vállalta 16 854 Ft. helyett 10 400-ért, asztalos Zofcsák József (9901 helyett 8000-ért); kőfaragó Kronberger János (13 521—9350); lakatos Dlauchy Ferenc (14 427—12000). — Hogy az árverést a Decsy—Dütrich-féle terv és költségvetés alapján írták ki, bizonyítja Dütrich József 1830. március 6-án kelt beadványa, melyet az Építési Bizottsághoz intézett. Érdekessége miatt teljes egészében közöljük: „Tekintetes Deputatio! Azon alázatos folyamodásomra, melyet a k. m. Esztendő November Hónapjában a T. N. Vármegyéhez a N. Vármegye Háza építendő részerül készített Rajzolatomért és Költség-jegyzékeimért adandó valamely tsekély jutalomért tettem., méltóztatott a T. N. Vármegye az említett Esztendőben 5289 szám alatt azon kegyes Határozást tenni, hogy azon Rajzolat, a hozzá tartózokkal együtt mint a melynek semmi haszna nem vevődött, nékem adódjon vissza.

Ezen kegyes Határozása a T. N. Vármegyének reám nézve egészen váratlan volt a következendő okokbul:

1ör Az említett rajzolat, minekutánna az mind a T. Építető Deputatio, mind a N. M. M. K. H. Tanáts által helybe hagyódott, több esztendőkig a N. T. Vármegye Archivumába maradt, mellybül nyilván következik, hogy a Nemes Vármegye Háza azon rajzolat szerint építhető volt volna, hogy ha más környülállások, mellyeket én nem tudhatok, az építést nem hátrálták volna.

2or Amint tulajdon tapasztalásombul tudom, a múlt esztendőben az építésre nézve tartatott licitatio alkalmával, mind reánk Kőmívesekre, mind minden más mesterekre nézve az általam készült Költségjegyzékek szolgáltak básisul, s annál fogva minden mesterembernek, ki az Építésben részt vett, az őtet illető része a Költség-jegyzéknek által is adódott.

írt terveket már a munka megkezdése után, a pesti Szépítő Bizottmány külön felszólítására adták csak be.[170] Hofrichter tehát lényegében nem tervezője, hanem kivitelezője volt a megyeház Semmelweis-utcai épületének, s szerepével kapcsolatban nagyjából ugyanaz a helyzet, mint a Kálvin téri templomnál. Hogy a szerződésben foglalt ígéret milyen mértékű változtatásokat engedett a terven, s hogy ezzel a lehetőséggel Hofrichter milyen mértékben élt, s már a beadványi terv megrajzolásakor-e vagy csak a kivitel során — az eredeti terv ismerete nélkül nem tudjuk eldönteni.[171] Biztos, hogy a kivitel során módosításokat eszközölt, ezek azonban az épület egészét, összképét véleményünk szerint nem érinthették.[172] Az idézett adatok, valamint a fennálló épületen Hofrich-

---

3^{or} Az eddig készült része az épületnek némelly változásokat kivévén, a millyenek az építés alkalmával rendszerint meg szoktak történni, az általam készült rajzolat szerint épült és hiszem, hogy a hátra levő sem fog tetemesen eltávozni attól. Annál fogva.

4er Az én rajzolatomrul a Költség-jegyzéseimrül nem lehetne azt mondani, hogy azoknak semmi hasznok nem vevődött, s nem fog még vevődni.

5^{ör} Amint a rajzolat föl írása jelenti, és tsak azon ideákat tettem papírosra, mellyeket a Ns. Vármegye fő Inzsenérje nékem által adott. Hogy ha már most más gondolattya van a T. Ns. Vármegyének a leendő épületre nézve, az én véghez vitt munkám, s fáradságom azért füstbe nem mehet.

Ezen alázatosan előterjesztett okoknál fogva bátorkodom a T. Deputatio előtt alázatosan esedezni, méltóztasson kegyes közbenjárása által a dolgot a T. Köz-Gyűlés előtt oda vinni, hogy előbbi kegyes Határozatát reám nézve kedvezőbbre változtatni méltóztasson.

Mely iránt mutatandó Kegyességiért a T. Deputationak amidőn alázatosan esedeznék, vagyok Pesten 1830-^{dikban} Martius Holnap 6^{dik} A T. Deputationak legalázatosabb szolgája, Dütrich Joseph Építő Mester."

A Bizottság határozata: „ . . . által látván ezen Deputátio, hogy a fmodó által készítetett Plánumnak és Überschlágnak a Vgye Curiális Háza építése eránt tett alkutétel alkalmatosságával sok haszna vétetett, és hogy az illető Mester Emberekkel az alkuk is a szerént tétettek, sőt hogy ezen Plánumra még ennek utána is szüskég leend, annál fogva, a fmodónak ebbéli kérése azon ajánlással rendeltetett a Közgyűlés elejbe terjeszteni, hogy a fmodónak az általa készített Plánumokért és Überschlágokért az Építés Cassájából 100 Ft-okat Conv. Pénzben reselválni lehetne, úgy mindazonáltal, hogy amennyiben a fmodó a kérdéses Plánumokat már magához vette volna, azokat vissza adni tartozzon."

Részlet az árverés után Hofrichterrel kötött szerződésből (1829. június 6.): „ . . . kötelezem magamat . . . arra, hogy minekutána Tettes Pest Vármegye Curialis Háza hátulsó részének az e részben készített és általam pontonként szemessen meg vizsgált, és meg fontolt rajzolat és Überschlág szerént u. m. a föld színt való épületeken kívül két emeletre . . . való fel építését . . . a megbízott tettes Deputatio által tartatott . . . Licitato alkalmatosságával 19.000 forint VCzban én válaltam magamra . . . 2^{szor} A fent megállapított 19.000 ft. VCzban tartozni fogok az építést a Rajzolat és Überschlág minden legkisebb pontjaihoz szorosan alkalmaztatva el készíteni . . . " (Uo.).

[170] Sz. B. 4720. fol. 2.: Johann Lechner jelentése a Szépítő Bizottmányhoz arról, hogy ki fogják építeni Pest megye Curiális házát, s erről még sem jelentés, sem terv nem nyújtatott be (1829. július 14.) — fol. 1.: Hofrichter által aláírt építési kérelem, 1829. augusztus 11. — fol. 4.: A Szépítő Bizottmány határozata (1829. aug. 14.): Miután a már folyamatban levő építkezésnél minden rendben, szabályszerűen folyik, az engedély megadatik.

[171] Sajnos, a tervek megtalálására igen kevés remény van. Pest megye levéltárában a már többször idézett, bőséges iratanyaghoz külön tervcsomó is tartozott, mely jelenleg lappang. Imrényi Imre azonban még 1950-es cikkében hivatkozik a tervanyagra, de nem említi sem Pollack, sem Hofrichter, sem Decsy—Dütrich tervét (A pesti vármegyeháza újjápítése. Építés-Építészet, II.-1950. 2. szám, p 110—134). — Valószínű, hogy e három terv nem is szerepelt a jelenleg lappangó tervcsomóban; az el nem fogadott terveket az építőmesterek rendszerint visszakérték, a kivitelnél felhasznált terv pedig a munkálatok során tönkremehetett, elkallódhatott.

[172] Uo. Hofrichter József beadványa a megyéhez (felolvastatott az 1832. szeptember 5-i közgyűlésen). „ . . . ezen Curiális ház építtése folytán az plánum héjányosságok kipotolására szükségképpen megkívántatott több rendbéli változtatásokat tenni sőtt újabb kőfalakat felhúzni kénteleníttettem, addig is, míg mindazokat annak üdejében bemutat-

ter művészetében idegen, eddig elő nem fordult elemek (sima földszinti falmező, falpilléres emelettagolás, timpanon) miatt a homlokzat kiképzésében Hofrichternek lényeges szerepet nem tulajdonítunk; hogy a kapucsarnok és a lépcsőház kialakításában mennyi a Decsy—Dütrich-féle terv, s mennyi Hofrichter szerepe — nem tudjuk (35—36. kép).

Ugyancsak nehéz eldönteni a kivitelre került terven belül Decsy és Dütrich szerepének arányát. Valószínűleg Decsytől származik a homlokzatképzésben a nagyvonalú egyszerűség igénye (esetleg valamilyen minta megnevezése?), valamint az alaprajzi beosztás, a helyiségek elhelyezése, sorrendje, az épület funkciójából adódó követelmények érvényesítése, azaz minden, amihez a vármegyei hivatalok és hivatalnokok életének ismerete volt szükséges; Dütrichtől származhat a homlokzatképzésben a nagyvonalú egyszerűség megvalósítása, tagozatok, részletképzés, kapualji és lépcsőházi térképzés, egyszóval az építészeti megvalósítás. Ebben azonban valószínűleg Hofrichter Józsefnek is volt kisebb — jelenleg pontosan meg nem állapítható — szerepe.

Az építkezést 1832-ben fejezték be.[173]

A lipótvárosi templomhoz készített terv

Hofrichternek ez a műve, mely feltételezésünk szerint minden munkái között a legnagyobb szabású kellett hogy legyen, csupán közvetve ismeretes. Zádor Anna közölte először azt az adatot, mely szerint Hofrichter 1831-ben készített terve a nádor tetszését nem nyerte el.[174] A megadott levéltári jelzeten jelenleg egyetlen sérült irat található: annak a nádori határozatnak az impuruma, melylyel a lipótvárosi egyháznak nemcsak az általa visszakért Hofrichter-féle terv, hanem más építészek által készített további négy terv is kiadatik a templom archívumában való megőrzésre, miután a kivitelezésre egyik terv sem találtatott alkalmasnak.[175] Schwartz József rajztanító, Brein Ignác és Kasselik Ferenc építőmesterek terve a Fővárosi Múzeum anyagából ismeretes,[176] Hofrichter terve elpusztult vagy lappang. A Bazilika egyik északi toronyszobájában megmaradt tervek között, e tervek feldolgozóinak, illetve kezelőinek közlése szerint

---

nom szerentsém lészen, nékem az kotya vetyén megállapított summának még hátra lévő részét 3700 fkat kegyessen kifizetni méltóztassanak . . . "

[173] Az előző jegyzetben idézett beadványból: „minekutána a Ns. Vármegyének újjonnan épített Curiális házát (egynémely hátra lévő tsekély munkát kivéve) már egészen elkészítettem . . . "

[174] Zádor—Rados, Klasszicizmus, p. 126.

[175] OL. Nádori Ltár, 1831. Pol. 2718. (a kipontozás ezúttal a sérülés miatt hiányzó szövegrészt jelenti; érdekességként közüljük — zárójellel jelölve — azon részeket, melyeket a nádor saját kezűleg húzott ki a szövegből, s kiemeléssel jelölve szintén saját kezű betoldásait): „Nebst dem zurückerbetenen Plan . . . Leopoldstadt neu zu erbau . . . Kirche von Joseph Hofrichter, werden dem Bittsteller auch die übrigen vier von andere Architecten entworfenen Plane zur Aufbewahrung in dem Kirchen Archive mit der Bemerkung zurückgestellt, dass (sowohl) in Hinsicht auf (die veranschlagten unerhältnisemässig grossen Umkosten, als Wegen ????? wesentlichen Verstösse gegen die architectonischen Regeln *und die Styl in welchem Kirchen erbaut werden sollen, welche in diesem Plane vorkommen* keiner (??????? dieser Plane) zur Ausführung geeignet (erscheine) *befunden wurde.* Ofen, d. 4. Novemb. 1831."

[176] A két utóbbi terv képét közli Zádor—Rados: Klasszicizmus, 25—26 kép.

nem található.[177] A tervet egyébként Hofrichter valószínűleg nem 1831-ben, hanem pár évvel korábban készítette.[178]

Magáról a tervről semmi közelebbit nem tudunk. Biztosra vehető, hogy Hofrichter teljes tehetségét latba vetve készítette, hiszen ez minden eddigi munkájánál nagyobb megbízás lehetőségét jelentette számára. Valószínűnek tartjuk azt, hogy a terv a kupolás vagy a kéttornyos-kupolás típus változatát képviselte,[179] s ebben a kérdésben az esztergomi építkezések és tervek hatása is számításba jöhet.[180]

A kecskeméti református kollégium

A kecskeméti régi református kollégiumról Entz—Genthon—Szappanos: Kecskemét c. könyve szerint Szabó Kálmán megállapította, hogy Hofrichter műve.[181] Az épületet a korábbi irodalom is a pesti klasszicizmus, közelebbről Hild József hatásának körébe helyezte.[182] Ezzel a megállapítással a művészete összképét tekintve Pollackot követő Hofrichter szerzősége nem állna szükségképpen ellentétben, hiszen mint láttuk, élete végén az érett klasszicizmus felé közeledett, s pl. az alább tárgyalandó Károlyi-palota homlokzata már Hild műveihez áll közelebb.

Az idézett szakirodalmi említés azonban Hofrichter szerzőségével kapcsolatban semmiféle konkrét adatot, forrást nem közöl, így további kutatásra volt szükség. Ennek során a fennmaradt gazdag iratanyagból két sorozat terv került elő: az egyiket Dütrich József, a másikat Hofrichter József szignálta[183] (37—38. kép). A tervek lényegesen csak az alaprajzokban térnek el, a két homlokzati rajz szinte azonos, egymással és a megépült, jelenlegi állapottal is.

Az iratokból kiderült, hogy a gyülekezet és az építést támogató egyházkerület bizottsága először Hild Józseftől kért tervet 1828-ban;[184] arra, hogy ez a terv

[177] Rados Jenő, Nagy Lajos és Farkas Elemérné közlése.

[178] Művészettörténeti Dokumentációs Központ, József nádor levéltárának regesztái, 04215. sz. lap, a 175. sz. jegyzetben idézett levéltári helyről: „1831. nov. 1. Kanitzer Péter pesti választott polgár és a lipótvárosi egyház gondnoka kéri, hogy a pesti lipótvárosi székesegyháznak Hofrichter József építész által elkészített és évekkel ezelőtt beadott tervei neki kiadassanak." (A jegyzet készítőjének feltehetőleg teljesebb iratanyag állott rendelkezésre.)

[179] Erre vonatkozólag vö. Rados Jenő: A neoklasszicizmus nagy magyar templomai, Bp. 1937. (Klny. A magya Mérnök és Építész Egylet Közleményeiből (1936.) XII. 20.: valamint Zádor—Rados, Klasszicizmus, p. 308—321.

[180] Tudjuk, hogy 1821-ben Esztergomba szándékozott utazni Hofrichter, a székesegyház munkálatainak megindulása alkalmából kiírt „Baumeister-Concurs"-ra, s ehhez kérte a városi tanácstól a szükséges igazolás kiadását (P. t. i. Miss. a. n. 1842). Hogy ez az utazása megtörtént-e, s a további kutatás során összekapcsolódik-e a pesti templomhoz készített tervével, egyelőre nem tudható.

[181] Entz—Genthon—Szappanos: Kecskemét (Városképek – műemlékek) Bp. 1961. p. 130.

[182] Zádor—Rados: Klasszicizmus, p. 223.

[183] Kecskeméti református egyházi levéltár: a Kecskeméti református kollégium építési iratai (Levéltári tételszám: I. 8. (1955.) — 172. folio irat. fol. 164—168. Dütrich József által szignált tervek; fol. 169—172: Hofrichter József által szignált tervek.

[184] Uo. fol. 1—2. „A Ketskeméti Reformata Sz. Ekklésia Jegyző Könyvének kivonatja az 1828. Esztendő június 29dikről 62. Megjelenvén ezen Ekklésia Gyűlésében a Fő Tiszteletű Superintendentia által a főbb Oskola felállítását tárgyazó tanátskozásra kiküldött Méltóságos és Fő Tiszteletű Deputatio, minekutánna több gazdaságos tekintetekből megállapíttatott, hogy ezen főbb Oskola épülete két emeletű légyen, és az ebbe megkívántató szobák nak s egyéb alkalmatosságoknak jegyzéke jelenlevő Pesti építő Mester Hild Úrnak a szükséges planum készítés végett általadatott . . ."

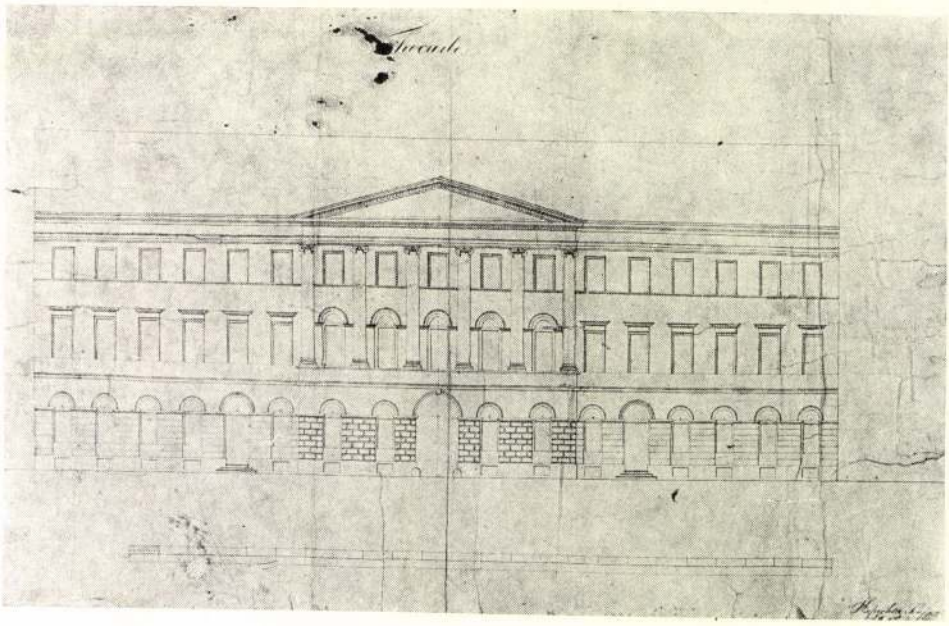

37. kép. Hofrichter rajza a kecskeméti ref. kollégium homlokzatához

elkészült-e, nincs adat, s Hild neve soha nem fordul elő többet az iratokban, a kiviteli tervekkel kapcsolatban sem említik. — Az 1829-es évből sok költségvetés maradt ránk, melyet részben pesti (valószínűleg felkért), s részben helyi (valószínűleg a munkákat elnyerni kívánó) különböző mesteremberektől származnak,[185] s ezek mellett fordul elő először Hofrichter neve: 1829. május 3-án kimutatást készített az építkezéshez szükséges kubikosmunkáról.[186]

1830. február 6-án szerződést kötött vele a gyülekezet és az egyházkerület az építkezés felvigyázására, irányítására, a különböző mesteremberek munkájának ellenőrzésére. A kiviteli kőművesmunkát Fischer Ágoston helybeli kőművesmester, a kőfaragómunkát Kauser József pesti kőfaragó vállalta.[187] Ezt megelőzőleg Dütrich neve is szerepel az iratokban, mint aki szintén többször járt Kecskeméten, s úgy látszik, ő is pályázott a megbízásra.[188] Az iratokból nem derül ki, hogy mi volt az ok, melynek alapján Hofrichter mellett döntöttek, s arról sincs említés, hogy a tervet Hofrichter készítette; csupán a „planum"-ot emlegetik, s az építőmester feladata kifejezetten a felvigyázás, többszöri le-

[185] Uo. fol. 9—27 (Ács, bádogos lakatos, stb. költségvetések; a helyi mesterek rendszerint olcsóbb árakkal szerepelnek).

[186] Uo. fol. 21—22.

[187] Uo. fol. 28—29. Szerződés Hofrichterrel az építési munkák felvigyázására. fol. 154—155. A Fischer Ágostonnal kötött szerződés (1830. febr. 6.) hitelesített másolata (1838. febr. 28.); fol. 156—157. A Kauser Józseffel kötött szerződés (1830. febr. 6.) hitelesített másolata (1838. febr. 28.).

[188] Uo. fol. 88—91. Az építésre tett költségek jegyzéke (1838. máj. 21.) Benne: Dütrich Józsefnek Pestről Kecskemétre és vissza többszöri utazására útiköltség, a Dütrich Józseffel való levelezés költsége 1829—30-ból.

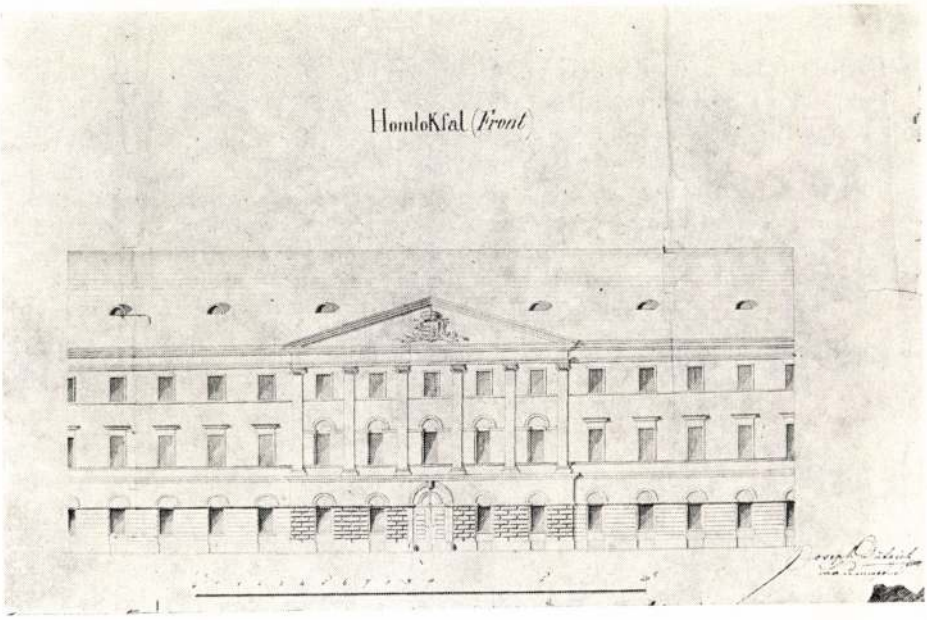

38. kép. Dütrich József rajza a kecskeméti kollégium homlokzatához

utazási kötelezettséggel, s teljes felelősségvállalással az építés menetéért, s a többi mesterek munkájáért is.

Hofrichter és Dütrich homlokzati tervének egyezése a szerzőség kérdését teljesen bizonytalanná teszi és sokkal inkább egy közös mintakép feltételezésére indít, melyet az építtető mindkét mestertől megkívánt, szabad kezet adva a belső elrendezésre. Valószínűleg — bár az iratanyag erről nem tudósít — Hild József, ha vázlat formájában is, elkészítette a tőle kért tervet, s ez szolgálhatott a Hofrichter és Dütrich által elkészített rajz mintájául; így magyarázatot nyernének a homlokzat Hildre emlékeztető motívumai is. Hofrichter további szerepéről nem tudunk; a szerződés megkötése után többet az ő neve sem fordul elő, s a számadásokból csak az építést ténylegesen vezető Fischer Ágostonnak rendszeresen kifizetett összegekről tudunk.[189] Az építkezés egyébként hosszan húzódott, s még 1838-ban sem fejeződött be teljesen.[190]

A kecskeméti református kollégium tehát nem tekinthető egészében és kizárólag Hofrichter József művének; szerepe lehetett az alaprajzi tervek készítésében, s a munkák előkészítésében és ellenőrzésében. Az építkezést azonban ténylegesen nem ő vezette, a homlokzati terv pedig majdnem biztosra vehetően mintakép — valószínűleg Hild Józseftől származó rajz — alapján készült.[191]

[189] Uo. fol. 41—42, 45—46, 47.

[190] Uo. fol. 92. Az építkezés összköltsége 1838-ig 67.622 fl. 21 xr volt: fol. 114—115. Jelentés (1838. dec. 2.), mely szerint a hátralevő kőműves, ács, asztalos stb. munkák értéke 19.006 forint 27 krajcár. A munkáknak tehát kb. negyedrésze még hátra volt.

[191] A kecskeméti kollégium és a pesti megyeháza építéstörténetének kapcsán felvetődik a Hofrichter—Dütrich-kapcsolat kérdése; az eddig elmondottakon túl figyelmet érdemel az a tény is, hogy Dütrich halála után, 1833-ban özvegyének építési terveit Hofrichter írja alá. A kérdés megválaszolásához Dütrich munkásságának feldolgozása volna szükséges.

A pesti Károlyi-palota

Hofrichternek a pesti Károlyi-palota építésében való szerepét a kutatás abban látja, hogy mesterünk, akit a bécsi Anton Pius Riegl terve alapján történő átalakítási építkezés vezetésével bíztak meg, a tervhez képest — elsősorban a homlokzaton — módosításokat hajtott végre: egyszerűbbé, nagyvonalúbbá, monumentálisabbá tette az épület külső megjelenését.[192] Bár erre vonatkozólag konkrét adatok nem állnak rendelkezésre, tervező és kivitelező mester akkori szokásos viszonyát ismerve, a változtatások véleményünk szerint is Hofrichternek tulajdoníthatók. Kutatásunk során a Károlyi-palotával kapcsolatban csak olyan adatok kerültek elő, melyeknek e kérdésben nincs döntő jelentőségük; csupán azt bizonyítják, hogy a munkálatokat, melyek jó iramban folytak, 1832—34 között Hofrichter, 1835—41 között pedig Pollack Mihály irányította.[193]

Egyéb építkezések

Még néhány épületet tudunk — szórványos adatok alapján — Hofrichter munkásságával kapcsolatba hozni. 1816-ban Petróczy Mártonnal kötött szerződést, Maglódon építendő kastély, illetve kúria építésére. Az épület 1817-ben elkészült; hogy jelenleg fennáll-e, nem tudjuk. Helyszíni kutatás nélkül a műemléki topográfiában szereplő maglódi épületek egyikével sem azonosítható;[194] a szerződés szövegében szereplő tervrajz nem ismeretes.[195]

1834-ben Hofrichter építette a Pest megyei Valkó község római katolikus templomának tornyát.[196] További — elsősorban helyszíni — kutatás szükséges annak eldöntéséhez hogy vajon magának a temdlomnak az építésében (1816—1820) nem volt-e szerepe.[197]

Végül meg kell említenünk, hogy Hofrichter, mint építési vállalkozó hidak, csatornák építését, városi épületek javítását, s más hasonló munkákat is végzett éppúgy, mint a többi építőmester. Építő művészetének szempontjából ezek nem jelentős feladatok, viszont sokszor mennyiségileg jelentősek; s ha egyes évekből származó épületeinek nagyobb vagy kisebb számából valamilyen következtetést kívánunk levonni, számításba kell vennünk, hogy ezek a vállal-

[192] Bierbauer, Kasselik—Hofrichter, p. 70. — Révhelyi (Réh) Elemér: Az Egyetem utcai volt Károlyi-palota építésének története. TBM-II., Bp. 1933. p. 100. — Zádor—Rados, Klasszicizmus, p. 129.

[193] Pesti test. et inv. a. n. 2115. fol. 168—169.: Joseph Solary piszkei kőfaragómester számlája Hofrichternek a Károlyi-palotához 1833 folyamán végzett munkáiról. Fol. 173—174.: Joseph Alter asztalosmester számlája Hofrichternek a Károlyi-palota épületasztalos munkáiról, továbbá tudományos dokumentáció a Károlyi-palota építéstörténetéről (Bibó István, 1975. Kézirat a FIMÜV Műemléki Osztályán).

[194] A szerződés az Országos Műemléki Felügyelőség Magyar Építészeti Múzeumának tulajdonában van. Köszönettel tartozom Kelényi Györgynek, hogy figyelmemet felhívta rá.

[195] OL. P. 540. (a Petróczy család levéltára), a maglódi építkezéssel kapcsolatban semmiféle anyagot nem tartalmaz.

[196] Pesti test. et. inv. a. n. 2115, fol. 136. 138. 170. Franz Alter asztalos, Hrober István kovács- és Thomas Puits ácsmesterek számlái Hofrichternek a valkói templom tornyának munkáiról.

[197] Dercsényi Dezső (szerk.): Pest megye műemlékei, II. Bp. 1958. p. 384. (Építőmester nevét nem közli).

kozói feladatok sokszor műhelyének egész kapacitását is leköthették. Így pl. 1810-ben, amikor a Szépítő Bizottmány anyagában csupán két tervvel szerepel, a Harmincadhivatalhoz tartozó telken az Országos Építészeti Igazgatóság terve szerint raktárakat épített.[198] 1832-ben a Károlyi-palota építése mellett több csatorna építését, a lipótvárosi plébániaház és iskola javítását, a Kerepesi úton egy híd építését végezte[199] — érthető, hogy a Károlyi-palotán kívül ez évben csak három tervvel szerepelt a Szépítő Bizottmány anyagában.[200] Miután művészi szempontból e vállalkozói munkák nem jelentősek, részletesebb tárgyalásukat nem tartottuk szükségesnek.

IV. Összefoglalás

Eddigi kutatásunk egyik leglényegesebb eredményének tartjuk olyan konkrét esetek megismerését, melyek azt bizonyítják, hogy amilyen indokolatlan Hofrichtert „csak" kivitelezőként értékelni, éppoly indokolatlan harcolni a kivitelezői minősítés ellen; pontosabban: e korszak pesti mestereinek művészi értékelése szempontjából nem ez a lényeges kérdés. E mesterek mindegyike egy személyben tervező és kivitelező vállalkozó is, s Hofrichtert nem helyezi művészi rangban Dütrich alá az a tény, hogy a vármegye történetesen végül is az utóbbinak tervét fogadta el, s Hofrichternek ezt kellett kivitelezni; mint ahogy Dütrich gyengébb mesterségbeli kvalitásaira sem lehet abból következtetni, hogy a kivitelt Hofrichter olcsóbban tudta elvállalni. Tervezésben és kivitelezésben egyaránt pályáztak; tervben Dütrich, kivitelben Hofrichter lett a „győztes", de nyugodtan mondhatjuk, hogy „fordítva is történhetett volna". Tudjuk, hogy Hofrichter mellett Brein Ignác, Zitterbarth Mátyás, Kasselik Ferenc és Landherr András is részt vett csatornaépítkezés kiviteli árverésén:[201] ők szintén épp annyira voltak kivitelezők is, mint Hofrichter vagy Dütrich. Művészi értéküket tényleges tervezői és kivitelezői építőmunkájuk összképe dönti el, s a kutatás feladata éppen ennek az összképnek minél több hiteles részletből való megrajzolása. Ha a Kálvin téri templom és a megyeháza hátsó épülete végsőleg nem is tulajdonítható Hofrichternek, pesti házaival, s a kiskunlacházi templommal bizonyított építészi képességei alapján változatlanul a pesti mesterek egyik legjobbjaként kell értékelnünk.[202] Ő az, aki kiemelkedő munkáiban a legközelebb áll Pollack művészetéhez, a téralakítás igényében és a homlokzatképzésben egyaránt, azonban mindkét vonatkozásban halkabb, kevésbé monumentális alkotásokat hozott létre, művészete nem oly nagyszabású és nem oly határozott karakterű, mint a Pollacké. Egyéni művészi útjában több volt a változás, kevesebb a következetesség: a kor ízlése, kisebb stílusáramlatok, más alkotások erősebben hatottak rá, mint Pollackra, s ő ezeket a hatásokat nyersebben, keve-

[198] Sz. B. 426.
[199] P. t. i. Int. a. n. 4030. és 4277.
[200] Sz. B. kül. sor. 219. 226. 231.
[201] P. t. i. Int. a. n. 4030. fol. 3.
[202] Ebből az értékelésből nem vonhat le semmit a pesti református templom boltozatrepedési ügye; Hofrichter és a korabeli többi mester lényegében tapasztalaton alapuló építőgyakorlata az ilyen esetek száz százalékos biztonsággal való elkerülését nem tette lehetővé. Hild Józseffel kapcsolatban három hasonló esetről is tudunk, s ezek közül kettőnél éppen Hofrichter is tagja volt a vizsgálatra kiküldött bizottságnak (l. az 52. sz. jegyzetet).

sebb mérlegeléssel, kevesebb asszimiláló képességgel vette át; az 1820 utáni stílusátmenet korszakában kereső kísérletei olyan egyenetlen műveket is létrehoztak, amilyenekre Pollacknál sohasem találunk példát. Valószínű, hogy ez az egyenetlenség, kiegyensúlyozotlanság egyéniségében is megvolt: hogy magánélete alakulásának okaként vagy következményeként, nem tudjuk. Talán összefügg e jellemvonásával, hogy nem volt nagyvállalkozó-típus; a nagyobb létszámú műhely szervezéséhez és fenntartásához szükséges tulajdonságok nem férnek meg a kiegyensúlyozatlan természettel. Valószínűnek tartjuk, hogy kiemelkedő műveit nem egyenletes építőgyakorlatból származó rutin alapján, inkább képességei erős koncentrálásával alkotta meg, s ezért tételezzük fel, hogy munkásságának csúcsa a lipótvárosi templomhoz készített terve volt. Élete végén az érett klasszicizmus felé közeledett; mielőtt azonban ez a változás művészetében kibontakozhatott volna, hirtelen halála véget vetett munkásságának.

Hofrichter József művészetének képét igyekeztünk megrajzolni; szándékunkban áll a még nyitott kérdésekben a kutatást tovább folytatni, tudva azt, hogy egy monografikus igényű feldolgozás véglegesen szinte sohasem zárható le.[203] Reméljük azonban, hogy sikerült teljesebbé tenni a Hofrichter József művészetéről, s ezáltal klasszicizmus-kori építészetünkről alkotott képet, s ösztönzést és néhány tanulságot szolgáltatni társai, a többi mesterek munkásságának feldolgozásához.

[203] A további kutatás a már említett helyszíni kutatáson (Maglód, Valkó) túlmenően elsősorban levéltári jellegű. Budapest Főváros Levéltárában eddig feldolgoztuk a Hofrichterre vonatkozó pesti tanácsi iratokat; jelentős adatok várhatók még az ezután feldolgozandó törvényszéki, bírósági anyagból. Szépítő-bizottmányi terveinek topográfiai azonosítása során feltehetőleg szaporodni fog ma is álló műveinek száma, s tisztázhatók lesznek a jelenlegi irodalomban szereplő téves azonosítások (pl. a VII., Majakovszkij u. 38.) — Levéltári kutatást kíván továbbá a pesti református templom kérdésének végleges tisztázása is. A megyeháza hátsó részéhez és a lipótvárosi templomhoz készült terve véleményünk szerint már csak szerencsés véletlenként kerülhet elő.

A jegyzetekben használt rövidítések:

(Ahol gyűjteményi helyet külön nem nevezünk meg, ott Budapest Főváros Levéltára pesti anyagáról van szó. — Az idézetek szövegében a kipontozások a számunkra lényegtelen szövegrészek elhagyását, a kérdőjelek az olvashatatlan részeket jelölik. Dolgozatunk kéziratát 1971-ben zártuk le.)
OL = Országos Levéltár; — Nádori Ltár = József nádor levéltára.
Megyei Ltár = Pest megye Állami Levéltára.
P. t. i. = Pesti tanácsi iratok.
Sz. B. = Szépítő Bizottmány: — kül. sor. = külön sorozat.
BTM = Budapesti Történeti Múzeum Újkori Osztálya.
Bierbauer, Kasselik—Hofrichter = Bierbauer Virgil: Kasselik Fidelio és Hofrichter József pesti építőmesterek művészete (Magy. Mérn. és Épít. Egyl. Közl. Havi Füzetei, 1927.).
Schoen = Schoen Arnold: A pesti Kálvin téri református templom Bp. é. n. (1939)
Zádor—Rados, Klasszicizmus = Zádor Anna—Rados Jenő: A klasszicizmus építészete Magyarországon, Bp. 1943.

Rados—Zádor = Rados Jenő: A magyar klasszicista építészet hagyományai — Zádor Anna: A magyar klasszicizmus építészeinek társadalmi helyzete, Bp. 1953.
Rados, Hild = Rados Jenő: Hild József, Pest nagy építőjének életműve, Bp. 1958.
Zádor, Pollack = Zádor Anna: Pollack Mihály, Bp. 1960.
Műv. Lex. = Művészeti Lexikon I—IV. (szerk. Zádor Anna és Genthon István), Bp. 1965—1968.
TBM = Tanulmányok Budapest múltjából.

A képek forrásai:

Bibó István felvétele: 1—6, 8, 10—14, 17, 18, 20, 22, 23, 26—28, 30, 31, 34—38.
Zádor Anna fényképanyagából: 7.
Szilágyi Edit felvétele: 9, 19, 21, 24.
Reprodukciók Hermann Schmitz: Berliner Baumeister ... c. könyvéből (2. kiadás, Berlin, 1925.): 15, 16.
Országos Levéltár: 25.
Országos Műemléki Felügyelőség fényképtára: 29.
Budapesti Történeti Múzeum Újkori Osztályának fényképtára: 32.

77.3801 Akadémiai Ny.

Hofrichter József

épitész

l.

Benedek (az) vé empire

épitészet Pesten 25. l.

26. l.

1927 27. l.

39. l.

Hofrichter Józef

Irod
2

Benedek, Frau Dr. Marxell: Die Pester Baukunst der Empirezeit. A Mügyütő 1930. 8-9. sz. 235. l.

Hadsereg.

Az épületromc
lábhoz eresztett fegyv
diszitett kereten pedi
lélhetjük. Felirata fö

K.K

a kép alatt balra: Min
jobbra: Sa
legalól középütt: /// Dr

Szines kny., alány

Hofrichter József

építész

Lod

Bierbauer Virgil dr.

A magyar klasszicizmus korának kastélyai.

I. Fóth és Gyömrő.

MAGYAR MŰVÉSZET

1927. 472. l.

Hofrichter József

l. Am.

Bierbeiptört 1937

220. l.
221. l. többnör
228. l. " "

A m. kir. vallás- és közo

13919 szám.

Müemlékek orz.

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Dij átalányozva.

Hofrichter József

1. Az 1838 évi

Bierbaum Arvíz.

Kutása Pest, épít-re. Nemetzky a Pest-budai arvíz 1838-ban.

275. l.

276. l.

1938

1925. ÉVI NOVEMBER 29-TŐL DECEMBER 13-IG.

Hofrichter József

vód

Bierbauer Virgil-

Az építészet. Magyar

Művelődéstörténet.

V. K. Bp. é. n. 572. l-

574. l-

...es

...s múzeum

SZAKCSOPORT

Fegyverek

KOR

XV. 12.

MÉRET

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

M.o.

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

Mátyás király pajzsa

EGYÉB ADAT

Mátyás király címere

...király pajzsa

...LAK, MEGMUNKÁLÁS, DÍSZÍTÉS, FELIRAT, JELZÉS):

Hofrichter József

ivod

Borbklassz

Am

épi tehát 1948

53, 57

8, 10, 23. l. Keppel-

(a bvesti lutheránus templom, épült 1816-1830. Tehát nem Krausz- és nem Pollack, hanem fenti terverte és Hild József József adta nek mai formáját. Épült 1816-1830.)

32, 36, l. (Pest megye vezhazának Semmelveisz utcai elöcsarnoka és udvara [és homlokzata]. Képekkel.

A Műemlékek Országos

Hofrichter József

Bpest Károlyi-palota
Épült a XVIII. szban.
átépítve 1823-35.
Állítólag fenti ter-
verte.
Vigyázat! Ennek
az épületnek terveze-
zét már másokra
is ráfogták.
Képe repr.
Borbklassz
53, 57. l.

KIR. MINISZTÉRIUM SZÁMVEVŐSÉGÉTŐL.

S T E R G Y U L A urnak,
zágos Bizottsága Elnökének,

B U D A P E S T.

május hó 2-án 330. szám alatt
n szerencsém Nagrand Mihály épi-

HOFRICHTER *József*, klasszicista építész Pesten a XIX. sz. első felében. Ugyanitt született s itt és Bécsben tanult. 1801—3. mint pallér működött a terézvárosi templom építésénél, majd Thalher állami építészeti igazgató mellett dolgozott. 1822. építette a pesti vármegyeháza hátsó kétemeletes részét. Riegl bécsi építész terveinek felhasználásával állítólag H. építette az Egyetem-utcai gróf Károlyi-palotát.

E G I 4671

Liechtenstein - féle gyűjtemény IV. 236.

Hofmiddelerd

Entz Géza

A Kisfaludy Emlékmúzeum kialakítása Sümegen

Szabad Művészet
V. évfolyam 7. sz.

1951.

311 .r.

Hofrichter József

vod
z

Épitő Ipar – Épitő Művészet. 1929. 123. l. 124. l.

(P.: A régi Pest épitő-művészetének útdörői.)

utóbbit a Rozgonyi-síremlé
alapján e feltevésünk tévesn
dék viszont további megha
pontot.

Zsigmond-kori lovagvilá
kesfehérvári kőtár emlékein
ból álló gyüjtemény, töre
sének úgyszólván valamenn
szalagfonatos, akantuszlevele
nak érett románstílű kőfar
épület plasztikán át egészen
kövekig. Az anyag tanúsága
fehérvári bazilika mellett d
zervatívnak mondható. A
műhelyei Pécsett, Esztergom
nak ki, a székesfehérvári m
fejleszti tovább.

Hofrichter József

épitőmester

+ 1835-ben

a kálvinteri ref. templom épitésénél ± 1824-ben a H. által épitett kupola körül bajok támadtak, amit az országos főépitési igazgatóság nakértői nek vélemenye alapján kellett fentnek és az ácsmesternek kijavitani.

± a könnüves munkák vállalkozója volt. A kupola épitésénél ő és Kardetter ácsm. eltértek az elfogadott tervtól.

Farpestiref 50. l.

Schoen A. szerint az 1816-35. közt épült templom tervezője és épitője Hofrichter József volt!

Ismeretlen festő.
A XIX. századból.

675. Pöltenberg Ernő.

kissé

Derékon alól balra (jobbra fordul
támlásszék karfájára nehezedik. Haja, szé
szakálla leberetvált. Nyakravalója feket
kivágott és ingének kézelői látszanak.

Vászon, méretei 44.8: 35.6
Az 1848/9-iki szabadsághar
Átvétetett az 1896: IV. 8-

904: V. H.

Hofrichter József

epitéz

1815

Cáid

1911. 266. l

3-4 és

A Ház IV. évf. 6-7 sz

Régi pesti építőművének

8 mellékletben

számos képpel a

~~[illegible]~~

nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

élyezem:

k vagy helyettesének
láírása.

. — Endrényi Imre, Szeged.

Hofrichter József.

d.

A Pesti Városház

1934. 1. sz. 11. l.

Budapest székesfőv

ának 1925. október hó 22-én
ozata szerint t. Címet a volt
I.29. alatti helyiségében
áramfogyasztás t. Cím neve
. . . . . 20 P — f
zemben t. Címnek

12 P 18 f
5 " 13 " 17 " 31 "
. . . . . 2P 69 f,

ben pénztárunknál délelőtt
em. 211.) felvehető, vagy
megküldhető.
Cím nem személyesen kívánja
ez jelen levelünk és írásbeli

Hofrichter Ferenc

orvostan

1749-től választott

polgár) Pesten, ~~1777~~-

(és városi

1777-től Külső tanácsos

Schmall

I 148-l.

165-l.

nyilvántartást 1937/38-as költségvetési
ottai a fenti kimutatásban nem szere-
rtásnál a következő alkalmazottak

y Elemér igazgató/

gy az ország müemléki állaga az elmult
szenvedett, melynek helyreállitása
MOB-ra fokozott kötelességet, xx fela-
, valamint az 1946 junius 1-i létszám
ondottak figyelembevételével kitünik,
38-ban addig 1946-ban

9	/melyből 1 fogoly
-	
1	
1	
-	
11	
-	
11	

Hofrichter Ferenc

ácsmester, József apja

l. 1777 Post vál. pol

1790 egyetem ácsmester

vagyis

Zádor – Rados

124. l.

H. József

18, 30, 102-3, 123-130, 134,
138, 140, 155, 365, 370. l

49, 149. kép

[illegible] Jép

Dr Csabai István

Nyomtatvány

Hofrichter József

pesti épitész, kivitelező
nérés bérhár, vmhár keleti
tömbye, kálv. téri ref. tapl.

Dr. 1779. Pesten / H. Fer. ács fia
pesti egyet. ácsmunkái
1777 vál. polg.

1799 szab. fel. [illegible]
Bécsben 1801 Pestre
Terézvár. tapl. ép. vál. dolg.
1804 Thalherr mellett
nőri pusp. pal. felmérése
mestermunka: [illegible] pal. 1807 felv. címke
1821 vál. polg. Szépítési [illegible]
1834 vissza vonul + 1835 febr. 26

Egyetem u. 1 gr. Karolyi palota utolsó mnve 1832 - befej. Koch Henrik

Fő mnve kálv. téri ref. tapl.
1816. terve

lipótvár. pl. tapl. terve 1831
nem fog. el

77 ep. eng.
szervete téri urbán ház
M. kerály szálló
Dessewffy-u.-i [illegible] ház
Teleki-u. Sentary-ház
Tagmay-, Horváth-, Marchiak-ház
Mendhára lakóépülete

MAPFE szerint 1911 ci

[illegible]

612.

Frey, Johannes Peter de

Rembrandt arcképe. Rk. Rembrandt után

K. 5. 151 m. 122 sz.

Hofrichter József

könnives

1831-től választófolgár
Pesten. (Schmall L.-
Adalékok. Bp 1899, 148. l

L. A Ház c. folyóirat
tott, meghen cs
hártorve repr.

vagyis a varos
kepviselőtestület
tagja

Rogaticai cs. és kir. 34. z. gyalogez-
red népkvt. VI. 225.

Hofrichter József

pesti építőmester

Koch Henrik bécsi

építőmesterrel kivitelez-

te a gróf Károlyi pa-

lotát Riegl tervei

szerint.

MOB irattár

273/1944.

Hofrichter!
Hangyász Ferenc

festő

Hofrichter József

festő álneve

Lykaközöns

28.1.

Hangyási Ferenc

posta

laid

Hofrichter József

alatt is

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Hofrichter József

Sz. 1779. Pest † 1835 febr 26 n. ott

Bécsben 1799 szab. fel és nagyobb évet

ott dolgi

1801. jön Pestre: terézvárosi tepl épít nél

dolg előtör, 1804. Thalherrnek segédkezik

a nyári pusp. pal. ~~épnél~~ felmérésében. 1807 a

pesti cér végre felveszi. Mesterkéje: az

hercegi palota elmeci terve. 1831 mérő valamint

polg. a szépítési Bir-ba Pollack mérő ~~[illegible]~~

kerettese. — 1834. már delyen visszavonul

betegs. miatt (1816. terveret)

Fő műve az kálvin téri ref tepl (irodba

tévesen hol Balla antal, hol Hild Vince v.

H. József szerepel terverőként, holott Balla

terve a ker. kivitelre, H. V. csak az elszá-

moládokat elle őrizte, H. J. pedig a készbe

készült portikusz szerzője.) Ő a tepl

építésvezetője is. 1830 már használják

a be ne fej. tepl -t. H. J. halálakor

se volt készen, ~~[illegible]~~ a dorog., de a be-

járati oszlopcsarnok. A feltöltetlen tére

az árvizt pusztitott 1838. és a befejeretlen

tepl sok kárt szenvedett. Csak 1851. kész

el delg. a tepl.

1831. a lepótvárosi pléb tepl kor kézit

tervet, de ezt a nádor a fog. el. 77 magá-

hárat ~~terveret~~ (a ~~[illegible]~~) Pesten, főleg copf stilusk

(1.)

~~Szémes~~ kivitelerést vezjett, mások (Dessen u. Gerold)
~~Tervei alapján~~ # (Terv: szerviteltári
Urbán-hár, Szemerédy-hár, Együrley-hár, Leitner Mátrás
háresoportra (az egységes Telekbeépítés első
példája Pesten). M. király szálló, Teleki P. u-i
Sentary-hár, Jels-hár, Horváth hár, Marchich
hár, Tagny-hár (Jósvárosi)

1829 Megenhára keleti tömbje és lakóháre
utolsó munkája: 1832 kerdi építeni
– Rigl, A.P. bécsi épít. Tervei szer – az Egete
u-i károkipal-t – (az ered terve vál-
toztatott, az emeleti lépcsőhárat a terv
vmt a terv a kivitelre a került úgy-
hárat)

Hofrichter József

l. m.:

Viszota Lánchid

35 l.

a Széchenyi-hid
Tört. az 1836: XXVI. tc.
meg kozatalány

1935

"	"	"	"	"	=	"	"	—	27 =	18	63
"	"	"	"	"	=	"	"	—	27 =	18	63
"	"	"	"	"	=	"	"	—	27 =	18	63
"	"	"	"	"	=	"	"	—	27 =	18	63
"	"	"	"	"	=	"	"	—	27 =	18	63
"	"	"	"	"	=	"	"	—	27 =	18	63
									3·78		
10½	10½	10½	= 63 × 16 fil.		=	10·08		—	16 =	9.92	
"	"	"	= 53·5 × 16		=	8 56		—	16 =	8 45	
"	"	"	= 63 × 16 f		=	10 08		—	16 =	9.92	
"	"	"	63 × 16		—	"	"	—	16 =	9 92	
									64		

Kerületi belaxus 67

Kereseti összeg: 412.6

18 14

24 fil
12 "
1·00 "
6.58 "
12

8.06

8.06

Összesen: 420.7

71 fillér

Hofrichter Józef

Baumeister

1822. Pest.

Vojdisch, J.: 1551

Adressbuch d. k. fr. Stadt Pesth in J 1822.

~~Brenner Tóbiás II. 239~~

Hofrichter József

épitész

vagy

Zádor épitészetünk

és a klassicizmus. 361. l.

Bfi file

1943

787. s.

Kiváló tisztelettel

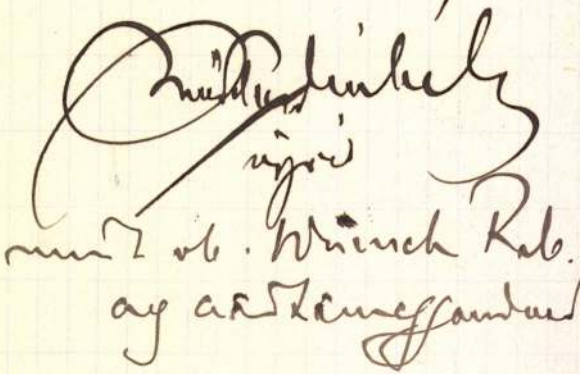

Hofrichter József

építész

l.

Zádor – Rados

l 8, 30, 102, 103, 123–130,
134, 138, 140, 155, 365,
370 f.
(261)
Képek: 49, 149. 52.

Hofrichter József

epitesi

1812. az alelöljárói
állásra jelöltél a pesti
könnyes ciehben.

Pkc. 2121.

Schneider R.:
a pesti köm. ér tűrf. ich
tagjai. Bpi Épm.-- Ipt. vm. Ünk
1912

Reinecke Pál dr.-nak a magyarországi bronzkori

kronológiájáról szóló értekezése

VII: 76.

Hofrichter József

építőmester

l.

a 6 pi

Schoenterézvárosi rk fl. kgl

6. l (többnőt)

1938

Madách Péter könyvtára VIII. 55.

Hofrichter József

lásd

Patay P.: A 100 éves Kálvin-téri templom Bp. 1930.

Schoen A.: A pesti ref. templom száz év előtt. Református Élet 1938. 44. sz.

n balra állványa előtt ül és dolgo-
kói részint az udvarról, részint a
gyanus alakot bámulnak meg. A bámész-
kiknek egyike kezeit csipőre tette,
t kis fiú és két ~~xxx~~ leányka van. A
ja figyel és az előtérben három liba
k diszlenek. Jelzése alól jobbra: Ré-

1 cm.
én kelt 34044 sz. leirattal 1800 ko-
01: VII. 19-én (247/901.)
az 1901: IX. 23-i 64907 sz. rendelet.

rjesztésre (607/901) az 1902: I. 10-én
al (33/902) kiadatott a szegedi városi

Vid. Muz.

Hofrichter József

Fovárosok 1800–
1873 között.
Bp bfo Tö
Rum kiál

l.

Schoen 1948

9. l. – 11, 12, 13,
(többször), 18, 19. l.

Penates szobrocska feje agyagból VI. 280

Hofrichter József

építőmester

+ 1835 febr.

lásd * 1779 dec

a pesti

Schoen Kálvin tér ref. tepl. e. u.

8. l. 10. l. 13. l. 30,

továbbrakban sokszor

említve alábuzva.

Önsefoglaló életrajza

u. o 22 — 24. l. —

Vallás- és Közokt. minisztérium

VI: 70

Hofrichter József

könnvesmester

l.

Siklóssy FKT. tart

34. l.

1931

11773.

ltan ágaskodó lovon, palásban és bu-
an ábrázolva. A hátter sik vidék vá-
ssággal. Felirata a kép alatt:

IÆ ET BOHEMIÆ ARCHIDVX AVSTRIÆ

ARNIOL. WIRTEMB. COME HABSP.

IVS ALSATIÆ etc.

2·6 cm.

6.

914

64

3 K.

Hofrichter József

Kása

Tanulmányok Budapest I.

81. l. 82. 90. l.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

FEBRUÁR

29 nap — 9. hét

23 asárnap	
24 Hétfő	
25 Kedd	
26 Szerda	
27 sütörtök	
28 Péntek	
29 Szombat	

Hofrichter József

építész

1832

l. † 1835 febr. 25

Tanulmányok Bpest III.

99. l. 100. l.

Flotzinger

pesti építőmester

l.

Tanulmányok Bp.

multjából

III. 97. l.

160

~~Csontosi Janos VI. 64.~~

Hofrichter József

építőmester

l.

Tanulmányok

Bp. múltjából

III. 160. l.

segének KOLLONITS SZIEGFRIED érsekújvári főkapitánnyal támadt viszályáról a január 7.-i pozsonyi, a szeptember 5.-i és november 11.-i bécsi híradások közölnek részleteket.

Látjuk tehát, hogy az „*Aviso 1609*“ jól megszervezett hírszolgálata részletesen tájékoztatta olvasóit az 1609. év magyarországi és magyar vonatkozású eseményeiről. S ha jelentései a való tényektől némelykor el is térnek, az egykorú közvélemény szempontjából igen érdekesek.

HUBAY ILONA.

alkatelemeül tekinthető, mely a könyvtár jellegének kialakulására elhatározó befolyást gyakorol.

A magánkönyvtáraknál természetszerűleg a legritkább esetben érvényesülnek olyan könyvkiválasztási vezérelvek, melyek állandóságuknál fogva a könyvtárnak egységes jelleget adni alkalmasak. A magánkönyvtárak gyüjtési köre ugyanis a könyvgyüjtő érdeklődési körének változásai szerint módosul és ennek következtében az ilyen könyvtárak egyszerűen olyan könyvgyüjteményeknek tekinthetők, melyek a könyvgyüjtő olvasmányainak sorozatát tárják a szemlélő elé.

Míg az egyetemi könyvtár a jezsuiták gondozása alatt állott, addig túlnyomóan hittudományi munkákat tartalmazott, amint az egyetemi oktatás is főleg ezen a téren mozgott. A jezsuita rend 1773-ban történt feloszlatása az egyetemi oktatás terén változásokat eredményezett, melyeknek az egyetemi könyvtárra is kihatással kellett volna lenni, ha a könyvtár fejlesztésére szükséges anyagi eszközök rendelkezésre állottak volna. Az 1774. augusztus 19-én kelt 4023. számú kancelláriai rendelet azonban az egyetemi könyvtár céljaira az egyetemi alapból rendelt 500 forinton

Hofrichter József

pesti építőmester

A pesti Károlyi palotá-
nak Ritter v. Riegl bécsi
építésztől készített tervét
ellenjegyezte, s a pesti ízlésnek megfelelően átalakítva kivitelezte 1832-ben.

Tér és Forma
1933. 266. l.

Bierbauer Virgil:
NMÉF gyl. Közl. 1927. 72. l.

Tanulmányok Bpest Amolt-
jából 1933.

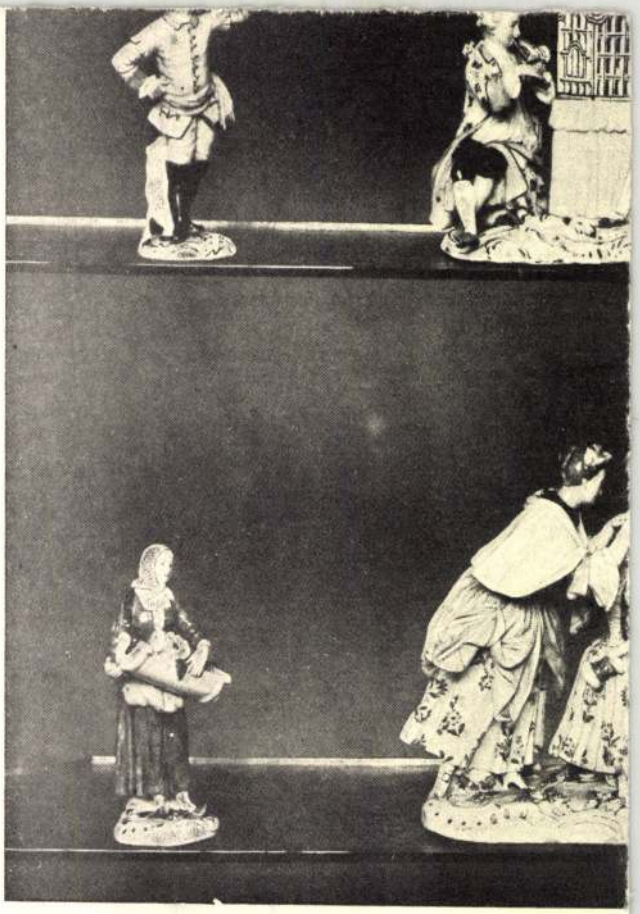

800/7
800/23
800/9

800
800/
800/

Hofrichter Józef

épitette a vármegye
háza Semmelweis-
utcai részet (fogház
épület) 1829-ben.

Thirring Bpest
65. l.

1919

Hofrichter

épitész

A pesti magyarok két emeletű ke-
leti része Hofrichter épitő mes-
ter ügyelése alatt kiszült.

Magyar szorgalom és mesterségek
történeti rajzolatja. Honmüvész
1833. 239. l.

HOFRICHTER József építész

Az általa tervezett épület (rész) története és részletes bemutatása

TÓTH Antal: A Pesti Vármegyeháza. 2.bőv.kiad. bev. Zádor Anna. Bp. : Pest M.Tcs., 1990

27-38.p. és ill.

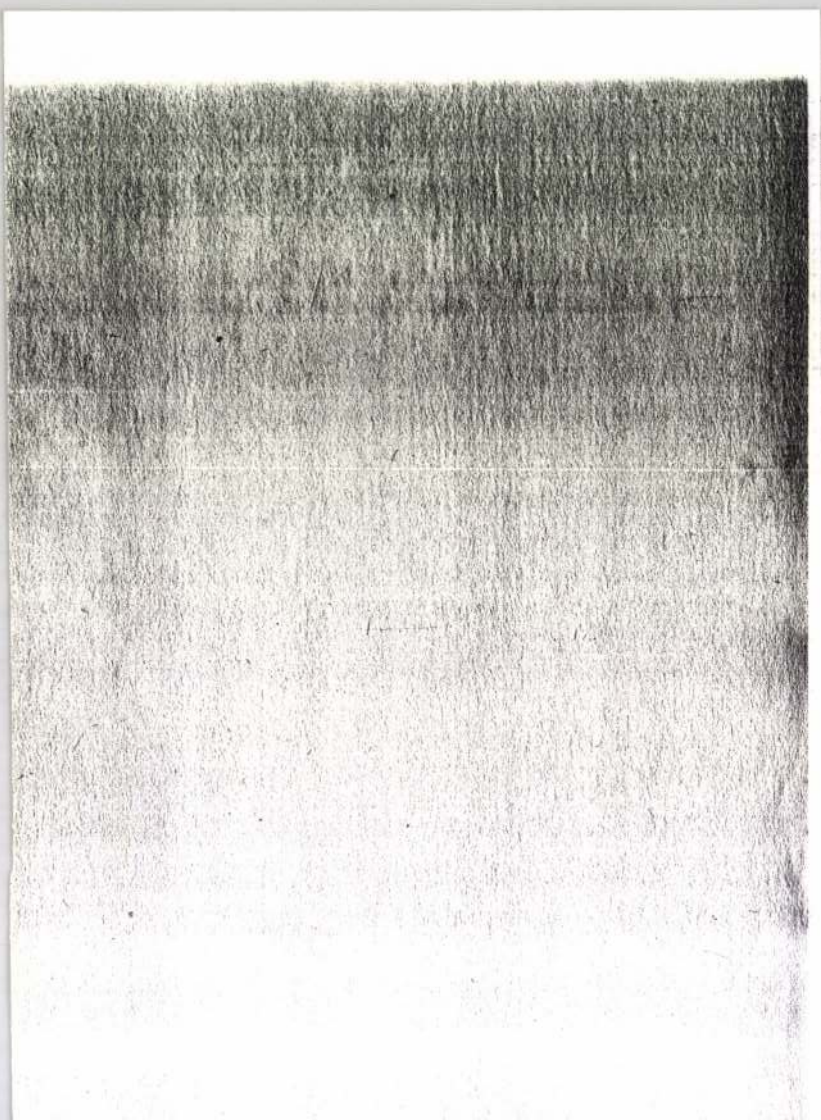

Hofrichter M.D.K.

A megyeházát, melynek Ujvilág (Semmelweiss) utcai szárnyát 1822-ben építette.

Dr. Lechner Jenő: Budapest Műemlékei, Bp. 1924.

Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei József nádor korától a Főváros egyesítéséig. 1861.

1) + Hofrichter József
épitén

~ pesti mester: itt született, itt halt meg.
Vidéki működéséről nem tudunk.
Műrei: Szemrédy-ház / Apáczai Csere János u. 3. /, Kálvin téri ref. templ / 1816, átépítve /; Megyeháza / 1829-1832, Semmelweis
A magyarországi műv. tört. I. 339
Corvina 1970.

2) + Hofrichter József
építén

n. 8./ Pollack művénetének nekemi
rokona.

A magyarországi műv. tört. I. 339.
Corvina 1970.

Hofrichter József
építén

Terve az tpáczai bere János n. ban
lévő egykori szemerédy-házat, 1815-
-ben. 7 Repr.

Magyar műv. tört. 6. 5; 7.
MRT - Minerva 1971.

Hofrichter József

(1779-1835) művei: Kálvin téri református templom, a Vármegyeháza, Semmelweis utcai szárnya; Szemerédy ház (V. Apácai Csere János u. 3.

Tóth Endréné: Budapest, Enciklopédia, Budapest, 1970.

1321

Hofrichter József

A Fővárosi Könyvtár tervezése során Lajta Béla a Kálvin téren álló Hofrichter-Hild féle ref. templomot is át akarta volna alakitani a monumentális, jó elhelyezés érdekében.

Czagány István recenziója Vámos Perone: Lajta Béla d. könyvéről. - Művtört. Ért. 1971.1.sz. 6o-66.1.

64. 1.

Hofpichler József

nevét az 1828-as országos összeirásban szereplő pest-budai épitőmesterek és kőmivesek felsorolásában emli-ti

z.l.: Mozaik a főváros múltjából.
Budapest, 1971.8.sz.48.l.

M. D. K

HOFRICHTER József építész

Bp. Semmelweis-u 6. Régi vármegyeház

pátsó homlokzata. 1822.

Városház-utcai rész Ajt Zilterbarth.

Magyar építészet. Bp. 1954. 92. l.

M. J. K.

HOFRICHTER József építész

Bp. V., Teleki Pál-u 2. Háromemeletes

bérház, 1811.

Magyar építészet. Bp. 1954. 92. l.

TC. D. U.

HOFRICHTER József építész

Bp. IX. Calvin-tér Ref. templom, 1816-30.

Magyar épület. Bp. 1954. 92. l.

Hofrichter József

MDK

építész

Apáczai Csere János u. 3. és 5. sz. épület.
1811 ill- 1813.

59.o.

Székely László/szerk/:Budapesti zsebkalauz.

Bp. 1959.

I. 1174

Illyefalvi: Pesti és budai polgárok 1686-1848.....l.

Név: Hofrichter ~~Franko~~ Josephus

Foglalkozás: kőművesmester

Szárm. hely: Pest

Hitfelekezet: Rk. Csal. állapot: nőtlen

A polgárjog megszerzésének időpontja: 1807. V. 27

A polgárjogért fizetett összeg forintban: 6.

M. D K.

HOFRICHTER József építész

Terv a Basilikához

Ybl Ervin : Ybl Miklós 94,

M.D.K.

Hofrichter József építei

Terveröje és építője a Kálvin téri ref. templomnak. (repr.)
A Városmegháza Semmelweis utcai oldala 1829-ből.

Benedekné Györi Lujza: A empire építészet Pesten. Bp. é.n. 26.

M. D.K.

HOFRICHTER József építész

Bp. Apáczai Csere János utca 3. 5. sz. ház

1811.

3-4. rép

1813.

József Attila utca 1. sz. épület 1824.

Átépíti 1871-ben Benkó-

Horler Miklós - Komárik Dénes: Műemlik-helyreállítások a városképjavítás szolgálatában 193, c.

Művért. 1953. 1-2. sz.

HOFRICHTER, Joseph

murariorum magister

Pest, Belváros

10 sodal

1952)

Művért. Kapossy János: Épitők, szobrászok, festők és grafikusok Magyarországon 1928-ban 136. l.

MDK

Hofrichter /József/, építész

tervei szerint készül 1812-ben a Színház (ma Vörösmarty) tér északnyugati sarkán a "Magyar király" fogadó 110 szobával.

160.o.

Nyitrai Elek: A "Hét választófejedelem" vendégfogadó története.
Müv. Ért. 1956. V. évf. 2-3.sz. 158-165.o.

Hofrichter József

1810-ben készült tervével neki ő ma a V. Régi posta u. 15. sz. 1804-ben épült házat.

Komárik Dénes: Rövid hirek budapesti müemléképületekről. - Müemlékvédelem, 197o. 1.sz. 55.l.

MDK

Hofrichter József épitész

A Szemerédy ház homlokzata/Bp. Történeti Muzeum / repr.: 55 l. Tervezte:1811

Zádor A:A magyar klasszicizmus épitészeinek társadalmi heylzete.Bp.1953 55, 64, 65, 66.

Hofrichter József

müve (1829-32) a Vármegyeház Semmelweis utcai szárnya.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

3681

Hofrichter József

épitette fel a Majakovszkij u. 38/a.
házat 1848-ban.

Tóth Ernőné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

1641

HOFRICHTER József

Dunamelléki Egyházkerület főiskolája, 1835

Inkán Ubán: Kecskemét vára eltűnt.
Kecskemét, 1998. 198.

1. sz.

1. Koronghi Lippich Elek: Hogyan le
-2.
2. Málnai Béla: Lechner Ödön. 3-7.
3. Lechner Ödön írásaiból. 8.
4. Czakó Elemér: Középkori építésze
Pasteiner Gyula ak. székfoglalój

Jegyzetek

5. Palóczi. [Palóczi Antal] 22.
6. Egy amerikai építésznő. [Fay Kel
7. A vakablak. 22-23.
8. Munkásotthonok és népszállók. [P
9. A Nemzeti Múzeum és a Nemzeti Sz
[Kertész K. Róbert javaslatai] 2
10. A magyar iparművészet népszerűs
Társulat] 23-24.

Különfékék

11. Schuldner Miklós +. 25.
12. Maróti Géza mexikói felvételei.
13. Építőművészet és kerámia. [Szék
25.

- könyvismertetés

14. Ceylon építészete. [Kertész K.
15. Utolsó ábrándok. [Kozma Lajos]
16. A Berliner Architekturwelt. [Má

le. D. K.

HOFRICHTER József épületei

(1779-1835)

pesti mester

Bp. Szemerédy-ház (Apáczai Csere János u. 3. sz.)

Kálvin-téri templom (1816.)

Wesselényi-ház lakóépülete (Semmelweis u. 8.) 1829-1832.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar művészet 1800-1945 Bp. 1958. 49. l.

HOFRICHTER József festő

1881. Kalazancius a magyar, olasz, spanyol, lengyel, és osztrák rendtartományokat képviselő fiukkal. o.v. Bp., Piarista rendház

a régi pestirendház diákkápolnájában 1913-ig

SZILÁRDFY Zoltán: Kalazanci Szent József ikonográfiája metszetek tükrében. = Piaristák Magyarországon 1642-1992. Szerk. Holl Béla. Bp., 1992 35.p.

implies that

$$c^e{}_{d[a}c^d{}_{bc]} = 0 \quad . \tag{7.2.8}$$

A finite dimensional vector space with a tensor $c^a{}_{bc}$ of type $(1,2)$ satisfying equations (7.2.6) and (7.2.8) is called a *Lie algebra*. We have shown above that the left invariant vector fields of a Lie group comprise a Lie algebra. Thus, every Lie group gives rise to a Lie algebra. Conversely, it is possible to show that every Lie algebra gives rise to a Lie group in a unique way up to global topological structure. More precisely, given any Lie algebra, there exists a unique connected, simply connected Lie group whose Lie algebra coincides with the given Lie algrebra.[2] This fact tremendously simplifies the analysis of Lie groups, since Lie algebras are much simpler objects to work with than Lie groups.

Let α_a be a left invariant dual vector field. If v^a is a left invariant vector field, then $\alpha_a v^a$ is constant, so

$$0 = \nabla_b(\alpha_a v^a) = v^a \nabla_b \alpha_a + \alpha_a \nabla_b v^a \quad , \tag{7.2.9}$$

where ∇_a is any derivative operator on G. If v^a and w^a are both left invariant vector fields, we have

$$2v^a w^b \nabla_{[a}\alpha_{b]} = (v^a w^b - v^b w^a)\nabla_a \alpha_b$$

Hofrichter József

a klasszicizmus egyik legjobb mestere Jung József kereptfia, ahit ő indi-tott el pályáján.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc; Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970 209 p

Hofrichter József
építén

(1779–1835).

Bp.-i várnagyeház. K.-i oldala i. (1829–32)

Kálvin-téri ref. templ.

Radó: Magyar építészettört. 257.
Műszaki kiadó 1971.

Hofrichter

MDK

építész

"... az egykori Király utca és környéke.... Palláck, Hild, Kasselik, Hofrichter épületeivel zárt egységet alkot még ma is..."

459.o.

Horler Miklós: A budapesti műemlékvédelem kérdései.

ÉKK 1959 3-4.sz. 455-460.o.

M. P. K.

HOFRICHTER Ferenc asztalos

1749, 1777. Pest város Rakácsában szerepel

Agghazy. Barokk szokrószát ... Bp. 1959.

I. 215. l.

Hofrichter József, Pest, Belváros.

Az 1828 évi országos összeírás alkalmával a Pest-Budán lévő építészek között szerepelt neve.

Budapest, 1941. aug. (2/0)

MDK

Hofrichter József építész

Aranykéz u.6. 3 em.ház.

GenZakBpest. Kézirat. 35.1.

MDK

Hofrichter József épitész

Egyetem u.6. egykori Károlyi palota.

1832. dolgozik rajta

GenZakBpest. Kézirat. 36.l.

M.D.K.

Hofrichter József, építész

Kálvin-téri ref. templomát ellentétképpen említi a szerző, Pollack, Zitterbarth, Hild egyrorú építészek műveivel, így pld. a Deák-téri Pollack-féle ev. templommal szemben, ahol az építészeti díszt csak egy finoman alkalmazott erősebb relief adja meg a főhomlokzatnak, és nem ~~alkalmaz~~ épít a templomtér elé teljesen szervetlenül egy különálló portikust úgy mint Hofrichter.

Dr. Bierbauer V.: A palatinus-stílus viszonya az európai klasszicizmushoz.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1925. Havi Füzetek, II. évf. 4-6. sz.

40. old.

M.D.K.

Hofrichter József építész

A klasszicizmus jelentékeny építésze

Pereházy Károly: Klasszicista épületek restaurálása a pesti Belvárosban

Műemlékvédelem, 1965/3. 152. l.

M.D.K.

Hofrichter József épitész

1811. Október 6. u. 3. / volt Almássy-ház / át-épitése.

1840- ben Hild józsef épitti át.

Pereházy Károly: Klasszicista épületek restaurálása a pesti Belvárosban

Müemlékvédelem, 1965/3. 156. l.

M.D.K.

Hofrichter József, építőmester

pesti születésű, saját feljegyzései szerint 1802-ben katolikus létére a Kálvin-téri református papiakot építi. Polgárjogot 1807. május 27-én nyert, 1831-ben választópolgár, de ezután nincs építőmester, már nem szerepel az aktákban. Dr. Bierbauer Virgil: Kasselik Fidelio és Hofrichter József pesti építőmesterek művészete

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1927. 61. köt. 11-12. sz. 64. old.

M.D.K.

Hofrichter József, építőmester

művének tulajdonítja szerző a Kálvin-téri református templomot, melyet sokáig Balla Antal munkájának tartottak. Holott Balla csak az első, szerény kis imaház felépítésére fogott, s a kivitelt Hofrichterre bízta. 1804-ben itt tartják az első istentiszteletet, de ./.

Dr. Bierbauer Virgil: Kasselik Fidelio és Hofrichter József pesti építőmesterek művészete.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1927. 61. kót. 11-12. sz. 68-69. old. 1 á.

M.D.K.

Hofrichter József, építőmester

... az imaház rövidesen hicsinek bizonyul. Újabb gyűjtés után 1816. áprilisában Hofrichter aláírásával ellátott tervre hérnek engedélyt. Különböző pénzügyi nehézségek és műszaki hifogások miatt az új templom csak 1830. máj. 8-ra készül el.

Dr. Bierbauer Virgil: Kasselik Fidélio és Hofrichter József pesti építőmesterek művészete

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1927. 61. köt. 11.-12. sz. 69. old.

M.D.K.

Hofrichter József, építőmester

művének tulajdonítható az Egelem-utcai Károlyi palota is, habár az 1830 előtti (bécsi Koch tervei szerinti) épületet 1832-ben Károlyi György Anton Pius Riegl, szintén bécsi származásu építész tervei alapján kivánta átépíttetni. Azonban a kivitelt Hofrichter vállalta s az engedély kérésénél ő nyujtja be és jegyzi a ./.

Dr. Bierbauer Virgil: Kasselik Fidélio és Hofrichter József, pesti építőmesterek művészete

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1927. 61. köt. 11-12. sz. 70. old. 2 szöv. á. 69. o.

M.D.K.

Hofrichter József, építőmester

... terveket, melyeket a kivitel során, a kor szokásainak megfelelőleg, szuvérenül kezel, mert a palota sok tekintetben előnyösen tér el a Riegl-féle tervektől ..

D: Bierbauer Virgil: Kasselik Fidélio és Hofrichter József, pesti építőmesterek művészete

A Magyar Mérnök- és Építész -Egylet Közlönye, Bp.

1927. 61. köt. 11-12. sz. 70. old. 2 nov. á.

Hofrichter József építész

HANGVERSENYEK • PÓDIUM • BULI VAN • SZÍNHÁZMŰSOR • TÁRLATOLGATÓ

HANGVERSENYEK

BUDAFOKI VÁROSHÁZA (XXII., Városház tér 11.) 16-án 19 órától és 17-én 11 órától Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar, Budapesti Akadémiai Kórustársaság. Műsoron Rossini: Petite Messe Solennelle.

MAGYAR RÁDIÓ MÁRVÁNYTERME (VIII., Pollack M. tér 8.) 14-én Szendrey-Karper László gitárzenekar. Km.: Kertesi Ingrid (ének), Eötvös József, Szekeres Tamás (gitár). Vezényel: Török Géza. Vivaldi, Boccherini, Caccini, Madarász Iván művei.

MTA DÍSZTEREM (V., Roosevelt tér 9.) 16-án 18 órától Matáv Szimfonikus Zenekar. Vezényel: Ligeti András. Műsoron Beethoven: VI., F-dúr („Pastorale") szimfónia; Csajkovszkij: Rómeó és Júlia – nyitányfantázia. 19-én 19 órától Magyar Virtuózok Kamarazenekar. Vezényel és km.: Szenthelyi Miklós. Műsoron Massenet: Meditation; Sarasate: Két spanyol tánc; Mendelssohn: d-moll hegedűverseny; Mozart: Kis éji zene, K. 525; Weiner: Divertimento; Liszt-Wolf: 2. Rapszódia.

NÁDOR-TEREM (XIV., Ajtósi Dürer sor 39.) 16-án 19 órától Sonora Hungarica Consort – Dér Krisztina, Gavodi Zoltán (ének), Nagy Zsuzsanna (csembaló), Vályi Csilla (barokk gordonka), Lachegyi Imre (furulya), Szászvárosi Sándor (viola da gamba) – CD-bemutatója. Művészeti vezető: Lachegyi Imre. Francia, német barokk hangszeres és vokális zene. 18-án 19 órától Ombódi Dóra (barokk fuvola), Papp Rita (csembaló). Műsoron Hotteterre, Bach, Leclair, Lovatelli, Scarlatti művei.

ÓBUDAI TÁRSASKÖR (III., Kiskorona u. 7.) 14-én 17 órától Meláth Andrea (szoprán), Fried Péter (basszus), Oberfrank Péter (zongora). Bartók: A kékszakállú herceg vára. 15-én 19 órától Kövecs Ágnes (zongora), Baranyay Piroska (gordonka). Dohnányi, Liszt, Brahms művei. 16-án 19 órától Jandó Jenő és ifj. Csíky Boldizsár zongoraestje. Bach, Beethoven, Chopin, Dohnányi, Szkrjabin, Ravel, Brahms művei. 19-én 19 órától Marcato Ensemble – Somossy Csaba, Vonnák Kinga, Erdész Gábor (klarinét), Pataky Orsolya (gitár), Forgách Péter (mandolin), Belenta Petra, Tóth Eszter (hegedű), Kiss Katalin (brácsa), Kertész Ákos (cselló), Kovács Kitty (zongora) – Schönberg-estje. Vezényel: Matuz Gergely.

PESTI VIGADÓ (V., Vigadó tér 2.) 15-én 19.30-tól Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar. Közreműködik: Budapesti Akadémiai Kórustársaság. Vezényel: Hollerung Gábor. Műsoron Rossini: Petite Messe Solennelle. 18-án 11 órától Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar. Vezényel és előad: Hollerung Gábor. Műsoron A filmzene, R. Strauss: Till Eulenspiegel vidám csínyjei. 19.30-tól Pécsi Szimfonikus Zenekar. Közreműködik: Jandó Jenő (zongora). Vezényel: Lukács Ervin. Műsoron Beethoven: Egmont-nyi-

retű papírokon. 14-én és 15-én 18 órától vetítés M. F. Tóth Éva és Orosz István válogatásában: Grafika az animációban. Bevezeti: M. Tóth Éva.

NÉPRAJZI MÚZEUM (V., Kossuth tér 12.) Közelítések az időhöz előadás-sorozat: 18-án 11 órától Luft Ulrich egyetemi tanár: Az egyiptomi idő.

PARLAMENT CAFÉ (V., Kossuth tér 9/A) 15-én 19 órától a Beszélő és a Friedrich Naumann Alapítvány Szabad párbeszédek című beszélgetéssorozata: Antiliberális fordulat? – Tamás Gáspár Miklós, Kisbali László és Pikó András.

PETŐFI CSARNOK (XIV., Zichy M. u. 14.) 13-án 10.30-tól és 15 órától a BM Duna Művészegyüttes Rókamesék című előadása. 19-én 10 órától Honszerző Árpád – a Nevesincs Színház ea.

SZAKSZERVEZETEK FŐVÁROSI MŰVELŐDÉSI HÁZA (XI., Fehérvári út 47.) 17-én 14 órától Farsangi Bohóckarnevál: jelmezverseny, maszkkészítés, arcfestés, táncház.

TRAFÓ – KORTÁRS MŰVÉSZETEK HÁZA (IX., Liliom u. 41.) 15-én és 16-án 20 órától Panja Fladerer és Vera Sander: Big Fish; O Cansaço Dos Santos (tánc). Társalgó: 13-án 20 órától Élve Boncolás – egy új magyar regény. Házigazda a 2000 szerkesztősége.

BULI VAN

AFRIKA CENTRUM (XIV., Thököly út 164.) 14-én 18.30-tól Afrikai táncház.

ALMÁSSY TÉRI SZABADIDŐKÖZPONT (VII., Almássy tér 6.) 14-én 17 órától Nosztalgia Klub a Budakeszi Bohém Fiúk közreműködésével.

CAFÉ ROLLING ROCK (III., Bécsi út 53–55.) 16-án 21 órától Gemini Trió. 17-én 23 órától nosztalgia diszkó dj. Sosóval.

CSOKONAI MŰVELŐDÉSI HÁZ (XV., Eötvös u. 64–66.) 17-én ír-magyar koncert, táncház, fellép a Greenfields együttes.

DÓZSA MŰVELŐDÉSI HÁZ (XVII., Pesti út 113.) 17-én 14 órától Dobosok farsangja 6.

E-KLUB (X., Népligeti út 2.) 16-án Valentin-nap. 21 órától Nagyterem: Dancemix Party, dj. SpigiBoy, dj. Lu-Yi. UnderHouse: dj. Cool, dj. Daneec. Kisterem: Buli zenék, dj. Duffy. 17-én 17 órától Viva Teenager Party. 22 órától Nagyterem: Club Music, dj. Dead Mike, dj. Mozsó. UnderHouse: dj. Peet, dj. Nitro. Kisterem: bulizenék, dj. Duffy, Mr. Teacher.

FACE MUSIC CLUB (VI., Teréz krt. 55.) 16-án 17 órától Viva Teenager Party. 22 órától Valentin-nap. 1st floor: oldschool, funky, házigazda: dj. Vaga Kornél. 2nd floor: hit music, dancefunk, házigazda: dj. Bond, vendég: dj. Dead Mike. 17-én 21 órától 1st floor: funky, soul, házigazda: dj. O.G. 2nd floor: hit music, házigazda: dj. Funthomas.

JAILHOUSE (IX., Tűzoltó u. 22.) 15-én Big Beat, Latin Funk, Breakbeat, Nu Skool, Tech House, Techno, Trance. Dk.-k: Jailhouse Collective Resident's.

Robotcsevej

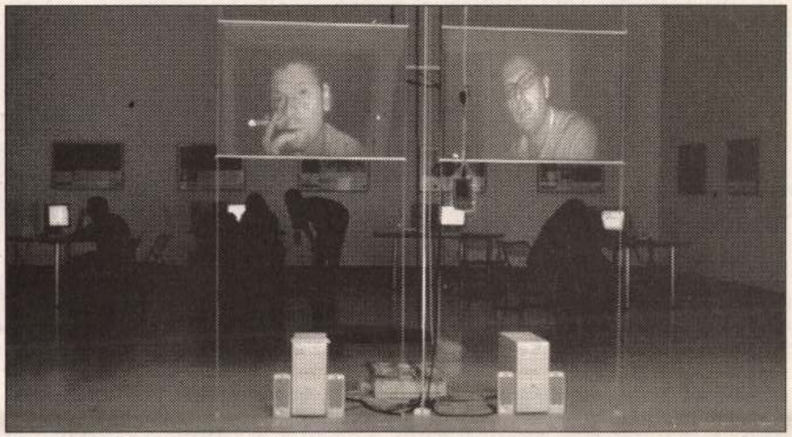

Manci és Béla

Egyre többen csevegnek interneten, de kevesen tudják, hogy ma már több száz olyan robot diskurál a világhálón, melyeket szövegük alapján bárki könnyen embernek képzelhet. *Szegedy-Maszák Zoltán, Langh Róbert* és *Fernezelyi Márton* képzőművészek két szuperokos robotja arra is képes, hogy a kiállításmegnyitók szokásos beszélgetéseit reprodukálják.

A robotbeszélgetésbe a C3 Kulturális és Kommunikációs Központban látható kiállítás látogatói maguk is belefolyhatnak. De figyelem! Manci és Béla robot négyszer annyi (nyolcezer) szót ismer, mint egy átlagember. A két robot agyát Szegedy-Maszák Zoltán programozta be. Beszédszintetizátoraik segítségével saját mondatokat alkotnak, és végtelen számú beszélgetést képesek produkálni. Sajnos csak angolul beszélnek, mert a magyar ragozás egyelőre túl bonyolult számukra.

A robotok internetes hálózaton keresztül üzemelnek, de csak a C3 galériájában lehet beszélgetni velük. Az alkotók a nyolcezer szót úgy tanították meg a gépeknek, hogy három hét alatt külön-külön videóra vették magukat a szavak kiejtése közben, majd digitalizálták a videókat. Mancit és Bélát két alkotójuk személyesíti meg: arcképüket vetítővásznakon láthatjuk, a művészek hangján pedig beszédszintetizátorok jóvoltából szólalnak meg.

Béla és Manci nyolc témáról végtelen számú csevegést képes produkálni. Többek között *Tarr Béla* Sátántangó című filmjéről [illegible] telligenciáról és a Japánban népszerű robotfoci-bajnokságról szoktak eszmecserét folytatni. A beszélgetés kezdő kérdését egy kéziszámítógép érintőképernyőjén keresztül mindig a látogató teszi fel, aztán a robotok csevegésbe fognak: egy idő múlva megunják, veszekedést provokálva csúnya szavakat vagdosnak egymás fejéhez, majd leállnak. Aztán jöhet az újabb téma.

A két robotnak más-más az agya, mert másra programozták be őket. Olyan hasznos szófordulatokat is megtanítottak [illegible] nekik, melyeket akkor használhatnak, ha nincs ötletük arra, hogy egy kérdésre mit válaszoljanak. A kiállítás iróniája, hogy értelmet csak azért hámozhatunk ki a gépek fecsegéséből, mert az emberi agy mindenben igyekszik összefüggéseket találni.

A Smalltalk című kiállítás a tudományos kísérlet és a művészet határmezsgyéjén egyensúlyozva a mesterséges intelligenciát mérő Turing-teszt fő kérdését dolgozza fel: vajon tudnak-e a gépek gondolkozni, vagy mindez csak illúzió?

Margit Patrícia

TÁRLATOLGATÓ

ARTPHOTO GALÉRIA (http://www.artphoto.hu) Assay H. Péter, Forrásy Csaba, Gulyás Miklós, Kalló Iván, Kanyó Béla, Mayer András és Simon Attila fotóművészek tárlata.

AULART GALÉRIA (XIII., Karikás Frigyes u. 3.) Magyar József festőművész kiállítása.

BARTÓK BÉLA-EMLÉKHÁZ (II., Csalán út 29.) Bartók levelei. Bartók a képzőművészetben.Bartók tárgyi gyűjtései.

BÁV RT. KORTÁRS GALÉRIÁJA (V., Bécsi u. 3.) Kondor Béla-emlékkiállítás.

BUDAPEST GALÉRIA KIÁLLÍTÓHÁZA (III., Lajos u. 158.) A Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület Rövid történetek című kollektív kiállítása.

BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM, VÁRMÚZEUM

KÖZLEKEDÉSI MÚZEUM (XIV. Városligeti krt. 11.) Autótörténeti kiállítás. 100 éves a magyar állami hajózás. A magyar vasút másfél évszázada. A budapesti közlekedés kezdetei. A közúti közlekedés története. Új gyűjteményes kiállítás: vasútmodellek, részvények, érmék, plakettek. 100 éve és ma. Még szebb, mint az eredeti – a modellépítés esztétikája és technikája. A hazai dízelmotorgyártás centenáriumi évfordulójára rendezett kiállítás. A gumiabroncs története a biciklitől az űrsiklóig. Göncz Árpád ajándékai a Múzeumnak.

KOSSUTH KLUB (VIII., Múzeum krt. 7.) Badits Marcell Nem csak karnevál című fotókiállítása.

KÜLVÁROSI SZALON (XV., Szűcs István u. 45.) Lehoczki István grafikusművész kiállítása.

LISZT FERENC-EMLÉKMÚZEUM ÉS -KUTATÓKÖZPONT (VI., Vörösmarty u. 35.) Liszt 125 éves Zeneakadémiája.

N&N GALÉRIA (VI., Hajós u. 39.) Nagy Bálint és Tsai építésziroda kiállítóterme. 4tsa című kiállítás.

NAGY BALOGH KIÁLLÍTÓTEREM (XIX., Templom tér) Mátyók Györgyi tűzzománc-kiállítása.

NÉPRAJZI MÚZEUM (V., Kossuth tér 12.) A magyar nép hagyományos kultúrája. Időképek – Millenniumi kiállítás.

OLASZ KULTÚRINTÉZET (VIII., Bródy S. u. 8.) polgári pillantás: Róma–Brüsszel–Budapest című fotókiállítás.

ORSZÁGOS MŰSZAKI MÚZEUM ÖNTŐDEI MÚZEUMA (II., Bem József u. 20.) Ganz Ábrahám-emlékkiállítás. A Kárpát-medence 1000 éves vas-, acél- és fémöntészetének története. A XIX. századi magyar öntöttvasművesség. Vasöntészeti emlékek a múlt század végéről. 30 éves az Öntődei Múzeum. A Magyarországi Kovácsmíves Céh

A Dunára nézett, most szállodák rejtik el

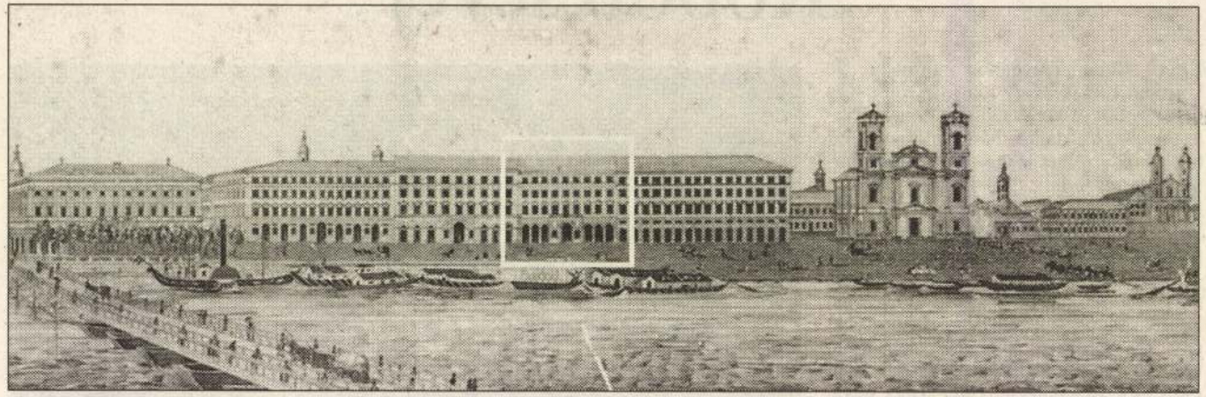

Keretben a mai Apáczai Csere utca 3. alatti ház a folyópart 1834-es ábrázolásán... FORRÁS: A REFOMKORI BUDA-PEST

...és a százkilencven éves épület ma FOTÓ: DOMANICZKY TIVADAR

„A sóháztól kezdve a lánczhid irányában a viskók házakká, a házak palotákká magasulnak s nemesbülnek, míg végre e pompás arányok az akadémia épületében lelik koronájukat." E sorokkal kezdődik a Vasárnapi Ujság cikke 1864-ben a pesti Duna-part házsoráról. Arról a „buszke palotasorról", ahonnan nemcsak a Tabán apró házacskáira nyílt gyönyörű kilátás, hanem a közeli korzó árnyas fáira és a 48-as szabadságharc előtt még a pest-budai hajóhídra is.

Az 1808-ban megalakult Szépítő Bizottmánynak köszönhetően a XIX. század első évtizedeiben sorra emelték Pest új, többemeletes lakóházait, elsősorban az ekkortól kiépülő Lipótvárosban, így az addigi elhanyagolt, falusias jellegű városnak modern, szemet gyönyörködtető külsőt adtak. Az Alsó-Dunasor fent említett épületei közül azonban mindössze három lakóház vészelte át a történelem viszontagságait. Egyikük, a közelmúltban felújított Apáczai Csere János utca 3. számú ház éppen százkilencven éve épült.

Az első tulajdonosról, Szemerédy Andrásról elnevezett ház a pesti klasszicizmus kiemelkedő mesterének, Hofrichter Józsefnek a legszebb alkotásai közé tartozik. „Az emeleteken az utcai lakásokat különös gonddal és fényűzéssel tervezték meg. Jellegzetesek a falakba kihagyott szűk kis folyosók, melyekről a fűtést szolgálták ki, illetve a konyhát közelítették meg. Említést érdemel az udvar formájának szép megoldása s a hátulsó udvar zárt folyosója is, mely szerencsés elrendezésében egyetlen főhelyiséget sem sötétít el." Ekképpen méltatja az épületet 1927-ben a Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönyének cikkírója. Bár az elmúlt csaknem két évszázadban jó néhányszor átalakították már a lépcsőház és a kapualj szerencsére még ma is emlékeztet az eredeti formára. A vasmunkákat – a folyosó- és erkélyrácsokat – sem akárki tervezte, készítette: Jungfer András, annak a vasműves dinasztiának az alapítója, mely az 1780-as évek végétől egészen a második világháború végéig művelte Pesten, majd Budapesten a lakatos- és műlakatosipart. Jungfer Andrást, aki két évtizedig állt a Pesti Lakatos Céh élén, szoros szálak fűzték a Hofrichter famíliához: felesége a neves építész lánya, Hofrichter Katalin volt.

A Duna 1838-as áradása során súlyosan megsérült ház homlokzatát először az 1840-es évek legelején alakíthatták át, már az új ízlésnek megfelelően. A nagy árvízzel azonban nem értek véget a viszontagságok: alig egy évtized múlva a budai Várban berendezkedett Hentzi tábornok szétlövette a fejlődésnek induló város nagy részét, amit a lövéseknek leginkább kitett Duna-parti házsor szenvedett meg leginkább.

A XX. század harmincas éveiben még szép, gondozott épület volt, a Kasselik Alapítvány kezelésében – meséli az egyik idős lakó. – Az utcai lakások szépek, nagyméretűek voltak, az akkori komfortigénynek megfelelően konyhával, éléskamrával, fürdőszobával. Az udvari lakásokban viszont nem volt fürdőszoba, az ott lakók számára a gangon alakítottak ki illemhelyiségeket. Az első emeleti udvari részen volt egy mosókonyha és egy mángorlóhelyiség. Ezt a mindenkori házfelügyelő gondozta és adta át egy-egy napra a bérlőknek, ha igényt tartottak rá. Akkoriban még a házbér magában foglalta a lakbér mellett a víz- és csatornadíjat, valamint a szemételszállítás díját is. Még ügyeltek a tisztaságra: naponta söpörtek, minden héten felmosták a lépcsőházat és a gangot, esténként pedig a házfelügyelő becsöngetett a szemétért, és levitte a tárolóba. A kaput tízkor zárták, így aki később ért haza, annak kapupénzt kellett fizetnie.

A feltöltött Duna-parti részen – épp a gyönyörű házsorral párhuzamosan – a XIX. és a XX. század fordulója idején reprezentatív paloták, szállodák épültek. Ezeket 1942-től többször érte súlyos bombatámadás. Épületünket a háború többé-kevésbé megkímélte, de a földszinti benzinkutat és garázst utóbb a lakók félelmei miatt megszüntették. A lakásokat részben társbérleményekké nyilvánították, részben kisebbekké alakították át. A földszinten közben üzletek nyíltak, és tulajdonosaik a portálok kialakításakor – tekintet nélkül a homlokzat díszeire – még az erkélykonzolokat is megcsonkították, hogy cégtáblájukat jól látható helyre tehessék. Így az ötvenes évek első felében szükségessé vált a tönkretett földszinti rész helyreállítása és az emeletek tatarozása, amelyet Horler Miklós és Komárik Dénes vezetésével végeztek el.

A homlokzat tatarozására csak a hatvanas évek derekán került sor, az akkori építők azonban vandál módon jártak el: a dupla bejárati ajtókat megszüntették (ez ma is nagy hőveszteséget okoz), a mozdítható, értékes tárgyakat pedig – a rézkilincsektől a cserépkályhákig – eltulajdonították, örökre elvitték. A lakóknak nem volt beleszólásuk ebbe, már csak azért sem, mert egy-két évre mindenkit kiköltöztettek, és csak visszatértük után látták, milyen pusztítást végeztek lakásukban. Az utóbbi évek sem teltek eseménytelenül. 1994-ben az V. kerületi önkormányzat értesítette a bérlőket, hogy megvehetik a lakásokat. Ehhez azonban a műemlékvédelem végül nem járult hozzá. (A lakók mindenesetre újra meg újra bejelentik vételi szándékukat.)

A közelmúltban elvégezték a tető, az ereszcsatornák és a homlokzat teljes felújítását, és ezt – az ígéretek szerint – tavasszal belső tatarozás követi.

Prusinszki István

MEGNYITJÁK A KÁROLYI-PARKOT

Leérkezett a Károlyi-palota megvételére vonatkozó kormányjóváhagyás—Végre otthont kap a Fővárosi Muzeum

Sok városházi művihar okozója, a Károlyi-palota ügye *végleg lezáródott*. A belügyminiszter 82932/928. IV. sz. leiratában

pénteken értesítette a fővárost, hogy a gróf Károlyi-palota megvásárlásához hozzájárul.

Az érdekes kormányleirat így hangzik:

„A törvényhatósági bizottság 1928. július 4-én és folytatva tartott közgyűlésében 143. kgy. szám alatt hozott határozatával kimondotta, hogy a gróf Károlyi György-féle I. számú hitbizomány megosztás alatt álló vagyontömegéből 5,000.000 P. vételárért, a határozatban foglalt feltételek mellett megvásárolja a IV., Egyetem ucca 6. szám alatt levő 344. régi, illetve 24.166. új helyrajzi számú 3852·70 négyszögöles és a 345—349/6. régi, illetve 24.165. új helyrajzi számú 49.00 négyszögöles, vagyis összesen 3911 □-öl kiterjedésű és gróf Károlyi-palota néven ismeretes palotát és kertjét magába foglaló ingatlant.

Ezt a határozatot hivatalból felülvizsgálván, *jóváhagyom.*

Belügyminiszter.''

A palota felhasználásának tehát akadálya *többé nincsen,*

a parkot pedig, — amelynek megnyitásáért több mint egy évtizeden át hadakoztak a Belváros polgárai — nyomban átadhatják a nyilvánosságnak.

Ez az aktus — úgy tudjuk — a legrövidebb idő alatt *meg is történik.* A főváros késedelem nélkül lebontatja a kertet övező hatalmas kőfalakat, s *helyükbe egészen alacsony, mintegy szimbolikus rácsozatot épít,* szabadon hagyott széles bejárókkal.

A klasszikusan szép palota hatalmas termeiben pedig

az ősi Pest-Buda emlékei ütnek tanyát,

a falakat a régi és modern művészgeneráció képremekei, szobrai népesítik be, — amire oly sokáig vártunk, s amelyre az idegenforgalomra vágyó Budapestnek olyannyira szüksége van, —

megvalósul a fővárosi képtár és múzeum.

Felkerestük

Liber Endre tanácsnokot,

a közművelődési és művészeti ügyosztály vezetőjét és érdeklődtünk nála a palota további sorsa felől.

A tanácsnok a következőket mondta a *Fővárosi Hirlap* munkatársának:

— A kormány jóváhagyása után most már nem lehet akadálya annak, hogy a Károlyi-palota kertjét mielőbb megnyissuk. A parkot az egészség és üdülés mellett

a művészet és a kultúra szolgálatába is szeretnénk állítani.

Úgy képzelem, hogy a sétányok mentén *a magyar szobrászművészet remekeinek egész sorát állíthatjuk fel* hangulatos környezetben, s így a *meglevő művészeti anyag* felhasználásával, aránylag kis fáradsággal, kis áldozattal *valóságos kis Louvre-kertet varázsolhatunk Budapest szívébe.*

— A nemesen egyszerű vonalú, klasszikusan szép palota műemléknek számít. 1832-ben épült és a mult század építési modorának egyik legszebb alkotása. Egyesek szerint *Pollack* Mihály, más források szerint *Hofrichter* hírneves építőmester alkotása. Belső kiképzése, pompás termei, nagyszerű lépcsőháza mindannyi látványosság. *Pest fejlődésének egyik* legérdekesebb korára jellemző helyiség valamennyi, amelyek reprezentativ-, múzeumi- és képtári célokra minden különösebb átalakítás nélkül is alkalmasak.

120 helyiség áll rendelkezésre, amelyben nemcsak elfér a fővárosi múzeum gazdag és nagyértékű anyaga, hanem a fejlődésre is marad hely bőven.

El lehet helyezni méltó környezetben és megközelíthető helyen a *Zichy Jenő* Múzeumot, amelynek nagyszerű gyüjteménye mostanáig a várostól távol, egyik Verpeléti-úti iskola termeiben volt kényszerű számüzetésben, Helyet kapnak a főváros egyéb nagybecsű gyüjteményei, legelső sorban a *többezer darabból* álló, páratlanul nagyértékű nemcsak kulturhistóriai, hanem speciális szempontok miatt is *páratlan fővárosi képgyüjtemény,* amelynek egyes darabjai most különböző hivatali szobákban vannak szerte szórva.

— Mind a park megnyitására, mind a palota felhasználására vonatkozó részletes előterjesztéseimet *rövidesen bemutatom a tanácsnak* és a törvényhatóságnak, s azok határozata szerint teszem meg a további intézkedéseket. A múzeum elhelyezése kétségtelenül sürgős intézkedéseket kíván, mert *a városligeti épület igen rossz állapotban van.*

Öt plébánián lesz választás januárban Budapesten

Alig ültek el a *Regnum-Marianum* egyházközség plébános-választásának izgalmai, rövidesen újra *több lelkipásztor installálására készül a budapesti római katolikus hívők jelentékeny tábora.* A főváros 27 kegyurasági plebániája közül ezidőszerint

öt van hosszabb-rövidebb ideje üresedésben.

Az esztergomi egyházi főhatóság rövidesen leküldi a székesfővároshoz a jelöltek listáját, amelynek alapján

a közgyűlés röviddel az ünnepek után megtartja a szokásos választást.

A stallumok elnyerésére máris *élénk korteskedés indult meg,* jóllehet a Hercegprimás közismert puritán felfogása az, hogy *a lelkipásztorok ne változtassák helyeiket,* s ugyanazon személyeknek több helyre való pályázását is ellenzi.

Kegyuri ügyekben járatos helyen érdeklődtünk a készülő lelkipásztor-választások iránt, ahol a következőkben ismertették a helyzetet a *Fővárosi Hirlap* munkatársa előtt:

— Rövidesen *öt* plébánián lesz választás — mondotta informátorunk — ezek között

vannak olyanok is, amelyeket ezúttal töltenek be először.

— Az érdeklődés központjában természetesen a *Lipótvárosi* és *Kőbányai* plébániák állanak. A lipótvárosi bazilika plébánosa, *Madarász* István dr. apát tudvalevően *Breuer* államtitkár helyére a kultuszminisztériumba megy miniszteri tanácsosi rangban, a katolikus ügyek élére, *Valnicsek* Béla, kőbánya népszerű esperese pedig tragikus hirtelenséggel elhunyt.

— Plébános-választásra készül a *Lipótvárosilőportárdülői,* ahogy általában ismerik, a Külső-Lipótvárosi egyházközség is, amelyet ugyan már *1922-ben megszerveztek, de azóta sem töltöttek be.* Adminisztrátora évek óta *Zajmusz* Gyula.

— Igen érdekes a helyzet a *zuglói* plébániánál, amely eredetileg a Szent Benedek-rendnek volt fenntartva. A tanács a közelmultban felmentette a rendet iskolalétesítési és plébánia fenntartási kötelezettsége alól, a *rend viszont lemondott a neki felajánlott zuglói telkekről, mert a Baross uccában kapott ingatlant.* A

a főváros ezzel szabad kezet kapott a zuglói plébániára, s hat évi várakozás után végre betöltheti ezt a stallumot is.

— A legfiatalabb plébániák közül való s ezúttal lesz először betöltve a *belső-józsefvárosi,* melyet 1922-ben létesítettek, de tényleg csak *néhány hónappal ezelőtt kezdhette meg működését,* mert nem volt temploma az egyházközségnek. Mostanában aztán sikerült a *Reviczky* téren az egyik bérházban, kis 150 személyt befogadó kápolnát létesíteni, mire a hercegprimás megengedte a pasztorációt. A kis plébánia adminisztrátori teendőit ezidőszerint *Vargyas* Tivadar dr. káplán látja el. Ennek a kis plébániának

fennmaradása e pillanatban még mindig nincs teljesen biztosítva,

annál kevésbé, mert teljesen életképtelen alakulat az egyházközség. Nem erkölcsi értékekről van szó, mert *abban nincs hiány a kis egyházközségben sem,* hanem azért kétséges az életképessége, mert a *Józsefvárosban rajta kívül még két nagy plébánia és számos szerzetesi templom van.* Közvetlen közelben van a Józsefvárosi, a Rókusi plébánia és a Jézus-szive templom, úgy hogy a hivek lelki gondozásában eddig sem volt hiány. Három templom van a közvetlen közelben s a Jezsuita-rend intenziv lelkipásztorkodása minden tekintetben kielégítő volt. A másik szempont pedig az, hogy ezen a környéken

sehol sem található olyan beépítetlen terület, ahová idővel templomot lehetne emelni.

— Mivel a törvényhatósági bizottsági tagok jelentékeny részének ugyanez a felfogása, kegyuri körökben kivánesian várják, *milyen álláspontot foglal el e kérdésben Esztergom,* vajjon az új primás osztja-e elődjének felfogását, vagy máskép dönt a plébánia sorsa felett.

— Ami a *jelöltek* személyét illeti, — folytatta informátorunk — e pillanatban még semmi bizonyosat tudni nem lehet, legfeljebb kombinációkról lehet szó.

— A lipótvárosi plebánosi állásra valószínűleg *Vargyas* Tivadar, *Töttösy* Miklós középső ferencvárosi és *Vezér* Lajos Uj Szent János kórházi lelkészek pályáznak.

— A zuglói plébániára a beavatottak *Barkóczy* Sándor adminisztrátort tartják a legbiztosabbnak, aki hat évvel ezelőtt *az egyedül minősített jelöltje volt e plébániának.*

— A belső-józsefvárosi plébánia sorsa — mint említettük — *még bizonytalan.* Adminisztrátora *Vargyas* Tivadar. Ő azonban a Lipótvárosba gravitál, annál is inkább, mert

húsz éven át a Bazilika segédlelkésze volt.

— Teljesen nyilt kérdés az is, hogy ki lesz a *kőbányai* plébános. *Valnicsek* Béla örökére *Károlyi* Károly, a krisztinai káplán, *Némethy* István tabáni lelkész, *Vezér* Lajos és mások pályáznak.

— A lőportárdülői kis kültelki plébánia ismert jelöltje *Zajmusz* adminisztrátor, de *lesznek bizonnyal pályázók többen is.*

Hirlik, hogy igen sok vidéki lelkész is benyújtja pályázatát a budapesti plébániákra.

A Hercegprimás minősítő leiratát minden órában várják, amely esetben a *januári közgyűlések egyikén megejtik a választást.*

TUNGSRAM

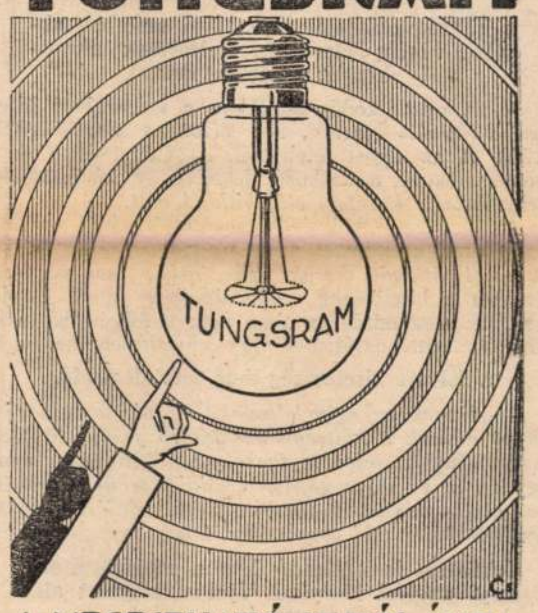

A MEGBIZHATÓ IZZÓLÁMPA

A
BUDAPESTI HIRLAP
minden előfizetője INGYEN kapja a karácsonykor megjelenő KINCSES KALENDÁRIUMOT és a Budapesti Hirlap minden vasárnap megjelenő, páratlan érdekességü 36 oldalas KÉPES MELLÉKLETÉT
Kérjen mutatványszámot! Bárkinek szivesen küld a kiadóhivatal: Budapest, VIII, József-körút 5

Teherautópótkocsik
Teherautokarosszériák
Autóbuszok
Gyártja:
NAY és RÓNA
gép- és szállitóeszközgyár
Budapest, X, Kápolna tér 27-29. Telefon: J. 395-80.

Kész ajtók és ablakok vasalva és alapmázolva
nagy mennyiségben, azonnal kaphatók Készít azonkivül tömör hálószobákat és rendelésre rajz szerint, mindenféle asztalosmunkát a legszolidabb kivitelben Malomsoky József asztalosárugyár rt
Gyártelep: VII., FRANCIA-ÚT 11. SZÁM
Telefon: T. 464—65, 464—66. Prospektus díjtalan

SOPRON-GYŐRI TEJ ES YOGHURT
A LEGMEGBIZHATOBB:
SOPRON-, GYŐR- ÉS VAS-MEGYEI TEJGAZDASÁGI R.T.
Központi üzem és irodák:
I., Fehérvári út 33-35. Tel: J. 305-31., J. 428-01

ÉPÍTŐIPAR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
Budapest, VIII. kerület, Baross ucca 15
Telefon: József 411-49
Aszfaltgyár és anyagtelep: Budapest, IX., Gubacsi út 37

Napi 31 fillérrel akarják emelni a kórházi ápolási díjakat

Ujabb 597.282 pengő deficit a közkórházaknál

Már az év elején — a kórházi költségvetés összeállítása után — történtek kijelentések, hogy *a tíz év óta megismétlődő deficit az idén sem kerüli ki a fővárosi közkórházakat.* A beavatottaknak ez a sejtése most *valóra vált.* A közegészségi és közkórházi bizottság legutóbbi ülésén

az ügyosztály 597.000 P póthitelt kért a törvényhatóságtól a jelentkező és még várható deficitek fedezésére,

egyúttal azt javasolta, hogy a szükséges fedezet előteremtésére a 6 P 04 fillérben megszabott ápolási díj

napi 35 fillérrel való felemelésére kérjék a népjóléti minisztert.

A kórházi ápolási díj ilyenformán *6 P 30 fillér lesz,* amennyiben az emeléshez tényleg hozzájárul a népjóléti minisztérium.

A legújabb kórházi deficit kérdésében

Némethy Béla tanácsnokhoz,

a közegészségi osztály vezetőjéhez fordultunk felvilágosításért, aki a következőket mondta a *Fővárosi Hirlap* munkatársának:

— Az idei kórházi költségvetést a népjóléti minisztérium szakembereinek közreműködésével állítottuk össze. Az összeállítás során a kórházakban, a helyszínen részletes és beható vizsgálat alá vettük a szükségleteket, átvizsgáltuk a számadásokat és az *utóbbi évek eredményeinek figyelembevételével készítettük el a költségelőirányzatot.* A költségvetés letárgyalása után a napi ápolási díjat 6 P 04 fillérben kalkuláltuk ki, s ennek engedélyezésére kértük a minisztert. A jóváhagyás a mai napig nem érkezett le, de

a költségvetés előirányzatával szemben október végéig jelentékeny eltérések mutatkoztak a valóságban.

— A gazdálkodás általában a megszabott hitelkeretek között maradt, sőt *bizonyos megtakarítást* értünk el az egyes tételeknél, az élelmezésnél és a gyógyszereknél mutatkozó jelentékeny túllépésektől eltekintve. *Ez azonban előrelátható volt.*

Az élelmezési költségek megállapításánál ugyanis a miniszteri szakférfiak kívánságára *az egyes kórházak napi átlagát vettük számításba,* ami végeredményben a hitelösszeg csökkentésében jutott kifejezésre. Ez a számítás azonban nem befolyásolhatta az élelmezés színvonalát, — így következett be, hogy

a felvett hitelösszeg nem lett elegendő.

— *Ennek az aggodalmunknak már annakidején hangot adtunk a költségvetést kísérő jelentésünkben.* Az események *minket igazoltak.* Tekintettel arra, hogy az év elején *a népjóléti miniszter úr az elnöklete alatt tartott vegyesbizottsági záróértekezleten készségét fejezte ki arra nézve, hogy*

évközben is hajlandó lesz a megállapított napi ápolási költséget újabb vizsgálat alá venni,

most a tapasztalatok után élni fogunk azzal a joggal, hogy az elégtelen ápolási díjak felemelését kérjük.

Az élelmezésnél 387.000 P, a gyógyszerellátásnál 210.279 P, együtt tehát 597.282 P az az összeg, *amennyivel több kell az előirányzatnál.* A túlkiadás fedezését úgy érhetjük el, ha az ápolási díjakat 30.95,

kereken 31 fillérrel felemelnők

6 P 04 fillérről 6 P 35 fillérre. A költségvetésben e szerint módosulna két tétel. Az élelmezésre felvett 3,333.061 P hitelösszeg 3,720.064 pengőre, a gyógyszer, műszer, kötszer és egyéb orvosi szükséglet tétele pedig 1,959.489 P-ről 2,169.768 pengőre emelkedne.

A városházán nagy érdeklődéssel várják a népjóléti miniszter döntését.

GAZDASÁGI ÉRTESÍTŐ

A kartellek és trösztök elhatalmasodása

Nagy és előkelő közönség jelenlétében *Márkus* György dr. érdekes és szakszerű előadást tartott a Liget-Klubban *a kartelek és trösztök elhatalmasodásáról.* Kifejtette, hogy *a kartel* célja a termelés monopólisztikus helyzetének biztosítása, aminek káros hatása sok vonatkozásban érezhető. Ezzel szemben a *tröszt* célja nem mindig a monopólium biztosítása, hanem gyakran a racionális gazdálkodásra való törekvés. A trösztök lehetővé teszik, hogy csupán a gazdaságos üzemek termeljenek, elősegítik a vertikális és horizontális irányú koncentrációt, továbbá csökkentik a piaci árhullámzások káros hatását. A trösztök és kartelek elhatalmasodása *túlkapitalizálódásra,* néha csalárd alapításokra vezet és nemcsak a gazdasági életre, hanem a szociális és politikai viszonyokra is káros hatást gyakorol. Ezért a nemzetközi trösztök terjeszkedése különösen tőkeszegény országok gazdasági életére sok veszedelmet rejt magában. A nemzetközi kartelek és trösztök terjeszkedését *előmozdítják a békeszerződések,* amelyek szerves gazdasági egységeket szakítottak szét és a tőke a szétszakított gazdasági egységeket a nemzetközi trösztök és kartelek kialakulásával iparkodik helyrekovácsolni. A kartelek és trösztök túlkapásaival szemben nem a hatósági ármegállapítás, hanem a *céltudatos, egységes, átfogó közgazdasági politika az az eszköz,* amelylyel a kormányzat biztosíthatja a fogyasztók és általában az ország érdekeit és elejét veheti az esetleges visszaéléseknek. A karteleknek és trösztöknek kétségtelenül nagy jelentőségük van a termelés gazdaságosságának fokozása tekintetében, de téves egyeseknek az a vélekedése, mintha ezek az alakulatok a szocialista állam előkészítői, a marxista állam előfutárjai volnának, mert csak a kapitalista termelési rendszernek a gazdasági élet és helyzet követelményeihez alkalmazkodó alakzatai. A nagy tetszéssel fogadott fejtegetéseket a Liget-Klub vezetősége nevében *Balla* Sándor kormányfőtanácsos köszönte meg az előadónak.

A Pénzvilág halála és feltámadása. Annyi bizonyos, hogy *A Pénzvilág* feltámadt. A kérdés csak az, hogy meg kell-e halnia annak, aki fel akar támadni? Mi legalább minden héten úgy éreztük, amíg szünetelt is, hogy halljuk a *Róna* Lajos kivételesen eredeti, egyéni hangját. Ha hiányoztak is a nyomtatott betűk, nem tévedhettünk, amikor minden közgazdasági esemény kommentárjainak kórusába a mi számunkra belezengte *A Pénzvilág* a *Róna* Lajos mindig új, mindig kiszámíthatatlanul frappáns véleményét. Hogy is történt? *Róna* Lajost a magyar zsurnalisztika új területei csábították, olyan feladatok, amelyek mellett még a *Róna* Lajos tankokkal vetekedő energiájára is a maga egészében szükség volt. De mindnyájan tudtuk, hogy *A Pénzvilág,* ez a lelkéből lelkedzett gyermeke, megint feltámad, mihelyt új hivatásában berendezkedik és már magától is berreg a motor. És most valóban feltámadt *A Pénzvilág* friss, üde arculattal, hirdetve *Róna* Lajos szellemének a kor tapasztalataival való merész gazdagodását, dübörgő energiájának megújhodását. A magyar közgazdasági élet esztendőkig volt szegényebb egy gazdag színfolttal, amely most új életre kelt.

Előadás az energiagazdálkodásról. Érdekes előadást tartott hétfőn este a Magántisztviselők Országos Szövetségében *Hoor Tempis* Mór egyetemi tanár *„Energiagazdálkodás"* címmel. Előadásában rámutatott arra, hogy az egész világon egyöntetűen az a törekvés nyilvánul meg, amely *a munkatermelést koncentrálni és azt elektromos úton szétosztani igyekszik,* ami maga után vonja az ipar decentralizációját. Ezzel kapcsolatban *kitért a bánhidai elektromos centrálé jelentőségére* és hangsúlyozta, hogy a jövő fejlődésének útja csak további elektromos centrálék megépítése lehet.

Csütörtökön

PESTI LŐZSDE

szenzációs közgazdasági riportokkal

SZERKESZTI:

KALLÓS JÁNOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal: IV, Városház ucca 6

FRANK EMIL BUDAPEST, V, Hollán-u. 9.
okl. mérnök és építőmester Tel.: Aut. 293—27

KÖZPONTI FŰTÉSEK és egészségügyi berendezések vállalata
SZEPESSY SÁNDOR UTÓDA SZEPESSY GYULA
okleveles mérnök, Budapest, VII. Abonyi-utca 25. Telefon: J. 380-30

MUNKÁCSY GYULA
Cégtulajdonos:
Munkácsy Ernő
épület- és műlakatosmester, takarékfűzhely és kályhakészítő
Budapest, VII., Rózsa u. 39.
Telefon: J. 312—30.

özv. Biberál Józsefné Alapíttatott 1871. évben BUDAPEST,
pala- és cseréptedő-mester II., Ostrom-u. 14. Telefon: K. 507—19.

BUCSANYECZ JOZSEF
ÁCSMESTER ÉS ÉPITÉSI VÁLLALKOZÓ
Budapest, VII., Rottenbiller ucca 4/b.

DR. SZÉKELY HUGÓ
OKL. MÉRNÖK VASBETON TERVEZŐ IRODÁJA
BUDAPEST, VII. ALSÓERDŐSOR U. 8
TELEFON: JÓZSEF 351—21.

SCHÄFFER KÁROLY
okleveles mérnök
Vasút-, út-, betonépítési vállalkozó, kövező-mester
Budapest VIII, Agyteleki ucca 17. Telefon József: 325-88

RIEDER OTTÓ villamosberendezési vállalat, műszaki intézet, elektrotechnikai és rádió cikkek raktára
Alapíttatott: 1895.
A. B. C. tagoknak hat havi hitel
Budapest IV, Irányi u. 20. Tel.: Aut. 837-07

ÁBRAHÁM ÉS GURTLER
bádogos és szerelők
BUDAPEST, VII., DOHÁNY-U. 29.
TELEFON: J. 430—13.
Épület- és díszműbádogos munkák. Vízvezeték, gázberendezés, szatornázás és központi fűtés.

Volt Wellisch Náthán Utóda
Fischer Zsigmond épületfakereskedő
Ajánlja dúsan felszerelt raktárát állványfa és asztalosáruban stb.
X., Asztalos Sándor-utca 5. Telefon: J. 310-89.

SPORIK FERENC
tetőfedő-mester és tetőket jókarbantartó vállalkozó
VÁLLAL: pala műpala, cserép és kátrány-lemezzel fedett tetők javítását és jókarban tartását
Budapest, III., Pacsirtamező-utca 53. Telefon: Óbuda 625-72.

Telefon: József 464-57 **KOVÁCS OSZKÁR** Telefon: József 464-57
BÁDOGOS-MESTER. ÉRCKOPORSÓ ÉS TEMETKEZÉSI CIKKEK KÉSZITÓJE-
BUDAPEST, IX., GYEP UCCA 56. SZÁM.

Dunakavicsot és Dunahomokot
szállit kocsifuvarban és vasúton saját iparvágányról Budapestről, Adonyból, Bajáról, és Mohácsról
Fleischmann Antal Dunakotrási és gőzhajózási vállalat
Budapest, VII., Károly-körút 17. Telefon: J. 465-62 és 465 63

CSONZADLAK ÉS FLEISCHMANN
Műszaki és elektrotechnikai vállalkozók, rádió és villamossági anyag külföldi képviselete, neón utánzott égők képviselete
BUDAPEST, VIII., József-körút 19. Tel.: Aut. 300-47
IPARTELEP KISPEST Üllői-út 107. sz. Tel.: J. 353—87

ASTRA facsillár-műhely
NÁDOR LAJOS
Budapest, VII., Wesselényi ucca 41
Mintaterem: IV Váci ucca 39. sz.
TELEFONSZÁM: JÓZSEF 344-68

ifj. MÁTHÉ ISTVÁN
szobafestő- és mázoló-mester
I., Iskola-tér 2. — Telefon: Aut. 607—55

Lizsinszky Rezső kárpitos és díszítő
Budapest, I, Márvány ucca 46. Telefonhívó Aut. 510-54

KÚN SÁNDOR
TELEFON: JÓZSEF 361—23
FESTÉK, KENCE, ZSIRADÉK, KÁTRÁNY ÉS VEGYITERMÉKEK GYÁRI RAKTÁRA
BUDAPEST, IV, FERENC JÓZSEF-RAKPART 18

HUTTERER és KÓSA
épület- és díszműbádogos, egészségügyi berendezési vállalat
Budapest, IV, Magyar u. 42-44
Telefon automata 854-08.

MELOCCO PÉTER
Központi iroda: VI. Nagymező u. 51
Elvállal mindennemű betonmunkát, valamint terazzó-, műkő- és lapburkolatot
Telefon: L. 966—52

Telefon: Automata 836—28.
MAYER LAJOS
tetőfedőmester, tetőzetek jókarbantartási vállalata
VI. ker., Ferenc József-rakpart 18. sz.

Fekete Ödön mérnök
Vízművek, vízvezetékek, csatornázások, központi fűtések, szellőztetések és légszeszberendezések tervezése és kivitele
Budapest II, Zsigmond u. 1. Tel. automata 514-80

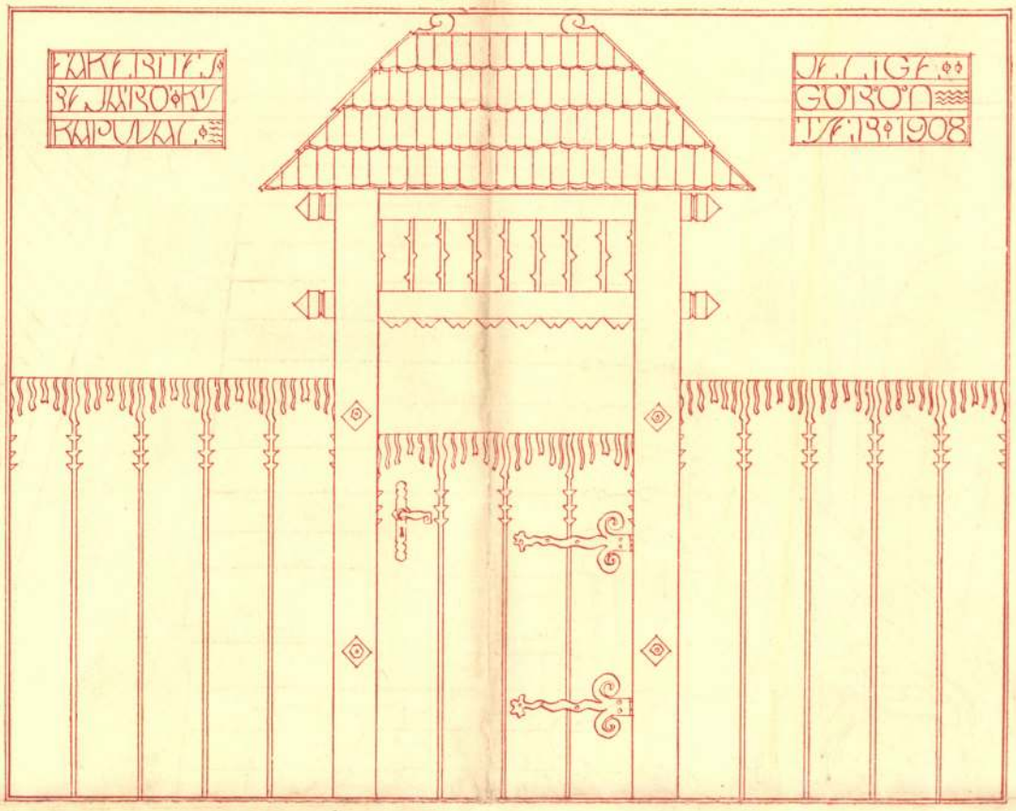

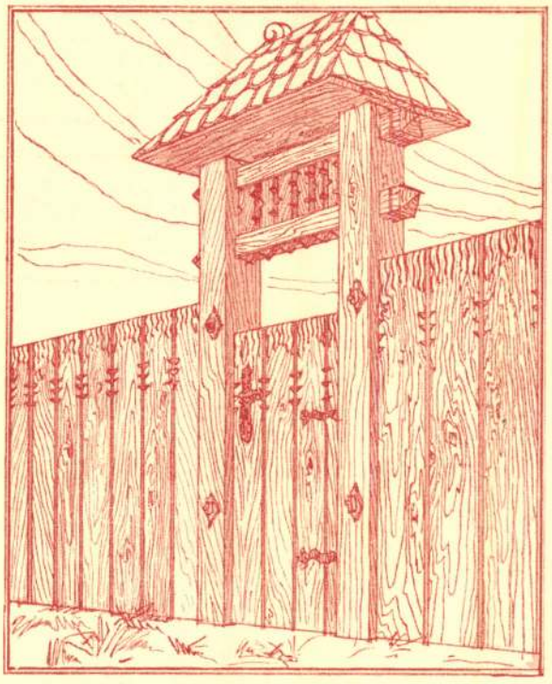

KERÍTÉS-
PÁLYÁZAT.
II. DÍJ

GREFF LAJOS

1908. I. 5 sz.

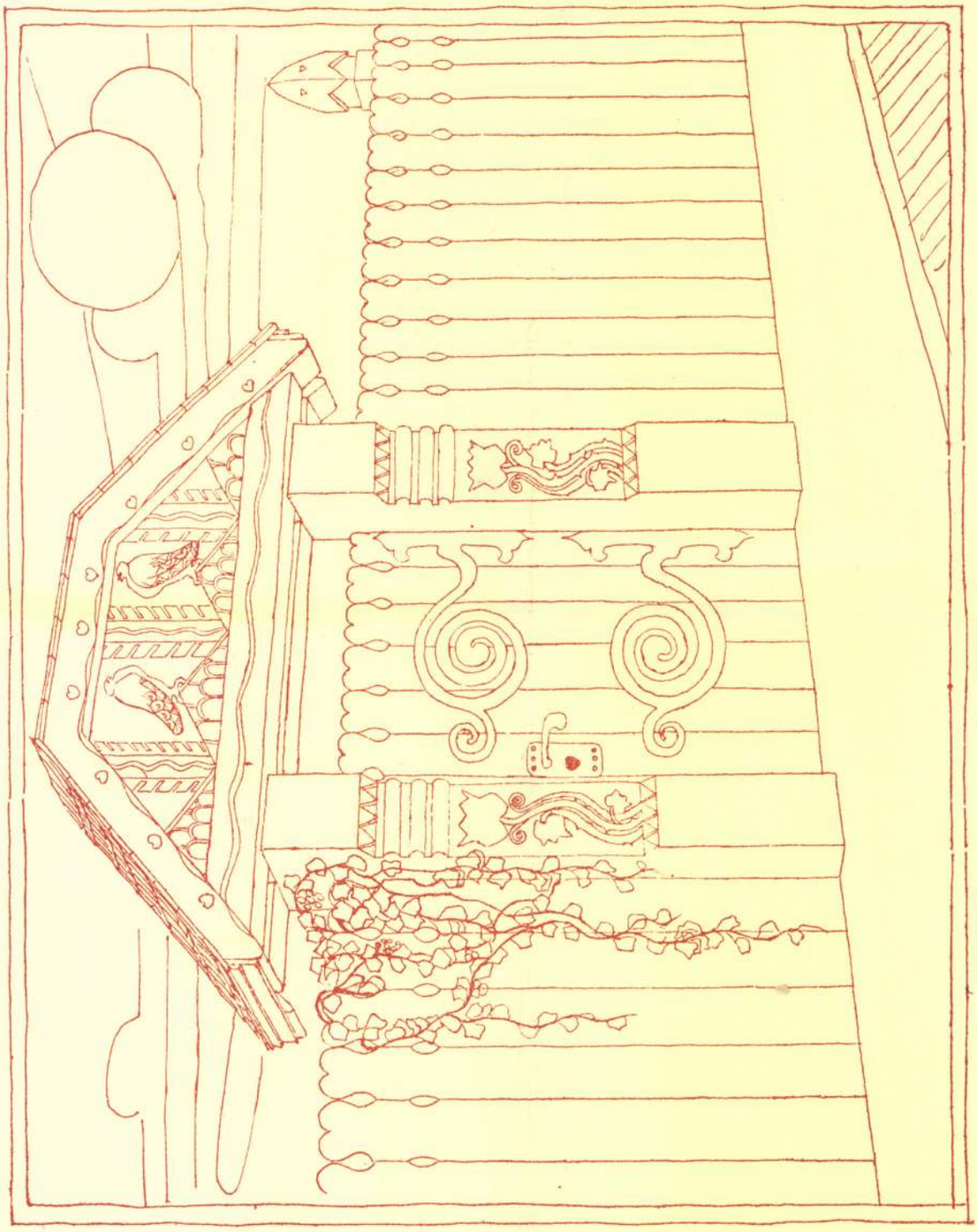

HOFINGER ERNŐ

KERÍTÉS-PÁLYÁZAT
I. DÍJ

Budapest, 1942
október 2

Ára 10 fillér

Esti Ujság

HETEDIK ÉVFOLYAM, 224. SZÁM. SZERKESZTŐSÉG, KIADÓHIVATAL, SZINHÁZJEGY- ÉS UTAZÁSI IRODA, BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KRT. 5. POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI CSEKK SZ.: 49.927.

Péntek

ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY HÓNAPRA 2 P 50 FILL. EGYES SZÁM ÁRA HETKÖZNAP 10 F. A SZERKESZTŐSÉG, KIADÓHIVATAL, SZINHÁZJEGY- ÉS UTAZÁSI IRODA TELEFONSZÁMA: *1—424—00.

Október 8-án életbelép Budapesten az élelmiszerárusítás új rendje

Felrobbantott munkás-lakótelepekért és gyárépületekért harcolnak Sztalingrád északi részében

Tengeralattjárók a gibraltári szorosban — A japánok negyven kilométerre állnak Port Moresbytől — Súlyos veszteségeket szenvedett az amerikai légierő az Ausztrália körüli harcokban

A FÜHRER szerdán délután elmondott nagy beszéde még mindig hatása alatt tartja az egész világ közvéleményét. Mindenütt megállapítják, hogy a német nemzet vezére valóban átfogó képet adott a világháború jelenlegi helyzetéről és megmutatta, merre fejlődnek tovább az események a tengelyhatalmak és szövetségesei hatalmas erőfeszítéseinek nyomán.

A világsajtó elsősorban a beszédnek azzal a részével foglalkozik, amelyben a Führer a tengely hadseregeinek mindent lehengerlő győzelmeiről szólott és maró gúnnyal szembeállította azokat az angolszász hatalmak eredménytelen próbálkozásaival, látszatsikereivel és propagandamanővereivel. Hasonlóan nagy hatással volt mindenütt annak az óriási arányú organizációs munkának leírása, amely úgy a front mögött, mint a hátsó országokban folyik. A Führer beszéde nyilvánvalóvá tette, hogy *az elfoglalt hatalmas keleti területeknek a háborús gazdaság számára való megszervezése az egész háborúban álló Európa helyzetét mélyrehatóan megváltoztatja,* Európa élelmiszer- és nyersanyagellátását minden vonatkozásban megoldhatja. A végső győzelem bizonyosságának kihangsúlyozásával végződött a Führer beszéde és annak tartalma, az abban közölt adatok mindenkit valóban meg is győznek arról, hogy a vésző győzelem elmaradhatatlan.

A magyar nemzet, amely hűségesen és megrendíthetetlenül áll szövetséges társai mellett, harcbalépésének pillanata óta tudja, hogy jó ügyért harcol és hogy ennek az ügynek diadalát biztosítja a világtörténelem logikája, az események alakulása, mindazok a mérhetetlen népi és szellemi erők, amelyeket a tengelyhatalmak magukban egyesítenek. Most, Hitler Adolf mélységes összefüggéseket megvilágító, százmilliós embertömegek céltudatos együttműködéséről beszámoló beszéde után *ez a hit még szilárdabb és még öntudatosabb bennünk, mint eddig volt.* Megnyugodva érezzük, hogy fiaink, honvédeink hősies küzdelme a szövetséges csapatok oldalán nem hiábavaló, hanem annak nyomán kialakul az az új világrend, amelyben mi is megtaláljuk ezeréves multunkhoz és a jelenben produkált áldozatos erőfeszítéseinkhez méltó helyünket!

SZTALINGRÁDBAN a helyzet német katonai körök információja szerint egyre komolyabbá válik a szovjetcsapatok számára. A német csapatok félkörben fogják körül a várost, ennek a félkörnek súlyát a Volga alkotja. A város déli része már napok óta teljesen német kézben van, míg az északi városnegyedben három nagy szovjet ellenállási központ körül tombol a harc. Ezek a Jukov, Spartakov és a Vörös Október gyártelepek. Közelharc folyik továbbá a hatalmas kiterjedésű vágóhídért.

A szovjetcsapatok égő romhalmazok között próbálják feltartóztatni a német támadást, a német fegyverek tüze és az utászalakulatok lángszórói azonban minden ellenállást megtörnek. Német részről az eddigi utcai harcoktól eltérően, most *ismét nagyobb mértékben alkalmazzák a nehéz fegyvereket.* A megerősített épületeket és gyárakat a légierő hevesen bombázza, tankokkal és a legelső vonalba előrevitt ágyúkkal is lövik azokat az épületeket, amelyek a harc középpontjában állnak. A német légierő a legelső vonalban harcoló szovjetcsapatok mögötti városrészeket árasztja el bombákkal, új és új moszkvai jelentések szólnak arról, milyen tökéletes pusztítást végeznek a szakadatlanul támadó német légirajok bombái. Mindkét fél napról-napra új tüzérségi erőket vet a Sztalingrádért folyó harcba. A szovjet hadvezetőség olyan erős tüzérséget vont össze a Volga keleti partján, amilyen még egyetlen ütközetben sem szerepelt. Hasonló, sőt még erősebb tüzérparkot vonultatnak fel német részről, *egyes jelentések szerint a német hadvezetőség Sztalingrádnál jelenleg kétezer ágyúval rendelkezik.* A szovjet tüzérség Sztalingrádnak német birtokban levő negyedeit tartja tűz alatt, míg a német tüzérség a Volga szigeteit bombázza és azt igyekszik megakadályozni, hogy a szovjethadvezetőség a Volga pontonhídján át friss csapatokat vethessen Sztalingrádba. Igen súlyos a helyzet a középső részen, mert rendszerint nem lehet megállapítani, melyik házban vannak német katonák és hol védekeznek még a szovjeterők. Ilyen körülmények között bizonyos zónákban egyik fél tüzérsége vagy légiereje sem avatkozhat be az utcai harcba.

A szovjetcsapatok visszavonulásának útját a politikai biztosok vezetése alatt álló „feltartóztató parancsnokságok" elzárják, a szovjetkatonák tehát semmiképpen sem menekülhetnek. Ezért a szovjetcsapatok felrobbantanak egész háznegyedeket és gyárterületeket, amelyekben eltorlaszolták magukat. Igy a város északi külvárosában szerdán a levegőbe repült egy hatalmas ipartelep, amelynek romjai alatt több mint háromezer bolsevista katona és polgári lakos holttestét találták meg.

Sztalingrád maga már nem hadászati pont többé, hangsúlyozzák német katonai körökben, hanem csupán füstölgő romhalmaz. A hadászati célt, a Volgát a német csapatok már elérték, ezért a német hadvezetés továbbra is tervszerűen folytathatja Sztalingrád körzetében támadásait a német és a szövetséges katonák tudatos kímélésével.

AZ ÉSZAKI ZÁRÓÁLLÁS előtt a legutóbi napokban is összeomlott minden szovjet ellentámadás. Onnan kiindulva, nyugat felé félkörben, egészen a Volga partjáig további német állások vannak. A Volgáig előretört német csapatok a nyugati parton újabb záróállást létesítettek és azt a legutóbbi napokban jelentősen kiépítették. A német légierő teljesen uralkodik a légitérben Sztalingrád, Asztrachán és Szaratov között és megbénította az utánpótlást a Volgán, amely rendkívül jelentős volt a szovjet arcvonal egész középső szakaszára nézve. A rendszeres német légitámadások következménye az, hogy az északi német záróállás ellen intézett tehermentesítő támadások jelentékenyen ellanyhultak.

A KELETÁZSIAI hadihelyzetről Tokióban keltezett összefoglaló jelentést közöl a Német Távirati Iroda. A jelentés megállapítja, hogy az elmult héten a keletázsiai hadszintéren csak kevés ponton harcoltak igazán, igy Uj-Guineában, a Salamon-szigetek néhány pontján, valamint az Ausztrália körüli tengereken és Ausztrália légiterében. Összefoglalóan azt mondhatjuk tehát, hogy Kelet-Ázsiában a háború ezidőszerint még mindig a „döntések között" áll. A japán hadvezetés egyelőre azzal foglalkozik, hogy Ausztrália előterét teljesen birtokba vegye és helyzetét megszilárditsa.

UJ-GUINEÁBAN, amely a japán csapatok jövendő ugródeszkája Ausztrália felé, a harc főképen továbbra is Port Moresby birtokáért folyik. A japánok itt különösen nehéz viszonyok közt harcolnak, az őserdő, a dzsungel, a trópusi éghajlat és a nehéz hegyi terep csaknem emberfeletti próbára teszik a

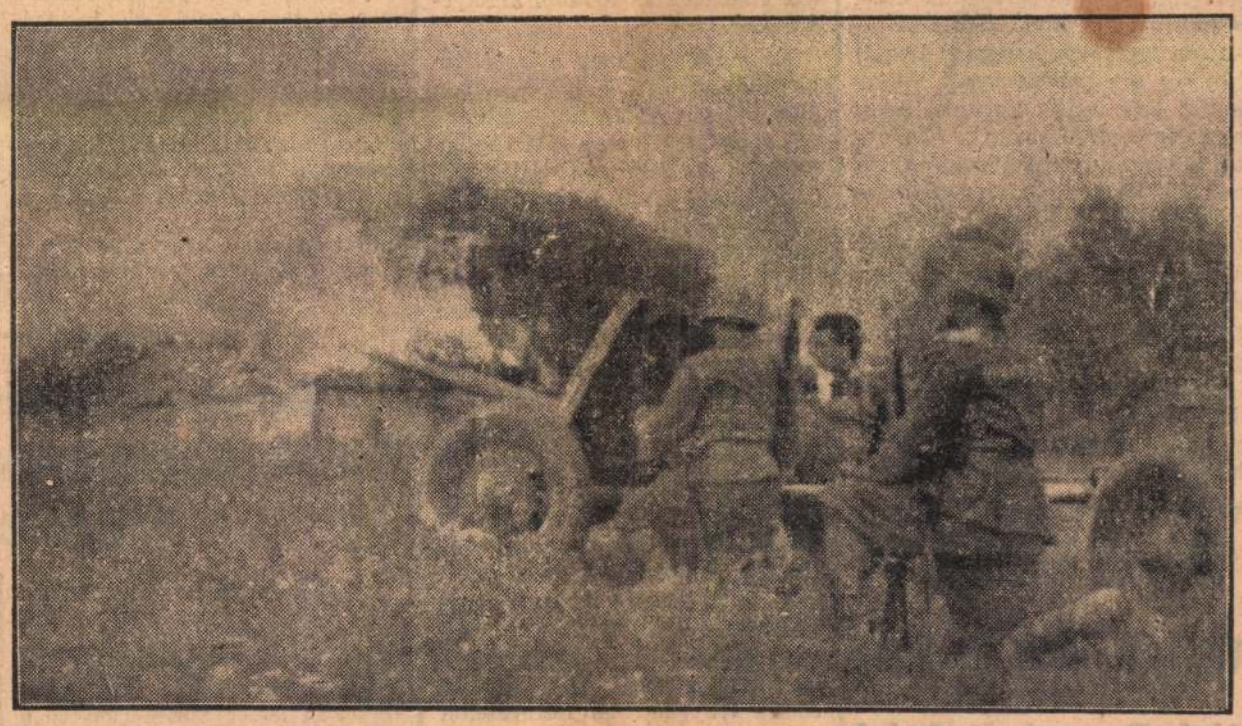

SZÁKMÁNYOLT PÁNCÉLTÖRŐVEL LŐVIK HONVÉDEINK A BOLSEVISTA ÁLLÁSOKAT

támadó csapatokat. A japánokat az a hadászati felismerés irányítja, hogy amíg Port Moresby az angolszászok kezében van, állandóan fenyegeti a Torres-utat, valamint a Korall-tenger nyugati részét. A japán támadás az elmúlt héten is tért nyert. Mac Arthur csapatait visszaszorították az új védelmi vonalra, amely félkörben fogja körül Port Moresbyt és helyenkint csak negyven kilométernyire van a várostól.

A japán légierő teljes mértékben támogatja a földi csapatok támadását. Uj-Guinea fölött a legutóbbi két hét folyamán 126 ausztráliai és amerikai repülőgépet lőttek le, ezenkívül Mac Arthur csapatai 87 repülőgépet vesztettek két hét alatt azokban a támadásokban, amelyeket a japánok Észak-Ausztrália legfontosabb városai ellen intéztek.

Az északamerikai sajtóban újabban közölt fantasztikus fegyverkezési számokat tokiói katonai körök úgy fogják föl, hogy ezekkel újból fokozni akarják az Egyesült Államok közvéleményének bizalmát a Roosevelt-féle hadvezetés iránt. *Japán katonai szakértők a legnagyobb mértékben kétségesnek tartják, hogy az Egyesült Államoknak a jövő év végére valóban 100 repülőgépanyahajója és 200 MU cirkálója lehet,* annál is inkább, mert ilyen bonyolult, különleges hajók építéséhez nagyon sok idő és hatalmas szakképzett személyzet is szükséges. Tokióban éppen ellenkezőleg azon a nézeten vannak, hogy a hosszú békebeli kiképzés és az elsőrangú haditapasztalat feltétlen előnyt biztosított a japánoknak, még számszerűen fölényben levő ellenféllel szemben is.

A TENGERALATTJÁRÓK HÁBORUJA minden eddigit felülmúló eredménnyel végződött szeptember hónapban. A német véderő főparancsnoksága 126 hajó elsüllyesztéséről számolt be, összesen 769.000 bruttóregiszter tonnatartalomal. Jelentékenyen kimélyíti ezt a sikert a német és olasz tengeralattjárók tevékenysége; a brit-amerikai hajózás szeptemberben 161 hajót vesztett 1,011.700 tonnatartalommal, tehát jelentékenyen többet, mint az eddig legsúlyosabb veszteséggel zárult hónapban, 1942 májusában.

Az angol-amerikai propaganda nagy erőfeszítésekkel igyekszik elhitetni, hogy az angolszász országok ipara képes lesz ezeket a veszteségeket pótolni. Washingtoni jelentés szerint Land, a hajózási ügyosztály elnöke most azt közölte, hogy 1942-ben 8 millió tonna amerikai hajótér épül. Angol részről is közölnek hasonló adatokat, a tengelyhatalmak tengerészeti szakértői és semleges szakértők azonban egyhangúlag megállapítják, hogy ezeket az adatokat igen komoly bizalmatlansággal kell fogadni.

A *Transcontinent Press* különböző jelentésekre hivatkozva megállapítja, hogy az amerikai hajók állítólagos „elkészítése" olyan állapotra vonatkozik, amely a befejezéstől még igen messzire van. Kiderült az is, hogy a megadott számok nem bruttóregisztertonnában értendők, hanem kisebb mértékegységre vonatkoznak, úgy hogy *az épülőben levő hajók tonnatartalmát nem lehet átszámítás nélkül relációba hozni az elsüllyesztési adatokkal.* Kiderült végül az is, hogy az USA hajóépítő-telepek teljesítőképessége a valóságban messze elmarad a Roosevelt féle propaganda által közölt adatoktól.

A valóság az, hogy *a szövetségesek új hajóépítésükkel nem tudják elérni a német hajóelsüllyesztés iramát.* Londonban és Washingtonban ezért a legutóbbi időben elhallgatják a világtengereken elszenvedett veszteségeket, azokat pedig új hajók helyett optimista nyilatkozatokkal igyekszenek pótolni. A propaganda viszont nem tudja megváltoztatni a tényeket, amelyeknek hatása alatt angolszász részről is sokan kénytelenek elismerni, hogy *a tonna-csata mind nagyobb mértékben Németország és szövetségesei javára alakul.*

A pápa külön októberi ájtatosságot rendelt el a békéért

RÓMA, október 2. (MTI)

Az Osservatore Romano közli, hogy a pápa október hónapban, a rózsafüzér hónapjának küszöbén felszólítja a püspököket, hogy külön imádságokat rendeljenek el, amelyekben a papok és a hívek a Szent Rózsafüzér Királynőjének közbenjárását kérik, rövidítse meg annak a „szerencsétlen viszálynak" napjait, amely annyi idő óta szomorítja az Egyházat és az emberiséget.

Állandó riadókészültség Gibraltárban

Lalinea, október 1.
(Stefani)

Az olasz tengerészeti és légi erők legutóbbi támadásai óta Gibraltár állandó riadókészültségben van. Szigorú londoni utasítások eredményeképen egészen különleges őrszolgálati intézkedéseket tettek. A légi őrszolgálatot megkettőzték. Könnyű tengeri egységek szüntelenül cirkálnak Gibraltár környékén és találomra vetik a tengerbe a vízi bombákat, hogy esetleges ellenséges búvárhajókat eltaláljanak. Az idegességet mutatja a Gibraltár-kikötőbe érkező hajók példátlanul erős őrzése; így a mult hét végén három kis szállítógőzöst, amelyek egy hajókaravánból megmaradtak, öt torpedóromboló kísért. Hétfőn egy kőolajszállító gőzöst, amely az Atlanti-óceánról érkezett, három romboló és sok bombavető- és vadászrepülőgép kísért. (MTI)

Taylor Salazárnál

Lisszabon, okt. 2. (Bud. Tud.)
Miron Taylor csütörtökön Madridból jövet megérkezett Lisszabonba. Roosevelt rendkívüli követét Salazar miniszterelnök kihallgatáson fogadta. Taylor Lisszabonból a napokban Londonba utazik tovább.

47.300 polgári halottja van a légitámadásnak Angliában

LONDON, okt. 2. (Bud. Tud.)
Morrison belügyminiszter közölte az alsóházzal, hogy a háború eddigi három éve alatt légitámadások következtében Angliában 47.300 polgári lakos halt meg, 55.600 pedig megsebesült és kórházi ápolásban részesült. Ebből a számból csupán Nagy-Londonra 20.100 halott és 36.000 sebesült esik.

Tájékoztató az ejtőernyős kémekről

A közönség a lezajlott légitámadások és az ország területére irányított léggömbös gyujtóeszközök jelentésében lelkes készséggel támogatta a hatóságokat. A tájékozatlanság miatt azonban felesleges tömegét idézte elő a jóakaratú, de alaptalan jelentéseknek. Ezért szükséges, hogy bizonyos tájékoztatást kapjon. Az ejtőernyős ügynökök megállapítására vonatkozóan az alábbiak nyujtanak támaszpontot:

Ejtőernyősöket csakis valamilyen légi járművel, tehát repülőgéppel vagy léghajóval lehet szállítani. Az ejtőernyős kém észleléséről tehát csak akkor lehet beszélni, ha a közvetlen környéken légi jármű látható vagy hallható.

Jelenlétét elárulja a jellegzetes motorzugás, amely a legnagyobb magasságból is hallható. Nagy tévedése a szemlélők zömének az, amikor a sodródó léggömbök tömegét ejtőernyősöknek képzelik. Ez utóbbiak a légáramlat útját követik, az ejtőernyősök ezzel szemben előre kiválasztott és lakatlan területen keresnek leszállásukra alkalmas terepet. Figyelembe kell venni ugyanis, hogy az ejtőernyősök bizonyos feladattal érkeznek: rombolásokat akarnak előidézni, ipari és szállítási berendezéseket akarnak tönkretenni, közüzemek megsemmisítésével próbálják a lakosság háborús kedvét megtörni vagy lázításssal kívánják a hátország egységét megbontani.

Éppen ezért kézenfekvő, hogy leszállásukat a legnagyobb titokban, lakatlan területeken hajtják végre. Leszállásuk nyomainak eltüntetésére, felszereléseiknek elrejtésére időt akarnak nyerni, hogy felkészülhessenek feladataik elvégzésre és újabb ejtőernyős leszállóhelyek szemrevételezésére, esetleges éjjeli leszállások helyének berendezésére. Az ejtőernyős ügynökök csak olyan kiválasztott egyének, akik helyi ismeretekkel rendelkeznek, tökéletesen beszélik az ország nyelvét, továbbá olyan képességekkel rendelkeznek, amivel felismerhetik azokat, akiket szándékuk végrehajtására alkalmasoknak tartanak. Megdől ezzel az a feltevés, amely sok esetben a szlávul beszélő hadifogolyszökevényekben orosz ejtőernyőst vélt felfedezni.

A tapasztalat szerint az ellenség az ejtőernyőseit az országhatár közelében ejti le. Itt lefojtott motorral ereszkedik le a gép és kis magasságból, körülbelül 2—300 m. magasból lakatlan erdőparcellák közötti tisztásra ugranak. Ha a leszállás sikerült, akkor megtörténnek az előkészületek a rendszeres további kihelyezésekre.

Ez abból áll, hogy a leszálláshoz előkészített hely irányban már beljebb az ország belsejébe két gépet küldenek a sötétség beálltával. Az első gép teljes motorzugással köröz a kiszemelt leszállóhely irányában és ezzel magára vonja a figyelmet. Ezalatt a másik gép fojtott motorral ereszkedik alá a már korábban kiküldött kém által fényjelzett terület fölé. Itt könnyen kiszállva készülhetnek fel vállalkozásukra.

A honvédelmi minisztérium légvédelmi csoportfőnöksége felhívja az ország lakosságának figyelmét, hogy továbbra is tartsa szemmel az ország biztonsága ellen irányuló ellenséges légi tevékenységet, de szűrje le alkalomadtán az észlelt események jellegzetességeiből a valóságos tényállást és csak tényeket, ne feltevéseket jelentsen. (MTI)

Eszterházy herceg jogtanácsosának adta ki magát egy szélhámos

Vakmerő szélhámost tartóztatott le a rendőrség Hofhauser László rovottmultú építész személyében, aki herceg Esterházy Pál jogtanácsosnak adta ki magát és sorozatos csalásokat követett el.

Augusztus 8-án az egyik reggeli lapban apróhirdetés jelent meg a következő szöveggel:

„Főúri birtokra gazdatisztet keresünk, ajánlatokat „Megbízható munkaerő" jeligére kérünk poste restante."

Az apróhirdetésre többen jelentkeztek, köztük egy vidéki lelkész is, aki pár nap mulva levelet kapott, *hogy megfelelőnek tartják ajánlatát és irataival jelentkezzék Budapesten a József főherceg-szállodában vitéz Simonfalvy Ferenc kormányfőtanácsosnál, a herceg jogtanácsosánál.* A vidéki pap felutazott a fővárosba és a szállodában közölték vele, hogy tényleg ott lakik vitéz Simonfalvy Ferenc, aki a bejelentőlap adatai szerint herceg Estterházy Pál jogtanácsosa. A „méltóságos úr" és a vidéki lelkész rövidesen összebarátkoztak.

A behízelgő modorú férfi megnyerte a pap bizalmát és beszélgetés közben arról is szó esett, hogy vidéken is nehézségek mutatkoznak különböző élelmiszerek beszerzése körül. A „jogtanácsos" kijelentette, hogy semmi baj sem lesz, ő és a herceg majd gondoskodnak a liszt, a zsír és más élelmiszer beszerzéséről. Megbízta a papot, hogy állítson össze kimutatást a falu lakosainak lélekszámáról és arról is, hogy mennyi élelmiszerre van szükségük havonta.

— Gazdám igen jószívű ember, — mondotta — elintézi, hogy mindenki megkapja előre az élelmiszer-fejadagját, de természetesen előre kell fizetni az élelmiszerek árát is.

Megállapodtak abban, hogy hétezer pengőt hoz magával a pap és akkor rövidesen leszállítják az élelmiszereket. A pap jelentkezett is a pénzzel együtt, a „jogtanácsos" átvette az összeget s még nyugtát is adott róla. Aztán *elővette tárcáját és átadott tíz darab százpengőst a lelkésznek azzal, hogy herceg Esterházy a falu szegényeinek küldi.* A „jólelkű" férfi a sajátjából is adott ötszáz pengőt és

kérte a papot, hogy a faluban egy emléktáblán örökítsék meg a nevét.

A beszélgetés végén a szélhámos arra kérte a lelkészt, hogy menjenek át Budára, a Török-utca 6. számú házba, mert ott van megszállva egy rokonánál herceg Esterházy és illenék neki megköszönni jótékonyságát. A pap taxit hozatott, átmentek Budára és a ház előtt a szélhámos kiszállt a taxiból. Arra kérte a lelkészt, várjon egy kicsit, megnézi, odahaza van-e a herceg. Több mint egy óra hosszat várakozott a vidéki pap a taxiban, de a „jogtanácsos" nem jelentkezett. Később azután kiderült, hogy herceg Esterházy sohasem lakott a Török-utcában, de viszont

a háznak két kapuja van és a kalandor a pénzzel együtt a másik kapun keresztül megszökött.

A becsapott ember a főkapitányságra sietett, ahol közölték vele, hogy az utóbi időben mások is tettek feljelentést hasonló címen és valószínű, hogy minden egyes esetben ugyanaz a szélhámos garázdálkodott. A rendőrség erélyes nyomozást indított s megállapította, hogy Érsekújváron lakik vitéz Simonfalvy Ferenc 45 éves gazdálkodó. Egy detektív leutazott oda, azonban kiderült, hogy vitéz Simonfalvy nem azonos a körözött kalandorral, sőt ő is károsult. Az apróhirdetés nyomán levelet írt a budapesti főpostára, elküldte összes iratait, sőt kaucíót is adott és *az ő irataival élt vissza a szélhámos.*

Érdekes, hogy az igazi Simonfalvy és az ál Simonfalvy személyleírása is majdnem egyezik, sőt mind a ketten húzzák a jobblábukat. Tegnap délután a nyomozás eredményre vezetett. A Lehel-utca 7. számú házban elfogták *Hofhauser* László építészt, aki *Udvarházi* László néven szerepelt a házban. A kalandor ismert alakja a bünügyi krónikának. 1933-ban csalásért és kémkedésért már *tizévi fegyházra ítélték,* karácsonykor kapott feltételes szabadságot és azóta ismét sorozatos szélhámosságokat követett el. Megállapították azt is, hogy *Hoffenreich* Sándor ékszerésztől pár nappal ezelőtt 4200 pengő értékű ékszereket vett át, az ékszereket eladta és a pénzt elköltötte. A rendőrség arra kéri a károsultakat, hogy jelentkezzenek a főkapitányságon *Szabó* Sándor detektívfelügyelő csoportjánál.

Roosevelt visszaérkezett Washingtonba kéthetes nyugati szemleútjáról

Washington, október 2.

A Fehér Ház hivatalos közleménye szerint Roosevelt elnök kéthetes szemleútja után csütörtökön ismét visszaérkezett a fővárosba. Utja alkalmával az elnök meglátogatta a Középső-Nyugatot és a Csendes-óceán partvidékét. Szemleútján megtekintette a légi haderő és a tengeri haderő támaszpontjait, azonkívül pedig meglátogatott hadifontosságú üzemeket.

SZILÁGYI MARCSA
OKTÓBER 1-TŐL ÚJ MŰSORRAL ½9 ÓRÁTÓL A
Bokros Kávéházban
(volt REGENT) Keleti Károly-u. 1.
Kitűnő meleg vacsorák! Remek italok!

SPORT

Húsz éves céltudatos munka eredménye leventéink nagyszerű milanói szereplése

A közelmultban vitéz *Szombathelyi* Ferenc vezérezredes, a honvédvezérkar főnöke, hosszabb időt töltött a keleti hadszíntéren küzdő csapatok között. Szemleútja végeztével fogadta a honvéd haditudósító század kiküldött ujságíróit és nyilatkozott előttük látogatásának benyomásairól.

„A jövő katonáinak, a magyar ifjúságnak, keménynek kell lennie — mondotta. — Ma a nemzetek és népek kemény és elkeseredett harcában csak az a nemzet számíthat győzelemre, amelynek az ifjúsága kemény, kötelességtudó és helytálló. Ma szentimentalizmusnak nincs helye. *Ma cselekedetek kellenek. Bátrak, határozottak és erélyesek.* Nemzetünk léte fordul meg azon, hogy az ifjúság milyen kemény és milyen ütőképes lesz."

A magyar leventeifjúság máris válaszolt ezekre a buzdító szavakra. *Milanóból most érkezett vissza a tizenegy nemzet ifjúsági versenyének győzelmes megvívása után az a 68 levente és 11 leventeleány, akik pompásan, a magyar ifjúsághoz méltóan küzdöttek a magyar színek dicsőségéért.* Ez a néhány ifjú megmutatta, hogy a magyar ifjúság nem ismeri a szentimentalizmust.

Mint a szemtanúk jelentik, nehéz sportviszonyok között, dacolva az időjárással, kitünő helyet verekedtek ki maguknak a magyar leventék sporttudásukkal, fegyelmezettségükkel, az itthoni előzetes céltudatos munkával. *Atlétikában Német- és Olaszország után a harmadik helyet, kerékpárban az olaszok után a második helyet, tenniszben a harmadik helyet, úszásban pedig Németországgal egyenlő pontszámot érve el, az első helyet szerezték meg.* Az összeredmény szerint *Magyarország a tizenegy nemzet közül fiúcsapatával a harmadik, leánycsapatával pedig a negyedik helyet foglalta el.*

◆

HAROM ÓRAKOR KEZDŐDIK vasárnap a Ferencváros—Szeged labdarúgómérkőzés. Előtte 1 órakor az FTC csap össze a P. Rákóczi csapatával.

●

A BUDAPESTI HONVEDTISZTI VIVÓ KLUB megkezdte a vívóidényt. Edzési idő szombat kivételével minden nap 17 órától 20 óráig. Oktatók: Alejmo, Szüts János, Imreghy, Alpár, Zombory, Reszulovics mesterek és Ombódi segédmester. Minden alkalommal legalább három mester áll a klub rendelkezésére.

Testvér! A Pesti Ujság hazai üzenet a küzdő honvédseregnek! Fizess elő legközelebbi harctéri hozzátartozód nevére!

ÜGETŐVERSENY

Lilian Harvay győzött a Pandur-díjban

Az októberi miting első napján csupán nyolc futam került lebonyolításra. A versenyek főszáma a **Pandur-díj** volt, melyben jobb nemzetközi ügetőink találkoztak. A küzdelemből a reás favorit Lilian Harvey került ki győztesen Frakno és Balaton Express előtt.

A **Kettesfogatú úrkocsiverseny** hozta a nap legnagyobb meglepetését. A favorit Alraune—Dódi-fogat két körön át tartotta magát, azonban a célegyenesre fordulva ugrott és teljesen kiesett a küzdelemből.

A **Nemzetközi versenyben** Galagonya végzett elől Billy és Szabolcs előtt.

Az **Októberi hendikep** Előljáró zsákmánya lett, míg a helyeket Erény és Biztos foglalták el.

A **Kenyérmező-díjban** Wiltshire mester ismét szerény volt és a reás favorit Saljapinnal a helyezésnél nem jutott előbbre. Igy Zsuzsanna győzött, míg Ali Baba lett második.

A napot záró versenyt Rozmarin nyerte. Esetleg és Csaba kapták a helypénzeket.

Magyar Lovaregylet okt. 3-án, 4-én és 7-én d. u. 3 órakor **versenyt tart**

Magyar Pécs szíve

A legszebb magyar munkásváros életképe

Pécs, szeptember hó.

Régi város Pécs, amelyet már a rómaiak idejében is ismertek, amikor Sopianne volt a neve. Kormányzói székhely volt abban az időben, amelynek emlékét a kerestzény római korból fönnmaradt földalatti sírkamarák hirdetik. Szent István az itteni püspökséget 1000 augusztus 22-én alapította, 1367-ben Nagy Lajos egyetemet állított föl, 1541-ben II. Szolimán szultán Budáról visszatértekor sikertelenül ostromolta a várost, amelyet 1543 július 20-án mégis elfoglalt és Pécset szandzsák ság székhelyévé emelte. Zrinyi Miklós, a költő 1664-ben visszafoglalta a várost, de a várat hiába ostromolták. Az első könyvnyomda Pécsett 1773-ban kezdte meg működését. Valóságos gyümölcs-orgia van ezen a vidéken, ahol a magyar föld legízesebb, legtüzesebb gyümölcseit, borait ontja nagy bőségben az Isten áldása. Mintha még a levegője is más volna ennek a városnak. Tisztább, egészségesebb és lelket nemesítőbb.

A pécsi nyilasok a sebesültekért

A távoli szovjet mezőkön az őszbe csavarodó tájakon *magyar vérrózsák nyílnak a legszentebb áldozatvállalás oltárán.* Ezek a vérrózsák Isten kertjének legszebb virágai, amelyek édes hazánkat mentik meg a szovjet veszedelem minden poklától.

Áldozatot hozunk, hogy méltók lehessünk a diadalmas életre és nagyon természetes, hogy az áldozathozók seregét szívünk legmélyébe zárjuk és hálánkkal öleljük át őket.

Szeretettel és büszkeséggel fogadja minden igaz magyar mindenütt a sebesültszállító vonatokat, *de talán olyan mélységes szeretettel és olyan izzó segíteniakarással, mint ahogy Pécs társadalma rajongja körül sebesült hőseinket, ritkán találkozhatunk.* Itt a sebesültek fogadása, látogatása, ellátása a közönség részéről nem egy meghitt pillanat cselekvése, hanem *egy átélt közösségi érzés legszentebb életsorsvállalási állomása.* Milyen szeretettel és állandó érdeklődéssel kíséri a sebesült katonák sorsát például a *pécsi nyilas társadalom,* amely éppen a napokban rótta le háláját a kórházakban ápolt sebesültekkel szemben.

Apró kis munkásgyermekek spórolták meg szájuktól az édességeket,

a kekszeket, fiatal munkásleányok és munkások, orvosok, tisztviselők, iparosok hozták be a párthelyiségbe azokat a kis csomagokat, amelyeket a párt zöldinges küldöttsége szétosztott a kórházakban.

Mennyi rajongással, mennyi szeretettel folyt itt a gyüjtés, amely, amint látjuk, állandósult, hiszen máris készülődnek egy újabb hálalátogatásra csomagokkal sebesült hőseinkhez. De nemcsak ebben nyilvánul meg az itthoniak hálája a harcmezők vért áldozó hőseivel szemben. *Tudunk esetekről, amikor*

kisfizetésű munkástestvéreink titokban támogatják hadrakelt társuk családját

és tudunk esetekről, amikor orvos, ügyvéd, tisztviselő testvérek sorakoznak fel, hogy segítsenek a hadviseltek hozzátartozóin ott, ahol kell és ahol lehet.

A magyar munkás és a magyar

tisztviselő szívéről szeretnék most pécsi élményeim kapcsán szólni. Ime

a pécsi dohánygyárban dolgozó munkásság

szerény keresetéből majdnem ezer pengőt gyüjtött össze a honvédség részére és amint halljuk, ezenkívül még *64 pár téremelegítőhöz* szükséges pénz is összegyült. Ezeket a téremelegítőket a kemény munkát végző munkásnők fogják elkészíteni szabad idejükben. No de éppen most halljuk, hogy az egyik itteni bank tisztviselői kara ugyancsak jelentős 1200 pengős adománnyal sietett a honvédség téliruha-akciója segítségére.

Minden hivatalaban, minden üzemben és minden műhelyben serényen folyik a munka

és *a munkaszünet pillanataiban születnek a tervek, amelyek azt a cél szolgálják, hogy minden pécsi munkájának, tudásának legjavával támogassa hadseregünk hatalmas küzdelmét.*

Örömnap volt számomra a pécsi tartózkodás, mert ime elém varázsolódik az új világ társadalma, amelyben minden érték és minden erő a nemzet szolgálatában áll. Különösképpen jólesik látni és tapasztalni a magyar munkásság

lelki felemelkedését

itt Pécsett, ahol a szerb megszállás alatt a zsidó szociáldemokrata kommunista rendszer meg akarta mételyezni a magyar munkásság lelkét.

Hoffmann Lajos

Zárórát hosszabbítottak a zsidók

Még az 1 órás záróra idejében történt, hogy egyes zsidókézben lévő mulatók ellen a zárórarendelet megszegése miatt több feljelentés érkezett a főkapitányságra. A *Magyar*-utcában, a *Casino*-kávéházban

hajnali 4 órakor ütöttek rajta egy mulatozó zsidó társaságon a detektívek.

Ez ügyben a IV. ker. kapitányság rendőri büntetőbírója most hozott ítéletet. *Gergely* Miklóst, a kávéház tulajdonosát 60 napi elzárásra és 2000 pengő pénzbüntetésre ítélte. A VIII. kerületi kapitányságon *Tomka* Józsefet, a József-utcai Józsefvárosi-kávéház tulajdonosát vonják felelősségre, mert a kávéház pincéjében 3 óra tájban hattagú estélyiruhás duhaj társaságot találtak.

●

Mint utólag értesülünk, a rendőri büntetőbíró *Tomka* Józsefet hathónapi elzárásra és újabb 60 napi elzárásra átváltoztatható 2000 pengő pénzbüntetésre ítélte.

Kicsi, pompás a **Klaviano** kis zongora

MOGYORÓSSY hangszergyár, Bpest, Rákóczi-út 71

SZÉCHENYI filmszínház, Pestújhely

Tel.: 499-678. 67-es villamos végállomás. Hétköznap fél 4, fél 6, és fél 8; vasárnap: fél 12, fél 2, fél 4, fél 6 és fél 8 órakor: **G.P.U.**

Hitler beszéde — Budapesten

Filmkockák a budapesti utcákról

Repülő, lármás gépmadár karcsú alakja büszkén száll a fejünk felett. Száguldó autósor keveri orrunk alá az út porát. Villamos csilingel veszettül. Az utca feljigyel. Egy barna kislány toporzékol a járdán. Anyukája zavartan ölbekapja és szalad vele tovább. Felharsan a rikkancs öblös hangja: Pesti Ujság!... Pesti Ujság!...

— Hatkor beszél Hitler és a rádió közvetíti — mondja egy lelkendező munkás —, nekünk nincs rádiónk, de a mérnök úrnak van. Tizünket meghivott magához.

Érdekes, a hangos közlés után karok lendülnek a levegőbe, karórák számlapját kutatják a szemek. Tiz perc múlva hat! A villamosban is mindenkinek sietőssé válik az útja, amin nem csodálkozom, hiszen — amint látom — nyolcan olvasnak ujságot ebén a kocsiban és a nyolc ujság közül — hat Pesti Ujság! Hej, de meleg lett a szivem és tekintetemmel becézem a Pesti Ujság nagy családjának jelenlévő tagjait.

●

Valahol a Horthy Miklós-úton járok... Az üzletek előtt tömeg. Sorbanállnak. Vajjon mit lehet kapni? Megnézem és kellemesen csalódom. Nem áruért áll sorban a munkás, napszámos, kistisztviselő... Ezekben az üzletekben, amint látom, rádió van. És a rádiók előtt izgalomtól fénylő szemek büszkeséggel kapaszkodnak egymásba. Ilyen ünnepi várakozással és szomjas lélekkel még sohasem várta Budapest dolgozó társadalma Hitler beszédét. Megszólítom az egyik keménykötésü magyart, megkérdem illendően, mire vár?

— Hogy mire várok? — válaszolja tempósan. — Hát Hitler beszédét akarom hallani.

— Érdekli? — kérdem.

— Hát hogy a csudába ne érdekelne — és felém villámlik a szeme a kérdésre. — Katona vollam. Megjárta a szovjet poklot. Együtt voltam a németekkel. Igen megszerettem őket és Hitlert is. Sebesülten Németországon keresztül jöttem haza. Ugy bántak velem és a többi magyarokkal, mintha biz kiskirályok lennénk idehaza. A közös fronton vérrel pecsételtük meg a németmagyar sógorságot — mondja és beszélne tovább is, de a kereskedő máris izgatja gépét és a rádió serceg, ropog, zakatol, végigsiklik a világ minden hullámhosszán, a bemondók félszavait, zenekarok dallamfoszlányait nyeli el a hangszóró. S most egy hatalmasat fülyül a rozoga gép, azután lassan kitisztul a hangja és egy mámorosan tomboló, hatalmas tömeg képe varázsolódik lelki szemeink elé. Zúg az egekig szárnyaló, lelkes: Heil! Megsimogatja a szíveket új Európa hitének ez a hirobbanó, győzedelmes tanuságtétele és nézd csak, hogy cserélődik át az alkalmi rádióhallgatók tekintete, testtartása, hogy domborodnak a mellek, hogy fénylenek a szemek, igen, a lelkek a szövetségi történelmi szeretet hullámhosszán vendégségbe repültek a Hitlert ünneplő német városba és az otlani: Sieg-Heil- hangorkánt ércesebbé varázsolja a kis magyar szívrádióleadóállomásokról buggyant viharzó eljenzést, ami Hitlernek és a német sógoroknak, de a tengelyhatalmaknak is szól.

●

Hitler beszélt. Mély csend festette alá beszédét, amelyet kiörő, tomboló Sieg-Heil! — és tapsorkán szakitott félbe. Hitlert 1942 szeptember hó 30-án Budapest úgy hallgatta, mint annak a világrendnek apostolát, amelyért a magyar nép szívesen hozza meg szent, történelmi véráldozatát, mert tudja, hogy az áldozatvállalásban — egy szebb, jobb, értékesebb, emberibb és Istennek tetszőbb világ képe formálódik és ebben a világképben magyar vérszavak hirdetik: Magyarország nem volt, hanem lesz!

Csekmey Lajos.

Színházak mai műsora:

NEMZETI SZINHAZ Az ember tragédiája. ½6 órakor.
MADACH SZINHAZ IV. Henrik. (½7)
MAGYAR MŰSZINKOR Csak vasárnap: ½4, ½6, ½8: Iglói diákok.
NEMZ. BABSZINJÁTÉK (½4. 7). Minden este: Az ember ninesen fából. Kedden este: Toldi. Csütört., szomb. vasárnap d. u.: Gyermekelőadás
UJ MAGYAR SZINHAZ Eltévedt angyalok. ½7
VIDAM SZINHÁZ Nemes Rózsa. (½7)
FÉNYES CIRKUSZ (Tel.: 221-444 420-364) Cirkuszok cirkusza. — Szeptemberi óriási műsor. D u. ½4, este ½7.

Mozik műsora:

HIRADÓ FILMSZINHAZ (Erzsébet körút 13. sz. (Telefonszám: 222—499). Folytatólagos egyórás előadások 9 órától: Dagadó vitorlákkal (kulturfilm) — Rajzos híradó a repülőgépekről. — Magyar-, Ufa- és Luce híradók.
BELVÁROSI HIRADÓ (Petőfi Sándor-u. 6. T.: (Telefonszám: 181—244). Folytatólagos egyórás előadások 10 órától: A Rott völgyében (kulturfilm) — Rajzos híradó a repülőgépekről — Magyar-, Ufa- és Luce híradók.
ADRIA (Tel.: 353—707) ½4, ½6 és ½8; Vas. és ünn. 11 és ½2 is: Egy éjszaka Erdélyben. Híradó.
ALKOTAS (T.: 355—374. ½4 ½6, ½8; vasár- és ünnepnap 11 és ½2-kor is: Szüts Mara házassága. **ANNA MOZGO** (Tel.: 225—238) ½4, ½6, ½8, Vasárn. és ünn. ½2 is: 111-es. Híradó.
ATRIUM (T.: 153-034. 154—024. H. ½4. ½6. ½8. Szo., V., U. ½2-kor is. Az Isten rabjai. Híradó.
BAROSS (½4, ½6, ½8. Vas és ünn. ½2-kor is: Egy éjszaka Erdélyben. Híradó.
BUDAI APOLLO (½4, ½6, ½8. Vas. ½2-kor is.) Egy éjszaka Erdélyben. Híradó.
CORVIN (Tel : 138-988. 339—584.) 3, 5, ½8; — és ünn. ¾3 órakor is.) „Bécsi vér". Híradó.
CSABA (T.: 146-040. ½4, ½6, ½8; Szomb. Vas. és ünnep ½2 órakor is: 2000 pengős férfi. H.
DAMJANICH (Tel.: 42—66—44) ½4 ½6, és ½8; Vas. és ünn. ½2-kor is: Az asszony, az orvos és a harmadik. Híradó.
HOMEROSZ KERT-MOZGÓ (Tel.: 496—178) ½4 ½6 és ½8; Vasárnap és ünnep ½2 órától: 5-ös számú őrház. H.
IPOLY (Tel.: 292—628) ½4, ½6, ½8. Vasár- és ünnepnap ½2-kor is: Olajváros. Híradó.
KISPESTI HUNGARIA (Tel.: 345—971) 5 és 7; Vas. és ünnep 3, 5 és 7: Gyilkos vadon. Híradó.
KÖRÖND MOZI. (Tel.: 114—926.) 3, 5 és 7; Vas. és ünn ½1 órakor is: Itél a Dzsungel. Híradó.
RADAY MOZGÓ (Tel.: 382—581) 4, 6 és 8-kor: vas. és ünn. 11, 2, 4, 6, 8: Az 5-ös számú őrház. H.
RADIUS (Tel.: 122—098. 120—564.) ½4, ½6, ½8. Szombat, vasárnap és ünnepnap ½2 órakor is: Babylon. H.
PALOTA (T.: 156—605) ½4, ½6, és ½8 órakor; Vas és ünn ½2 is): Az 5-ös számú őrház. H.
SCALA FILMSZINHAZ (Tel.: 114—410) ¾4, ¾6, ¾8; Sz., Vas., ünn. ½2: Házasság. H
SZÉKELY (OLYMPIA) (Tel.: 423—188) 11 ½2, ½4 ½6 és ½8 órakor: Csintalan asszonyok. H.
SZIVÁRVÁNY (REX) FILMSZINHAZ (Telef.: 280—020) ¾4, ¾6, ½8; Sz., V. U.: ½2-kor is: Egy éjszaka Erdélyben. Híradó. Minden vasárnap d. e. 11 órakor Matiné.
TOLDI FILMSZINHAZ (Telefon: 22—44—43.) 11, 1, 3, 5, ½8; Vas. és ünn. 11, 1, 3 5 ½8: Itél a Dzsungel. Híradó.
TURÁN (Tel.: 120—003) 11, ½2, ½4, ½6 ½8: Egy éjszaka Erdélyben. Híradó.
URÁNIA FILMSZINHAZ (T.: 146—046) 3, 5, ½8; Sz., V. és U. 1 órakor is Prolongálva. GPU. H. Vas. d. e. 11: Matiné.
ZUGLÓI (Tel.: 297-093) ½2 ½4, ½6 és ½8 Vas. és ünn. ½2-kor is Egy éjszaka Erdélyben.

Látogassuk a jobboldali közönség filmszínházait!

PESTI UJSÁG

NEMZETISZOCIALISTA NAPILAP

Jövő héten ülést tart a 42 tagú országos bizottság

A Magyar Távirati Iroda jelenti:

A 42 tagú országos bizottság október 9-én, pénteken délelőtt 10 órakor a képviselőház miniszterelnöki tanácstermében ülést tart. Tárgy: 1. *A m. kir. minisztérium rendelete a törvényellenesen külföldre távozottak, vagy külföldön tartozkodók pénzküldeményeinek zárolása tárgyában.* 2. A m. kir. minisztérium rendelete a közérdekű feladatot ellátó egyes vállalatokra vagy szervezetekre az állami felügyelet kiterjesztéséről. 3. A m. kir. minisztérium rendelete a közellátásügyi igazgatás körében szakértők alkalmazása tárgyában. 4. *A m. kir. minisztérium rendelete a borkereskedők fel nem használt pincéinek és üres hordóinak, valamint egyéb tartályainak az 1942 évben termelt must, bor és ezek melléktermékeinek elhelyezése céljából való igénybevétele tárgyában.* (Utólagos bejelentés.) 5. A m. kir. minisztérium rendelete a must besűrítésének engedélyhez kötése tárgyában. (Utólagos bejelentés.) 6. A m. kir. minisztérium rendelete az országos ügyvédi gyám- és nyugdíjintézeti tagok ellátási igényének szabályozása tárgyában.

Kétévi fegyházra ítéltek egy ál-orvost

Lónyai Ferenc marosvásárhelyi lakos Budapestre utazott és dr. *Szénási* Vilmos kolozsvári orvosnak adva ki magát, egy pénzügyi tanácsosnál albérleti lakást vett ki. Jó modorával csakhamar beférkőzött a család bizalmába és *amikor megtudta, hogy a pénzügyi tanácsos szívbajban szenved,*

többször ajánlotta neki, hogy vegyen be veronált.

Mint később kiderült, ezzel az volt a célja, hogyha a tanácsos mély álomba merül, a lakást majd kifosztja.

A tanácsos azonban nem fogadta meg a tanácsot, mire Lónyai egy budapesti szív-sepicalista orvoshoz vitte el főbérlőjét. *A várócsarnokban leültette, aztán valamilyen ürüggyel eltávozott.* Mialatt főbérlője várt rá, ő annak lakásából

mintegy 3000 pengő értékű ingóságot ellopott.

A bíróság most vonta felelősségre és több hasonló bűncselekményért kétévi fegyházbüntetésre ítélte. Az elítélt fellebbezett.

Gyorshirdetés

KÜLFÖLDI **BALLON-,** ESŐ- ÉS VIHARKABAT Valenta Győző V., Nádor-u. 13

Mindent veszek: használt ruhát, cipőt, bútort, szőnyeget, tollat és egész háztartást. Hívásra azonnal megyek. Dely, VIII., Balassa-utca 5. T.: 340—806.

FÉRFI-, FIÚ-FORMA- **RUHA** készen és méret után is Nagyban és kicsinyben. VERES KAROLY-nál VIII., NÉPSZINHÁZ-U. 34.

FÉRFI **KALAP** Kőszegi kalapos mester RÁDAY-U. 26. TISZTITÁS, ALAKITÁS.

SZÖVET-SELYEM V., Szervita-tér 8. Kamermayer-utca sarok. **Naményi**

Megóvás molykár ellen biztosítással

CSABAI szücsmesternél DOB-U. 82

KALAPOT SZÉKELYI kalapos-mestertől Baross-tér 22., Almássy-tér 18. JAVITÁS.

Óra, ékszer, nyilasjelvény, HŐS hites árvaszéki ékszerszakértő Baross-u. 41. Tel.: 139-886

Szőnyeg, bútorszövetek magyarperzsa, torontáli KURUCZ F. KÁROLY Semmelweis-utca 4. szám.

BÚTORT Szőke és Lukács keresztény műasztalosok bútorcsarnokából ÜLLŐI-UT 19.

Harisnya FÁTH V., Ferenciek-tere

TURÁN műtalpas CIPŐ vízhatlan, szavatolt minőségü Podmaniczky-u. 49. T.: 122-353

ZONGORÁK, harmóniumok eladása, vétele, MENDÖLNÉ, Bezerédi-u. 10. Keresztény cég.

NAGYVÁRADI régibérű 3-szobás LAKÁSOMAT ELCSERÉLNÉM BUDAPESTIVEL. T. 424—459.

ORVOSI MŰSZEREK betegápolási cikkek JONKE ÉS TÁRSA, VIII., Mária-u. 42. T.: 136-149.

KÉMÉNYSEPRŐSEGÉDET KERES azonnalra havi 130.— P és mellékdíjakért Landher Gusztáv kéményseprőmester, Jánosháza, (Vas megye).

Óvóhelyen patkányt irt különleges módszerrel. CIANOZ — TAKARIT »Cirta« BUDOSU-U. 23/a TEL.: 493—379

Bútort MAJOR JÁNOS asztalosmestertől, VI., Király-utca 86. (Vörösmarty-u. oldal)

TESTVÉR! **BÚTORT** bizalommal a készítőnél. ALSCHER BAROSS-UTCA 18. SZÁM Esetleg részletre is!

ÓRA, ÉKSZER vétel, eladás. FARKAS ISTVÁN, THÖKÖLY-UT 6. SZÁM, Keletinél. Telefon.

Műstoppolást égett, szakadt, molyos ruruhákon G A B Y mütömőszalón, Népszínház-u. 45.

Nyomtatványt legolcsóbban PALASTI-nyomda, Bpest, Izabella-tér 3. T.: 424-851.

Fotelágy különlegességek és kárpitosáruk Závodszky Sip-utca 4 Rákóczi-útnál.

Hosszú részletre **BÚTORT** Bertalanné keresztény bútorszalónjában, Rákóczi-út 82., I. em. 3. Vidékre árajánlatot küldünk.

Bútort részletre is MÓZES ISTVÁNTÓL Szent István-körút 11.

BÚTORT HETESI GÁBORTÓL VILMOS CSÁSZÁR-UT 53. Keresztény műasztalosok termékei. Stílusos bútorokban nagy választék.

BÚTOR HUNGÁRIA BÚTORCSARNOKBAN NAGYMEZŐ-UTCA 41. SZ Részletre is! Megbizható szaküzlet!

Zsidó-hirdetés nélkül is él! **A PESTI UJSÁG!**

Az utóbbi idők egyik legnagyobbstilű szélhámosát tartóztatta le a rendőrség

Hofhauser László 45 éves építész került a 200-as cellába Nem jó, ha valaki feltűnően hasonlít ál névrokonához

Augusztus 8-án az egyik reggeli lapban apróhirdetés jelent meg a következő szöveggel:

„FŐÚRI BIRTOKRA gazdatisztet keresünk. Ajánlatokat: „MEGBIZHATÓ MUNKAERŐ" jeligére kérünk poste restante".

Az apróhirdetésre több ajánlat érkezett. A jelentkezők között szerepelt egy *vidéki lelkész* is. Pár nap mulva a lelkész vidéki lakásán megjelent egy elegánsan öltözött férfi, aki *vitéz Simonfalvy* Ferenc kormányfőtanácsosnak mondta magát és azt állította, hogy a *herceg Esterházy* birtoknak a jogtanácsosa. A jómegjelenésü és kitünő modorú férfi megnyerte a lelkész bizalmát, összebarátkoztak és a vidéki pap az összes iratait átadta az állítólagos jogtanácsosnak azzal, hogy ajánlja be a hercegnél. Beszélgetések közben a napi problémák is szóbakerültek és a pap elpanaszolta, hogy milyen nehéz a község lakosságának az élelmezését biztositani.

A „méltóságos úr" legyintett

egyet a kezével és megnyugtatta a papot, hogy a herceg közbenjárásával elintézi, hogy

a falu lakossága megkapja a liszt-, a zsír- és más élelmiszeradagját.

Abban állapodtak meg, hogy a pap készít egy pontos kimutatást a falu lélekszámáról és ezt a jegyzéket felhozza Pestre a *Baross*-téren lévő József főherceg-szállodába, ahol vitéz Simonfalvy pesti tartózkodása alatt megszokott szállni. *A szélhámos azt is kérte a paptól, hogy*

hozzon magával pár ezer pengőt,

mert a herceg csak úgy tudja az élelmiszereket kiutalni, ha azoknak az árát előre megkapja. A lelkész néhány nap mulva felutazott Pestre.

7000 pengőt hozott magával.

A szállodában érdeklödött a portásnál és ott tényleg, mint *vitéz Simonfalvy* Ferenc, az Esterházy-birtok jogtanácsosa szerepelt a rejtélyes férfi. *Átvette a 7000 pengőt, nyugtát is adott róla, majd a következő kijelentést tette:*

— Én és a herceg nagyon jószívü emberek vagyunk. A falu pénzéből 1000 pengőt máris visszaadok. ezt az összeget fordítsák a szegényalapra és

dobolják ki a faluban, hogy herceg Esterházy milyen jószívü ember.

A szélhámos még 500 pengőt is átadott a lelkésznek, kijelentette, hogy ezt a pénzt a sajátjából adja, mert ő nagyon jószívü ember, a hercegtől tanulta a jótékonyságot és ő is segiteni akar a falu szegényein.

— *Most csak arra kérem, főtisztelendő urat — mondotta a szélhámos, — jöjjön el velem a Török-utca 8. számú házba, ahol a herceg egy rokona lakásán tartózkodik és köszönjük meg neki, hogy gondolt a kis falu szegényeire.*

A vidéki pap annyira meg volt hatódva, hogy

könnyek csillantak meg a szemében,

taxit hozatott és elindultak Budára. A Török-utca 6. számú háznál az állítólagos jogtanácsos kiszállt az autóból és arra kérte a papot, hogy pár percig várjon, megnézi otthon van-e a herceg és fogadja-e. *A becsapott lelkész majdnem egy óra hosszat várakozott, de*

a szélhámos nem tért vissza.

Kiderült, hogy a háznak két kapuja van és a másik kapun a pénzzel együtt megszökött a szélhámos.

A becsapott lelkész a főkapitányságra sietett, ahol közölték vele, hogy az utóbbi időben másokat is hasonló trükkel becsapott az a szélhámos, akinek személyleirása pontosan egyezik az állítólagos hercegi jogtanácsossal.

Az ál-Simonfalvy becsapta az igazit

Surányi Ferenc detektívet bizták meg a szélhámos elfogatásával. A detektív megállapitotta, hogy *tényleg létezik vitéz Simonfalvy* Ferenc és Érsekújváron lakik. Leutazott Érsekújvárra, kihallgatta vitéz Simonfalvyt és megállapitotta, hogy nem azonos a körözött férfivel.

Vitéz Simonfalvy is a szélhámos áldozatai között szerepel.

Ő is olvasta az apróhirdetést, elküldte az okmányait, azokat nem kapta vissza és *valószinű, hogy a szélhámos az ő okmányaival, nevével visszaélve garázdálkodik.* A rendőrség tovább nyomozott és tegnap délután a Lehel-utca 7. számú házban

elfogták a vakmerő kalandort.

Udvarházi László néven volt bejelentve és úgy szerepelt a házban, mint 45 éves építész. Előállitották a főkapitányságra, ahol beismerte, hogy

Hofhauzer László az eredeti neve

és ő magyarositotta meg Udvarházira a nevét. *Érdekes, hogy majdnem úgy néz ki, mint az igazi Simonfalvy. Még a jobb lábát is húzza éppen úgy, mint az igazi Simonfalvy.* A bűnügyi nyilvántartóból megállapitották, hogy Hofhauzer pár hónappal ezelőtt szabadult ki a fogházból.

10 esztendőt ült kémkedésért és más bűncselekmények cimén.

Azt is megállapitotta a rendőrség, hogy legutóbb *Hoffenreich* Sándor ékszerésztől 4700 pengő értékü ékszert vett át azzal, hogy azokat eladja. Az ékszereket el is adta, de a pénzzel nem számolt el. A rendőrség arra kéri a károsultakat, hogy jelentkezzenek a főkapitányságon *Szabó* Sándor detektívcsoportnál.

„Ne hagyjátok magatokat szembeállítani munkaadóitokkal!"

A Budapesti Férfiszabó Ipartestület ünnepélyes keretek között nyilvánitotta segédekké a felszabadult tanoncokat

A *Budapesti Férfiszabók Ipartestületének* vezetősége nemrégiben elhatározta, hogy azokat a tanoncokat, akik a jövöben felszabadulnak, *háziünnepség keretében bocsátja ki az életbe.* Ezzel mintegy visszavarázsolta a régi céhbeli tanoncszabadulás szép aktusát. Az első ilyen segéddényilvánitás csütörtökön este folyt le az ipartestület székházában.

„Mindig emlékezzetek a szüleitekre és a tanitómestereitekre!"

Sztancsics József ipartestületi alelnök üdvözölte a megjelent felszabaditó és vizsgáztató mestereket, valamint a felszabaduló tanoncokat. Arról beszélt, hogy az ifjak életük egyik legfontosabb állomásához érkeztek el. Most lépnek ki az életbe, ahol a saját keresetükből kell megélniök. *Arra kérte őket,*

soha se feledkezzenek meg szüleikről,

akik felnevelték őket és a tanitómestereikről, akik szárnyaikat bontogatták.

Stercz Jakab, a tanoncvizsgáztató bizottság elnöke azt hangoztatta. hogy *az újonnan felszabadulók védjék az iparosbecsületet, emeljék magasra a magyar iparostársadalmat,* amelyet a multak bün kocsmatöltelékké és bérmunkásokká akart lesüllyeszteni.

„Ne hagyjátok magatokat félrevezetni!"

Kondor József szabómester és *Krokopecz* János ipartestületi elnök beszéde után *Beleznay* János ügyvezető-alelnök szólott az ifjakhoz:

— Volt ebben az országban egy időszak, amikor *a munkásokat és a tanoncokat szembeállitották a munkaadókkal* és ez a mesterségesen szitott osztályellentét hazánknak majdnem a végzetévé vált.

Ti ne hagyjátok magatokat félrevezetni a szocdem-szervezetek által, mert akik ebben a házában szerszámot forgatnak, munkaadó és a munkás, egymással egyenrangúak és egyenlő jogaik vannak.

Ne azt nézzétek, hogy 20 fillérrel többet kérestek, hanem azt keressétek, hogy minél többet tanuljatok. Mert a 20 fillért el lehet költeni, de a tudást senki sem tudja tőletek elvenni. Ne adjatok a nemzetközi demagógiára. Ezt én mondom nektek, aki már rájöttem, hogy az hova vezethet.

A beszédek elhangzása után *Sztancsics* József alelnök a felszabadulókat segédekké nyilvánitotta, majd kiosztotta közöttük az okleveleket. Négy felszabadult tanoncot a vizsgáztató bizottság rendkivüli képességeikért díszoklevéllel jutalmazott. Ezek: *Györki* Lajos, *Bányász* László, *Hárshegyi* Sándor és ifj. *Mikhel* János.

Isten áldja a tisztes ipart!

A kormányzó engedélye különféle kitüntetések viselésére

A kormányzó úr őfőméltósága legfelsőbb elhatározásával megengedte, hogy honvédségünk alábbi tagjai a felsorolt kitüntetéseket elfogadhassák és viselhessék:

vitéz Homlok Sándor vezérőrnagy a horvát Zvonimir királyi Koronarend I. osztályát.

András Sándor vk. alezredes az olasz Koronarend parancsnoki keresztjét.

dr. Rakolcai László vk. alezredes a finn Szabadságkereszt III. osztályát a kardokkal.

vitéz Németh Ernő alezredes a német Sasrend Érdemkeresztjét II. fokozatát.

Árvai László vk. százados az olasz Koronarend Tisztikeresztjét.

Zámbó Dezső II. és Bubics Károly századosok és Keszthelyi István főhadnagy a német Sasrend Érdemkereszt III. fokozatát.

Somorjai József százados és Fridrik Dezső mérnök-százados az olasz Koronarend Lovagkeresztjét.

A II. osztályú német Vaskeresztet: Kozeluha László tart. zászlós, a Német Sasrend Érdemkereszti III. fokozatát a kardokkal: Kádár Zoltán százados, Bánóczy Béla tart. főhadnagy, címzetes százados, Pödör Sándor tart. főhadnagy és Szepessy György tart. orvos-hadnagy.

A Német Érdemérmet: Mayer Tivadar tart. hdp. őrmester, Berdár János tart. honvéd, Papp Zoltán ht. őrmester, Tarnai József ht. őrmester, Kajtár János ht. őrmester, Rafler Ferenc tart. c. szakaszvezető, Adamsky Sebestyén tart. c. szakaszvezető, Tóth József póttart. honvéd és Neukirchner Mihály tart. honvéd.

Felelős szerkesztő: MAROTHY KÁROLY

Felelős kiadó: VÖRÖSVÁRI ISTVÁN

Kéziratokat nem őrzünk meg.

Kiadja Pesti Ujság Kiadóvállalat Kft

Nyomatott a Pallas Irodalmi és Nyomdai részvénytársaság körforgógépein. Felelős: GYÖRY ALADÁR igazgató.

Elfogták az érdi emberrablókat

A postai kérdőív vezette nyomra a rendőrséget
Körözik a negyedik tettest

Az északpestvármegyei rendőrség érdi nyomozói kiderítették dr. Fodor Pál OTI-orvos elrablásának rejtélyét. Az erősen rövidlátó dr. Fodor Pál nem tudott személyleírást adni elrablóiról. A detektívek csak arról a férfiról kaptak adatokat, aki a zsaroló levelet az orvos háztartási alkalmazottjának átadta. A detektívek először is azt kezdték kutatni, honnan telefonált a zsaroló banda megbízottja Érdre. Kiderült, hogy az érdi postahivatalból.

Előkeresték a telefonáló által kitöltött kérdőívet. Kovács Pál névre állította ki a telefonáló. A nyomozók azonban észrevették, hogy »Kovács« eredetileg S kezdőbetűs nevet akart írni. Később változtatta át az S-betűt K-ra. A nyomozók S-betűs nevű embereket kerestek az elhagyott érdi villákban és nyaralókban és így állapították meg, hogy a telefonáló Schramek Sándor ilkamajori jómódú földműves. Schramek a rendőrségen tagadott, de mikor elétették a postahivatalban kitöltött kérdőívet, megtört. Az értelmi szerző Vidéki Antal 35 éves sóskuti gazda volt — mondta. — Résztvett testvére, Schramek János sváb földműves és Nagy József törökbálinti kőbányatulajdonos. Ma délelőtt elfogták Schramek Jánost és Nagy Józsefet is, Vidéki Antalt pedig országosan körözik. A három svábszármazású emberrabló dadogva, halálsápadtan vallott arról, hogy nem akarta megölni az orvost, csak szeretett volna könnyű pénzhez jutni.

Bartók özvegye végighallgatta a ma délelőtti zongora középdöntőt

A selejtezőben vezető 13-as szám ma elsőnek lépett a pódiumra

Ma délelőtt megkezdődtek a Bartók-versenyen a zongoraverseny középdöntői. Elsőnek a 13-as szám lépett a pódiumra. A 13-as volt az, aki a selejtezőben a legjobb pontszámot szerezte. Ma az első számot húzta.

Ma délelőtt a szabadon választott műveket játszották a szereplők és így igen érdekes hangversenyprogram bontakozott ki. Ravel, Szimanovszky, Petrassi és természetesen Bartók kerültek sorra. (Petrassi, az ismert modern olasz szerző, maga is tagja a zsűrinek.)

Megjelent a nagytermeben özvegy Bartók Béláné Pásztory Gitta zongoraművésznő. Egyszerű sötét ruhát és fekete kalapot viselt. Páholyt ajánlottak fel neki, de a nézőtéren a közönség soraiban foglalt helyet.

Bartók özvegye ma este megjelenik az Operaházban is, a három Bartók-mű előadásán.

Ál-kém, álorvos, álprofesszor
Lányfalusi Hofhauser László tündöklése és bukása

Állami közegészségügyi ellenőrző intézetet alapított és a pékeket zsarolta

A gazdasági rendőrség agyafurt szélhámost leplezett le: Leányfalusi *Hofhauser* Lászlót, aki egy önmaga által »alapított« állami hivatal vezetője lett és így szélhámoskodott. Szélhámosságait így kezdte:

Október 4-én jólöltözött, ősz hajú halántékú férfi jelent meg a »*Halálos tavasz*«-ból jólismert *Ág-utca 4* számú házban levő pensióban. Hamisított írásokkal igazolta, hogy ő dr. *Kenéz* Andor egyetemi magántanár, a Magyar Országos Közegészségügyi Intézet egyik vezetője. Az intézet nevében helyiséget bérelt a tulajdonostól a Központi Üzemegészségügy Ellenőrző Kirendeltség részére.

Másnap frissen festett, *állami címerrel ellátott hangzatos szövegű táblák hirdették az utcán és a folyosókon, hogy a Közegészségügyi Intézet Üzemegészségügy Ellenőrző Kirendeltsége az Ág-utca 4 szám alatt megkezdte működését.*

A professzor és a pékek

A kirendeltség vezetője, dr. *Kenéz* egyetemi magántanár ezután autót bérelt, altisztet és gépírónőt szerződtetett, majd kíséretükben felkereste a kerületi tisztiorvosokat, őket is tévedésbe ejtve, kerületenként kezdte el a budai és pesti pékek üzemeinek ellenőrzését. Minden üzemben talált kifogásolnivalót és mindenütt 1—2—300 forintos pénzbüntetéseket rótt ki. Azokon a helyeken, ahol a tulajdonos nem tudott azonnal fizetni, hivatalos szövegű felhívást hagyott, amelyben felszólította a »kihágást elkövető« pékeket, hogy *szerdán délután 2—6 óra között keressék fel a hivatalt és ott fizessék be a büntetést.* A gondos pecséttel ellátott felhívásokban az Üzemegészségügyellenőrző Kirendeltség vezetője hivatkozott a belügyminiszter folyó évi október 3-án kiadott 571.000/1948. IV—V. B. M. számú rendeletére, amelynek alapján a pénzbírságot a lefizetés elmulasztása esetén vagyoni, jövedelmi, valamint kereseti viszonyaira tekintettel, megfelelő elzárásbüntetésre változtathatja át.

A pékek erre ijedten siettek az Ág-utcába és fizették a büntetéseket. Fizetnék talán még ma is. De a gazdasági rendőrség időközben közbelépett és a szélhámos társaságot éppen akkor leplezte le, amikor Miskolcon kezdett garázdálkodni.

Dr. Kenéz Andor most a gazdasági rendőrség őrizetes cellájában várja, hogy az ügyészségre szállítsák át. Cinikusan diesekedett szélhámosságaival.

— Kérem, valamiből élnem kellett. Azt hittem, ha ilyen nagytekintélyű állami hivatal nevében működöm, *senki sem gondolná, hogy ez szélhámosság.*

Az ál Kenéz Andor igazi nevén Lányfalusi *Hofhauser* László.

Apja gazdag építési vállalkozó volt. Fiát a Piaristákhoz járatta. Hofhauser később elvégezte a felsőipariskolát, mert építőmester akart lenni. Apja közben tönkrement. A fiú ekkor csekket hamisított. Ez 1921-ben történt.

Utóbb 12 évig ült a Margit-körúti fegyházban is.

A Margit-körúton

Így mondja el »kalandját«:

— 1932-ben hamis papírokat szereztem és átszöktem Csehszlovákiába. Fürdőorvosként szerepeltem. Papírjaim »szerencsétlenségemre« egy katonaorvos nevére szóltak. A csehszlovák hatóságok lelepleztek és kémkedés vádja miatt letartóztattak. Közben a magyar honvédség defenzív osztálya felajánlotta Csehszlovákiának, hogy magyar kémeket hajlandó cseh kémekért kicserélni. Ezt megtudtam és vállaltam, hogy »*veszedelmes« magyar kém vagyok.* Személyemről így hivatalosan kapott értesítést Horthy honvédsége. Diplomáciai úton kikértek. Budapesten jelentkeznem kellett volna a defenzív osztálynál, de megszöktem. Elfogtak, hadbíróság elé kerültem. *Így jutottam a Margit-körútra.* 1944 március 19-én szabadultam.

Filmtörténet az igazság szérumáról

Elmondta, hogy a háború után »tisztességes ember« akart lenni. Sikerült eladnia egy filmtörténetet 10.000 pengőért. A történet az igazság szérumáról szólt, amellyel ha beoltják az embereket, nem tudnak hazudni.

Azután elfogyott a pénz. Attól fogva volt *likőrgyári vegyészmérnök* Pécsett.

Majd hozzájutott dr. *Kenéz* Andor egyetemi magántanár okmányaihoz. Hamisítások, a felállítandó »közegészségügyi kirendeltség«-hez szükséges iratok elkészíttetése már simán ment.

Jóhiszemű altisztjétől 2000 forint óvadékot vett fel, a gépírónőnek nem fizetett. Megkérdeztük, hova tette azt a pénzt, amely az »ellenőrzések során« befolyt hozzá. Szomorúan felelte:

— Elment adminisztrációs költségekre.

Petrovics Béla

A Kúria 550 forintra emelte fel a 80 pengős tartásdíjat

Egy nyugdíjas tisztviselőnő pert indított férje ellen, hogy havi 80 pengőben megállapított ideiglenes nőtartási díját havi 628 forintra valorizálja. A felek közjegyzői megállapodást kötöttek, amelyben a férj az életközösségnek bármely okból bekövetkező megszakítása esetére vállalta a tartásdíjkötelezettséget. A férj — egy nagyvállalat főmérnöke — a perben azzal védekezett, hogy a pengőszámítás idején 80 pengőben megállapított tartásdíj helyett 220 forintot fizet feleségének. Ennél többet felesége nem igényelhet, mert

egyrészt munkaképes, másrészt 99 forint nyugdíjat is kap.

Ezzel szemben az asszony arra hivatkozott, hogy férje 220 pengős jövedelméből adott neki havi 80 pengő tartásdíjat. Most azért kér 628 forint tartásdíjat, mert ennyi felel meg a férje fizetésének.

Az elsőbíróság és a fellebbezési bíróság havi 400 forintra értékelte át a feleség tartásdíját. A feleség is, a férj is felülvizsgálati kérelmet nyujtott be a Kúriához, amely végítéletében

havi 550 forint nőtartásdíj fizetésére kötelezte a férjet.

A Kúria végítéletében a közjegyzői okiratban vállalt kötelezettségen kívül abból indult ki, hogy a férj havi tiszta jövedelme 1900 forint s így a feleség igénye a havi 550 forinttal megfelelő kielégítést nyer. Kimondta a Kúria azt is, hogy a mai életfelfogásnak megfelelően

a feleség könnyebb munkavállalással köteles közreműködni a létfenntartásához szükséges anyagiak megszerzésében.

Nem méltatta figyelemre a Kúria a férjnek azt a védekezését, hogy nővérét és fiát támogatja, mert nővérének támogatására a törvény értelmében kötelezve nincs, fia pedig már 774 forintot keres.

Levél New-Budáról Tornallyára

A bélyegelőtti korszak különleges borítékja került elő

A levélbélyeg »feltalálása« előtt az volt a szokás, hogy a levél feladója a postahivatalban készpénzben fizette be a portó összegét és a »viteldíjlerovás« bizonyítására az egykori postáskisasszonyok hivatalos bélyegzőjükkel *pecsétet ütöttek a küldeményre.* A bélyeggyüjtők népes szektájában sokan vannak olyanok, akik szinte már túlfinomult ízléssel, nem is a különféle színű, nagyságú, vízjelű és recézésű papírdarabkákat vásárolják össze a világ minden tájáról, hogy albumba ragasztva gyönyörködhessenek bennük, *hanem e bélyegelőtti korszakból származó lebélyegzések megszerzésével, régi és ritka lepecsételésű borítékok, levelezőlapok rendszeres gyüjtésével elégítik ki szenvedélyüket.*

Budapesten most előkerült egy ilyen különlegesség. Ez azonban a nem-gyüjtők számára is rendkívül érdekes darab, mert egy *amerikai őserdőben alapított magyar falucskában ütötték rá a pecsétet, csaknem 100 esztendővel ezelőtt.*

Az iowai őserdő magyar falujának első, egyben utolsó postamestere *Ujházi* László volt. A számüzött magyarok nem nagyon levelezhettek az itthoniakkal. Gyérforgalmú postahivataluk is hamarosan megszünt és *New-Buda postaszolgálatát rövidesen átvette az akkoriban alakult Davenport-városka postája.*

A csaknem 100 éves borítékon ma is tisztán olvasható a pecsét »*New-Buda nov. 27 Iowa*« körirata és a címzés: »*Madame Clementine Dráskoczy, Harkács, Hongrie*«. A levél útját is gondosan megjelölte »Ujházi Post-Master«: »via New-York, Liverpool, Vienne, Pesth, Tornyallya«. Jónéhány hónap telhetett el, amig a levél »Madame Dráskoczy« kezébe került, mert a borítékon lévő másik pecsét arról tanuskodik, hogy csaknem négy hét mulva, december 23-án ütötték rá a bélyegzőt Newyorkban.

Kedd este ünnepi istentiszteletre gyültek össze a kőbányai (Cserkesz-utcai) zsidótemplom hívői. Egyszerre csak hangos csörömpölés zavarta meg az ájtatosságot: ismeretlen tettes kővel bezúzta a templom színes üvegablakát. A tettes elmenekült.

Dünn Alice u. női divatszalón

Értesíti nb. vevőit, hogy őszi- és télikabát, ruha és kiskosztüm modelljeit a legmérsékeltebb áron árusítja. Hozott anyagból bármilyen fazonmunkát is vállal. **Giro, ABC kebelében is** **IV., Aranykéz-u. 7. Tel. 187-573**

ROYAL REVÜ VARIETÉ

Igazgató: Ellren hal Teddy

Ragyogó új műsor

PREMIER: PÉNTEK

HOLDONTULI SZERELEM

Nagy látványos revü

3 óra zene, tánc, kacagás

Kardos Magda, Hlatky Edit, Marietta, Serényi Éva, Rátonyi Róbert, Lugossy György, Kazal László, Zentai Ferenc

REMEK ARTISTASZÁMOK

Minden este fél 8, vasár- és ünnepnap délután 4-kor is

ÁLLAMI ÁRUHÁZAK új zárórája

ESTE 7-ig

1. sz. Rákóczi-út 36.
6. sz. Kossuth Lajos-u. 9.
8. sz. Somogyi Béla-út 12.
9. sz. Thököly-út 9-11.
10. sz. Pesterzsébet, Kossuth Lajos-u. 30.
11. sz. Vörösvári-út 43.
12. sz. Csepel, Rákóczi Ferenc-u. 51.
13. sz. Csepel, Rákóczi F.-u. 156.
14. sz. Calvin-tér 7.
16. sz. Rákóczi-út 70-76.
17. sz. Rákóczi-út 20.

ESTE 10-ig

2. sz. Baross-tér 20.
3. sz. Calvin-tér 9.
4. sz. Szent István-krt 30.
5. sz. Erzsébet-körút 1-3.
7. sz. Teréz-körút 12.
15. sz. Rákóczi-út 4.

MINŐSÉGET A DOLGOZÓKNAK!

Miért nem cigarettázhatnak a diákleányok az iskolában

A budapesti tankerületi főigazgatóság rendeletben engedélyezte, hogy a gimnáziumok és tanítóképzősök a tízperces szünetekben az erre a célra berendezett helyiségekben szabadon dohányozhatnak. A rendelet megjegyzi, hogy az engedély leányiskolákra nem vonatkozik.

A kultuszminisztérium illetékes osztálya a leányokat megkülönböztető rendelkezéssel kapcsolatban a következő magyarázatot adta:

— A fiúk és leányok ilyenirányú megkülönböztetése nem elvi kérdés. Két szempont akadályozza, hogy a dohányzást a leányiskolákban is megengedjük. Egyrészt egészségügyi szempont, tekintettel arra, hogy a leányiskolákban nem áll erre a célra külön helyiség rendelkezésre, és a leányok fizikuma is gyengébb általánosságban, mint a fiúké. Másrészt: visszatetszést keltene a szülőknél, ha 16—17 éves leányuk az iskolában szokna rá a dohányzásra.

MARKOVITS MAGDA:

Magyar asszonyok náci-máglyán

45

A férfifoglyok egyre merészebbek lettek. Az egyik lánynak már régebben udvarolt egy orosz fiú. Évekig volt fogságban, jól megtanult németül. Gyakran leveleztek. Január másodikán francianyelvű levelet kapott tőle a leány: »Egyik kamerádom írja ezt a levelet franciául, mert én többé nem vagyok hajlandó írni és beszélni annak az ocsmány nemzetnek a nyelvén, amely annyi szenvedést okozott a világnak.«

Ez a bátor levél általános csodálatot keltett. Azonnal megsemmisítettük, mert hiszen, ha megtalálták volna, bizonyára agyonlövik az orosz foglyot.

Az oroszoknak a gyárban is megjött a hangjuk. Az egyik fogoly az SS raktárnoknak a szemébe mondta:

— Uton vannak a testvéreink. Rövidesen felszabadítanak bennünket. Nem leszünk többé rabszolgáitok. Majd dolgozni fogtok magatoknak.

A raktárnok csak vállat vont és rezignáltan mondotta:

— Hát te olyan hülye vagy, hogy te azt hiszed, hogy én csináltam a háborút és én adtam ki itt a szigorú rendeleteket? Én is épp úgy szenvedek, mint ti, távol vagyok a családomtól és alig várom, hogy vége legyen ennek a komédiának.

Az új lágerälteste gyakran óvott bennünket attól, hogy hangosan adjunk kifejezést érzelmeinknek.

— Nehogy valami meggondolatlanságot csináljatok az utolsó hetekben. A németek még sok mindenre képesek. Lehetséges, hogy hónapokig eltart még a háború.

Sóhajtottunk. Lelkileg és fizikailag annyira leromlottunk, hogy hónapok szenvedéseit már nem bírtuk volna ki. Tízhónapi nélkülözés után minden lánynak meg lehetett számolni a bordacsontjait. Húszéves nők ráncos arccal, csapzott ősz hajjal járkáltak a táborban.

Minden esemény nélkül, megcsappant munkafegyelemben telt el 1945 február hónapja. Érkezett hozzánk egy hír, amely Budapest elestéről számolt be, de aztán a németek megcáfolták és nagy garral hirdették, hogy a balatoni offenzíva sikerrel járt és visszafoglalták a magyar fővárost.

— Akkor jó, ha már a Balatonnál van az offenzíva — mondogattuk egymásnak.

A csodafegyverben egyre kevesebben hittek. Amire eljött a március, a gyári munkásnők egyharmada munkanélküli lett. Nem értettük ezt a holtszezónt egy muníciógyárban, most a háború döntő szakaszában. Azelőtt egyre fokozták a munkát, most pedig lassacskán elszuundikált a gyár üzeme. A betegeket haza zavarták. Előfordult, hogy ott álltam a munkahelyemen, de tétlenül. Átmentünk az ismerősökhöz trécselni. A munkavezetők bosszúsan, morózusan nézték a leállított gépeket és a tétlen munkásnőket. Szinte szégyenkeztek előttünk.

Az SS-ek félnek

A hosszú munka ügyes szakmunkásokká képezte ki a lányokat. Sokan áttértek a privát üzemre. Kapcsokat gyártottak, fésűket, hajcsattokat, a saját gyártási módszereikkel. Egynapi kenyéradagért már lehetett fésűt venni a munkásnőktől. Én nem értettem ezekhez a dolgokhoz, ezért ha nem volt dolgom, leültem a földre vagy lefeküdtem a padlóra és aludtam. A munkavezető nagyon szelíden rúgott belém ilyenkor, inkább csak megszokásból érintett bakancsával és szelíden így szólt:

— Ne zavard a horkolásoddal a többieket! Eredj oda a sarokba és ott aludj, ha már nem tudsz munkát találni magadnak!

Milyen más világ! Milyen más hang!

Jókat aludtam a gyár kemény padlóján. Jellegzetes háftlingálmaim voltak. Újból és újból a magyar zsandárokról álmodtam. Akármilyen kegyetlen sorsom is volt a táborban, akármennyit is kínoztak a német SS-nők, a szatmári magyar csendőrök kegyetlenkedésén egyik sem tudott túltenni. A kakastollas, marcona csendőrök kísértettek álmaimban és sokszor arra ébredtem, hogy társnőim simogatnak, mert álmomban élesen felsikoltottam.

Az SS-katonák félni kezdtek a háború befejezésétől. Állítólag hozzájutottak egy amerikai ujságcikkhez, amely közölte, hogy a német sorkatonák fogolytáborba kerülnek, de az SS-eket bitófára húzzák. Nem tetszett nekik a dolog! Többen közülük igyekeztek alibinyilatkozatokat kapni. Az egyik, aki valóban sohase ütötte meg a lányokat, szerkesztett egy iratot, amely igazolja az ő jóságos magatartását és ezt aláíratta a lányokkal. Az egyik kanizsai fiatalasszony nem akarta aláírni az ívet, mire adott neki két pofont. Az asszonyt elkapta a düh és rákiáltott:

— Ezért magát is fel fogják akasztani!

Rémülten néztünk rá, attól féltünk, hogy a katona le fogja lőni. Nem ez történt. Az SS csupán ennyit mondott:

— Látja, nem volt érdemes magukhoz jónak lenni.

És mint egy vérig sértett vértanu, emelt fővel hagyta el a barakot.

(Folytatás következik.)

Szempillafestés, szőrszálak, szemölcsök
végleges eltávolítása.
egyéni arcápolás
Dernői kozmetikában, IV., Ferenciek tere 7. II/5. Telefon 186-539

Elveszett FLAPPY
nevű fekete spaniel hím kutya
Visszaszolgáltatójának igen magas jutalmat ad amerikai tulajdonosa. Bp. XII., Vas Gereben-utca 14. Sashegy.

Szávai Nándor

szenvedélyes pedagógus. Most, hogy a tankerületi főigazgatói székből a kultuszminisztérium állami iskolái posztján távolabb kerül az iskolától, Spinoza mondásával biztatja magát: »Egy szenvedélyt csak egy másik szenvedéllyel lehet legyőzni.« A lexikon szerint 1905-ben született Szávai pajtás, az Úttörő-mozgalom egyik életrehívója, aki a tanuló ifjúsággal párhuzamosan közvetlen kapcsolatot tudott teremteni s a kapcsolat ugyanilyen szoros a pedagógus társadalommal, amelynek tavaly szervezte meg munkaközösségeit. Francia-németszakos. Két évet töltött Párisban, mint egyetemi hallgató. Neve kiváló műfordításairól is ismert. Tanári elve, hogy a gyerekek iskolánkívüli tevékenységét is az iskola köré ajánlatos csoportosítani. Megengedte és párolta, hogy az iskolákban tánctanfolyamok létesüljenek és miután tapasztalatai alapján rájött, hogy a dohányzást csak drákói szabályokkal lehet megakadályozni, az idén forradalmi újításként elrendelte, hogy az iskolákban dohányzószobák álljanak a felsőosztályosok rendelkezésére, holott ő nem dohányzott gimnáziuma korában. A házban, ahol lakik, ma is tanár úrnak szólítják. Felesége zongoratanár. Két gyermeke, nyolcéves fiacskája és rea rendkívül hasonlító négyéves kisleánya csak vasárnap részesülhetnek abban az örömben, hogy apjukkal kiránduljanak és eljátszhassanak. Minden gondja, becsvágya és törekvése: becsületes, demokratikus ifjúság felnevelése. (D)

ÜGETŐ

Végső információink a mai versenyekre: I. Rianás, Lady II., Csak rajta. II. Belmonte, Totya, Versec. III. Katóka, Fortuna. IV. Juliska, Vámos, Kincsem II. V. Béla, Clarisse, Siralmas. VI. Aranyvirág, Furcsa, Brugós. VII. Nimród, Cseléd D., Fegyvernek. VIII. Tunika, Izgató, Fillér, Lightning. IX. Judit, Sacy, Bobi (Cseléd D.).

LÓVERSENY

Bécsben a Hunyady Kálmán emlékversenyt Gitalo nyerte 1 p 28 mp-es átlagidővel. Legjobb hosszútávú lovunk, Indokolt, amelyet neveztek, nem indult. Az elért idő szerint biztosan megnyerte volna a 36.000 Schillinggel díjazott versenyt.

*

A bécsi lóversenybotrányba a rendőrség is beavatkozott. A bécsi »Sport« jelentése szerint Oszwald és Wolbert lovasokon kívül egy vendéglőst is őrizetbe vettek. Viszont Holler zsokét, aki ugyanebben az ügyben rövid ideig szintén foglya volt a kerületi hatóságnak, szabadon engedték.

*

Vasárnap futották le a kontinens legnagyobb akadályversenyét, a nagy Pardubitzi Steeple-chaset. A hét km-es távú, 300.000 koronával díjazott versenyt Var (lovagolta Kotak) nyerte Baccarat előtt.

Helyszíni közvetítés

Beszélő: Kristóf Károly

DIZŐZVIZSGA

Hölgyeim és Uraim,

délelőtt 9 óra az idő. A Zenész Szakszervezet Vilma királynő-úti termében most kezdődik a dizőzvizsga. Az előszoba zsúfolásig megtelik dizőzjelöltekkel. »Civilben« tisztviselőnők, háziasszonyok, mulatóhelyek táncosnői, nagymamák (egyikük az unokája fényképét mutogatja!) és néhány komor férfi...

A zsűri: Temesváry János, Váczy Károly, Bor Kálmán, Borst Rudolf, Wolf Endre, Somló Pál, Lukács István, Boross Jolán, Lantos Olivér és a kérdező Pogány László. (A két utóbbi úgy is mint népszerű dalénekes.) Csengetés. Jöhet az első...

Egy hölgy. Saját bevallása szerint 34 éves, de többnek látszik. Vidám kacarászással kacsintgat a zsűrire:

— »Rózsabokor a tompoldalon« — énekli. Egy perc elég. Elméleti kérdés:

— A G-dur hány kereszt?

Megijed.

— Jaj, tessék megengedni, hogy gondolkozzam. Megengedik. De nem találja ki. Alkalmatlan.

Gitáros nő következik. Raccsol. Született 1917-ben. Rákezdi:

— Nem volt a Szasja csak egy cigánylány...

Gyakorlatosnak minősítik.

Bársonykabátos jogász szép hanggal, de nem tud bánni vele. Megbukik. Jöhet a következő.

Kövér hölgy. Vízváry Mariskára hasonlít, de sokkal molettebb.

— Mikor született — kérdezik tőle.

— Ezernyolcszáz... Hja nem is... Ezerkilencszáznyolc... (Testvérek között túl van az ötvenen!)

— Foglalkozása?

— Hát... otthon vagyok...

Enekel:

— Kacskaringós bajusza van a babámnak... (A zsűritagok csak erőfeszítéssel őrzik meg komolyságukat.) A kottát sem ismeri. Egyhangú: nem.

Még egy jelentkezőt megvárok. Elegáns dizőzjelölt. Táncosnő. 32 éves.

»Nekem a rumba egy atombomba« — énekli a borzalmas slágerszöveget s ezzel meg is bukik.

Kint Keresztessy Mária, a Művész Színház kitűnő színésznője várakozik. Ő is dizőz akar lenni.

Lantos Olivérrel távozom. Egy izgatott nő megkérdezi tőle:

— Hogy tetszettem?

A divatos jazzdallal válaszol:

»Meg van magáról a véleményem, maga kis hamis.«

A Nemzeti Színház vendégjátékot tervez Prágában

Érdekes tárgyalás indult meg *a Nemzeti Színház társulatának prágai és pozsonyi vendégjátékáról. Egri* Viktor szlovákiai magyar író tartózkodik most Budapesten, ebben az ügyben felvetett kezdeményezését tárgyalja meg az illetékesekkel.

A francia ellenállási mozgalom legendás zeneszerzője, Paul Arma Budapesten

Aki Stülpnagel tábornok asztaláról szerezte a nyomtatványokat

A Bartók-versenyre érkezett Paul Arma párisi zeneszerző. A zsűri tagja. Magyar ember, Bartók Bélának volt tanítványa. Zongoraművész és zeneszerző. Párisban nemcsak szeretik, de tisztelik is. Egyrészt zeneszerzői munkássága miatt, másrészt pedig azért, mert

a francia ellenállási mozgalom egyik jelentős tagja volt.

Ő komponálta egyébként a Budapesten is jólismert és sokat játszott »Madrid indulója«-t.

Az ellenállási mozgalomban vitt szerepéről beszélgettünk Arma Pállal. A következőt mesélte:

— Először Berlinben ismerkedtem meg a Gestapóval. Hitlerék uralomrajutása után megjelentek a lakásomon és

valamennyi kottámat eltüzelték.

Egyetlen munkám nem maradt meg. Franciaországba szöktem s ott újra kellett kezdenem a munkásságomat. Én komponáltam a Hitlerellenes filmek zenéjét. Mikor a németek bevonultak Párisba, megtalálták a filmeket és körőztek. Kolostorokban, francia családoknál bujkáltam. Egy napon hamis papírokkal, álnéven megjelentem a képviselőházban székelő náciknál. Mint »jobboldali« magyart szívesen fogadtak. Stülpnagel tábornok, a náci vérеb szárnysegédéhez jutottam be. Kértem, hogy kórusgyakorlatokat tarthassak hazafias és nemzetiszocialista szellemű dalok betanítására. Megadta az engedélyt. Ettől kezdve a francia illegalitás emberei

hetenkint kétszer találkoztak kórus ürügye alatt

és mindent megbeszélhettek. Többször meglátogattam Stülpnagelt is, hogy tanácsot kérjek tőle a náci dalokról. Előfordult, hogy ilyenkor ki kellett mennie a szobából. Ekkor Stülpnagel asztaláról elloptam az üres borítékokat és levélpapírokat. Ezekben a borítékokban adtuk fel az ellenállási röpcédulákat. A náci jelzéses borítékokat semilyen hatóság nem merte felbontani...

Arma Pál a fegyveres ellenállásban is résztvett.

Színházi hírek

Ivanov szovjet filmrendező könyvet írt a plasztikus filmről.

Háy Gyula írta a »Tűz« című film forgatókönyvét, Méray Tibor témájából. A film Apáthi Imre rendezésében most készült el és rövidesen bemutatásra kerül. Egy vegyi gyárban történő szabotázsról szól. *Tolnay* Klári játssza a női főszerepet.

Somlay Arturt óhajtotta szerződtetni a Vígszínház igazgatósága a következő ujdonsága főszerepére. A Nemzeti Színház vezetősége sajnálattal közölte, hogy nem áll módjában Somlay Arturt átengedni.

A szegedi Nemzeti Színház csütörtökön esti mutatja be G. B. Shaw »Blanco Posnet színvallása« című komédiáját, amelyet Hevesi Sándor fordított. Ugyanezen az estén mutatja be a színház Molière »Scapin csínyjei« című háromfelvonásos bohózatát, amelyet Cs. Szabó László fordított. A darabokat Hegedüs Tibor rendezi. A főpróbán a közönségnek mindkét vidám darab nagyon tetszett.

Tilos a járműforgalom a Ganz-utcában

Az államrendőrség budapesti főkapitányságának vezetője a II. kerületi Ganz-utcában, a Fő-utca és a Mónus Illés-rakpart közötti szakaszon, az összes járművek forgalmát megtiltotta.

A Szabadsághídon szombaton este félhét és nyolc óra között a Szakszervezeti Tanács ünnepi felvonulása miatt szünetel a villamos- és autobuszközlekedés.

A FELELŐSSÉG KORA

Az 1939-ben megalkotott honvédelmi törvény felhatalmazza a kormányt, hogy 14-ik évétől 70-ik évéig mindenkit behívhasson a honvédelem érdekében testi és szellemi képességeinek megfelelő munka végzésére. A törvény azonban módot ád arra is, hogy a *nemzeti erőkifejtésben nélkülözhetetlen munkássereg önkéntes alapon szervezessék meg.* Az önkéntes jelentkezés érdekében mondott csütörtökön este rádióbeszédet *Kállay Miklósné*, a miniszterelnök hitvese a magyar nőkhöz. Ezer esztendő óta először történik meg — mondotta Kállay Miklósné —, hogy *olyan paragrafust iktattak törvénybe, mely a nőtől is háborús szolgálatot követel.* Valóban: *a felelőtlen asszonyok kora lejárt*, a nő életterülete nagymértékben kiszélesedett, jogai szentesítést nyertek, de éppen úgy kötelességei is megsokszorozódtak. A nőnek ki kell vennie megillető részét a legszentebb munkából is, a honvédelemnek mindnyájunkat elsősorban kötelező művéből. *Kallay Miklósné beszéde ennek a felelős új női típusnak beköszöntője és toborzója.*

A törvény természetesen nem kíván harcot a nőktől, nem akarja kivetkeztetni nőies egyéniségükből, nem amazonokat kíván csatasorba állítani, hanem a felelősséggel áthatott magyar nők erejével az arcvonal mögötti munka zavartalanságát kívánja biztosítani. Ezért kell megszervezni egységes irányítás alatt a női önkéntes honvédelem munkáját. A magyar férfiaknak vállalniok kell a harcot, helyükbe pedig, a termelő munka őrhelyeire szükség esetén be kell állaniok a nőknek, mert ma a legnagyobb munkateljesítményre van szükségünk. *Kállay Miklósné beszéde nemcsak a felelősségtől áthatott magyar nő egyéniségét jellemezte beszédében, hanem határozottan körülírta azt a munkakört is, mely a honvédelmi szolgálatot teljesítő magyar nőkre várakozik.*

A miniszterelnök hitvese hangsúlyozta az előzetes kiképzés fontosságát. Szükség esetén ugyanis hiába állítunk ki nem képzett nő erőket a munka őrhelyeire. Az utolsó pillanatban nem hajthatjuk végre a kiképzésnek ugyancsak felelősségteljes művét, ezért van szükség előzetes képzésre, hogy *a munkás férfiakat helyettesítő dolgozó nők adott pillanatban azonnal folytatni tudják a munkát s így a magyar munka folytonosságában sohasem történhessék megszakítás.*

Kállay Miklósné bejelentette, hogy máris megalakult a *Női Önkéntes Honvédelmi Munkaszervezet*, melynek élén az országos felügyelő áll. A munkabizottságban pedig helyet foglal Magyarország öt legnagyobb nőegyesületének egy-egy képviselője. Az ország két-két hadteste területén mindig egy nagy nőegyesület végzi a felelős irányítást és minden hadtestparancsnokság székhelyén kerületi munkabizottság alakult. Városokban közgekben helyi munkabbizottság létesült, a főváros minden kerületében van helyi bizottság. *A miniszterelnök hitvesének beszédéből megtudtuk, hogy a női honvédelem szervezete mintaszerű, az egész országra kiterjed és éppen ezért az ország biztonságának és munkaképességének egyik igen komoly támasza.*

Máris 100.000 nő jelentkezett és az ország legelső asszonya: *vitéz nagybányai Horthy Miklósné Őfőméltósága állott a női honvédelmi feladatok végrehajtásával megbízott társadalmi egyesületek élére.* Példáját minden magyar nőnek követnie kell. A példa követésére szólította fel a magyar női társadalmat nagyhatású beszéde végén *Kállay Miklósné:* »Magyar asszonyok, leányok! Most mutassuk meg a világnak, hogy mire képes a magyar nő. *Nagy és komoly teljesítményt várnak tőlünk és mi örömmel vállalkozunk, tudjuk, nagy szükség van reánk!*« Kállay Miklósné annak adott kifejezést, amit minden felelős magyar nő átérez. És ismételjük: *a felelőtlen asszonyok kora lejárt.* A miniszterelnök hitvese a felelősség idejéhez méltón beszélt, a magyar nők pedig tanúságot fognak tenni, hogy méltók azokhoz a kötelességekhez, melyeket a magyar haza és a magyar honvédelem reájuk ró.

„Már szinte emberkerülő lettem a pattanások miatt!"

A pattanásokat és a bőr tisztátalanságait a karokon, a vállakon és a nyakon a nők és a férfiak egyaránt zavarónak, elcsúfítónak és kényelmetlennek érzik, mert az a benyomásuk, hogy még a kedves legközelebbiek tekintetét is valósággal magukra irányítják. Úgy gondolják, hogy a környezet szemében a „hiányos tisztálkodás", vagy még ennél is kellemetlenebb diagnozist kell meglátniok. Pedig van egy egyszerű, gyorsan és biztosan ható bőrfertőtlenítő szer, amely a pattanásokat és a bőr tisztátalanságait, nyomban eltünteti.

PITRALON

Kállay Miklós miniszterelnök fogadta az egyetemi ifjúság küldöttségét

A *Magyar Távirati Iroda* jelenti:

A Magyar Nemzeti Diákszövetségben tömörült hivatalos egyetemi ifjúsági szervezetek vezetői, dr. *Pásthy* Béla, a Turul Szövetség fővezére, *Cserhalmy* Sándor, a Hungária MTE képviseletében, *Karig* Emil, a Protestáns Diákszövetség elnöke, dr. *Reichardt* György, a Katolikus Diákszövetség elnöke és még több ifjúsági vezető pénteken délelőtt kihallgatáson jelent meg *Kállay* Miklós miniszterelnöknél.

A küldöttség nevében dr. *Rajczy* Imre, a Magyar Nemzeti Diákszövetség vezértitkára üdvözölte a miniszterelnököt és kérte, hogy jelenjék meg az ifjúság október 6-án tartandó emlékünnepélyén.

Kállay Miklós miniszterelnök válaszában megköszönte az ifjúság felkérését és kijelentette, hogy annak *örömmel tesz eleget*, annál is inkább, mert régi vágya, hogy szemtől-szembe találkozzék a magyar ifjúsággal. A miniszterelnök ezután külön is hangsúlyozta, hogy az *ifjúság hivatása a nemzeti eszményekért való önzetlen lelkesedés és ezt keresi minden pártpolitikán felül, amikor a nemzeti kötelességteljesítésre szólítja a magyar ifjúságot.*

Szerdán összeül és a további teendőkről dönt a Ház

Tegnap este rendkívül népes klubnap volt a Magyar Élet Pártja akadémiautcai székházában. Megjelent *Kállay* Miklós miniszterelnök, valamint a kormány tagjai közül *Lossonczy* István közellátási miniszter, *Bárczay, Bonczos, Gergelyffy* és *Jurcsek* államtitkárok, *Tasnádi Nagy* András, a Ház elnöke és vitéz *Törs* Tibor alelnök. A megjelentek a képviselőház összehívásának küszöbén a belpolitikai élet időszerű eseményeiről, a képviselőház programjáról folytattak megbeszéléseket.

A képviselőház *október 7-én, szerdán* alaki ülésre ül össze, napirendjének egyetlen pontja a további teendőkről való döntés. Valószínűleg *egy hét múlva* tartják a következő ülést, amikor már különböző javaslatokat tárgyalnak. A Ház első alaki ülése után a kormánypárt is megtartja évadnyitó értekezletét és itt Kállay Miklós miniszterelnök részletesen tájékoztatja a pártot a Ház őszi munkatervéről és a benyujtandó törvényjavaslatokról. Értesülésünk szerint az egyes minisztériumokban igen sok nagyjelentőségű törvényjavaslat készült el a nyári szünet alatt.

Kállay Miklós miniszterelnök a készülő törvényjavaslatokról megbeszélést folytatott *Radocsay* László igazságügyminiszterrel.

MAGYAR HŐSÖK

Személyi bátorságának és bajtársias önfeláldozásának szép példáját nyujtotta az augusztusi donmenti harcok idején Füzi László őrvezető, puskás rajparancsnok. Köteléke a változó küzdelmek egyik fordulatában átmeneti visszavonulásra kapott parancsot. E parancs végrehajtása közben váratlanul újabb ellenséges erők bukkantak fel a visszavonulást éppen megkezdő század hátában. Füzi László, a helyzetet felismerve, raja élén az ellenségre vetette magát, meglepetésszerü ellentámadással megfutamította az átkarolásra kirendelt bolsevista csoportot. A bátor és öntevékeny őrvezető gyors beavatkozásának volt köszönhető, hogy egyik már bekerített páncéltörő ágyúnk nem került ellenséges kézbe. Megható bizonyítékát adta Füzi László a lelkében élő bajtársias érzésnek is, amikor az immár rendezetten visszavonuló saját százada helyváltoztatás során egy súlyosan megsebesült szakaszvezetőnket hátára vette s mintegy fél kilométeren át jóformán szakadatlan ellenséges tűzben addig cipelte, amíg teljes biztonságáról, elszállításáról gondoskodhatott.

Tasnádi Nagy András megemlékezése a Kormányzóhelyettes haláláról a református egyházmegye ülésén

Ma tartotta közgyülését a budapesti református egyházmegye a Frangepán-utcai templomban. Dr. *Tasnádi Nagy* András titkos tanácsos, a képviselőház elnöke egyeletes szavakkal emlékezett meg a Kormányzóhelyettes hősi haláláról.

— A szent áldozat figyelmeztetés minden magyarok számára, — mondotta többek között — hogy mindannyiunk áldozatkészségén, odaadó munkáján, tehervállalásán és felelősségtudatán múlik a nemzet jövője. *Nem lehet mindent az ország vezetőire hárítani*, munkát és gondot, felelősséget, részt kell vállalnia mindenkinek a nemzet nagy küzdelméből. *Nemcsak kritizálni kell tudni, hanem segíteni, lemondani, engedelmeskedni, áldozni is.*

Bensőséges szavakkal szólt Tasnádi Nagy András a minap elhúnyt *Teleki* Tibor gróf koronaőrről. Majd közölte a világi elnök, hogy *az új budapesti református gimnázium ez év végére elkészül.*

Szabó Imre esperes-elnök egyházi jelentése végén köszöntését fejezte ki vitéz nagybaczoni *Nagy* Vilmos honvédelmi miniszter felé, *a templomépítő katonához*, aki Erdély felszabadulásakor serege élén legelőször Isten házát kereste fel.

Hlinka-szobrot lepleztek le Szlovákiában

Pozsony, október 2. *(Bud. Tud.)* *Hlinka* András születésnapja alkalmából a Nyitra környéki *Radosnán* leleplezték a szlovákság vezérének szobrát. A szoborleleplező ünnepi beszédet *Sivák* József iskolaügyi miniszter tartotta, aki többek közt ezeket mondotta:

— Világégés tombol ma és a szlovákok számára nem marad más hátra, mint megköszönni az Úristennek, hogy a rombolás elkerülte az országot, azonfelül serényen dolgozunk.

Beszédét Sivák azzal fejezte be, hogy *Hlinka örökę ma Tiso Józsefben testesül meg.*

NÉZZE MEG a PÖTTÖN (volt Pommery) bar MŰSORÁT Budán Széna-tér 7.

Telefon 35-7-308

Nyitás 8-kor

a Hazáért

esztelneki *Szacsvay József* gépkocsizó hadapródőrmester, a Magyar Általános Hitelbank tisztviselője, több háborús kitüntetés tulajdonosa augusztus hó 15-én, 28 éves korában Oroszországban, rohamszakaszának élén hősi halált halt.

A közellátási államtitkár a vitaminos táplálkozás fontosságáról

A MÉP *pestkörnyéki* szervezeteinek vezető hölgyei főzőtanfolyamon vettek részt a közellátási minisztérium kísérleti vitaminkonyháján. A tanfolyamzáró vizsgán *Jurcsek* Béla közellátási államtitkár kifejtette, hogy a tanfolyamnak az a célja, hogy hallgatói tudásukkal szolgálják a helyes táplálkozás tudományát s megtanítsák környezetükben az asszonyokat és leányokat arra, hogy *nemcsak az avas szalonna, a babfőzelék és csipetkés ételek léteznek, hanem a zöldfőzelék felhasználásával lehet és kell is ízletes, tápláló fogásokat készíteni.* A hölgyek munkájukkal az egész nép érdekeit szolgálják.

A Baky—Vajna-per

Vajna Ernő nyilaspárti volt tisztviselő ellen sajtópert indított *Baky* László ny. csendőralezredes, országgyűlési képviselő. Vajna ugyanis egy nyilas hetilapban tavaly októberben nyílt levelet intézett Bakyhoz, amelyben többek között ezeket írta:

— Önnek a Vannay-puccsban viselt szerepe félreérthetetlen. Ön az azsanprovokatőr szerepét töltötte be. A hungaristapárt feloszlatásakor csodálatosképpen nem internálták. Azóta sem kereste a megegyezés útját. Ismerje el, hogy ezúttal rosszul dolgozott.

Ma tárgyalta az ügyet a Waldingertanács. *Vajnát* szuronyos katona kísérte a tárgyalásra, mert a honvédelem érdekei ellen elkövetett bűncselekmény miatt *jogerősen 12 évi fegyházra* ítélték. Tagadta bűnösségét és a valódiság bizonyításának elrendelését kérte. Védője terjedelmes bizonyítási anyagot terjesztett elő.

A főmagánvádló jogi képviselője elvben hozzájárult a valódiság bizonyításához, de *ellenbizonyítást* ajánlott fel.

A bíróság elrendelte a bizonyítást arra, hogy *azsanprovokatőr volt-e a Vannay-puccs idején Baky.* Elrendelte az idevágó törvényszéki iratok beszerzését. Részben az ellenbizonyítási indítványnak is helyt adott és a tárgyalást elnapolta.

A tejellátás rendje szombaton és vasárnap

A székesfőváros közélelmezési ügyosztálya a tejfelhozatal jelenlegi helyzetére való tekintettel úgy intézkedett, hogy a tejviszontelárusítók október 3-án, szombaton és 4-én, vasárnap az »A« jegyekre a teljes mennyiséget, a »B« jegyekre pedig a félmennyiséget szolgáltassák ki. Mivel pedig a vasárnapra járó tejmennyiséget a tejellátó vállalatok már szombaton kiszállítják a viszontelárusítókhoz, így a viszontelárusítók szombaton, október 3-án az »A« jegyekre a két napra 2 liter, a »B« jegyekre ugyancsak 2 napra fél liter tejet adnak ki. *(MOT)*

Megismétli a Rádió a kolozsvári Kívánsághangversenyt

Az elmult vasárnapon Kolozsvár volt az ely népszerű Honvéd-Kívánsághangverseny színhelye. A hangverseny rádióközvetítése során előre nem látható és el nem hárítható vonalzavar lépett fel és így a hangverseny egyes számai a rádión át nem voltak tisztán élvezhetők. A rádió ezért szombaton, október 10-én 19 óra 15 perces kezdettel Budapest I., Budapest II., Kassa és az összes közvetítő állomások műsorán megismétli a nagysikerű kolozsvári Kívánsághangversenyt.

Ásványolaj és vegyészeti gyár
keres sürgős belépésre őskeresztény gépészmérnököt (technológust), vegyészmérnököt (technológust). Ajánlatban kérjük az életrajzi adatokat és fizetési igényeket Blockner hirdetőjébe, IV., Városház-utca 10. »Azonnali belépés 6834« jeligére megadni.

Letartóztattak egy kicsalt okmányokkal szélhámoskodó elzüllött építészt

A rendőrség bravúros gyorsasággal leleplezett egy vakmerő szélhámost, aki fondorlatos trükkjével a hiszékeny emberek egész sorát károsította meg. Ez a szélhámos ujságokban hirdetést tett közzé, hogy főúri birtokra »1500 katasztrális hold« jeligével gazdatisztet keresnek. Többek között jelentkezett egy vidéki káplán, aki közölte, hogy gazdasági akadémiai oklevele van, egy alföldi faluban él és szívesen elmenne a birtokra gazdálkodni.

Néhány nappal a pályázat beküldése után megjelent a káplán falujában a lakásán egy jólöltözött középkorú férfi és bemutatkozott, hogy ő vitéz *Simonfalvy* Ferenc kormányfőtanácsos, a herceg Esterházy uradalom gazdasági tanácsadója. Az állás elfoglalásáról kezdett tárgyalni mint jogos megbízott a káplánnal, aki azonban mingyárt közölte, hogy időközben meggondolta magát, nem megy el a birtokra. Az állítólagos »vitéz Simonfalvy kormányfőtanácsos úr« ekkor azt ajánlotta, hogy kieszközli az uradalomnál, kapja meg a falu szegény lakossága Esterházyék birtokától a számára előírt zsír fejadagot.

Az álvitéz Simonfalvy (mert utóbb kiderült, hogy az állítólagos kormányfőtanácsos vakmerő szélhámos volt!) Budapestre, a József főherceg szállodába kérte a falu szegényeinek névjegyzékét a fejenkénti zsíradag feltüntetésével. Amikor a lelkész elküldte ezt az írást, rögtön meg is kapta a választ, sürgősen találkozzanak Budapesten a József főhercegi szállodában.

A későbbi nyomozás, melyet dr. *Szathmáry* Róbert főcsoportvezető, detektívfőfelügyelő irányított és amelyben élénk részt vett *Surányi* József detektívfelügyelő és a *Szabó* Sándor detektívcsoport, azt állapította meg, hogy *a szélhámos idegen ember okmányait tulajdonította el* és a József főherceg-szállodában járva érdeklődött a portásnál, nem kapott-e vitéz Simonfalvy Ferenc kormányfőtanácsos címre a szálloda levelet. Amikor a várt levél megérkezett, rögtön szobát bérelt magának, *vitéz Simonfalvy Ferenc néven jelentkezett be és aztán meghívta a káplánt a találkozóra.*

A lelkész 7000 pengőt hozott magával, melyet a falu lakossága adott össze zsírra. Amikor megbeszélték, hogy milyen körülmények között történjék a 20 métermázsa zsírmennyiség szállítása, a »kormányfőtanácsos úr« nagylelkűen az uradalom nevében 1000 pengőt, a maga nevében pedig 1500 pengőt ajánlott fel a falu szegényeinek segélyezésére. Ez a nagylelkű adomány csak fokozta a káplán bizalmát. Most már a következő lépés, hogy megköszönje az Esterházy-uradalom kormányzóságának e jótékony adományt, természetszerű volt.

A szélhámos ajánlata a köszönő látogatásra tetszett a káplánnak, a »kormányfőtanácsos úr« ötletére taxiba ültek és Budára hajtattak. A Török-utca 6. számú ház előtt »egy pillanatnyi dolgom van e házban« felkiáltással a »kormányfőtanácsos úr« kiszállt a kocsiból és a Mecset-utca 19. számú ház kapuján távozott. A káplán hiába várakozott egy óra hosszat is a taxiban, végül is letelt a gépkocsi lehetőség szerinti várakozási ideje, a káplán kénytelen volt a taxit kifizetni s amikor rájött, hogy *a lelketlen szélhámos az áljáróház trükkjével 7000 pengőt csalt ki*, nem éppen tőle, de falujа szegényeitől, *a rendőrségre sietett.*

Dr. *Szathmáry* főfelügyelő agilis nyomozása eredményezte, hogy *a valódi Simonfalvy Ferencet azonnal megtalálták.* Érsekújváron él s amikor a detektívek keresték, nagy megdöbbenéssel panaszolta el, hogy pályázott az 1500 katasztrális hold jeligére hirdetett gazdatiszti állásért és ekkor egy felszólító levél nyomán okmányait is beszolgáltatta. Nyilvánvaló volt, hogy *a szélhámos elorozta az Érsekújváron élő gazdatiszt eredeti okiratait és azzal ékesked ve követi el azóta is fondorlatos bűncselekményeit.*

Budapesten keresték a tettest. Bizalmas bejelentés alapján a detektívek eljutottak egy rovottmultú építészhez, *Hofhauser* Lászlóhoz, aki a Lehel-utca 7. számú házban élt s megállapították róla, hogy 1941-ben szabadult tízéves fegyházbüntetéséből. A feltételes szabadságon lévő Hofhauser *Udvarházi László néven lakik* és a hatszor büntetett ember időközben már eljegyzett egy társaságbeli úrilányt, akinek mint Nagybányáról Budapestre érkezett építészmérnök mutatkozott be. A szélhámos behálózta a fiatal lányt is, akit elhalmozott szélhámosságokból gyüjtött ékszerekkel.

Kideritette a nyomozás, hogy *nemcsak a falut csapta be 7000 pengővel, hanem egy Hoffenreis Emil nevű dohányutcai ékszerésztől is kicsalt 4700 pengő értékű ékszert.* Azt mondta, hogy egy balatoni földbirtokosnőt vesz feleségül s ennek a földbirtokosleánynak gazdag szülei vásárolnák meg az ékszert, melynek megvételét ő közvetíti a szülőknél a menyasszony tudtán kívül.

A detektívek tegnap este találták meg Lehel-utcai lakásán Udvarházi-Hofhausert. *Megtalálták nála vitéz Simonfalvy Ferenc okmányait is.* A pályázati hirdetést csalási trükkel ő tette közzé és az volt a célja, hogy így szerezzen okmányokat. Amikor a káplán is pályázott, jutott eszébe, hogy pénzszerzési alkalom lenne a zsírakció.

Az elzüllött építészt ma délben a főkapitányságon *letartóztatták.*

Póruljárt verekedők Pluhár Tóbiás pékműhelyében

Az elmúlt év telén hangosan kiáltozó társaság hatolt be *Pluhár* Tóbiás budapesti pékmester műhelyébe. Az izgága emberek előbb Pluhárt keresték, majd meg sem várva érkezését, felszólították az ott dolgozó munkásokat, hogy hagyják abba a munkát, aztán *összetörtek többszáz perecet és néhány péklapátot.* Pluhár erélyes felesége meghallotta a lármát, felkapott egy nagyobb bögrét és forró vízzel öntözte le a hivatlan vendégeket.

A történtek miatt többek ellen eljárás indult magánlaksértés címén, a bíróság azonban ma csak *Farkas* József pincért vonta felelősségre, mert társait eddig nem sikerült előállítani. Farkas azzal védekezett, hogy csupán heten voltak, nem pedig harmincnál is többen.

— Eszünk ágában sem volt Pluhárékat bántani, — mondotta — mi csak rá akartuk beszélni a tulajdonost, hogy *adja olcsóbban a perecet.* Közben belépett az asszony, kiabálni kezdett és forróvízzel öntözött bennünket.

— *Csak úgy, minden szó nélkül öntözgetett?* — kérdezte a tanácselnök. — Nem úgy történt, hogy előbb maguk *»megnyugtatásul« mellbe lökték Pluhárnét?*

— Áh, dehogy! Ő olyan asszony kérem, kiabál az magától is...

A bíróság a rendőrségen felvett tanuvallomások után Farkast *háromnapi fogházra ítélte,* amit az előzetes letartóztatással kitöltöttnek vett.

Finom férfiruhák
szakszerű javítása, vasalása és fordítása
WIDDER férfiszabónál IV., Városház-utca 26. Telefon: 188-020.

Kettőre emelkedett a párisi merénylet áldozatainak száma

Páris, október 2. *(OFI)* A *Service d'Ordre*, a francia néppárt rendfentartóosztagának párisi épülete ellen elkövetett *merénylet sebesültjei közül még egy meghalt*, úgyhogy ezzel a halálos áldozatok száma *kettőre* emelkedett. A harmadik sebesült állapota súlyos. A merényletnek *még öt könnyebb sebesültje* van. Az államügyész elrendelte a merénylet ügyében a vizsgálatot. A letartóztatott merénylők kihallgatása folyamatban van, nevét azonban még nem közölték. *(MTI)*

Élethogytiglani fegyház anyagyilkosságért

Pécs, október 2. *Bende* Viktor 31 éves kéthelyi napszámos ez év június 18-án reggel, családi viszálykodás során egy vasrúddal agyonverte édesanyját. Az ügyet elsőfokon a kaposvári törvényszék tárgyalta és Bende Viktort felmenő ágbeli rokonon elkövetett szándékos emberölés büntette miatt élethogytiglani fegyházra ítélte. Fellebbezés folytán került az ügy a pécsi ítélőtábla elé, amely az alsófokú bíróság ítéletét helybenhagyta. *(MTI)*

— LEZUHANT EGY AMERIKAI KATONAI SZÁLLITÓGÉP Orocovis közelében. Tizenhat ember életét vesztette. *(MTI)*

Bíról kinevezések

A Magyar Távirati Iroda jelenti:

A kormányzó az igazságügyminiszter előterjesztésére dr. *Stépán* Sándor, a III. fizetési csoport jellegével felruházott pécsi királyi ügyészségi elnököt kassai királyi főügyésszé, dr. *Jolbej* Sándor, a III. fizetési csoport jellegével felruházott székesfehérvári királyi járásbírósági elnököt a székesfehérvári királyi törvényszék elnökévé a királyi ítélőbírák és királyi ügyészek részére megállapított II. fizetési csoportba, dr. *Horvát* Gyula, a III. fizetési csoport jellegével felruházott székesfehérvári királyi törvényszéki tanácselnököt és dr. vitéz *Rakovszky* Menyhért, a III. fizetési csoport jellegével felruházott esztergomi királyi járásbírósági elnököt a budapesti királyi ítélőtáblához bírákká, dr. vitéz *Cserényi-Tergovits* Károly móri királyi járásbírósági elnököt a budapesti királyi törvényszékhez tanácselnökké, dr. *Robonyi* Ferenc ceglédi királyi járásbírósági elnököt a budapesti központi királyi járásbírósághoz alelnökké, dr. *Perlaky* Ferenc hatvani királyi járásbírósági elnököt a zombori és dr. *Róka-Papp* Ernő nagyszalontai királyi járásbírósági elnököt a nagyváradi királyi törvényszékhez tanácselnökké, dr. *Horányi* István budapesti központi királyi járásbírót a móri, dr. *Molnár* Imre szekszárdi királyi törvényszéki bírót a bácsalmási, dr. *Ondvári* Pál gyulai királyi törvényszéki bírót a szarvasi, dr. *Misérdy* Vidor budapesti központi királyi járásbírót a sziráki, dr. *Rárossy* Gyula komáromi királyi törvényszéki bírót a kapuvári, dr. *Balogh* Emil szombathelyi királyi törvényszéki bírót a siklósi és dr. *Porkoláb* Károly nagyváradi királyi ügyészt a nagyszalontai királyi járásbíróság elnökévé, dr. *Steindl* Miklós kassai királyi ítélőtáblai elnöki titkárt a budapesti, dr. *Kovács* Károly beregszászi királyi ügyészt a beregszászi, dr. *Schwartz* Alfréd soproni királyi törvényszéki titkárt a komáromi, dr. *Miess* Egon miskolci királyi törvényszéki titkárt a miskolci és dr. *Görgényi* Ferenc gyulai királyi járásbírósági titkárt a gyulai királyi törvényszékhez bírákká, dr. *Thuma* Antal úvidéki királyi törvényszéki titkárt a zombori királyi ügyészséghez ügyésszé, dr. *Szücs* András budapesti királyi törvényszéki titkárt a dési királyi törvényszékhez bíróvá, dr. *Hargitai* Gáspár budapesti királyi büntetőtörvényszéki titkárt a zombori királyi járásbírósághoz járásbíróvá, dr. *Hunyadi-Buzás* Elemér egri királyi törvényszéki titkárt a gyulai királyi törvényszékhez bíróvá, dr. *Márk* Alajos budapesti királyi törvényszéki titkárt a kolozsvári, dr. *Kalmár* Iván gyulai királyi törvényszéki titkárt a gyulai, dr. *Jancsó* József kassai királyi törvényszéki titkárt a szikszói, dr. *Albu* Zoltán és dr. *Deák* Ferenc kolozsvári királyi törvényszéki titkárokat a kolozsvári, dr. *Szentiornyai* János sajószentpéteri királyi járásbírósági titkárt a nagybányai, dr. *Boda* József székesfehérvári királyi törvényszéki titkárt a székesfehérvári, dr. *Berényi* Ferenc mohácsi királyi járásbírósági titkárt a máramarosszigeti, dr. *K. Katona* Andor szegedi királyi törvényszéki titkárt a gyulai, dr. *Tury* István párkányi királyi járásbírósági titkárt a csikszeredai, dr. *Romeisz* Gyula pécsi királyi törvényszéki titkárt a csurgói és ifjabb dr. *Rihmer* Oszkár pécsi királyi törvényszéki titkárt a szigetvári kir. járásbírósághoz járásbírákká, dr. *Schéda* Ernő szolnoki királyi törvényszéki titkárt a szatmárnémeti és dr. *Orosz* Antal ungvári királyi járásbírósági titkárt a beregszászi királyi ügyészséghez ügyészekké, dr. *Gyöngyössy* Zoltán debreceni királyi járásbírósági titkárt az óradnai, dr. *Székely* Gyula kalocsai királyi törvényszéki titkárt a jászberényi, dr. *Marton* József szekszárdi királyi járásbírósági titkárt a kézdivásárhelyi és dr. *Hegyi* István miskolci királyi törvényszéki titkárt a sárospataki királyi járásbírósághoz járásbírákká kinevezte.

Szappancsempészeket fogtak el

A pécsi állomáson elfogták *Bedmáki* Vilmosné rákospalotai asszonyt, aki bőröndjében *34 tucat piperészappant akart Budapestre csempészni.* Az árurejtegetéssel kapcsolatban a rendőrség őrizetbe vette *Schüpfer* Gyula pécsi szappangyárost, *Hoffmann* Erzsébet tisztviselőnőt, *Grünhut* Miksa pénzbeszedőt és *Kövecs* Józsefné kereskedőt. A tisztviselőnő 600 pengővel meg akarta vesztegetni a nyomozó detektívet, ezért külön eljárás indul ellene.

— A PÉCSI ERZSÉBET TUDOMÁNYEGYETEM csütörtök délelőtt tartotta tanévadnyitó közgyülését, amelyen *Varga* Damján lelépő rektor beszámolója után *Schaurek* Rafael, az új rektor olvasta fel »A gyermek magánjogi védelme« című székfoglalóját, majd *Krisztics* Sándor jog- és államtudományi dékán mondott tanévnyitó beszédet.

HOFHAUSER ANTAL

XIV.

A Szent Domonkos templom és alkotója: Hofhauser Antal (1857—1923).

Ha a nagy építészek közül oly sokan tragikus sorsra jutottak, akkor e téren talán *Hofhauser* Antalnak, a templom-építőnek, a tehetséges és küzdő művésznek jutott a legrettenetesebb sors. Ma már sokan nevét sem tudják, még kevésbbé ismerik működését és műveit. Pedig amit alkotott, az nevének és a magyar építőművészetnek becsületére válik.

Volt egy idő, a XX. század első évei, mikor a legelsők, a legnagyobbak között volt *Hofhauser* tanár úr. Rengeteget keresett és költött, és talán ez is volt a végzete. Családi élete felbomlott, ő maga lassanként munkanélkül tengődött és ténfergett, úgy tudom a ciszterci rend zirci monostorában huzódott meg, ahol az apátsági épületet restaurálta, később valami földbirtokos barátjához szegődött, ahol azután elérte a halál; a budai Csörsz-utcai temetőben levő családi kripta adatai szerint *1923* augusztus 31-én.

Jellemző, hogy alig lehet valami feljegyzést találni róla, fényképe pedig, úgy látszik, nem jelent meg sehol, az Ipariskola egy tablóképéről fényképeztettem le itt közölt képét. De művei itt vannak és azok beszélnek. Igy beigazolódik a régi szép mondás: Saxa loquuntur.

Bizonyos az, hogy a XIX. századvégi és a XX. század elei egyházi építészetnek vezéregyénisége volt, sőt mondhatnánk, egyedül álló speciális művelője. Mert *Hofhauser* egész működését csaknem kizárólag e téren fejtette ki. Templomokat, rendházakat, kápolnákat épített és ő alkotta meg a Szent István Társulat remek székházpalotáját, a Szentkirályi-utcában.

Hofhauser a bécsi nagy professzornak, *Schmidt* Frigyesnek volt tanítványa, ezért is alkotásainak nagy része középkori jellegű, melynek ő egyéni stílust, zamatot adott nyerstégla kiképzésű homlokzataival, de művelte a barokk stílust is, főleg magánjellegű palotáin, így többek között a Scitovszky-téri *gróf Zichy* palotán látjuk e téren is megnyilvánuló nagy tudását és művészi készségét.

Fáradhatatlan harcos volt, nem engedte magát kiszorítani elfoglalt pozíciójából. Részt vett minden egyházi jellegű építkezés tervpályázatán, de a versenyben lassanként megelőzte a kis termetű, de nagyobb tudású *Aigner* Sándor, aki először az Örökimádás templom pályázatán öldöklő harcban kétszer is elvitte előle az elsőbbséget és a megbizatást, majd a Szent Imre konviktus pályázatán, hol ismét *Aigner* lett az első és ő csak a második. Az építési tervpályázatokon azonban a második hely óriási különbséget jelent az elsővel szemben. Mert az első díj rendszerint megbízással is jár, ami azt jelenti, hogy az illető tervét meg is valósíthatja — természetesen ez minden építész álma —, míg a második díj csak az erre szánt összeg elnyerését jelenti, ami magában véve is összehasonlíthatatlanul csekélyebb, a kivitelleł járó megbízás tiszteletdíjánál.

A minden téren háttérbe szorult nagy építőművészt azonban nem feledték el a lazaristák, akiknek Gát-utcai rendházát és kápolnáját tervezte, majd *Hofhauserre* bízták Ménesi-uti (ma Nagyboldogasszony-uti) rendházuk és kápolnájuk tervezését, valamint a velük kapcsolatban álló Szent Vince apácák anyaházának megalkotását.

A Nagyboldogasszony-uti két *Hofhauser*-féle alkotás magán viseli egy nagy építőművész zsenialitását. Két torony van itt, mindegyik huszár-torony: egyik a lazarista rendházon, másik az Irgalmas nővérek anyaházán. Ez utóbbi különös eredeti fínom művészettel van megalkotva és a Gellért-hegy déli lejtőjének igen szép látképet kocsönöz. Ugyancsak kedves a lazarista rendház kis gótikus eredeti tornyocskája. Ez a két torony azonban azt is jelzi, hogy ott két kápolna van. Egyik a lazaristáké, gót stílusú, míg az Irgalmas nővéreké tiszta román stílusban terveztetett. Az első, a lazaristák kápolnája, nyilvános jellegű, nagy közkedveltségnek örvend a környező lakosság körében és vasárnaponként zsufolásig megtelik; a másik, az Irgalmas nővéreké egy hatalmas méretű templom tiszta román stílusban, emporákkal, így tehát igen nagy befogadó képességgel készült. Ez a három hajós empórás bazilika egyike Budapest legszebb ilyen stílusú templomainak, sajnos ritkán van azonban alkalma a nagyközönségnek benne gyönyörködni, annak szépségeit élvezni és megcsodálni. Bizonyos, hogy az a Nagyboldogasszony-uti apáca zárda és anyaház a legnagyszerűbb és legízlésesebb az itt középkori stílusban épült hasonló intézetek között. Miként a Svábhegy ormán épült nagy szerzetesház — mely azonban meg sem közelíti ennek szépségét — Budapest ama részének jellegzetes, mindenhonnan látható objektuma, úgy ez a Gellért-hegy déli lejtőjének ad varázslatos, középkori hangulatú képet, melyért alkotójának, *Hofhauser*nek a főváros hálával tartozik.

De *Hofhauser* egyéb nagyszabású, főleg szerzetes épületekkel gazdagította még fővárosunkat. Ő tervezte a San Marco grófnő által létesített óbudai Jó Pásztor apácák rendházát és templomát, valamint az ugyancsak San Marco grófnő által alapított irgalomházat. E nagylelkű magyar asszony, Nákó Miléva, 1901-ben építette a Jó Pásztor-zárda templomát, melyet szintén *Hofhauser* Antal tervezett. Ez egy igen érdekes alaprajzú templom. Szentélye kettős oltárával a templom közepén emelkedik. A belső templom a növendékeké, a külső a híveké. A templom 29 méter hosszú és 10.60 méter széles. A belső templomot, valamint a szerzetesnők oratóriumát a szentélytől magas, sűrű rács választja el. A szentély ablakán gyönyörű üvegfestmény ábrázolja a templom felajánlását Jézus, a Jó Pásztor szentséges Szívének.

Hofhauser egyik legérdekesebb és leghatalmasabb temploma az angyalföldi kármelita templom, mely tulajdonképen egyike budapesti első alkotásainak, hol már megmutatta oroszlán körmeit. Már itt is csodálkozunk a nagy belső térhatáson, mely azonban teljes diadalra főművén, a domonkos atyák Tökölyúti templomán jutott. *Hofhauser* itt valami speciálisan eredeti nagyszabású téralkotást hozott létre, mely a középkori háromhajós templomokkal szemben tulajdonképen centrális, egyhajós csarnok-templom, óriási méretekkel.

A Dominikánus-atyák gyönyörűséges Tökölyi-úti templomukat tehát *Hofhauser* zsenialitásának köszönhetik. Ez volt *Hofhauser* legszebb, legnagyobbszerű utolsó épülete, hattyúdala, mely után már alig alkotott valamit.

Ha *Hofhauser* semmi mást nem létesített volna, mint az itt nagyjában felsorolt monumentális templomokat, akkor is a legelsők között kellene nevét említeni, hiszen Budapestet tette ő is széppé, nagyobbá, művésziebbé, remek alkotásaival, melyeknek koronája a Thökölyi-úti Dominikánus-templom, melyről külön is megemlékezünk.

Ez a templom a legnehezebb években, a háború alatt épült fel. Alapkövét ugyan még 1912-ben tették le, de a templom megáldása csak 1915 október 3-án történt Rózsafűzér Királynője tiszteletére. A hatalmas templom főbb méretei a következők: hossza 47 méter, legnagyobb belső szélessége 29.80 méter, belső magassága 22 méter. Körülbelül 4—5 ezer ember elfér benne, tehát Budapestnek egyik legnagyobb temploma. A templom kincse, Árpádházi Boldog Margit csontjaiból egy köbcentiméter nagyságú ereklye, melyet 1922-ben Csernoch János biboros hercegprímás adott a templomnak az esztergomi kincstárban őrzött ereklyéből.

Sajnos, a templom nagy alkotója, *Hofhauser* Antal meghalt a nélkül, hogy a belső kiképzéseket és berendezéseket, főleg az oltárokat elkészítette volna. A templomban a főoltár már *Möller* István műegyetemi tanár alkotása, fehér carrarai márványból a templom stílusának megfelelő kivitelben.

Ez a Tökölyi-úti nagy templom egy speciálisan tipikus *Hofhauser* Antal-féle mestermű, mely alkotójának nevét örök időkig megőrzi!

Hofhauser Antal, mint említettük, Bécsben tanult, a híres *Schmidt* Frigyesnek volt egyik kitűnő tanítványa. Mestere oly nagyra becsülte képességeit, hogy maga mellé vette és *Hofhauser* résztvett *Schmidt* Frigyes vezetése alatt készült több templom restaurálásán, sőt dolgozott a híres bécsi *Rathaus* építésén is.

Budapestre visszatérve a *fővárosi iparrajziskolánál* kapott tanári állást. Szabadkán felépíti a Szent Györgyről elnevezett gótikus templomot. Bátaszéken a hatalmas csúcsíves templomot ő tervezi, Perkátán, Fehér megyében szintén épít templomot.

1895-től 1896-ig építi fel a Szent István Társulat hatalmas székházát 600.000 forint költséggel, melynek díszterme ma is legszebb reprezentációs terme Budapest katolikus manifesztációinak.

Hofhauser Antal

XLVII. ÉVFOLYAM 35—36. SZÁM 1923. OKTÓBER 5

ÉPITŐ IPAR
ÉPITŐ MŰVÉSZET

A budapesti épitőipari szakmák ipartestületei, a Hadviselt Mérnökök, Épitészek és Műszaki Tisztek Nemzeti Szövetsége, a Magyarországi Épitési Anyagkereskedők Szövetsége, Budapesti Ácsmesterek Ipartestülete, az Épitőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottság, a Városi Mérnökök Országos Szövetségének hivatalos lapja.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Félévre 5000 K, Ausztria, Németországba félévre 10000 K. Egyéb külföldre félévre 15000 K. Egyes szám ára 500 K. Póstacsekkszám: 49197.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, I., Horthy-Miklós-út 15c V/38 TELEFON: JÓZSEF 132—95.

Hofhauser Antal emlékezete.

Hofhauser Antal épitész régi budai családból származott, középiskolai tanulmányait Budapesten végezte, innen kikerült a bécsi akadémiára (Akademie der Bildung u. Künste) hol a világhirü Friedrich *Schmidt* tanár jeles tanitványa volt s igy alkalma nyilott mestere mellet a középkori művészetet elsajátitani. Akadémiai tanulmánya befejeztével mestere meghivására részt vett több nagyarányu bécsi nyilvános épitkezés végrenajtásában, többek között a leégett Ringtheater helyén emelt Stiftungshaus, és Fünfhaus-i Kirche stb. megépitésében, hol tehetségét világhirü mestere mellett érvényesithette.

Középkori stilushoz való szeretetteljes rajongását magával hozva, Budapesten igen jelentős szerephez jutott, hol maradandó alkotásai dicsérik. Ő tervezte a Szent István Társulat székházát a Szentkirály-utcában. továbbá az angyalföldi Carmelita-rend templomát és zárdáját, a Lazaristák Gyep-utcai templomát és zárdaépületét, ugyancsak a magyarországi Notre Dame de Sion-rend Ménesi-uti rendházát, a szabadkai szt. György templomot, báttaszéki r. k. templomot, Békéscsabai r. k. templomot.

A háboru alatt az oroszok kiverése után a kárpátok községeiben feldult templomok helyreállitását a kultuszkormány az ő művészi kezeire bizta, melyet azonban csak részben sikerült végrehajtani, mert további müködésében a cseh megszállás akadályozta meg. Utolsó nagyobb műve a Thököly-uti szt. Domonkos-rendi szerzet temploma és rendháza volt ezenkivül számos kisebb-nagyobb magánépületet tervezett, többek közt Gr. Zichy Nándor Scitovszky-téri palotáját. A székesfővárosi iparrajziskola tanára volt s ennek mint igazgatója vonult nyugalomba néhány év előtt a zirci apátság meleg baráti körébe, ahol művészi lelke nem pihent, mert az apátsághoz tartozó műemlékek restaurálásának szentelte nyugalmát, mig rövid betégsége után a Székesfőv. uj szt. János kórházban 64 éves korában elhunyt.

Áldás emlékére.

Weninger Ferenc.

A Gárdonyi-mauzoleum tervpályázat II. dij nyertese. *Müller Tibor* műve.

Állam által nyujtandó épitési kedvezményekről.

Báró Petrichevich Horváth Emil népjóléti államtitkár előadása f. hó 1-én a Magy. Mérnök és Épitész Egyletben.

Kevés ember van hazánkban aki a lakásügy nagy és terhes problémájának oly mélységesen megértő és tiszán látó ismerője lenne, mint br. Petrichevich Horváth Emil államtitkár az állami épitési tevékenység vezetője. Lényege magas szinvonalu és kellemes tónusu előadásának az volt, hogy a kormány belátva azt, miszerint az áldatlan lakás viszonyok terén elérkezett az a pillanat, amikor cselekedni kell, oly kedvezményekkel támogatja az épiteni szándékozókat, hogy ennek eredményeként a vállalatok részéről máris 2000 lakás fölépitése bizonyos, további 1000 lakás létesitése pedig biztositva látszik. Az épitési összeg 60%-át kölcsönként adja az állam 3—5 évi törlesztés és nyilván jegyintézeti kamatláb mellett s az igy létesitett lakások bér tekintetében teljesen szabadok, azokra semmiféle most fenálló korlátozás nem bir hatállyal. Ezenkivül 30, 20 és 15 évi adómentességet élveznek az épittető társulatok pedig társulati adó alól való mentességben részesülnek. Az adóamnesztia rendelettel célja az államnak az elrejtett vagyonoknak a

Hofhauser Antal

bevonása az épitő tevékenységbe, amelyek ez esetben csak egyszeri adózás alá esnek. Évnegyedenként a miniszter az építési célra adott állami kölcsönökről jelentést köteles előterjeszteni a törvényhozásnak. Hangsulyozta előadó, hogy a háboru alatt és óta — amely idő alatt értékek nem termeltettek, ellenben annál több veszendőbe ment — az első pozitiv lépés előre, a munka terén a gazdasági regenerálódás utján a jelen kormányrendelet, amely hivatva van abba a körülbelül 30 iparágba, amely itt érdekelve van, uj vérkeringést, munkát és ezen keresztül maradandó értékeket termelni. Kétségtelenül elismerjük ezt a jelentős és igen nagy kihatással biró tényt és tudjuk nagyon jól, hogy ebben a munkában az előadó államtitkárnak igen nagy érdemei vannak. Amidőn ezen körülményt kiemeljük, ugyanakkor megemlitjük. hogy e téren helyrehozhatatlan mulasztások történtek. Ezek fölött ma keseregni vagy rekriminálni teljesen céltalan. Csak egy mozzanatra kivánjuk ráirányitani a közfigyelmet. Megengedhetetlennek tartjuk ugyanis azt, hogy úgyan akkor, amikor az állam ily messzemenő kedvezményben részesiti a tőkét — mert hisz kétségtelen hogy ennek az uj törvénynek az előnyeit a tőke fogja a legnagyobb mértékben élvezni — ugyan akkor a kis existenciákat is ugyan oly elbánásban részelteti. Érthetetlen a kormány kicsinyes szükmarkusága megint a kis emberek főleg a köztisztviselőkkel szemben.

Megértjük. hogy az államnak elsőrangu érdeke, hogy ma a lakás nyomoruság közepén mennél *több* lakás létesüljön, de nem kevésbé érdeke az is, hogy a kisemberek főleg pedig a köztisztviselők lakásigényei kielégittessenek. Ezért felfágásunk szerint az a tisztviselő aki telekkel rendelkezvén saját lakóházát akarja fölépiteni, az állam részéről sokkal nagyobb támogatásban kell hogy részesüljön, mint a nagy vállalatok, épen az egyenlő elbánás elve alapján. A saját otthonát épitő tisztviselő igényt tarthat arra, hogy az épitő költségnek nem 60%-át hanem 80—90 sőt 100%-át is megkapja természetesen nem 5 hanem 15 vagy 20 éves törlesztés lehetősége mellett.

Még igy is ily módon épitési célokra sokkal kisebb tőkék fognak igényeltetni, mint a nagy vállalatok részéről és rosszhiszemüség nélkül állithatjuk, hogy a garancia és készség a visszafizetés tekintetében legalább oly mértékben van jelen, mint a tőke oldalán.

Melegen ajánljuk ily értelemben való kiegészités illetve módositását a rendeletnek. Az állam expiálná azon nagy mulasztását a köztisztviselőkkel szemben amelyet elkövetett akkor, amikor a tisztviselő kertváros állami fönhatóság és támogatás melletti létrejöttét épen br. Petrichevich Horváth államtitkár koncepciójában 2 és fél évvel ezelőtt, mindössze 4 milliárd korona költséggel nem valósitotta meg. *Cs.*

A főváros és az épitési költségek.

Köztudomásu. hogy a főváros az épitési engedélyek és az ezzel kapcsolatos illetmények diját felemelte; az aki a gyakorlatban még nem találkozott ez uj dijakkal aki saját bőrén még ki nem próbálta a fővárosnak eme uj vágását az épittetők zsebe ellen — nem is sejti mit rejt magában ez a mindenesetre merész emelés. De aki kénytelen akár saját maga részére, akár az épittetni óhajtó fele részére az épitési engedélyt kikérni, az megdöbbenve tapasztalja, hogy itt olyan horribilis összeg leszurkolását követelik tőle, mely eleve elrettent minden épiteni vágyót ebbeli szándékától. Köbméter szerint veti ki a város a dijat csekély 200 koronás alapon, ami valamire való épületnél, mondjuk mely ca 5—10 ezer beépitett köbmétert tartalmaz azonnal 1—2 millió korona lefizetését jelenti. Ez csak az engedélyezési dij. Hol vannak még a bélyeg költségek, a helyszini szemlék stb. több százezer koronára rugó dijai stb. Mindenesetre nem érti az ember az egész ügyet. Lakásinség van. A feleket csalogatják az épitkezésre. Épitési könnyitéseket adnak. S akkor jön a főváros és oly müködésért, *mely egy negyedórai munka, milliókat követel.* Mi ez? A főváros ugy gondolja nem épen kedvező büdzséjét helyreállitani? Adót nem fizetnek, vagy nem elég mennyiségben, hát *„vegyünk onnan, ahol van"* jelszó alatt szegeznek revolvert épen azok ellen, akik a legbecsületesebben fektetik be pénzüket, az épittetők ellen? Mindenesetre igen furcsa megoldása ez az építési könnyitésnek és a könnyü pénzszerzésnek.

Nem gondolja meg a főváros azt, hogy ily riasztó rendelettel csak az épiteni óhajtókat tereli el céljuktól és inkább kész ingatlanvételre sarkalja, vagy a tőzsdére hajtja őket, ami nemcsak a lakásinség megoldására halálos csapás, de magára az épitő iparra is, melynek minden frakciója a legélénkebben tiltakozik az ilyen erőszakos adószedés ellen. *Egy elriasztott épittető.*

KRÓNIKA

Hirdetőinkhez! A napi- és szaklapok szindikátusainak egyhangu határozata értelmében minden hirdetés *előre fizetendő. Uj hirdetési dijaink:* Hasábszélesség és milliméter magasság 300 korona, szöveg között 400 korona.

A Mérnökegylet uj dijszabása minden megkezdett napra (uton töltött napot is számitva) *80.000* korona. I. oszt. vasutjegy, kocsi és teljes ellátás. A százalékos dijszabás fejrovatai *500 szorosan* veendők számitásba.

Jelentkezés a Mérnöki Kamarába október hó 11-től számitott 30 napon belül történik, a kérvényt a bizottság elnökéhez kell beadni. Az épitészi albizottság elnöke: Virágh Andor, a mérnökié: Sármezey Endre.

A Műegyetem ünnepélyes tanév megnyitása szept. 30. vasárnap történt meg igen előkelő közönség jelenlétében *Zelovich* Kornél a lelépő Rector Magnificus gyönyörü beszédet intézett az ifjusághoz, bölcs, atyai tanácsai könnyekig meghatotta a jelenlévőket. Majd *Schimanek* Emil az uj Rector tartotta meg székfoglalóját, ki különösen az épitészmérnöki kar reformjával foglalkozott.

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK

Anyagárak — Munkabérek

A Magyarországi Épitőanyagkereskedők Szövetsége 1923 évi október 5-én a következő árakat jegyzi:

Jóváhagyás céljából a OKÁB-hoz felterjesztve.

	Nagybani árak gyárból waggonba		Detail árak 100-on f.	100-on a.
Falitégla				
kisméretü agyagt. pr. 1000	2100·0.—		333·—	348·—
nagyméretü „ „ 1000	2740 0.—		416·—	435·—
nagyméretü mészhomokt.	245000.—		375·—	392·—
Tetőcserép		+ 6%		
hornyolt pr. 1000 drb. . .	395000.—		510·—	550·—
hódfarku „ 1000 „ . .	280000.—		405·—	460·—
cementcserép „ „ . .	360000.—		530·—	560·—
Mész.				
Fával égetett darabos	15400-16000			
Szénnel v. gázzal égetett	14000-19000		330·—	380·—
Oltott köbméterenkint	152650-176000		180·—	220·—
Portlandcement				
Beremendi	25000.—		410.—	445.—
Bélapátfalvai	27500.—		410.—	445.—
budai	26000·—		420.—	450.—
felsőgallai	20000·—	+ 6%	360.—	410.—
lábatlani	25000·—		410.—	445.—
nyergesujfalusi	25000·—		410.—	445.—
selypi	25000·—		410.—	445.—

100 kg-ként

Cementárak nagybani vételnél papircsomagolással együtt értendők. Selyp esetében zsák nélkül, kölcsön juta zsákban.

Hofrichter

A pesti mappehaz Uj-
világ (Semmelweis)
utcai nárnyát épitette
1822 - Ez a nérényebb
oldal

Lbp 186.

Leeraer 7: Bp műemlékei

1924

Erdélyi Múzeum érem- és régiségtára

V. 181

HOFHAUSER ANTAL. Született 1859-ben Budapesten, régi budai családból. Középiskolai tanulmányait Budapesten végezte, innen kikerült a bécsi akadémiára,/ Akademie der Bildung und Künste/ ahol a világhirü Friedrich Schmidt tanár jeles tanitványa volt s igy alakalma nyilott mestere mellett a középkori müvészetet elsajátitani. Akadémiai tanulmányai befejeztével mestere meghivására részt vett több nagyarányu bécsi nyilvános épitkezés végrehajtásában, többek között a leégett Ringtheater helyén emelt Stiftungshaus és Fünfhausi Kirche, stb. megépitésében, hol tehetségét világhirü mestere mellett érvényesithette.

Középkori stilushoz való szeretetét magával hozva, Budapesten is jelentős szerephez jutott, hol maradandó alkotásai dicsérik. Ő tervezte a Szent István Társulat székházát a Szentkirályi utcában, továbbá az angyalföldi Carmelitarend templomát és zárdáját, a Lazaristák Gyep-utcai templomát és zárdaépületét, ugyancsak a magyarországi Notre-Dame de Sion-rend Ménesi-uti rendházát, a szabadkai sz.György templomot, a báttaszéki r.k.templomot, Békécsabai r.k.templomot.

A háboru alatt az oroszok kiverése után a kárpátok községeiben feldult templomok helyreállitását a kultuszkormány az ő kezeire bizta, melyet azonban csak részben sikerült végrehajtani, mert további müködésében a cseh megszállás megakadályozta. Utolsó nagyobb müve a Thököly-uti sz.t.Domonkos-rendi szerzet temploma és rendháza volt, ezenkivül számos kisebb-nagyobb magánépületet tervezett, többek között Gr. Zichy Nándor Scitovszkiy-téri palotáját.

A székesfővárosi iparrajziskola tanára volt s mint ennek igazgatója vonult nyugalomba a zirci apátságba, ahol az apátsághoz tartozó müemlékek restaurálásával foglalkozott, mig rövid betegség után a Székesfőváros uj sz.t, János kórházában 64 éves korában meghalt.

DR. KISMARTY-LECHNER IEN
ÉPITÉSZ-TANÁR
BUDAPEST XI. MESZÖLY U.

XLVII. ÉVFOLYAM 35—36. SZÁM 1923. OKTÓBER 5

ÉPITŐ IPAR ÉPITŐ MŰVÉSZET

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, a Hadviselt Mérnökök, Építészek és Műszaki Tisztek Nemzeti Szövetsége, a Magyar országi Építési Anyagkereskedők Szövetsége, Budapesti Ácsmesterek Ipartestülete, az Építőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottság, a Városi Mérnökök Országos Szövetségének hivatalos lapja.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Félévre 5000 K. Ausztria, Németországba félévre 10000 K. Egyéb külföldre félévre 15000 K. Egyes szám ára 500 K. Póstacsekkszám: 49197.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, I., Horthy-Miklós-út 15c V/38 TELEFON: JÓZSEF 132—95.

Hofhauser Antal emlékezete.

Hofhauser Antal építész régi budai családból származott, középiskolai tanulmányait Budapesten végezte, innen kikerült a bécsi akadémiára (Akademie der Bildung u. Künste) hol a világhirü Friedrich *Schmidt* tanár jeles tanitványa volt s igy alkalma nyilott mestere mellet a középkori művészetet elsajátitani. Akadémiai tanulmánya befejeztével mestere meghivására részt vett több nagyarányu bécsi nyilvános épitkezés végrenajtásában, többek között a leégett Ringtheater helyén emelt Stiftungshaus, és Fünfhaus-i Kirche stb. megépitésében, hol tehetségét világhirü mestere mellett érvényesithette.

Középkori stilushoz való szeretetteljes rajongását magával hozva, Budapesten igen jelentős szerephez jutott, hol maradandó alkotásai dicsérik. Ő tervezte a Szent István Társulat székházát a Szentkirály-utcában. továbbá az angyalföldi Carmelita-rend templomát és zárdáját, a Lazaristák Gyep-utcai templomát és zárdaépületét, ugyancsak a magyarországi Notre Dame de Sion-rend Ménesi-uti rendházát, a szabadkai szt. György templomot, báttaszéki r. k. templomot, Békéscsabai r. k. templomot.

A háboru alatt az oroszok kiverése után a kárpátok községeiben feldult templomok helyreállitását a kultuszkormány az ő művészi kezeire bizta, melyet azonban csak részben sikerült végrehajtani, mert további müködésében a cseh megszállás akadályozta meg. Utolsó nagyobb műve a Thököly-uti szt. Domonkos-rendi szerzet temploma és rendháza volt ezenkivül számos kisebb-nagyobb magánépületet tervezett, többek közt Gr. Zichy Nándor Scitovszky-téri palotáját. A székesfővárosi iparrajziskola tanára volt s ennek mint igazgatója vonult nyugalomba néhány év előtt a zirci apátság meleg baráti körébe, ahol művészi lelke nem pihent, mert az apátsághoz tartozó müemlékek restaurálásának szentelte nyugalmát, mig rövid betégsége után a Székesfőv. uj szt. János kórházban 64 éves korában elhunyt.

Áldás emlékére. *Weninger Ferenc.*

A Gárdonyi-mauzoleum tervpályázat II. dij nyertese. *Müller Tibor* műve.

Állam által nyujtandó épitési kedvezményekről.

Báró Petrichevich Horváth Emil népjóléti államtitkár előadása f. hó 1-én a Magy. Mérnök és Építész Egyletben.

Kevés ember van hazánkban aki a lakásügy nagy és terhes problémájának oly mélységesen megértő és tiszán látó ismerője lenne, mint br. Petrichevich Horváth Emil államtitkár az állami épitési tevékenység vezetője. Lényege magas szinvonalu és kellemes tónusu előadásának az volt, hogy a kormány belátva azt, miszerint az áldatlan lakás viszonyok terén elérkezett az a pillanat, amikor cselekedni kell, oly kedvezményekkel támogatja az épiteni szándékozókat, hogy ennek eredményeként a vállalatok részéről máris 2000 lakás fölépitése bizonyos, további 1000 lakás létesitése pedig bistositva látszik. Az épitési összeg 60%-át kölcsönként adja az állam 3—5 évi törlesztés és nyilván jegyintézeti kamatláb mellett s az igy létesitett lakások bér tekintetében teljesen szabadok, azokra semmiféle most fenálló korlátozás nem bir hatállyal. Ezenkivül 30, 20 és 15 évi adómentességet élveznek az épittető társulatok pedig társulati adó alól való mentességben részesülnek. Az adóamnesztia rendelettel célja az államnak az elrejtett vagyonoknak a

bevonása az épitő tevékenységbe, amelyek ez esetben csak egyszeri adózás alá esnek. Évnegyedenként a miniszter az építési célra adott állami kölcsönökről jelentést köteles előterjeszteni a törvényhozásnak. Hangsulyozta előadó, hogy a háboru alatt és óta — amely idő alatt értékek nem termeltettek, ellenben annál több veszendőbe ment — az első pozitiv lépés előre, a munka terén a gazdasági regenerálódás utján a jelen kormányrendelet, amely hivatva van abba a körülbelül 30 iparágba, amely itt érdekelve van, uj vérkeringést, munkát és ezen keresztül maradandó értékeket termelni. Kétségtelenül elismerjük ezt a jelentős és igen nagy kihatással biró tényt és tudjuk nagyon jól, hogy ebben a munkában az előadó államtitkárnak igen nagy érdemei vannak. Amidön ezen körülményt kiemeljük, ugyanakkor megemlitjük, hogy e téren helyrehozhatatlan mulasztások történtek. Ezek fölött ma keseregni vagy rekriminálni teljesen céltalan. Csak egy mozzanatra kivánjuk ráirányitani a közfigyelmet. Megengedhetetlennek tartjuk ugyanis azt, hogy úgyan akkor, amikor az állam ily messzemenő kedvezményben részesiti a tőkét — mert hisz kétségtelen hogy ennek az uj törvénynek az előnyeit a tőke fogja a legnagyobb mértékben élvezni — ugyan akkor a kis existenciákat is ugyan oly elbánásban részelteti. Érthetetlen a kormány kicsinyes szükmarkusága megint a kis emberek főleg a köztisztviselőkkel szemben.

Megértjük. hogy az államnak elsőrangu érdeke, hogy ma a lakás nyomoruság közepén mennél *több* lakás létesüljön, de nem kevésbé érdeke az is, hogy a kisemberek főleg pedig a köztisztviselők lakásigényei kielégittessenek. Ezért felfágásunk szerint az a tisztviselő aki telekkel rendelkezvén saját lakóházát akarja fölépiteni, az állam részéről sokkal nagyobb támogatásban kell hogy részesüljön, mint a nagy vállalatok, épen az egyenlő elbánás elve alapján. A saját otthonát épitő tisztviselő igényt tarthat arra, hogy az épitő költségnek nem 60%-át hanem 80—90 sőt 100%-át is megkapja természetesen nem 5 hanem 15 vagy 20 éves törlesztés lehetősége mellett.

Még igy is ily módon építési célokra sokkal kisebb tőkék fognak igényeltetni, mint a nagy vállalatok részéről és rosszhiszeműség nélkül állithatjuk, hogy a garancia és készség a visszafizetés tekintetében legalább oly mértékben van jelen, mint a tőke oldalán.

Melegen ajánljuk ily értelemben való kiegészités illetve módositását a rendeletnek. Az állam expiálná azon nagy mulasztását a köztisztviselőkkel szemben amelyet elkövetett akkor, amikor a tisztviselő kertváros állami fönhatóság és támogatás melletti létrejöttét épen br. Petrichevich Horváth államtitkár koncepciójában 2 és fél évvel ezelőtt, mindössze 4 milliárd korona költséggel nem valósitotta meg. *Cs.*

A főváros és az építési költségek.

Köztudomásu. hogy a főváros az építési engedélyek és az ezzel kapcsolatos illetmények díját felemelte; az aki a gyakorlatban még nem találkozott ez uj dijakkal aki saját bőrén még ki nem próbálta a fővárosnak eme uj vágását az épittetők zsebe ellen — nem is sejti mit rejt magában ez a mindenesetre merész emelés. De aki kénytelen akár saját maga részére, akár az épittetni óhajtó fele részére az építési engedélyt kikérni, az megdöbbenve tapasztalja, hogy itt olyan horribilis összeg leszurkolását követelik tőle, mely eleve elrettent minden épiteni vágyót ebbeli szándékától. Köbméter szerint veti ki a város a dijat csekély 200 koronás alapon, ami valamire való épületnél, mondjuk mely ca 5—10 ezer beépitett köbmétert tartalmaz azonnal 1—2 millió korona lefizetését jelenti. Ez csak az engedélyezési dij. Hol vannak még a bélyeg költségek, a helyszini szemlék stb. több százezer koronára rugó dijai stb. Mindenesetre nem érti az ember az egész ügyet. Lakásinség van. A feleket csalogatják az épitkezésre. Építési könnyitéseket adnak. S akkor jön a főváros és oly müködésért, *mely egy negyedórai munka, milliókat követel.* Mi ez? A főváros ugy gondolja nem épen kedvező büdzséjét helyreállitani? Adót nem fizetnek, vagy nem elég mennyiségben, hát „*vegyünk onnan, ahol van*“ jelszó alatt szegeznek revolvert épen azok ellen, akik a legbecsületesebben fektetik be pénzüket, az épittetők ellen? Mindenesetre igen furcsa megoldása ez az építési könnyitésnek és a könnyü pénzszerzésnek.

Nem gondolja meg a főváros azt, hogy ily riasztó rendelettel csak az épiteni óhajtókat tereli el céljuktól és inkább kész ingatlanvételre sarkalja, vagy a tőzsdére hajtja őket, ami nemcsak a lakásinség megoldására halálos csapás, de magára az épitő iparra is, melynek minden frakciója a legélénkebben tiltakozik az ilyen erőszakos adószedés ellen. *Egy elriasztott épittető.*

KRÓNIKA

Hirdetőinkhez! A napi- és szaklapok szindikátusainak egyhangu határozata értelmében minden hirdetés *előre fizetendő. Uj hirdetési dijaink:* Hasábszélesség és milliméter magasság 300 korona, szöveg között 400 korona.

A Mérnökegylet uj dijszabása minden megkezdett napra (uton töltött napot is számitva) *80.000* korona. I. oszt. vasutjegy, kocsi és teljes ellátás. A százalékos dijszabás fejrovatai *500 szorosan* veendők számitásba.

Jelentkezés a Mérnöki Kamarába október hó 11-től számitott 30 napon belül történik, a kérvényt a bizottság elnökéhez kell beadni. Az építészi albizottság elnöke: Virágh Andor, a mérnökié: Sármezey Endre.

A Müegyetem ünnepélyes tanév megnyitása szept. 30. vasárnap történt meg igen előkelő közönség jelenlétében *Zelovich* Kornél a lelépő Rector Magnificus gyönyörü beszédet intézett az ifjusághoz, bölcs, atyai tanácsai könnyekig meghatotta a jelenlévőket. Majd *Schimanek* Emil az uj Rector tartotta meg székfoglalóját, ki különösen az épitészmérnöki kar reformjával foglalkozott.

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK

Anyagárak — Munkabérek

A Magyarországi Épitőanyagkereskedők Szövetsége 1923 évi október 5-én a következő árakat jegyzi:

Jóváhagyás céljából a OKÁB-hoz felterjesztve.

		Nagybani árak gyárból waggonba		Detail árak 100-on f.	100-on a.
Falitégla					
kisméretü agyagt. pr.	1000	210000.—		333·—	348·—
nagyméretü „ „	1000	274000.—		416·—	435·—
nagyméretü mészhomokt.		245000.—		375·—	392·—
Tetőcserép			6% +		
hornyolt pr.	1000 drb.	395000.—		510·—	550·—
hódfarku „	1000 „	280000.—		405·—	460·—
cementcserép „	„	360000.—		530·—	560·—
Mész.					
Fával égetett darabos		15400-16000			
Szénnel v. gázzal égetett		14000-19000		330·—	380·—
Oltott köbméterenkint		152650-176000		180·—	220·—
Portlandcement					
Beremendi		25000.—		410.—	445.—
Bélapátfalvai		27500.—		410.—	445.—
budai		26000·—		420.—	450.—
felsőgallai	100 kg-ként	20000·—	6% +	360.—	410.—
lábatlani		25000·—		410.—	445.—
nyergesujfalusi		25000·—		410.—	445.—
selypi		25000·—		410.—	445.—

Cementárak nagybani vételnél papircsomagolással együtt értendők. Selyp esetében zsák nélkül, kölcsön juta zsákban.

1981. V. 17. Petőfi 15,30 /Kiné/.

A jövő emlékei.

Ki mit gyűjt Magyarországon és Svédországban?

dr. Hoffmann Tamás a budapesti Néprajzi Múzeum főigazgatója

A svéd muzeumok szervezetén belül számtalan megbeszélésre került sor ezzel a kérdéssel kapcsolatban. Többek között nemrégen került kiadásra egy brossura Ma a holnapért cimen, amely a legujabb kori társadalom muzeumi dokumentálásáról szól, s amelyet egyébként megtalálhat Budapesten is ha felkeresi Hoffman Tamást a Néérajzi Muzeum vezetőjét.

Az alapötlet lényege az, hogy felosztjuk a gyüjtés és dokumentálás munkáját és felelősségét. Ezt a felosztást ugynevezett társulások keretében kivánjuk megvalósitani. Azért használjuk az angol.poul kifejezést, ami annyit jelent gyüjtőmedence, mert ezzel kivánjuk utalni arra, hogy adott egy nagy kosár, amibe mindenki beleteszi azt amije van és ugyanakkor mindenki kiveheti és használhatja azt amire éppen szüksége van.
Az egyik ilyen poul az ugynevezett otthon tanulmányozása. Ez foglalkozik pl. a háztartás minden eszközével, a belső környezettel. Ez az első poul és az egyetlen, amely ezidáig megkezdte müködését, valamint, amely már eredményeket is elért.

- Maradjunk akkor az otthon dokumentálás kérdésénél. Arra kérem magyarázza el milyen elvek szerint válogatnak a dokumentálandó és gyüjtendő tárgyak között ?

- Hát vegyünk egy példát. A teljességre törekszünk.Mindent össze akarunk gyüjteni. Keresünk mindent. Minden egyes körzetben adottak a muzeumok. Van a nemzeti muzeum, körzeti muzeumok és persze a helyi muzeumok. Mindegyikbe saját területén kiválasztunk egy tipikus családot. Felvették a kapcsolatot ezzel a tipikus családdal és felkérték őket az együttmüködésre. Hozzájárulásuk után a muzeum emberei meglátogatták ezt az adott tipikus családot. A családtagokkal interjut készitettek életkörülményeikről, munkájukról, higiénés szokásaikról.
A lakás minden helyiségét, a szekrények belsejét lefényképezték, alaprajzot készitettek. Ugyancsak összegyüjtötték a család mindennapi használati tárgyait.

- Minden egyes tárgyat ?

- Tényleg mindent.

- Tehát minden olyantárgyat összegyüjtöttek, amit a ma embere használ ? Azaz begyüjtik a butorukat, autójukat, a mosógépet, a motorcsónakukat ?

- Igen

- És vajon egy olyan tárgyat is, mint egy óriás tartály hajó, ami a mai kort nagyon nagymértékben jellemzi, azt is megveszik majd ? Végülis a teljességhez az is hozzátartozik ?

- Nem, nem, ezekről képeket, fényképeket kell készitteni. Ilyenk dolgokat nem lehet begyüjteni igaz ?

- Igen, éppen ezért kérdezem. Ön mondta, hogy a teljességre törekszenek.

- Igen, de most én tulajdonképpen az otthoni körülmények felméréséről beszélek, mert ez az a terület, amelynek a munkája már ténylegesen beindult, mig a további tiz ilyen poul munkája még csak szervezési stádiumban van.

- Az otthonnal kapcsolatban az otthonszerves részét képezi maga az ember is. Velük mi történik ? Lefényképezik őket ? Maketteket, bábokat készitenek róluk ?

- Képeket készitünk róluk is, mindennapi munkájuk, mindennapi életük során. Interjukat készitünk velük, leirjuk rokonaikat, barátaikat, közeli ismerőseiket. Leirjuk az időbeosztásukat, képeket készitünk közvetlen környezetükről. Leirjuk és beszerezzük mindazokat a tárgyakat, amelyek között eltöltik mindennapi életüket.

- Hogyan képzelik megörökiteni a mai kor életmódját a jövő számára ugy hogy a ma élő ember minden egyes tárgyát, eszközét leöntik formalinnal, vagy légmentes üvegbe zárják függetlenül attól, hogy mi az amit szükségesnek vélünk a kor illusztrálásához és mi az amit nem ?

- Nem, nem, nem. A szelekciót ugy végezzük el, hogy kiválasztunk egy tipikus családot aztán interjut készitünk a család tagjaival, majd ezt követően egymás között a poulon belül a muzeológusokkal megbeszéljük a tapasztalatainkat. Itt állapitjuk meg, melyek azok a dolgok, amelyeket nem lehet semmilyen más formában dokumentálni, minthogy megvesszük és tároljuk azokat. A célunk végső soron az, hogy a jövő számára lehetővé tegyük, hogy pl. egy kiállitás keretén belül háromdimenziós tárgyak kiállitása keretén belül be tudják mutatni a mi mai életünket.
Ugyanakkor felmerül az a kérdés, hogy nemcsak mindennapi használati tárgyaink képezik korunk gyetlen jellemző vonását. Elképzelhetőnek tartja- e, hogy a tárgyaink, eszközeink dokumentálásába tényleges és teljes képet nyujthatunk önmagunkról a jövő nemzedéke számára ? Beleértve korunk társadalmi problémáit is. Olyan problémákat pl., miért olyan nagy a válások száma Svédországban és Magyarországon. Vagy az emberi kapcsolatok problémáját is ?

- Rendelkezésünkre áll rengeteg statisztikai ádat, információ a társadalomtudományok különböző ágai révén. De amit a muzeumnak kell biztositania az a tárgyak dolgok világa. No most azáltal, hogy rendkivül részletes kutatást végzünk a családról ugyancsak képet alkothatunk értékrendjükről.

Mert végülis az egyén megválasztja, hogy pl. milyen ruhát visel, hogyan és mit eszik és iszik. Az ember környezetét aztán ez az értékrend nagymértékben meghatározza.

- Igen, de életünk meghatározzák társadalmi és emberi kapcsolataink is !

- Hát erre van a szociológia mint tudomány. Mi a háromdimenziós tárgyak totális dokumentálására törekszünk, ez a muzeum dolga.

- Értem, milyen információkat szolgálunk ezzel az óriási gyüjteménnyel valaki számára, aki mondjuk 150 év múlva fog megszületni ? Hasznositani tudja majd azokat a tapasztalatokat, amiket lesszür a kiállitott tárgyakból ? Képes lesz- e tanulni belőle ?

- Nézze, ha elmegy a budapesti Történeti Muzeumba láthatja egy 100 évvel ezelőtti budapesti munkás családteljesen berendezett lakását. Ez rettenetesen érdekes nemcsak a muzeum látogatói számára, hanem a szociológusok vagy bármely társadalomtudomány kutatói számára is, mert pontosan látható, hogy egy ilyen család hogyan rendezte be lakását és ezen keresztül nagyon sok mindent megtudhatunk a háztartás milyenségéről, a család tagjairól, a rokonaikkal való kapcsolatukról, hogyan étkeztek, információt kaphat arról milyen volt általában a mindennapi viselkedésük.

- Tehát összefoglalva elmondhatjuk a végleges cél az, hogy bemutassák a mai társadalmat, annak teljességében hosszu távon természetesen

- Na most a probléma az hogy ezt igy ilyen teljességben nem tudjuk megtenni. Tehát eldöntjük mi az ami alapvető, ami a legfontosabb a társadalom különböző rétegeiben.

- Ne haragudjon nem akarok erőszakosnak tünni, de nem válaszolt arra a kérdésemre, hogy melyek alapján döntik el, hogy mit tekintenek alapvetően fontosnak ?

- Ezt próbálom magyarázni, hogy az otthon dokumentálása során előzetes koncepciókat dolgoztunk ki, tanulmányokat készitettünk, de mostmár az ipari terület felé fordultunk. Megkiséreljük a mindennapi életünknek ezt az aspektusát is vizsgálni. Erre és hasonló célokra hoztuk létre a többi poult, dehát még csak most indul be a nagy munka. Merthogy ez hatalmas munka.

Vegyünk egy papirgyárat példaképt. Az egyik vizsgálati terület, amely most van beindulóban az ugynevezett hármas számu poul, amely a fafeldolgozás és a papirgyártás kérdé-

déseivel foglalkozik. A muzeumok segitségével kiválasztottuk Svédország azon területeit, ahol a papiripar koncentrálódik. Meg akarjuk győzni ezen körzetek muzeumait, hogy vállalják a felelősséget azokért a kutatásokért, amelyeket az ipar ezen ágazata terén folytatnak.
Az az igazság, hogy itt nálunk egészen más a muzeumi rendszer, mint pl. Magyarországon, amit egyébként valamelyest ismerek. Itt Svédországban ugyanis meg kell győznünk a sok általános muzeumot, hogy koncentrálják erőiket és figyelmüket egy-egy adott kutatási területre.

- Mondja elképzelhetőnek tartja, hogy a muzeum mint intézmény a jövőben alkalmas lesz arra, hogy az ilyen formban összegyüjtött óriási információ halmazt tárolja, feldolgozza és bemutassa ?

- Nem, egyértelmüen nem. Nem az a feladata a muzeumnak, hogy átvállalja a felelősséget a különböző tudományágak munkájáért. A muzeum feladata, hogy tárgyakkal, háromdimenziós tárgyakkal foglalkozzon és természetesen a tárgyakkal kapcsolatos információkért felelős.
Hadd próbáljam tisztázni ! Pl. a papirgyárral kapcsolatban rengeteg információt kell összegyüjteni, szervezéséről, munkamódszereiről, technológiáiról, gyártmányairól és igy tovább. Tehát van ennek gazdasági szociológiai, kereskedelmi oldala is. A muzeum szempontjából figyelembe kell venni a ~~kereskedel~~ papirgyárban lezajló folyamatokat, vagy hogy pl. egy-egy gépet mikor állitottak üzembe.

- Tehát a végső céljuk az, hogy rekonstruálhatóvá tegyék az egész világot, vagy annak bizonyos tipikusnak vélt rész területeit a benne élő emberekkel együtt. De számomra éppen az ember, ami hiányzik ebből a gyüjtésből.
Az adott kor emberét a használati tárgyain keresztül azt hiszem csak közvetve tudjuk bemutatni. Hogyan akarják az emberek életét és gondolkodás módját, törekvéseit dokumentálni ?

- Ez nem lehet a muzeumok feladata. Vannak a társadalomtudományoknak egyéb területei, amelyek ezzel foglalkoznak. De ehhez mi is hozzájárulhatunk az ember tárgyi környezetének dokumentálásával.

- Beszélgetésünk elején emlitette, hogy tipikus svéd családokat választanak ki a vizsgálat céljára. Ugyanakkor egy ugynevezett tipikus svéd család élete, életformája nem nagyon hasonlitható össze egy ugynevezett tipikus magyar család életformájával, környezetével. Nyilván hosszu távon az a céljuk, hogy ezt a programot ne csak Svédországban végezzék el hanem máshol is. Hogyan lesz ez összehasonlitható nemzetközi szinten ?

Nekünk valóban az a hosszutávu tervünk, hogy nemzetközileg összehasonlithatóvá tegyük az adatokat. Nem is olyan nagyon régen a harmincas években a népraj kutatás területén már elkezdtek egy hasonló összehasonlitó kutatást. A mai napig is tart ez a munka.
Minden ország népi kulturáról térképet készitenek, amelyek aztán összevethetők. A a nemzetközi muzeumi életben egy olyan törekvés van kialakulóban, hogy az ilyen térképek helyett az összes adatt és információt számitógépekkel dolgozzák fel. Nagyon nagy sulyt fektetnek erre pl. Svédországban és tudom, hogy hasonló terveket dédelgetnek Magyarországon is, pl. Éri Istvánéknál a Muzeumi Módszertani Központban.
Tehát a jövőben amikor márindent gépesitettünk rendkivül egyszerüen össze lehetnajd hasonlitani a világ különböző országainak adatai. Ez persze csak nagyonnagy hosszutávu célkitüzés.

le.

mángorlófák, sodró-
csutorák tanuskod-
ókészségről, díszítő-
, de kiváló ízlésről.
hangsúlyozó formák,
jellemzői ennek a

iváló iparosok is vol-
ei egészen különös,
kevésszínű, gondos
mönöket készítettek,
an szép és ép példá-
emény. Kiváló taká-
vidéknek, valószínű-
rmánsági asszonyok
k kialakítása.
maradt hátra. Az Or-
, ártéri talaj, melyen
it keresnie. De még
z Ormánság északi,
zein valamikor mun-
k munkáiból egyes

darabok, melyek ugyancsak magukon viselik a vidék dekoráló jellegét.

Az ormánsági asszonyok régen is — ma is szorgalmasan szőttek és fontak, illetve szőnek és fonnak. Kevés színnel, de annál nagyobb tudással és ízléssel dolgoztak és dolgoznak ezek az asszonyok és lányok, akik nemcsak saját szükségleti tárgyaikat állítják elő, hanem messze piacok részére is dolgoznak. A gyűjtemény igen gazdag ezekben a régi szőttesekben, melyek sajátos mintáikkal, egyszerűségükkel és a szövőtechnika minden lehetőségének kihasználásával messze kimagaslanak a hasonló népi termékek fölött.

A gyűjtemény egy másik, elkülönített része a pécskörnyéki magyarság népi művészetét mutatja be. Valahogyan ez is rokona az ormánságinak, de itt már a színek dominálnak. Talán a város közelsége, a városi lakossággal vetekedni akarás teremtette meg azt a pompakedvelést, mely ezen a vidéken jobb időkben dívott. Pompás, nehéz és drága

Pécsi képek: Hoffmann László legújabb munkáiból

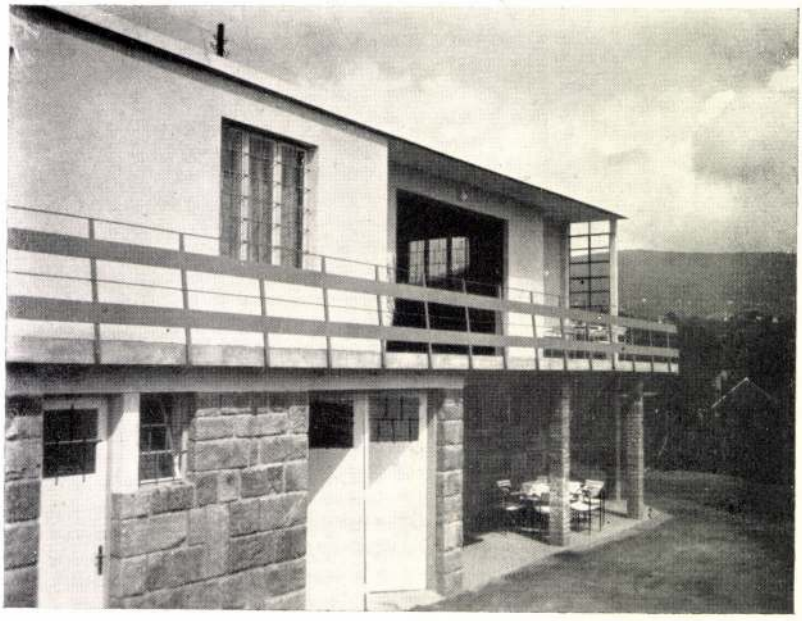

Ifj. Hamerli János lakóháza Pécsett.
Kivitelezte: Tepes Ferenc.

Tervezte: **Hoffmann László.**
Fotó: Éden.

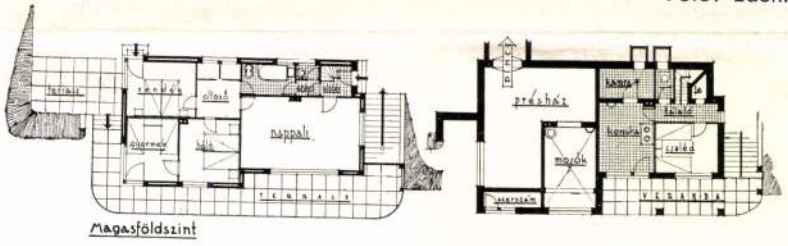

ték és ezzel a könyvet forgató számára nem egyszer egészen páratlan vizuális élményt nyújtanak. Felejthetetlen például, amikor az etruszk-oldalakon a kékes milliméter-papíroson keresztültündöklik egy etruszk kőbevésett felirat és afelett látunk egy egészen fantasztikus arányú etruszk szobrocskát. Pompásak a mai művészetnek, illetve a mai építészetnek szentelt oldalak, ahol fokozatosan jutunk Sabaudia madártávlati képétől a Como-i fascista házon keresztül egy modern tetőkerthez és egy csillogó csőszékhez — míg a milliméter-papíroson egy erdő, majd egy faág, egy gally és végül egy levél sorakozik.

A könyv a modern könyvművészetnek új utakat mutató példája. A kiadó vállalta a nagy anyagi áldozatokat és a szerkesztők elgondolásának tökéletes megvalósítását, de elismeréssel tartozunk a kiadóknak azért is, hogy alkalmat adtak az építészeknek e könyvnek ilyen pompás kivite-

Tér és Forma

1937. 99. l. 4. pz.

90-92

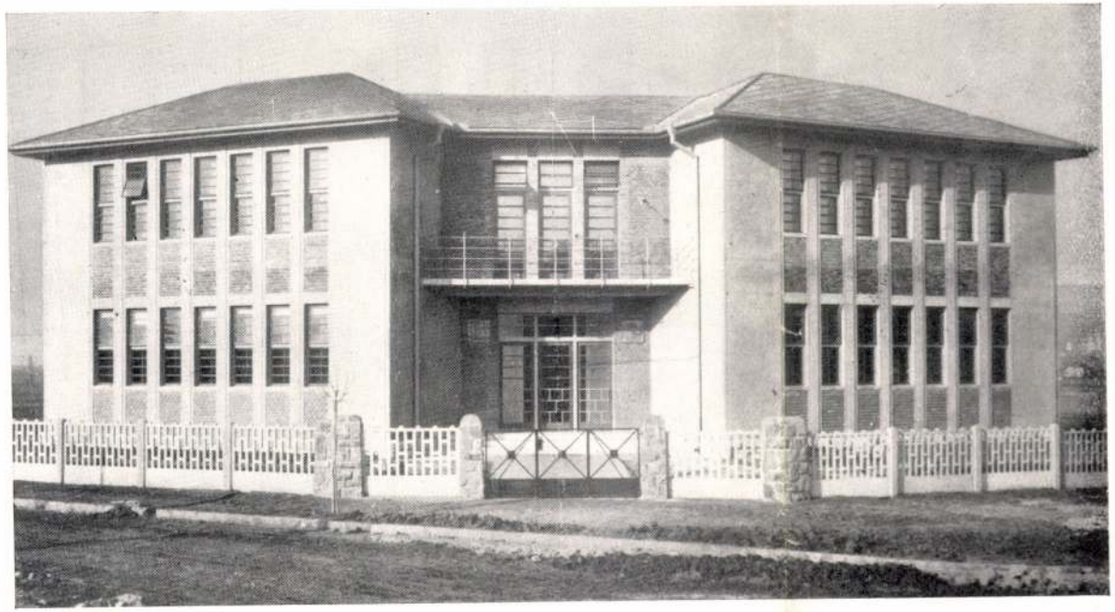

Tervezte: **Hoffmann László.**
Kivitel: Gadó és Kristóf (Pécs)

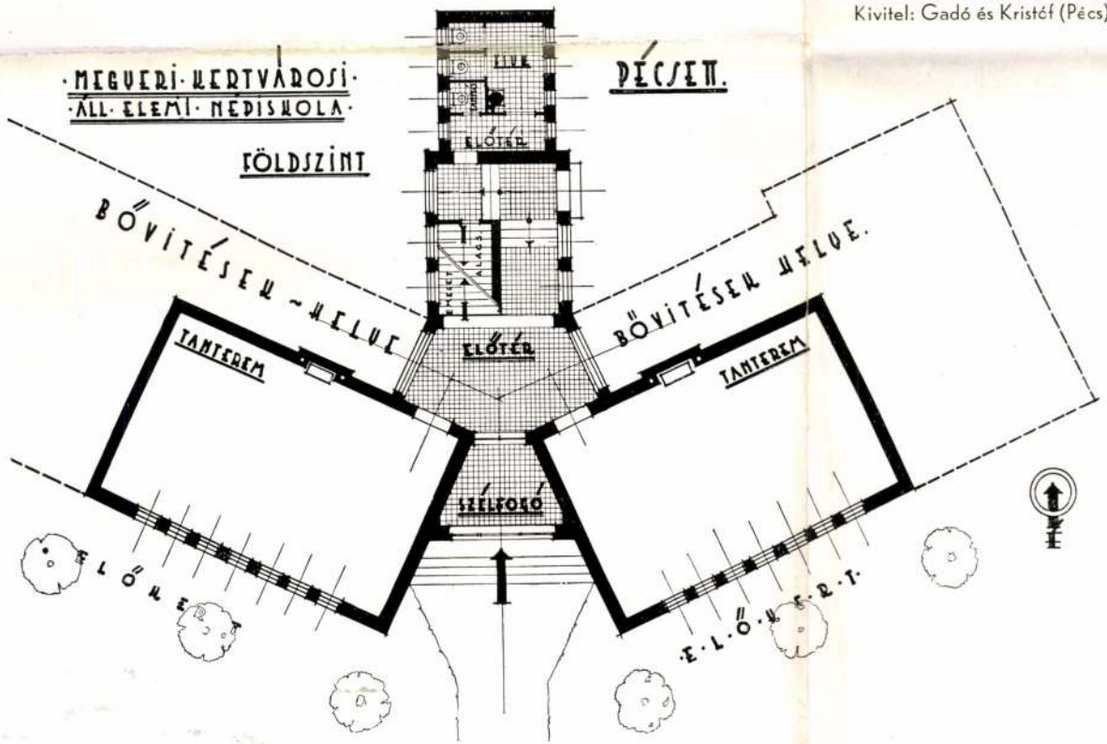

lességet érzik a magyar falusi lakósság életének nagy problémáit is. Kézenfekvő és nyilvánvaló az, hogy ezek a kérdések nem oldhatók meg azzal, amint azt egyesek képzelik, hogy műtermükben tetszetős parasztházak tervecskéit rajzolgatják, amely tervekről némi világos látással igen jól tudhatják, hogy megvalósításukhoz a legcsekélyebb reményt sem fűzhetik, egyszerűen azért nem, mert e terveknek semmi összefüggése nincs a való élettel és pedig nemcsak azért, mert nincs megbízójuk, hanem azért is, mert e terveket a falusi élet való szükségleteinek igaz és mélyebb ismerete nélkül készítették. Hogy a magyar nép nagyobb tömegei, a falusi tömegeknek lakásproblémájához mint építészek komolyan hozzászólhassunk, ahhoz szinte felmérhetetlen munkát kellene még elvégeznünk, nevezetesen fel kellene ismernünk azt, hogy melyek is a falusi élet funkciói, amelyekhez szabni kell a házat. S ezenkívül ismerni kellene a falusi telepedésnek formáit, amelyek az ország történelmi adottságai. E kérdésben alapvető fontosságú jelen kötet, mert feldolgozza a tanya-kérdés szempontjából szóbajövő vármegyéket, azoknak közigazgatási helyzetét és a mellékelt táblázatoknak, mint az azokhoz tartozó részletekbe menő térképeknek segítségével megmutatja, hogy melyik a helyes fejlődésnek az útja, javaslatszerűen bemutatja a jelenlegi község-rendszernek azt a tanyai környezetekre való feloldását, amelyet előbb, vagy utóbb végre kell hajtani. S amikor ez meg fog történni, akkorra az építész-társadalomnak fel kell készülve lennie arra, hogy e tanya-központok sajátos épület-szükségletét a lehető legcélszerűbben és a lehető leggazdaságosabban megoldja. Ez építészi feladat méreteiről némi képet ad a kötet és nem lehet elzárkózni attól a benyomástól, hogy amennyiben tényleg komolyan akarjuk majd

Tér és Forma
1937. 4. sz.

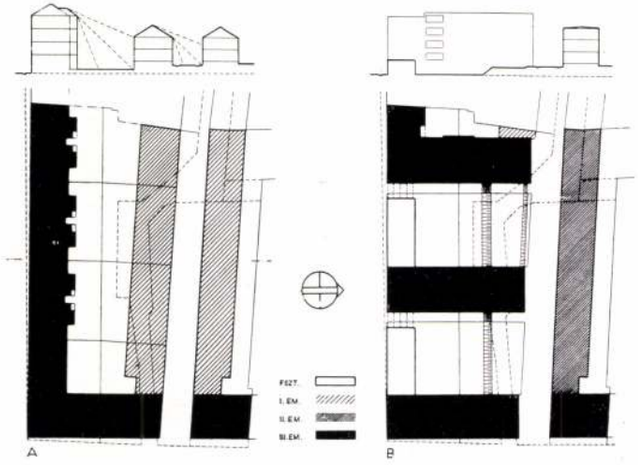

A napfény beesési viszonyok a hatóság által készíteti terv, illetve a Forbát Alfréd által javasolt megoldás esetében.

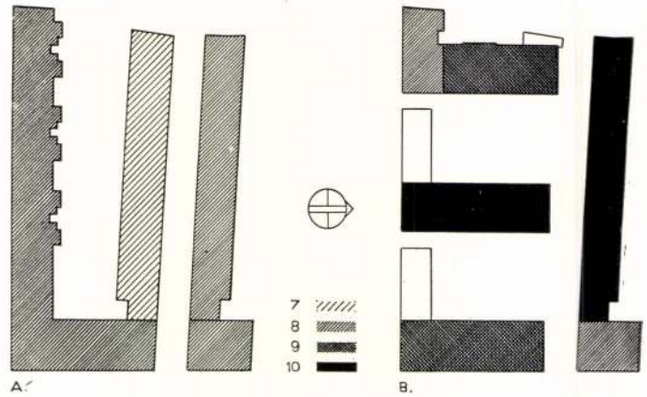

Alaprajzok.

3. déli oldalon lármás főforgalmi utca, északnak zárt belső udvar jobb benapolással 8
4. keleti oldalon lármás főforgalmi utca, nyugatnak zárt belső udvar, jobb benapolással 8
5. keleti oldalon lármás főforgalmi utca, nyugatnak csendes széles kertterület, jó benapolással 9
6. keleti oldalon csendes széles kertterület, nyugatnak zárt belső udvar . . . 9
7. keleti és nyugati oldalon csendes széles kertterület, jó benapozással . . . 10
8. déli oldalon csendes utca, csatlakozólag előtte nagy széles kertterület, északnak belső udvar 10

Egyszerűség kedvéért elhanyagoljuk a különböző emeleteken fekvő lakások értékkülönbségeit, bár az A-megoldás Citrom-utcai lakásainak földszintje télen csaknem 3 hónapon át nem kap napot. (Néhány földszinti, csak északnak a zárt belső udvarra nyíló lakást minden napsütés nélkül az 5-ös számmal pontozunk.)

A két beépítési mód összehasonlítására a következő adatok szolgálnak. A sávos beépítéssel a megvizsgált telkek átlagos beépítése 62.5%-ról 56.5%-ra süllyed, vagyis 10%-kal lazább. A nyert emeletfelület (bruttó lakófelület) 0.6%-kal nagyobb, 3%-kal kisebb beépített légköbméter mellett. Ha a fenti értékpontokkal beszorozzuk a megfelelő lakófelületeket, kitűnik, hogy a sávos beépítés lakóértéke 25%-kal nagyobb, mint a tömbkörülépítésé, 57.556:71.510.

Forbát Alfréd.

Rikító fényt vet vidéki nehézségeinkre, hogy a pécsi városi mérnöki hivatal megértő támogatása ellenére, s dacára a fenti beszélő számoknak, műszaki gondolkodás hiánya, tunya megszokás, felületesség s rossz helyen alkalmazott konzervativizmus Pécs egyik legjobb fekvésű beltelkét, melyet a véletlen mindeddig a tervtelen felaprózástól megóvott, végül éppolyan visszahozhatatlanul rontotta el, mint a városnak már néhány egyéb jobb sorsra érdemes, húsz esztendő előtt még beépítetlen részét.

Egy fontos könyvről

A tanyai közigazgatás rendezése. (A korszerű közigazgatás útja 3.)

Közzéteszi vitéz Kozma Miklós, szerkesztették: Alsó László, Benisch Artur, Mártonffy Károly. Budapest, 1937. 125 old. és 14 térkép.

A magyar közigazgatási reformot előkészítő munkája során a m. kir. belügyminisztérium adta ki ezt a kötetet, amely a magyar élet egyik legnagyobb problémájával, az 1.6 millió magyar állampolgárt érintő tanyakérdés megoldásával foglalkozik. A kötetben páratlan tömegű és páratlanul érdekes anyagot talál a figyelmes olvasó, olyan anyagot, amelyről fel kell tételeznünk, hogy az igen messzemenően érdekli azokat az építészeket, akik hivatásuk gyakorlásában nem állnak meg egyszerű napi feladataik helyes megoldásánál, akik számára a magyar építészet problémája nem zárul a városi építészet kérdéseivel, hanem mint megoldandó köte-

megoldani e feladatot, akkor ez csakis olymódon lesz lehetséges, hogy az egyes épületekre a tájak és azok építőanyaga, építőmódszerei figyelembevételével, typus-tervek készüljenek, olyan tervek, amelyek az illető táj építészeti jellegébe a legjobban illeszkednek bele. Tudatában vagyunk annak, hogy ezt a felfogásunkat sokan és a legkülönbözőbb okokból egyszerűen elfogadhatatlannak fogják minősíteni és úgy fognak vélekedni, hogy minden egyes szóbajövő esetben egyéni jellegű épület terveztessék és kiviteleztessék. Ezt a felfogást, őszintén szólva, egyrészt naivnak, másrészt romantikusnak kell minősítenünk és pedig azért, mert egy olyan tömegszükségletről van szó, amely — ezzel tisztában kell lennünk — aránylag igen nagy terheket fog a községekre hárítani, nemcsak állandóan visszatérő költségeket, hanem elsőberuházási költségeket is. Ha már most ennek dacára azt kívánjuk, hogy a feladat a lehető legjobban oldassék meg, akkor az csak úgy lehetséges, hogyha hosszú és alapos munkával kiérleljük az egyes szükségleti typusok terveit és amelyek a legmegfelelőbbek és egyúttal a leggazdaságosabbak is. A modern technika úgy hisszük a legmesszebbmenően bebizonyította azt, hogy olcsón, kifogástalan cikkeket csak a legtökéletesebb,

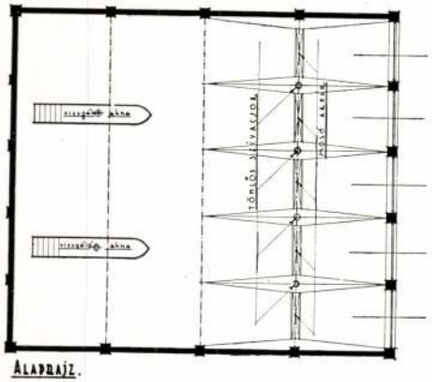

ALAPRAJZ.

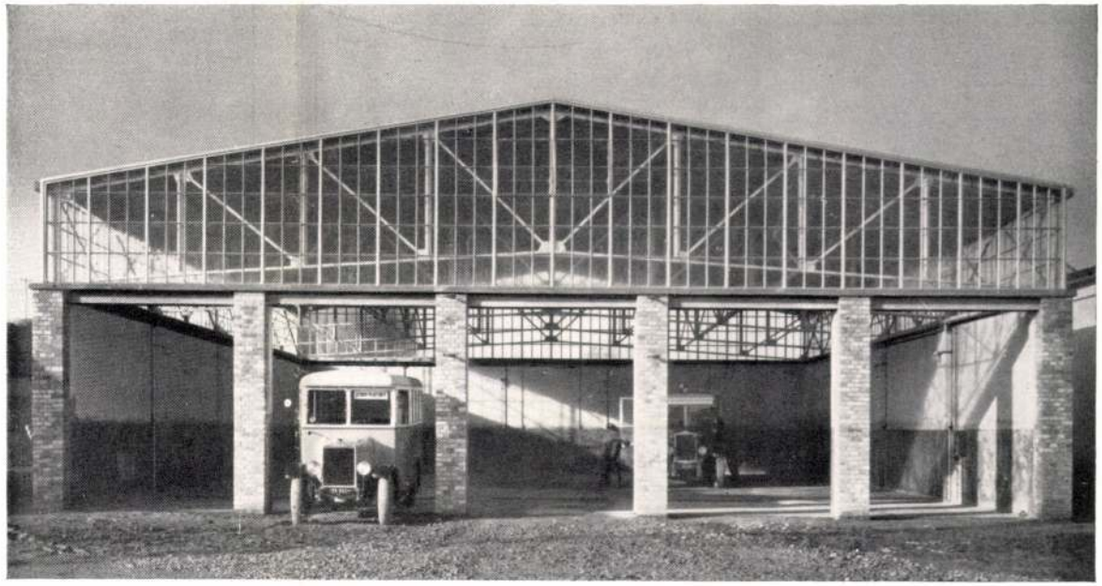

Városi Közlekedési Vállalat autóbuszgarázsa. Städtische Autobus-Garage in Pécs. Tervezte: **Hoffmann László.** Zsabokorszky felvétele.

átgondoltabb tervre felépített széria-gyártással lehet előállítani. A legklasszikusabb példája ennek a modern autó és azt hisszük, hogy még a legmesszebbmenő individualizmus hitvallója sem merné azt az állítást kockáztatni, hogy széria-gyártás nélkül azon az áron lehetne olyan tökéletességű kocsikat kapni, amilyenek ma úgyszólván mindenkinek rendelkezésére állnak. Teljesen indokolatlannak kell éreznünk a széria-gyártmányoktól való irtózatot. További magyarázatok helyett mindössze azt a kérdést vetjük fel, hogy vajjon a magyar paraszthaz nem jellegzetes typus-építmény-e? És ezért mégis át és át van itatva olyan szépségértékekkel, amelyeket ma kezdünk mindinkább felismerni és megbecsülni. E házak egyéni szépségértékeit, mint a typushoz fűződő többletértékeket, az élet termelte ki, az adta hozzá az egyszerű és puszta szükséglet kielégítésére épült házakhoz és hasonló fog történni akkor, hogyha a tanyai körzetek kialakításával kapcsolatos nagyszámú épületek bizonyos számú, tájanként különböző, typus-tervek szerint fognak felépülni.

Úgy érezzük, hogy a belügyminisztérium kiadványa e nagy munkának csak az első lépését jelenti. Legyen szabad emlékeztetni arra a mozgalomra, amely a magyar építészetnek egy lelkes csoportját foglalkoztatja, a falusi építészet kutatásának munkájára és úgy hisszük, hogy a belügyminisztérium e közérdekű és alapvető fontosságú tevékenységét célszerű volna ezzel a kutatómunkával már most, illetve minél előbb szerves kapcsolatba hozni.

Hoffmann László építész

Ernst Mittag: Családiház a Pacsirta-utcában. Ein Familienhaus in Pécs.

Kivitel: Tarján Benő.

Fotó: Etel Mittag.

Nyári ház régi kertben, öreg fák gondos figyelembevételével, kőtámfalak s sziklapince felhasználásával, két ember használatára, vendégek elhelyezésének lehetőségével, a jövőben esetleg állandó lakóházul. — Déli lakótraktus, keleti fekvésű hálószobák. Támfalak és alagsor szürke mecseki mészkő. Fagerendás tető. Síma lemezelt ajtók, nikkelbronzveretek. Központi melegvíztűtés. — Építési költség 10.000 P.

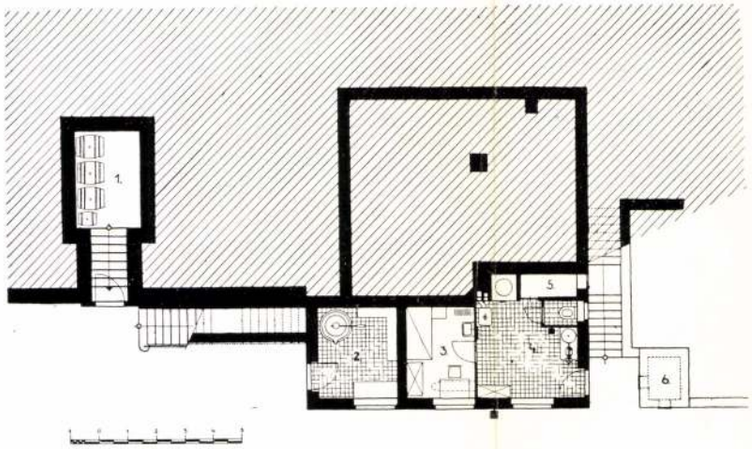

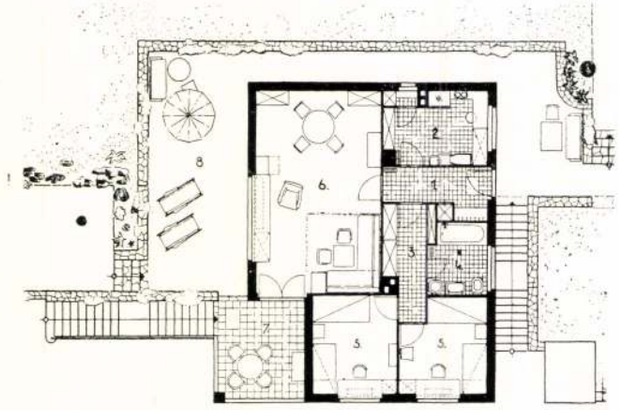

HIREK

— **A pécsi munkásbiztosító pénztár uj miniszteri biztosa.** A pécsi munkásbiztositó pénztár miniszteri biztosi tisztét viselő Tróber Aladár dr. ny. polgármesterhelyettes és volt városi főjegyző ezen megbizatásáról lemondott. Helyébe a népjóléti és munkaügyi miniszter Blaskovich Iván dr. vármegyei másodfőjegyzőt nevezte ki, aki a tisztséget elfogadta.

— **Változások a vármegye jegyzői karában.** Baranyavármegye jegyzőségeinek szervezetében lényeges változás az elmult évnegyedben nem történt. Megválasztották Baumgartner András okl. jegyzőt mánfai adóügyi jegyzővé, Konthrohr Sándor szentdienesi segédjegyzőt magyarmecskei, Nagy Ferenc okl. jegyzőt vajszlói, Vildanger Adám okl. jegyzőt rácmecskei, Narancsik Imre okl. jegyzőt pedig egerági rendszeresitett segédjegyzőkké. Nyugdijba ment Kisfaludy Vidor dunaszekcsői községi jegyző.

— **Nyugalomba vonuló főerdőtanácsos.** Kodolányi Gyula, a vajszlói közalapitványi erdőgondnokságok vezetőtisztje, erdőfőtanácsos 40 évi szolgálat után nyugalomba vonult. Ez alkalomból tisztelői és barátai Novák István vendéglőjében szombaton este, tiszteletére bankettet rendeztek. A banketten Fetter Gyula vajszlói plébános köszöntötte fel az uradalom hüséges, tetőtől talpig becsületes érzésü és uri finom gondolkodásu tisztviselőjét. Morvay Ferenc községi jegyző pedig a község nevében méltatta a távozó főtanácsos érdemeit, neki és családjának a jól megérdemelt nyugalom boldogitó napjait kivánva.

— **Ünnepély a zárdában.** A pécsi rk. Szent Erzsébet leánygimnázium Vörös M. Emerika rendi főnöknő tiszteletére 5 és 7-én, délután fél 5 órakor szinielőadást rendez. Szinre kerül: Meseország. Tündérjáték 3 felvonásban. Szereplők: Rébay Mária, Pap Ilona, Ulrik Sarolta, Blaskovich Mária, Ratkovics Mária, Papp Teréz, Mérey Éva, Balogh Magdolna, Balogh Margit, Glatt Mária, Barlay Edit, Rákosy Eugénia, Fenyvessy Klára, Sutovszky Mária, Csizek Klára, Barankay Atala, Rosos Ida, Udvary, Margit, Osztertág Irén, Lang Margit, Prinz Katalin, Stayer Erzsébet, Varga Mária, Tengler Ilona. Tündérek: Kertész Zsuzsanna, Burkovits Mária, Stayer Margit, Szalay Gizella, Bors Gizella, Benkő Eleonóra, Scipiades Katinka, Sáfáry Ilona, Varga Sára, Blaskovich Johanna, Dévay Stefánia, Denkinger Ilona, Nádor Mária, Bayer Ilona, Simon Atala, Radics Ilona, Radics Magdolna, Schur Anna, Denkinger Irma, Neumann Valéria, Kubicza Etelka, Nékám Paula, Schnitzer Irén, Vass Magdolna.

— **Pécsi épitész sikere Budapesten.** A Magyar Mérnök- és Épitész Egyesület 1925—1926. évi pályázatán, melynek tárgya egy országos kiállitás területén emelendő borászati pavillon és borkóstoló volt, az első dijat egyleti ezüstérmet és oklevelet Hoffmann László pécsi épitész nyerte el, aki már több izben feltünt nagyszerü tervezéseivel.

— **Joggyakornoki kinevezés.** A pécsi kir. itélőtábla elnöke Driesz Frigyes dr. pécsváradi ügyvédjelöltet a pécsi kir. itélőtábla kerületébe joggyakornokká nevezte ki.

— **Vasárnap mesedélután lesz a Dunántúl gyermekgárdája részére.** Vasárnap délután 3 órai kezdettel mesedélután lesz a Dunántúl gyermekgárdája részére a nőegylet disztermében. A mesedélután műsorának egyik igen érdekes száma lesz, hogy egy gyorsrajzoló pécsi cégek reklámfejtőrőit fogja egy táblára rajzolni és a megfejtők ott a helyszinen átvehetik a dijakat. Szerepelni fog a mesedélutánon a pécsi szinház kiváló táncoskomikusa Pattantyus Mihály is, aki két számban fogja állandó derültségben tartani a hallgatóságot. Lesz több szavalat, komoly és tréfás mese, tréfák-mókák és az elmaradhatatlan cukorkiosztás. A mesedélután pontosan 3 órakor kezdődik és 5 órakor ér véget. A belépődij gyermekeknek 3, felnőtteknek 5000 korona.

— **Baranya utlevélforgalma az elmult évnegyedben.** A vármegye utlevélosztályától az elmult évnegyedben 272 esetben kértek utlevelet és pedig kivándorlás céljából 20, munkakeresés céljából 12, egyéb célból 240 egyén. Amerikába 2, Németországba 6, Ausztriába 24, Romániába 24, Jugoszláviába 104, Olaszországba 4, Csehszlovákiába 14, Franciaországba 4, Kanadába 13, Belgiumba 6, Törökországba 5, Hollandiába 2, Oroszországba 3, Svájcba 4, több országba egyszerre 60 kérelmező kért utlevelet. Az utlevélosztály kiadott 250 darab utlevelet, elutasitott 6 kérelmet, tárgyalás alatt pedig jelenleg 15 kérelem áll.

— **A téli hideg ellen legolcsóbban védekezhetünk,** ha lakásunkat az Első Dunagőzhajózási Társaság által termelt 6400 kaloriás mosott kocka-diószénnel fütjük, mert ez nem kormoz, szagtalanul ég és egyenletes, tartós meleget áraszt. Házhoz szállitva (megrendelhető Mária-utca 7. szám alatt) métermázsánként forgalmiadóval együtt 55.000 korona, ab pécsi raktár (Siklósi-utca 46. sz) 51.000 és ab Ujhegy 48.000 korona.

— **Betöréses lopás Bogdásán.** Veszedelmes betörőt értek tetten és fogtak el Bogdásán Tatai Németh József 19 éves foglalkozásnélküli suhanc személyében. Tatai Németh József, aki már mint fiatalkoru is több izben volt büntetve, a napokban Bogdására vetődött. Az esti órákban bekopogtatott Szajkó József kisgazda házába és éjjeli szállást kért. Szajkó József azonban elutasitotta a gyanus külsejü fiatal legényt. Később az egész Szajkó család elment a szomszédba kukoricát fosztani. Ezt az alkalmat felhasználta Tatai Németh József. Betörte a lakás ajtaját és igy behatolt Szajkó József szobájába. A szobában összekutatott mindent és másfél millió koronát akart elvinni. Munkája közben azonban tettenérte Szajkó József és a fiatal betörőt, aki védelmére kést rántott elő, ártalmatlanná tette.

— **Kitelepitik az Irányi Dániel-téri gyorsfényképészeket.** Az Irányi Dániel-tér alsó részén két fabódé áll már régebb idő óta. A két bódéban gyorsfényképészek vannak. A város hatóságának most végre szemet szurt a térre éppen nem illő két faalkotmány és intézkedés történt azok eltávolitása iránt. A gyorsfényképészek e szerint október 10-én a Balokányi ligetbe költöznek.

— **A pécsi hősök kőkeresztjére** mai számunkban nyugtázott 120.000 koronás adomány nem Sziebert, hanem Szeibert Ferencnétől származik.

— **Budára hivják a pálosokat.** A Virányos-Kutvölgyi Gazdasági és Kulturális Egyesület beadványt intézett a főváros tanácsához, az egyetlen magyar alapitásu szerzetesrendnek, a pálosrendnek a budai hegyekbe való visszahelyezése érdekében. A kérvényben leirják a rend alakulásának, működésének, a törökök által való elpusztitásának, valamint József császár általi eltörlésének történetét. A beadvány rámutat arra, hogy a rend tagja volt Báthory László is, a biblia első magyar fordítója és a szentek életének megirója. Azt kéri az egyesület a tanácstól, hogy a Hárshegyen levő Báthory-barlang elé egy kápolnát épittessen, vagy a barlang bejárása elé oltárt állittasson, továbbá hasson oda, hogy a budai páloskolostor régi helyén a Szépjuhásznénál ujból felépüljön, a pálosrendi kolostorok az ország területén elterjedjenek és az összes pálosrendiek feje, a rend generálisa a jövőben is csak magyar lehessen és a régi helyén, a budai kolostorban legyen a székhelye.

— **A szigetvári cserkészek zászlószentelése.** Fényes ünnepségek keretében szentelték fel vasárnap a szigetvári polgári fiuiskola cserkészcsapatának zászlaját. Az ünnepségeken a pécsi cserkészcsapatok is részt vettek. A felszentelést Igaz Béla dr. prelátus kanonok végezte, fényes segédlettel. A szentmise alatt a pécsi keresztény munkásifjak cserkészzenekara játszott. A zászló megáldása után Igaz Béla dr. praelátus nagyszabásu beszédet intézett a cserkészekhez. Ezután a zászlószegek beverése következett. Ennek során a Dunántúl zászlószegét felkérésre Sauerwein Béla a pécsi polgári fiuiskola cserkészcsapatának parancsnoka verte be a zászló nyelébe, azzal a kijelentéssel, hogy a Dunántúl, ha bármikor a cserkészetről lesz szó, mindig résen fog állni. Délben 150 teritékü bankett volt, amelyen az első felköszöntőt Rusa Ernő dr. mondotta a kormányzóra. Herger József dr. apátplébános Virág Ferenc megyéspüspökre mondott felköszöntőt. Felköszöntőt mondott még Igaz Béla dr. prelátus Szigetvár vezetőségére, Hauptmann Pál polg. isk. tanár a zászlóanyára Dr. Rusa Ernőnére, Szentgyörgyi Béla dr. polgári isk. igazgató a kultuszminiszterre, Bárwáth Gyula lapszerkesztő Somogymegye alispánjára, Talián Andor alispán a szebb jövőre, Hal Pál hittanár Igaz Béla dr. praelátusra, Écsy Ödön csurgói cserkészparancsnok Zsembery Gyula dr.-ra. A pécsi cserkészek aznap este értek vissza Pécsre.

— **Ellopott cseresznye csemetefák.** Buchermann József, akinek a Basamalomi uton kertésztelepe van, feljelentést tett az államrendőrségen, hogy tegnap délután 6 órakor 50—60 darab cseresznye csemete fáját kocsinvaló szállitás közben ellopták. A kára egy millió 200.000 korona. Az ügyben megindult az eljárás.

— **Csehszlovákiai friss liptói turó** (nem erős) és teljes zsiros óvári sajt érkezett Fuhrmann, Deák-utca.

— **Az ébredő magyarok egyesületének pécsi csoportja** nov. 4-ére tervezett összejövetelét nem tartja meg, hanem nov. 18-án tart összejövetelt, amelyen minden ébredő jelenien meg.

Gyomor-, bél- és anyagcserebetegeknél a természetes Ferenc József keserüviz az emésztőszervek működését hathatósan előmozditja s igy lehetővé teszi, hogy az egészséges tápláló anyagok a vérbe kerüljenek. Orvosi szakvélemények hangsulyozzák, hogy a **Ferenc József** viz különösen érelmeszesedésnél igen hasznos bélszabályozó szer. Kapható gyógyszertárakban, drogériákban és füszerüzletekben.

— **A Baja—bátaszéki müut megépitése.** A kereskedelmi miniszterium tervbe vette a baja—bátaszéki müut megépitését, amelynek költségvetési összege 18 és fél milliárd korona. A tervek és a költségvetés elkészült a kereskedelmi minisztériumban s azokat néhány nap mulva megküldik a bajai államépitészeti hivatalnak.

— **Marmorin** hamutartók. 10 és 12 ezer **Alt és Bőhm.** Pécs.

— **A Jugoszláviával való határszéli forgalom.** Az alispán évnegyedes jelentése szerint Baranyában zavartalan volt a határszéli forgalom Jugoszláviával, bár a szerb határőrök több alkalommal megakadályozták, hogy az udvariak a feles földjeiken lévő termést hazaszállithassák. A lótolvajlások azonban szünetelnek az elmult évnegyedben. A magyar és jugoszláv királyságok között a hivatalos iratok kicserélése iránt folyamatba tett eljárás szünetel. Baranyavármegye még junius végén kiadta az SHS államnak szükséges iratanyagot, de ennek ellenében a jugoszláv hatóságok még a mai napig sem szállitották vissza a vármegyének kiadandó iratokat.

— **Véres verekedés a hulladék szénért Pécsbányatelepen.** Pécsbányatelepen az ugynevezett siffer-dombok körül a hulladék szén összegyüjtését Zsák Antal ny. bányaaltiszt bérelte a DGHT.-tól. Ennek ellenére a hulladék szenet azok is gyüjtötték, akiknek erre a bérlő engedélyt nem adott. Dénes Antal pécsbányatelepi lakóst ezért egy alkalommal felelősségre vonta Zsák Antal, hogy milyen jogon mer szenet gyüjteni. Szó szót követett és Dénes Antal véresre verte az őt felelősségre vonó bérlőt. Az ügy a járásbiróság elé került, de mivel a biróság rablótámadás tényét látja fennforogni, az ügyet átette az ügyészséghez. Ezzel kapcsolatban a közönség figyelmét felhivjuk arra, hogy a várossal szomszédos bányatelepek üzemei körül a hulladék szén és fa nem szabad zsákmány és összegyüjtésére csak a bérlő adhat engedélyt.

— **A hadikölcsön tulajdonosok** nagybizottsága tegnap elhatározta, hogy a nov. 5-i budapesti nagygyülésen egy kiküldöttel képviselteti magát. A nagygyülés lefolyását a Dunántúl közölni fogja.

— **A Credo taggyülését** nov. 7-én, vasárnap délelőtt 11 órakor tartja a belv. kat. kör disztermében. Előadást tart Boér Pál dr. főszolgabiró az aktuális katolikus kérdésekről. Az ülésen beszámolnak a budapesti központi Credo gyüléséről is. A tagokat ezuton is meghivják az ülésre.

— **Meglopta a gazdáját.** Boldizsár Béni siklósi szabómester feljelentést tett a csendőrségen tolvaj segédje, Balatinácz György ellen, aki üzletéből két és fél millió értékü szövetet lopott el. A tolvaj szabósegéd ellen megindult az eljárás.

— **Az Irányi Dániel-téri városi bérház átvétele.** Az Irányi Dániel-téren épült háromemeletes városi bérház már teljesen elkészült, lakói is beköltöztek. A város mérnöki hivatala az épitési szakbizottság tagjaival az uj épületet november 4-én, csütörtökön délelőtt 10 órakor fogja felülvizsgálni és hivatalosan átvenni.

— **Két pécsi atyafi kalandja.** Tegnapelőtt éjjel 11 óra tájban egy magával teheteflen ittas atyafit állitottak elő a kapitányságra. Kihallgatni nem lehetett, azért az ügyeletes Zsögön Géza dr. rendőrtanácsos bevitette a félemeleten levő helyiségbe, hogy ott kialudhassa mámorát. Pár perc mulva bekopogott valaki Zsögön Géza rendőrtanácsoshoz és arra kérte, engedje haza jó barátját, akit az előbb állitottak elő.

— Becsületes adófizető polgár az én barátom, — mondotta — csak hát egy kicsit becsipett. Engedje el tanácsos ur, majd én hazakisérem.

A rendőrtanácsos mosolyogva válaszolt:

— De hisz maga is többet ivott a kelleténél. Hogy tudja akkor hazavezetni a barátját?

A közbenjáró atyafi önérzetesen felelt:

— Igaz, hogy ittam, de azért nem vagyok tökrészeg.

A rendőrtanácsos csak ugy egyezett bele a kérésbe, ha az illető autót bérel és azon viszi haza elázott cimboráját. Az autó hamarosan elő is állott és az atyafit nagynehezen beleemelték. Közbenjáró jó barátja nem ült mindjárt melléje, hanem átszaladt előbb a belvárosi vendéglőbe egy pohár sziverősitőre. Mig ez odajárt, azalatt a jó barát szép lassan kifordult az autóból és hanyatt esett a gyalogjárón. Az őrszemes rendőr erre a soffőr segitségével visszavitte az atyafit a kapitányságra, ahol azután saját érdekében lefektették. Csak reggel engedték haza, amikor már teljesen kijózanodott. Közbenjáró jó barátja pedig — beszedvén a sziverősitőt, hiába kereste az autót s benne a jó barátját. Talán meg is haragudott abban a hiszemben, hogy az igy faképnél hagyta.

— **Nemzetközi baromfikiállitás Budapesten.** A baromfitenyésztők országos egyesülete november 19—22-én, Budapesten, az országos tenyészállatvásártelepen nemzetközi baromfikiállitást rendez. A magyar baromfikivitel az elmult évben 60 millió aranykoronára emelkedett, ami világos bizonyitéka annak, hogy a baromfitenyésztéssel igenis érdemes foglalkozni, hogy minő nagyszerű haladást tett ez a termelési ág, azt a kiállitás meg fogja mutatni. Sok igen szép dij áll rendelkezésre. A kiállitás megtekintésére féláru menetdij-kedvezmény áll rendelkezésre. Igazolványok kaphatók a rendezőségnél: Budapest, IX., Üllői-ut 25., I. 10. Egy Máv.-igazolvány ára 15.000 K. Déivasutra 25.000 kor. A rendezőség élén gróf Teleki Józsefné, a biráló-bizottság élén Békéssy Jenő gazdasági főtanácsos áll.

— **Megszökött pécsi fegyenc.** Ma délelőtt jelentés érkezett az államrendőrség pécsi kapitányságához, hogy Horváth József 23 éves pécsi születésü és illetőségü lakatossegéd megszökött az állampusztai kir. országos büntető területből. Horváth József lopásért két évre volt elitélve és október 31-én szökött meg. Az államrendőrség pécsi kapitánysága megtette a szükséges intézkedéseket az ügyben.

— **Felhivás a Pécsett és környékén működő zeneoktatókhoz.** A városi zeneiskola igazgatósága az Országos Zeneszövetségtől nyert kizárólagos megbizatás alapján felhivja a Pécsett és környékén (Mohácson, Siklóson, Szigetváron és Barcson) működő mindazon zeneoktatókat, kik a legutóbb publikált belügyminiszteri rendelet alapján működési engedélyt akarnak szerezni, sziveskedjenek nov. 7-én, vasárnap délelőtt 11 órakor a városi zeneiskolában összejönni. Az összejövetel célja a zeneoktatók pécsi csoportjának megalakitása és a felveendő tagoknak a feltételhez kivánt különböző személyi adatainak összegyüjtése. Ugyanakkor felvilágositást nyernek a felvételre jelentkező tagok a felvételre képesitő vizsgálat tárgyairól is. Mivel 1927. január 1-től fogva csakis engedéllyel lehet zenét oktatni, igy tehát a Pécsett és környékén működő zeneoktatók saját jól felfogott érdeke, hogy e felhivásnak pontosan eleget tegyenek.

— **Sikkasztó boltkezelő.** A hegyszentmártoni Hangya szövetkezet vezetősége feljelentést tett Rohács János boltkezelő ellen, hütlen kezelés miatt. A szövetkezetben a mult héten pénztár vizsgálatot tartottak és ekkor 7 millió 260 ezer korona hiányt fedeztek fel. A vezetőség felelősségre vonta Rohács Jánost, aki beismerte, hogy a pénzt feleségével együtt költötte el. Az eljárás megindult a sikkasztó boltkezelő ellen.

— **Tolvaj pécsi gyepmestersegéd.** Marksz Lajos a DGHT. szolgálatában álló szabolcsbányatelepi főkocsimester a napokban észrevette, hogy a Ferenc József akna szertárából egy 17 méter hosszu viztömlő hiányzik. Az ügyről jelentést tett a csendőrségnek, amely azonnal meginditotta a nyomozást. A nyomozás során megállapitást nyert, hogy a tömlőt Gáspár Imre pécsi gyepmestersegéd lopta el. A tolvaj segéd ellen megindult az eljárás.

— **Két sulyos baleset.** Lukács György pécsi postáskocsisnak lovai ma este megbokrosodtak a Makárutcában. A kocsis a magas bakról a lovak közé esett, fején több sulyos sérülést szenvedett, balkezét pedig eltörte. A mentők beszállitották a sebészeti klinikára. Lukács József pécsi vasuti váltókezelőt ma este a Mayláth-utca sarkán szélütés érte, a mentők beszállitották a belgyógyászati klinikára.

— **Leakarta szurni a községi birót, mert nem játszott huszonegyest.** Szombaton este a versendi kocsmában nagyobb társasággal borozgatott Kovács Menyhért községi biró. Később az asztalhoz telepedett Kovácsevics János versendi kisgazda, aki mindenáron huszonegyeset akart játszai a bíróval. Kovács Menyhért szép szóval figyelmeztette Kovacsevics Jánost, hogy nem kártyázik, huszonegyest pedig nem játszik, mert az hazárd játék. Erre a kisgazda szóváltásba keveredett a bíróval, aki azal vette elejét az összekapásnak, hogy Kovácsevics Jánost kiutasitotta a kocsmából. Ezt követőleg pár pillanatra az ivóban maradt társaság kiabálást hallott az udvarból. A biró kiszaladt a kocsmaudvarra, ahol Kovácsevics Jánost két legény fogta le. Kiderült, hogy a kisgazda bosszuból, mert a biró nem akart vele huszonegyest játszani, le akarta szurni Kovács Menyhértet. Kovácsevics János ellen megindult az eljárás.

SZINHÁZ

— **A szinügyi bizottság ülése.** A város szinügyi bizottsága november 4-én, csütörtökön délután 4 órakor a városi székház I. emeleti tanácstermében Nendtvich Andor polgármester elnöklete alatt ülést tart, amelyen az 1926—27. szini évad megnyitásáról és az ezzel kapcsolatban szükséges intézkedésekről tárgyalnak.

— **Marmorin** hamutartók. 10 és 12 ezer **Alt és Bőhm.** Pécs.

— **Két verekedő közül a segitőnek verték be a fejét.** Az alábbi tragikus eset ugy kezdődött, hogy Heinmüller István villányi borbélymestert egy éjszaka segélykiálltás verte fel éjjeli nyugalmából. A fölriadt bormélymester lenge éjjeli öltözetben kiszaladt az udvarra, de ott a saját árnyékán kivül senkit sem talált. Bosszankodva visszament lakásába, de alig hunyta le szemét, ujból segélykiáltás riasztotta fel. Most már dühösen rohant ki az udvarra, majd az eredménytelen keresés után az utcára ment ki. Alig lépett ki a kapun valaki egy husánggal ugy fejbevágta, hogy hangos jajkiálltással összerogyott. A borbélymester jajkiáltására kiszaladt az utcára lakótársa Böhm György, aki elől azonban az ismeretlen támadó elmenekült. A rejtélyes ügyben a csendőrség a nyomozás során megállapitotta, hogy Schmidt József villányi kőművesmester és Link Ádám bognármester együtt borozgattak a kocsmában. Hazamenet azonban valamin összevesztek. Link Ádám meg akarta verni Schmidt Józsefet, de a kőművesmester elszaladt és Heimüller háza előtt bujt meg. Félelmében segélyért kiálltozott. Amikor a borbélymester segitségére akart sietni Schmidt József azt hitte, hogy Link Ádám akarja megtámadni és Heimüller Istvánt ütötte fejbe. Az ügyben megindult az eljárás.

— **Tömeges angyalcsinálások Mecsekszabolcson.** A pécsi kir. ügyészség a pécsi mecsekszabolcsi csendőrség jelentésére tömeges magzatelhajtási bünügyben folytat nyomozást. Ezideig öt esetet sikerült megállapitani az ügyészségnek. Három magáról megfeledkezett anya ellen megindult az eljárás, kettő azonban a bünös mütét következtében meghalt. Ugyancsak angyalcsinálás miatt indult eljárás Csertán Mária 19 éves hegyszentmártoni hajadon leány ellen, aki 5—6 hónapos csecsemőjét anyja segitségével elvetélte. Az anya és leánya ellen az eljárás megindult.

— **Megjelent a Rádió Amatőr** legujabb novemberi száma, kapcsolási ivvel együtt. Ára 18.000 korona. Kapható a **Dunántúl Egyetemi könyvkereskedésében, Széchenyi-tér 9. Royal-kávéház mellett.**

— **Cipők legolcsóbban** kaphatók **Pollák** cipőáruházban. Irgalmasok-u

— **Védjegyzett Hyperdent mindenütt kapható.**

— **Turul keztyügyár Pécs.** Lerakat: Szinház mellett, városi bérház. Ajánlja: elsőrendü börkeztyüit, u. m. glacé, nappa, mosóbőr s ugyanezek kötött és szövött béléssel, igen olcsón. Soffőr keztyük nagy választékban. Szolid árak, figyelmes kiszolgálás.

— **Gazdák!** Tőzeg fekáltrágyával termésüket háromszorosra fokozhatják. Trágyagyár, Pécs, telefon 403.

MŰVÉSZET-ZENE

)-(**Szterényi-Stern Józsei és Astri Kalseth** együttes hangversenye elé máris nagy érdeklődéssel tekint Pécs város zeneértő közönsége. A szezon egyik legsikeresebb estjének igérkező hangverseny november 6-án, este lesz a Pannóniában gazdag müsorral. Jegyek a Vámos drogériában kaphatók.

)-(**Koncz János** kétéves világkörutja előt Pécsett adja utolsó magyarországi koncertjét. A november 7-iki szenzációsnak igérkező estélyre már csak néhány jegy kapható Blancz könyvkereskedésében.

)-(**A pécsi polgári daloskör** csütörtökön este pont 8 órai kezdettel fontos tagértekezletet és összpróbát tart. Az összes tagoknak pontos és teljes számban való megjelenését kéri az ügyvezető.

SPORT

(:) **A természetes életmód korszakalkotó szakkönyvét** irta meg Vadas Iván, a híres MAC atlétagárda kitünő trénere, aki a pécsi egyetemhez jön testnevelési előadóként. Vadas a Bicsérdyzmus tévtanaival szemben egy uj útra vezeti az egészség és testszépség után vágyakozókat s ez az egyedül üdvözitő út: a sportok országútja. Vadas több mint két évtizedes tapasztalatait foglalta össze „Sportolás, szépség, egészség" cimü müvében és uj életrendszere hamarosan az egész országban népszerü lesz és sok elkorcsosult testalkatú — elhizott, vagy lesoványodott — férfi és nő fogja megtalálni egészségének és testszépségének helyreállitását Vadas rendszere által. Az észszerü és egészséges, sportszerü életmódot, racionális táplálkozást, az okos fogyasztó és hizlalókúrát, a minden emberre nélkülözhetetlen mindennapi 10—15 perces testedzést ismerteti s tájékoztat a különböző sportok előnyeiről és hátrányairól is. A pompásan kiállitott, ábrákkal és több statisztikai és élettani táblázattal felszerelt kötet a Földessy János dr. által szerkesztett „Atheneum Sportkönyvtárá"-ban mint annak 5. kötete jelent meg és 22.500 koronáért az összes könyvesboltokban kapható.

(:) **A PAC vivóóráit** a következő napokon tartja: Kezdők kedden és csütörtökön 6—7-ig, haladók hétfőn fél 6-tól fél 7-ig, versenyvivók hétfőn 7—9-ig, szerdán fél 7-től fél 9-ig és szombaton 6—8-ig. A vivószakosztály tagsági dija 30.000 K. Jelentkezni a Nemzeti Kaszinó nyári helyiségében tartott vivóórákon lehet Vadon Pál szakosztályi titkárnál.

(:) **A PSC ping-pong szakosztálya** újra megkezdi működését. Fölkéretnek mindazok, akik a szakosztály tréningjein részt kivánnak venni, jelentkezzenek *Diamant* Gyula szakosztályvezetőnél (Siklósi-utca 23., telefon 3-18.).

A bajnokság állása november 2-án:

Pécsi alosztály:

1. PVSK.	9	8	1	—	36— 4	17
2. KAC	10	7	1	2	24—15	15
3. PSC.	10	5	2	3	22—12	12
4. SzAK	10	5	—	5	21—21	10
5 DVAC.	10	4	2	4	15—19	10
6. KRSC.	9	3	3	3	16—18	9
7. KTSE.	9	4	1	4	16—20	9
8. MBTSE	10	3	3	4	14—22	9
9. NTE.	8	3	1	4	14—10	7
10. NTSE	10	2	2	6	19—24	6
11. PAC.	10	2	1	7	10—26	5
12. PTE.	7	1	1	5	8—25	3

APOLLO

Vasárnap, május 8. Utoljára!

Ufa világattrakció! Budapestet megelőzve

EGY CSÓK NEM A VILÁG

FILMREGÉNY BÉCS ARANYKORÁBÓL.

Főszerepben: **Xenia Desny és Livio Pavanelli**

UFA HIRADÓ. Aktualitások.

Hétfő-kedd, május hó 9-10.

UFA világattrakció! Óriási siker!

FALL LEÓ világhirü operettje filmen:

AZ ELVÁLT ASSZONY

Főszerepben: **Marcella Albani és Mädy Christians**

Előadások: vasárnap: **3**, fél **5**, **6**, fél **8** és **9** órakor.
hétfőn-kedden: fél **5** **6** fél **8** és negyed **10** órakor.

Vasárnap a két utolsó, hétfőn és kedden valamennyi előadás teljes zenekarkisérettel

Kedvező időben az esti előadások a kertben!

PARKMOZI

Vasárnap, május hó 8.

Csak egy napig!

A Radius filmszínház multheti nagysikerü ujdonsága!

Livio Pavanelli, Elga Brinck, Georg Alexander, Mary Kid, e kitünő együttes legpompásabb és mindvégig lebilincselő produkciója:

?NEM AKAR? NŐSÜLNI!

(Gasthaus zur Ehe)

A berlini és wieni szinházakban 200 előadásban világsikert aratott bohózat filmen.

Előadások:

3, ½5, 6, ½8 és 9 órakor.

A két utolsó előadás teljes zenekarkisérettel!

Hétfő, május hó 9. SZÜNET.

A pécsi múzeum gyarapodása

Pécs, máj. 7. — A legutóbbi időben a következők gyarapították a múzeumot szives ajándékaikkal. Forbát Arnold gyárigazgató XVIII. század közepén nyomtatott német mérnöki könyvet és megszállás alatti nyomtatványokat, Reéh György nyug. városi tanácsnok fényképeket, francia papirpénzt, Przybylovszki Emil antikvárius könyvkereskedő Kempis Tamás latinnyelvű elmélkedéseit, melyet Bécsben adtak ki 1699-ben, Jancsek János a D. G. H. T. ny. elnöre háborus nyomtatványokat, német inflációs pénzeket és könyveket, Hermann Irma máv. tisztviselő gróf Széchényi István, Erzsébet királyné, Liszt Ferenc, Deák Ferenc arcképeit ajándékozta.

Werb József szinházi pénztáros egy pécsi szinlapot 1867. január 24. kelettel és az 1923. évi szini idény megnyitásáról szóló felhivást. A múzeumban van már néhány régi pécsi szinlap. A legrégibb 1839. február 4-ről szól, mikor Blank Frigyes direktor játszott Pécsett német társulatával. A most ajándékozott 1867. évi szinlapon Bényei István és Laczkó Gergely szerepel igazgatónak, s Az átváltozott macska cimü vig operettet és Lavater az arc jós vigátékot adták elő társulatukkal.

Özv. Hamulyák Károlyné pt. tisztviselő magyar és német inflációs és fogolytábori papirpénzeket, Andics Ferenc egyetemi könyvtári altiszt orosz pénzeket, melyeket fogságából magával hozott, Szabó Gyula cipész mester, Goldmann Miklós önkéntes tüzoltó, Papp István magánzó, Légrádi Ferenc a Hangya igazgatója, Karpelesz Lajos régiségkereskedő és Budai Ferenc szabómester papir és ércpénzeket, Karl-féle könyvesbolt, Dunántúl r. t., Egyetemi Nyomdája, Részvény nyomda, Pannónia nyomda és Haladás nyomda r. t. könyveket adtak a múzeumnak.

Koszits Kamillné a Pécsi Dalárda 1864. évi első csoportfényképét ajándékozta. A Királydijas Pécsi Dalárda 1864. augusztus 15.-én tartotta zászlószentelését és egyuttal országos dalos ünnepélyét. Erről szól a fénykép szakálas férfiakkal, a Pécsi Dalárda akkori müködő tagjaival. Azóta 63 év mulott el, mely idő alatt igen sok nyereménytárgyat hozott haza mindenkor dicsőséges útjáról a neves dalárda. Ezek a nyereménytárgyak mind a múzeumban vannak kiállitva.

Kelemen Andor dr. belvárosi plébános a Pécsi Katolikus tudósító I. és II. évfolyamát (1921.—1922. év), Németh György szentlőrinci kir. birósági végrehajtó egy 1750. március 21.-én kiadott Magyarország és Ausztria tartományaira szóló póstán feladott levelek és a póstakocsik viteldijának taxája cimü latin nyomtatványt, Hamburger Ödönné egy boszniai érdekes zsebkést, Andreczky József vármegyei árvaszéki ülnök könyveket, Wranitsch Gizella gyászjelentéseket és Nagy-Magyarország térképét a mult század elejéről.

Reuter Camillo dr. egyetemi orvosprofesszor Conrád Gyulának egy pécsi tájat ábrázoló rézmetszetét, Kilátás a kálváriáról cimmel és végül Varga Nagy István nyug. tanácselnök Blackféle metszetet és Bruyn Miklósnak a Paradicsom cimü gyönyörü metszetét ajándékozta a múzeumnak. Bruyn Miklós festő és rézmetszö az 1565—1651. években élt. Antwerpenben született. Gazdag kompoziciós metszetei hiresek. Tárgyai leginkább bibliai vonatkozásuak; igy: a bünbeesés, Ezekiel próféta, a hegyi beszéd, Krisztus szenvedései, keresztre feszités stb. A paradicsom cimü metszete csodás gazdag és szép rajzú, 1600-ban készitette. A múzeum, metszet gyüjteménye három igen értékes képpel gyarapodott.

Fejes György dr.

Jókarban levő egyenes huros félhosszu **zongora**

és egy kereszthuros

planino kapható

Lenhardt János hangszerkészitőnél

Király-utca 33. szám.

A város uj kölcsöne

Pécs, máj. 7. — A város pénzügyi bizottságának legutóbbi ülésével kapcsolatban megemlékeztünk azokról a kölcsönajánlatokról, amelyek a városhoz érkeztek. E tudósitásunkat kiegészitjük azzal, hogy a Magyar Általános Hitelbank ajánlata nem három esztendőre, hanem két évre szól. A város ez újabb kölcsönéről *Nendtvich* Andor polgármester ma a következőket volt szives mondani a Dunántúl munkatársának:

— A város a már ismeretes elodázhatatlan beruházások létesitésére kénytelen kölcsönt felvenni. Hosszú lejáratú kölcsönt ezidőszerint csak külföldi valutában vehettünk volna fel, mert a magyar pénzpiac még annyira nem erősödött meg, hogy 20—30 évi lejáratra folyósitson kölcsönt. Ezért a beruházásokat rövid 2—3 éves függő kölcsönből fedezzük.

— Erre a függő kölcsönre kapott három ajánlat közül a legelőnyösebb a *Délmagyarországi Kereskedelmi Banké*, amely a nemzeti bank kamatlábánál 2½ százalékkal magasabb kamatot kér és a városi ingatlanok jövedelmének lekötését nem igényli. Mig a Magyar Általános Hitelbank és a Pesti Hazai Első Takarékpénztár az épülő városi bérházak jövedelmének lekötése mellett a nemzeti bank kamatlábánál másfél százalékkal magasabb kamatot kiván. E mellett azonban hitelbiztositási jutalék címén ugyanannyi százalékot vonnak le előre a kölcsön felvételénél, mint ahány évre a kölcsönt felvesszük. Ezért az egyéves kölcsönnél úgy a Délmagyarországi Kereskedelmi Banknak, mint a két budapesti pénzintézetnek egyképen 8½ százalékot fizetünk, de a Délmagyarországinak ezt az egészet negyedévi utólagos részletekben, mig a pestieknek egyszerre kifizetünk egy százalékot előre és csak a többi 7½ százalékot adjuk negyedévi utólagos részletekben. Itt tehát több a kamatveszteségünk.

— Ha a kölcsönt nem három, hanem csak két esztendőre vennénk fel, a Délmagyarországinak akkor is 8½ százalékot fizetünk, mig a két fővárosi pénzintézet 7½ százalékos kamatához ekkor már 2 százalék egyszerre előre levont hitelbiztositási jutalék járul, ami 9½ százaléknak felel meg, a kamatveszteséget nem is tekintve. Három éves kölcsönnél pedig a kamat a hitelbiztositási jutalékkal együtt 10½ százalék. Ezért javasoltuk a pénzügyi bizottsággal egyetérve a közgyülésnek is, hogy elsősorban a Délmagyarországi 2 millió pengőre szóló ajánlatát vegyük igénybe. Mivel azonban még további 2 millió' 700.000 pengőre volt szükségünk a beruházások lehető legnagyobb redukálása mellett is, igénybe kellett vennünk a fővárosi intézetek ennél drágább ajánlatát, de megosztva, egyenkint egy millió 350.000 pengő erejéig.

— Reméljük, hogy a függő kölcsön lejártáig a pénzviszonyok változnak és a városnak módjában lesz ezeket a kölcsönöket hosszú lejáratú kölcsönre konvertálni.

Káldori zongorái minőségben legjobbak árban legolcsóbbak. Budapest, VI. Gróf Zichy Jenő-utca 34. szám. Részletfizetés.

Néhány megjegyzés a várostemplomról a harangjátékkal kapcsolatban

Pécs, máj. 7. — A pécsi belvárosi plébánia templom, vagy miként azt mi pécsiek nevezzük várostemplom, harangjátéka már csak újszerüségével is széles rétegek érdeklődését keltette fel s így már több izben volt alkalmunk e — hazánkban első — harangjáték miként jéről, úgy egyházi, mint zenei és nem utolsó sorban anyagi szempontból hallani. E sorokban azonban a harangjáték épitészi vonatkozásaira szeretném az érdeklődők figyelmét felhivni, annál is inkább, mert az eddigiekben mellékesen bár, de állandóan hangsulyozódott, hogy a harangjáték elhelyezésével a tornyot át kell alakitani. Ez pedig egyáltalán nem oly mellékes kérdés.

Városstemplomunk a vártemplom mellett városunk megjelenésének legjellegzetesebb benyomást adja és mi, akik e város ölelő képét agyunk legelső eszmélésétől hordjuk magunkban, a várostemplom zöld kupolája körül érezzük az otthon melegét összefonódva és ez a kép kisér lelkünkben a nagy városok forgatagában ép úgy, mint a lövészárkok oduiban, vagy a csendes pihenés ernyedtségében. Amikor tehát várostemplomunk formáiban valami uj, célszerüségi, vagy akármilyen szándékkal változtatni kényszerülünk, nagyon kell vigyáznunk, nehogy avatatlan kézzel lerontsuk azt az értéket, amit eleink alkottak. Már pedig ez irányban éppen a közelmult lelkiismerete nem valami tiszta. Utalok csak az 1906. évi renoválásnak eredményeire, melyek többek között a templom gyönyörü rokoko főoltárának méltó kiegészitését képező mellékoltárokat kivánták áldozatul, eltekintve a lehetetlen és minden érték nélküli kifestéstől. Reméljük, azonban, hogy a mult évi karba helyezési munkálatok piszkos zöldszinü fröcskölt vakolata, pontot tett az avatatlan lelketlenségek barbarizmusaira.

A várostemplom megkapó megjelenését a kettős kupolával borított centrális tér adja. Talán a mult évszázad végén lebontott kupola jellegzetesebb volt, azonban a jelenlegi kupola, — bár a templom eredetében önmagát nem találná, — mégis építése korának művészi felfogását tükrözi s igy megnyugtatólag hat. Hogy valamely müemléket értékéből ki ne forgassunk, két utunk van. Vagy visszaállitjuk azt eredeti mivoltába és helyrehozzuk mindazt, ami az idők folyásán annak eredeti felfogását megváltoztatta, miként azt a bécsi Schmitt a vártemplomon megkisérelte, vagy pedig konzerválva a müemlék életében reárakódott értékes részeket, csak a zavaró momentumokat áldozzuk fel és a magunk mondani valóját a magunk korának formanyelvén egyszerüen és őszintén hozzátesszük. Igy helyezték el a jezsuiták is az ő rokoko oltáraikat és szószéküket a mohamedánok által emelt kupolás térben.

A toronynak a várostemplom eredetében szintén nincs helye, az csak a későbbi keresztény birtokbavétel rituális szükségességének szülötte és tömege a kupola tömege mellett jelenlegi zömök testével teljesen mellékes és ma a kupola tömeghatását se nem emeli, se nem rontja.

Azért mondom, hogy jelenlegi alapjában mellékes, mert az eredeti mohamedán épitmény minaréja, vagy minaréjai, — melyek formai megjelenéséről azonban kétségtelen és használható ábrázolatunk ezideig sajnos szines, — karcsuságukkal a mohamedán épitészekre oly jellemző kifinomodott arányossággal szintén csak a kupola tömegének érvényesülését emelhették.

A most tervezett harangjáték már az akusztikai kivánalmak miatt is csak a toronyba kerülhet. De éppen az előre bocsájtottak alapján elhibázottnak tartanék minden olyan megoldást, mely a torony formai jelentőségét kivánná előmozditani, mert minden ilyen kisérlet csakis az épület formai harmoniáját bontaná meg. Az egész harangjáték kényelmesen elhelyezhető a torony derekán levő négy karcsú ikerablakban anélkül, hogy azokon kivülről bármit is változtatni kellene. Legfeljebb néhány kisebb harang elhelyezéséről kellene a torony felső részén a már szerencsésen lekapart, szerkezetnélküli, „ciferblattok" helyét egyszerü kerek nyilásokkal áttörni. A harangjáték szerkezete természetszerüleg a torony belsejébe kerülne és ide lehetne helyezni a látogatók részére megközelithető galeriákat, ami eltekintve attól, hogy olcsóbb megoldás, mint akármilyen külső körüljáró, még a nagy magasságban szédülékeny látogatók részéről is szivesebben elérhetők.

Volna azonban a tornyon még igy is tenni való. Bárki meggyőződhet róla, ha a templomtorony mai sisakját megnézi, hogy az átlós irányból tekintve homoru vonalvezetést mutat, ami jelentéktelensége mellett is bántóan befolyásolja a kupola domboru vonalvezetésének képét. Nem volna túlságosan messzemenő átalakitás ha ezt a mai befejezetlen végződést egy ivesen domboru gula alakára formálnánk. Ezt a megoldást érezte meg Dudits mester az Erzsébet egyetem aulájának Pécs városának látképét adó falképén is és ugyanezt a megoldást ajánlotta Szabó Lóránt is a hősök emlékművére tett a várostemplom tornyával kapcsolatos eszmevázlatával. Ez utóbbinál azonban, amilyen célszerü a toronysisak átalakitására vonatkozó gondolat, éppoly elvetendő a torony testére alkalmazott rendkivül szines mór és olasz reneszánsz elemekből összekombinált erkélysor, mely minden történelmi kapcsolat és fejlődés-lehetőséggel ellenkező müromantika émelygősségét adná.

Ugyszintén teljességgel nevetséges anakrónizmussá tenné az egész épitményt Foerk tanár terve, aki a mai tornyot teljességgel lebontaná és minden logikus és esztétikai meggondolást félre téve a mai sekrestye bejárat helyére egy a kupola tömegével és formáival mindenképpen harcban álló romanizáló torony monstrumot helyezne. Viszont a templom és tér mai kétségtelenül impozánsabb megjelenése igazolják a templom előtti nagy, lombos fák eltávolitásának üdvös voltát és bizonyitják, hogy menynyire nincs igazuk azoknak, akik a Széchenyi-teret minden áron nagy, lombos fákkal kivánják parkirozni.

Hoffmann László
épitész.

A legtökéletesebb kivitelü **ZEISS és ULTRASIN** szemüvegek

Bánfai Béla

szemoptikai látszerésznél Király-utca 20. sz.!

Figyelem! Zeiss és Ultrasin üveg órásoknál nem kapható

A pécsi cserkészek közös tábortüze a Tettyén

Pécs, máj. 7. — A legendás kuruc idők hangulata elevenedik majd meg a Tettyén jövő vasárnap, amikor az összes pécsi cserkészcsapatok közös tábortüzet rendeznek. A cserkészéletnek sok-sok romantikája, sok kedves jelenete van, de ezek között a legszebb és legromantikusabb a tábortüz. A napi munkában elfáradt fiúk a jó munka tudatával ülnek le a lobogó tüz köré és kezdetét veszi a tábortüzi szórakozás. Sok komoly téma kerül a gyepre, de van vidámság, móka is. A parancsnok, — a tábor élő lelkiismerete, — ilyenkor adja a nap kritikáját. Minden eseményről, a látszólag legcsekélyebbről is szó esik. Ez jó volt, az rossz. A dicséret boldog mosolyt csal az arcokra, a hibák gondolkodóba ejtik és nagy elhatározásokat fakasztanak a lelkekben.

A napi kritikát követik a vidámabb részek. Szavalat, ének, zene, rögtönzött szindarabok, jelenetek, a tábori költő napi rigmusai és sok más.

Mindez rendkivül hangulatos!

Ezt a tábortüzi hangulatot akarják a pécsi cserkészek bemutatni a pécsi közönségnek a Tettyén. A jövő vasárnap ismét az ifjúság napja lesz. Cserkészeink már kora délután felvonulnak a Tettyére, tábort vernek s a délután folyamán cserkészjátékokkal szórakoztatják a közönséget. A részletes programra még visszatérünk, de már előre is felhivjük a közönség figyelmét cserkészeink nemes törekvésére.

(—pl.)

Egy faesztergapad

sok szerszámmal két méter hosszu

és egy **vaseszlergapad**

120c m. hosszu, szerszám nélkül eladó

Lenhardt János

hangszerkészitőnél

Király-utca 33. szám.

A pécsi vasmunkások bérmozgalma

Pécs, máj. 7. — A pécsi vasiparban előállott bérharccal kapcsolatosan a munkások egyik képviselőjétől az alábbi sorokat vettük:

Az egyik helyi lap tegnapi számában „A pécsi vasipari munkások bérmozgalmáról" cim alatt közlemény jelent meg, mely nemcsak téves adatokat tartalmaz, de a munkásság bérmozgalmát oly színben is tünteti fel, ami a valóságnak nem felel meg és ezért a cikkben hivatkozott „megértő és békés együttmüködést" látjuk veszélyeztetve. Ugy ezen szempontból és hogy a nagyközönséget tájékoztathassuk, kérünk helyet sorainknak a „Dunántúl" hasábjain.

Pécsett körülbelül 500 vasmunkás van, kik közül 300 lehet azoknak a száma, akik a szakmájukban dolgoznak. Ezek közül 78 munkás szüntette be a munkát. A vasmunkások keresete 20-tól 76 fillérig terjed és csak 2—3 speciális munkásnak és a Hamerli-gyárban akkordban dolgozó öntőknek van 45 pengő heti keresetük. Kevés munkás kap 76 fillér órabért, a legtöbb 50—60 filléres órabérért dolgozik. Ez a tényállás és a hivatkozott cikk adatai nem helytállók.

A munkájából élő, dolgozó társadalom birálatára bizzuk, hogy lehet-e megélni 24—30 pengő heti bérből egy munkásnak, különösen akkor, ha családja van. Jogosult-e többet kérni akkor, amikor a malmok a liszt árát, a mészárosok a hús árát, a kertészek a zöldfőzelék árát nap-nap után emelik és a házbér törvényes alapon lesz negyedévenként több és több.

Tekintettel arra, hogy a munkaadók és munkások között hétfőn béregyeztető tárgyalás lesz, nem kivánunk részletesen foglalkozni a munkabeszüntetés okaival, nehogy a békés megegyezést megnehezitsük, de kötelességszerüen reámutatunk arra, hogy amig a munkásság vezetői a munkásokat minden eszközzel visszatartani akarták a munkabeszüntetéstől, addig a munkaadók vezetősége avagy egyes tagjai letiltották a munkaadók azon részét a béremeléstől, akik megértő szociális érzékkel némi béremelést hajlandók lettek volna adni.

A munkásság higgadt, komoly elszántsággal néz a jövő elé és meg van győződve arról, hogy a munkaadók körében a jobb belátás fog felülkerekedni. Minden munkás átérzi a mai nehéz gazdasági helyzet súlyát, de azt is érzi, hogy ezt a súlyt a társadalom minden rétegére arányosan szétosztva kell viselni.

NYÁRI TÁNCISKOLA A TETTYÉN FELLNER mester

vezetésével május 15-én vasárnap d. u. 4 órakor megnyilik. Privát órák és kisebb csopertok tanitása. Külön Charleston- és Tangótanfolyam. Minden ünnep- és vasárnap d. u. 4 órakor GYAKORLÓ ÓRA. Beiratkozás Fellner mesternél, Széchenyi-tér 2.

Menetjegyiroda

(TAUSZ BANK) Király-utca 22.

Igazolványok

budapesti kedvezményes utazáshoz.

Országos szervezkedést indít a Magyar Élet Mozgalom

Zászlóbontó tárgyalások a nagy vidéki városokban

A belpolitikai élet minden vonalon megélénkült s teljes egészében a pénteki vigadói zászlóbontás hatása alatt áll. Máris kétségen kívül megállapítható, hogy

a Magyar Élet mozgalmának elindítása olyan visszhangot váltott ki, ami szinte példa nélkül áll az utolsó évtizedek belpolitikai életének történetében.

Intézmények, egyesületek, pártszervezetek és magánosok minden várakozást felülmuló arányokban jelentik be csatlakozásukat s a különböző szervezetek között sok olyan van, amely a multban nem volt kormánypárti, de feltétlenül a nemzeti és jobboldali politika mögött állott.

A Magyar Élet Mozgalma már az elindulás első két napján bebizonyította, hogy meg fogja tudni teremteni azt a hatalmas jobboldali egységet, amelyre az egész ország közvéleménye vár.

Ünnepélyesen adják át a miniszterelnöknek Ónod mandátumát

A hétfői nap politikai eseményei közül első helyen az ónodi választókerület mandátumának átadását kell megemlíteni. A kerületben a választási elnök *vasárnap hirdette ki az eredményt, melyet a választók osztatlan lelkesedéssel és kitörő örömmel fogadtak.*

A megbízólevelet ma a kerület küldöttsége nyujtja át vitéz Imrédy Béla miniszterelnöknek fél kettő órakor a miniszterelnökségi palotában.

A küldöttséget vitéz *Borbély-Maczky* Emil, a vármegye főispánja, *Lichtenstein* László miskolci főispán és *Melczer* László kerületi pártelnök vezeti. A megbízólevél átadása után vitéz *Imrédy Béla és felesége villásreggelin látják vendégül a küldöttséget és a Nemzeti Egység Pártja országos vezetőségének tagjait.*

Megindul a belpolitikai élet

A mai napon egyébként

minden vonalon megindul a belpolitika munkája.

Délután öt órakor összeül a Nemzeti Egység Pártjának zsidóbizottsága, hogy részletes tárgyalás alá vegye a pártértekezlet által általánosságban, egyhangulag elfogadott törvényjavaslatot. A bizottság *Makkai* János előadásában alaposan megvitatja a javaslat minden szakszát. Természetesen részletkérdésekben úgy a párt bizottságában, mint a képviselőház bizottságaiban lehetnek majd módosítások, az azonban

nem kétséges, hogy a javaslat alapelvei teljes mértékben érvényesülni fognak,

s a javaslatot döntő többséggel fogja megszavazni a képviselőház.

A mai nappal megindult munka a továbbiakban teljes erővel folytatódik. Kedden délelőtt a képviselőház illetékes bizottságai a 33-as országos bizottság kiegészítéséről szóló törvényjavaslatot tárgyalják, délután öt órakor pedig összeül a honvédelmi törvényt tárgyaló egyesített bizottság által kiküldött albizottság, a részletes vita folytatására. Előreláthatólag most már a részletes vita is igen rövid idő alatt befejeződik s a javaslatról szóló bizottsági jelentés még e héten a Ház elé kerülhet. A Ház plénuma csütörtökön délelőtt ül össze, napirendjén a keresethalmozásról szóló törvényjavaslat tárgyalására kerü sor, amelynek vitájára még két-három lésünapot számítanak.

A plénum tárgyalásainak további munkarendje a honvédelmi, majd a zsidótörvényjavaslat lesz.

Az országgyűlés tevékenységének munkarendje mellett a politikai világ érdeklődését a Magyar Élet Mozgalmának szervezkedése köti le. A mozgalom Budapesten a Hunyadi János-út 4. szám alatt állította föl központi irodáját és délelőtt 10 órától este 8 óráig áll az érdeklődők rendelkezésére. A Hunyadi János-úti irodában kell bejelenteni a csatlakozásukat s ott fogják lebonyolítani a jelentkezésekkel kapcsolatos adminisztratív munkát is.

A vidéki városok zászlóbontó gyűlésekre készülnek

A mozgalom mellett már szombaton és vasárnap

olyan monumentális arányú érdeklődés nyilvánult meg, hogy a Hunyadi János-úti irodába beállított adminisztráció csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudja feldolgozni a jelentkezéseket.

De ezenkívül hihetetlenül nagy számban érkeztek távirati és levélbeli jelentkezések, közvetlenül vitéz *Imrédy* Béla miniszterelnökhöz is. Miután az ilyen csatlakozásokat a Hunyadi János-úti iroda dolgozza fel, a mozgalom vezetősége ezen az úton is azt a kérést intézi a közönséghez, hogy jelentkezéseiket közvetlenül oda intézzék.)

Az intézmények, testületek, szervezetek és magánosok jelentkezésének nagy tömegeitől eltekintve, már

eddig is igen sok kérés érkezett több vidéki városból a miniszterelnökhöz és a mozgalom vezetőségéhez,

s azt kérik, hogy a legrövidebb időn belül tartsanak nagygyűlést és bontsák ki a mozgalom lobogóját. Értesülésünk szerint vitéz *Imrédy* Béla miniszterelnök — amennyiben a kormányzati teendők lehetővé teszik, *hajlandó több vidéki nagygyülésen részt venni*, közvetlen munkatársaival, *Hóman* Bálinttal, vitéz *Rátz* Jenővel és *Jaross* Andorral együtt. Ilyenformán

a legközelebbi napokban, illetve hetekben az egész országban megindul a hatalmas arányú propaganda a Magyar Élet Mozgalmának jegyében.

Egyelőre Pécsett, Székesfehérváron, Szegeden, Miskolcon, Debrecenben merült fel zászlóbontó nagygyűlés megtartásának terve s *valószínű, hogy vitéz Imrédy Béla* minszterelnök, *Hóman* Bálint, *Rátz* Jenő, *Jaross* Andor és báró *Vay* Lázló ezek közül egy-egy nagygyűlésen vesznek részt. Nem kétséges, hogy

a hatalmas arányú szervezőmunka teljes egységbe fogja tömöríteni a jobboldali keresztény magyar társadalom minden rétegét.

Érdekesen jellemző, hogy a mozgalom vezetőségéhez érkezett csatlakozások egészen spontán és nyomban a miniszterelnök beszédének hatása alatt megindultak.

Zemplén vármegye községeiben az egyszerű falusi földművesek és iparosok önmaguktól, minden felszólítás nélkül, pusztán a miniszterelnök rádiószózatának lenyügöző hatására megindították a mozgalmat, úgy hogy

egy nap sem múlott még el és szombaton estére már Sátoraljaújhely, Sárospatak, Szerencs, Tokaj, Mád, Tállya, Vajdácska, Pácrin, Encse, Erdőhorváti, Taktaharkány és Tiszaluc községekben alakult meg a Magyar Élet Mozgalom helyi szervezete.

A egyes szervezetekben mindenütt behatóan ismertették vitéz *Imrédy* Béla történelmi jelentőségű vízkereszti beszédét s ennek nyomán példálanul nagy és őszinte lelkesedés támadt a zempléni községekben.

A Magyar Élet Mozgalom sárospataki szervező bizottsága *hosszú táviratban üdvözölte vitéz Imrédy Béla miniszterelnököt*, amelyben bejelentik, hogy lelkesedéssel állnak a kibontott zászló alá és munkásai akarnak lenni az ősi rögön induló új magyar életnek.

A Nemzeti Egység Pártjának hajdumegyei nagyválasztmánya vasárnap délelőtt Debrecenben ülést tartott *Losonczy* István főispán elnöklésével.

A vármegye tizenkilenc községe és három megyei városa szervezeteinek képviseletében ötvennél többen jelentek meg az ülésen,

közöttük *Rásó* István alispán, *Uzsonyi* György hajdúböszörményi és *Benkő* Géza hajdunánási képviselők. A főispán ismertette a mozgalom lényegét és hangoztatta, hogy a NEP hajdumegyei szervezete volt az első az országban, amely *bizalmáról és hűségéről biztosította a miniszterelnököt* az elmult hetek súlyos politikai vargában.

Most, amikor a miniszterelnök az egész nagyar nemzeti társadalmat új életre tömörítő mozgalmát meghirdette, *Hajdúmegye közönsége ismét elsőnek akarja kivenni részét* az áldozatos munkából. Egyhangú lelkesedéssel vette tudomásul a nagyválasztmány, hogy a mozgalom tiszántúli zászlóbontása január 15-én lesz. Elhatározták, hogy a mozgalom magyaros ruhaviseletét népszerűsíteni fogják.

Meskó Rudolf országgyűlési képviselő meghalt

Meskó Rudolf halála

A politikai eseményeken kívül egy gyászhírről is be kell számolnunk:

Meskó Rudolf, a gyömrői kerület országgyűlési képviselője vasárnap délután hatvannégy éves korában meghalt.

Meskó Rudolf értékes és népszerű tagja volt az országgyűlés képviselőházának, illetve a Nemzeti Egység Pártjának s halálának híre osztatlan, mély részvétet keltett. Temetése szerdán délelőtt fél tizenegy órakor lesz Gyömrőn.

Megalakult a Baross Szövetség gyöngyösi szervezete

Ünnepélyes keretek között alakították meg vasárnap délben a Baross-Szövetség gyöngyösi szervezetét a katolikus kultúrházban. *Bakó* Oszkár városi tanácsnok megnyitó beszéde után megválasztották a tisztikart. Elnök lett *Cserján* Imre, alelnökök: *Seréd* László, *Pajkos* Lajos, *Kovács* Gyula, *Nagy* Ferenc, *Pampuk* Mihály, *Szlovoda* Jenő, ifj. *Csépány* János és *Fehér* Lajos. Ügyvezető igazgató *Dudás* Ernő. *Ilovszky* János a Baross Szövetség országos elnöke iktatta be tisztébe a vezetőséget, majd *Ladányi* Árpád ny. ezredes, *Borsody* Gyula a TESz társelnöke és *Szlovoda* Jenő szólaltak fel. A mindvégig lelkes hangulatú közgyűlés után a Baross Szövetség megkoszorúzta az Országzászlót, melynél *Cselényi* Pál dr. fővárosi bizottsági tag mondott beszédet. Utána közebéd volt, amelyen *Manyin* Adorján prépostplébános, vitéz *Endre* László alispán, *Miklós* Ferenc dr. fővárosi bizottsági tag, *Szörtsey* József, *Temesváry* Imre országgyülési képviselő, vitéz *Taby* Árpád és mások szólaltak fel.

A diplomáciai testület újévi tisztelgése Horthy Miklós kormányzónál

Angelo Rotta pápai nuncius, aki a diplomáciai testület nevében köszöntötte a kormányzót, távozik a királyi palotából. Jobbról gróf Csáky István külügyminiszter

A Tábla és Kuria évadnyitó ülése

A budapesti ítélőtábla ma délelőtt *Láng Miticzki* Ernő elnöklete mellett évadnyitó teljes ülést tartott. Láng Miticzki Ernő beszédének elején a Felvidék visszacsatolásával foglalkozott. Többek között a következőket mondotta:

— A magyar nemzet életében is sorsdöntő izgalmas történéseket éltünk át a most letünt év alatt.

A tábla elnöke ezután a bíró igazi hivatásáról beszélt.

A tábla ülése után tartotta évadnyitó ülését *Töreky* Géza elnöklete mellett a Kúria.

Töreky Géza elnöki megnyitójában részletesen foglalkozott a Felvidék visszacsatolásának kérdésével.

A továbbiakban Töreky Géza ismertette a Kúria multévi forgalmát.

Esti Ujság: 1-444-00

Egyetemi tornacsarnok épült Pécsett a kormány négyezer pengős hozzájárulásával

Pécs, január 9.
(Az Esti Ujság tudósítójától.)

A nagy sikerekre visszatekintő pécsi egyetemi atléták, vívók és tornászok a közeljövőben gyönyörű új otthont kapnak. A központi egyetem szomszédságában, a régi budai külvárosi temető helyén létesített parkban

elkészült az ország legszebb és legmodernebb sportépülete, az egyetem tornacsarnoka.

Az egyetem és a pécsi sportoló fiatalság kérelmére *Fabinyi* Tihamér ny. pénzügyminiszter, Pécs város volt országgyűlési képviselője, eszközölte ki a kormánytól az új intézmény felépítését biztosító

100 ezer pengős állami hozzájárulást,

a város közönsége pedig az 1200 négyszögöles ingyen telken kívül a még szükséges anyagiakat biztosította.

A meghirdetett nyilvános tervpályázaton a pécsi *Hoffmann* László műépítész tervét fogadták el kivitelezésre és az OTT, valamint az iparügyi minisztérium felügyelete és ellenőrzése mellett épült meg a pécsi ifjúság pompás sportintézménye. Az egyszerűségében is mutatós, sima, fehér falfelületű palota hatalmas ablakaival nagyszerűen illeszkedik a környezet hangulatába, színeibe. Három szárnyaskapun lépünk be a tágas, zöld csempeburkolatú előcsarnokba, ahonnan *a torna- és vívótermek nyílanak*. Az előcsarnokból mehetünk fel az emeleti öltözőkbe, míg a földszinten az orvosi vizsgáló, egy kényelmes klubszoba, szakosztályi szoba, a ruhatár és a főzőfülkével ellátott büffé sorakozik.

A tervező építész kitünően oldotta meg a hatalmas csarnok kiképzését is.

A tornaterem 12 méter széles és 22 méter hosszú, míg a vívóterem mérete: 8 méter szélesség mellett 20 méter hosszúság.

Mindkét terem egymás mellett fekszik, azonban a vívóterem padlózata 15 centimé terrel magasabb és tornabemutatók alkalmával nézőtérül szolgál. A két termet tágas oszlopsor választja el egymástól, *a burkolat pormentes neszfogó parafa és gumi*, az ablakokon bőségesen ömlik be a téli napfény, az esti világítást rejtett fényforrások, a meleget amerikai rendszerű hőlégfű és, a ventillátort pedig modern szellőző készülék szolgáltatja.

A férfi és női öltözők az emeleten teljesen elkülönített csoportosításban úgy nyertek elhelyezést, hogy *azokból úgy a torna-, mint a vívóterem közvetlenül — tehát egymás munkájának zavarása nélkül — elérhetők*. Az öltözőkhöz kényelmes, hideg-melegvízzel ellátott, csempézett zuhanyfülkés mosdók csatlakoznak központi fütéssel. A földszinti tornateremből jutunk ki a szabadtéri torna- és kosárlabdapályára.

A tornacsarnok elkészültével kapcsolatban kérdést intéztünk vitéz *Berde* Károly dr. egyetemi orvostanárhoz, a Pécsi Egyetemi Atlétikai Klub tanárelnökéhez, hogy mikor adják át rendeltetésének az új sportintézményt.

— A belső berendezéssel előreláthatólag csak a tavasszal végeznek az iparosok — válaszolta, — így

az ünnepélyes felavatást márciusra-áprilisra tervezzük.

Az a terv merült fel, hogy egy Pécs—Szeged, vagy Pécs—Torino egyetemek közti atlétikai verseny keretében tartanák meg ezt a szép ünnepséget.

Elmondotta még a PEAC kiváló tanárelnöke, hogy *az új sportintézmény az egyetem tulajdonába megy át*, de a várossal kötött megállapodás értelmében készséggel bocsátják a tornacsarnokot a város többi sportegyesületének rendelkezésére.

K. E.

Vegye igénybe az Esti Ujság Utazási Irodáját: VIII., József-körút 5.

A visszacsatolt Gömör negyedmilliót kapott közmunkákra a kormánytól

Rimaszombat, január 9.

A visszatért Gömörnek most százhetvenkilenc községe van. *Szontágh* Zoltán alispán irányításával folyik a visszatért vármegye közigazgatásának átszervezése, a mindennapi élet követelményeinek kielégítése.

Rimaszombaton az alispáni hivatal ma még jóformán *egy íróasztalt és egy iratállványt mondhat magáénak*. Az asztalosműhelyekben azonban már serényen folyik a munka, hogy megfelelő berendezést kapjanak a kifosztott hivatalok. Mint mindenütt, itt is a munkanélküliek foglalkoztatása volt a legnagyobb probléma. *A legsürgősebb munkálatokra kétszázezer pengőt utalt ki a kormányzat*, amiből a bekötőutakat építik ki 37 kilométer hosszban. Ezek új útépítési munkálatok lesznek s ezenfelül ötvenezer pengő áll rendelkezésre ugyancsak a kormányzat segítségéből azoknak az utaknak a rendbehozására, melyek a visszatért Gömör és az egykori trianoni országhatáron túl fekvő területeket kötik össze.

Heteken át ilymódon kétezer munkanélkülit tudtak foglalkoztatni s amint az idő kedvezőre fordul, újra munkába állítják a jelentkezőket. A munkások 2.50 pengő napszámot kapnak, akkordmunkával azonban megkeresztek három pengőt is naponta. *Ezidőszerint az útépítésekhez szükséges kőanyag kitermelése folyik, ahol kétszáz munkást foglalkoztatnak.*

Rimaszombatnak nagy nyeresége, hogy megyei székváros lett, azonban — mint azt Szontagh Zoltán alispán az illetékesek előtt is kifejezésre juttatta — Rozsnyót és Jolsvát illetően különleges intézkedések szükségesek, gyárakat, *vállalatokat kell ide telepíteni, hogy ezeknek a városoknak lakossága is boldogulhasson.*

Rozsnyón már az is nagy örömet váltott ki, hogy a székesfőváros ennek a városnak határában akar hatalmas gyermeküdülőt létesíteni. Rozsnyót fekvése ilyen intézmények létesítésére igen alkalmassá teszi. Sokat várnak az idegenforgalom fellendülésétől is, aminek jelei máris mutatkoznak.

Akikre nincs szükség a technokráciában

A technika csodálatos fejlődése egyre több szakmát tesz feleslegessé, vagy ítél lassú halálra. Egy-egy találmány, újítás ezer és ezer ember kenyerét veszi el — viszont: a legtöbbször ugyanannyinak ad kenyeret is. Az átmenet azonban rendszerint fájdalmas zökkenőkkel jár, amin esetről-esetre igyekszik minden ország kormánya segíteni.

Hagyjuk azonban ezúttal a társadalompolitikát, hiszen akikről ebben a riportban szó lesz: nem okoztak szociális bajokat akkor, amikor a technika kiszorította őket munkahelyükről. Nem voltak sokan, inkább csak szinfoltjai voltak a tünő világnak.

A tűzoltó-trombitás

Ott állt a kocsi mellett. Még nem is olyan régen — talán csak a nagyon fiatalok nem ismerték. Ő volt a sziréna elődje. Kis rézkürtöt fújt a rohanás alatt. Megdermedt az utca a hangjára, — a lovak pedig olyan vad vágtában röpítették a vészes hangra a kocsit, mint az antik arénában a quadrigall-versenyzők őseik.

A trombitás rendszerint kiszolgált katona volt. Jótüdejű, daliástermetű. Aztán jött az autó. A kocsis helyét elfoglalta a sofőr, a trombitás helyén ott fényeskedett a sziréna.

— Csak más volt az a mi időnkben, — mondja *Vecsera* Péter, az utolsó trombitás. Most házmester az *Arénа*-úton.

Eregeti a füstöt és legyint:

— Az én időmben, ha fújtam a kürtöt, az egész utca futott utánunk. Ki gyalog, ki kocsin, ki villamoson. Jöttek segíteni. Akkor még akartak. Ma alig figyelnek oda, ha kivonulnak a tűzoltók. Megváltoztak a népek. Elborította őket a sok gép.

— Ma már olyan fejlett a tűzoltó-technika — mondom —, hogy nincs szükség polgári segítségre.

Kihúzza magát.

— Nekünk sem igen kellett segítség... De legalább a jószándék megvolt...

Az omnibusz-kocsis

Már akkor sem volt fiatal, amikor utoljára döcögött végig omnibusz az *Andrássy*-úton. Most: vénül... Neve: *Urbán* István. Ő hajtott végig utolsónak az útvonalon. Nyugdíja van, de a veje is segíti, akinek kifőzése van a *Margit*-körúton. Ott beszélgettünk.

— En — mondja — még akkor kerültem a városhoz, amikor Ferenc József megnyitotta a földalattit. Eleinte csak kocsimosó voltam a telepen.

— Mennyi ideig ült a bakon?

— Huszonöt esztendeig. En voltam az utolsó menet. Azóta sem voltam az Andrássy-úton...

— Mért nem?...

— Miért?...

Önmagának ismételte el a kérdést. Nem is felelt, csak simogatta a kis asztalka terítőjét.

— Autóbuszon sem ült? — kérdem.

— Nem. De nem is fogok. Nincs nekem dietős dolgom. Hálistennek. Azóta bolondult meg a világ, amióta minden olyan sürgős lett. Egyszer egy koronát adott nekem egy úr a „millenáris" emlékénél, hogy hajtsak egy kicsit jobban. Megtettem. Nem is anynyira a koronáért, hanem, mert megsajnáltam. Mikor beértünk az Oktogonhoz, még sem várta, hogy megálljunk, leugrott a kocsiról. Megcsúszott, elesett „mi" meg keresztül mentünk rajta. Eltörött a lába. Másnap tudtam meg, hogy követ. Sietett az Országházba.

— Nem lett baj belőle?

— Mondom, hogy eltörött a lába...

A mozi-kikiáltó

Akkor élte fénykorát, amikor Psylander és Asta Nilsen hódította a szíveket. Pótolta a dialógust, magyarázta a jeleneteket.

— A gróf szíve majd meghasad — mondta például.

Vagy:

— A szívszerelem már érződik a hölgyön...

A technika elütötte a költészettől. Most fésűt és inggombot árul.

— Nagyon kapósak voltunk mi akkoriban — meséli. — Akiben volt „művészet", az két-három koronát is megkeresett naponta. Mert, ahol jó volt a bemondó, oda szívesebben ment a közönség. Engem egyszer ki akartak vinni Bécsbe is, de nem tudtam németül.

— Mikor volt utoljára moziban?

— Tegnap. Első előadáson. Hatvan fillérért.

— Tetszett?

— A híradó. A többi nem. Lehet, hogy mert már nagyon öreg vagyok... Sosem lesznek többé olyan szép filmek...

Ő még küzd. Nagyon szorongatja a rádió, a gramofón, — de még tartja magát. Budán, Obudán, meg a külterkeken.

A verklis

— Nagyon megcsappant a jövedelem — mondja egy óbudai. — Valamikor még lagziba is hívtak. Azok voltak a szép idők... Még azért meg lehet élni. Addig biztosan, amíg én élek.

— Hány éves?

— Hatvanhárom.

— Szép kor. Maga se hitte volna, hogy valaha minden ablakból muzsikát lehet majd hallani.

— Nem ér ez semmit. Nem örülnek ennek úgy a mai népek, mint az enyémnek örültek. Már alig vártak...

*

Vajjon ötven év mulva milyen elgázolt akkal fog beszélgetni a riporter?

Riporter?... Lesz még akkor?... Vagy csak az emléke?...

F.

— A prostata megbetegedéseinek kezelésében a rendkívül enyhén ható természetes „Ferenc József" keserűvíz — reggel éhgyomorra egy kis pohárral — gyakran nagyfontosságú szolgálatot tesz azzal, hogy igen könnyű, lágy székletétet biztosít és az egész anyagcserét előmozdítja. Kérdezze meg orvosát.

Magyar a magyarért emlékbélyegeket hoznak forgalomba

A *Budapesti Közlöny* vasárnapi száma közli a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter rendeletét a „Magyar a magyarért" mozgalom céljára szolgáló 50 százalékos feláru emlékbélyegek forgalombabocsátásáról. A „Magyar a magyarért" mozgalom céljára szolgáló 50 százalékos felárral 6, 10, 20, 30 és 40 filléres bélyegek kerülnek január 16-án forgalomba. Ezek a bélyegek június 30-áig bezárólag bárhová szóló postaküldemények bérmentesítésére a felár nélkül számított névértékükben felhasználhatók.

Moscicki elnököt üdvözölték az újév alkalmából

Varsó, január 9.

Moscicki köztársasági elnök vasárnap a királyi kastélyban vette át az újévi szerencsekívánatokat. A kormány, a hadsereg, a parlament, az egyház és a különféle intézmények vezetői tisztelgése után az államfő a miniszterelnök, a külügyminiszter és a protokollfőnök jelenlétében a diplomáciai testület tagjait fogadta.

Az apostoli nuncius mint a diplomáciai testület doyenje a lengyel nemzetnek boldog és virágzó újesztendőt kívánt.

Az államfő meleg hangon köszönetet mondott a jókívánságokért, majd így folytatta:

Az új esztendőben, miután az egész emberiség keresztül ment azokon az eseményeken, amelyeket Excellenciád oly meggyőzően lefestett, *jobban mint valaha kívánatos, hogy a nemzetközi kapcsolatokat a kölcsönös bizalom és megértés alapjaira fektessék.* Lengyelország szüntelenül azon fáradozik, hogy békésen együttműködjék mindazokkal a szomszédaival, amelynek magatartása jószándékról, politikája pedig a megértés vágyáról tanuskodik. A többi állammal szemben Lengyelország szintén arra törekszik, hogy a *legszorosabb kapcsolatokat tartsa fenn a béke elérésére.* A békének ez az őszinte szeretete, amely politikánkat sugalmazza, mindazonáltal nem értelmezhető úgy, hogy akaratunk az állam létszükségleteit érintő érdekek megvédésére meggyengült.

Az államfő végül kifejezte kívánságait a pápa teljes felgyógyulására és legjobb kívánságait tolmácsolta a jelenlévő diplomatáknak.

A szociális munkaállamot sürgette vitéz Marton Béla Ujpesten

A Nemzeti Munkaközpont ujpesti közüzemi csoportja a MOVE-házban társasvacsorát rendezett, amelyen megjelent vitéz Marton Béla országos elnök, valamint dr. Pohl Sándor polgármesterrel az élen Ujpest város gazdasági ügyosztályának tisztikara is. A megjelenteket Szabó Ödön dr. helyi elnök üdvözölte, majd vitéz *Marton* Béla emelkedett szólásra s beszédében üdvözölte Pohl Sándor polgármestert, aki megszüntette Ujpesten a munkásság kiuzsorázását. A mai történelmi órákban — folytatta *Marton* Béla — az egész nemzetet át kell, hogy hassa a harcos, bátor katonai szellem, hogy megbecsülést tudjunk magunknak szerezni Európa népei között. Ezután a munkáskérdésről beszélt és *a szociális munkaállam kiépítését szorgalmazta.* Ha a magyar dolgozók ebben az irányban annyi energiát fejtenek ki — mondotta — mint amennyit elpazaroltak a emzetközi eszmék támogatására, akkor nem kell félni a magyar jövőtől. Szeretettel emlékezett meg az Ilaváról hazatért foglyokról, akiknek fiatalsága lendületet adott az új magyar élet felé, de kötelességteljesítésük csak úgy válik hasznára a nemzetnek, ha továbbra is beilleszkednek az egyetemes magyar élet küzdelmeibe, mert szétforgácsolt erőkkel nem lehet csatát nyerni.

Lelkes taps fogadta vitéz Marton Béla szavait, utána Pohl Sándor dr. polgármester jelentette ki beszédében, hogy büszke lehet Ujpest város a Nemzeti Munkaközpont magyar munkásaira és arra a kétszáz bajtársra, akik egyetlen megnyilatkozásukkal is megmutatták, hogy Ujpest magyar város.

Kármán János az illavai foglyok nevében beszélt és kijelentette, hogy a szenvedés, amelyen átmentek, csak megerősítette őket magyar mivoltukban. Kérésére a megjelentek néma felállással áldoztak a felvidéki harcokban elesettek emlékének. Felszólaltak még **Balassy Béla és Rákóczy Béla.**

H o f r i c h t e r

építész

Lechner Jenő dr.: Amig Pest-Budából Budapest lett. Az Ujság.1925. febr.15.

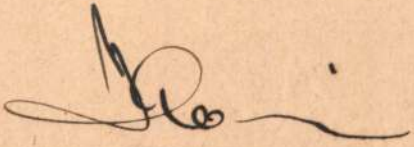

Höfrichter József
épitész

vród
s

Lestyán Sándor:

Az egyetemutcai Károlyi-
palota történelmi em-
lékei. Budapest
1946. 6. szám.

matricaria chamomilla

székfüvirág (kamilla)

Hofrichter

h

LykaMagyműI300-50

25, 304, 442, 444,
457, 462, 621.
kép

Hofrichter József

A budapesti
Kálvinista ref.
templom
vegyr. 62 i. l.

LykaMagyműI.00-50

Hofrichter Josef

MAGYAR MŰVÉSZET
1925. 350, 552
1926. 120
1927. 472, 595

Márk.

Az erkélyes tornyú templom
balról bástyával, a háttérben pe
fölül:

MARC.

Rm., mér. a vk. 9.9: 14.6 c

12

Hofrichter József

A pesti vármegyeház épített

Semmelweiss-utcai épülettömbjét tervezte és építette 1829-32-ben klasszicizáló későbarok stilben.

Az épülettömb udvari homlokzatának ritmusát a későbbi átépítések nagyon megzavarták. ~~Az épületben~~ A 1945-6-ei helyreállítás alkalmával sikerült a Vármegye-utcai épületszárny eredeti ritmikus tagozottságát is mint érzékelhetővé tenni.

Fordít.

Imrényi Imre: A pesti vármegyeháza és építése. II. A Vármegyeháza építésének tört. Építészet, 1950. 2. sz. 121. p. 123. p. Építés-megmel.

130. Hépd. 132. Ig. 111.

Budapest ostroma alkalmával a Vármegyeház és Hammerweiss-utcai épületszárny egy része leomlott, a II. és I.K. udvart elválasztó épületszárny pedig teljesen megsem-misült.

20.00

20.—

Hofrichter József

Kozma Lajos: A mai lakóházépítés irányai és kritikája. Perspektíva. 1935. 74. l. (Képpel.)

Magyar képzőmű-
vészek

Szana Tamás: Magyar művészek. Műtor-
ténelmi vázlatok képekkel. Uj so-
rozat.

40, 196 K, 253 L, Budapest, 1899

8

Hofrichter József

A Szemerédy-ház
terve fentitől 1811-ből.

Tovarosi Levéltár.

irod a) Kremrégi Bp 35. l. ude és Pest

könyvekben, képekben

1922

IRODALMI INTÉZET R.-T.
BUDAPEST
VI., ANDRÁSSY-ÚT 16.

MESSE-FOIRE
BUDAPEST
1934. MÁJ. 4-14.

KÉSZ. 34 APR. 3 B BUDAPEST 72

MESSE-FOIRE
BUDAPEST
1934. MÁJ. 4-14.

KÉSZ. 34 APR. 3 B BUDAPEST 72

Ngs

dr Szentiványi Gyula urnak,

Bp

I Lenke tér 27

Hofrichter József

épitőmester

vrád

Lechner Jenő dr.

Képek Buda és Pest fejlődésének történetéből. MMÉE Közl. 1918. 188. l.

Petrás Levette

Hofrichter József

l. Hor Bp

mno-i anlékie

56, 91. l.

136, 139. t.

1938

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Hofrichter József

Gonda Béla: Javaslat a budapesti Kálvinfteri ref. templom és egyházi épületek ujjáépítésére. Bp. 1900.

Gent (820)

melynek hiányai az összes hivatalok,
egyaránt nagyon érzik — mielőbb közr

A m. kir. központi statisztikai hiva
már el is végezte, úgyhogy az új kiadá
megjelenhetik.

A Címtár most kiadandó évfolyama
hasonló tartalommal készül.

A szorosan vett címtári anyagon k
nál és nagyobb központi hivatalo
adja továbbá az 1920 óta adományozott
birtokosainak is (kormányfőtanácsos
csosok stb.). Azonban nem közöltetnek
megbízhatatlansága folytán, a hivatalos b
és külföldi rendjelekre, érdemkeresztek

Magyarország Tiszti Cím- és Név
megjelenni s *előfizetőknek* **14 pengő**
pedig **20 pengős bolti árért** árusítta

Megrendelések a m. kir. Központi
csekklapjára történt befizetések útján e

Az előfizetési határidő 1927. é

Budapest, 1926. évi november hó.

Pesti könyvnyomda-rész

Hofrichter József

wod.

Hekler Budapest

als Kstschatt 83.89.l.

1933

Hofrichter József

1804. ápr. 9. kérte Pesten az építőmesteri jog megadását azon indokolással, hogy helybeli asztalosmesternek és volt szószólónak a fia, vándorévei alatt hat hónapon át a bécsi csatornaépítésnél volt alkalmazva, de 1800 szept. 30. felsőbb rendeletre a többi külföldivel együtt kémfelen volt Bécset elhagyni, aztán 3 éven át (1804. ápr. 7ig) a terézvárosi templom építési munkáit vezette mint pallér, végül 1803-ban Thalher József állami építészeti igazgató mellett dolgozott a győri püspöki székesegyház és palota felvételénél 1804-ben a pesti könnüves céh elott szóbeli vizsgát tett ~~[illegible] meg 1804-ben meg~~ ~~szerezte~~ Pesten, de a feladott remekkel (egy fejedelmi palota tervezése) nehezen és csak évek multán tudott megbirkozni. Közben Kasselik és Jung pesti építőmesterek neve alatt munkát vallalt, ami ellen a könnüves céh kifogással élt. A bemenyjtott fordits

1907.

éjú, de ~~egyb~~ egy oldalú érmen van ábrázolva.

ordult ~~[illegible]~~ szembenéz. Bal kezé-
dot tart. Bajusza hosszú, sza-
forgós sisak nyakvédővel és ma-
dest perem mentén:

S. HUNGARO. 4

~~plapjának háttere, karimája és~~

~~méretei 6.7:6.7 cm. -- Becsértéke~~
~~1907. április 30-án (787-907-26).~~

~~[illegible]~~ remeket a könnyeszék
nem találta elfogadhatónak,
az elfeleki döntést a, vázsi ta-
nácsnak engedte át. A tanácsnak
egy döntők, hogy Ft.-nak meg
kell adnu az épitőmesteri
jogot.

A. szam

Hiszteria. 1928. 40-42. l.

(Az épi-
tőmüvészet kezdetei Pesten.)

Hofrichter József

épülőm

l.

Historia. 1931. IV.

1–2. sz. 66. l.

Hofrichter József

épitesz

Lásd

a

Fov. Königst. Erk

VII. 1937. 267. l —

Circulus Sveviae.

Ezen Longitudinis Gra
qui a Parisiensi distat 20º
Scala Milliarium-mal és kele
ta fölül balra, a szölövesszö

CIRCVLI
MAPPA ex su
lianis deline
HASIO M.P.P.
singulorum St
tionem emenda
legitimae pro
sumi Geograph
adjuncta Tabu
editum, opera
Ieredum A.

Rézmetszet, méretei a von

Szn. 176
1819-90

Hofrichter József
épitész

l.

Gent Bpest [illegible]
62.64.l

1932

BUDAPEST
1940
DEC
-7.24.

Hofrichter Józef
épitéz

Zrod
=
Genthclass
5. l.

L'architecture
du classicisme en Hongrie
by NRH 1944 febr

Hofrichter Josef
später

Gastwirt

45, 48, 53, 57,
61 (Febr.) 64, 68,
80. L.

1951

35728 — ๑๐๓

Hofrichter József

a Pesti Kálvin-téri
ref. templom belsejé
1816–1830 közötti
időből fentitől

irod

Nyiler-kolb

Gerith Budapesti

Kéfeslerio
1933

154. l.

ból célszerűnek és kifogástalannak tartom.

egyetemi tanár

1783 sz.

Az Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület kebelében működő Csengery Antal szoboralap-bizottság megbizásából készitette:

SZÉNÁSY papirnemügyár r.-t., Bpest Molnár-u. 35.

Hofrichter József

épitész

Semmelweis-u.11. Ház, eredetileg klasszicizáló, kétemeletes, 7 ablakos, homlokzat szecessziós izlésben átalakitva. Kapualj kazettás, lépcsőház oszlopos. 1815-ben Hofrichter József épitette. 41.l.

Genthon Bpest.

36, 41. l. 53. 59

...um 7/903 naplo csikk alatt

—

...05 február hó 10-én

Kiváló tisztelettel

Tuaroska Kihák

1949. aug. 7–13. az Út

B. T. 93

Átrendezik a Kálvin-teret és teljes szépségében fogjuk látni Budapest műemlék-templomát

A vidéken élő reformátusok legközelebb, ha a fővárosba jönnek, kellemes meglepetésben részesülnek. A Kálvin-téri templom néhány hónap mulva teljes szépségében megmutatkozik, *megszabadul az őt körülvevő romos, szépnek nem mondható házaktól.* A fővárosban ugyanis nagy iramban megkezdődött a forgalmasabb útrészek és terek átrendezése és szépítése, valamint ezek közlekedésének korszerűsítése.

Milyen lesz a Kálvin-tér és a tér műemléknek számító, számunkra multjánál és nagyságánál fogva igen értékes temploma néhány hónap mulva? *Munkatársunk megtekintette az új Kálvin-tér kis modelljét,* és megkértük az egyik tervezőmérnököt, magyarázza el olvasóinknak a tér átrendezésének jelentőségét.

Árkádos oszlopsor a templom körül

— A tér legszebb és legmonumentálisabb épülete a templom — mondotta munkatársunknak a mérnök. — A templomot azonban a környezete elnyomta, elvette a levegőt tőle, s tulajdonképpen a nagyközönség csak a templom bejáratát és tornyát láthatta. Sajnos, az átrendezés áldozatokat követel. Le kell bontanunk a Kálvin-tér 8. és 9. számú házakat, melyekben jelenleg a Bethlen Gábor könyv- és papírkereskedés, a Soli Deo Gloria Szövetség, a budapesti református egyházmegye hivatalai, több egyházi helyiség és számos üzlet van. *A két ház helyén parkosított terület lesz, melyet árkádos oszlopsor vesz körül. Ez a művészien megoldott rendezés teszi egyedül lehetővé, hogy a templom teljes nagyságában és szépségében kibontakozhassék és kiemelkedjék a tér zsúfolt házrengetegéből.*

Bizonyára nem érdektelen, ha ismertetjük olvasóinkkal a Kálvin-téren életbelépő *új közlekedési rendet. A villamos megállóhelyek* a rendezés után már nem a téren, hanem a térbe torkoló utcák sarkán lesznek. A gyalogközlekedésben is változás áll be: *a gyalogosok* ezentúl nem mehetnek keresztül a téren, hanem a tér szélén kell megközelíteniök az egyes utcákat. A rendezés híre máris nagy érdeklődést váltott ki a nagyközönség körében, mert *az észszerű átrendezés szinte egy csapásra megszünteti a tér eddigi életveszélyes közlekedését.*

Tizenöt évig épült...

Természetesen több, mint egy évszázaddal ezelőtt, mikor megkezdték az akkori városszélen a Kálvin-téri templom építését, a tervezők és a városrendezők nem gondolhattak arra, hogy néhány évtized mulva *olyan óriási fejlődésnek indul a főváros,* hogy maga a tér is kicsinynek bizonyul. Akkor még *hintók és echós-szekerek* jártak az utakon és a járókelők is lassabban és kényelmesebben közlekedtek.

De nemcsak a közlekedés volt lassubb iramú. Az építkezés is. Tizenöt évig tartott, míg felépítették a máig is egyik legnagyobb református templomot. A templom felépítése a magyar református egyház egyik leghősibb erőfeszítése volt. A főváros polgárai akkor annyira szegények voltak, hogy több éven keresztül szünetelteini kellett a munkát. *Hofrichter* József építészmérnök tervei alapján felépített neoklasszikus stílusú, középtornyos templom 15 évi munka után 1830 augusztus 29-én nyilhatott meg, mikor *az első istentiszteleten a főváros csaknem minden református polgára résztvett.* Alig nyolc év telt el felépítése után, mikor *borzalmas árvíz* lepte el a főváros területének nagy részét. Az árvíz elől menekülök a templom csarnokában kerestek menedéket. Az árvíz azonban egyre jobban közelgett, a menekülők megkongatták a harangokat, mikor az árvíz a templom alapjait kezdte ingatni.

... hogy az árvíz összedöntse

A nagy áldozatok árán felépült templom nyugati oldala összedőléssel fenyegetett. Az árvíz elvonulása után azonnal megkezdték a templom újjáépítésére a gyüjtést. Az áldozatos hívek azonban még szegényebbek lettek, s három év is beletelett, mikor az árvízsújtotta templom újjáépítése megkezdődhetett.

Ma már a templomot nem fenyegeti árvízveszély, sőt a hatóságok most adják meg a méltó keretet a templom épületének. Az egész országban ismert templom, melynek fehérre festett belső architektúráját aranyozott stucco-díszek díszítik, közeljövőben *teljes külső pompájában* kerül a nagyközönség elé.

Az echós-szekerek eltünlek, a tér forgalmasabb lett, de a tér központjában egyre kiemelkedőbben bontakozik ki az az épület, amelyre már több, mint egy évszázada olyan jogosan büszkék a magyar reformátusok.

(B. T.)

Hofrichter József

[redacted]

[redacted]

ÁVAL ● 1949 AUG. 7–13

smertetőjele

NDOR

ett való

lást ad, még akkor is, ha erre *rámegy* az élete.

A hangsúly pedig éppen azon van, hogy *rámegy* az élete. A keresztyén ember a szolgálatban kopik el, az áldozathozatalban őrlődik fel. Akár a gyárban, akár kinn a mezőn, akár az íróasztal mellett végzi is keresztyén életének ezt az *istentiszteletét*, minden kalapácsütésben, minden kaszasuhintásban, minden elintézett aktában *benne van a szíve-lelke, egész életének vidám, önkéntes áldozata.* Ha a keresztyén ember a tettek embere, akkor ez annyit jelent, hogy *dolgozó ember.* Minden munkáját azért végzi szeretettel, mert személyválogatás nélkül *szereti az embereket* s tudja, hogy munkája produktumaival, ha hidat épít, ha operál, ha az utcát sepri, az *embereket* szolgálja s életüket emberibbé teszi. Mindezt nem a misszió „mellékfoglalkozásaként" cselekszi, sőt *ezt* tartja missziójának.

Az ilyen élet sokszor lesz az egyházon belül a gúny céltáblája, mert emberileg *érthetetlen*, ha valaki *a maga kárára és mindenki javára él.* Ezzel azonban számolnia kell a keresztyén embernek, s ennek *ellenére* is vidáman kell gyakorolnia keresztyénségét.

Ha a beérkezett pályázatokat e gondolatmenet alapján átvizsgálom, azt találom, hogy az emberi lélek belső szentélyében végbemenő lelki áldozat-elfogadás és áldozat-felkínálás *mindegyikben* szerepet kapott. Nagyon helyesen, mert e nélkül a belső lelki cselekmény nélkül üres szalmacsépelés keresztyénségről beszélni. Ámde, ha ez a belső kultusz, belső istentisztelet ... szeretet új paran-

Fizetési meghagyás.

Az 1927:XXI. t.-c. 188. §-a, illetőleg az 1928:X t. Címet, hogy a fenti kimutatásban részletezett és az alul már előzően esedékessé vált betegségi biztosítási járulé összesen ..... P ..... Pengő 1/,

azaz

való hivatkozással haladéktalanul fizesse be.

A fizetés elmulasztása esetében a kimutatott ta bekezdése és az 1928:XL. t.-c. 183. § utolsó bekezdése, rend. 1. §-a értelmében felszámítandó havi 0·75%-os ké gatási úton, közadók módjára hajtjuk be.

A fizetési meghagyás, illetőleg kimutatás ellen a az 1928:XL. t.-c. 161. §-a értelmében a kézbesítéstől szán szólamlás adható be.

Kelt ..... P H

1934 febr. 7

935 okt. 1 - 935 dec. 31

A munkaadó törzsszáma és címe:

123771

Dr. Szentiványi Gyula

II.

Lonke tér 7.

Háztartási alkalmazottak munkaadói igazolványa darabo

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
Hoffmeister 7
VILLAMOSGÉP
1963 OKT 28 !

A MUNKÁSMŰVÉSZ

1021

Nem kell bemutatni a VK szobrászművészét, aki közöttünk él már huszonöt éve. Ismerjük őt, de egy embert sosem ismerhetünk eléggé, ha nem hallhatjuk ritkán megnyilvánuló önvallomását.

— Valamikor csak a festményeket szerettem. A szobrok szürkék voltak a szememben. Vágytam színeset, szépet alkotni én is. Igy van vele, aki nem ért hozzá. Nyolc európai országban jártam, de csak Németországban éltem éveken át. Hamburgban minden szabad időmet előadásokon töltöttem. Bárki megkérdezhetné tőlem, lakatos létemre, mi ösztönzött a szobrászattal való foglalkozásra. Hamburgban az arckifejezés tanulmányozása volt a legelső indíték. Az úgynevezett modern, merev és torzított formákat kezdettől fogva kerültem. A szobrászatban az erő, a szépség és a belső jellemi tartalom tömör kifejezésére törekedtem, naturalizmus nélkül. Persze, ez nem ment mindjárt. Először ornamentikát tanultam, növényeket, vasrácsokat, díszeket rajzoltatott velem tanárom. Nyugtalanságom most már nem világgá, hanem haza hozott Magyarországra, anyámhoz. Hazajöttem, de mindig készülődtem vissza Németországba. Háborús szelek kezdtek fújdogálni, s így maradtam itthon. Bronzszoboröntő lett belőlem. 1937-ben léptem be a Siemensbe. Haraszti István vett fel, aki akkor a gépgyár mérnöke volt. Elektromos készülékeken dolgoztam az első évben, később a tekercselőknek csináltam szerszámokat. Ifjúkorom művészi törekvéseit sohasem adtam fel. Dolgoztam, mintáztam, szobrokat öntöttem. Régebbi szobraimmal az élet és a nehéz munka szenvedéseit kívántam megmintázni, az akkori lehetőségek szerint. Hivatásos szobrász sose lett belőlem, de így is bejutottam a Műcsarnokba. Vagy tíz éven keresztül egy-két szobrot küldtem be az őszi tárlatra. A zsüri legtöbbször elfogadta munkáimat. A korabeli művészeti lap fényképet is közölt egy női tanulmányfejről.

Már a háború alatt a fiatal Siemens kíséretével járta be gyárait. Nekem itt éppen akkor Haraszti mérnök támogatásával egy szerény kiállításom volt. Siemensnek minden gyárában dolgozott egy-két művészi hajlamú munkás, akiknek alkotásaiból a gyáros legtöbb esetben vásárolt. Tőlem is megrendelte a „Kiöregedett lovat" és az „Öregasszonyt".

— 1945 után a gyárból kikért a hatóság. Részt vettem a gellérthegyi szovjet hősi emlékmű elkészítésében. 1947-ben a gyárban volt kiállításom, ahol Lenin-szoborra kaptam megrendelést. Legutóbb tavaly szerepeltem a „Ki mit tud" kiállításon. A gyárhoz huszonötéves gyökér köt. Mint munkásember, aki szereti a gyárat és szereti a művészetet, s a kettő között kapcsolatot lát, elevenítem fel egy korábbi javaslatomat. A művelődési ház elé jobbról, balról egy nő és egy férfi munkás szobrát kellene felállítani. Szép eszme: a munkás a munkának állít saját erejéből szobrot. Ha Siemens megtehette a pénzéből, mi megtehetjük a szívünkből. De bevallom, félek a megvalósítástól is. Híve vagyok a modernizmusnak, de nem a deszkafejnek, deszkaorrnak, annak, hogy közönséges vágás a száj. Ez a művészet nem ismeri a plasztikai formát. Lapátkezekkel, elefántlábakkal, „baltaművészettel" ábrázolja a munkást. Ilyet soha ne csináljanak, ne is lássanak. A szoboröntésnek én is szakembere vagyok. Akár egy diplomás művész tervét venné meg, ha már tőlem vonakodik a vezetőség, amit mi, gyári dolgozók leöntenénk. Helyénvaló lenne ez a két szobor, mert az a két munkás, a nő és a férfi teremtette a gyárat..

Ehhez mit lehet hozzátenni? Engem megfogott az öreg Hoffmeister dédelgetett, tiszta szándéka: a munkás állítson a munkának szobrot, saját tudásával, szorgalmával, a vezetőség támogatásával. Tudom, vannak hivatalos aggályok és akadályok, de mégis valamit tenni kellene. Legelőször is oda hajolni az öreg szobrászmunkás füléhez, szót érteni vele, ahogyan ő is meg akarja értetni magát velünk, ránk figyel hallókészülékével, mi figyelünk rá a szívünkkel. Semmiből nem lesz semmi, de tudásból, szorgalomból és támogatásból igen.

Szendrei G.

dolgozók jelenlétében [illegible] órakor kezdődött a díszünnepség. Az elnökségben foglalt helyet a vendégeken kívül *Vasadi László* vezérigazgató, *Benkovits József*, a pártbizottság titkára, *Seregi László*, a szakszervezeti bizottság titkára, *Baran István*, a KISZ-bizottság titkára, *Viosz László* termelési igazgató, *Bányai Ferenc, Dénes Károly, Faragó Márton, Hauser Endre, Húshegyi József, Keuler Jenő, Király Erzsébet, Kovács József, Kubecz János, Masurek Józsefné, Mizák Antal, Nádoba Lajosné, Nemes Sándor, Papp Kálmán, Schmerda Béla, Viola Lászlóné.*

A Himnusz elhangzása után Gáti József színművész mély érzésektől átitatott szavalata vezette be a díszünnepséget. Vasadi László vezérigazgató bevezető szavaiban megemlékezett arról a nagyszerű fejlődésről, amelyet elsősorban a felszabadulás után a párt vezetésével ért el a vállalat. Kiemelte az 1948 és 1952 közötti éveket, amikor az akkori szovjet gazdasági vezetők jelentősen elősegítették a gyár fejlődését.

Ezek után *Viosz László* termelési igazgató, a VK negyedévszázados dolgozója tartotta meg az ünnepi beszédet, melyen a többi között a következőket mondotta:

„Az Egyesült Villamosgép-

dővel ezelőtt [illegible] beindításának [illegible] nepeljük.

Egy ember [illegible] első kábelgyá[illegible] dulása óta. V[illegible] és társadalom[illegible] nyekben gazd[illegible] háború töm[illegible] seivel terhes[illegible] nak mögöttünk, de tény, hogy a Horthy-fasizmus terrorjának tombolása, majd bukása, munkásosztályunk illegális, majd nyílt harca az államhatalomért és a szocializmus immár két évtizede folyó szakadatlan építése közepette ennek a gyárnak dolgozói is sohasem szűnő lendülettel vettek részt a magyar nép történelem és társadalom formáló harcaiban.

Az ötven év fáradhatatlan munkájának termékei hazánkban, de a távoli földrészeken is hirdetik ennek a kollektívának hozzáértését, szorgalmát és alkotókészségét. A vállalat gyártmányai az ipari termelés, bányászat, közlekedés, hírközlés és mezőgazdaság széles síkján mindenütt alkalmazásra találnak.

Hosszú és fáradságos volt az út, amióta a Siemens Konszern magyarországi fiókvállalatából, a hazai erősáramú ipar mai hatalmas gyártelepe kialakult. Szocialista társadalmi és gazdasági rendünk

A miniszter régi és mai VK-sok között

gyelemre méltó eredményei e[illegible] sősorban a termelés frontjá[illegible] jelentkeznek. 1950-től 1962-i[illegible] eltelt idő alatt termelésünke[illegible] több, mint háromszorosár[illegible]

Seregi László á[illegible]

növeltük. 1957-től 1962-ig [illegible] növekedés önmagában kétszeres. Ugyanebben az időszakban a közvetlen exportunkat is megduplázтuk.

A termelés nagyarányú felfuttatása mellett a munkás- és alkalmazotti létszámunk 1950—62 között mindössze 4[illegible] százalékkal emelkedett és így termelékenységünket évenként 7—8 százalékkal állandó jelleggel sikerült növelnünk. 1960-ban a termelés felfutását csak 78 százalékban hoztuk a termelékenység növeléséből, 1962-ben ez 100 százalékig megvalósult. A termelési költségek — az önköltség csökkentés eredményeképpen — öt esztendő alatt kereken 10 százalékkal csökkentek.

1960 nyarán a Központi Bizottság határozatai nyomán a termelékenység és gazdasá[illegible]

Hofrichter

Vas. Lips. az Uj
Magyarság Lépes
mult 1939.
márc. 19.

A PESTI VÁRMEGYEHÁZAT

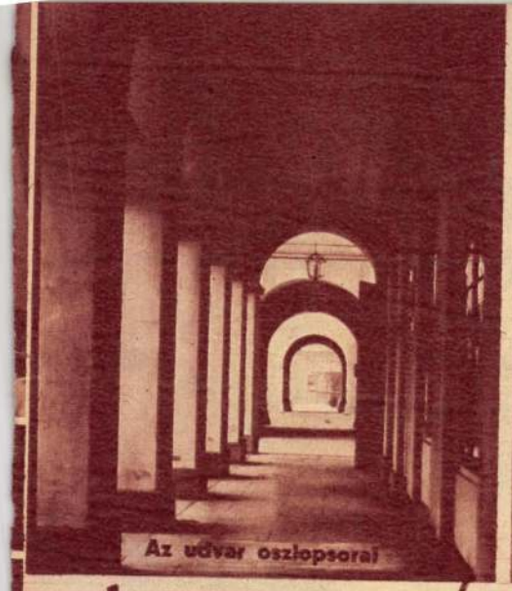
Az udvar oszlopsorai

Folyosó

A Vármegyeház, utcai homlokzat

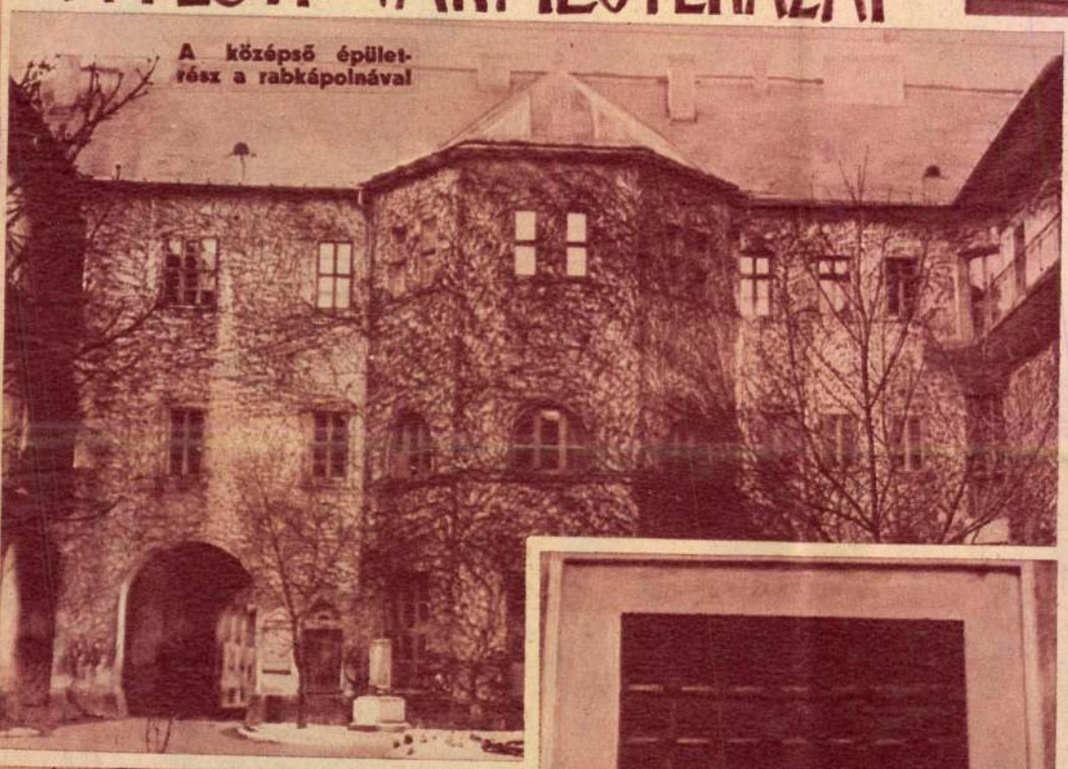
A középső épületrész a rabkápolnával

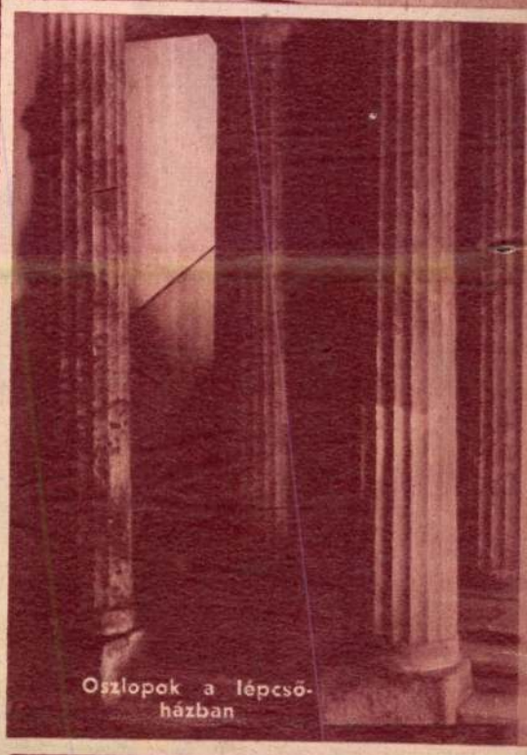
Oszlopok a lépcsőházban

Régi börtönablak (Itt raboskodott Rab Ráby)

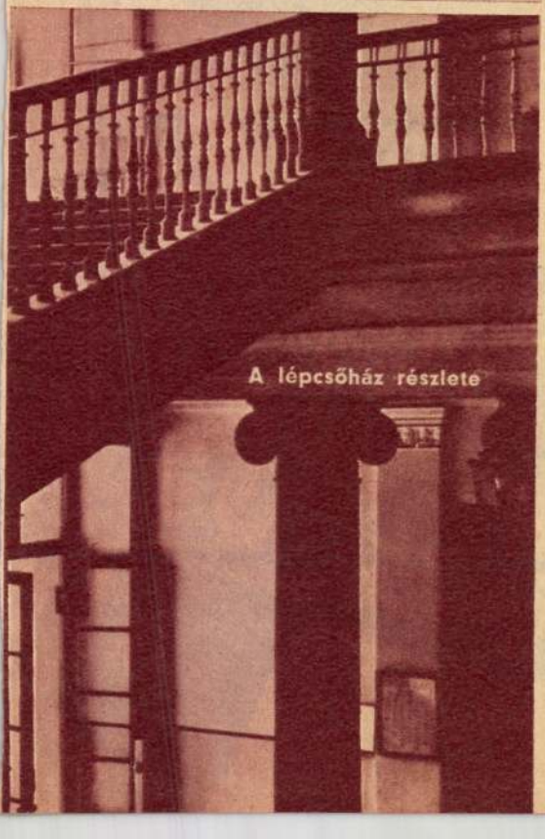
A lépcsőház részlete

Az egykori kivégzőhely lejárta

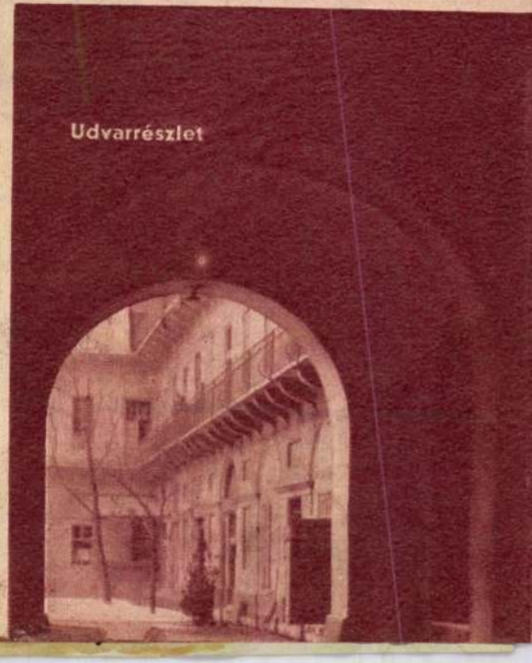
Udvarrészlet

A palatinus-korszak egyik legszebb emléke a pesti Vármegyeháza. Középső, legrégibb része 1781-ben épült, később a Semmelweis-utcai szárny, amelyet 1822-ben fejez be Hofrichter. Miután a nagy árvíz erősen megrongálja az épületet, 1841-ben ujjáépitik. A homlokzat, erőteljesen kiugró, vizszintes párkányokkal emeletekre tagolt, ez a hármas tagozódás függőleges irányban ismétlődik. A két emelet magasságban felfutó oszlopok mögött, a plasztikus hatás fokozására kivájták a fal sikját. Az oszlopsort két oldalán két teljes pillér, felül pedig egyszerü timpanon határolja. A Vármegyeház udvara az emeletenként ismétlődő oszlopos árkádsorral, legszebb empire udvaraink egyike.

RESTAURÁLJÁK

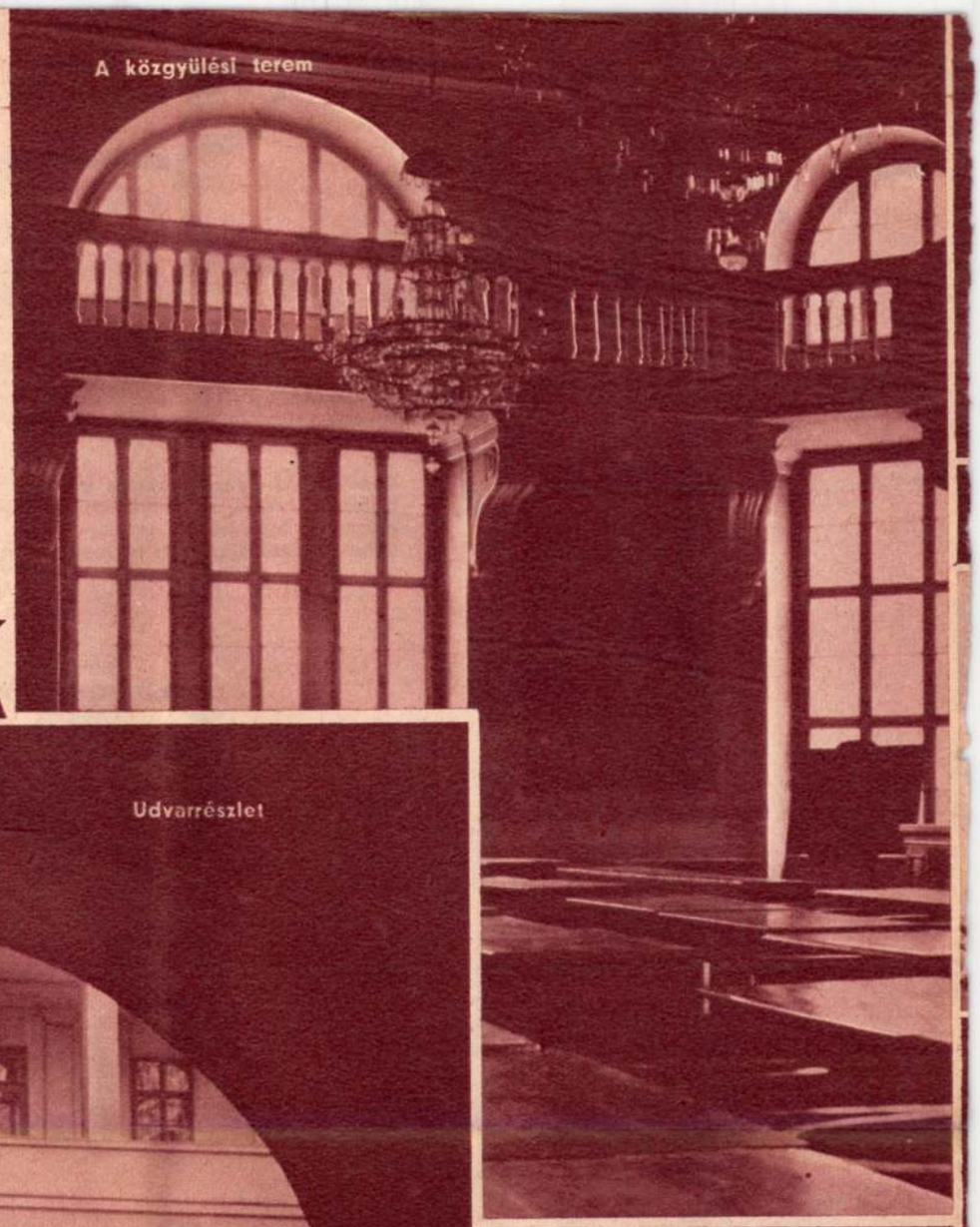

A közgyülési terem

Udvarrészlet

„A gyorsan épülő Pest akkor a maga egészében sajátságos klasszicizáló jelleget ölt. A berlini és francia, de sőt a bécsi előképektől is elütő, valami különös pesti zománca van ennek az izlésnek, bátran nevezhetnők megkülönböztetésül nádor-, vagy palatinus stilusnak . . ."

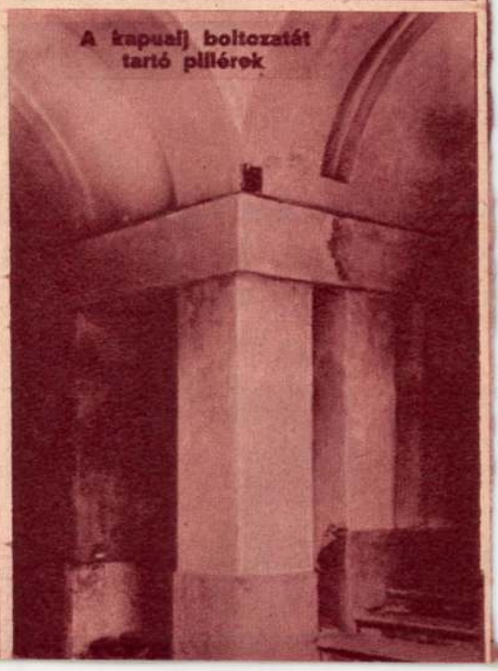

A kapualj boltozatát tartó pillérek

Rezedazöld gyapjuszoknya és boleró, fehér selyemkrepp-bluzzal. Aranysárga szalmakalap. Bemutatja: Ruth Hussey (MGM)

Fehér organdikalap valenciennes-csipkefodrokkal, hasonló kesztyü (Dorvyne felv.)

Eleanor Powell beige és villámkék kompléja, nyersszinü szalmakalap buzavirággal (MGM)

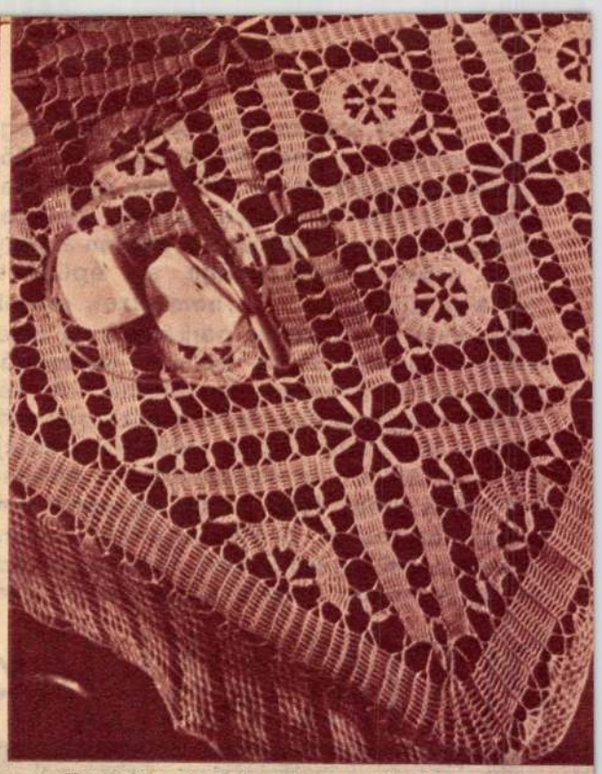

Horgolt terítő 15. számu, MEZ LIANA fonalból. Készithető bármely méretben.

Mintalapja leirással együtt . . . . . P 1.20

1 gombolyag 50 gr. ecrü Mez Liana . P 1.70

Függönyanyagok, kézimunkák, fonalak nagy választékban, előnyös árakon.

Cégünk reklámja:

Klöpli függöny 150/250 méret . . . . P 22.50

Klöpli dupla ágyterítő . . . . . P 42.—

Csipkeszövet 150 széles . . . . . P 2.50

WIEG TESTVÉREK

kézimunkaháza, Budapest, IV., Deák Ferenc-u. 19.

Színes tavasz

Tavaszi kalap rózsaszin és vörös rózsákkal, zöld levelekkel. Rózsaszin-fekete fátyol (Eneley modell)

Hofmann Mátyás

ötvös

1715 ben Körmöcbányan működik. 1720-ban már nem él és özvegye veszi át az üzletet.

Dr. Illéssy János: Magyarországi ötvösök 1732-ben. Arch Ért 1904 évf. 393-l.

Kapossy János

Magyarországi ötvösök c. könyvé-
ből ellenőrzés
ezt az. ddatot.
Ő ugyláttsik nem
ismeri

Leltiztázva

égi nyomda Budapest.

Hofhauser Elek

Vas. Ujs. 1894. 577. l.

A budavári uj evangelikus templom. A Budavárban most folyó nagy építkezések közt van egy uj evangelikus templom is. A honvédelmi miniszteri palotát közelebb kibővitik, s egy uj hatalmas szárnyépületet építenek mellé, a disztérre nyiló homlokzattal. Ez épület czéljaira kisajátították a várbeli szerény evangelikus templomot és iskolát. A várbeli evangelikus egyház most uj templomot, paplakot és iskolát épittet a bécsi kapu-téren. A templom, melyet Hofhauser Elek építész épit, homlokzatával a bécsi kapura néz. Az épület maga már majdnem kész. Nemsokára tető alá kerül, s uj esztendőre alkalmasint átadható lesz rendeltetésének.

Budapest székesfőváros

340.te szám

1920.

M. kir. Buda
ka

Szentiván

1920 év

BUDAPEST XI. ker. SZENT IMRE LEVENTE SPORT és KULTÚREGYESÜLET * 1936 *

Hivatalból
közszolgálati ügyben
díjátalányozva

A ker. elölj. szolg. ut. 6

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZAVA

1963 NOV 10.

A Hofmeisterek öröksége

Hofmeister József tizenhét éves lakatossegéd este odaállt az anyja elé, és azt mondta:

— *Én reggel elmegyek.*

A törődött, kicsi aszszony nem kérdezett semmit, **de** amikor a szegényes csomagot odatette a fia elé, halványan megjegyezte:

— *A biztosat hagyod itt.*

— *Tavasz van, anyám,* — mondta a fiú — *nem tudok maradni.*

A holt-ági vizek felől fűszeres illatokat hozott a szél. A fiatal lakatossegéd reggel szállt, hogy menjen.

A szenvedély

Fekete esztendő volt, 1920. Akkor a kényszer kergetett világgá ebből az országból százakat. Hofmeister József önként ment a bizonytalanba.

— Miért?

Füléhez teszi a kezét, a hallókészülék mikrofonját a szám elé tartja.

— *Há...?* — kérdi a nagyot hallóknak azzal a furcsa mosolyával, amely mögött soha nincs vidámság. Felesége egész közel hajol hozzá.

— Azt kérdezi, miért mentél el — kiáltja.

— *Ja* — mondja bólogatva, de nem válaszol. Feláll, a sublód tetejéről levesz egy gipsz mellszobrot, és nagyon gondosan törölgetni kezdi. Jó ideig elszöszmötöl, míg újra megszólal:

— *Éreztem, hogy mennem kell.*

Örökség volt ez és nem valami bogaras ötlet, mert a Hofmeisterek generációk során át mindig ugyanazt hagyták örökségül: *a lakatos mesterséget és a vándorlás szenvedélyét.* Egy kispesti földszintes házban ezzel az örökséggel ismerkedem. Az egyszobás lakás zsúfolt. Az öreg bútorok tetején sehol egy tenyérnyi hely. Mindenütt szobrok. Jók is, rosszak is. De mindegyikben élet van, és érzés. Fájdalom, derű, szomorúság, erő. *Egy ló a vágóhídra menet.* Kiálló bordákkal, agyonkínzott izmokkal. *Guberáló asszony,* hajlott gerinccel, szemétkincsek [illegible] Szíjas izmos [illegible] tő, mellette [illegible] fej. [illegible] ta[illegible]

Hofmeister József tizenhét éves lakatossegéd amikor elkészült vele, hogy nem maradhatott tovább a Váci úton.

— *Most már tudni akartam, mennyit ér a kezem.*

Annyit ért, hogy a munkanélküliekkel zsúfolt Németországban is kapott egy hét munkát. Brémában mondta ki vándorlás után, hogy most már megtanulni fog. Hetekig járta a várost, a hirdetéseket nézegette. Jó pénzért sokféle tanfolyamot kínáltak. Az iparművészeti iskolára véletlenül vetődött be. Akkor már munka után gyakran bejárt a múzeumba, és izgatottan ismeretlen világával. Most ott állt a művészet műhelyének kapujában, és félszegen faggatta a portást, hogyan is lehetne beiratkozni. Fél évvel később professzor Lüdecke megállt mellette, és azt mondta:

— *Jöjjön be az irodába.*

A professzor

Hofmeister ijedten tette le a formázó fát, amellyel éppen egy kos fej gyapját mintázta. Az irodában azt kérdezte a professzor, hogy átmene-e képzőművészetre? Az ügyes kezű lakatos értetlenül nézett rá.

— A szobrászokhoz.

— *Jó szakmám van nekem* — mondta nyugodtan, de a professzor leintette.

— *Magából fiam nagy művész lehetne.*

Ezt mondta Hamburgban professzor *Henneberger* is, akinek kurzusán négy szemesztert hallgatott Hofmeister. De nem ezt mondta a szegénység, amibe beleszületett, s amely arra tanította, hogy ne nézzen nagyon magasra. Talán ha néhány évig semmiből is élni tud, nagy művész lehetett volna.

Izgatottan csillogó szemekkel néz a szemüveg fölött.

— *Egyszer még folytathattam volna* — mondja.

Amikor megtért a vándorlásból, s magával

olyan izgalom fogta el, hozta néhány szobrát is, egy szenvedélyesen logó falusi tanító a helybéliektől tanító ösztöndíját akart kisajtolni. Hofre jött, időközben Pestaz ösztöndíj ügyében a falusi tanítóval. Annak leveléből azonban hamarosan kifogyott a lobogás. *És a Váci úton újra jó lakatost kerestek.*

— *Azért sokszor elővettem még a formázó fát.*

Egy ruhánál soha nem volt többje. Gyűjtötte a filléreket, hogy utazhasson. Végigbarangolta Európát, múzeumról múzeumra járt. Amikor elfogyott a pénze, hazajött, pokrócot terített az albérleti szoba padlójára, rá a deszkát, és formázni kezdett.

A folytatás

— *Bejutottam a Műcsarnokba is.*

A tárlatokon helyet kapott néhány szobra, de soha senki sem vett belőlük. Olyan ez a történet, hogy az ember szorongva várja a végét, egy fáradt ember szomorúságát. Papírra írom a kérdést és elébe tesz.

— *Elégedetlen?*

Komolyan néz, megrázza a fejét.

— *Tanulni kellett volna.*

De amikor lehetett volna, már elfáradt. Hallását is majdnem teljesen elvesztette. Csak a szakma iránti szeretet nem, amelyet a Hofmeisterek generációról generációra örököltek. *Húsz éve dolgozik a Villamosgép és Kábelgyárban.* Felesége jelvényeket, kitüntetéseket vesz elő a sublótból. Valamennyit a munkájáért kapta. Kezébe veszi az egyiket, és inge ujjával törülgetni kezdi a homályos rezet...

Leírom a papírra a kérdést:

— Mire gondol?

— *Ügyes keze van a fiamnak.*

— Hány éves?

— *Tizenhárom* — mondja az asszony. — Folytatódik hát a Hofmeisterek története.

Diósdi László

...eljen a karosszékből!

szer vagy kétszer képes árjegyzéket küldenek a bevásárlási központoktól, városoktól távol élőknek, s színes fényképpel, pontos leírással kínálják a legkülönbözőbb cikkeket: *cipőt és építési anyagot, könyvet és autóalkatrészt stb.* Az árjegyzékhez megrendelő levelezőlapokat mellékelnek, amelyek 24 órán belüli szállítást ígérnek.

...apuk nélkül

nyákon természetesen nem lehet — nem lenne gazdaságos — *szaküzleteket nyitni.* Ezért, amikor a falusi ember nagyobb bevásárlásra készül, kénytelen legalább egyszer — méghozzá munkanapon, hogy a boltokat nyitva találja — városba utazni.

A csomagküldő kereskedelem segítségével *a legtávolabb lakók otthonról, »a korosszékből« rendelhetnének bármit,* az áruk legteljesebb választékából. A kereskedelemnek ez a formája lényegesen *gazdaságosabb is,* mint kis boltok üzemeltetése: *jobban gépesíthető, kevesebb alkalmazottat, üzlethelyiséget, raktárt, energiát igényel és lerövidíti az áru útját a gyártól a fogyasztóig.*

Magyarországon készültek ugyan tanulmányok a csomagküldő kereskedelem külföldi tapasztalatairól, előnyeiről, itthoni elterjesztésének feltételeiről, de a Belkereskedelmi Minisztériumban igen hosszú vita után úgy döntöttek, hogy *csak szűkkörű kísérletbe kezdenek.* Megbízták a Divatcsarnok Otthon Áruházat, hogy készíttessen prospektusokat.

Bátrabban, nagyvonalúbban!

A prospektusok májusban elkészültek, s július 28-ig 27 000 *darabot szétküldtek* belőlük. Az eredmény siralmas: *az első hónapban mindössze 325 megrendelés érkezett és 100 000 forint értékű árut küldtek ki.*

A kudarc oka véleményünk szerint az, hogy a kísérletet csak »szűkkörűre« tervezték. A kiküldött árjegyzékek olyanok, hogy már *külalakjuk, külső formájuk miatt sem ébreszthetnek kedvet a vásárláshoz.* Nem az eredeti színekben tüntetik fel például a kárpitozott bútorokat, a szőnyegeket vagy függönyöket. A *képek kicsik, elmosódottak,* nem eléggé plasztikusak, a *szöveg helyenként olvashatatlan,* s az egész árjegyzék *rosszul szerkesztett, túlságosan kis formátumú.* Igaz, jobb kivitelű árjegyzék többe került volna, *a különbözet azonban sokszorosan megtérülne a várható nagy forgalom következtében.*

Az első kudarc tényénél is szomorúbb, hogy ebből sokan — az okok reális vizsgálata helyett — *azt a következtetést vonták le, hogy nálunk nincs létjogosultsága a csomagküldő kereskedelemnek.* Ahelyett, hogy ízlésesebb, jobban szerkesztett árjegyzékekben az áruknak az eddiginél szélesebb körét próbálnák propagálni, *s a prospektust nagyobb példányszámban, több helyre küldenék meg, hallgatólagosan szinte halálra ítélik az egész intézményt,* s azt gondolják, hogy évekig nem szükséges újabb árjegyzéket kiadni.

Ezzel a kishitűséggel nem értünk egyet. Nemcsak a külföldi csomagküldő kereskedelem gazdaságossága kell hogy késztesse a magyar szakembereket a további, az eddigieknél bátrabb, nagystílűbb kísérletezésre, hanem az a tény is, hogy *a csomagküldő kereskedelem elterjesztése jelentősen javítaná* — meggyorsítaná és olcsóbbá tenné — *a falusi lakosság áruellátását.*

Gál Zsuzsa

...— hullámzavarban

nikára támaszkodni, azt mondhatjuk: 1993 esztendeig nem volt semmi baj a postagalambokkal — ennyi időre nyúlnak vissza ugyanis a rájuk vonatkozó konkrét feljegyzések, de utal a történelem egyiptomi szárnyas futárokra is. A fáraók — írd és mondd — galambpostaállomásokat rendeztek be, ahol »kifogták« a hámból a fáradt galambokat és pihent küldöncsüdjére, vagy nyakára akasztották az üzenetet tartalmazó parányi tokocskát. De szálljunk csak kis barátainkkal későbbi korokba, amikor ostromlott vár toronyablakából bocsátották útra mutatták, hogy a radarhullámok — a mikrohullámok tartományába tartozó elektromágneses rezgések — befolyásolják a galambok röptét, hasonlóképpen a hosszabb tv-hullámok is — de károsan! Nemhogy irányítanák, hanem letérítik útjukról a percenként 800—1000 méteres sebességgel repülő küldöncöket. Ugyanis a radarhullámok — valószínűleg a televízióé is — felmelegítik két-három fokkal a parányi koponyákat, ami esetünkben elegendő idegrendszeri elváltozások előidézésére. Akkor talán a fej két oldalán elhelyezkedő egyensúly szervek

Virág-búcsú

A GELLÉRTHEGYEN *már a telet várják a fák, s végső támadásra indul a szél, hogy letépje a még erőtlenül kapaszkodó leveleket is. A Ménesi úton a hegy oldalában azonban még virágos ősz van, krizantém-parádé, igazi virágbúcsú. Mert a Kertészeti Főiskola dísznövény tanszékének vezetői legszebb krizantémjaikat mutatják be, hogy — utoljára az idén — virágnézőbe indulhasson a város.*

AZ ÖBLŐS VÁZÁKAT *már elhozták Tétényből, a kutatóintézetből, rózsa és gladiolusz volt bennük legutóbb, most egy hétig labdafejű, bodor krizantémokkal ... aztán tavakerülnek áprilisig ...ükség. ...ár-*

1962 SZEI

KI MIT TUD? KI MIT GYŰJT?

Ezen a címen rendeztek kiállítást a Villamosgép- és Kábelgyár dolgozói kultúrházukban. A kiállításon a gyár több mint ötven dolgozója mutatja be a szabad idejében sok tehetséggel készített festményeket, szobrokat, kézimunka- és dísztárgyakat, valamint érdekes gyűjteményeket.

A több szobrával szereplő Hofmeister János fémmintakészítő „Öntő" című szobra.

(Kéri Dániel felvétele.)

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
NÉPSZABADSÁG

déglők, italbolt
zolgáló éttermek

dapesti Vendéglátóipari Tröszt terveiről

csökkent. Az ok egyszerű. A végrehajtás során mintha nem számoltak volna azzal, hogy *ha az italbolt meg is szűnik, a közönsége nem.* A főútvonalakon felszámoltak helyébe nem nyitottak korszerűbb másikat a mellékutcákban. Így az állva fogyasztáshoz szokott emberek a megmaradt „talponállókat" keresték fel, ott még nagyobb lett a tolongás, a rendetlenség, s tovább romlott a színvonal.

A változást akadályozza az is, hogy az italboltok helyén nyitott presszó, büfé vagy étterem forgalma jóval kisebb ugyan, de *a vállalatok terveit nem módosítják.* Mivel a vendéglátóipari dolgozók fizetése, jutaléka a tervteljesítéstől függ, a vállalatok nem szüntetik meg szívesen a nagy forgalmú üzleteket. Sőt, a tervteljesítés érdekében — minthogy új bolt nyitására nincs mindig lehetőség — a meglevőket túlzsúfolják, s akarva-akaratlan rontják az éttermek, a poharazók kulturáltságát.

A legutóbbi években, főként a belső területeken 75 italboltot zártak be véglegesen. A megmaradt 366 többségét tatarozták, 200-ban pedig asztalokat állítottak be, külön ételárusító pultokat létesítettek. Ez azonban csak toldozgatás, és a szakemberek is tudják, hogy nem ez a megfelelő megoldás.

A vállalatvezetők és a tröszt vezetői jól tudják, hogy mindenben a lakosság igényeihez kell alkalmazkodni. Nálunk meglehetősen nagy réteg igényli az italbolt *jellegű* üzleteket, szükség van ilyenekre is. Csakhogy nem a jelenlegi formájában.

Milyen legyen hát a korszerű italbolt? A külföldi és a hazai tapasztalatok szerint lényeges, hogy ezekben a helyiségekben kulturált körülmények között [illegible]

a *Boráros téri Népbüfé*, a *Baross utca 4. szám alatti italbolt*, a *Kulacs*, a *Gül Baba*, a *Velence* és a *Tejvendéglő.*

Többségükből modern önkiszolgáló éttermet építenek, néhányat csupán korszerűsítenek. A bezárt üzleteket az év végén, illetve a jövő év elején nyitják meg ismét. Ezeken a helyeken *a megnyitás után olyan körülményeket kívánnak teremteni, hogy a régi „törzsközönség" ne térjen vissza.* Az eddigi gyakorlat szerint ez elérhető. Néhány esztendeje a Visegrádi utca elején levő Italbolt a volt Ilkovicstól kiszorult egyének törzshelyének számított. Átalakítása után a közönség szinte teljesen kicserélődött s a Modern Étterem már jól működik. Ezeket a helyeket a vállalatok fokozottabban ellenőrzik majd, s a látogató közönség megváltoztatásában nagy szerepük lesz a vendéglátóipari dolgozóknak is.

Bár az italboltok problémája nagy gond, mégsem elsősorban ez köti le a vendéglátóipari vezetők figyelmét.

Dicséretes vállalás

Amint Venesz elvtárs elmondta, a legfőbb cél — s a vendéglátóipar kongresszusi versenyvállalásainak lényege is ez — *a fővárosi vendéglátás általános színvonalemelkedése.*

A budapesti vendéglátóipari vállalatok dolgozói elhatározták, hogy rendbehozzák az éttermeket, fokozottabban ügyelnek a tisztaságra és az udvariasságra. November 20-ig a főútvonalakon rendbehozzák a sokszor kifogásolt neonfeliratokat, s mindenütt tiszták lesznek a portálok. *Még az idén terven felül átrendezik a Citadella Borozót, a Döbrentei té-*

Világ színpad

Egy faun weekendje

PABLO PICASSO KOMÉDIÁJA

Ez nem a »*Guernica*« himbálódzó fényű, sebzett bika módjára üvöltő iszonyatának festője. Ez az újgörög idilleket álmodó, óriás alakokat játszi mód röpítő, harsány életkedvű Picasso.

A művészt mindig is vonzotta a színház világa. Pályája kezdetén díszleteket és kosztümöket tervezett Igor *Sztravinszkij* »Pulcinella«, *De Falla* »A háromszögletű kalap«, Eric *Satie* »Parade« és »Mercure« című balettjéhez. Harminc évvel később önálló színpadi művel lepte meg tisztelőit; *egy weekend emléke* ihlette komédiairásra. A bohózat címe készakart képzavarral leginkább talán így fordítható: *»Hogyan lehetne üstökön ragadni — az isten lábát?«* A szerencse, amit e picassói hősök kergetnek, a sorsjegyhúzás főnyereménye. A boldogság, amire mindnyájan áhítoznak, a szerelem öröme.

A hatfelvonásos, tízszereplős játékot Picasso baráti köre kitörő lelkesedéssel fogadta. Oly nagynevű művészek vállalták, hogy felolvassák egy-egy szerepét, mint Jean-Paul *Sartre* és nem kevésbé híres felesége, Simone *de Beauvoir*, továbbá Raymond *Queneau*, a nevezetes »Stílusgyakorlatok« költője, s a rendezői tisztet olyan világhírresség látta el, mint Albert *Camus*.

Meglehet, a Picasso megénekelte hétvégi kirándulás valóságos szereplői is ők voltak (vagy csak szerettek volna ott lenni?). A szerző nem fűzött magyarázatot a nyomtatásban is megjelent drámához — képeihez sem szokott. *»Festő vagyok és nem műítész«* — mondta egyszer állítólag.

Szereplőinek a művész konkrét és mégis talányos neveket adományozott. A *Gömböc*, a *Patás* és az *Unokanővér* még hagyján, ezek a becevagy gúnynevek a beavatottaknak szóló célzások lehettek, mint ahogy bizonyára utalás a *Hagyma*, a *Torta* is; de azután szerepet kapnak a *Függönyök* (egy színész játssza »őket«), megszólal a *Csend*, időnként ugatni kezd a *Két Vau-Vau* (»akiket« ugyancsak egy színésznek kell alakítania), s megjelenik a színen a *Sovány Félelem*, meg a *Kövér Félelem*...

A darab nyilvános felolvasásakor — 1944 májusában — Picasso akkori felesége, Dora *Maar* játszotta, ha nem is az új vonzalmat megszemélyesítő, ennivaló kis *Torta*, hanem a kevésbé hízelgő *Sovány Félelem* szerepét. Ám az az asszony, akitől hősünk — a Picasso vonásait viselő *Patás*, egy modern mitológiai alak, egy mai faun — válni készül éppen, az *Unokanővér*. *»Most aztán elég a tréfából* — kezdi Patás, mihelyt felgördül a függöny —, *kiadós szilveszterünk volt, most végre elértünk odáig, hogy a Unokatestvérkének szemébe mondhatjuk az igazságot. Vadházasságunknak, mi tagadás, vannak okai és következményei — ezeket kell most egyszer s mindenkorra tisztáznunk.«*

Tisztázás helyett azonban *hirtelen minden összezavarodik*. Valamennyi szereplő egyszerre kezd beszélni, az egy személyben két kutya közbevakkant, mindenki szót kér, mindenki csendre inti a másikat, végre megszólal az iménti aposztrofált *Unokanővér* is, de teljesen közömbösen, személytelenül, mintha nem róla lett volna szó. A szónnel való tüzelésre panaszkodik és a piszokra, ami ezzel jár, a *Torta* pedig bájosan affektálva, a központi fűtés előnyeit kezdi fejtegetni. A *Patás* hiába mennydörög közbe, hasztalan igyekszik visszatéríteni a társaságot a megkezdett témához (*»Ne bújjatok már olyan ügyesen ennek a történetnek a hátsója mögé! Fontos történet ez, s nekünk sok gondot okoz!«*). És az egyetlen Picasso-dráma olvasója úgy érzi magát, mint némelyik Picasso-kép nézője — nem tud elmozdulni helyéről, páratlan művészi erővel bilincselték oda, egyes részleteket könnyedén megért, más részletek homályosak, de mégis érezni véli azokon is, hogy jelentésük van, rejtett értelmük. Érezzük: szavak akarnak megszületni, titáni erővel feszítenék szét burkukat, még soha ki nem mondott hangok küzdenek a kifejeződésért.

A darab tartalma röviden összefoglalható: a faun négy nimfával enyeleg, a *Patás* körül négy asszony legyeskedik, a higgadt *Unokanővér*, az

Adolf Hofmeister csehszlovák érdemes művész — író és festő — rajza Picassóról

érzelmes *Torta*, a pajkos *Kövér Félelem* és a *Sovány Félelem*, aki valóságos ódát zeng a faun szépségéről (*»Milyen szép — akár a hajnalcsillag! Vagy mint a vízfestékkel gyöngyszemre festett álom. A haja olyan művészi kacskaringókból áll, mint az Alhambra csarnokainak falán az arabeszkek, bőrének színe pedig a harang ezüstös csengését idézi, s az én szerelemittas fülemben esti tangóként szól. Ezernyi égő villanykörte fénye sugárzik át testén...«* stb.). A *Patás* azt hiszi, ő választ, holott a *Torta* ront be hozzá, »mezztelenül és szomjasan«. A férfi megértésre vágyik, és legújabb alkotása — a regénye — segítségével szeretné meghódítani a lányt. *»Ha volna kedve* — próbálkozik szerényen — *az alatt a néhány év alatt, amit ma reggeltől ma délig gondtalanul tölthetünk együtt, odaadóan végighallgatni engem, akkor mindenekelőtt a 380 000. oldalt ütném fel, amely, véleményem szerint, komoly figyelmet érdemel.«* Olvasni is kezdi — ám az unatkozó, csalódott lány hamarosan elhagyja. A weekend — azaz a darab végefelé megtudjuk azt is, hogy utcalánnyá akarja átképezni magát. A *Kövér Félelem* gondterhelten csóválja a fejét: *»Szép és intelligens lány, de egy kissé fura* — mond róla ítéletet. — *Félek, nem lesz jó vége.«*

Hogy mégis »jó vége« legyen, mármint a darabnak, a *Sovány Félelem* előhúzza a trombitáját és sorakozót fúj. Valamennyi szereplő berohan, ki-ki megkapja a szállodaszámláját és mindnyájan tüzes rumbába kezdenek, percenként váltogatva partnerüket. A gúnyos picassói finálé azonban éppúgy nem a dráma *leglényege*, mint ahogy a fanyar öngúnnyal megírt felolvasási jelenet sem az.

A darab legnagyobb értéke a sajátos picassói látásmód szavakkal való megközelítése. Az anyaggal szemben — legyen az agyag, vászon vagy papír — Picasso mindig szuverén alkotó. Hagyományoknak, szabályoknak fittyet hányva írta meg ezt a drámát; az Örök Meghökkentő gondolati cigánykerekeket hány, szemléleti bakugrásait érjük itt tetten: az ellentétekben való mozgást és ezeknek az ellentéteknek mozgó egységét. *»A világot nem úgy ábrázolom, amilyennek látom, hanem amilyennek elgondolom«* — szokták idézni tőle, s a darab ennek az elgondolásnak önkéntelen önkifejezése. Mert hogyan vall például a *Patás* szerelmet *Tortának?* »Kifogástalan a lábad, *és szépen esztergályozott a köldököd és a derekad karcsú, és a mellbimbóid tökéletesek és a szemöldököd észveszejtő. A szád olyan, mint egy virággal teli madárfészek, a csípőd pompás heverő és a hasad akárcsak egy páholy felcsapható ülése, amelyből bikaviadalt ámul végig az ember...«* stb. Picasso szavai Picasso *festményeit* idézik, villámgyors gondolati váltásait, szabadon szárnyaló asszociációit, ötletei pazarló gazdagságát. Mondatait olvasva, a *színei* lángolnak fel a monoton nyomdafesték alól.

Ember Mária

Aktua

Magyar Hirdető
SAJTÓIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
FILM SZÍNHÁZ MUZSIKA
1965 APR 16.

Maleczky Oszkár — a képernyőn

Telefon: 226—829. Maleczky Oszkárt, az Állami Operaház népszerű Oszi bácsiját hívtuk fel abból az alkalomból, hogy a televízióban befejezték önálló műsorának felvételét.

— Ötöt énekelek a műsorban. A klasszikus operettet Stix Jankó dala képviseli Offenbach »Orfeusz az alvilágban«-jából. Kodály »Háry János«-ából Marci bácsi dalát éneklem; Muszorgszkij »Borisz Godunov« című operájából Varlam dalát; Wagner »A Rajna kincse« című operájából Alberich átkát, a »Lohengrin«-ből pedig — Delly Rózsi társaságában — a Telramun—Ortrud duettet. Hogy mikor kerül a műsor képernyőre, azt még nem tudom . . .

Egy kis statisztika

Tizenhárom ország negyvenegy filmjét mutatják be az elkövetkező negyedévben az ország filmszínházai. A filmdrámák és vígjátékok között szerepel Hemingway »Az öreg halász és a tenger« című Nobel-díjas kisregényének filmváltozata, a »Ki volt doktor Sorge?« című izgalmas francia—olasz filmprodukció, a »Mi világunk vége« című döbbenetes erejű lengyel film, és a múlt év cannes-i fesztiválján nagy feltűnést keltett amerikai film, az »Egy krumpli, két krumpli«. A film női főszereplője Barbara Barrie, aki a fesztivál legjobb női alakításáért járó nagydíjat kapta. De bemutatják Gene Kelly főszereplésével az »Egy amerikai Párizsban« című amerikai filmet is. A magyar filmek közül a »Nem« című napjainkban játszódó filmszatirát és a televízió egy évvel ezelőtt sugárzott népszerű »Tenkes kapitánya«-t láthatjuk majd. (Két részben!)

LJUBOMIR BODUROV, a szófiai Operaház magánénekese két este, április 19-én és 25-én vendégszerepel az Állami Operaház színpadán; mindkét alkalommal Don Josét énekli a »Carmen«-ben

A SZOVJETUNIÓBAN — mint arról már hírt adtunk — ünnepi magyar filmhetet rendeztek. Gorkij városában, a Pacsirta című film bemutatója szerepelt a programban. Képünkön: a magyar filmművészeti delegációt (Pécsi Sándor, Szemere Vera, Ranódy László, Nagy Anna és Szirtes Ádám) fogadják a gorkiji városi tanács tagjai a pályaudvaron

Bécsi egyetemista színjátszók

Joseph von Eichendorff német nemesi költő »A kérők« című vígjátékát hozták el március 28-án Budapestre, az Egyetemi Színpadra a bécsi Studententheater színjátszói. Nagy kedvvel játsszák, széles taglejtésekkel, hatalmas bakugrásokkal, népszínműhöz illően, kissé mégis túljátszva. A darab afféle tsalafinta mese, tévedések vígjátéka, átöltözési komédia, amelyben az ifjú gróf vándorszínésznek teszi magát, a bájos grófné viszont komornája ruháját ölti fel, mert mindkettő arra vágyik, hogy ne pénzéért, kastélyáért, hanem önnön szép telkéért szeressék.

A bécsi diákok jobb ügyhöz méltó buzgalommal porolták le az elsárgult lapokat, az irodalomtörténet és a lexikonok értékítéletével akartak szembeszállni és bebizonyítani, hogy Eichendorff színműve igenis előadható, S jóllehet Bécsben már harmadik éve szerepel pinceszínházuk műsorán és a taps Budapesten sem maradt el, alighanem többeknek eszébe ötlött a nézőtéren, hogy az Eichendorffal véletlenül egyazon évben született Kisfaludy Károly véletlenül azonos című vígjátéka, »A kérők«, mennyivel frissebb.

Érdemes volna újra feltámasztásra . . .

E. M.

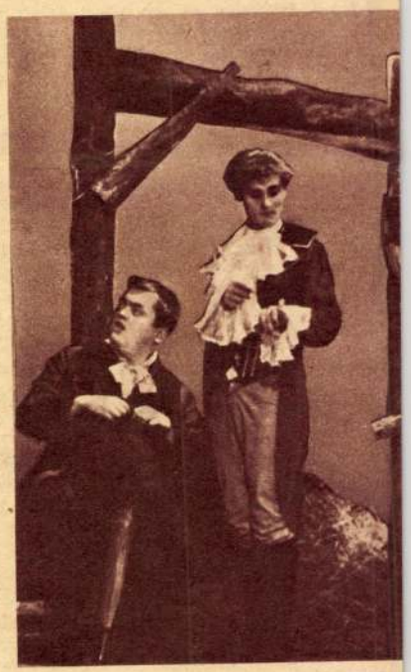

Egy jelenet a bécsi Studententheater előadásából. A képen a következő »aktorok« láthatók: Otczarek úr és Stary úr (Gárdos Zoltán felvétele)

■ DEBRECEN: »A BOLOND LÁNY.« Április 16-án volt a premierje Marcel Achard vígjátékának a debreceni Csokonai Színházban. Pós Sándor rendezte az előadást, amelynek Béres Ilona, Sinkó László, Kovács Gyula, Sárady Zoltán, Kézdy György, Iván Pál, Zakariás Klári és Téby Katalin a szereplői.

■ KECSKEMÉT: »A POTYAUTAS.« Április 15-én mutatta be a kecskeméti Katona József Színház Jacques Deval vígjátékát Lovas Edit rendezésében. Szereplők: Vetró Margit, Pathó István, Schwetz András, Agárdy Ilona, Móricz Ildikó, Galambos Rika, Somlay Emily, Piróth Gyula.

■ MAGYAR ÉNEKESEK KÜLFÖLDÖN. Ilosfalvy Róbert, az Állami Operaház új Kossuth-díjasa rövidesen Moszkvában, Leningrádban és Tbilisziben énekli a »Carmen«, a »Bohémélet«, a »Traviata« és »A végzet hatalma« tenorfőszerepét. — Ágay Karola az NDK-ban, Antalffy Albert Bécsben vendégszerepel. — Mikó András Wuppertalban rendezi a »Turandot«-ot. — Géczy Éva és Péter László a »Hunyadi László« koreográfiáját tanítja be Leningrádban.

■ BENJAMIN BRITTEN Budapesten jártakor egy ifjúsági hangversenyen hallotta Jeney Zoltán fuvolaművész fiainak — ifjú Jeney Zoltán fuvolásnak és Jeney Gábor hegedűsnek — játékát. Megígérte, hogy új művet komponál számukra. Így keletkezett Britten legújabb műve a Kodály IV. epigrammájának témájára írt Tizenkét variáció, amely június 19-én az angliai Aldeburgh-i fesztiválon hangzik el a két Jeney fiú előadásában — bemutatóként. (A fesztivál nagyrészt Britten műveinek jegyében áll, két Britten-opera is elhangzik.)

■ HÍREK AZ ÁLLAMI DÉRYNÉ SZÍNHÁZBÓL. Csongrádi Mária rendező vezetésével folynak Kállai István—Fényes Szabolcs »Majd a papa« című zenés vígjátékának a próbái. Főszereplők: Szatmári Olga, Hollai Bertalan és Krémer Ferenc. Bemutató: június 2-án. — Az együttes utolsó bemutatóként színre viszi Bernard Shaw »Warrenné mestersége« című darabját, rendező: Petrik József, a főszereplők: Czéh Gitta, Herendi Mária, Patassy Tibor, Erős Pál és Fehér Tibor. Bemutató: július 3.

■ EGY HÍR ÉS EGY MEGJEGYZÉS. Az idei szegedi szabadtéri játékokon egy angol társulat négy alkalommal előadja a »West Side Story«-t, Bernstein világhírű musicaljét. — A »West Side Story« filmváltozata Amerikában még mindig a szocialista államokba irányuló export tilalmi listáján van! De — ki tudja? — az angolok szegedi előadás-sorozata után hátha megtörik a jég . . .

■ BÉKÉSCSABA: »Egy szerelem három éjszakája.« Április 13-án mutatta be a Békés megyei Jókai Színház Hubay—Vas—Ránki zenés tragédiáját. Rendező: Máté Lajos. Szereplők: Biró József, Romvári Gizi, Cserényi Béla, Körösztös István, Stefanik Irén, Demény Gyula, Vörös Tibor, Mikes Ferenc.

Jegy kissé le!

611

HOFMANN ? Hofmann, ca 1830—1850. (Eddig levéltári adat nincs róla. — *Bisher urkundlich ~~nicht nachgewiesen~~.)*

Nr. 599 *a)* Evőkészlet. — *Tafelsilber.*
Özv. Nánássy Dezsőné, Eger — *Erlau.*

Nr. 599 *b)* Gyertyatartók. — *Leuchter.*
Ladoméri Szmertnik Andor dr., Monor.

— liche Daten nicht vorhanden.

LAUTH FRÉDÉRI

Hoffmann György

fegyvekovács

Pozsony

Kélmistely

Hendrei 502 l.

503 l.

Keppel

Hofman György

pozsonyi puskaminos

1672

l.

Arch. Ért.

1911. 221. l.

tülpenfolyó

nbe a kormánnyal, hogy megállítsam azon az uton
helyzethez és az áldatlan belpolitikai zavarokho
pviselőház feloszlatása előtt kiléptem a kormány

s aggodalom és választóim ezreivel való személyes
küzdjek a kormány politikája ellen, mely a nemzet
zdasági megélhetést veszélyezteti.
ama eszme szolgálatában, mely egyedül vezetheti
ől és

nus zászlaját a fővárosban!

irályért, Hazáért"

Hofman György

pozsonyi puskamüves

XVII. sz.

l.

Arch. Ért.

1911. 221. l.

vagy nálam

Magyar puskamü-

vesség alatt

F. sz. Lf. Nr.	Beschau Próba	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
612	Nr. 599	HH	Valószínűleg ugyanaz. — *Wahrscheinlich der vorige Meister.* Evőeszközök. — *Tafelsilber.* Kálniczky Gézáné, Kassa — *Kaschau.*

ottjának a tervezett
h. é. vasut Detrekő-
etres
k ha
asut
nyos
z elő
h. é
n ad
enge
n m
, ho
énte
fü
egép
3
dőb
ede
me
ellő
k le
nged
feje
tozi
izlet
66
ébő
yes
lői
b ki
lazá
n tudott tért hóditani.
kell tehát üdvözölni
ásra tervezett vác—
asutat, melynek meg-
ositva van, engedély-
kákat kora tavaszszal
ut forgalomba helye-
van kilátásba véve. A

lyezni. A fővonal épitési tőkéje a villam
szerelés és a villamos forgalmi eszköz
000
öss
galn
lesz
ges
világ
zolg
s v
iti.
ző f
A v
állo
i, m
é k
felé,
di j
edés
ya f
műv
ekk
h. C
. A
r áll
k az
mess
Az
éter
az
ől fo
Az
dő

Hofhauser Lajos
építőmester
l.
MMÉEÉvk
1914.83.l.

ából, vagyis 302,200 koronából hozzájáru
kal 120,000 kor. van födözve, a többit
váltság és államsegély cimén kéri az
lyes. A vasut előengedélyese Gerster
mérnök-vállalkozó.

A körösfeketető—szilágysomlyói vasut Tompa Arthur, Moni Gyula és Simay
kérelmére az általuk tervezett kőrösfeke

—

3546. lajstromsz. Báró Fechtig Imre föld-kos Tiszaugon. — Fütőberendezés gőz-nokhoz. Pótszabadalom a 40041. sz szaba-mhoz.

—

3548. lajstromsz. Ifj. Grivolas Claude mér- Párisban. — Eljárás óraműcsapágyak ke-yitésére.

—

3549. lajstromsz. Otto Graetzer cég Zürichen Georg Thiel Metallwarenfabrik cég Ruhla- — Csészetartó elektromos izzólámpákhoz.

—

3574. lajstromsz. Ryba Franz épitőmester arleyben. — Berendezés szállitó csővezeté-nek a bennük mozgó tömegek surlódási sa ellen való megvédésére.

—

3560. lajstromsz. Böckel George Friedrich nök Leipzig m. Bösdorfban. — Eljárás be-ödém előállitására.

—

3578. lajstromsz. Magyar Vaggon- és Gép- Részvénytársaság cég Győrött. — Rakonca-pcsoló szerkezet szálfák szállitására szolgáló sik számára.

—

3580. lajstromsz. Deutsch Gusztáv mérnök nben. — Eljárás és kemence nedves tüzelő-agok kokszolására.

—

3589. lajstromsz. Lehmann Ferenc téglagyári gató Budapesten. — Eljárás és gép hor-lt tetőcserepek sajtolására.

—

3591. lajstromsz. Petzold Ernst postahiva-ok és Haussig Carl Bruno postasegédtiszt zenben — Kilendithető vasuti kocsikapcsoló, vet torzios rugó tart a kapcsolási helyzetben.

—

43642. lajstrom Eisenhütten-Gewe Vasuti kocsi-kapc

43644. lajstrom Marie Gabriel mé — Gőzkazán.

43623. lajstrom mester Miskolcon. rekesztővel és föc

43624. lajstrom gyár és fémöntőc mátor.

43625. lajstron Eisenkonstruktion — Vasablak.

43626. lajstrom gyáros Gottlieben

43627. lajstrom Budapesten. —

43628. lajstrom seldorfban. — Ku

43629. lajstrom tiengesellschaft zu gebogenem Holze Bécsben. — Bere merevitőkkel való

43630. lajstron kereskedő Apenra hornyolásokkal ell szabadalom a 413

Szabadalmakat, védjegyeket és minta oltalmat megsze

következő cégek pályáztak: Führe
mond (Nyiregyháza) 52 688 kor. 96 fil
gyaraszfaltr. t. (Budapest) 52.4
82 fill., Fullmann Jenő (Munkács)
kor. 05 fillérrel.

Fullmann Jenő ajánlatát jóvá
végett felsőbb helyre terjesztették.

Dobsina. (Iskolák bővitése.) D
város tanácsa március 6 án árlejté
tott az áll. elemi iskola és az áll.
leányiskola kibővitésére, az áll. óvoda

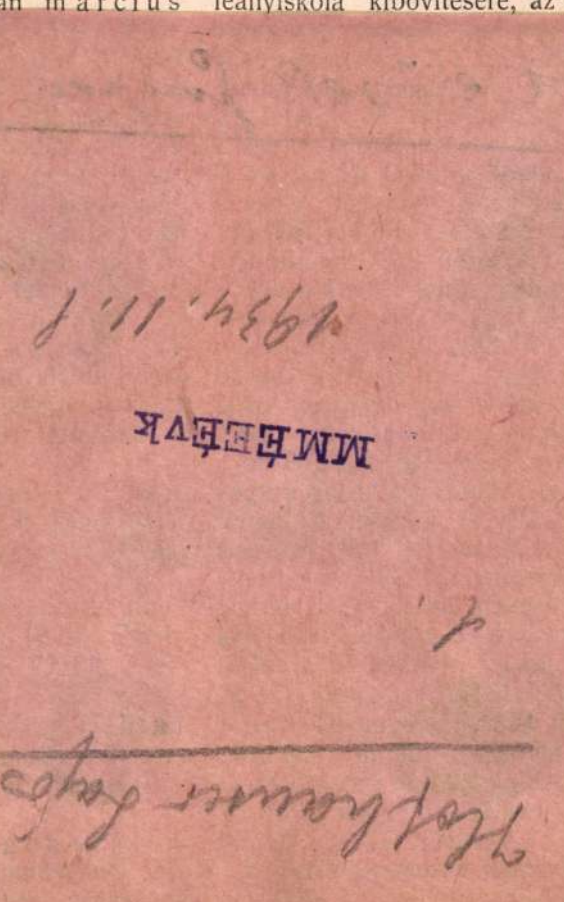

05 f., a Terézia-csatorna

sitására. Ajánlatot tettek:
ós-ut egy részének csatornázására:
r-t 11.895 kor. 11 fill., Halász H.
22 fill., Schäfer és Wellisch 10.009
fill., Kőhegyi S. 10.213 kor. 74 fill.,
10.800 kor. 37 fill., Pessi G. és tsa
kor. 18 fill., Melocco P. r.-t. 10.505
fill., Deutsch I. 10.057 kor. 73 fill.;
utcában tervezett csatorna épitésére:
r.-t. 19.054 kor. 65 fill., Halász H.
or. 35 fill., Schäfer és Wellisch 18.154
fill., Kőhegyi S. 20.509 kor. 59 fill.,
és társa 19.446 kor. 29 fill., Melocco
8.442 kor. 30 fill., Deutsch I. 18.617
fill.;
ér-utca egy részének csatornázására:
r.-t. 10.103 kor. 79 fill., Halász H.
or. 57 fill., Schäfer és Wellisch 10.945
fill., Kőhegyi S. 10.860 kor. 82 fill.,
és tsa 11.500 kor. 11 fill., Melocco
642 kor. 77 fill., Deutsch I. 9674 kor.

ács-utca egy részének csatornázására:
r.-t. 8537 kor. 27 fill., Halász H 6751
ill., Schäfer és Wellisch 7001 kor. 99
egyi S. 8688 kor. 86 fill., Kleindl J.
. 80 fill., Melocco P. r.-t. 6894 kor.
Deutsch I. 7060 kor. 36 fillérrel;
a-utca egy részének csatornázására:
r. t. 8664 kor. 40 fill., Halász H.
. 63 fill., Schäfer és Wellisch 7385
fill., Kőhegyi S. 9100 kor. 18 fill.,
. 7570 kor. 36 fill., Klein H. J. 6571
fill., Pessi G. és tsa 7674 kor. 65 fill.,
P. r. t. 7524 kor. 94 fill., Deutsch I.
. 48 fill.;
egkuti uton levő folyókák kövezésére:
Gy. 1999 kor. 50 fill., Szehr J. 1901
fill., Ámon A. 1995 kor.;
rom-utca makadamszerü burkolására:
Gy. 24.659 kor. 58 fill., Szehr J.
kor. 29 fill., Ámon A. 22.305 k. 77 f.;

sitására a mezőhegyes
sága március 18-á
latot tettek:
a 81. sz. majorban l
tói lakás, az 55. és 8
tendő cselédházak, a
tendő istálló épület ép
fill.): Libor és Sz
hely) 5%, Szebrág
Lakatos Pál és J
Papp József (Makó)
(Orosháza) 2%, Més
(Hódmezővásárhely) 5
a 73. és 76. sz. major
házak munkálataira (5
Hlovoska Mátyás (N
és tsai (N.-Pereg) 11%
10% árengedéssel.
Papp József ajánl
felsőbb helyre terjesztet
Sopron. (Templon
helyreállitás.) A lá
torony és paplak helyre
a sopronvármegyei m. k
március 22-én árl
tettek: Müller Ede (
75 fill., Boór Nándor
fillérrel.
Müller Ede ajánl
felsőbb helyre terjesztet
Ungvár. (Mütárg
ungvári m. kir. állame
cius 22-én árlejtést ta
th. uton levő 21., 22. és
„Suhosi" hidnak és m
nek betonból való ujjáé
és a kisgajdos—remete
és 32. sz. hidaknak bet
3709 k. 16 fillér előirán
Guttmann Majer
remetevasgyári uti műtár
zalék engedménynyel,

HOFHAUSER Gusztáv

Lendvay u. 2. – Bajza u. 37.

Gábor E
Művtört.Ért. 1990 1-2 55.p. + ill.

1890-ben Hofhauser Gusztáv tervei szerint Bainville János földbirtokos számára átépítették az épületet. A központi helyzetű nagy műtermet és a mellette fekvő mintázótermet köztes födémmel kettéosztották, a loggiák nyílásainak tengelyébe ablakokat, ajtókat vágtak, szabályos emeletes villává alakítva a házat. Az épület hátul kis toldalékot kapott a szükséges mellékhelyiségek elhelyezésére.[251] 1925—27-ben Davidson Horace bankár megbízásából Vidor Emil tervei szerint ismét átépítették a házat. Mindkét kerti oldalon kétemeletes toldalékot építettek hozzá — ezzel megszűnt az épület szimmetriája. A loggiákat beüvegezték és területüket a mögöttük fekvő termekhez kapcsolták (ugyanez történt a volt Erdődy villa loggiáival is!), a földszinten pótlólag (az eredeti elé) loggiát építettek. (A ma látható loggia nem a Huszár műterem maradványa).[252]

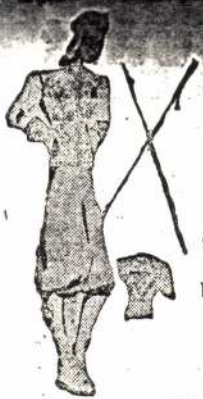

gyok, aki — saját hite és meggyőződése szerint — igyekszik jó portékát kínálni vásárlóinak. Ez minden... másról nem nyilatkozhatom. Nem vagyok tagja semmiféle mozgalomnak, nem rajongok a divatos jelszavakért, nem sodródom a közös lobogók árnyékában... *boltos vagyok, semmi egyéb...*

— És ami a bolt mögött van? — kérdezzük. — Méltóságos asszony tudja legjobban, hogy mindaz, amit most mondott: külszín. Hiszen a Pántlika-divatszalón tulajdonkép *a nemzeti önellátás szélesköru megvalósítását* jelenti, azt szolgálja.

Textiliparunk belföldi nyersanyagellátása

Zeindelné — c

Jómagam is s
a falusi háziip
rendelést akar
zésem a falus
lön tájszótá
A mondatok ped
betűből, vagy ki
szélve a kimond
helyesírási hibák

Ø Hofhauser Gusztav

1881. Bpest épitész

Lincs lakjegyzék Franklin

Hofhauser Antal

99. Békéscsabai róm. kath. templom
Vízfestmény. Tervezte: Hofhauser Antal.
100. Örökimádás templom pályaterve
Rajz. Tervezte: Hofhauser Antal
101. A budapesti Carmeliták temploma
Vízfestmény. Tervezte: Hofhauser Antal.

Iparműv. Tan. egyházm. kiáll. 1908.

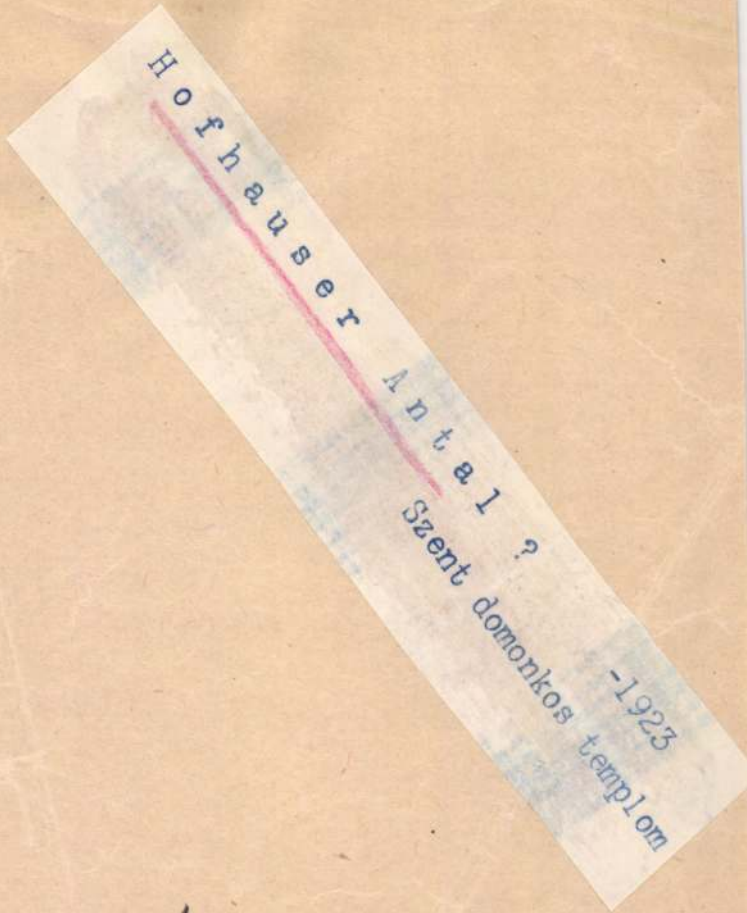

Lechner Jenő dr
jegyzete

Hofhauser Antal

A tömösi honvéd-emléket, melynek fölállitását a magyar mérnök-egylet tavalyi kirándulása alkalmával határozta el, a jövő év tavaszán állitják fel. Az emlék, melynek tervezője Hofhauser Antal fiatal épitészünk, már minden részletében készen van s a kész anyagot mindjárt tavasz elején elszállitják a helyszinére. Két lépcsőből álló alapon emelkedő, portikusszerü épitmény lesz ez, faragott kövekből, egyszerü, nemes stilben. A nyilás helyén lesz az emléktábla a fölirással, mely a tömösi szorosban elesett ...sök emlékét megörökiti.

Vas. Ujs. 1880

862. l.

Hofhauser Antal

Vas. Ujs. 1880. 570. l

Szabadsághősök emléke. A magyar mérnök- és épitész-egylet a mult évi nagy kirándulása alkalmával, Schwartzel Sándor titkár inditványára elhatározta, hogy a tömösi szorosban 1849-ben elesett szabadsághősök emlékére a «magyar-sánczon» emléket állit. A terv elkészitésével Hofhauser Antal bizatott meg, ki a költségek tetemes részét magára vállalta s az emlék alkatrészeinek legnagyobb részét már is létesitette. Az emlék nehány hét mulva felállitható lesz.

DIVALD grafikai műintézet
képeslap és műkiadó
Budapest, VIII. Muzeum-u. 3.

5.

Műemlékek Országos Bizottsá

Budapesten

Vállalkozók Közlönye

1905. szept. 13.

Hofhauser Antal

Templomépités Csaba községben. A Csabán épitendő uj római kath. templom tervrajzának és költségvetésének elkészitésével megbizott Hofhauser Antal budapesti epitész, megfelelt megbizatásának. A tervet és költségvetést, amelyet mult heti gyülésén elfogadott az egyházközség is, az elkészités alatt álló pályázati hirdetménynyel együtt jóváhagyás végett fölterjeszti az egyházmegyei püspökhöz. Amint a püspöki jóváhagyás megérkezik, az egyháztanács a templom épitésére kiirja a pályázatot.

legéről bizvást lemondhat, hanem a szü
ges hangulatot mindjárt a belépésnél biz
sítja. A múzeum csekély számú metsze
Louis XVI. stilusban tartott igen kis ka
netben helyezték el, oly módon, mint
divat volt a XVII. század második felé
midőn a metszetgyüjtés szenvedélyének e
lángja föllobbant. A lapok a faragványok
ékes fával inkrusztált falba vannak illesz
s üveg alatt láthatók. A kecses székek, szó
támlái, hasonló módon szintén metszete
rejtenek. Ezt a luxust természetesen c
oly gyüjtemények engedhetik meg magukn
melyek kevés kiállítandó metszettel rend
keznek s melyeknek tömeglátogatásokkal n
kell számolniok.

A madridi Prado-Múzeum stati
tikát tett közzé a benne őrzött festmény
másolásáról. 1908-ban 1181 festő másol
múzeumban, ezek közül 905 spanyol és 2
idegen nemzetiségű. Ez utóbbiak szám s
rint így oszlottak meg: 72 német, 68 ész
amerikai, 40 angol, 39 franczia, 15 osztr
13 svájczi, 11 orosz, 7 *magyar*, 6 délan
rikai és 5 portugál. A legtöbbet másolt m
ter természetesen Velasquez volt, nemcs

Hofhauser Antal

terverte a tömösi emléket, H. Lajos kötsiegén épült.

l.

MMÉEÉvk

1934. 12. 1

APEST, VI., KIRÁLY-UTCA

12 ÉVI JÓTÁLLÁS.

legjobb, legolcsóbb és legerősebb szerkezetű kémény- és szellőztető

kitüzött célnak legjobban megfelelnek s a műszaki el

szabályos működése által a legnagyobb keresetnek ö
ddig a **legolcsóbbak** és a **legjobbak**.
befolyását a kéményesatornák huzatára kedvezővé teszi s i
nélkülözhetetlen.

Telefon :

---

gár Mór (Miskolc)
ogh János (Kassa)
zák János (Kassa)
hs Béla (Budapest)
il Rezső (Budapest)

elhelyező munkára :
2% engedménynyel,
a beton, burkoló és
ütt 100.145 kor. 36

ifj. Walla József
kor. 46 fill., a bur-
29 fill. ;
munkára : dr. Hel-
9272 kor. 89 fill. ;
a: Mencel K. C.
ll. ;
Haverland Antal
„Lift“ felvonó- és
ronával.
tt állanak.
. Az alábbi munkála-
vármegye alispáni
árlejtést tartottak.

Budapest. (Üveges- és fal
munka.) A tan. VIII. ügyosztályba
1-én árlejtést tartottak a községi
épitésénél teljesitendő üveges és
munkára. Ajánlatot tettek :

az üveges munkára : Hand
Arnold 3329 kor., Gál Lajos blei
betétesüveggel 4005 kor. 90 fill., Gl
2763 kor. 40 fill., Forgó és tsa
40 fillérrel ;

a falburkoló munkára : Walla
I. rendü lapokkal 5843 kor. 20 fill
lapokkal 5180 kor. 60 fill., Zsol
I. r. lapokkal 5580 kor. 50 fill., II
4991 kor. 50 fill., Urbach Miks
50 fill. illetve 5110 kor. 20 fill.,
keramiai gyár r. t. I. v. II. r. lapok
50 fill., Schillinger Vilmos I.
19 kor., 7·90 kor. és 12·50 kor.
II. r. lapokkal 5151 kor. 40 fillérre
latokat átszámitás végett kiadtá
hivatalnak.

Budapest. (Lakatos és üve
tási munka). A székesfőváros I
járósága a területén fekvő és kezel
városi, valamint a bérelt épülete

Hoffhauser Antal

épitett

megvett tero

MÉ. 1914. 3-7. 10. l.

(A Rezsőtéri templom terepatjázata, távlati kép és alapvaj)

civilizált világ legjelentősebb halotti maszkjainak sorozatát. A mellékelt szöveg olyan érdekes, mint a legérdekfeszitőbb regény és mélyen bevisz a történelem és kulturtörténelem problémáiba. Az illusztrációk, melyek majdnem mind az eredeti maszkok után vannak előállitva, néha megrendítő hatást gyakorolnak ránk. A világ nagyjai, királyok és a szellemi élet királyai láthatók itt abban a pillanatban, amikor a halál rányomja végzetes pecsétjét arcukra. II. Frigyes, Napoleon, Lessing, Goethe, Newton, Luther, Tolsztoj, Beethoven, Dosztojevszkij, Nietsche, Wedekind, Kainz és még sok más az utóbbi század legkiválóbb egyéniségeiből bizonyitják halotti maszkjukkal, hogy a halál nem borzalmas, hanem fenséges. Ezekben a halál pillanatában fölvett arcokban néha olyan komprimált életet találunk, amilyennel a valódi életben elénk bukkant arcokon csak a legritkább esetben találkozunk. A könyv 96-ik ábrája egy ismeretlen fiatal asszonyt ábrázol, akinek holttestét a Szajnából huzták ki. A kép meghatóan szép. Nyugodtság van rajta, jóság és elmélyülés, de semmi ijedtség. Mintha a titkok fölött töprengene, melyeket csak a Szajna mélyén lelt föl igazán. Teljesen magába merülve, minden fájdalomtól megtisztultan olyan rendkivülien szép ez az arc, amilyent a szobrászok ideálképen is csak egész kivételes esetekben produkáltak. A maszkok között találjuk Cromwellnek a halálban sem változott páratlanul energikus fejét, amely mögött a vallás misztikus mélységeit lehet sejteni. Pascal maszkja is elmélyült vallásosságot és kivételes szellemi koncentrációt mutat. Newton maga a testet öltött gondolat. Swift szatirája mellett Lessing klasszikus nyugalma kellemesen hat. Edmund Kean, a nagy angol szinész mintha halálában is pózba szedte volna az arcát. Heine halotti maszkjáról csak a krisztusi jóság látszik, a halál mintha teljesen eltávolitotta volna róla a kegyetlen szatira szuró vonásait. Dosztojevszkij arca egy hatalmas parasztéé, amelyen sok év szenvedése szántott át. A kemény szájat a bajusz és szakáll erdeje boritja s a föltépett bőr csak nehezen fogja át a kősziklaképen kiugró koponya és pofacsontokat. Liszt Ferenc és Nietsche halotti maszkjairól eltünt a folyton aktivitásban lévő zseniális szellem jele, csak a csendes, majdnem édeskésen jó ember nyomai maradtak rajtuk. Shakespeare nem biztosan autentikus maszkja szintén alig árul el valamit erről a nagy emberről, akiről egyénileg mit sem tudunk. Goethéről nem maradt halotti maszk. A könyv mégis az ő élet maszkjával zárul, mintegy

HOFFMANN TAMÁS

AJÁNDÉK

A Néprajzi Múzeumban Hoffmann Tamás főigazgató bemutatta azt a Tolna megyei Faddról származó szobabelsőt, amelyet a finn nemzeti múzeumnak ajándékoztak. Képünkön Rónai Rudolf, a Kulturális Kapcsolatok Intézetének elnöke (jobboldalt), és Osmo Tapani Väinölä, a Finn Köztársaság nagykövete.

szinte kiverte a rá-
ásást, szelíden bújtak

nangjukkal, ők a vén bodzafa-óriás
legfelső emeletén foglaltak szállást.

Provance várja Szentendrét

A MűvészetMalomból Franciaországba utazik a tárlat

FOTÓ: KOVÁTS ZSOLT

Franciaországba utaztatja Szentendre annak a kiállításnak az anyagát, amely tegnap nyílt meg a MűvészetMalomban. A település testvérvárosában, a Marseille közelében fekvő Salon de Provance-ban ugyanis ősz végén csaknem egy hónapos kulturális rendezvénysorozatot tartanak. A programon bemutatkozik Szentendre is. A franciák ízelítőt kaphatnak a gasztronómiai, zenei, tánc- és fotóművészeti termésből, lesznek népzenei produkciók és gyermekrajz-kiállítás is.

A jelenleg itthon látható tárlaton elsősorban a mintegy száz szentendrei képző- és iparművész mutatja be munkáját – mondta el *Magyar Éva*, a franciaországi fesztivált szervező Chouchou nevű civil szervezet tagja.

A malombeli tárlatra az összes francia érdekeltségű magyarországi cég és magyar vállalatok képviselői is meghívást kaptak: a szervezők a közönségén kívül a lehetséges szponzorok figyelmét is szeretnék felhívni. A fesztivál költségvetése ugyanis nagyobbnak ígérkezik, mint amennyi pénz eddig összegyűlt. A vendéglátók garantálják a szállást és az étkezést, de az utazás egyéb költségeit a magyar félnek kell állnia. A négyszer négy hét végén zajló nagyszabású fesztiválhoz pedig a pályázaton nyert 2,8 millió és az önkormányzat által adott 4 millió forint nem elegendő.

R. V.

Paletta

KIRÁLYOK ÉS MŰVÉSZEK BÁLJA címmel jótékony célú rendezvény lesz ma este hét órától az Erzsébetligeti Színházban (XVI. kerület, Hunyadvár utca 43/C). Az eseményen tartják meg a Cigányzenekarok Millenniumi Országos Versenyének döntőjét, fellép a Fáklya Művészegyüttes, dr. Pálfi István és az Új Taigetosz Együttes, Oláh Viktor és Cigányzenekara, valamint Bagdi Erzsi.

ADAM GÉCZY Tündérmesék a múlt századból című fotókiállításához kapcsolódva Babarczy Eszter művészettörténész beszélget a művésszel és a meghívott vendégekkel hétfő délután öt órától a Trafó Galériában (IX. kerület, Liliom utca 41.).

A MAGYAR MŰHELY szerkesztői, valamint a MAMŰ Társaság tagjai várják az érdeklődőket a folyóirat estjére, kedd este hét órára a MAMŰ Pincébe (VII. kerület, Danjanich utca 39.). Az esten bemutatják a lap közelmúltban megjelent, a Magyar Műhely találkozók elméleti hozadékát feldolgozó különszámát.

UFÓ- ÉS PARAPSZICHOLÓGIAI kongresszust rendeznek ma és holnap az Újpesti Gyermek- és Ifjúsági Házban (IV. kerület, István út 17–19.). A nemzetközi eseményen a téma szakértői tartanak előadásokat, szó lesz a tenyérjóslásról, az álomfejtésről és filmeket is nézhetnek az érdeklődők.

Hét végi klubkínálat

A hét végén négy klubban, különböző stílusban szólal meg az elektronikus zene. A nemrég újra megnyílt Fáklya Klubban (VI. kerület, Csengery utca 69.) például útjára indul a World of Goa sorozat, amelyre egy-egy külhoni lemezlovast is meghívnak. Ezúttal az indiai dj *Roopak* lép fel *Radzsa*, *Ashipu* és *Dolphin* mellett. Vasárnap ugyanitt a Trance & Techno Café keretében fog zenélni *Soundsmith, Függöny* és *UFI*.

Az óbudai Supersonic Technikumban (Pacsirtamező utca 41.) Tech Zone címmel rendeznek partit, dj *Grega, Bence, Snoopy, Mike* és *Experte* közreműködésével.

Ugyancsak szombaton, a VIII. kerületi Jailhouse-ban (Tűzoltó utca 41.) az úgynevezett progresszív breakbeat stílus lesz az uralkodó, TB-Gonnal és Marvinnal.

A tegnap kezdődött, háromnapos Pszichológusnapok rendezvénysorozaton, az Almássy téri központban ma fellép a Neo, az Amorf Ördögök és Yonderboi, vasárnap pedig a Besh O Drom.

G. P.

Animációs Dimenziók

A grafikusművész, animációsfilm-rendező Cakó Ferenc két évtizedes alkotói munkájából ad ízelítőt a nemrég nyílt kiállítás-

rem, a Hamu, a Homok dala, a Fészek, a Vízió, a Labirintus, a Zénó és Töf-töf elefánt című tv-

Elegáns palota a Belvárosban

Százhatvan éve áll jelenlegi formájában a Vármegyeháza – Három építész munkáját dicséri a háztömb harmóniája

A Belváros egyik érdekes épületegyüttese a jelenlegi formájában 160 éve álló pesti Vármegyeháza hármas tagolású tömbje. A három eltérő iskolázottságú, más-más felfogású építész – Hild János, Hofrichter József, Zitterbach Mátyás – elképzelése szerint megvalósított épületek harmonikus egésszé formálódtak. A jelenlegi tömb középső része épült meg legkorábban, a Városház utcára néző főépület készült el a legkésőbb, 1841-ben.

Az udvar Hild tervezte reprezentatív gyűlési terméhez közvetlenül csatlakoztak egykor a börtöncellák a függőfolyosóval ellátott részen

A Városház utcai főépület terveit Zitterbach Mátyás készítette, a homlokzat háromíves kapubejáratának kocsibejárója bontja meg az árkádsor ritmusát

Pest vármegye nemesi szervezete Buda török kézre kerülése után sem zilálódott szét. Három évvel Buda visszafoglalása után Esterházy Pál nádor, a vármegye főispánja javaslatára a rendek állandó székházat vettek a Várban, az Úri utca 19. szám alatt. A képviselők azonban úgy vélték: a császári hatóságoktól távolabb, Pesten kéne letelepedni, s 1695–96 telén meg is vásároltak egy emeletes középkori épületet az Irgalmasok, a későbbi Gránátos, azaz a mai Városház utcában, és a renoválás után, 1697-ben ide költözött a Vármegyeháza.

A székház átépítésével, bővítésével az ezerhétszázas évek utolsó harmadában kezdtek foglalkozni. Végül is a ma is meglévő tömb középső részének építésével kezdődhetett meg a munka Hild János tervei alapján. Az alapkövet 1805. augusztus 4-én József nádor, a vármegye főispánja helyezte el a földben.

Hild nemcsak tervezője volt az épületnek, hanem kivitelező építőmestere is. Halálával, 1811-ben leállt a munka, az északi rész csonka maradt egészen 1850-ig. Hild tervei azonban idejében számoltak a már meglévő épületekkel. A szabad udvarban, a főépület tengelyében helyezte el a Gyűlési Palotát és a kápolnát is. A telek két oldalán keresztszárnyakkal összekötött szárnyépületeket emelt. A közgyűlési teremtől a kápolnáig terjedő udvari szárny a második világháború alatt oly mértékben megrongálódott, hogy le kellett bontani. Az impozáns gyűlési terem galériája valamikor körbefutott, de a század vége felé, egy átalakítás alkalmából, megbontották. A Pestre látogató Kazinczy Ferenc így írt róla: „Ha valami Pesten, a Vármegye gyűlési palotája, érdemli a látást...".

A reprezentatív teremhez közvetlenül csatlakoztak az egykori börtöncellák. Börtönök voltak a kápolnaszárnyban is, amelynek alaprajza nyolcszög alakú, eredeti formájában három emelt magas belső terét kupola fedte. A székházban egészen 1921-ig használták a börtönöket, ekkor költöztették át a Fő utcában elkészült épületbe, a bírósággal és az ügyészséggel együtt. A cellák helyén hivatali helyiségek lettek, új függőfolyosóval. A kápolnát pedig a megye levéltára vehette birtokba, amely idén költözik a 2000-ben átadott új épületébe.

Az Újvilág – ma Semmelweis – utca felé való terjeszkedést sürgette, hogy a kibővült vármegyeháza is szűknek bizonyult. 1821-ben először Hofrichter József kapott megbízást az istállókat és a tűzoltókocsik fészereit is magában foglaló épület tervezésére. Felkérték rá Pollack Mihályt is, sőt harmadik terv is készült, a benyújtott költségvetések revizora Detsy József és a megyei építőmester, Düttrich József közreműködésével.

Az építkezés helyett évekig csak viták folytak, egészen 1828-ig, amikor a közgyűlés elfogadta – az eredeti elképzeléstől ugyan lényegesen eltérő – „...építő mester Hofrichter által készített rajzokat...". Egy évvel később kezdetét vette az építkezés is, amely 1832-ig tartott.

A szakértők szerint Hofrichter világi épületei közül a megyeháza lakóépülete – elsősorban tartózkodó jellege miatt – lett a legkimagaslóbb alkotás. Az utcáról nézve a síkban tartott homlokzat egyenletes ritmusát a félköríves, hatalmas kapu bontotta meg. Az udvari front, két oldalszárnyán függőfolyosóval, puritán egyszerűségű, nem hivalkodó a lépcsőház sem. A tágas udvar egyik oldalán helyezték el az istállókat, másik oldalán pedig a tűzoltókocsikat.

De ez az építkezés is befejezetlen maradt, csak az 1850-es években, helyszükséglet szerinti bővítéssel nyert befejezést. Az épületet legutóbb az 1970-es években tatarozták és alakították át.

Bár a korabeli árvízi térkép szerint 1838 márciusában a vízmagasság alig érte el a fél métert a mai Városház utcában, a Vármegyeháza legrégebbi, egyemeletes épülete megroskadt. Hiába támasztották alá, a víz levonulása után a falak tovább repedeztek. Miután kiderült, hogy helyreállítása lehetetlen, március 21-én a közgyűlés úgy döntött, új épületre van szükség. Meghívásos pályázatot hirdettek Pollack Mihály, Hild József, ifj. Zitterbach Mátyás és Kasselik Ferenc részvételével. A megadott időpontig sem Pollack, sem Hild nem küldött terveket, így Zitterbach Mátyás kapta a megbízást. Az épület 1841 májusában elkészült, csak a belső munkák voltak hátra, s a tél folyamán be is költözött a vármegye új otthonába, Pest egyik legszebb klasszicista palotájába.

A palota különlegessége a homlokzat. Zitterbach a timpanont tartó hat korinthoszi oszlop mögötti falsíkot mélyebbre süllyesztette az oldalszárnyak falainál. A laikusoknak is szembetűnik, ezzel sikerült az épület méreteit, plaszticitását, monumentalitását illúziókeltő eszközökkel fokozni. Sajátos megoldású a háromíves diadalív motívumos kapubejárat. Csupán a kocsibejáró nagyobb, a középső ív bontja meg a homlokzati árkádsor ritmusát, a két oldalsó személy bejárat mérete azonos az árkádokéval.

Az udvart közrefogó U alakú árkádsor mind a három szinten végigfut. Innen lehet bejutni a hivatali helyiségekbe. Az első emelet kialakítása reprezentatívabb, mint a másik két szinté, itt volt a főispán hivatala, az első alispán hétszobás szállása, valamint a Cancellaria.

A Vármegyeháza mai látványának kialakításában később szerepe volt még egy építésznek, Imrényi Szabó Imrének is. A második világháború károsainak helyreállítása során ő bontatta le a szinte teljesen megsemmisült, a közgyűlési teremtől a kápolnáig terjedő udvari szárnyat, s a bontás helyén kialakította a ma látható új homlokzatot. Ugyancsak ő bontotta le a Hofrichter által tervezett épületrész második emeleti függőfolyosóját.

Pest megye önkormányzata a hagyományoknak megfelelően nem zárja el az épületet a nagyközönség előtt. Nyaranta a díszudvar hangversenyeknek és más rendezvényeknek ad otthont, s a kíváncsiskodók a hivatali idő alatt is bármikor átsétálhatnak a három udvaron. Eligazításukat a millennium alkalmából készített rövid ismertető is segíti.

Viktor Sándor

HOFRICHTER JÓZSEF

Viktor Sándor: Elegáns palota a Dolvárosban

Népszabadság 2001 III. 3

dött példányból /OL-K-64 KÜM Res.
képest
el ill. kihagyással közölve: Károlyi-

rális demokrata politikus, 1918.X.

ök, 1919.I.11.-III.21. között közá

.

-1924/ demokrata párti politikus,

Államok elnöke. 1919. I.4.én és

BENEDEK MARCELLNÉ Győri Lujza: Az empire építészet Pesten. 1800—1849. Dante könyvkiadó. (1927) 48 oldal és 16 képes tábla.

Nem éppen nagy építészettörténeti irodalmunkban minden nyomtatásban megjelenő munkát örömmel kell üdvözölnünk, — de viszont minden szerzőre komoly felelősséget is jelent az, ha ilyen irányú munkássága számára papírt és szedőt kap. Figyelmes gonddal kell megállapítania mondanivalóit, nehogy ismétlésekbe essék s inkább újat adjon a nagy nyilvánosságnak, mely mindjobban érdeklődik az ily közlemények iránt — s még fokozottabb gonddal kell ügyelnie arra, hogy a kutatás újabb eredményeit alaposan foglalja össze, ne kövesse el azt a hibát, hogy a már kiderített tényállással ellenkező téves, sajnálatosan megrögzített legendákat újra fölélessze.

Örömmel pillantottuk meg a kis könyv címlapját. Első átlapozás után azt hittük, hogy nem annyira a szakemberekhez fordul, hanem szeretetreméltó kedvességgel a nagyközönség felvilágosításánál kíván közreműködni, — tiszteletreméltó fáradozás! A közelebb való vizsgálat azonban — sajnos — azt mutatta meg, hogy nem egy kivénült tévedés, melyet a legújabb kutatások már eltávolítottak, itt új életre kel. A legsúlyosabbak a Hillebrandt-féle színháztervnek odaítélése Hild Jánosnak (lásd Kapossy A. F. Hillebrandt 14. old.), az egyetemutcai gróf Károlyi-palotának attribuálása Pollácknak, mikor azt a bécsi Riegl tervei felhasználásával, de átdolgozva a pesti Hofrichter építette fel. (Versch. Archiv 5471; és 214. sz. terv.) S ugyanez mondható az egyes épületek esztétikai értékeléséről is. Elavult felfogás az, hogy az empire-stílusú építészet száraz és sablonos, fantázia és ötlet nélkül való, hogy legfőbb hibája a túlságos síkszerűsége. Úgy érezzük, hogy ez a felfogás ma már túlhaladott s épp mi, maiak ezt a nagy egyszerűséget magunkhoz igen közel állónak érezzük. A pesti empire-ról szólva pedig az a felfogás kezd az anyag átkutatása alapján kialakulni, hogy ezeknek a mestereknek a művei sokkal kevésbbé bántóak és unalmasak, mint a század második felének száraz és invencionélküli, csak a külszínre törekvő eklekticizmusa. Tévedés azt mondani, hogy a „klasszicizmusért csak érte kell nyúlni, itt van készen". Aki nyilt szemmel nézi végig a Fővárosi levéltár óriási tervanyagát, csakhamar megérti, hogy milyen gonddal dolgoztak ezek a mesterek látszólag olyan egyszerű szerény, sőt némelyek szerint szinte szegényes művészi hatásaik biztosításáért, nevezetesen a „korai vagy sík empire" korában, mert a későbbi „klasszikus empire" időszakában leggyakrabban bizonyos kényelmes sablonba estek. S talán kissé elsietett az a vélemény is, hogy e művészetben az „egyéniről sem lehet szó", mikor a neves mesterek művei stílusban bizony nagyon is megkülön-

MAGYAR MŰVÉSZET
1927

böztethetők. Kasselik Fidelio műveit nehéz Polláckéival összetéveszteni!

Sajnálattal látjuk e könyv bizonyos hiányait, annál is inkább, mert tudjuk, hogy dolgos fáradozás eredménye. Egy rövidke kiérlelés, ha nem is a híres „nonum prematur in annum", hasznára lett volna. *Dr. Bierbauer Virgil.*

A FÉNYKÉPEZŐ MŰVÉSZETE. (*Pécsi* József könyvének II. kiadása.)

Nem olyan régóta szoktunk a fényképezésről mint művészetről beszélni. A film és a színház, a festett és a fényképezett portrait harcát tagadni nem lehet, elnevezésük jogos voltáról vitatkozni annál inkább.

Dícséretére legyen mondva Pécsi Józsefnek, hogy ő mesterségének rajongó szeretete mellett egy pillanatra sem ragadtatja magát arra, hogy a fényképezés művészetét a festőművészettel szembeállítsa, amint hogy az egész világon folyó nagy vita is mindinkább oda konkludál, hogy a művészi meglátás nagy recehártyája éppen elég tágas ahhoz, hogy az új meglátási lehetőségek a régiek *mellett* elférjenek, s ha őszinte és jogos panasz emelhető, az csak abban áll, hogy az emberiség recehártyáján még így is túlontúl sok a *vakfolt.* Dícséretére legyen mondva Pécsinek az is, hogy mérsékelt és igaz megállapításait már akkor mondta, amikor ez még érdem lehetett.

Terhére írjuk azonban a szerzőnek, hogy még ma is csak ennyit mond. Valami szükségét érezhette ugyan a megszólalásnak, erre vallanak a *szép új képek,* melyeket könyvébe iktatott. De azontúl semmi sem történt, amit egy mai fényképező elmondhatna? A filmről, a reklámfotografálásról, a fényképező technika újításairól nem kellene egyet s mást megemlíteni? Az architektúrák fotografálásának nagy külföldi előrehaladása nem lenne ismertetésre érdemes? Nem vonjuk kétségbe, hogy a szerző mindezeket ne tartotta volna szükségesnek s nem szerette volna megírni. De hogy nem tette, vagy nem tehette, az könyvének hiánya és — nagy kár. *P. G. J.*

Geschichte der Italienischen Kunst im Zeitalter der Renaissance. Akademische Vorlesungen von Max Dvořák. (Erster Band: Das XIV. und XV. Jahrhundert. Mit 97 Tafeln. R. Piper & Co. Verlag München 1927.)

Az 1921 elején 46 éves korában váratlanul elhunyt nagyhírű bécsi egyetemi tanárnak, Max Dvořáknak hátrahagyott munkái között nevezetes helyet foglalnak el az olasz renaissanceról tartott egyetemi előadásainak kidolgozott kézíratai. Wilde János és Szvoboda Károly, akik Dvořák nagyértékű szellemi hagyatékát már eddig is két kötetben közzétették, most a nyilvánosság elé bocsátották ezeknek, a hallgatóságra annak idején oly mély benyomást tevő, előadásoknak szövegét is. A két kötetre terjedő munka első

Hofrichter József

Magyar Művészet

1934. 373. l.

(29)

II. József arcképe. Mansfeld rézmetszete, mely az empire ízlés jelentkezését mutatja, a kalapos királyt a német császári; a magyar és cseh koronával mellett mutatja be.

(30)

Werbőczi István nádor, a Hármaskönyv szerzőjének iktatói jegyzete egy 1483-ban kelt oklevél hátlapján: vide folio 527 p. M. Sth. de W. cons.

(31)

Izabella királyné. Lucas Cranach köréből származó

Hlofrichter József

Lásd

Farkas József: A pesti ref. egyház 101 éves tört. Kecskemét 1898. 50. l.

Vfj. Gonda B.: A pesti ref. templom. Pesti Hirlap 1913. nov. 9.

Marjay K. Buda és Pest vége történetéből. A Kálvin-téri templom. Budapesti Hirlap 1913. nov. 23.

2003. Vaszary János.
Sz. Kaposváron 1867 n

Ádám és Éva.

Az Édenkert közepén egy almafa a
hátra fordul baljával a fa törzs
utóbbi pedig, szembe néz, jobbjával
ma van és balját állához emelve gon
a ketten meztelenek. Jelzése alól j

Vászon, mér. 214.3:195
Vétetett az 1901: V. 15-én ke
(247/901) Elszámoltatott 1901: VII.
Az elszámolást elfogadta az 190
(554/901.)

904: IV. 28.

34044-901

Hofrichter József

épitém

l. Medvey

39. l. Veretö –

1939

Hofrichter

ép.

Pest. XIX sz. elsöf.

Irod

S.

Orszagh. 206. l.

Bp Koszitkerései.

1868-82

1884

magyar királyi államvasutak.

T. Műhelyf

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztam

Kelt ....., 191..... év

.....

tanu.

.....

tanu.

Hofrichter

1831. épitette a vármegyehár hatulós két emeletes részét

Pat. aesiér J.

9. l.

tr. kir. Pest városának leviále

1831

Besztercebányai múzeum IV. 256.

Hofrichter József

épitém

l a m. mûr Tört

Péter II.

80. l

1930

ÁLDJÁTOK NAPRÓL-NAPRA!

I. Köznap reggel.
II. Köznap este (bűnbánati).
III. Függelék.

Sajtó alatt:

SZÍVEM TEMPLOMA.

Ige és ima az esztendő minden napjára (köznapra és ünnepekre).
Ige és ima különféle alkalmakra.

és fellengősség nél
találunk e könyv

Áldjátok napr
tiszteleti anyagot
feledett" részeit is
Az ezerarcú, az él
ima, elő- és utófol
dolatait mindíg új
stílust is a kijelölt

Áldjátok napi
rövidek s a párm
jelöl ki találóan. I
a Biblia és a zsoltá

Áldjátok napi
nyalnak a menny
igéjét rejtik magul
sokért könyörgő er

Áldjátok napr
gelére és hat bűnb
legértékesebb része
vett Igéhez alkaln
értéke a szerző mu
elő- és utófohász. I
A könyv beosztás

I. DICSŐSÉG ISTENNEK! Ünnepi imakönyv (3
5 P (portó 70 f).
II. ÁLDJÁTOK NAPRÓL-NAPRA! Köznapi ima
kötésben 5 P (portó 70 f).
III. SZÍVEM TEMPLOMA. Magán és családi ima
vászon- és bőrkötésben. Ige és ima az es

LELKÉSZCSALÁDOK NŐTAGJAI

Megrendelhető: Városi nyomda, Debrecen, Bös
Dr. Hegyaljai Kiss Géza, Belső

Városi nyomda, Deb

dályul a
jámbor
lóul, lat
séges e
kőzésre

Miv
lázattal,
alkalomm
jük, mer

1585
a nem
endrédi
nem jele
beli sérté

Ibra
sánta cig
ben a le
...»H
neved ne

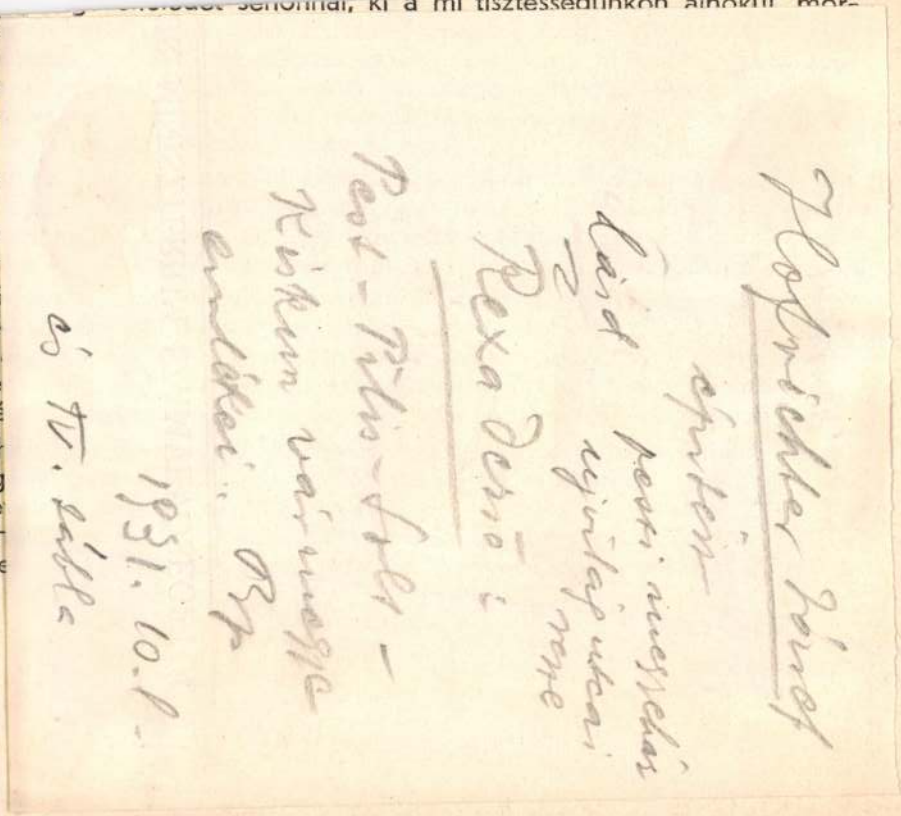

alapította. Végső akaratához képest ide is temettek [illegible]

Valamikor erős bástyafalak vették körül s mindvégig királyaink sokszor megújuló jóindulatának volt részese. Igy IV. László 1276-ban fölmenti a megyei bírák és adószedők hatósága alól. Róbert Károly idejében hites hellyé lesz. 1417-ben Zsigmond vásártartási-, majd még ugyanebben az évben pallos joggal ruházza föl. A török világ idején nem az ellenségtől, hanem belső háborúságtól gyengül és csak a XVIII. század elején, akkor nyeri vissza teljes cselekvési szabadságát, mikor falai lebontásával vári jellege megszűnik.

A XI. század elején épült temploma idők folyamán annyira elpusztult, hogy a királysírnak szánt alsótemplom kivételével, csupán egypár oszloptöredéke maradt. A felső templomot tehát — mint a Dunántúl többi bencésrendű szentegyházat — újra kellett építeni és csak természetes, hogy az újjáépítésnél a templomon mindig az illető korszak uralkodó építési stílusa érvényesült.

A XVI—XVII. század mozgalmas hadiéveiben több emberöltőn át, elvonták rendeltetésétől, amennyiben hadiszertárnak használták, majd pusztulásnak hagyták esni, úgy hogy ebben az időben csak az altemplomot használták istentiszteleti célokra. Többszörös meddő kisérlet után végre a XVIII. század közepén épült föl mai alakjában, s mint a barokk templomi építészet egyik jellegzetes alkotása ismeretes.

Hofrichter József

(az epitém?)

1876-ban 370 frt. 75 kr.
hagyományos a József
fiárvahárnak.

(L: a bei József.)

Schmall fiárvahár

183. l. fiát.

1893

A b
gurájában a
technikájáb
amelyet a k
A k
Kassai Istv
A k
a szellembe
zatai. Ha e
ebből a lég
Nézzük meg
táziája a d
tére mutat
dómnak ugya
tartozik, m
Ere

Hofrichter József

kőnüves

1831-től választó

polgár Pesten

Schmall Adalékok

I. 148. l.

1899

atás

946 junius 1./

nyi Gyula főtitkár
mán müszaki főtanácsos
yi Dezső előadó
Gáborné Berkovits Ilona müemléki őr
Istvánné Tombor Ilona müemléki őr
s László müemléki őr
István müemléki őr
é Gangel Judit müemléki segédőr
Erzsébet müemléki segédőr
Ferenc szakaltiszt
ső okl.épitészmérnök /1944 XI.hótól/

k megállapitásánál tekintetbe kell

r 1942-ben a keleti fronton hadifogságba
yéki fogolytáborban van.
tve
a MOB-ban adta át az Ingó müemlékek
keretén belül szervezett hivatalt.

MDK

Hofrichter József ép.

Király u.38. ház.1818.

GenZakBpest. Bp. müeml.jellegü ép. jegyz.

1949.

-2- M. D. K.

HOFRICHTER József építész

megbízára lakóház épületén (1829-32)

ma Semmelweis u. 8.

Genthon-Németh-Végvári-Záder: Magyar művészet 1800-1945

Bh. 1962. 49.

-1- M.D.K.

HOFRICHTER József építész

(1779 - 1835)

Pesti mester

itt született és itt is halt meg-

Egykori Szemerédy-ház (Apáczai

Cseri János u. 3.)

Kalvin téri ref. templom (1816) ./.

enthen-Németh-Végvári-Z ádor: Magyar művészet 1800-1945

Bp. 1962. 48-49.

Hofrichter József épitész M.D.K.

/ 1779-1853/

Bp. Kálvin téri ref. templom.

Hild József fejezte be.

" lipótvárosi plébánia templom terve / 1831/

a tervet azonban a nédor elutasitotta.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 679.1.

A Kultura Világa Bp. 1963.

Hofrichter József MDK

Gyürky-ház /Apáczai Csere János u. 5/

Hofrichter József 1813-ban épitette.
Szobrászati disz Dunaiszky Lőrinctől.

Helyreállitotta 1953-ban Horler Miklós és Komárik Dénes.

Repr. 171. kép

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

93.1.

Hofrichter József

MDK

Szemerédy-ház/ Apáczai Csere János u. 3/

Hofrichter József épitette 1811-ben

Helyreállitotta Horler Miklós és Komárik Dénes.

Repr.: 168. kép.

ZAKARIÁS G; Sándor: Budapest. Bp. 1961.

93.1.

HOFRICHTER JÓZSEF

épitette a kecskeméti ref. kollégiumot 1830-ban. Kétemeletes, 6+5+6 ablakkal, középrizalitja ión félpillérekkel és oromzattal. A ión fejezetek hangsulyos plasztikája mintha rá lenne függesztve ragasztva egy sokkal szerényebb formaképzésü homlokzatra. Félkörös, párkányos, kváderes, pilléres földszint, szemöldökpárkányos első emelet. Udvarában két függőfolyósó, klasszicista kovácsoltvas ráccsal. Évszám a homlokzat mellvédfalán.

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő: Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l. /Városképek - Müemlékek sorozat./ - 142. l.

Hofrichter József, építés (1779-1835) M.D.K.

a gorsan növekvő Pest egyik kiváló építésze volt. Stílusa legjuhább Pollack hihályához állt közel

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadméiai Kiadó, 1968. 912. old.

HOFRICHTER JÓZSEF

A kecskeméti régi református kollégium kétemeletes, középrizalitos háza az irodalomban Hild József vagy követőjének műveként szerepel. Szabó Kálmán megállapította, hogy mestere Hofrichter József volt s 1830-ban épült.

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő: Kecskemét. Bp. 1961. Műszaki könyvkiadó. - 183 l. /Városképek - Műemlékek sorozat./ - 130. l.

HOFRICHTER JÓZSEF

által 1830-ban épitett kecskeméti ref. kollégium fő-homlokzatának középrizalitja /fénykép/.

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő:
Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l.
/Városképek - Müemlékek sorozat./ - 143. l.

Hofrichter József

épitette a

Bp. V. Semmelweis u. 11. házat. 1815.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

123.

Hofrichter József

MDK

Majakovszkij u. 38.

1818-ban épitette Simonyi Borbála számára.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

140.l.

H. frichter /József/ MDK

Egyetem utca 16. /Károlyi-palota/

1832-ben a bécsi Anton Pius Riegl átépitette, Hofrichter kivitelezte, 1834-ben a bécsi Koch Henrik befejezte.
Ybl Miklós tervezte az első emeleti faburkolatu átjárót.

Repr. 181. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

100.1.

MDK

Hofrichter József.

Bp. V. Oktober 6.u. 3.

Hofrichter József 1811-ben átépitette.

Hild József 1840-ben harmadik emelettel toldotta meg. majd 1844-ben egy szárnyat épitett hozzá.

Repr. X 211. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 118.l.

M.D.K.

HOFRICHTER József építész

(1770-1835)

Keveset szereplő, személyi vonatkozásaiban alig ismert mester.

Pesti megyeház keleti oldala (1829-32)

Repr.

Bp. Kálvin tér ref. templom

Bérházak

Rades Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 246.

Hofrichter József MDK

Calvin téri ref. templom.

Épitette H o f r i c h t e r József 1816-30.
A főbejárat portikus H I L D J ó z s e f. 1848.
P o g á n y Móric és T Ő R Y Emil renoválta 1926-ban.
1946-ban M i s l e y Sándor tatarozta.

R pr. 264. képl

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

X/9/ 169.1.

Hofrichter József MDK

Vármegyeháza./Városház u. 7/

Ifj. Zitterbarth Mátyás épitette 1838-41 között. /Első alakjában 1804-ben épült./
A hátsó homlokzat /Semmelweis utca 6/ kazettás boltozatu kapualjjal Hofrichter József müve.1829-1832. Benne Dunaiszky néhány mellszobra.
Az 1904ées épülethez csatlakozó közgyüléstermet , a börtönöket és rabkápolnát/jelenleg megyei levéltár kutatószobája/ Hild János épitette és 1811-ben készült el.

Az egész épülettömböt/ Imrényi Szabó Imre 1945-1948-ban és 1959660-ban helyreállitotta. Ekkor hozták ide Károlyi Istvánné fóti siremlékét /Ferenczy István müve . 1831/.
Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 131.1.
Repr. 233. kép.

Hofrichter József építén M.D.K.

Kálvin téri ref. templom.

Az Egyetem utcai Károlyi palotát a bécsi A. Riegl tervei után építette.

A lipótvárosi plébánia tplom tervét (1831) a nádor elutasította

Kampis, hagy. mův. Bp. 1960 466, 469

Hofrichter József
pesti épitőmester MDK

Pollack Mihály és Hofrichter József 1823-ban kapnak megpizást a pesti megyeháza átépitésének /ill. bővitésének/ munkáihoz készitendő tervekre és költségbetésre.

a terv nem valósult meg.

245.o. 95. jegyzet.

ZÁDOR ANNA: POLLACK MIHÁLY. Bp. 1960.

Hofrichter József

MDK

Hofrichter müködése sok rokon vonást mutat Pollackéval, de sem téralkotó képessége sem az épülettömeg kezelésében jelentkező biztonsága és nagyvonalusága nem versenyezhet Pollackéval.
248.o.

Zádor Anna: Pollack Mihály. Bp. 1960.

Hofrichter József

MDK

A pesti egykori Károlyi Kuria nem Pollack műve. az 1830-asévekben történt átépítés tervezője Anton Pius Riegl bécsi építész. Kivitelező mester Hofrichter József, aki valószinüleg módositotta a Riegl féle tervet.
1834-től márKoch Henrik vezeti a munkát.

311-312-o.

ZÁDOR ANNA:Pollack Mihály. Bp. 1960.

Hofrichter József

/1779-1835/

A Kálvin téri ref. templom épitője. /Repr. 241. kép/
A volt Károlyi palota átalakitója.
A volt Szemerédi ház /V. ker Mária Valéria u. 3/
1811.
94.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1969.

Hofrichter József

Kálvintéri ref. templom
Vármegyeháza Semmelweiss utcai traktusa
A Károlyi palota átépitése.

242.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Ep. 1950.

Hofrichter József

A Vármegyeháza /Városház u. 7/ közgyülési termét börtönöket és rabkápolnát Hild János épitette régi falak felhasználásával /1811-re készült el/ a Semmelweis utcai oldalát HofrichterJózsef tervezte 1829-32. között. A Városház utcai tractus ifj. Zitterbarth Mátyás müve 1838-41 között.

234.o.

Repr. a Vrámegyeház homlokzata. 235.o. 242. kép.
a Vármegyház belső udvara. u.o. 243. kép.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1950.

Hofrichter József

A Károlyi palota 1832-es Riegl- féle átépitését Hofrichter József kivitelezte, de 1834-38 között már a bécsi Koch Henrik fejezte be. /Koch letelepedett és a Károlyi család épitésze lett./

A Henszlmann utcai homlokzatát 1934-ben Wälder Gyula tervezte.

233.o.

Borsos - Sándor - Zádor : Budapest . Gy. 1950.

Hofrichter József

A Kálvin téri ref. templomot Hofrichter terve szerint id. Zitterbach Mátyás kömüvesmester és Feszl József kőfarag- 1816-1830 között épitette .
232.o.
Repr.: 234.o. 241. kép.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1980.

Hofrichter József

A lipotvárosi bazilikára többek között Kasselik Ferenc, Hofrichter József, Brein Ignác és Hild József nyujtottak be terveket. Az épitkezést csak 1847-ben kezdték meg Hild elfogadott tervei szerint.

251.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1939.

Hofrichter József
építőmester

1.

Tanulmányok Bp.
múltjából
IX. 219.l.
220, 221.l.

Hofrichter József

MDK

Gyürky Pál háromemeletes házát /pesti Dunaparton/ 1814-15-ben Hofrichter József tervei szerint épitették. A Zeus zárókövés kapu felett Dunaiszky Lőrinc két szobra bőségszarut tartó női alakot ábrázolnak.

245.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Hofrichter József

1811-12-ben épitette Szemerédy András házát / a pesti Dunaparton/.

245.o.

Borsos - Söder - Zádor : Budapest. Bp. 1950.

MDK

Hofrichter József, építész

Gerő László: A bazilika kupolája, Budapest, 1947. 288-289. l. képpel.

MDK

Hofrichter József

épitész XIX. sz. első felében Pesten.

Pásztor Mihály: A 150 éves Lipótváros. Bp. 1940.

117. l.

MDK

Hofrichter József építész

1807. polgárjogot nyer Pesten

Bierbauer cikke. MMÉEKözl 1927, 11-12.sz. 64-7o l.
képek

MDK

Hofrichter József építész, Pest

Bierbauer cikke. MMÉKözl 1927, 11-12.sz. 64-7o l.

Képek

Hofrichter József

Lerverte Gyürky Pál számára 1813. ban a Bp. V.
Apáczai Csere János u. 5. sz. Lázat.

Pereházy Károly: Müemlék lakóépületek restaurálása a pesti Belváros rekonstrukciójában. - Müvtört.Ért. 1969.4.sz. 286. l.

Hofrichter József

terverte az 1811-ben épült Bp. V. Apáczai Csere János u. 3. sz. házat.

Pereházy Károly: Müemlék lakóépületek restaurációja a pesti Belváros rekonstrukciójában. /Müvtört.Ért. 1969.4.sz. 285. l.

MDK

Hofrichter József építész

Sztálin tér 12. ház

GenZakBpest

MDK

Hofrichter József építész

Telekj Pál u. 3. ház 1811.

GenZakBpest

MDK

Hofrichter József építész

Calvin téri ref. templom

Bierbauer: A palotinus stilus viszonya az európai klasszicizmushoz. Közl. havi füz. 1925. ápr.

4o l.

M. D. K

HOFRICHTER József ásítán

Tervrajzai a Budapesti Történeti Muzeumban

Budapest müemlékei II. p. 1962. 395.1.

Budapest műemlékei II. kp. 1962.

Hofrichter József építész

Budapesti Szemle CCLXIV.1943.
360-364. Zádor Anna: Építészetünk és a klasszicizmus

Wagner József festő

324, 325

Hofrichter, épitész

Honmüvész, 1833. 238-239.

Magyar szorgalom...rajzolatja

Hofrichter József épitész

Magyar Müvészet 1925.526-535.o.
Bierbauer Virgil: Pollack Mihály.....

Hofrichter József épilőmester

Magyar Művészet, 1927

465-475.o.

Bierbauer Virgil: A magyar klasszicizmus korának kastélyai I. Fóth és Gömörő.

Hofrichter József festő, XIX.sz.

Religió 1896.II.fv.15.sz.
Vegyesek

Hofrichter József festő, XIX.sz.

Religió 1896.II.fv.15.sz.

Vegyesek

M.D.K.

Hofrichter József, építés

nevét említi a szerző, mint a Dunasoron állott (ma Apáczai Csere J. u. 5. és 3. sz.) Gyürky- és Szemerédy-házak építőjét.

Dr. Seenger Ervin: Jozef Sandmann

BUDAPEST, Bp. 1967. V. évf. 9. sz. 23. old.

M. D. K

HOFRICHTER József építési

Bp. IX. Calvin tér: Ref. templom (1816-30)

Gerő Szentló: Magyar építészet kolá-
dó hagyományai Bp. 1951. 53. l.

,M.D.K.

Hofrichter József,építész,1779-1853

Kálvintéri ref templom.466.oHild József fejezte be. 469.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

AxKultúra Világa.III.köt.A képzőművészetek,a zene, a szinház és afilm.Minerva.1960.Bpest

Hofrichter József, építész M.D.K.
(1779-1853)

a magyar klasszicizmus jó ízlésű és finom művészi érzékű mestere. Főműve a Kálvin-téri református templom, melyet Hild József fejezett be, aki a főomlokzat elé oszlopos portikuszt épített.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina 214. old.

M. D. K

HOFRICHTER József építész

Bp. Megyli Tanács háza régi Vármegyi-
ház ~~ho~~ (Aj Zillerbarth) hátsó homlok-
zata Semmelweis u. 6. (1822)

Gerő László: Magyar építészet ho-
ladó hagyományai Bp. 1951. 53, l.

M. P. G.

HOFRICHTER József építész

Bp. Teleki Pál u. 2. (1811)

Gerő László: Építészeti stílusok.

Bp. 1957. 106. l.

M. D. K

HOFRICHTER József építész

Bp. Teleki Pál u. 2. Háromemeletes bérház (1811)

Gerő László. Magyar építészet haladó hagyományai Bp. 1951. 52. l.

Hofrichter József MDK

1779-1840

Szemerédi - ház/Apáczai Csere J. u. 3/ 1811.

Kálvin téri református templom. 1816.

Zádor Anna: A magyar reformkor művészete.
Bp.1961.

21.1.

M. D. K.

HOFRICHTER József építész

Magyar Király szálloda (Bruhár tér – mai vörösmarty tér) 1812.

Preisich Gábor: Bp. városépítésének története .... Bp. 1940. 68. l.

M. D. K

HOFRICHTER József építész

Károlyi palota átakarítása 1832.

Preisich Gábor: Bp. városépítésének

története.... Bp. 1960. 68. l.

M. D. K

HOFRICHTER József építész

Ref. templom Szeria ma (Calvin) tér
(1816 – 1851.)

Precsich Gábor: Bp. városépítésének
története.... Bp. 1960. 69. l.

Hofrichter József

MDK

Hofrichter József müvészete közel állt Pollackhoz, de a megyeháza 1824-ben tervezett épitkezésén tul nem tudunk közvetlen kapcsolatról köztük.

402.o.

ZÁDOR ANNA: Pollack Mihály. B., 1960.

Hofmann Mátyás

ötvös

1715 Körmöcbánya

Kapmagyarországi ötvösök 19.

Miniaturképek III. 82

Hofstaetter építész MDK

Pica érdekes és jelentös irásában mondja: alaposabb vizsgálat során tudatára ébredünk ez épitészek törekvéseinek egész nemességére és mélyen megalapozottságára.../

Pica felsorolja a többiek között Hofstaetter bérházait.

Az 1936 évi B.N.V. épitészeti képe.
Tér és Forma. 1936.évi 7.sz. 207.l.

HOFRICHTER József épitész

A Károlyi György gróf által a bécsi Pius Rigel éptész által készitett terv - átépités - kivitelezésére szerződik s a tervet Ő nyujtja be a pesti Szépitő Bizottsághoz

ld.

BIBÓ István: Az egykori Károlyi palota épí-
tésének története. = Ép.-Épitészettudomány, XVI. 1-2.1984
237.p.skk.

R. P. K.

HOFRICHTER építés

Lipótszentmiklós 1842-ben épült

Zsinagógája esetleg tőle.

Grünevald Fülöp – Namcinyi Ernő:

Budapesti Zsinagógák Bp. 1949. 26. l.

Hofrichter

MTK

A pesti Vigadó épületasztalosmunkáinak ellenőrzését végző bizottság tagjai: Degen mérnök, Hofrichter és Pollack épitészek

265.o.

Zádor Anna: Pollack Mihály. Bp. 1960.

Hofrichter

tervei

az Urbán illetve Szemerédy-házak részére.

csak ezek előzik meg Pollack háromemeletes terveit.

237.o. 20.jegyzet.

ZSIDOR ANNA: POLLACK MIHÁLY. Bp. 1960.

Hofrichter MDK

A terézvárosi templom főoltára kérdésében az 1820-as évek elején eredménytelenül tárgyaltak Dütrich, Hild József és Hofrichter mesterekkel. A megbízást 1824-ben adják Pollack Mihálynak. A nyersoltárépitmény 1825 juliusában már elkészült. Teljes befejezés 1828.

220.o.

ZÁDOR ANNA: Pollack Mihály. Bp. 1960.

Hofrichter

MDK

épitész

A fóti Károlyi Kastély, ma Gyermekváros.
épitésével kapcsolatban Lyka Károly Hofrichter
nevét is emliti. Talán koch helyetteseként szerepelt
itt, mint a pesti Károlyi palotánál, ahol a maga
pesti mesterjogával fedezte az idegenből jött Kochot.

333.o. 177. jegyzet

ZÁDOR ANNA:Pollack Mihály. Bp. 1960.

MDK

Hofrichter építész

Éble Károly: A Károlyi grófok nagykárolyi kastélya és pesti palotája. Bp. 1877.

M. D. K.

HOFRICHTER ~~[illegible]~~

Pesti Vármegyeház átépítése, ~~át~~ bővítése Újvilág (Semmelweis) utcai szárny 1832

Pereiszik Gábor: Bp. városépítésének története... Bp. 1960. 70. l.

Hofrichter József

1811-ben építette az V. Apáczai Csere János u.
3. és 5. sz. épületeit. (1843)

Berza László, Bernát György, Erdei
Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest
1973 1335 l

Hofrichter József építész

1809 - 28 között 43-, 1830-37 között 29 munkája ismert a Gépítési Bizottmány terveiben fennmaradt és ismert adatok szerint
özv. Dietrich Annával is kivitett terveket.

Budapest története III. Akadémiai Kiadó 1975 Bp.

518. old.

Hofrichter József építész

a budapesti Kálvin téri templom tervezője.
a kecskeméti Kálvin téren 1830-ban építet-
ték tervei szerint az ugyanevezett ökollé-
giumot.

Utikalauz üdülőknek.

1973. VII 27. Petőfi, 11.45 / 11 / Kj.

Hofrichter József

Diescher János kétévi vándorlás után 1807-ben Pestre jött, s itt Pollacknál kőműves legényként, majd Hofrichternél, Dütrichnél és Landherr Andrásnál pallérként dolgozott, utóbbinál 1820-31 között; ezután Zitterbarth János özvegyének művezetője volt.

Komárik Dénes: Építőképzés és mesterfelvétel a XIX.században.Pesti mesterek és mesterjelöltek.
Építud, 1971 /XIII/,4.sz.

395.l.

Hofrichter József
mellett dolgozott lépésként Wagner János

Komárik Dénes: építészképzés és mesterfelvétel a XIX.században.Pesti mesterek és mesterjelöltek. Eptud, 1971 /III/, 4.sz. 379-418.l.

414.l.

Hofrichter József

1829-32 között épitette az V. Városház u. 7. sz. a. Vármegyeházának Semmelweis u. 6. sz. a. homlokzatát.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest lexikon, Budapest 1973 1335 l

9501

Hofrichter József

épitette 1811-ben az V. Október 6. u. 3. p. házat.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

8831

Hofrichter József

A Szervita tér 4.sz házat Hofrichter tervezte 1810-ben. Most négyemeletes és eklektikus homlokzatú, mert Vojtha Donát 1874-ben átépitette.

Barbocsi Péter: A Martinelli tér.
Budapest, 1972. 10.sz. 30-34.l.

Hofrichter József

A Pollack-féle pesti Vigadó belső asztalosmunkáit Palládi Ferenc és Steindl Ferenc, a csillárokat August la Vigne bécsi szobrász készitette. A csillárokxx kivitelezését Pollack Clemens List bécsi aranyozóra bizta. Az épületasztalos munka ellenőrzését Pollack, Hofrichter és Degen Jakab végezték.

Czagány István: A pesti Vigadó épülettömbje. Építés-Építésbettudomány, 1970. /2.köt/. 173-268.l.

186-188.l.

Hofrichter József

irt BibóI. Épités és Épitészet-
tudomány VV./1975/3-4.sz.369-429.

MŰVÉSZET ÉS FELVILÁGOSODÁS AKADÉMIA KIADÓ 1978

Bibó István: A magyar épitészeti szakirodalom
kezdetei 27.o.

Hofrichter József

és Pollack tervét a megyeháza lakóépületé-

hez részletes birálatába vette Decsy

József

Művészet és felvilágosodás 1978. Akadémia Kiadó

Bibó: A magyar építészeti szakirodalom kezdetei

105 old.

HOFRICHTER JÓZSEF

1820-as átépítések
tervezésével kapcsolatban
említik

Borsos László: Adalékok a Pest megyei tanács
építéstörténetéhez

Műemlékvédelem, 1975. 3. sz. 153-156. l.

Hofrichter József

Nem tervezője, hanem tervkészítője
a pesti Megyeháza hatsó épületrészének.

Műemlékvédelem 1971/4
221. old

Hofrichter József, építész

A (pesti) megyeház épület együttesének egyik részét alkotta.

Vámbéri Gusztáv: A vármegye háza 1923-1928.

Élet és Tudomány, Bp. 1973. okt. 12. XXVIII/41.

Hofrichter József (1779-1835) 1

Művelést tartotta számon
a pesti meggeháza hátsó révét a
szakirodalom

Műemlékvédelem
218. old. 1971/4

Hofrichter József

2

1819-ben nevezték ki

Pest Vármegye hivatalos építészévé

Műemlékvédelem
1971/4
218. old.

Hofrichter József

építőmester tervei alapján épült a Kálvin tér 7. sz. a. ref. templom (1816-30).

Merza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

5161

Hofrichter József

építész, 1807-ben budai céhtag, számos mű alkotója; fő műve a Kálvin téri ref. templom.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

4441

Hofrichter József, építész

L.: Hild János

Sz. J.: A megye palotája 3.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. júl. 29.

Hofrichter J.

II-od foku rajzmu-
tár. Terveste —.
(2-r. 10 l. Bpest
1886. Szerző sajátja
Kellner és Mohrlüder
könyvny.

III-ad foku rajzmutár.
(2-r. 6. l. Bpest,
1886.

(Művészet, 1910, 141. l.

Hofrichter József

vajztanár

1898, 99-ben a

Magyar Rajztaná-

rok Orn. Egyesülete-

nek Menőre volt.

mint pénztárosa

volt.

Nem gond a télire való befőzés

Gáztűzhely filléres havi kölcsönre

Állandóan üzemkészen áll

Zavartalan működés

~~Arnhold Mandert~~

~~vidéki alelnökké~~

~~Boros Rudolfot~~

~~az Esztendőnkénti-~~

~~tőjévé~~

~~Hochrein Lajost~~

titkarra

Hofrichter Dönchet

pénztárossá

Rauscher Lajost

bár betegsége miatt

ritkan vett részt az

Egyesület életében, ujra

elnökké

Szinte Gábort

fővárosi alelnökké

választottak az 1905/6.

tanévre

Magyar Rajztanárok Orsz.

Egyesületének Esztendőnkénti

1905. 2. sz. 103. p. 105. l.

III. Teljesen *külön összeállí*
területeken (Horvát-Szlavonország
neveit *a jelenlegi idegen elnev*
magyar elnevezésre.

Az új Helységnévtárnak IV.
képezni Magyarországnak 1:200.0
amelyen a teljes vasúti hálózaton
fontosabb közutak is, továbbá Mag
A ***Közlekedési Térkép*** áttekin
hogy a térkép kétféle színnyomáss

Végül az új Helységnévtár ta

1. *a mozgó- és kalauzposto*
2. *a pénzügyigazgatóságok*
3. *bányakapitányságok;*
4. *rendőrkapitányságok;*
5. *máv. üzletvezetőségek;*
6. *kereskedelmi és iparkam*
7. *mezőgazdasági kamarák*
8. *iparfelügyelőségek;*
9. *gazdasági felügyelőségek*
10. *püspökségek;*
11. *tankerületi főigazgatósá*
12. *tanfelügyelőségek;*

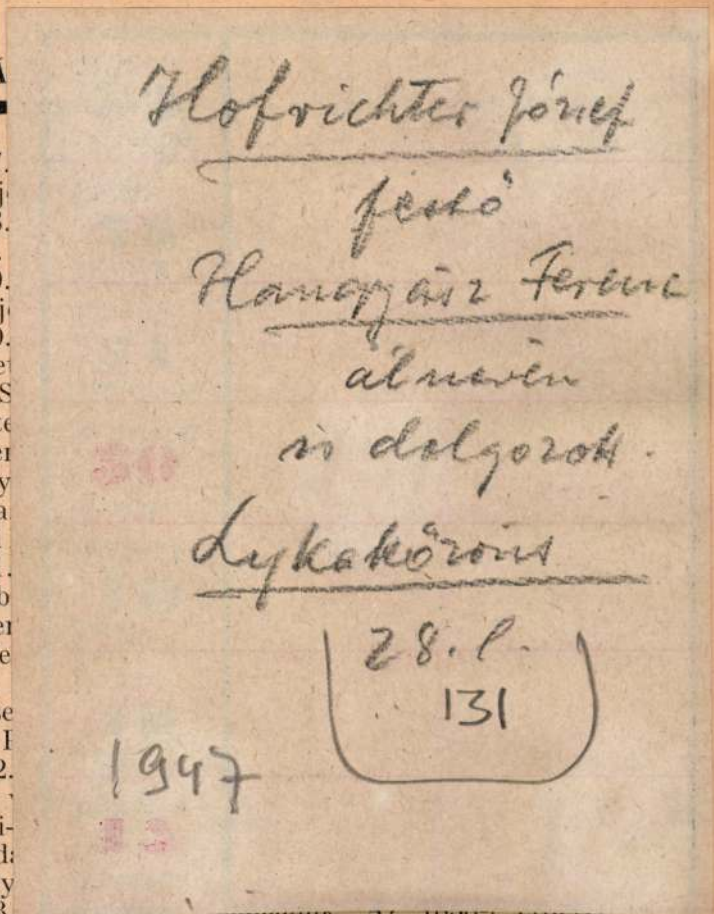

Hofrichter József
festő
Hanagyász Ferenc
álnevén
is dolgozott.
Lykakörös

28. l.
131

1947

esből. Szerzője : Szentes István.

84. *Szívünk vígsággal ma betölt.* Megvan függe-
ént már a Ráday Pál : Lelki hódolásának későbbi
ásaiban is. Bekerült az 1778-i erdélyi énekes-
vbe is. Szerzője ismeretlen.

meg a cséplőgép egyik-másik család udvarára, a családfő kezében ott van az adóintés céduláj

Az adófizetések, foglalások ideje eltart karác hava közepéig.

Azt azonban nem szabad elfelejtenünk, ezt a korszakot nem egyedül az adófizetések, f lások eljárása teszi a falusi népre nézve súlyos tikus korszakká.

Ezen időszakot élénkebbé teszi mindenü „modern" kéregetők munkája. Augusztus elején akcióba lépnek a templomkéregetők.

Nem tartanám magam komoly egyházi embe s éppen lelkipásztornak, ha ezen ősi, kegyes val foglalkozást dehonestálnám. A szélsőséget azo semmiféle téren sem szeretem. S éppen ezért l gezem itt ama tényt, hogy helytelen dolog az, an egyik-másik gyülekezet templomkéregetője jo ismeri már a határban a dűlő útakat, mint a hel csősz avagy kerülő...

Majd jönnek az állásnélküli artisták, komédia csepűrágók, ódát szavaló kéregetők; félbenma zsenik, költők, művészek, kefekötők, muszka-e ránsok s Faraó ivadékai. S szedik a dézsmát a dognak mondott falusi néptől.

Nem azt kérdem, hogy idegekkel hogyan g a falusi nép eme temérdek irányú igényt, megl sést, hanem azt, hogy honnét szerzi be a szüks anyagiakat, hogy ezen igényeknek eleget tegy

A búza ára, mint tudjuk, a világháború kitö előtt húsz aranykorona volt. S ma tizennyolc-ti kilenc aranypengő.

De vannak terményeink, mint például a szab

Hofrichter József

1876/77 - 1879/80

Ferkèpzomfoiskèvk

92.1.

még inkább Praxiteles Olimpiai [illegible]
mese. A renaissance festészetében Leonardo, Fra Bartolommeo, Raffael firenzei periódusa hozza a legszebb C.-okat, mindnyájuknál energikusabban menti ki azonban ezt az eszközt Michelangelo (legszebb példa: Medici Madonna). A C. fokozása, a chiasmus, kivált azokban a korokban játszik nagy szerepet, amelyek a benyomás gazdagságára, elevenségére helyeznek súlyt: a hellenisztikus korban (kitűnő példa a Hypnos-szobor Madridban) és a barokk művészetben.

CONTRE-ÉMAIL, a zománcozásnál a zománcozott fémlap belső felének üvegréteggel való átvonása, mely azért történik, hogy a fém hőváltozásoknál egyenletesebben táguljon és húzódjék össze s így a zománc könnyű lepattogzását megakadályozzák. Olyan eljárásoknál, ahol a fém tömörebb rétegekben van alkalmazva, mint pl. a rekeszzománcnál, C.-ra nincs szükség. C-nál többnyire egészen világos, áttetsző zománcot alkalmaznak, hogy mögötte a fém látható legyen.

CONTUCCI. *Andrea*, l. *Sansovino*.

COOKWORTHY (ejtsd: *kukvorszi*), *William*, 1760-ban Plymouthban Bevans társaságában porcellángyárat alapított. C. több angol kaolinföldet fedezett fel s ezekkel állandóan kísérletezett. Így gyártmányainak anyaga igen különböző. A festett dísz, mely a keletázsiai porcellánra támaszkodik és gyakran virágokat ábrázol, igen jó, különösen szépek mély, ragyogó színei, melyeket sok aranyozással élénkít. A formák, melyek közt sok a kagylóforma, szintén szépek. A máz gyakran hibás. A gyár 1774-ben megszűnt. Jegye, a Jupiter csillagászati jele, néha művészbetűvel vagy a hely megjelölésével.

COOPER (ejtsd: *kúper*), *Samuel*,

Hofrichter József

Epesti (?) rajzlanár

l

Lykaköröns

Bi. l

1402

I
413

1402. Altenkopf József.

Sz. Bécsben 1818. január 26-án.

A pottendorfi kastély.

Herczeg Esterházynak Pottendorfban lévő tornyos kastélya felé egy előkelő úr halad nejével. Az előtért út hasítja, melynek mentén virágágyak díszlenek. Elől egy ifjú hölgyet veszünk észre kezeiben ernyővel és virággal. Nem messze tőle ugató kutyája szaladgál. Balról tó van, jobbról kaszások dolgoznak a pázsiton. Az egyik munkáját végzi, a másik nézeget. Alól balra a mester jelzése ez: »*Altenkopf.*«

Vászon, méretei 76 : 105 cm. — Mündler: III. 27. — Át. Képt. 343. — Új lelt. sz. a Nemz. Múz.-ban 219. — 1905. átv. jegyz. 468.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok:

a) Az Esterházy-Képtárban. 1865, 1866, 1867, 1869:

Hofrichter József ?
festő

Fővárosi Lapok 1896. aug. 14., 6. old.
(Ujdonságok. a Ferenczrendiek uj Oltárképe.)

Kalmár

Hofrichter József

1877/8. I. I. szakosztály
szül. 1857. nov. 11. Budapesten
Atyja Janos festő Budapesten
4 gimnázium végzett u. stb.
1877/8. II. I. szakosztály
1878/9. I. II. szakosztály
1878/9 II. " "
1879/80 I. III. " "
1879/80. II. III. " "

Mihalik József VI. 184.

Hofrichter József

Hl. János festő fia. szül.
Budapesten 1857 nov. 11.
4 gimnazium. Rajztanár
akar lenni.
1876/7 I. előkészületi osztály
a bpesti mintarajztanodában
1876/7. II. dtto.

Mikes Janos gróf, erdélyi püspök

VI. 301.

Hofrichter József

rajztanár volt a
bpesti IV. Ker. reál-
ban

Jub. kiáll. Sat
1932. okt.

Hofrichter József

polg. isk. r. tanár az alabbi tanévben Horti Pál helyettesítette.

Iparrajziskola 1895

3. l 18. l

tanította a szakrajzot a sokszorosítók osztályában, szabadkéz rajzot

u. o.

Városlődi gyártmányú edények a
sümegi múzeumban VI. 150.

MDK

Hofrichter, XIX.sz.

A néger dajka, festm.

Ernst Muz. 51. auk. 1935. márc.
9 1.

Hofstädter

Hofsaeter Béla építész

Ujpest, bérház ,terv

Tés és Forma, 1935 VIII. 135

Hofstaetter Béla írása

Tér és Forma 1937. 134-142.

A Dunapark-kávéházról

Hofstätter Béla építész

Tér és Forma, 1929

II. évf. 255.

Hofstätter Béla okl. építészmérnök munkái ból.

Hofstetter Béla építész

Tér és Forma, 1931

IV. évf. 293-294. o.

Dr. B. V.: Bérházépítés Budapesten a.d. 1931.

Hofsaesser Béla építész

Tér és Forma, 1932.

V. évf. 314–322. o.

K. F.: Levél a szerkesztőhöz.

MDK

Hofstätter építész

Modern magy. épitőmüv.i kiáll. Párisban. Vállalk. Lapja, 1933. ápr.6. 4.l.

MDK

Hofstätter és Domány

A nemesfatapéta pavillonja a Nemzetközi Vásáron. Repr. Tervezték fentiek.

Dunapart kávéház, repr. Tervezték fentiek

Tér és Forma 1937. 6. sz. 89.l.

MDK

Hoffstätter építész

bérház

Tér és Forma, 1937. 303 l. 304. l.

Hofstädter Frigyes

rézm.

Selmecbányáról, 1846-

ban 17 éves.

h. 1829

Hofstädter Frigyes, rézmetsző, orvos fia, Selmecbányáról, 17 éves korában, 1846-ban iratkozott be.

cásd

Fleischer Bées 52. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton u. 3/B.
Telefon József 8-53.

M.D.K.

Hofstädter K.

---

porsonyi építész

Apaterny Flóriosel körös

terve egyik 800 K-ás harmadik

díjat nyerte el a medgyesi

ág. ev. főgimnázium pályá

zatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1909. XXX.évf.

márc. 17. sz. 14. old.

M.D.K.

Hofstädter Károly

1000-K-ás harmadik díjat nyert a Besszerceń épi-tendő törvényhatósi épület és fogház terpályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

febr. 22. sz. 14. old.

Hoffstädter Károly

pozsonyi épitez

[illegible]

Magyar Épitőművészet

1910. 2 sz. 27-28

képpel

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Enged

.....

a műhelyfőnök
a

8. sorsz. Műhelyi minta

Hofstädter K

Művészet 1909

135, 398

VI.

11.

Zrínyi Miklós kirohanása

tempera festmény

Székely Bertalan

36/52.

Hoffstädter Káprly építész MDK

a soproni postapalota tervpályázata.

Magyar Építőművészet, 1910, 2.sz. 27-28. l.

MDK

Hofstädter Károly és Opaterni Flóris

Bpesti épitészek, 1909-ben soproni posta-ig. és hiv. épületeinek tervpályázatán 3.dij.

Bierbposta 69. l.

HOFSTÄDTER, Christoph später

KOPPÁNY Tibor: Chateaux de Hongrie
XIIe-XIXe siecle. Bp. OMvH, 1993 35,63.

HOFSTÄDTER, CHRISTOPH CARL építész

Keszthely, ferences templom főoltára, 1740
Kossuth u. Goldmark ház, a zsinagóga terve, 1780
Szabadság u. 11. Szálloda, 1776
Kossuth u. 28. - homlokzat terv
Balatonkeresztur, R.k. templom - 197. p.

KOPPÁNY Tibor: A Balaton környékének műemlékei. Bp. : OMvH, 1993 165, 166, 167
50, 52, 59, 169, 196

Hofstädter Kristóf

tervezte a keszthelyi kastélyt, városházát, megyeházát, Amazon szállodát és sok más épület tervét nyújtotta be.

Deresényi Dezső, Gálya József, Entz Géza:
Magyar műemlékvédelem II. (1959-60)
Budapest, 1964.

259 l.

Hofstädter Kristóf

Kesthelyen a Festetics hercegek uradalmi építése 1780-ig.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

657

Hofstädter Kristóf
építén

Keszthelyen dolgozott a Festetiszek-
nél.

A magyarországi műv. tört. I. 294.
Corvina 1970.

Hofstädter Kristóf épitész MDK

Keszthely, Deák Ferenc u. 3o Sörház 177o körül
a Festetich kastély hátranyuló szárnyait épitette
1769-7o-ben.
Szabadság u. 11 Amazon szálló, copf stilus 178o
körül

Genth.Müeml.1959 I. 156,159

H.D.K.

Hofstädter Kristóf
kőműves

1769-ben megkezdte a keszthelyi kastély kibővítését. A mester alkotásai közé tartoznak még emplomok, oltártervek stb.

Péczely Piroska: A keszthelyi Festetics kastély és belső berendezése 15 l.

~~Gloór Rudolf~~ Hofstetter Kristóf építőmester

ta is memaradjon ! Nagyon szépen megkérlek azért Mélyen tisztelt Barátom ! méltóztassál ez ügyben nekem mielőbbi,lehetőleg megnyugtató választ adni !

Alkalmilag nagyon szeretném a MOB. gyüjteményéből a Balatonvidék összes müemlékeinek rajzát lemásolni.Ehhez a nagy munkához is kérem szépen majd hathatós és szives támogatásodat !

Nemrégiben egy igen szép balatonvidéki aquarell jutott a kezembe amelyet valami Gloósz Rudolf festett. Vajjon tudsz-e erről a festőről valami közelebbit, minthogy sem a Te könyvedben,sem pedig az Éber-ében nem találok rá nézve adatokat.Ugyanigy szeretném nagyon tudni,vajjon meg van-e irva valami formában Hofstetter Kristóf épitőmester életrajza? és hol?

Tisztelettel teljes kéréseim megujitásával vagyok
viszontszolgálatra mindenkor készségesen
Keszthely,1942.junius 15.

őszinte tisztelő hived:

Dr Dornyay Béla

a Balatoni Muzeum igazgatója

BALATONI MÚZEUM 1898–1928 KESZTHELY

439.
..... szám.
194 2.

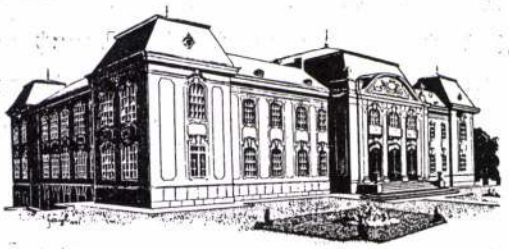

BALATONI MÚZEUM, KESZTHELY.

Keszthely, 194 2. junius I5.
TELEFON: 1—91.

Nagyságos

S Z E N T I V Á N Y I G Y U L A

Urnak, a M;O.B. előadójának

B U D A P E S T

Nagyságos Előadó Ur !
Mélyentisztelt Barátom!

Még I93I.március 3I.-dikén megfordultam a zalamegyei Szentbékkállán és ott többek között a töttösi templomromot is tanulmányoztam és fölmértem. Éppen jelen volt akkor ott a romok állitólagos gazdája,Borbély Gáspár , akkor még devecseri vendéglős is,aki ott szivesen fogadott és munkámban támogatott is.

Pár hete ettől a Borbély Gáspártól,aki most már szentbékkálli lakos is lett,kaptam egy kérő levelet,melyben nagyon kér arra,hogy világositsam őt fel a töttösi templomromot illetőleg, mert kétségbe vonták az ő tulajdonjogát a romokra nézve,ő padig ott épitkezni szeretne stb. A hegyközség a magáénak állitja,holott az teljesen Borbély telkén áll.Jogot formál ugyan hozzá a hegyközség,de már a javitásról,vagy pláne a helyreállitásról hallani se akar. Hozzám fordult tehát szives tanácsért,de én nem tartom magamat illetékesnek ebben a bonyolult kérdésben.Azért tisztelettel Hozzád fordulok,Mélyentisztelt Barátom! légy kegyes nekem válaszolni a Borbélytól nekem föladott következő kérdésekre:

I/ Kb. mikor épülhetett ezen müemlék ? /Römer szerint a XIV.szd./
2/ Mi lehetett hát az a valóságban? /Kétségtelenül templom!/
3/Templom?Kápolna?/Templom/
4/ Szenthely volt ? /Kétségtelenül!/
5/ És ha tényleg kegyhely volt,akkor még most is az ? /Erre a fogas kérdésre én nem tudok válaszolni!/
6/ Nem használhatom fel én semmi célra sem?
7/ Szabad-e rá épülni?És ha igen ,hol kell ezt nekem kérelmezni vagy megtudni ?
8/ Lehetséges az,hogyha a saját birtokomon van,hogy az kimondottan a hegyközségé ?
9/ És ha a hegyközségé volna,miért nem tartják rendben ?
I0/ Az első magasabb része nem sokára a szőllőmre fog dőlni,akkor ki fog érte felelős lenni ?

Borbély Gáspár azt is hallotta e templomromról,hogy az II.-dik osztályu müemléknek volna nyilvántartva.Azt is tudja továbbá, hogy Szentbékkállán kb. kettő müemlék van nyilvántartva, ami egyezik a Forster-Gerecze-féle könyv adataival is!/p.I040/

A templomromot én is fölmértem,elég érdekes, bár semmi különös müértékü sincs rajtuk.Esetleges pusztulásukat azonban mégis őszintén sajnálnám,mert igy ismét szegényebbek lennénk egy balatonvidéki müemlékkel!

Minthogy Borbély Gáspárban sok jószándékot látok,valami olyanféle választ kellene neki adni,hogy a kecske is jól lakjék,meg a káposz-

Hofstädter Kristóf uradalmi építész vendégfogadó tervei és a keszthelyi Amazon Szálló[1]

Bozóki Lajos

„A vendégfogadó is díszt ád a Városnak, s az utazóknak elég alkalmatos szállást."

Keszthely város fő tengelyében, a Kastély és Georgikon utca sarkán álló Amazon Szálló legkorábbi periódusú magja egy észak-déli tengelyű saroképület, melyhez utóbb a nyugati oldalon egy épületszárny, a keletin egyemeletes terasz épült. Tizenegy tengelyes főhomlokzatának középtengelyében nyílik a kosáríves kapuátjáró, fölötte az emeleti részt vakolt timpanon, füzérdíszes kő oromzat és három kőváza zárja. Az emeleti ablakok egyenes szemöldökűek, a földszintiek kosárívesek, vakolt kerettel. A kapuátjáró két oldala és a két szélső tengely emeletét vakolt lizénák, földszintjét sávozott vakolat tagolja. A főkaput cseppdíszes vakolatdísz veszi körül. A déli homlokzat négytengelyes. A földszinti kosáríves ablakok közül utóbb kettőt bejárattá alakítottak át. Az épületet manzárd tető fedi, amely a korábbi fedélszék lebontott gerendáiból épült.

A keleti, teraszos toldaléképítmény főhomlokzata négytengelyes, a déli homlokzat egytengelyes. Ablakait vakolt szemöldökdíszes, füles keret díszíti, a sarkokat és a két középtengelyt rozettadíszes lizénák tagolják. Az emeleti teraszt törpepilléres korlát veszi körbe, pillérein kővázákkal. A fogadó udvari homlokzatához utóbb egy szobasornyi traktus épült, illetve egy emelettel megmagasították a barokk konyhaépületet, mely eredetileg nyugat felé enyhén kiugrott a főépületből. Az új udvari homlokzatot egyenes szemöldökű, vakolt keretű ablakok tagolták hét tengelyen.

A belsőben az egykori földszinti, udvari árkádok és a keresztboltozatos tornácfolyosó a beépítések ellenére megmaradtak, csak a folyosót osztották közfalakkal az északi oldalon. A homlokzati árkádok a földszinten nem voltak szimmetrikusak a konyha miatt. A pincelejárat a kapuátjáró északi oldalán lévő boltszakasz alól nyílik. A lejárati lépcső melletti északi kis helyiségben még áll az egykori barokk lépcsőház dongaboltozat-indításának kb. 1 m-es szakasza, vakolt tükör kereteléssel. A tornác északi végéből nyílik az egykori barokk kony-

ha dongaboltozattal fedett tere. A konyha szabadkéményes lehetett és a tüzelőtér a dongaboltozatos helyiségben volt, melyet a szomszédos helyiségektől, a déli oldalon, kosáríves nyílás választott el.[2]

Az emeleten a barokk szárny első, 20. számú szobája a déli oldalon még őrzi az eredeti ablaknyílást. A keleti, teraszra néző ajtó, miként az ezt követő szobák nyílásai is (19–16.) a 19. század végi kávéház emeleti teraszának kialakításakor épültek, a barokk ablakok átalakításával. Miként az a falkutatásból kiderült az emeleti folyosó,[3] jórészt kőből és téglából falazott dongaboltozata ott ér véget, ahol a terasz északi oldala kezdődik. A 15-ös szobát, melyet modern falakkal osztottak utólagosan barokk fiókos boltozat fedi, és építéskori ablakfülkéje van. Megjegyzendő, hogy a további szobák lényegében érintetlenül megmaradtak a 18. századi formájukban csupán az északi helyiséget osztották meg egy hosszirányú fallal. A 14. számú szoba síkfedésű, északnyugati sarában helyezkedik el a padlásfeljáró tere. A helyiséget eredetileg is csak egy ablak világította meg, ellentétben a két északi barokk szobával, ahol 2-2 ablak van. A boltozott szobákat kályha fűtötte, melyeknek tüzelőnyílásuk a folyosóra nyílt. A boltozatok válla vakolatból kialakított párkánykonzolokban végződött.

A szálloda első forrásértékű említése egy Clemens nevezetű angol utazótól származik 1715-ből.[4] A ház építési terve, illetve annak variánsai a Festetics-tervtárban maradtak fenn, a tervsorozatot Hofstädter Kristóf uradalmi építész készítette 1776-ban.[5]

A barokk épület a 19. század utolsó negyedéig megtartotta eredeti formáját. Ekkor, 1883 előtt a főhomlokzat déli része elé kávéházat emeltek, az emeletén terasszal.[6] A kávéház bejárata az utcáról nyílt, homlokzatát nagy ablakok törték át. A kávéház tömbjét 1891-ben a barokk homlokzat előtt meg akarták duplázni (Schadl János tervei alapján), ám ez a terv végül nem valósult meg. Az emeleti terasz megépítésével egy olyan kettős, reprezentatív tér jött létre, amelynek belső, emeleti nagytermét a barokk falak elbontásával kialakított tér alkotta, a 18. századi „táncterem" és az első déli szoba helyén.[7] A külső tér a kávéház tetején lévő terasz volt. A kettő között az átjárást a barokk ablakok helyén nyitott ajtók biztosították. (Ezek az ajtók az utóbbi leválasztások után egy kivétellel újra ablakká váltak.) A falkutatás során bizonyosodott be, hogy a folyosó déli szakaszának boltozata alá megy a vakolat (a tapétautánzó festéssel), vagyis ebben a periódusban itt nem volt boltozat. Feltételezhető, hogy a századfordulós nagyterem a folyosó nyugati faláig tartott. A déli folyosószakasz visszaépítésekor, illetve az újabb szobasor kialításakor a 20. század második felében kerülhetett a folyosószakasz fölé a nád-rabic boltozat.

A századvég építkezéseivel párhuzamosan történt meg a szálloda bővítése is, a nyugati oldalon egyablakos szobasort alakítottak ki, boltozatlan szobákkal nyugatra néző ablakokkal. Mindez 1902-re már egészen biztosan felépült, ekkor ugyanis az épületben 28 szobával számolnak.[8] A két világháború között is érték az épületet komolyabb beavatkozások. A jelenleg is látható fedélszéket a Manzárd-tetővel a keleti fronton ebben az időszakban építették a korábbi nyeregtető helyett. Az 1920-as években nyitották meg a déli, oldalsó lépcsőházat a keszthelyi Balatoni Múzeum gyűjteményében lévő képeslapok tanúsága szerint. Ezt a tényt erősíti a lépcsőház vaskorlátjának a stílusa is. Azt nem lehet bizonyosan tudni, hogy a barokk lépcsőházat az új lépcsőház kialakításával párhuzamosan szüntették-e meg, vagy a 20. század második felében a konyha felújításával egyidejűleg. Erre az időszakra keltezhető az egykori kávéházon belüli barokk homlokzati szakasz elbontása is.

Hofstädter Kristóf több tervvariánst is készített és néhány vázlata is szerencsésen megmaradt.[9] A számos variáció közül végül kisebb módosításokkal a Dl 66. és 69. jelzetű terv valósult meg. *(1–2. kép)* Itt a főépület földszintjén a kapuátjáró bal oldalán (déli oldal) a tornácfolyosó felől fűthető két nagyobb terem van fiókos teknőboltozattal. A déli pincelejárat a folyosó terébe nyúlik. A jelenleg is meglévő felépült változat ettől némileg eltér: a földszinti, déli terem a barokk főépület teljes szélességét elfoglalja. A terven a kapuátjáró északi oldalán van a lépcsőház, illetve a másik pincelejárat, továbbá egy kisebb és három nagyobb szoba. A barokk lépcsőházat az 1920-as években megszüntették, az emeletre felvezető lépcsőszakasz boltozatának csekély része maradt meg a pincelejáró melletti kisebb helyiségben. A terven a konyha az épület bal oldalához csatlakozik (északnyugati épületrész). A konyha két helységből áll a két boltszakaszos, csehsüveg boltozattal fedett helység mellet van a dongával fedett konyharész mosogatóval edénytartóval, tüzelőtérrel. A két helység között a fal megnyitott és egy keskenyebb, fagerenda van jelölve. A konyhához csatlakoznak az árnyékszékek a kivezető csatornával. Az udvaron volt a kút a vályúval, (az ide kiöntött víz azután valószínűleg az árnyékszékcsatornába folyt), a kocsiszín és a kéttraktusos, csehsüveg boltozatos, négy pillérre támaszkodó istállóépület. A lóállások a pillérközökben vannak.

Az emeleti szinten (Dl 66.) balra egy nagyterem van kályhafűtéssel, a terem az épület teljes szélességét elfoglalja. Ezt követi a közös bejárati tengelyre felfűzött négy helyiségből álló teremsor, közöttük a lépcsőház. A termek a folyosóra nyílnak és a folyosó végén volt az árnyékszék. A folyosó keleti falát (nyu-

gati homlokzat) felváltva ablakok illetve vakfülkék tagolják. Ezeket a falkutatás során sikerült részben feltárni.

A korábban már publikált egyik Hofstädter-terv egy hasonló tömegű és alaprajzú épületet mutat.[10] A teljesen kidolgozott Dl. 63., 64., 65. jelzetű akvarelltus rajzon azonban a lépcsőház lényegesen reprezentatívabb és a homlokzattagolás is eltérő. *(3–5. kép)* Az udvari emeleti homlokzatot itt végig kosáríves árkádok törik át és a homlokzati ablakok is egységesen kosárívesek. A földszinten vannak a kocsmai és vendéglőtermek, ezen kívül a kapubejárat jobb oldalán egy szatócsbolt. (Ez végül is, bár több terven szerepelt, nem épült meg.) A földszinti termek mérete és elosztása teljesen eltér a másik terv alapján megépülttől és hasonlóképp az emeleti teremkiosztás is eltérő: a megvalósult négy nagyobb szoba és egy nagyterem helyett ezen a terven öt kisebb szobát és egy mellékszobát (Camer) látni.

A Festetics-levéltárban fennmaradt még két keszthelyi tervvázlat (Dl 149., 115.) hasonló alaprajzi elrendezéssel és mindkét előző tervtől eltérő homlokzati kialakítással *(6–7. kép)*, illetve egy szintén Keszthelyre szánt szállóterv (Dl 54.), amely az előzőeknek némileg kibővített és módosított változata. *(8. kép)* A most publikált tervek tovább árnyalják ismereteinket Hofstädter Kristófról, és a Festeticsek keszthelyi uradalmának építészetéről.[11]

Jegyzetek

1 *Vályi András:* Magyar országnak leírása. II. Budán, 1799. 356.

2 Hasonló konyhaelrendezést találunk például a barokk korból a zalaszántói ún. Pető-házban, azzal a különbséggel, hogy ott csak két helyiségből állt az egykori konyha (egy dongával fedett és egy síkfödémes), és ezeket is kosáríves nyílás választotta el egymástól. Itt a dongaboltozatba volt megnyitva a szabadkémény. Ugyanígy megegyezett ezzel a konyhatípussal a fenékpusztai vámház egykori konyhája a 19. század elejéről és a keszthelyi Kossuth u. 30. sz. háza alatti egykori szabadkéményes konyha. Nyilván számos hasonló példát lehetne hozni még a megyéből.

3 A falkutatást 2000-ben kezdtem, Haász Gabriellával, majd 2003 telén Ernyey Katalin segítségével fejeztem be.

4 *Koppány Tibor – Péczely Piroska – Sági Károly:* Keszthely. Budapest, 1962. 119., 122.

5 MOL, Festetics-tervtár Dl. 66., 69., Dl. 63., 64., 65.; Dl. 149.; Dl. 115., Dl. 54. – Hofstädter terveinek első említése: *Iványi Béla:* A Festetics család keszthelyi levéltára. = Levéltári Közlemények, 24. 1946. 196. Az épület tervezőjéről – Hofstädter Kristóf építészről és átalakítási tervéről először: *Sági Károly – Iványi Béla – Péczely Piroska:* Keszthely. Veszprém, [1953.] 69.; *Péczely Piroska:* A keszthelyi Festetics-kastély és belső berendezése. Budapest, 1958. 17. A lotharingiai származású Hofstädterről, a keszthelyi Festetics-uradalom építési szervezetének vezetőjéről részletesebben: *Koppány Tibor:* Keszthely, egy dunántúli művészeti központ. = Henszlmann-lapok, No 5, 1996. 58–59.; *Koppány Tibor:* A Balaton környékének műemlékei. Budapest, 1993. 50., 52.

6 A század végi átépítéssel még nem szüntették meg a barokk főhomlokzat ide eső részét, erre utal a főfal pillérrel, gerendával történő kiváltásának stílusa és az a tény hogy külső bejáratot a terasz alépítményébe csak az elmúlt évtizedekben alakították ablakká.

7 Siklóssy László idéz 1804-ből egy hírt a Vereinigte Ofner und Pester Zeitungból, mely szerint: „Keszthely mezővárosban bérbeadó egy nagy földszintes vendégfogadó épület ebédlővel, vendégszobával, biliárdszobával, kocsiszínnel, 24 lóra istállóval. Az első emeleten van még négy vendégszoba, egy nagy csilláros táncterem, mellette egy »kredenc« (ma: buffet) mellékszobával." Ld. A magyar vendéglátóipar története. I. Szerk. Ballai Károly. Budapest, 1942. 208. A biliárdszobát festette ki „Szt. Domonkos Szerzetbéli Frater Seraphinus Pictor" 1793-ban. Ld. *Koppány – Péczely – Sági* (4. jegyzetben i. m.) 122.

8 Ehelyütt szeretném megköszönni Haász Gabriellának, a keszthelyi Balatoni Múzeum történészének, hogy a szállóra vonatkozó 19–20. századi levéltári adatok kutatásban segítségemre volt és kutatási eredményeit a rendelkezésemre bocsátotta.

9 Ld. a 4. jegyzetet.

10 *Koppány – Péczely – Sági* (4. jegyzetben i. m.) 116–117. Az ott szereplő feltételezés, miszerint az épület eredetileg földszintes lehetett, mert Hofstädter csak az emeleti alaprajzot részletezi, nem tűnik valószínűnek, mivel véleményem szerint a Dl. 63-as jelzetű földszinti alaprajz a fent említett Dl. 64-65-ös tervsorozathoz tartozik.

11 A Festetics-kastély átépítéséről és egyéb keszthelyi épületeiről – fiskális ház, régi városháza, ferences templom – ld. *Koppány – Péczely – Sági* (4. jegyzetben i. m.) 42., 44., 45., 84–85., 92–95.

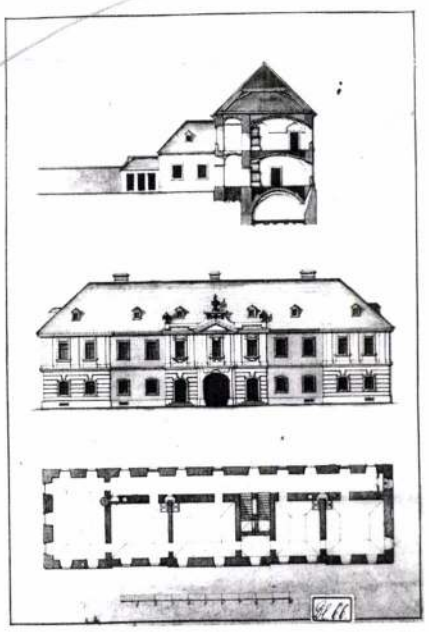

1. kép. ....

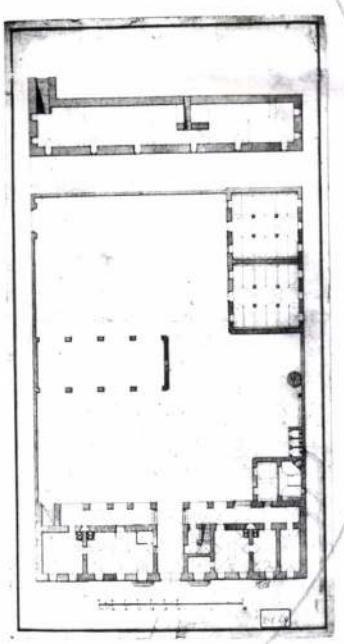

2. kép. ....

ezt tegyük be a szövegbe a lehető legnagyobba!

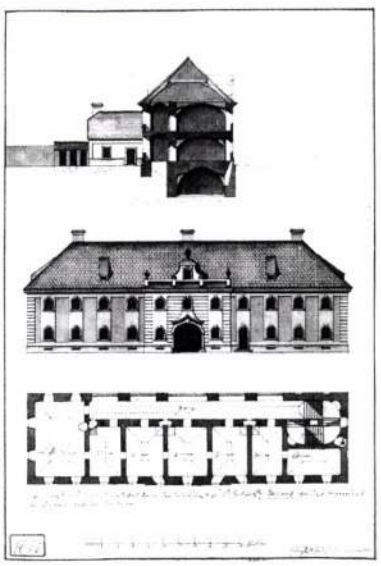

3. kép. ....

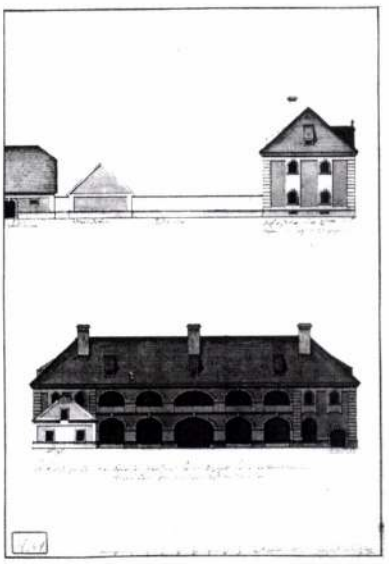

4. kép. ....

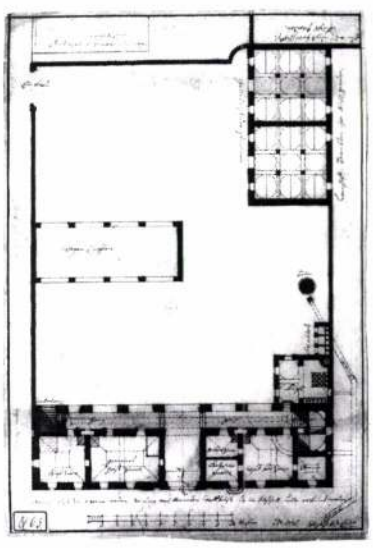

5. kép. ....

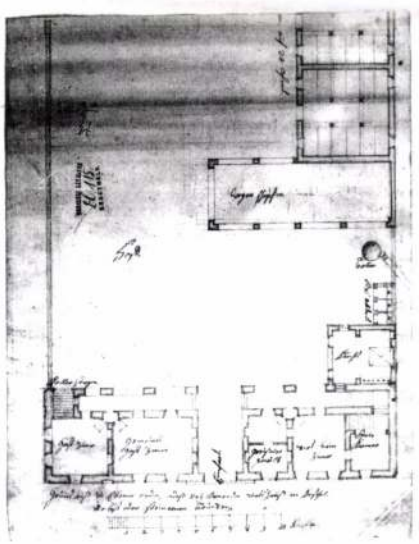

7. kép. ....

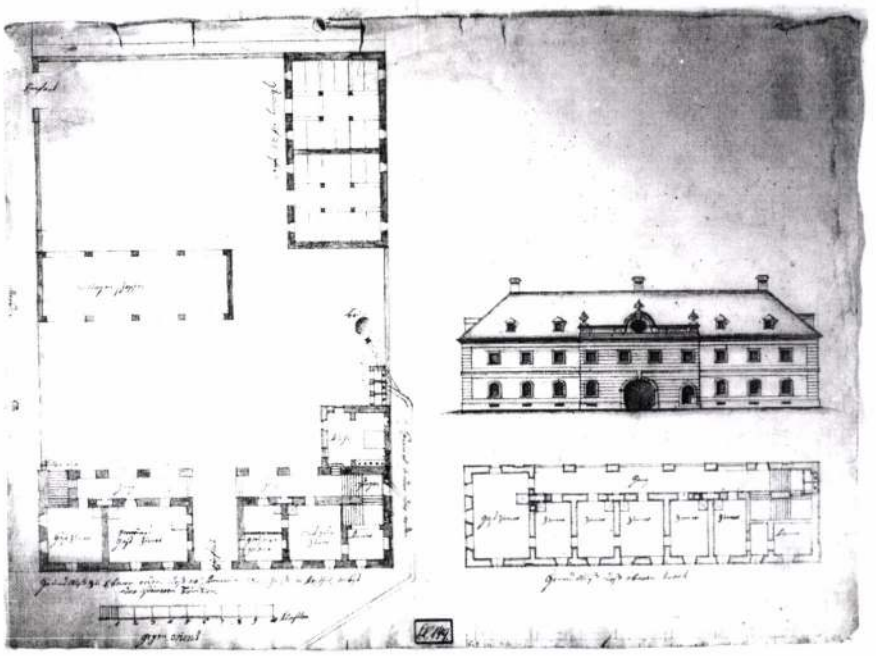

6. kép. ....

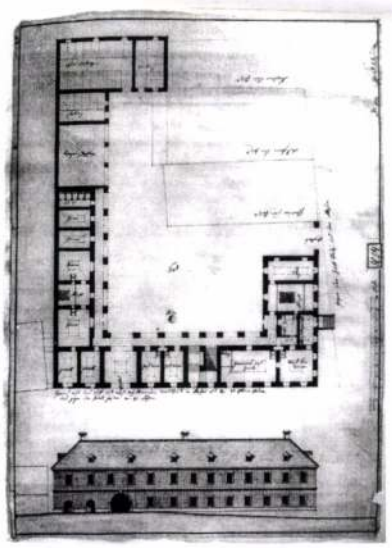

8. kép. ....

Boráti
mires Régulára
2 sor Kell

szavegután
sorba

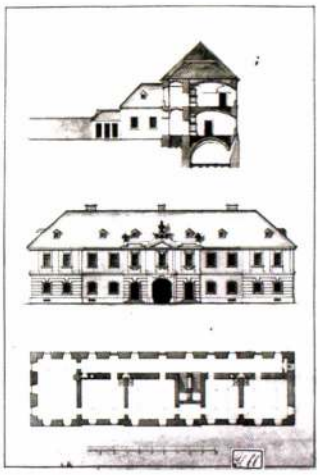

1.tif

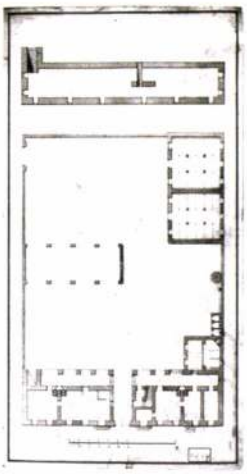

2.tif

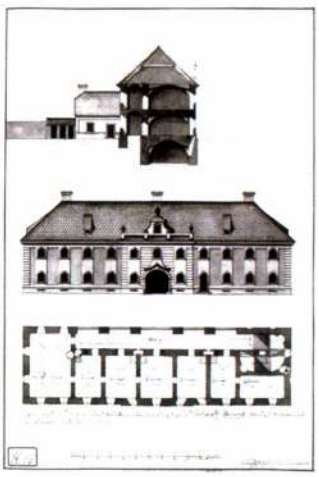

3.tif

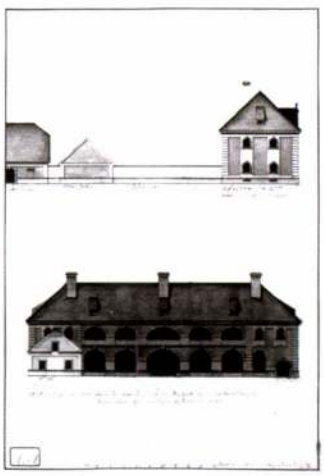

4.tif

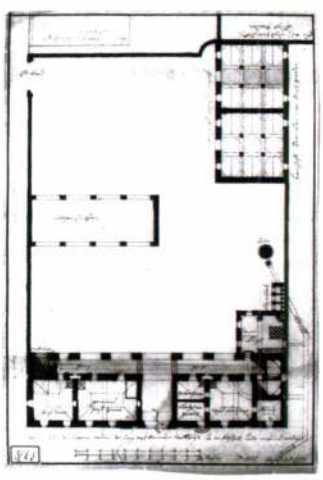

5.tif

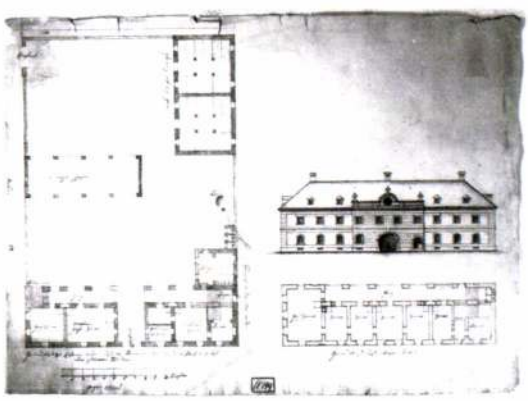

6.tif

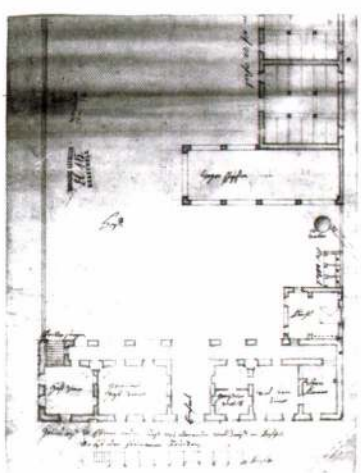

7.tif

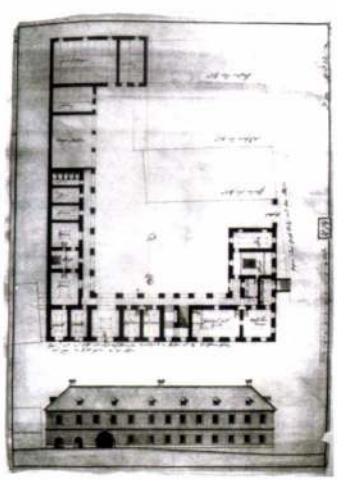

8.tif

Hofstädter Kristál épitér

Hofstädter Kristóf
uradalmi építész

a Zerythelyi Festetics Zastély 1745-ös
bővítésének, majd Zésöbbi átalakításainak
(1769-70)
terveit Zérzítette

Kelényi György: Kastélyok, Zuriát, villát
1974 Corvina 118. old.

Hofstädter Kristóf, építész

L.: Lukcsics József

dr Sági Károly: A keszthelyi Goldmark-ház 626-628.

Élet és Tudomány, Bp. 1980. máj. 16. XXXV/20

M.D.K.

Hofstädter Kristóf
épitész

Az 1759-es Hofstädter terrajzon változás
történt.

Pécsely Piroska: A keszthelyi Festetics kastély és belső berendezése 14 l.

M.D.K.

Nepstadter Kinstof
Jutisz

Az 1759-es Nepstadter tenorajzon szállítás

tartott

Tanulj Kinstof. A tartuly, Tartalmaztatnyér belse" [illegible]

Hofstadter Kristóf. M.D.K.

1755-ben a Keszthelyi Festetics kastély átalakí-
tását végezte

Pécsely Piroska: A Keszthelyi Festeticskastély és belső berendé
gl.

Hofstädter Kristof

M.D.K.

A kastély és kert alaprajza 1755-ből.

(rézm.)

Pécsely Piroska: A keszthelyi Festetich kastély és belső berendezése

91.

Hofstädter Kristóf M.D.K.

A kastély 1769 évi átépítési terve
A kastély udvar felöli látképe.

Pécsely Piroska: A keszthelyi Festetics kastély és belső berendezése.
168.

M.D.V.

Mag. Stefanie Wirsig

Kl. Neustift 47 69 Str. Südtirol Italien

Kl. Neustift nimmt gute Südtiroler Weine

Neustift Südtirol: Kl. Neustift Südtirol ist keine Gemeinde

mdk.

Hofstädter Kristof

által képtett (1772) n. n fiskalis ház 33 kép
homlokzati rajza rokon, de nem azonos
a Soproni n. 7 sz ma is náddal fedett
jellegzetesen vett oromzatu házzal; szo-
báinak mennyezete gerendás 99. kép

Keszthely Műemlékei 1962 124. l.

Mdk.

Hofstädter Kristof.

terve az Amazon (ma Szabadság) szállóról csak az emelet alaprajzát részletezi.

93. és 94. kép A homlokzati terv rizalitjának és tetőszékének vázás, fűzeres copf díszítménye közel áll az épület mai megjelenésétez.

Keszthely Műemlékei, 1962. 116. l. és 117.-119.

Mdk

Hofstädter Kristof

1755-ből való építési és átalakítási terve. U alakú kastély alaprajza szárnyak közt díszudvar, nyugati végén barokk vasrács-csal lezárva. Nyugaton és délen francia kert, barokk elrendezés. Le Notre által tervezett versaillesi parkhoz hasonlóan. 72. kép

Magyar Műemlékek: Keszthely Műemlékei 1962, 92 és 93 l.

mdk

Hofstädter Kristof építése

1769-70 ben elkészíti a terveket - Festetics Pál rendelkezésére - a kastély átalakítatásához.
F. P. nagjarányu építkezéséről a Zeitschrift von und für Ungarn" is megemlékezik és "kiemeli a gyümölcsös, selyemtermjo tenyészet, fasorok és eperfák telepítését mint az elsőt az országban.
Magjar Műemlékek: Keszthely 1962. 39. l.

M.D.K.

Hofstädter Kristóf, építész

volt Kesthelyen, a Festetichek birtokközpontjában, az uradalom építésére 1780-ig.

Heves megye müemlékei I irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

230. old.

Hofstetter Kristóf

Keszthelyi építőm.
a XVIII. sz. második
felében. Rengeteg
tervrajza az alábbi
levéltárban.

Ivanyi Béla dr.:

A Festetics család
keszthelyi levéltára-
Levéltári Közlemények
1946. 196. l.

MDK

Hofstädter N.

III. dij a soproni postaépület pályázatán

A mü- és középitési szakoszt. ülése...
Epitő Ipar, 19o9.nov.21. 47.sz. 438 l.

Bajót (Komárom)

Péliföldszentkereszti r.k.tem
és két üres fülkével. Egyenes
XVIII. századi képekkel, háro
rok szobrokkal és képekkel. B
rium, XVIII. század. Épittett
~~hercégprimás~~ esztergami érsek 1735-ben.

(B: Innepléz. Regélő", III – 1835, 332
szentkereszt. Uj magyar Szalon, 1

MDK

Hofstätter építész

Munkájával résztvett az 1933-ban Párisban rendezett nemzetk.kiállitáson. Az építészeti kiállitást a L'Architecture d'Aujourd'hui c. francia építészeti folyóirat rendezte.

Sz.: Magy.építészek kiáll.Párisban.

Tér és Forma, 1933. 6.sz. 185.l.

mdk.

Hofstädter terve

szerint épült a Petlő-ház udvarán 1780 körül az eltő zsidótemplom. A hitközség 1812-ben vette megaz uradalomtól, seloštór 1852-ben majd 1894-ben alakitották át, ekkor kapta eklektikus lomlokzatát. 100. kép

Keszthely Müemlékei. 1962. 124. l

mdk

Hofstädter

tervei zerint épített Amazon szálloda copf stílű egyemeletes gazdag főpárkányos füzérdiszes oromzatos főhomlokzatát stilustalan földszintes toldalékkal elrontottak.

92. kép

Keszthely Műemlékei 1962 115.- 123. l.

MDK

Hofstädter építész

A m. építőművészet Párisban és Milanóban. Vállalk. Lapja 1933. máj. 11.

Mak.

Hofstädter

tervezése volt a Megjelaza mai Városi Tanácsház, átépítésekor nyerte ma is látható copf homlokzatát

51 és 105. kép

Keszthely Műemlékei 1962. 126. l.

mdk.

Hofstädter

alakitotta át 1778-ban a már ezak képről ismert városházát. Jelenlegi homlokzata koráeklektikus 1887 ben készült.

34 és 98. kép

Keszthely Műemlékei. 1962. 126. l.

Hofstädter

Kínitette valószínűleg a b. kerentúri templom tervét.

Móricz Béla: Balatonkerentúr műemléki templomáról

Műemlékvédelem 1963 4 sz. 236. l.

rdőiv

ok művészetéről:

Milyen pályázatokon vett részt: . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Milyen megbizásai voltak (vannak): . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Jelentősebb müvei:. . . . . .

. . . . . .

mdk.

Hofstädter ferve

1769-ből a kastély udvari homlokzata.

74. kép.

„a kastély udvar felöli látképe nemesen egyszerű barokk épitmenyt mutat"

Magyar Műemlékek; Keszthely Műemlékei
1962, 95. l.

mdk.

1759 ből fenvajz Hofstädtertől

Kisebb átalakitások láttatók rajta: az ejaki szárnyközepén korsiáttajtót nyitottak a lovaglo iskola és gazd. épületek felé. Park kerítésén kívül „kvártélyház", mely katonaság v. vendégek részére 1769-70-ben újabb terveket készitett a kastély átalakitásához 73. kép.

Magyar Műemlékek: Keszthely Műemlékei 1962
94. l.

mdk

Hofstädter Ferenc

A volt ferences Templom déli oldala
a 18 sz. második felében
65. kép

Magyar Műemlékek, Keszthely Műemlékei 1962
84. l.

Mdk

Hofstädter Ferve

Festetics Kristof síremlike a volt ferences templomban.

67. kép

Magyar Műemlékek. Keszthely Műemlékei
1962, 86. l.

Mak

Hofstädter tervei szerint

Készült 1767 körül Festetics Kristof megbízásából a templom nyugati oromzatán s a szentély tetőcsucsán felépített két barokk tornyocska, és az új főoltár

65-66 kép.

Magyar Műemlékek: Keszthely Műemlékei

1962, 84.-85. l.

Mak.

Hofstädter Terve

A „régi" városháza 1773-ból

34. kép

Magyar Műemlékek: Keszthely 1962, 45. l

Melk

Hofstädter Ferve

A „fiskális ház 1772 ből"

33. kép

Magyar Műemlékek: Keszthely, 1962. 44. l

mdk

Hofstädter építész

által készített térképről 1759-ből ismerni a Szt. Márton templom liteles formáját és annak méreteit.

Magyar Műemlékek: Keszthely 1962, 42. l

Mdk.

Hofstädter

Készítette a kastély előtti tér alaprajzát pontos felméréssel „Nach dem Massstab richtig ausgemessen". Déli zelén látni Festetics Kristof által 1759.-ben alapított kis korlázat

30. kép

Magyar Műemlékek: Keszthely 1962, 40–42 l.

mdk

Hofstädter Terve

szerint készült Festetics Kristof copf stilusú síremlike (mgtalt 1768 ban)

28. kép

Magyar Műemlékek: Keszthely 1962. 37. l

Hofstädter Kristóf, építész

- Koncertek kastélya

Esti Hirlap, Bp. 1978

6.

KONCERTEK KASTÉLYA

A keszthelyi Festetics kastélyban e hét keddjén kezdődtek, s pénteken fejeződnek be az Interfórum hangversenyek.

●

Keszthelyi fegyverterem

— Festetics Kristóf 1739-ben vásárolta keszthelyi birtokát. 1745-ben a korábbi tulajdonos kúriáját kastéllyá nagyobbíttatta. A terveket Hofstädter Kristóf uradalmi építész készítette. Az épületben képtárat és fegyvertermet is berendeztek. A család a XVIII. század végén átalakíttatta a kastélyt. A tervező most Rantz János György. 1883-ban történt az utolsó, nagyarányú átépítés, Rumpelmayer Viktor tervei szerint. Tornyos összekötő rész közbeiktatásával új, hátrafutó szárnyat építettek. A régi épülethomlokzatok is egységes külső díszítést nyertek.

●

Százegy szoba

— Ekkor kapta mai alakját a százegy szobás kastély. A régi épületrész földszintje sávozott. Az emeleti ablakok e falsávok között nyílnak. A második szint félemeleti jellegű, kisebb ablakokkal tagolva. A főpárkány, az oromzat, a manzardtető erőteljes. A régi épületrész végén keresztirányú tömb az úgynevezett könyvtári szárny. Ezután következik a XIX. századi épület. Sarkain nyoleszögletű kupolás tornyocskák. A kastély kertjét a XIX. században az angol H. E. Millner alakította.

●

Helikon és Interfórum

— A kastély belső berendezéseit bécsi mesterek készítették. Sok az eredeti francia és angol bútor is. Nevezetes a XVIII. századi Helikon könyvtár. Ma 52 ezer kötetet őriznek benne. Látványos e bibliotéka nagytermének berendezése. Faragott tölgyfa bútor, Kerbl János keszthelyi asztalos munkája. A könyvtár és a kápolna ma is eredeti alakjában, eredeti berendezésével látható. Az Interfórum — 1971 óta — fiatal zeneművészek immáron hagyományos bemutatkozó hangversenye. Koncertirodák Magyarországra hívott impresszáriói, televíziós és rádiós társaságok menedzserei előtt játszanak, játszhatnak az ifjú muzsikusok legjobbjai. Az eddigi Interfórumok a fertődi kastélyban voltak. A koncertek színhelye az idén először Keszthely.

ki a Vietnamban élő min
egy másfél millió kín
származású ember nyugta
lanságát.

Hazarendelt szakemberek

Így azonban túlontúl l
egyszerűsödik a képle
Megoldásához hozzájár
az a pekingi döntés is, m
szerint *Kína hazahív*
húsz fontos, kiemelt vie
nami beruházásról a szak
embereit. Barátságos l
pésnek aligha minősíthe
a mintegy ezer mérnök
szerelő hazarendelése,
korábban kötött kétoldal
megállapodás önkényes fe
mondása, az anyagi és mű
szaki támogatás befagyasz
tása, amiről a világsajtó
tudósít.

Csodálkozhatunk-e eze
után, hogy a kínai sajtóba
egyre-másra adják közre
„menekültek" borzalma
sabbnál borzalmasabb „él
ményeit", vietnami „kálvá
riájuk" megrendítőre hang
szerelt, az igazságtól azon
ban alaposan elrugaszkod
„történeteit"? Arról persz
gondosan hallgatnak, hog
Vietnam már többször ja
vasolta: a két nép hagyo
mányos barátságának meg
őrzése érdekében a két
párt és kormány képvise
lői találkozzanak a vitás
kérdések tisztázására. Pe-
king június 2-i jegyzékében
visszautasította a VSZK
ésszerű javaslatát, s to-
vábbra is fenntartja —
mint a hanoi külügymi-
nisztérium június 5-i nyi
latkozata megállapítja —
az igazságnak ellentmond
állításait.

Aki távozni akar, mehet
de csakis a vietnami ható
ságok engedélyével,
VSZK törvényeiben előír
formaságoknak eleget tév
— így lehetne sommázn
Hanoi álláspontját. Enné
nagyvonalúbban, egyszer
smind humánusabban nem
is lehetett volna eljárni.

A Barátság-hágó

Nem keltene meglepetést
ha Peking az újabb hano
békejobbot is visszautasí
taná. A jelenlegi feszül
helyzetet Kína szította, s
feloldása aligha áll érdeké-
ben. Ellenkezőleg, a pekin-
gi vezetők elégedetten
szemlélhetik a Kuanghszi
tartománybeli *Pinghsziang*
várostól délre, a *Barátság-*
hágó bejáratánál álló to-
ronyból a félrevezetett csa-
ládok özönlését. Valamikor
Ho Si Minh és *Csou En-laj*
innen gyönyörködött a táj-
ban, s a barátság évtizedei-
ben ezen a hágón keltek át
egyetértésben kínaiak és
vietnamiak.

A panoráma ma sem
vesztett szépségéből. Még-
is: a kilátás a toronyból
lehangoló. [illegible]

1937-es mintát idézve átlós sakktáblaszerűen fektettek le. A krómlábon álló, üveglap borította fekete asztalok mellett kávébarna bőrszékek és fotelek állnak. Az ablakok előtt fekete, tojáshéj színű kis geometrikus mintájú függönyök. A pultok különböző kialakítása a térrészek elválasztását szolgálja. A süteményes pult acélszürke, az L alakú tér rövidebb szárában a galéria alatt pedig kávébarna a bárpult. A terek elkülönítéséhez alkalmazott másik eszköz a padozat megválasztása. Ez legmarkánsabban a kártyateremnél érvényesül. A vesztibül fölött elhelyezett kártyaterem vastag padlószőnyege sötétzöld, mintázata megegyezik a kávézó kárpitjaival. A sötét falak, függönyök és a zajfogó szőnyeg mellett étkezésre használatos asztal is szolgálja a kártyázókat.

A teret megálmodók szándékuk szerint a hely eredeti szellemét kívánták felélesztení. A fekete-barna és a fehér kontrasztjára épülő színvilággal, az egy-egy központi helyre állított fekete króm állólámpával, vagy fekete lakkasztalkával, Remsey festményével, vagy a korai Louis Vuiton plakáttal az art deco szín és tárgyi világát idézik fel.

INTERIEUR, 1937 (MAGYAR ÉPITÉSZETI MÚZEUM)

INTERIEUR, 1968 (MIKÓ SÁNDOR ARCHÍVUMA)

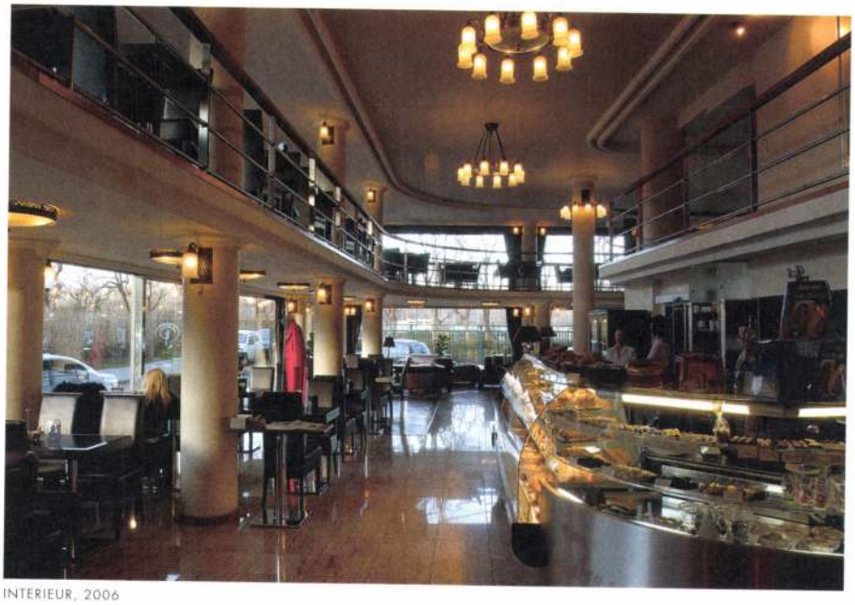

INTERIEUR, 2006

Noha ismerték a *Tér és Forma* a Dunapark kávéház átadásakor megjelent cikkét[3], sőt nagyméretű fotókon reprodukálják is a falakon, nem azt valósították meg. Ennek két oka is van. Az egyik, hogy Magyarországon tárgyszegénység van. A második világháború, a Rákosi-, majd a Kádár-korszak rengeteg tárgyat (és ami nagyobb baj, azok előállítóit is, a kismesterségeket, tükörcsiszolókat, aranyozókat és társaikat) pusztított el. Ugyan maradt egy-egy eredeti szöglet, de nincs olyan külső vagy belső tér, ahol pl. egy Poirot-filmet le lehetne forgatni.

A másik (érdekesebb) ok: vajon hogyan hatott volna, ha visszaállítják a pepita fa- és gumiburkolatot, vagy a piros virágmintát a mennyezettapétán és a székek párnáján? Milyen lett volna, ha Ráhmer Margit kerámia szobrai (pl. a

Hofstätter Béla

szoknyáját kacéran térdéig felhúzó, másik kezével kancsóból vizet öntő lány, kinek vállán galamb pihen, s lábainál virágok nyílnak) visszakerültek volna az oszlopokra? Nem ütközött volna meg mindenki a vesztibülbe lépve a tükörcsíkokkal kirakott oszlop láttán? De. Mert hiába csodált az épület, az eredeti Dunapark néhány eleme ma vállalhatatlanul giccses lenne, más részletei pedig a hatvanas-hetvenes évek felhasználása során közhellyé koptak.

Az 1930-as évekre gondolva, a Dunaparkkal egyidős épületek, mint a Georgia bérház (1935. Barát Béla–Novák Ede), Trust Nyugdíjegyesület bérháza (1936-37. Platschek Imre–Seidner Zoltán) vagy a Margit körúti „Dugattyús ház" (1937-38. Hofstätter Béla–Domány Ferenc) mostanában publikált fotói alapján mást képzelünk. Néhány kontrasztos színt, ívek és síkok izgalmas összekapcsolását, kő- és üvegfelületeket némi acél és fa alkalmazásával megfűszerezve. A Dunapark eredeti formájában azonban nemcsak ilyen volt.

A mostani kávéház viszont ezt a harmincas évek hangulatot közvetíti, ezt a nagypolgári igényességet (amit a nemes anyagok használata, a bútorok, kárpitok megválasztása is mutat), a mai magyar viszonyok közt is ritka nagyvonalúságot engedi meg magának.

Ha profi belsőépítész tervezi, persze kötözködnék az ördögi részleteken: kommersz a bejáratnál álló virágtartó és túlcizelláltak a szellőzőrácsok rézborításai (egyáltalán miért is kellenek: az egykori geometrikus megoldás jobban illene a mai térhez). Jobb lett volna az eredetihez hűen kialakítani a korlát félköríves fa kapaszkodóját és a lámpákat is. A csillárok, a falikarok ugyanis egyszerűbbek és kifinomultabbak voltak 1937-ben. A mostani antikolt rézből készült változatok, bár nem kirívók, de nem illenek sem a térhez, sem a bútorokhoz. És noha mindenütt rendben vannak a mai tárgyak (még a tálcák és a szaniterek is), nem stílszerű (mégha praktikus is) spotlámpákat feltenni egy ilyen elegáns helyen.

Így viszont, elismerésre méltó, ami itt megszületett. Jelzi, hogy vannak a kiváló tértől megihletett, jó érzékű befektetők, akiknek ízlésével, műveltségével visszaköltözhet a nagyvilági miliő a Duna-partra.

(1) Oláh Éva, Pozsonyi út 38-40. in Ferkai András (ed.), Pest építészete a két világháború között, Budapest, Modern Építészetért Építészettörténeti és Műemlékvédelmi KHT, 2001, 377-380 o.

(2) Kovács Anikó, Mikó Sándor, Budapest, Corvina, 1979. 22-23. o.

(3) Dunapark kávéház tér és forma 10. 1937. 5. 134-142. o.

és a szimbolikus tartalmú könyvtártorony, melybe feljutva, ablakaiból visszatekinthetünk a városra és a templomra.

Az egész épületre az egyszerű, mégis igényes formálás és anyaghasználat jellemző. A nyeregtetős épületek jól kötődnek a település hagyományaihoz. Némi kétségem egyedül a tetőfedés és a bejárat tekintetében maradt: míg a fémlemez héjazat a tornaterem tetejének kisebb hajlásszögénél természetesnek hat, addig az iskolaszárny meredekebb, hagyományos lejtésű magastetőjén szokatlan. Megszokott, rutinos megoldás ugyanakkor a bejárat helyének kijelölése: a régi és új közötti „rés" erre a célra jól megfelel. Mégis lehet, hogy felemelőbb lenne közvetlenül az új aulatér eszmei centrumába vezetni a látogatót, különösen, ha ott még a tömegalakításban meglévő látványos vertikális hangsúlyok a belső térkapcsolatokban is megmutatkozhatnának.

Nagyon jó érzés látni, amilyen örömmel a diákok és tanárok birtokba vették ezt a (félkész) házat. Ha összegyűlik a rávaló, a régi épületet felújítják és emeletet építenek rá. Az építkezés tehát folytatódik, tovább rajzolva a város, a hely történetét, melynek immár kitörölhetetlenül alakítói, részesei lettek e mérhetetlen empátiával készült ház tervezői is.

BELSŐÉPÍTÉSZET / INTERIOR DESIGN **Dunapark Cafe Kft.**
TANÁCSADÓ / CONSULTANT **Fellegi Eszter** (ÉPÍTÉSZEK / ARCHITECTS **Hofstätter Béla és Domány Ferenc, 1937**)
SZÖVEG / TEXT **Lantos Edit**
FOTÓ / PHOTOS **Beliczay László**

A szellem a házban van

Dunapark kávéház és étterem, Pozsonyi út 38.

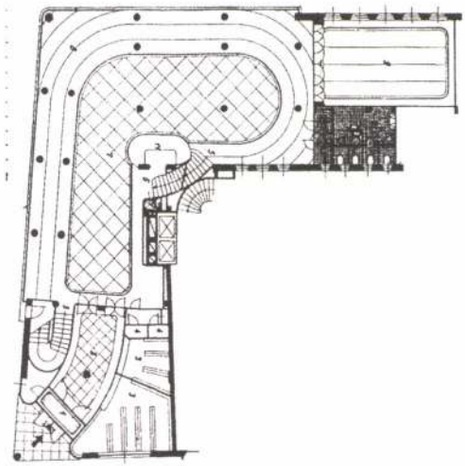

ALAPRAJZ, 1937

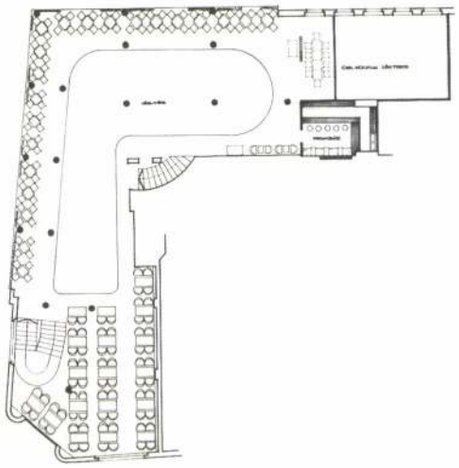

EMELETI ALAPRAJZ, 1968

DUNAPARK CAFÉ AND RESTAURANT: Priding itself on a long-established past, Dunapark Café was opened again in September 2006. We are greeted by a polite staff in an elegant space with a reserved palette of sophisticated materials and comfortable furnishing. Even though it was not designed by professionals, the café has an atmosphere worthy of the original, which is valued by its users: ladies and businessmen, foreigners and locals come to sit by their cups of coffee and laptops, and there is always a game of cards going on in the gaming-room.

2006. szeptember elsején nyílt meg újra a nagy múltú Dunapark kávéház. Elegáns térben visszafogott színek, finom anyagok, kényelmes bútorok és udvarias személyzet fogadnak. Bár nem hivatásos belsőépítészek tervezték, a kávéháznak mégis az eredetihez méltó hangulata van, amit a használók ugyancsak nagyra értékelnek: úrhölgyek, üzletemberek, külföldiek s helyiek üldögélnek kávé és laptop mellett, de a kártyateremben is mindig folyik egy parti.

Az 1935-36-ban épült házban 1937-ben átadott (és azóta sok viharos esztendőt megélt) legendás Dunapark kávézóba harmadik alkalommal költözött kávéház-géniusz.

Az elsőt a házat tervező építész páros (Hofstätter Béla és Domány Ferenc), és az általuk bevont képző- és iparművészek együtt hívták életre. A vesztibül gerendákkal tagolt mennyezetét virágmintás tapéta, a nagyteremét sakktáblaszerűen felrakott meleg tónusú faburkolat fedte. Faburkolatot kaptak a falak és az oszlopok is. Az Emergé gumipadló (mely megismételte a mennyezet mintázatát) szintén hasonló barna árnyalatú volt. A fehér terítős asztalok mellett Heisler József tervezte (és nem konfekció Thonet) székek álltak, Szabó Éva kárpitjaiból Singer György varrta vastag párnákkal.[1]

A második, 1968-as kávéház Mikó Sándor alkotása.[2] Az oszlopok megörökölt faborítása maradt, de a falak és a mennyezet fehér, a padló a nagyteremben szilvakék, az ablakok menti galérián élénkpiros színű lett. A bútorok is lecserélődtek. Az íves fabevonatú pult fémkorongokból rakott sarkos plasztikává, (funkciója szerint) bárpulttá változott. Lent a székek piros faváza a kék padlóval, fent a sötétkék és sárga műbőr fotelek a piros padlóval álltak szín-párban.

A harmadik kávéház-szellem 2006 őszén költözött a házba. Megteremtője a tulajdonosa. A nagyvilági belső térben törtfehérek a falak, a mennyezet és az oicos technikával festett (és így matt-fényes) oszlopok is. Padozata a középső, forgalmasabb járófelületen fényes, vörösszürke kő, az asztalok alatt trópusi fa parkett, melyet az

~~Domány és~~

Hofstätter Béla

épitészek

Minor cód

l.

Hajlék 1937.

2. H. 64, 65. l.

(V.F.: Hofstätter és Domány művészeti harca a „kötelező homlokrat"-tal.)

HOFSTÄTTER BÉLA OKL. ÉPITÉSZMÉRNÖK MUNKÁIBÓL

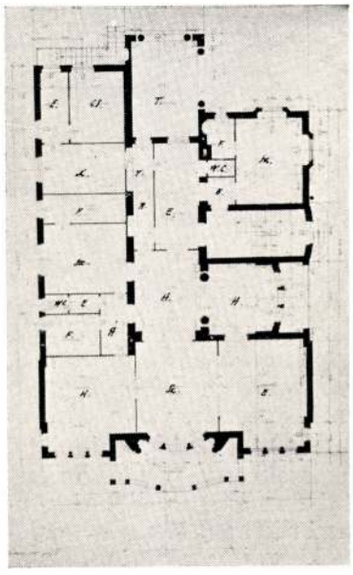

Ilka uccai bérvilla földsz. alaprajza. Beépítés 6500 m³. Beépítési költség m³-ként 44 pengő.

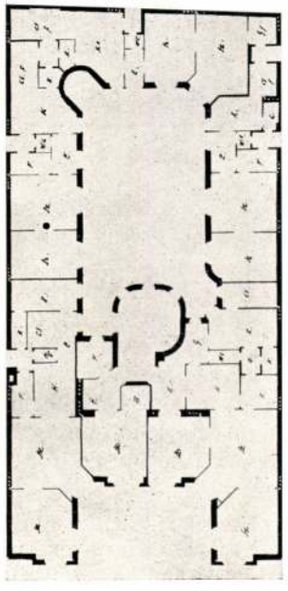

Klauzál uccai bérház emeleti alaprajza. Beépítés 13.800 m³. Beépítési költség m³-ként 40 pengő.

Terv és Forma
1929. II. évf. 6-7 lapok

KÜLFÖLDI FA HELYETT BELFÖLDI VAS: FATETŐ HELYETT VASTETŐ

1928. évi kereken 1189 millió pengőt kitevő importunkban a fa egymagában 146 millió volt, tehát az ország gazdasági helyzetének javítása érdekében komolyan kell a fabehozatal csökkentésével foglalkoznunk. Az építőipar a fát sok helyen alkalmazza s mindenütt meg van a lehetőség arra, hogy a fát megfelelő anyaggal helyettesíthessük.

A lakóházak tetőszerkezetei eddig úgyszólván kizárólag faszerkezettel épültek s természetes, hogy amennyiben sikerülne a lakóházak, valamint az ezekkel azonos elbírálás alá kerülő emberi tartózkodás céljaira szolgáló középületek, mint iskolák, hivatalok, kórházak, stb. födélszékét vastetőszerkezetekkel helyettesítenünk, úgy kereskedelmi mérlegünket jelentékeny összeggel és pedig mintegy hat millió pengővel lehetne megjavítani. E szám oly jelentékeny, hogy a kérdéssel az építőiparnak nemcsak lehet, hanem kell is foglalkoznia.

Magától értetődik, hogy nem szabad a bevált és az egész világon alkalmazott fatetőszerkezeteket anélkül mellőznünk, hogy ne győződtünk volna meg előre arról, hogy amit helyébe adunk, legalább is nem rosszabb, mint a ma általában szokásos műpala- vagy cserépfedéssel borított fafödélszék.

Szegény ország vagyunk, a kísérletezés fényűzését nem engedhetjük meg magunknak, tehát csakis oly szerkezeteket alkalmazhatunk, melyek már hosszú idő óta beváltak s a gyakorlati élet műszaki és gazdasági követelményeinek minden tekintetben megfeleltek.

A tetőszerkezetek két egymástól többé-kevésbé független részből állanak. A tető súlyát hordó *födélszék* a tulajdonképpeni tetőszerkezet, melyre a *födélhéj*, a műpala, vagy cserépfedés kerül.

Vasszerkezetű födélszék nálunk sem újdonság. Számtalan ipari s egyéb épület felett épült már vastető s lakóházaknál eddig csak azért nem alkalmazták, mert valamivel drágább volt, mint a fafödélszék, ugyanakkor, amikor a célnak a fafödélszék is tökéletesen megfelelt. Az árviszonyok azonban időközben megváltoztak s ma már megvan a mód arra, hogy ugyanazon költséggel fafödélszék helyett vastetőszéket készíthessünk.

Vasszerkezetű födélhéj, tehát a tetőűrnek vaslemezekkel való lefedése szintén nem új gondolat, de nálunk eddig még nem került kivitelre. Amerikában, Németországban s az északi államokban (Oroszország, Finnország, Dánia, stb.) már évtizedek óta alkalmazzák a vaslemezes fedéseket s Németország legzordabb vidékén, pl. az Eifel-hegységben és Westerlandban 40 év óta vannak vaslemezzel lefedett házak, melyek ily hosszú idő óta semmi javításra nem szorultak,

MDK

Hofstätter Béla

Részletek a Hofstätter Béla tervezte bérházból.
Repr.

Tér és Forma, 1932. 10.sz. 321.lap /Képpel./

MDK

Hofstätter Béla

Bérház az Ujpesti rakparton. Terv.: Hofstätter Béla. Fényképfelv. Alaprajz.

Tér és Forma, 1935. 5.sz. 145 és 146.lap

~~Domány Ferenc és~~

Hofstätter Béla

nincs
éd.

dipat nem mértek.

Becz Jenő: Művészet a hegyoldalban. A tabáni gyógyszálló terapiázata. Művészet. 1938. 70. l.

Hofstätter – Domány – Görög

nincs cód

Becz Ilnő: Építészek sérelme. Művészet – 1938. 30 és köv. ll.

Esztergom, 1878-as évf., 44. l.

MAYR, JOSEPH CHRISTIAN (XIX.

Gróf Thun Leo osztrák miniszter

Jelezve lent balra: Jos. Christ. Mayr, 18
Vászon, olaj, 150×106 cm. (Lépcsőház.)
Maszlaghy II., 482. szám.

MINON UTÁN (XIX. sz., másolat)

Judit

Vászon, olaj, 134×95 cm. (38. szoba.)
Maszlaghy II., 231. szám.

NÉMET FESTŐ, XV. század vége

Ecce homo

Dürer hamis monogrammájával.
Fa, tempera, 46×31 cm. (38. szoba.)
—ó: Az esztergomi Hercegprímás
Magyar Korona, III., 1879., 21. s
Z.: Az esztergomi érseki képtár lei
Magyar Sion, XVI., 1885., 676. l. –
laghy II., 131. szám.

NÉMET FESTŐ, XVIII. század

Tanulmányfej

Vászon, olaj, 48×40 cm. (39. szoba.)
Maszlaghy II., 297. szám.

NÉMET FESTŐ, XIX. század

Tájkép pásztorokkal

Vászon, olaj, 105×173 cm. (Első emeleti
Maszlaghy II., 447. szám.

~~Domány Terenc és~~

Hofstätter Béla

építészek

nincs cód

Kvód

Becz Jenő: Építészeti kritika. Művészet. 1937. 162–164. l. (Egy budapesti filszínszínház nézőterének, vuhatárának, előtérének, előcsarnokának, képe repr.)

rművekben középütt Madonna Jézussal, szár-
geken apostolok.
asz munka, XVI. század.
anyozott ezüst, mag. 19·5 cm.
Ipolyi gyüjteményből.
A magyar történeti ötvösmű-kiállítás lajst-
roma. Bp., 1884., második terem, 31. l. —
Radisics Ipolyi 56. szám. — Szendrei: Néhai
Ipolyi Arnold gyüjteménye. AÉ., VII., 1887.,
344. l. — Ipolyi Biharvármegye, 398/28. sz.—
Gerevich: PA, 259. lap.

Ui-g

ÖRMENETI KERESZT,
passá átalakítva. Talpán Ipolyi címere. Elő-
dalon Krisztus-test és karélyos szárvégekben
gy félalak, hátul négy evangelista jelkép, nielló-
n.
asz munka, XVI. század eleje.
anyozott réz, mag. 42 cm.
Ipolyi gyüjteményből.
Radisics Ipolyi 60. szám. (Képe 11. l.) (?) —
Szendrei: Néhai Ipolyi Arnold gyüjteménye.
AÉ., VII., 1887., 344. l. — Gerevich PA,
260. l.

Ui-g

ÖRMENETI KERESZT GOMBJA,
sett dísszel.
émet munka, XVI. század.
anyozott réz, átm. 8·7 cm.
Ipolyi Biharvármegye 398/40. szám.

ZŰZ MÁRIA KRISZTUS ELŐTT TÉRDEL
stett zománcos lap, félkörös felső záródással.
mogesi munka, XVI. század.
éz, mag. 10·5 cm.

Hofstätter Béla

l.

A Bitter

1937. 11. 14

146, 147 l.

150, 151 l.

ott soha berbeadható. –
gjegyzem továbbá, hogy a ref.
gy szoba használtatott imaház
hülső kapú felett van, a másik
i lakásnak lett elkérve tekintve,
an, nehezen hozzáférhető, nem
n helyiség mivel mellette hasz-
es, a létraszerü feljárót tüz –
ilágittani nem lehet értékesi-
em lehet. –

i május 25.

Salamonferenc
várfelügyelő.

Hoffstätter Béla

Rákóczi-téri bérház
serverte fenti

Bierbauer Virgil dr.

Bérházépítés Buda-
pesten A. D. 1931.
Tér és Forma
1931. 283. l.
291, 292. l. képekkel.

Hofstätter Béla

Vasárnapi Ujság, A Bpesti Hírlap Egyes mellékleté 1934 dec. 25

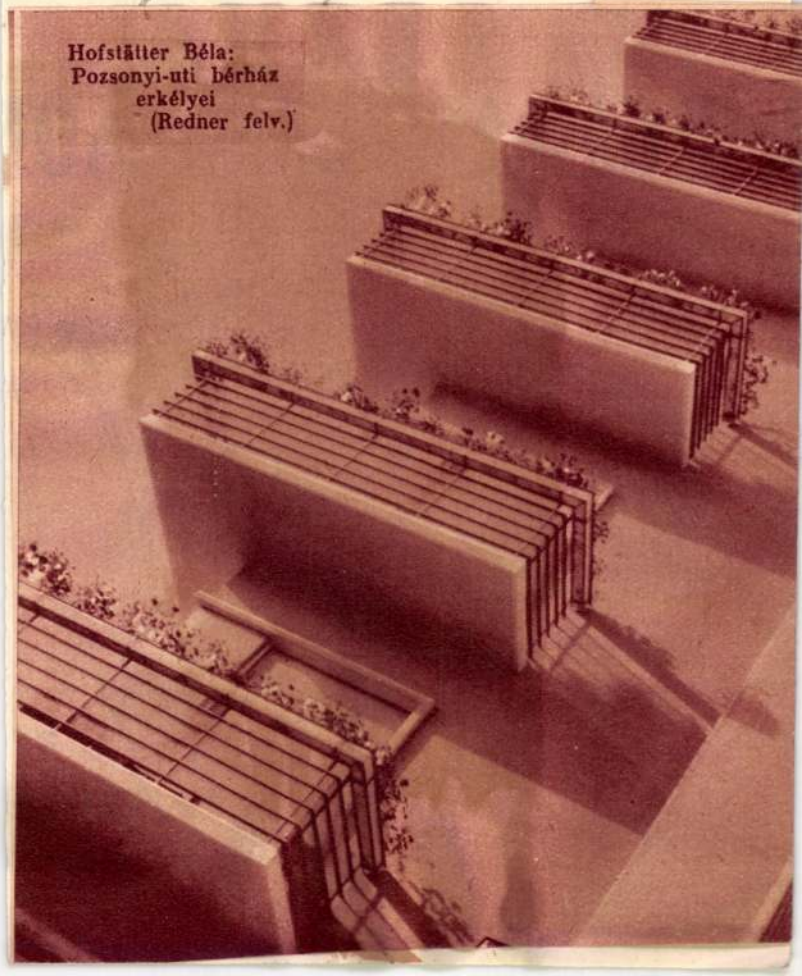

Hofstätter Béla:
Pozsonyi-uti bérház
erkélyei
(Redner felv.)

Hofstätter Béla

épitész

Feldmann Salamon
V. Hollán u. 18. sz.
5 emeletés házát
terverte -

Épitő Ipar — Épitő Mü-
vészet. 1929. 70. l.
(Magánépitési enge-
délyek.)

~~Domány Ferenc és~~

Hofstätter Béla

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Fränkel György

Lakás és butor.

Bp. 1938. 56. l.

Képpel

NEUE AUFGABEN DER KUNSTGESCHICHTE

VERLAG RUDOLF M. ROHRER
BRÜNN / PRAG / LEIPZIG / WIEN

Hofstätter Béla

Taka u. 26. II
bérház

iroda

Gerth. Budapest
157. l.

1326. OVÁLIS MEDAILLON, szürke fakeretben. XVIII. sz. — Ovales perserkönig Darius. In schwarzer

1327. HÁROM MINIATÜRKÉP, feket Holzrahmen. XIX. Jh.

1328. SZAKÁLLAS FÉRFI KÉPMÁS eines bärtigen Mannes, auf Holz

1329. FALÁDA, domboru rézboritássa Holland, XIX. Jh.

1330. ERNYŐTARTÓ, réz. XIX. sz. -

1331. KEREK LAKKÁLLVÁNY. Bécs

1332. LAKKÁLLVÁNY, öntött vas és l XIX. Jh.

1333. ZSEBSZIVARTARTÓ, békateknő patt mit Goldlack. Japanisch, X

1334. SCHILLER'S WERKE, illusztrál

1335. SHAKESPEARE'S WERKE, J von John Gilbert. 4 Bände.

LY BIBLE, 2 kötet, John Herries-tol, rezmetszetekkel. erstiche. London, 1780.

ány, a gyermek Herkules az oroszlánnal. XVIII. sz. — n jugendlichen Hercules mit dem Löwen darstellend.

akkdisszel. XIX. sz. — Längliche Schüssel, Schildpatt mit

őrkötésben. Pozsonyi nyomtatvány. 1750. — Krakkauer band. 1750.

ó alak, ezüst kupakkal. Magyar, XIX. sz. — Meerschaum-ilber-Kapsel. Ungarisch, XIX. Jh.

zobor : a szobrászat és épitészet. XIX. sz. — Zwei Kinder-

RTÓ, faragott és aranyozott fa. Louis XVI. stilus. — hnitzt, vergoldet. Stil Louis XVI.

k, római jellegü fiatal női fejjel. XVIII. sz. v. — Marmor-en Römerin. E. XVIII. Jh.

ó helyzetben. Délnémet, XV. sz. v. — Magdalena, farbige XV. Jh.

~~Domány és Hofstätter~~

céd

Hofstätter Béla

Weiss Manfréd nyugdíj-
intézetének bérháza.

Repr.

György irjmagyép. II 45. l

-51

bérezzel

Az Alföldi Cukorgyar
Szent István parki bérház-
építkezési.

Repr. u.o. 46, 47. l.
48, 49

~~[illegible]~~ Lloyd filmszínház
a Hollán-utcában

Repr. 50, 51. l.
u.o.

Pannonia uccai bérház
Tervezte: Hofstätter Béla

Foto Bánó

szoba
ováes Bútoresarnok

zési Vásárról

Hofstätter Béla

epitém

lásd

Ki-Kinoda?

332. l.

NYOMTATVÁNY

Budapest

úrnak

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI
ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT
és
A MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

tisztelettel meghívja

L. VAN PUYVELDE

a belga művészeti múzeumok igazgatójának,
liègei egyetemi tanárnak

folyó hó 28-án (csütörtökön) délután ½6 órakor
a Magyar Tudományos Akadémia előadótermében

Rubens et l'influence italienne

címmel tartandó előadására.

(Vetített képekkel)

GEREVICH TIBOR
az Orsz. Magy. Régészeti és
Művészettört. Társulat elnöke

FABINYI TIHAMÉR
a Magyar-Olasz Társaság
elnöke

Hofstätter és Domány

dunaparti béhár —
tömbje
Margit körúti béhára

Repr.

Kokusai Kentiku

1939. jan.

kiver

I.

FESTMÉNYEK, RAJZOK

~~Domány~~ Hofstetter

unics

céd

ind

L'industria del Vetro e Ceramica. 1937.

aug.

Dunaparti bérházai

Végés

Hofstädter Béla

és Domány Ferenc

Céd

tervezték az alábbi épületet.

Magyar Kulturszemle

1939. 1. n. 52. l.

(Weiss Manfréd nyugdíjpénztár bérháza, Budapest Margit körút.)

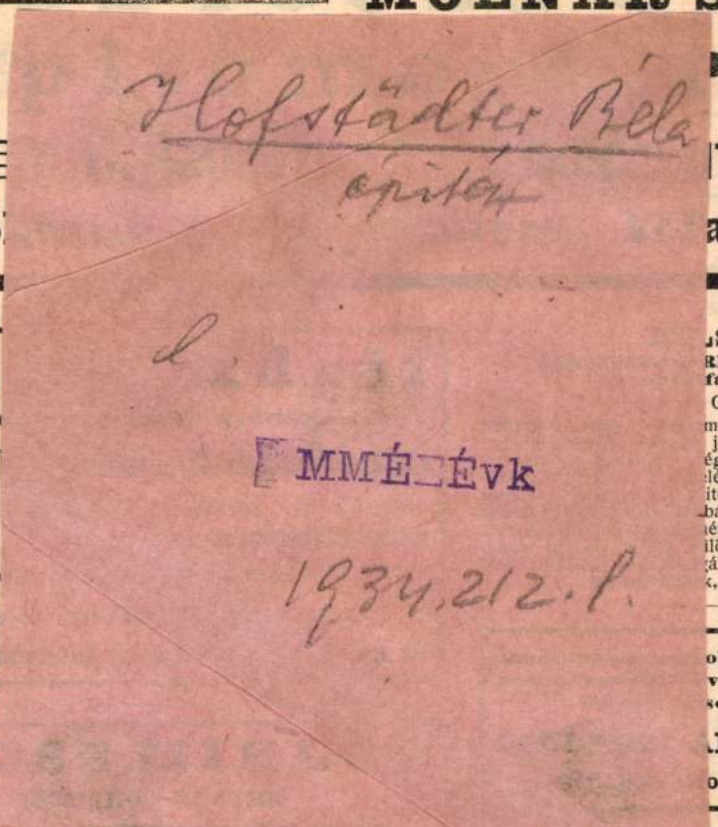

laszték háló, ebédlő és salon berendezések-
Vidéki megrendelések gyorsan eszközöltetnek.
l kiszolgálás! Mérsékelt árak!

IRODA : KISPEST,
Gyártelepekhez szükséges bád
megbizások árfeleme

IGÁRIA" ASZFALT IPAR ÉS
BETONÉPITÉSI VÁLLALAT
SZIRMAI ÉS TÁRSA
EST, VII., ERZSÉBET-KÖRUT 48.

HUSZÁR A. Budape
(Mérleg-utcai oldal) T
a főváros legme
Lakások, butoroz
nalra is

NO SZOBRÁSZ
Bálint-utca 9. (Aréna- és Thököly-ut mellett.) TELEFON 7
ABITZ- ÉS MŰMÁRVÁNY-MUNKÁKAT. Ajánl mint különlege
TYEZETEKET.

VÁR TÁRSULAT PESTEN,
DRASCHE
eréz-körut 22. sz.
34—61.

alapok, faltéglák, csatorna-. Disztéglák sárga, vörös, állló chamotte téglák. Reform választó faltéglák, vastartány) téglák, cserép-zománcozott. Porcellán-ętetelők. Egészségügyi ék díjmentesen.

G B. és E.
t, VIII., Kisfaludy-u. 11.
ellőző berendezések.
részére. Injectorok, Pulsométerek csövek és radiátorok. Motor-gáz-k. Gáz- és benzinmotorok. :: :

M H. UTÓDA
ÁRPÁD
ektrotechnikai, villanyvilágí-nikai müintézet
Sándor-utca 30/b. szám.

Készit és elvállal villamos világitási és erőátviteli berendezéseket. Telefon, villamos csengetyük, légszesz-, petroleumlámpák és csillárok átalakitá-

Versenytárgyalási hir mények.

a) Épitő munkálatokra.

Budapest. (B é g a s z a b á l y o z Béga folyó Nagybecskerek—Temesvá szakaszán az állandó hajózás biztosit ból tervezett munkálatokra nézve, mintegy 1,380.000 m³ kotrásból és kapcsolatos töltés-erősitésből, továb vizlépcsőnél létesitendő kamara-zsilip zasztó müveknek a vasszerkezetek nélkül való épitéséből, továbbá a lakóépületek és raktárak létesitéséből a m. kir. földmivelésügyi ministerium tanácstermében n o v e m b e r 3-án órakor nyilvános versenytárgyalás fo A tervek, továbbá a kötendő szerződ zete és annak kiegészitését képező és részletes feltételek, valamint az aj tételek a temesvári m. kir. folyam hivatal épitésvezetőségénél Nagybe (Váralja-u. 3. sz.) megtekinthetők s u részletes feltételek és az ajánlati mint beszerezhetők. Az ajánlatok a fentjelz d. e. 11 és fél óráig a földmivelésüg terium házi pénztáránál nyujtandók be

Budapest. (M e d e r m é l y i t é s.) Sugovica és a baracskai téli menhely nek mélyitése céljából végrehajtandó Sugovica 0—15 szelvényei közt, va baracskai téli menhely medencéjében köbm. földanyag kotrásából, továbbá Sugovica 15—23 szelvényei közt

Hofstätter Béla

a Budai Képművészeti Társulat Építőművészeti kiállításán a társulat bronzérmét nyerte 1935-ben

MMÉE Köll

1935. 18 l.

Hofstätter Béla Jenő

épitész

szül. Budapest 1891

okl. nyert 1913.

Névjegyz. Műegyetem 9 l.

~~Domány Ferenc és~~

Hofstätter Béla

nincs
éd

irod.

Bérhazak az Ujlipót-
városi parkban.

Repr

Művészet

1937. 8-9. sz.

88 - 90. l.

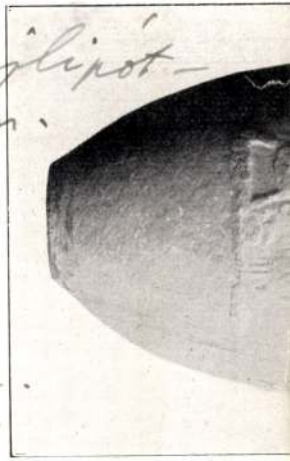

59.

leneteken. Gyűjteményünk női fején is egészen nyugodt az arckifejezés. Valószínű, hogy jobbra a dombormű alapsíkja felé fordult, mert a jobb fül nincs részletesebben kidolgozva, tehát nem igen volt látható; különben ezt mutatja hátul a törés is. Hajviselete a homlok fölött összekötött tekercscsel a Kr. e. IV. században gyakori. Füle ki van lyukasztva, jeléül annak, hogy fémből készült fülbevalót viselt. A nagy domborműves síremlékek költséges divata Athénben a Kr. e. IV. század végéig tartott; akkor Demetrios szigorú rendelettel megszüntette. Töredékünk attikai munka a Kr. e. IV. század közepe tájáról.

Burlington Fine Arts Club. Exhibition of Ancient Greek Art, 1904. 17. l. 20. szám.

Paul Arndt: Weiblicher Kopf von einem attischen Grabrelief. 350 vor Christus.

Hofstätter Béla

Domány Ferenc és Görög Rudolf

A Lipótvárosi Casino sport-
nákának terve. II. díj.

Műmérnet. 1938. 20. l.

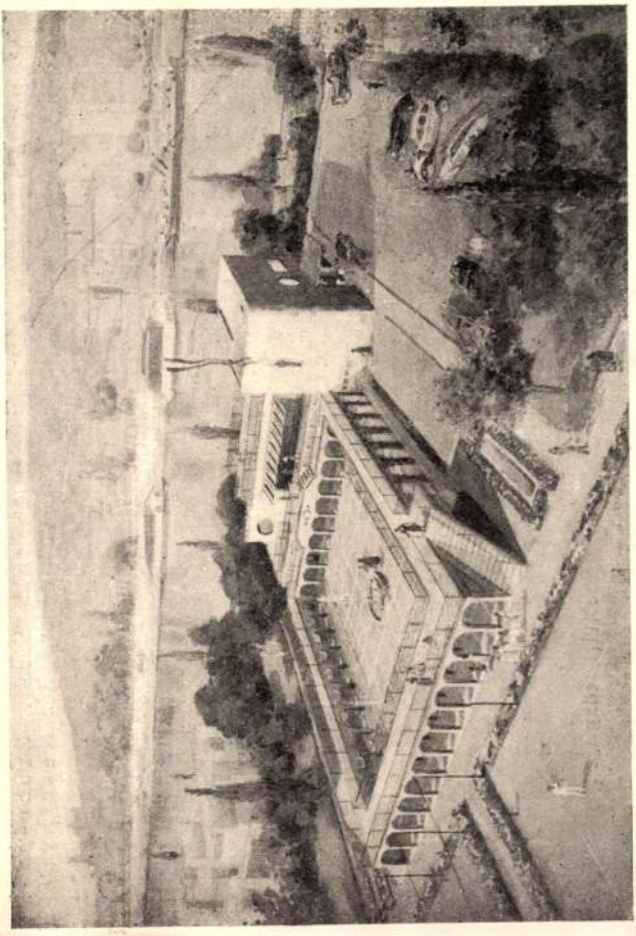

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.

~~Domainy Ferenc~~

v Hofstädter Bela

mines
Lied

l.

Müvészet (Kendl)

1938. 130 l.

Kippel

133. l.

134. l.

Mentzel János Dániel:

Egész alak, balra
jobb kezében kissé görb
nak kantárját fogja.
szük nadrág, sarkantyú
ő szorítja, kardrokja me
ró sarkában czimer la
Tavul. Felirata a kép

S. Tit: Herr Joh
Sr Königl: Ma
General Fel

fölül jobbra: LL.
s legalól balra: C. P. S.
jobbra: Mart

Reimétj

Sz.
112

Hofstätter és Domány
Pesti Napló Képes mell. 1937 nov. 28.

A LLOYD FILMSZÍNHÁZ BUDAPEST LEGÚJABB LÁTVÁNYOSSÁGA

TERVEZTE HOFSTÄTTER ÉS DOMÁNY

A Szent István városban, közvetlen a Szent István körútnál nemrégiben megnyílt 500 személyt befogadó Filmszínház, amelyből a következő részleteket mutatjuk be. Baloldalt a Filmszínház előcsarnokrészlete, jobboldalt a Filmszínház vesztibüljét és nézőterét díszítő pezsgőszínű üvegburával ellátott kellemes fényhatású bronz falikar. Alul a Filmszínház nézőtere indirekt világított dongaboltozattal, eltolható tetővel, a falak nemes fatapétával, nádfonatú kényelmes ülőszékekkel.

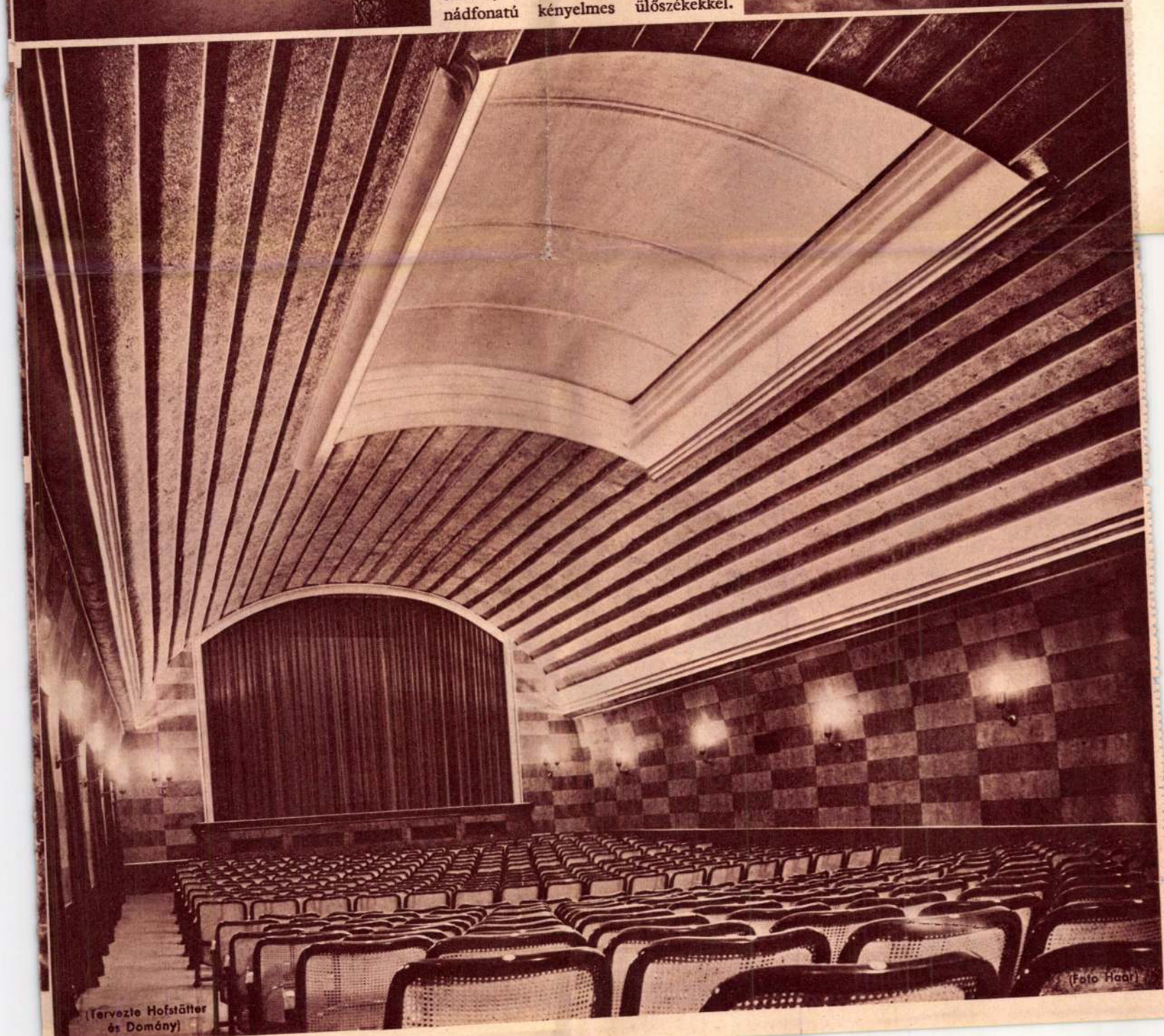

(Tervezte Hofstätter és Domány)

(Foto Haar)

MAGYAR SZÍNMŰVÉSZETI

Brrrrrrr!

A londoni állatkert jegesmedvéje megrázza fejét a jeges fürdő után

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat mélynyomása

Hofstädtter és Domány

1937

A Rassegna d'architettura (Milano) májusi számában képet közölt Hoffstaetter és Domány dunaparti bérházáról, s dícsérőleg emlékezik meg a Dunapark-kávéházról.

Tér és Forma

1937. 8. sz.

FÉM BEJÁRATI AJTÓK, KETTŐS ACÉLABLAKOK, HARMONIKA ACÉLAJTÓK, BILLENŐ GARÁZSKAPUK, PARANCSNOKI TORONY, GÁZ- ÉS BOMBABIZTOS ÓVÓHELY ACÉLAJTÓI ÉS ABLAKAI, EGYÉB KÜLÖNLEGES VAS- ÉS FÉMMUNKÁK

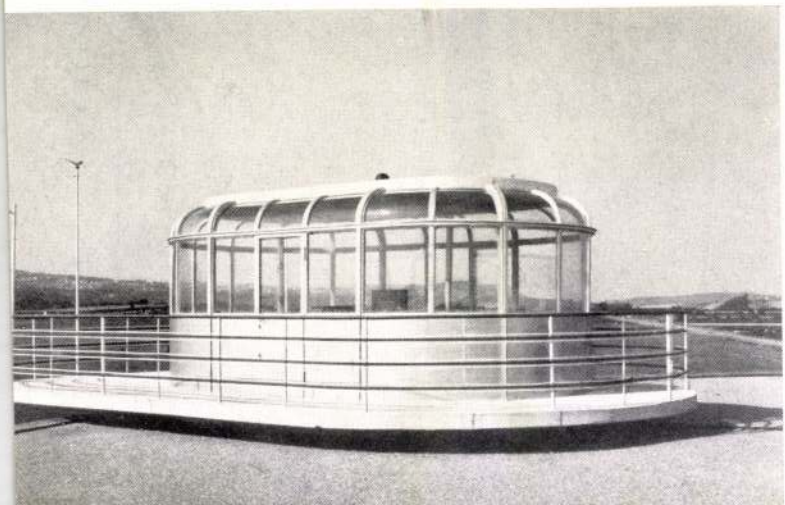

MÁR

VASSZER

Hofstätter Béla

épített

Bérpalota Budapesten

az újpesti városban

Modern 7 emeletes épület

Repr.

Reiná. XXI. 296 l.

NPANTH
PANTHE
ANTHEO
NTHEON
THEONP
HEONPA
EONPAN

Hofstätter Béla

építész-

vód

Szinházi Élet

1938. 2. sz. (Az
építész álmai.)

NDICE DELLE ILLUSTRAZIONI.

Hofstätter Béla

tervezte az alábbi épületet.

Tér és Forma.
1932. 320. l. (Bécsi a Tátra-utcában, képekkel és alaprajzok. Red.)

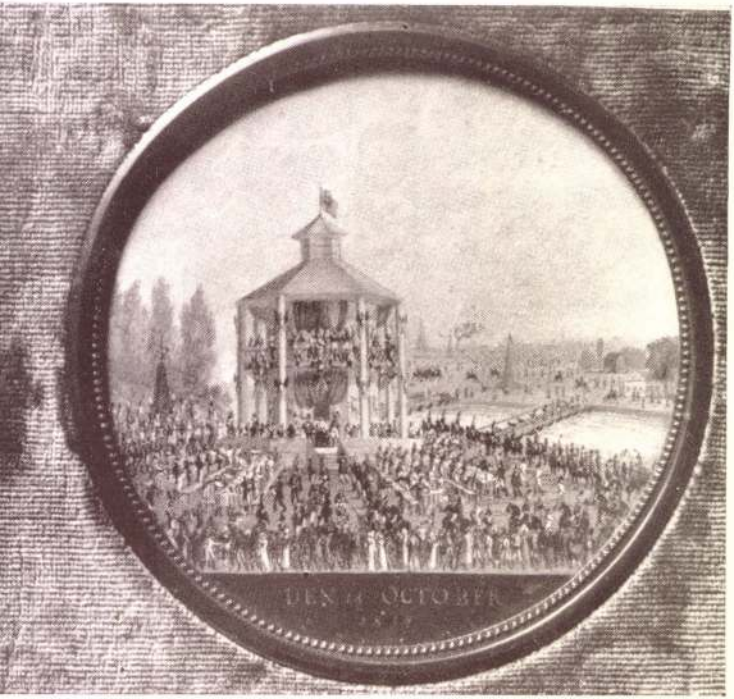

74.

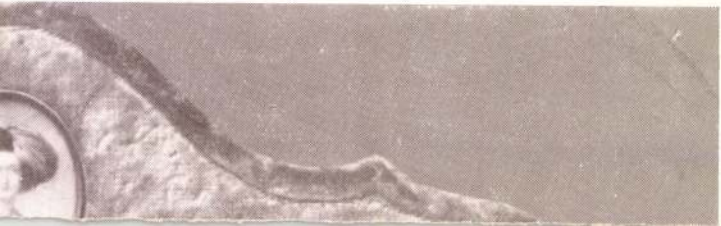

találunk ismert holland mesterektől. Codde és Quast is kiváló alkotásokk

München.

módon szeme világának gyengülése volna, hogy műtárgyakban gyönyör-

darab, melyek gyüjtés történetileg ak számot. Azon féltucat kép közül, a budai várból szerzett meg, van üsszeli gyüjteménye, a XVII-ik század ssza. Az a három kép az, amely kata- Bassano neve alatt szerepel. Cleve jteményben nem kisebb művésznek, tatott.

közül különös érdeklődésre tartanak rimitivek. Ugy a toszkaniai, mint az éhány vonzó darabjával találkozunk. ől származó kis töredék és egy meg- noban Lionardo közvetlen környeze- gyüjtő szemmelláthatólag kedvelte. Catena Madonnájától kezdve Guardi izian szentpétervári „Vénusz a tükör mellett, Veronese szép „Veneziáját", kell első helyen emlitenünk, továbbá mely Romaninohoz való viszonyánál térzett „Szent János"-t Schiavonétől. to „Madonná"-ja nem maradhat em-

Hofstätter

cród

Tér és Forma

1933. 185. l.

(Magyar építészek kiállítása Párizsban.)

nlékeinek tanulmányozására és felvé-

stván vezetésével Dr. Dercsényi Dezsőt

em ki.

Hofstätter Béla

épitész.

Dr Farkas Antal úr
bérháza a Korall-utcában.

Tervezte fenti

Repr.

Tér és Forma

1933. 356–357. l.
358. l.
Képekkel és alaprajzzal.

Verlag von J. Engelhorn in Stuttgart.

Hofstätter Béla

Bérház az Ujpesti
rakparton
terverte fenti

Repr.

Tér és Forma
1935. 5. A. 145,
146 l.

Hofstätter Béla

l.

Tér és Forma

1936. 161 l.

Hofstätter Péter

1.

Tér és Forma

1936. 170. l

177. l

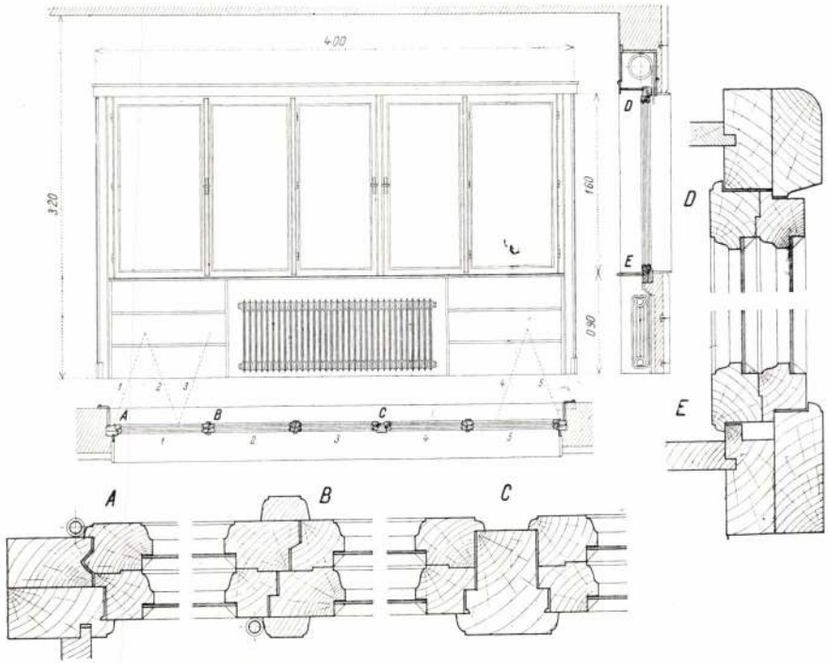

4 m. ablak: metszetei és nézete.

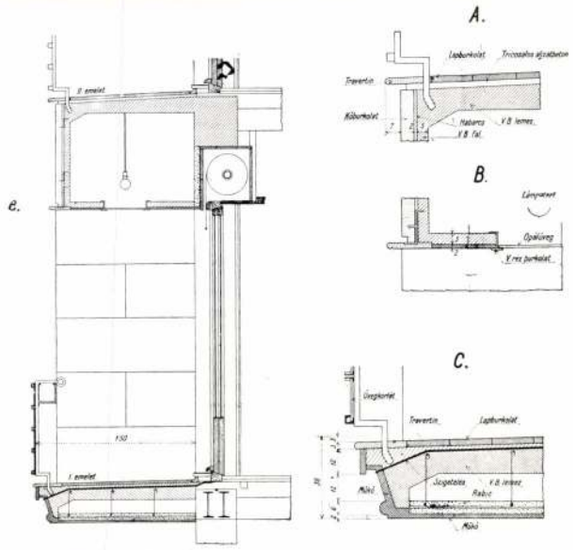

Loggia metszet.

Kivitel: Mann József és Fia

Akár a két, akár a többszoba hallos lakásokat vesszük szemügyre, meg kell állapítanunk, hogy a jó lakás igazi célját egyáltalán nem elégítik ki. A jó lakás célja az, hogy minél tökéletesebben alkalmazkodjék lakóinak életfunkcióihoz, — hallos lakásaink pedig az egyén igényeit teljesen figyelmen kívül hagyják. Ha kétszoba hallos lakásba gyermekes család költözik, vagy a gyerekek nem jutnak külön szobába, vagy a szülők. Pedig ugyanazon az alapterületen valamennyien külön szobához juthatnának, ha egy nagy lakóteret építenének és melléje kisebb fülkeszerű szobácskákat. A családi ház alaprajzi megoldása az a követendő példa, mely felé a hallos lakásnak fejlődnie kell. Ez természetes is, mert ennek a formáját a tervezésnek az építtető egyéniségéhez való alkalmazkodása hozta létre, míg a hallos bérház-lakás még mindig erősen magán viseli a sablonos építkezés sémáját. A nagy nappali lakótér melléje sorakozó kisebb fülkeszerű szobákkal, melyeknek nagy szoba felé eső fala eltolható is lehet, még

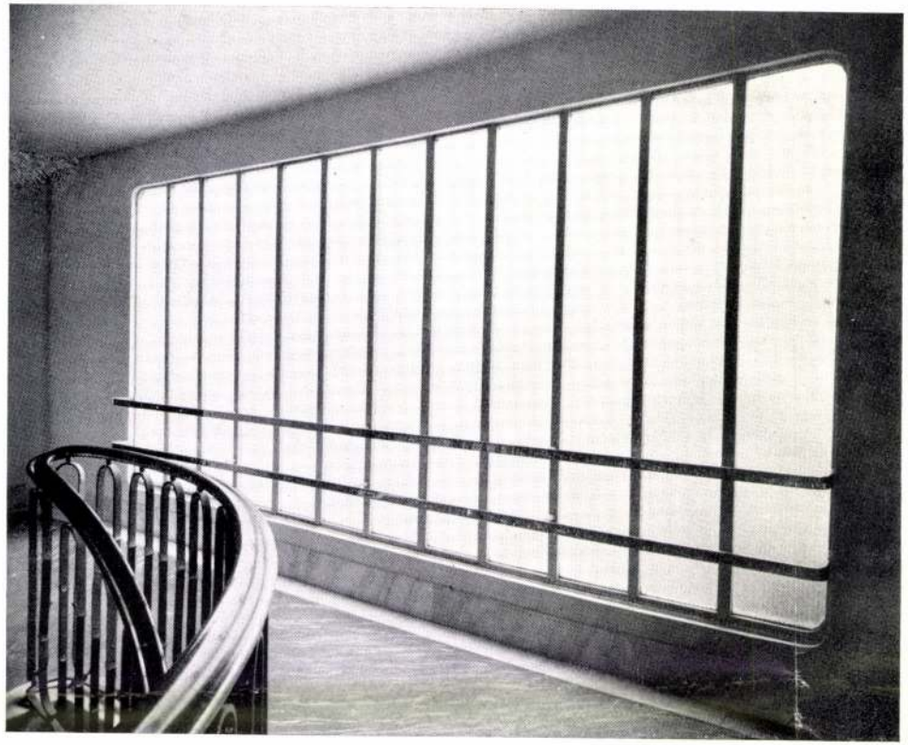

Ablak a „B" lépcsőházban.
Vasablakok és korlátrácsok: Hutter és Schrantz.

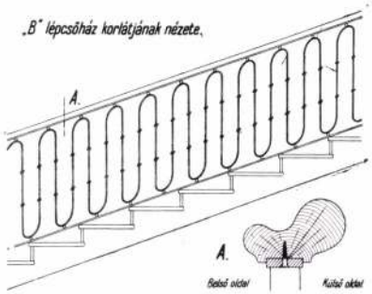

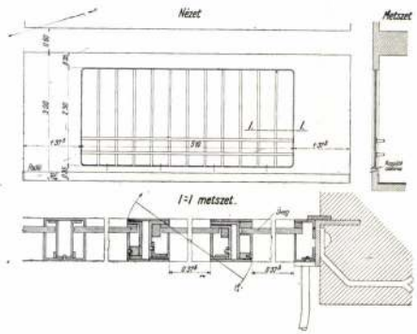

„C" lépcsőház udvari homlokzata.

a nagyobb, négy-öt szobás lakó igényeinek is jobban megfelel. Ez esetben a lakótér méretei bőséges térhatással képezhetők ki és a lakás formája a villalakás interieurjéhez közeledik — minden különösebb költségtöbblet nélkül. Sőt ez a lakásforma, melyben önként adódik a könyvtár és kandallófülke, a lakó reprezentációs igényeit is sokkal jobban elégíti ki a nagy tér méretei-

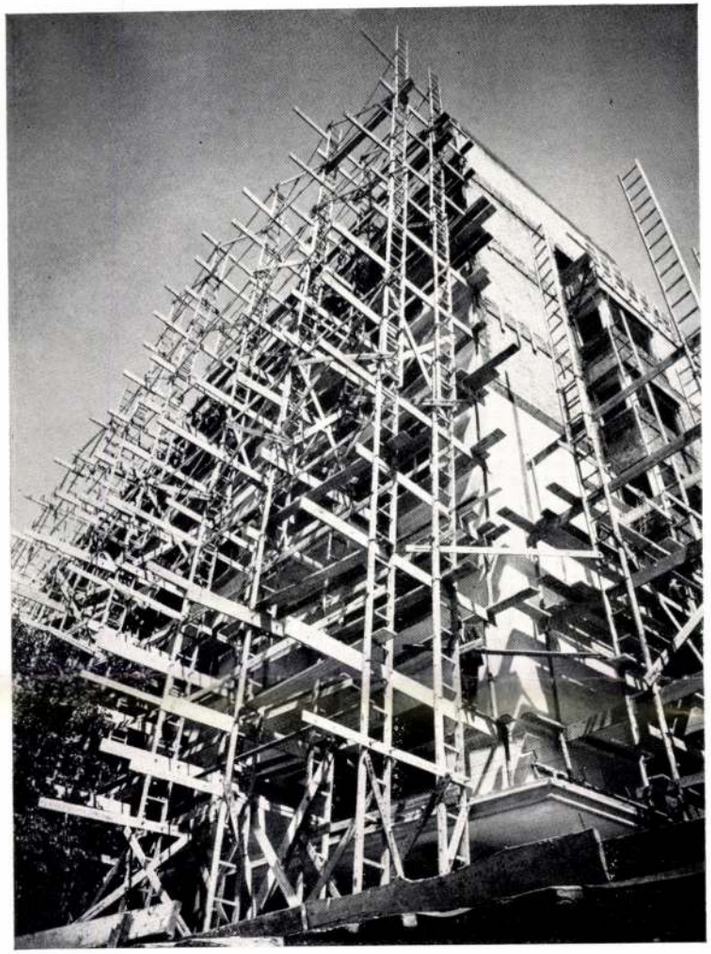

Az épület délkeleti sarka építés közben és készen.

nél és a csatlakozó fülkék differenciáltságánál fogva. Amellett a nagy lakásoknál megtakarítás is érhető el, mert a 4 szoba-hallos lakás szobáinak alapterületét 120 m^2-ben véve fel ($4 \times 25 + 1 \times 20$) a nagy lakóterületű villalakás 44 m^2-es alapterületű nappalival és négy 14 m^2-es csatlakozó szobáival csak 100 m^2 alapterületű.

Pozsonyi-úti homlokzat. Kivitel: Mann József és Fia.
Mázolómunka: Hantos Testvérek.

Összes nyíláskeretek travertin burkolata:
Dunamenti Kőbányák és Márványművek R. T.

Portál: Korányi és Fröhlich.

Bejárati ajtós portál.

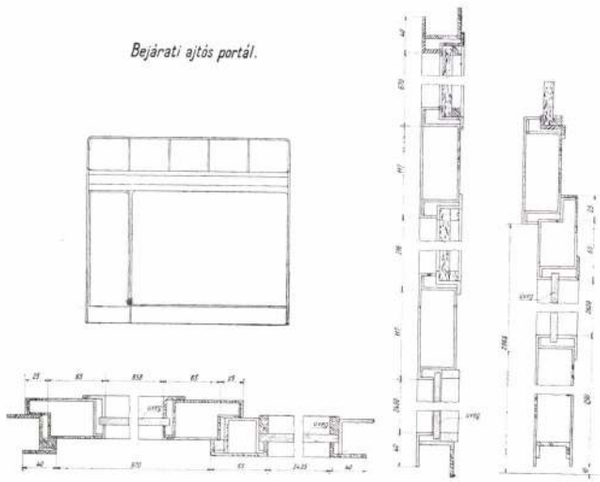

Vasszerkezetű portálok terve.

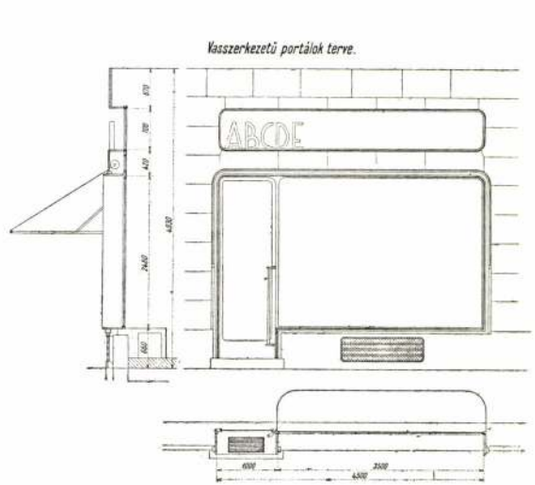

Annak, hogy ez a korszerűbb és minden tekintetben tökéletesebb lakástypus a bérházakban is megvalósuljon, nagy akadálya a 14 méteres előírt traktusmélység is, mely a 3 traktusos — tehát hallos — beépítést szinte diktálja és amelyhez az építtetők legnagyobb része is ragaszkodik, mert minden megengedett beépíthető m^2-t ki akar használni. Pedig ez nem jelent mindig feltétlen előnyt, mert a kisebb ház kevesebbe is kerül és a villalakások — ha a közönség szélesebb rétegeiben elterjednek, feltétlenül jobban és biztosabban lesznek kiadhatók.

Egyéni igényekhez alkalmazkodó lakásokat építeni eddigi hallos lakásaink helyett, ez a modern bérházépíttető és építész feladata.

Hofstätter Béla és Domány Ferenc.

TANULMÁNYOK BUDAPEST MULTJÁBÓL IV. kötet. Budapest székesfőváros kiadása. Budapest 1936. 210 l. XXXVII. tábl.

Budapest székesfőváros közművelődési ügyosztálya munkatársaival e kötetsorozatban fáradhatatlanul tárja fel a főváros multjának adatait, melyek eddig megjelent köteteiről, nevezetesen azoknak építészettörténeti vonatkozású tanulmányairól hűségesen beszámoltunk. A legújabb kötetben a nevezett szempontból különleges érdeklődésre tarthat számot Gárdonyi Albert ny. főlevéltáros topográfiai tanulmánya a középkori Budáról, mely a levéltári adatok roppant ismeretével rajzolja meg az egykori Buda helyrajzát, utcahálózatát, a templomok és egyéb nevezetesebb épületek helyét. Ez az aránylag nem is nagy terjedelmű, de annál tartalmasabb tanulmány nemcsak az ötszáz év előtti Buda képének rekonstruálását s a további kutatások munkáját alapozza meg tudományos szabatossággal, hanem egyúttal képet is ad arról, hogy a XV. század Budája minő gazdag volt kisebb és nagyobb jelentőségű egyházi épületekben, melyek az 1686. évi ostrom során nagyobbára nyomtalanul elpusztultak. Hiszen akkoriban a sokkápolnás Nagyboldogasszony és a Szt. Magdolna (ma helyőrségi templom) plébánia egyházain kívül fennállott az alsóvárosi Szent Péter vértanú plébánia s mellette a Corpus Christi kápolna — ahol Hunyadi Lászlót eltemették, — a mai Uri-utcában a Mindszent kápolna — melynek egy fala is fennáll, — a Domonkosok Szent Miklós egyháza, a mai Dísz-téren — egykor Szentgyörgy-téren, — a Szent György kápolna, a mai Szent György-utcában a Szent Zsigmond prépostság, a mai Színház-utcában pedig a Szent János kolostori templom.

Dr. B. V.

Földszint alaprajza.

Számmagyarázat: 1. szélfogó, 2. vestibül, 3. ruhatárak, 4. telefonok, 5. feljárat a karzatra, 6. lejárat a konyhába, 7. nagyterem légtere, 8. karzat, 9. különterem, 10. ételfelvonó, 11. barpult, 12. férfi öltöző és W. C., 13. női öltöző és W. C.

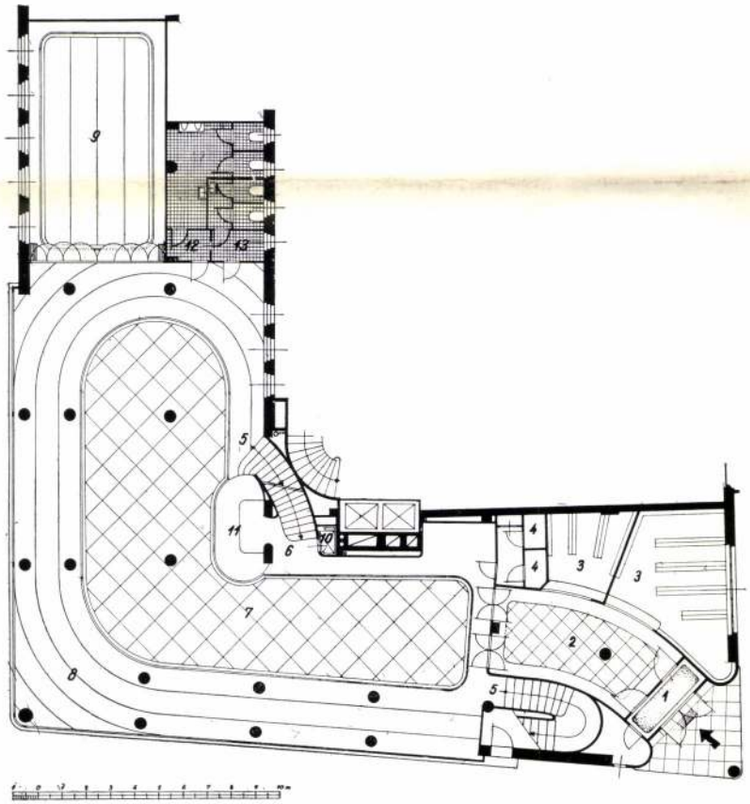

Dunapark kávéház

Az Alföldi cukorgyár r t. Pozsonyi-uti épületében.
Tervezték: **Hoffstätter Béla** és **Domány Ferenc.**

Összes felvételek: Haar Ferenc (Máté-műterem).

A kávéház létesítésére a döntő okot az a körülmény adta, hogy a Lipótvárosi park déli és nyugati, Dunára néző része Budapestnek erre a célra egyik legmegfelelőbb pontja.

A tervezés alkalmával felmerült összes egyéb gondolatokat, mint autógarage, mozgóképszínház, tornacsarnok, stb. alapos megfontolás után háttérbe szorította a kávéházi, éttermi megoldás lehetősége.

A park és főleg a dunaparti budai hegyvidék páratlan kilátási viszonyai olyan elő-

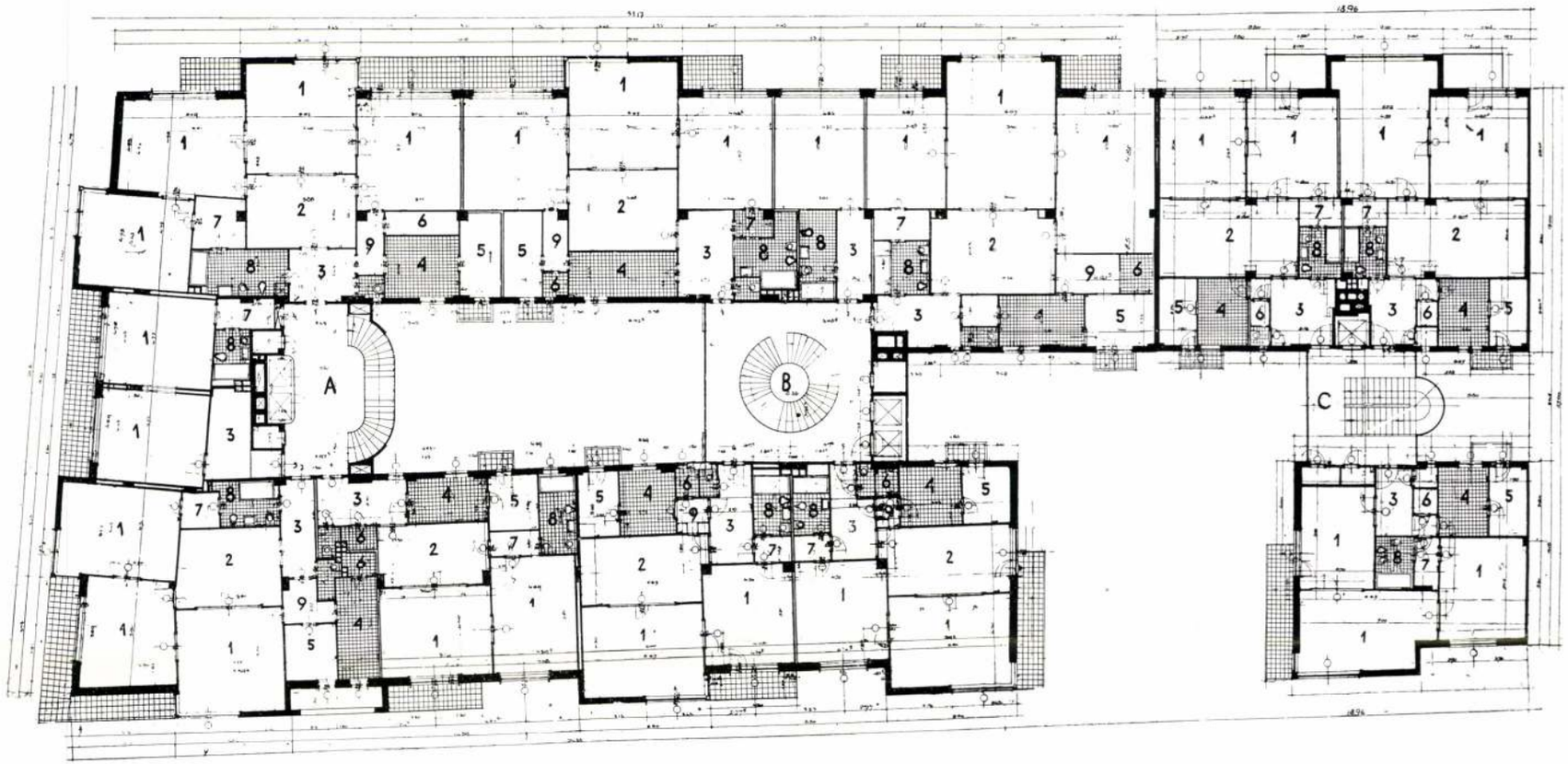

Emelet alaprajza. (Lépték 1:300).

Jelmagyarázat: A — B — C — lépcsőházak.

1. szoba
2. hall
3. előszoba
4. konyha
5. cselédszoba
6. kamra
7. garderobe
8. fürdőszoba
9. tálaló

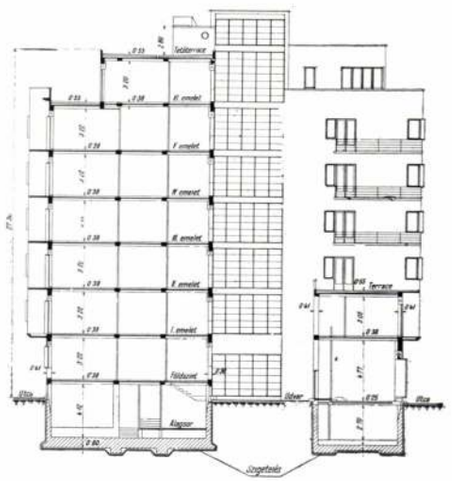

mint az itt kialakult korszerű lakásépítési mód pótolja a villalakás közvetlen kertjét és egyéb előnyeit. A lakások túlnyomó többsége két és három szoba, hallos, de vannak négyszoba, hallos és garçon lakások is. A kötelezővé tett 13 m. traktus mélység szükségképpen magával hozza helyenként a háromtraktusos beépítést, illetve hallok építését. Még ott is, ahol a traktusmélység csak 10 m., célszerűbbnek látszott udvari szobák helyett hallok építése, mert a nagy mennyezetig érő ajtókon át a Dunapartról jövő secundérfény értékesebb annál a primérfénynél, amelyet egy esetleges udvarra nyíló ablak adott volna.

Az épület földszintjének kialakításában az a meggondolás volt mértékadó, hogy a fővárosnak ezen a helyén kisebb üzleteken kívül (tejcsarnok, csemegeüzlet) kizárólag nagy tömeget vonzó üzlet jöhet számításba, így jött létre a Dunapark-kávéház, melyet később bővebben ismertetünk.

A szerkezet.

Az épület vázas rendszerű: vasbeton pillérek között kitöltő falakkal. A vasbeton pillérek végig 35 cm. vastagok, a kitöltő falak 1.5 tégla vastag ikersejttéglából falaztattak. A dunaparti és a parkoldalon az épület 6 cm. vastag zsámbéki mészkővel burkoltatott, a Pozsonyi-úti oldalon pedig nemes vakolat készült. Itt említjük meg, hogy ezt a hatalmas kőburkolási munkát Weisinger György vállalata végezte. Ez utóbbi fronton a 35 cm vastag vasbeton pillérek és a külső kiváltó hevederek kívülről 3 cm. vastag kőszivacs burkolást kaptak részben hőszigetelés, részben átszíneződés elleni védekezés végett.

A vasbeton pillérek között a szokásos mó-

A „B" lépcsőház építés közben és készen.

A lépcső márvány borítású (Dunamenti kőbányák rt.) Emergé gumiburkolattal. Lépcsőkorlát: Hutter és Schrantz.

don vasbeton hevederek vonulnak végig; ezek között feszül ki a födém. A födémek legnagyobb része újlaki kombinált rendszerű; csak a pincefödém egy része és a legfelső terrasz alatti lapos tető készült bordás vasbeton rendszerrel. A közbenső emeleteken a fürdőszobák és W. C.-helyiségek alatt csupán síma vasbeton lemez van, hogy a lefolyó csövek kényelmesen szerelhetők legyenek.

A lépcsőházak.

A vestibül és a lakás közötti összeköttetést a lépcsőházak képezik, ezért kiképzésükben az interieur hangulatára készítik elő a látogatót.

A lépcsők maguk, de a lépcsőházi falak nagyrésze is vasbetonból készült.

Képeink a középső lépcsőházat mutatják építés közben és készen. Ez a lépcső nagy csigalépcső (a belső orsótér 2.0 m. átmérőjű), amely csupán az alsó és a felső emelet-födémen van megtámasztva. A lépcsőfelület szabályos csavarfelület, csak a középen van egy közbülső pihenővel megszakítva.

Tekintettel az itt fellépő szerkezetek nehéz és még ki nem elégítő számítási módjára, e lépcsőt egy egész emeletre kiterjedő próbaterhelésnek vetettük alá. A lehajlás alig 0.2—0.3 mm.-t tett ki.

Közöljük az oválisalakú lépcsőház szerkezeti rajzát is. Ez az ovális alakú lépcső csavart felületű lemez, amely közbül alátámasztást nem kap, hanem az ovális vasbeton körítőfalakra támaszkodik.

A vasbeton lépcsőfokok úgy itt, mint a másik két lépcsőházban is, márvány burkolást nyertek, középen Emergé gumiszőnyeggel.

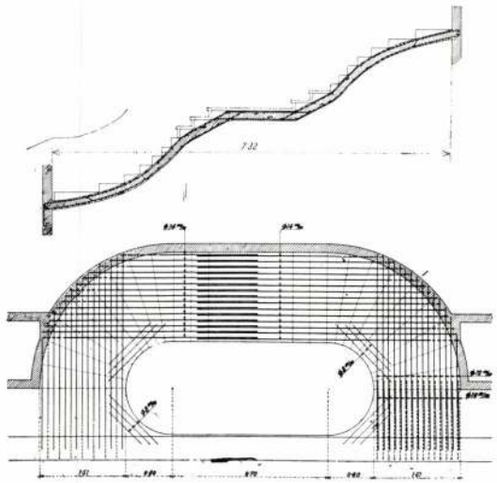

„A" lépcsőház

Perforált Emergé gumiszőnyeg.

Lépcsőkorlát: Hutter és Schrantz.

A harmadik lépcső egyenes kétkarú lépcső; a lépcsőkar az emeleti és a közbülső pihenőre támaszkodik s ezen túl konzolosan túlnyúlik. Ez a lépcsőház kétoldalt teljesen kinyitott üvegfallal készült, mintegy a két udvar közé beiktatott üvegházként, a világítást lehetőleg kevéssé vonva el a kis udvartól.

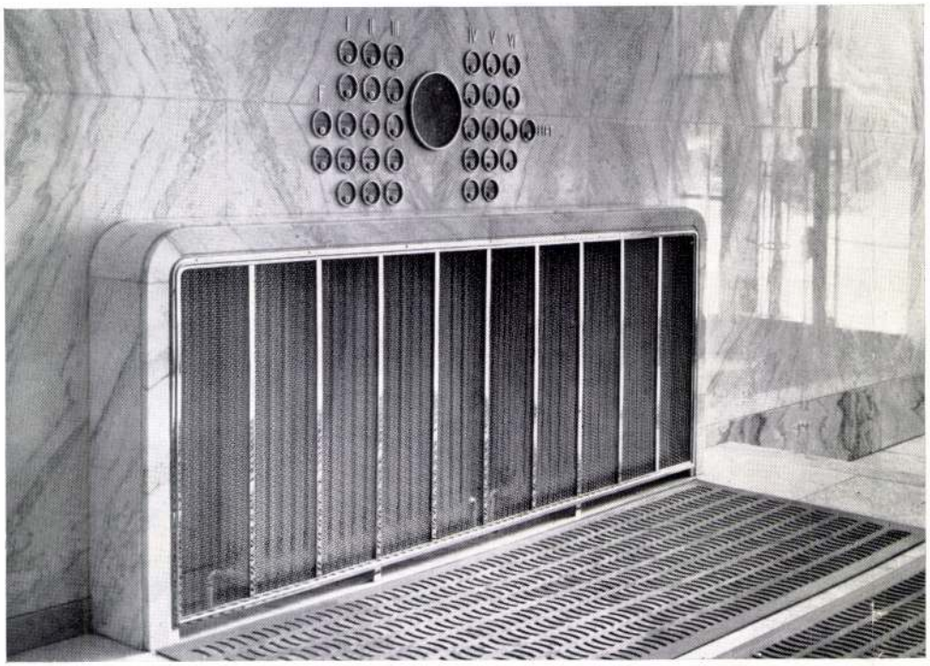

Vestibül fűtőtest, fölöttelakók névjegyzékével kombimált hangosan beszélő berendezés. Törv. bej. szab. Márványburkolat: Dunamenti kőbányák és márványművek rt. Hangosanbeszélő berendezés: Sommer Miklós.

A vestibülök.

Minden látogatónak első benyomása a vestibül lévén, kialakításában az áttekinthetőség és a könnyű tájékozódás volt az irányadó szempont.

Tiszta és világos benyomást hivatott kelteni a falakat borító márványburkolat, amelynek költsége az építkezés terjedelméhez arányítva, nem jelentette a rentabilitás számbavehető csökkenését. A tisztántarthatóság fokozására speciálisan perforált „Emergé" gumiszőnyegek borítják a márványpadlót. A lakók és látogatóik kényelmét szolgálják a vestibülökben elhelyezett márványpadok, központilag irányított villanyórák, valamint vestibülönként két felvonó, egy gyors és egy lassúbb járatú.

Végül külön figyelmet érdemel a lakók névjegyzéke, illetve az azzal kombinált hangosanbeszélő és háztelefon. Ez a berendezés lehetővé teszi, hogy a látogató a vestibülből a lakóval beszélhessen, anélkül, hogy a vestibülben telefonkészülék lenne. A vestibülből jövő hangot felvevő mikrofon és a lakásbeli hangot továbbító hangszóró egy készülékké van összeépítve és a vestibül márványburkolatába süllyesztve, a lakók névtáblája mellett foglal helyet. E készülék, melyet törvényesen bejegyzett szabadalom véd, előnyös újítást jelent a vestibülök kialakítása terén és teljes sikerrel pótolja az egyébként leggyakrabban nem működő szokásos háztelefonberendezéseket, melyeknél hygiénikusabb és kényelmesebb is.

A házak bejáratait a Közmunkatanács a Dunapartról írta elő. Tekintettel azonban arra, hogy a fő forgalmi útvonal a Pozsonyi-út, indokoltnak látszott javaslatot tenni a bejáratoknak a Pozsonyi-útról való nyitására. Ez a javaslat engedélyeztetett és így mindhárom vestibül a Pozsonyi-útról nyílik. A lépcsőházak a Dunával párhuzamosan futó főszárnyakra merőleges keresztszárnyként helyezkednek el a két végigfutó főtraktus között. Centrális elhelyezkedésüknél fogva ezekből a lépcsőházakból emeletenként 5 lakás nyílik. Az így megtakarított folyosó- és további lépcsőház-területek helyett a meglévő lépcsőházak tágas térhatással és bőséges világítással képeztettek ki és a kettős liftek a lakók fokozott kényelmét szolgálják.

„C" vestibül. Összes belső márványburkolások: Dunamenti kőbányák és márványművek rt. Perforált gumiszőnyeg: Emergé.

„A" vestibül. Számtábla és lámpások: Czabán András örökösei. Bejárati kapu. Készítette: Hutter és Schrantz.

Tetőemelet.

A lakók túlnyomó részének villalakásra irányuló vágyát elégítik ki a tetőemelet kertészeti kiképzései és különböző berendezései. Ennek a függőkertnek a földön lévő kerttel szemben számos előnye van: pormentes, zajmentes, nagytávlatú gyönyörű kilátást biztosít. A lakók kényelmét a sziklakerteken kívül zuhanyozók és öltözők biztosítják. A kertészeti kiképzést Beke Erzsébet tervezte és készítette.

Indokoltnak látszik e helyen felvetni azt a gondolatot, hogy ilyen és hasonló tetőkertek létesítésével már szabályozott és sűrű beépítésű városrészekben az annyiszor aposztrofált „zöld sávot" a házak tetején kellene megvalósítani.

Hangszigetelés.

A lakások nyugalmát a modern kívánalmaknak megfelelően hangszigetelő falak biztosítják. Úgy a szomszéd lakásokat egymástól, mint a lakószobákat a mellékhelyiségektől elválasztó falak kettős, légréteggel megszakított és „MINIPHON"-hangszigetelő függönyökkel láttattak el. Ennek anyaga 5 rétegű légmentes függöny, mely m^2-ként körülbelül 20.000 zárt légpárnát tartalmaz. A légpárnák apró méreteik folytán megakadályozzák a hanghullámok kifejlődését és ezáltal a hang terjedését. Ezzel az érdekes szerkezettel sikerült 60 phon hangtompítást elérni, ami egy kb. 30 cm. vastag tömör téglafal-hangtompításnak felel meg. A Miniphon-szigeteléseket Schulz tüzeléstechnikai és építési r.-t. készítette.

Vízszintes irányban valamennyi párnafa alatt végigfektetett „Isotex" hangszigetelő csíkok akadályozzák meg a zaj és rázkódás továbbterjedését a födémen keresztül. Készítette dr. Helvey.

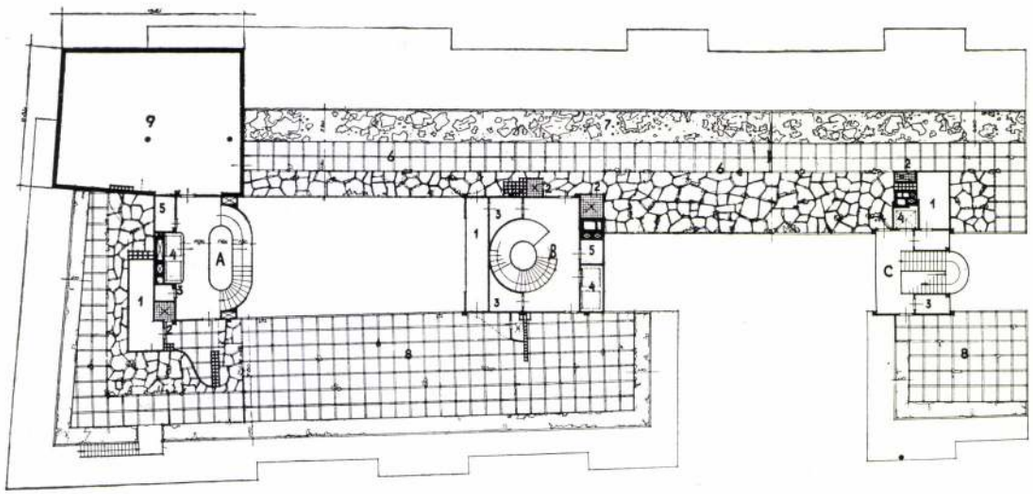

A, B, C lépcsőházak; 1. szellőző gépház; 2. zuhanyozó; 3. öltöző; 4. liftkerékház; 5. szemétledobó; 6. tetőkert; 7. sziklakert; 8 tetőterrasz; 9. légtér.

Nedvesség elleni szigetelés.

A csapadék elleni szigetelést három réteg 90-es bitumenes csupasz lemez szolgáltatja, fölötte egy réteg Rodolit-bőrlemezzel. E szigetelő rétegeket felülről védőbeton és arra fektetett lapburkolat védi. A talajnedvesség elleni szigetelést az épület teljes alaprajza alatt elfekvő kétrétegű 90-es bitumenes csupaszlemezszigetelés képezi. Ez a szigetelés az alapfalakon felmegy a földszinti padlónivóig; ilyen módon az épület tulajdonképpen szigetelt teknőben áll.

Hőszigetelés.

Lehűlés és felmelegedés ellen az épületet 3 cm. kőszivacsréteg védi, mely a külső főfalak belső oldalaira fekszik fel. Ugyancsak kőszivacsréteg képezi az épület hőszigetelését fönn a lapos tető nedvesség szigetelő rétege alatt is. E szigeteléseket dr. Helvey Tivadar cég készítette.

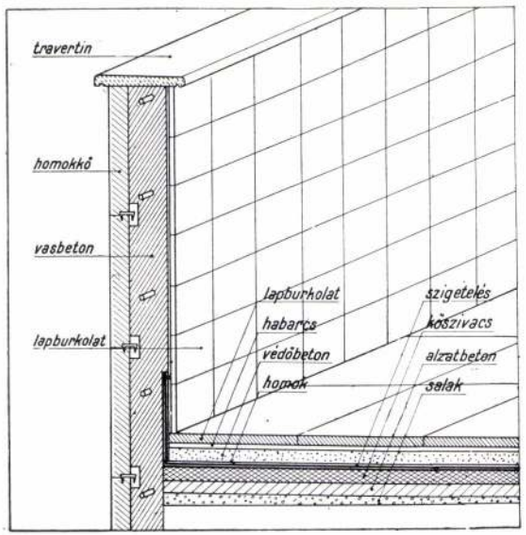

Tetőterrasz és mellvéd metszete.

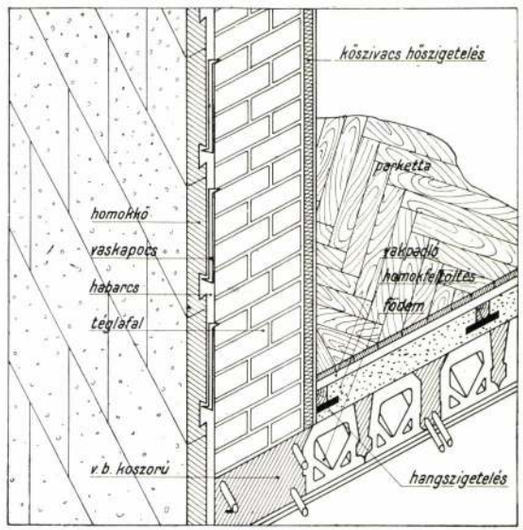

Főfal és födém metszete.

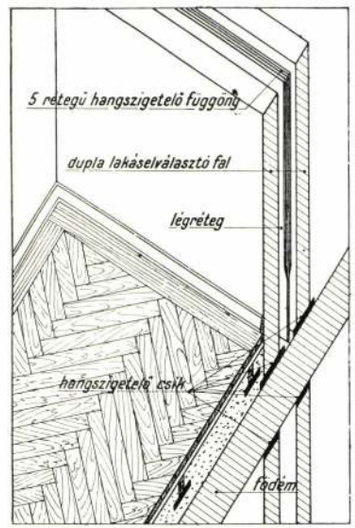

Lakáselválasztófal és födém metszete.

Nedvesség elleni szigetelés, a határfal „kőszivacs" szigetelése, valamint a födémek „Isotex" hangszigetelése: Helvey Tivadar. Ötrétegű „Miniphon" hangszigetelés: Schulz tüzeléstechnikai és építési r. t.

A központi fűtés és vízmelegítő berendezés.

Az épület melegvesztesége kereken egymillió cal/ó. A csőméretek csökkentése és a gyorsabb felfűtés érdekében szivattyús melegvízfűtés készült.

A kazántelep 7 egyenként 22 m^2 fűtőfelületű kazánból áll. Az összes radiator fűtőfelület kereken 2000 m^2.

A dunaparti, Pozsonyi-úti és belső (udvari) helyiségek az időjárásnak megfelelően különböző hőfokú fűtővízzel fűthetők és ezáltal mindenütt a kívánt hőmérséklet érhető el.

A fürdőszobák és hallok átmeneti időben a többi helyiségtől függetlenül fűthetők. A csővezetékek a gépházban egy közbenső födém alatt vannak elhelyezve, a kezelőtérben csak a szabályozó szerkezetek és műszerek láthatók.

A szénszállítás a kazánok tetején lévő kezelőhídon át gumikerekű csillével történik.

A hőszigetelés expandált színparafahéjjal készült; a kazánházban és gépházban teljes üzem esetén sincs 25° C.-nál magasabb hőmérséklet. Két egyenként 3600 liter űrtartalmú melegvíztároló látja el melegvízzel az épületet.

A melegítendő használati (fürdő) víz vörösréz csőnyalábon való átfolyás közben melegszik fel, ilyen módon a friss melegvíz főzésre is felhasználható. A melegvíz keringését elektromos időkapcsoló szerkezettel vezérelt szivattyú végzi. A víztárolók 4 cm. vastag színparafahéjjal vannak szigetelve.

Jelmagyarázat: A, B, C lépcsőházak, 1. kazánház, 2. szénraktár, 3. salakraktár, 4. szárító, 5. mosókonyhák, 6. vasalószoba, 7. gépészszoba, 8. felvonógépház, 9. lakók pincéi, 10. műhely, 11. szemétgyűjtő, 12. cselédfürdő, 13. gépész zuhanyozó, 14. vízórák, 15. kávéházi konyha, 16. előkészítő, 17. mosogató, 18. kamra, 19. személyzeti W. C.-ék, 20. szellőzőgépház.

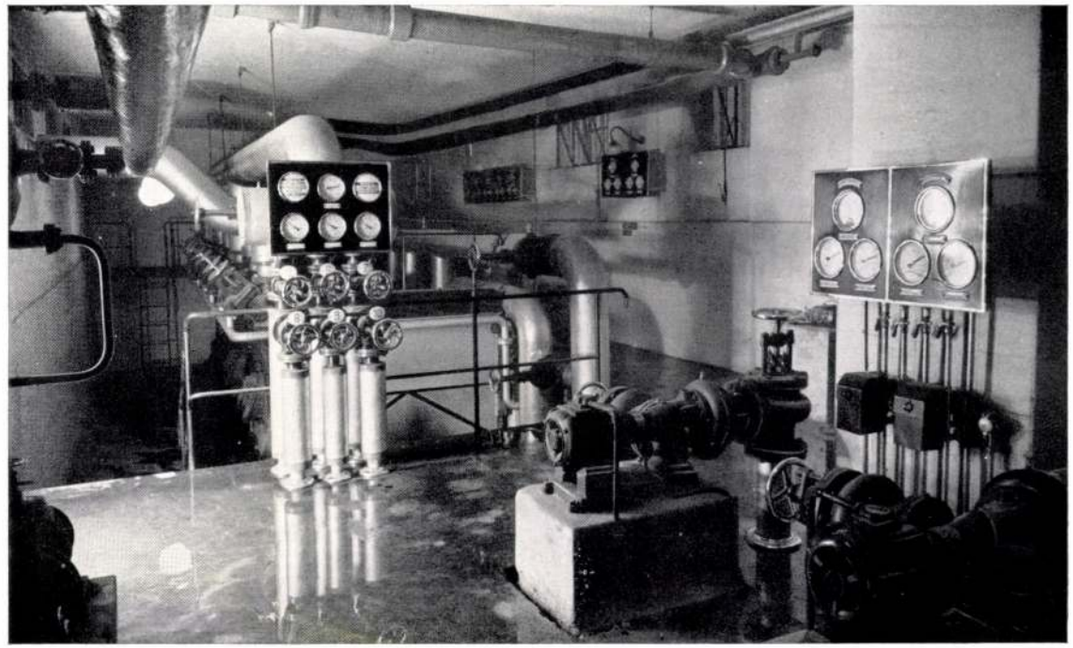

Kazánház.

A központi fűtést és vízmelegítő berendezést Magyar Fűtés és Szellőztetés-Berendezési Vállalat, a kazánház hőszigetelését Helvey Tivadar cég készítette.

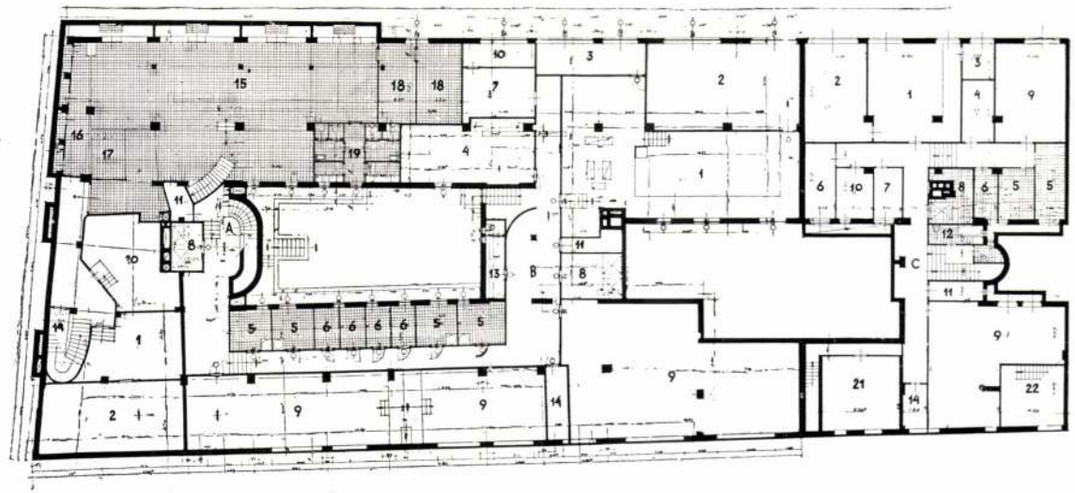

Pince alaprajza.

Szellőzés.

Az alaprajzi elrendezés szükségszerű következménye volt, hogy a mellékhelyiségek néhány csoportja az alaprajz középső traktusában helyezkedvén el, nem kaphatott ablakot. Ezeknek a helyiségeknek a szellőzésére — a szokásos világítóudvarok beiktatása helyett — a tetőn elhelyezett közös szellőzőgépek szolgálnak, melyeket minden egyes helyiségből gombnyomással lehet üzembe helyezni. A szellőző leállása önműködően történik. A helyiségek levegője egyszeri gombnyomásra néhány perc alatt kicserélődik. Helyesen megválasztott fordulatszámmal és gondos alapozással a szellőzőberendezések teljesen zajtalan üzeme volt elérhető. A szellőzőberendezést kivitelezte: Magyar Fűtési és Szellőztetés Berendezési Vállalat.

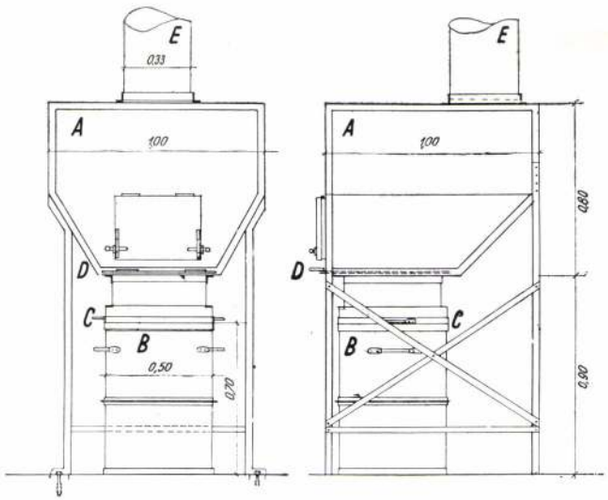

Pincei szemétgyüjtő részletrajza.

Jelmagyarázat: 1, 2, 3, 4, 5 lakásbejáratok, I. felvonó, II. gyors felvonó, V. órák.

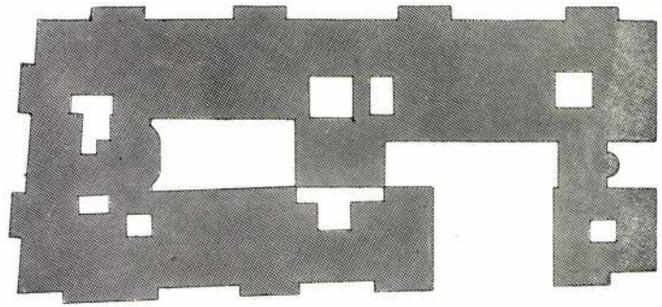

Az alaprajzban látható körülépített helyiségek mesterséges szellőzésüek.

A lakások

megépítésénél a tervezők eltértek attól a szokástól, melyet a modern építészet hívei a keresés első idejében a célszerű modern bútorok csökkentett méreteiből kiindulva — felvettek. Ezért a lakószobák általában nagyobbak a környék egyéb hasonló rendeltetésű helyiségeinél: a méretek megadásában a feltétlen szükségletet azzal az érzéssel igyekeztek a tervezők arányba hozni, mely levegősnek kívánja érezni a szobát — a megadott anyagi kereteken belül. Az egyes szobák egymásmellé helyezésénél a síma és könnyű közlekedés volt az irányadó szempont.

A mellékhelyiségek méretei nem nagyobbak a szükségesnél, mert lehetőleg minden be van építve és a berendezések olyan összeállításban helyezkednek el egymás mellett, hogy kevés helyet, kevés mozgást kívánnak és könnyen kezelhetők. A modern háztartást figyelembevéve, ezek a mellékhelyiségek — éppen méreteiknél fogva is — könnyen tarthatók ragyogó tisztaságban.

Külön cselédszobák állnak a bérlők rendelkezésére az épület VI-ik emeletén, a szokásosnál esetleg több, vagy különnemű személyzet (inas, stb.) számára.

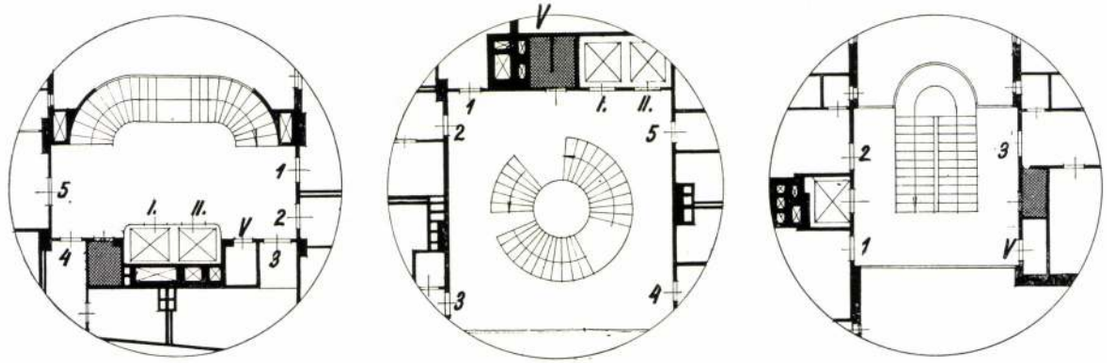

A, B, C lépcsőházak alaprajza. A szemétledobó helyiségei szürkével jelölve.

A garçon-konyhák.

Sajnálatos módon az adómentességi rendelet a tervező számára lehetetlenné teszi a garçonlakásokban a külön konyhahelyiség építését. Ennek következménye az, hogy a főzésre alkalmas gáz-, vagy villanytűzhelyet stb csak az előszobában lehet elhelyezni, — mert az kifejezetten nincs megtiltva. Így jöttek létre a garçonlakásoknak az ábrán látható kombinált szekrényei, melyek egyikében elektromos tűzhely, mosogató, öblítő, stb., szóval miniatűr konyha van beépítve.

Fürdőszoba. Szerelőmunka: Csépay Jenő. Burkolás: Andrea r. t.

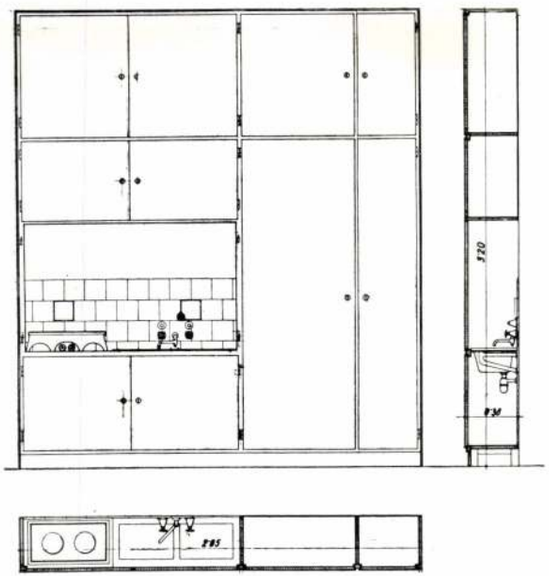

Garçonlakások garderobe szekrénye beépített konyhával. EKA elektromos főzőlappal.

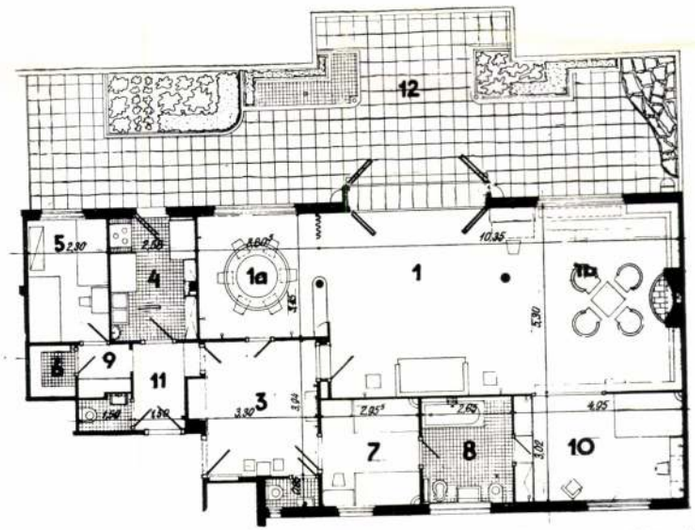

Tetőkertes lakás, nagy lakótérrel, háló- és ebédlőfülkével. Kertet tervezte és kivitelezte: Beke Erzsébet.

Szám-magyarázat: 1. szoba, 1a. ebédlőfülke, 1b. úriszoba fülke, 3. előszoba, 4. konyha, 5. cselédszoba,

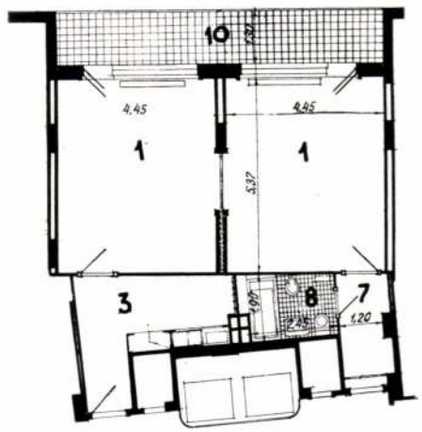

Kétszobás garçonlakás. A második bejárat esetleges iroda forgalmának lebonyolítására szolgál.

6. kamra, 7. vendégháló, 8. fürdőszoba, 9. tálaló, 10. hálószoba, 11. konyhai bejárat.

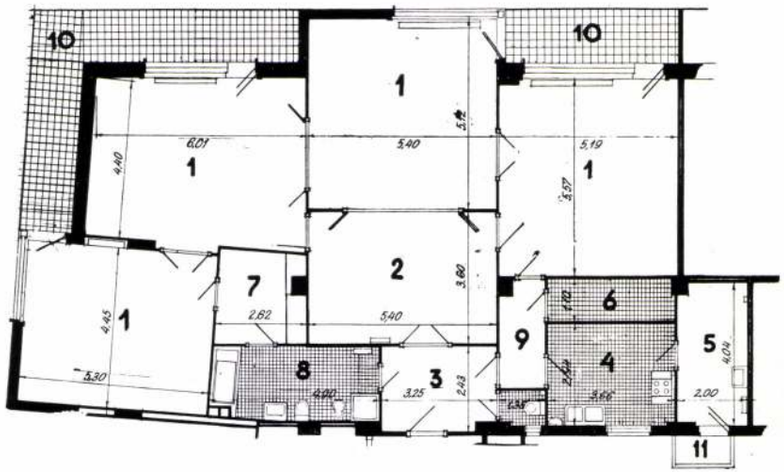

Szám-magyarázat:

1. szoba,
2. hall,
3. előszoba,
4. konyha,
5. cselédszoba,
6. kamra,
7. garderobe,
8. fürdőszoba,
9. tálaló,
10. erkély,
11. porolóerkély,
12. terrasz.

A modern lakás

A modern bérház konstrukcióinak gyors fejlődésével nem tartott lépést a modern bérház-lakás kialakulása. A nehézkes és vastag téglafalakat, melyek megkötötték az építész kezét az alaprajz szabad kialakításában és nagyobb nyílások tervezésében, néhány év alatt kiszorította a vázas építkezési mód karcsú pilléreivel, szabadon alakítható alaprajzával és a teljesen felnyitható homlokzatnak a lehetőségével. Ezzel építkezés-módunk és épületeink konstrukciója gyökeresen átalakult. Nem így a lakás. A mai. u. n. modern lakások alaprajza alig változott. Hallos lakásaink nem azért ilyenek, mert ez a lakóforma felel meg legjobban lakóik céljainak, hanem elsősorban azért, mert eddig is ilyenek voltak és mert a lakóformának a modern ember életigényeihez való alkalmazásában messzire elmaradtunk szerkezeteink fejlődése mögött.

A felszerelések.

A szép kilátásra való tekintettel az ablakok lehetőleg nagy méretekben készültek, a bevált kettős üvegezésű, ú. n. Teschauer-rendszer szerint. Minthogy a 4 m. hosszúságú ablaknak tekintélyes önsúlya van, az ablak nemcsak a forgópántokon nyugszik, hanem az alsó és felső tokon elhelyezett golyóscsapágyú görgőkön függ, illetve gördül.

A hallajtók a mennyezetig érnek és a keretezést leszámítva végig üvegezettek, amivel kellő világítást biztosítanak a helyiségeknek.

Kilincsek olyan nagy számban készültek, hogy nem jelentett külön anyagi megterhelést egy új kilincs-typus megtervezése, mely krómnikkelből készült és lekerekített formáival a használatban jól bevált. (Lásd ábrát a Jungfer Gyula hirdetésében.)

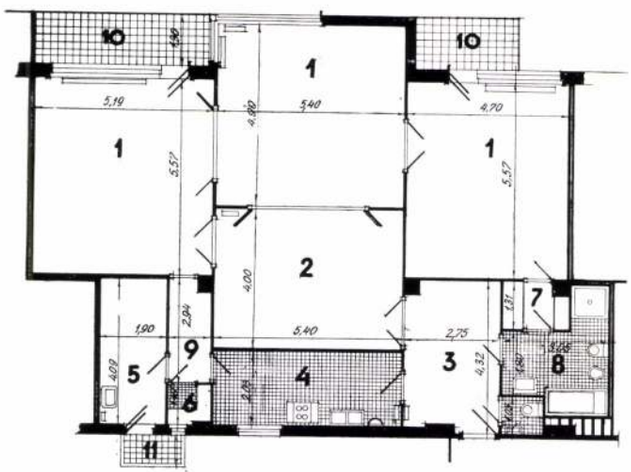

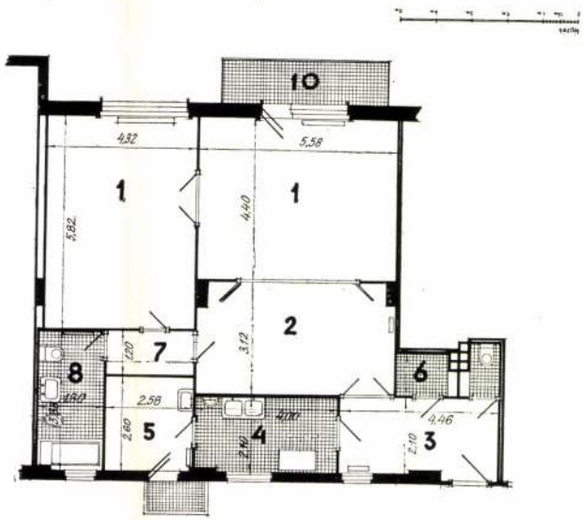

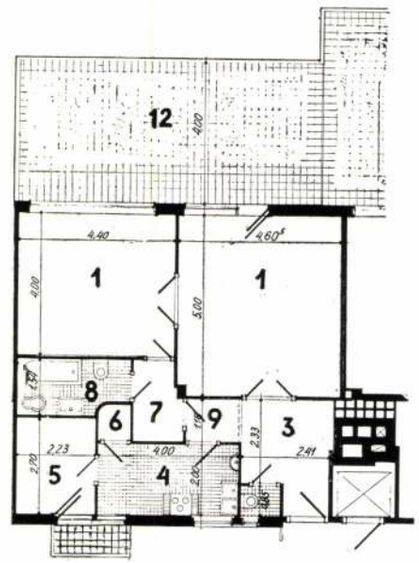

Az egyes lakástypusok alaprajzai.

Kivitel: Mann József és Fia.

Dunapork

A dunaparti Új-Lipótváros

A háború utáni Budapest a gazdasági depresszió néhány legsúlyosabb esztendeje után rövid időközökben a fejlődés különféle fázisain ment keresztül. A konjunktura idejének villa- és fényűző családiház-építkezései, mind nagyobb méreteket öltő külterjes település nyomorúságos egyszobakonyhás kis lakóházai, a főváros által kezdeményezett és bankok útján finanszírozott mesterséges lakástermelés és végül a vállalkozói kedv felkeltését célzó adómentességi rendelet hatására megindult bérházépítkezések azonban oly nagy mértékben nélkülözték az egységes irányítást, hogy a város épült, nőtt, fejlődött, anélkül, hogy annak sok értelme, haszna és látszata lett volna. Így történhetett meg, hogy az építőipar a legnagyobb lakáshiány idején fényűző lakásokat termelt, hogy Budapest lakossága a legszeszélyesebb össze-visszaságban települt le a közel 20.000 hektárnyi területen, hogy felépülhetett például a Bethlen-udvar ott és úgy, hogy az a Tabán megfelelő és helyes rendezésének mindég útjában fog állani és ez a magyarázata annak a sajnálatos ténynek is, hogy az adómentesség intézménye nem állíttatott egyben a városrendezés szolgálatába. Természetes tehát, hogy a városfejlesztési szempontoknak ez a szinte következetes mellőzése idővel helyrehozhatatlanul megbosszulta magát és az egész városrészek rendezésére, túlzsúfolt slum-ök szanálására, a külterjes település megakadályozására kínálkozó legjobb alkalmak kihasználatlanul maradtak.

Lehet, sőt egészen biztos, hogy sokak számára felesleges a multbeli sorozatos mulasztások únos-úntalan való hangoztatása, mégis úgy érzem, meg kell ragadnunk minden alkalmat, hogy ezekre az oly káros következményekkel járó hibákra újra és újra felhívjuk a figyelmet. Amint azonban nem térhetünk szó nélkül napirendre a mult hiányai felett, épp úgy nem hagyhatjuk elismerés nélkül az újabban tapasztalható jó szándékot és igyekezetet sem, a mind nagyobb számmal jelentkező komoly eredményeket. Így például közeli megvalósulás előtt áll az új építésügyi szabályzat, a székesfőváros részletes városfejlesztési programot dolgoz ki és a Fővárosi Közmunkák Tanácsa egymásután írja ki a városrendezési pályázatokat, hogy ezek a közérdekű problémák minél több gondolat, érdekes új ötlet bevonásával oldassanak meg. A városrendezési törvény nagy lehetőségeket fog biztosítani a városok fejlődésének irányítása terén és nem utolsó sorban van jelentősége annak a ténynek is, hogy a pénzügyminisztérium ma már a városrendezési hatóságok véleményének meghallgatásával készíti el a két-három évenként megújított adómentességi rendeleteket.

Mindezek a tények egy újabb, haladóbb szellem érvényesülését jelentik, melynek hatása természetesen hamarosan megnyilvánul minden téren. Rányomja bélyegét a város fejlődésére, koncentrálja a különben szerteforgácsolódó energiákat és korlátok közé szorítja — ha kell — az egyéni önző érdeket, szabadon engedi viszont érvényesülni — ha lehet — az egyéni kezdeményezést. Ezeknek a körülményeknek az összhatása alatt épült ki szinte amerikai tempóban Budapestnek egyik legérdekesebb, legújabb városrésze, az Új-Lipótváros is és létesült annak dunaparti részén a ma már általánosan ismert, impozáns méretű Lipótvárosi park.

Az Új-Lipótváros elnevezést hallva, első pillanatban mindnyájan Budapest ezen északi kerületének a Lipót-körúton kívül, a Duna és a Váci-út között elterülő részére gondolunk. Pedig ez a városrész két annyira különböző kor szülötte, hogy a kérdéssel legkevésbbé foglalkozó laikus is teljes határozottsággal tudná meghúzni a határt a háború előtt és az azután épült negyed — az igazi Új-Lipótváros — között. Az első sivár, unalmas utcái mentén rendszertelenül váltakoznak a házmagasságok és merednek égnek a csupasz tűzfalak, a másikban szélesebbek az utcák, végig süt rajtuk a nap, határozott lezárást ad az összefüggő párkányvonal. Az egyikben az architektura a vakolat-rennaissancetól a szecesszióig a legízléstelenebb változatokban van képviselve, a másikban a formák egyszerűsége megnyugtatja a szemet. Betérve egy-egy háború előtti ház szűk, sötét, barátságtalan udvarára, kedvetlenül, rossz hangulatban menekülünk onnan, az új házcsoportok némelyikének közös udvarait látva szinte azon csodálkozunk, miért az utcára és nem erre nyílnak a lakások ablakai. Óriási az ellentét a két összeépült városrész között és bár a kontraszt ily közvetlen közelségben megdöbbentően érvényesül, az eredményt még távolról sem mondhatjuk teljesnek, az igazi célt csak nagyon bizonytalanul közelítettük meg. A városrész még mindég nem elég szellős, napos, levegős. Az utcán tovább is zárt házsorok között járunk, jobbra,

balra és magunk előtt sehol egy fát, sehol egy kertet nem látunk, csak házakat, falakat, kőrengeteget. Tény, hogy nagy vívmánynak kell tekintenünk a közös udvarok réginél nagyobb légterét, de hol vagyunk még a kertek, zöldterületek között álló sok emeletes bérháztól, vagy a sávos beépítéstől? Még túl gyakran csillan fel a homlokzaton a tüntetőleg érvényesülni akaró individuális jelleg, a szomszédétól minden áron elütni kívánó szín, a meg nem értett modernizmus formalisztikája.

A közönség azonban már így is ösztönös örömmel fogadta az újat, a rossznál jobbat. A vándorlás megindult, a lakások megteltek és a házak egyre épültek. Sorra tüntek el a vidékről a fatelepek, szorultak ki a műhelyek és raktárházak, hogy új utcák nyíljanak a helyükön, új parcellák szabaduljanak fel az építkezések számára. Minél sűrűbben népesült be azonban a vidék és minél inkább épültek be az üres telektömbök, annál fokozottabb mértékben jelentkezett most már a nagyközönség részéről is az a jogos óhaj, hogy az Új-Lipótváros parkot, zöldterületet kapjon és nyíljék meg végre a főváros friss-levegő rezervoárja, a Duna felé. Ez az utóbbi kívánság annál is inkább meghallgatásra kellett, hogy találjon, mert a Szent-Margitszigettel szemben még mindig csak fapalánkok, düledező viskók és egykét magános tűzfal képviselték a fejlődő nagyvárost, pedig Budapestnek ez a legszeb sétahelye már régen megérdemelte volna, hogy méltó vis á vis-t kapjon a pesti parton.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa, mint a partmenti terület egyedüli tulajdonosa, felismerve ennek az elsőrendű szükségletnek rendkívüli fontosságát, oly nagyszabású megoldásra vonatkozó javaslatot tett ekkor a fővárosnak, hogy azzal nagy felelősségű

hivatásához mindenképen méltónak bizonyult. Azáltal ugyanis, hogy az így készült tervezet alapján — a konjunktura következtében tetemesen megnövekedett telekárak mellett is — több mint három hektár közterületül volt lejegyezhető, kialakíthatóvá lett Budapest ezen legújabb, de zöldterületben legszegényebb városrészének parkja, sétahelye. Felszabadultak egyben a partot szegélyező építési telkek is és így végre megépülhetett az Új-Lipótvárosnak a szigettel szemközti frontja.

Több oldalról hangzott el oly irányú vélemény, hogy ez a sétatérrel, gyermekek számára homokjátszó- és fürdő-medencékkel ellátott, szépen parkozott hatalmas zöldterület valóban dícséretére válik mindenkinek, ki annak megalkotásában részt vett, de az rendeltetésének még sem felel meg tökéletesen. Eszerint a parkot a Dunától — az amúgy is nagy felületű szabad légtértől — távolabb, valahol a Váci-út és Dunapart közötti középtengely vonalában kellett volna kiképezni, hogy az a sűrűn beépült kőrengeteget tarkítsa és valóban a házak közé vigyen be jó levegőt, szabad természetet. Bizonyos szempontból érthető és jogos is ez a kívánság, de két körülményt még sem szabad figyelmen kívül hagynunk. A Dunaparton ugyanis a terület már eredetileg is köztulajdonban volt, üresen állott és összefüggő egészet alkotott, míg a belsőbb részeken az üres telektömbök össze-vissza váltakoztak a részben már beépítettekkel, tulajdonosaiktól csak hosszadalmas és költséges kisajátítási eljárások árán lettek volna megszerezhetők. És nem szabad megfeledkeznünk arról a ma mind gyakrabban hangoztatott kifogásunkról sem, melynek okait elődeink rovására írjuk. Őket tesszük ugyanis felelőssé azért a mulasztásért, melynek eredményeképpen a sok kilométer hosszú pesti Dunaparton ma nem építhetünk ki megfelelő sétányt. És valóban sokszor érezzük magunk is, hogy Budapest Istenadta természeti szépségével érdemetlenül gazdálkodtunk. Hát íme itt megvalósult a sokszor elképzelt, a Duna, a sziget, a város fekvéséhez méltó parti sétatér. Ezt kívántuk és ezt is kaptuk. Meg kell tehát békülnünk azzal a tudattal, hogy ennek egy belsőbb fekvésű parkról való lemondás volt és kellett, hogy legyen az ára, mert Budapestnél sokkal tehetősebb városok sem lettek volna képesek itt is, ott is parkot létesíteni. Ennek a szükségletnek a kielégítésére talán inkább más módot kellett volna választani. Egy — mint már mondottuk — az egész városrészre kiterjedő újabb szellemű, a mainál sokkal lazább beépítési módot, mely a problémát valószínűleg helyesebben, korszerűbben és esztétikailag is kedvezőbben oldotta volna meg.

A Lipótvárosi-park maholnap teljesen készen, architektonikusan és kertészetileg kiépítve áll előttünk, új és szokatlan városképet nyujtva, új reményekre jogosítva és új munkára buzdítva bennünket. Örömmel üdvözöljük az egységes homlokzatot, a végigfutó párkányvonalat, a dunaparti távlatoknak megfelelő nagyobb építési magasságot, a szépen kiképzett és jól felszerelt parkot, egyszóval az eddig nélkülözött nagyobb vonalú koncepciót. Néhány hibára mégis legyen szabad rámutatnunk.

A parkban járva nem tűnik ugyan fel, az alaprajzi szituációt nézve azonban bántóan hat az építési telkek túlságosan intenzív beépítése. Itt a csatlakozó udvarok alig nagyobbak a mai jól ismert pesti szűk udvaroknál, az előbb említett nagyobb magasságok mellett tehát semmivel sem jelentenek többet a napos-levegős beépítés szempontjából. Ha ezt a tényt a helyszűke, az építési telkek keskeny volta magyarázza, úgy talán inkább a parkterület rovására kellett volna az udvarokat megnövelni, vagy még inkább — újra és újra hangoztatnunk kell — itt is valami más, valami újabb, az új elveknek megfelelő beépítési módot kellett volna alkalmazni, amely a házakat a parkkal és Dunával még szorosabb, még közvetlenebb kapcsolatba hozta volna. Ezáltal elkerülhetők lennének a park fordulóiban keletkezett kellemetlen derékszögű zugok is, melyek ma két-két lakás között túlságosan intim belátást biztosítanak, sőt ez a meghitt közelség vagyonbiztonság szempontjából sem mondható a legmegnyugtatóbbnak. De nem érthetünk egyet a külső architekturát illetőleg sem annak bizonyos diszharmoniájával. Valahogy ellentmondásban van a modernizmus felé való törekvés a széles, sokszorosan tagolt párkányprofilokkal. A síkokat túlságosan megbontják, nyugtalanná teszik a sűrűn ismétlődő, elaprózott és különösen a déli épületcsoporton nem szerencsés konfigurációjú zárt-erkélyek. Az egyes házak színezése nincs összhangban az egységes homlokzattal, teljesen független az architektonikus tagozódástól, szervetlen — és nem szerves — elemeire bontja az épület-tömegeket. Végül meg kell még jegyeznünk, bár az általános terv hibájául ez nem róható fel, hogy a sziget felől rendkívül kedvezőtlen képet nyujtanak a tetőn felüli liftakna- és lépcsőház-felmagasítások, valamint a központifűtés-kémények és az antennák rendszertelen csoportja. Ezek, egy esetleg a hátsó traktus felett végigvonuló egységes, alacsony fedett sétánnyal megfelelően összeköthetők lettek volna és kevésbbé feltűnő, szerves tartozékai lehetnének az épületnek.

Hogy ezek a hibák valóban megvannak, feltűnnek és zavarják a városképet, az bizonyítható a teret határoló épületek előbb és utóbb épült két csoportjának összehasonlításával. Az Alföldi Cukorgyár R. T. nem régen elkészült épülettömbjének harmonikus tömegei, egyszerű, nyugodt párkányvonalozása, helyes ritmusú ablak-csoportosítása, az épület egész architektonikus tagoltsága, a homlokzat egységes színezése, — melynek hatását természetesen fokozza a nemes falburkoló anyag — szakember és laikus számára egyaránt sejtetni engedik, hogy ez az épület alaprapjzilag is más kell, hogy legyen, mint a többi és hogy ez már sok lépéssel haladt előre azon az úton, melyen pár év előtt a téren épült társai még erősen tapogatódzva elindultak és amely egy valóban új építészet felé kell, hogy vezessen.

Heim Ernő.

Az Alföldi Cukorgyár r.-t. és a Magyar Rabbethege és Giesecke Magtenyésztő r.-t. bérházcsoportja a Lipótvárosi parkban

Tervezték: **Hofstätter Béla** és **Domány Ferenc**

Az összes felvételeket Haar Ferenc (Máté-műterem) készítette

A beépítés.

Az épületet kialakító tényezők közt döntő szerepet játszott a főváros által kidolgozott helyszínrajz és a Közmunkák Tanácsának a beépítésre vonatkozó előírása. Utóbbinak lényege cour d'honeur a Pozsonyi-út felé az első emeletsor fölött és a dunaparti homlokzat ritmikus tagozása keskeny zárt erkélysorokkal. Az építészek más beépítésmódot javasoltak: a tanács által előírt cour d'honeur-t a dunaparti fronton kívánták megvalósítani, mert ilyen módon a Dunapartra nyíló lakások száma megsokszorozódik. Erre a homlokzatra terraszosan visszalépő tagozást ajánlottak, ami által minden lakás napos erkélysorhoz jut.

E beépítésmód előnye az lett volna, hogy a házsort nem a forgalmas, zajos és poros Pozsonyi-út, hanem a friss levegőjű Dunapart felé nyitotta volna meg. A szélnek közvetlenül kitett felületek lecsökkennek és Dunára nyíló, de mégis védett ablak, illetve erkélysorok keletkeznek a Pozsonyi-uti traktus dunaparti oldalán.

E beépítési mód, sajnos, nem valósulhatott meg.

A város által kiadott helyszínrajz a Wahrmann-utcát az épület alatt keresztül kívánta vinni. A „B"-vel jelzett keresztirányú tömb jó lakások elhelyezésére túlkeskeny, lépcsőház elhelyezésére túl széles. A „C"-vel jelölt tömb hozzátapadván a szomszéd tűzfalához, egyrészt csak függőfolyosós beépítést enged meg, másrészt nem ad módot a körülötte elhelyezett lakások mellékhelyiségeinek szellőztetésére és világítására.

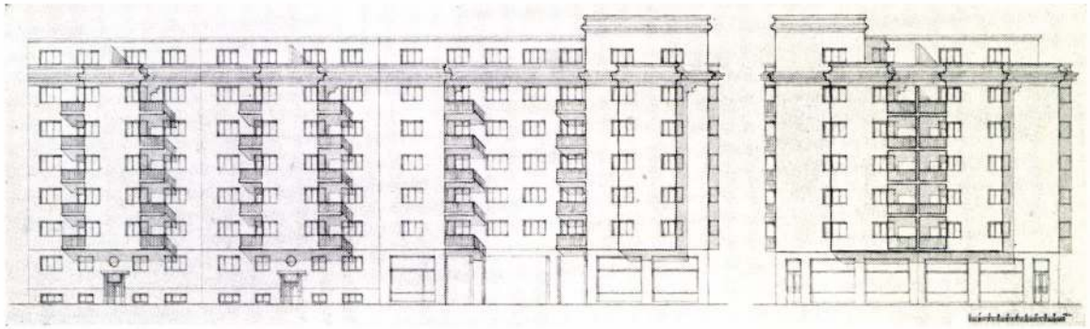

A Közmunkatanács által előírt homlokzatok.

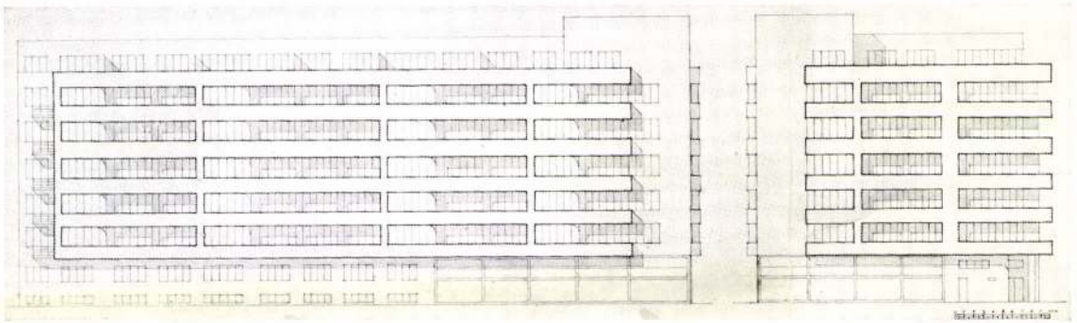

Az építészek által javasolt homlokzatok.

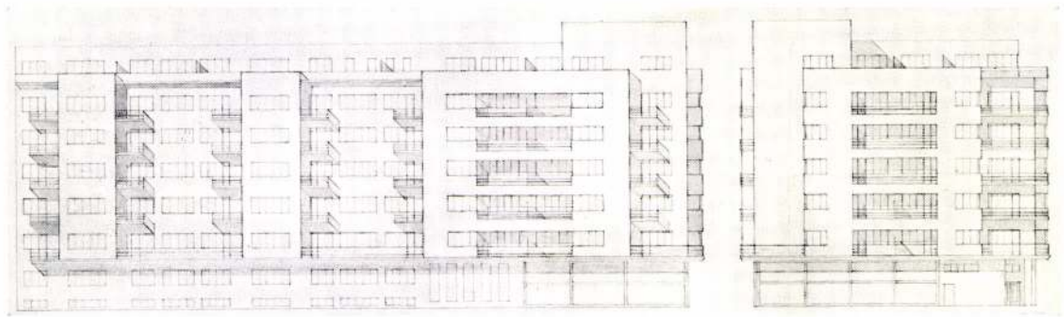

A megépített homlokzatok.

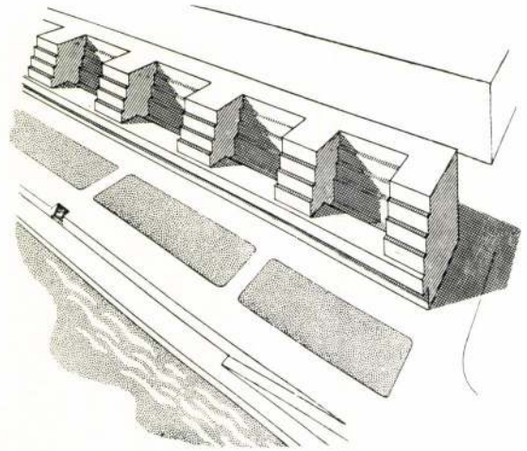

Az építészek által javasolt beépítés sémája.

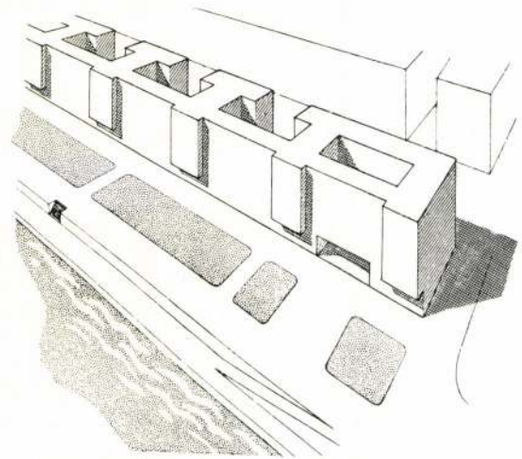

A Közmunkatanács által előírt beépítés sémája.

A megvalósult építkezés helyszínrajza feltünteti e nehézségek kiküszöbölését. A Wahrmann-utca nem megy át az épületen, mert a 10 m-el arrébb haladó park utcája ezt feleslegessé teszi és az így nyert terület kitűnően volt értékesíthető a kávéház és a Hitelbank-fiók beépítésével. „B" tömb csak a lépcsőházat tartalmazza, mely ilymódon kedvező térhatással és világítással volt kiképezhető, „C" tömb körül harmadik udvar nyitásával kellő módon világított és szellőztetett mellékhelyiségek és ugyancsak jól világított lépcsőház helyeztetett el. E kis udvar falai fokozott jó világítás érdekében végig csempével burkoltattak.

A váz egy emeletsorának képe és alaprajza.

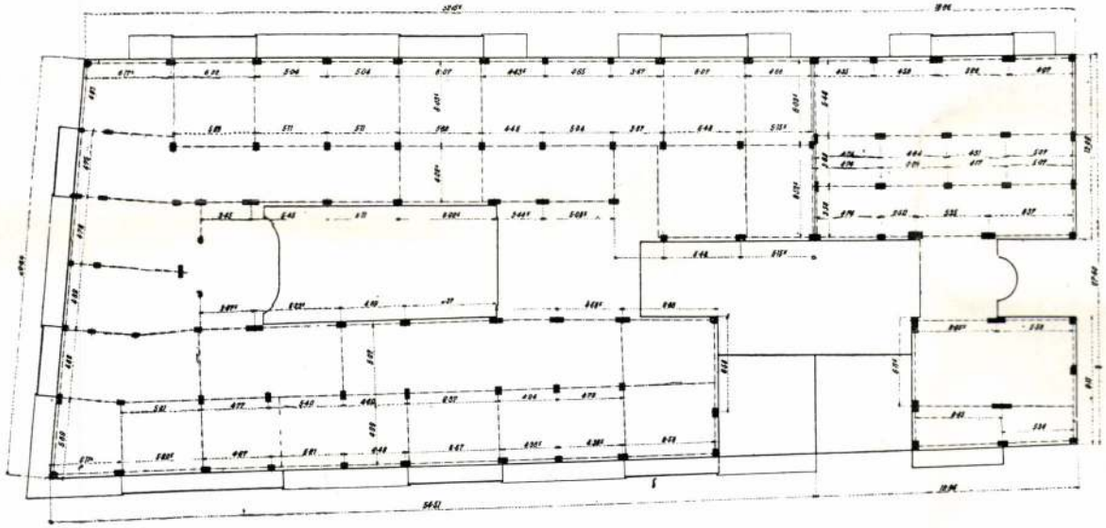

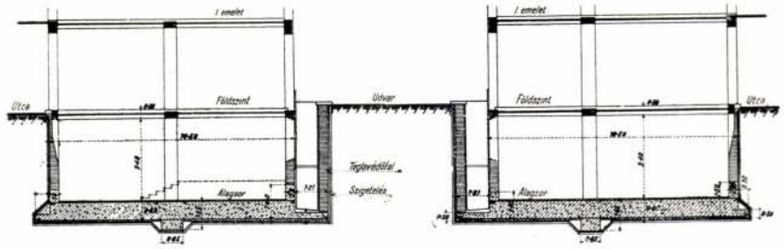

Az alapozás metszete.

A kiképzés.

A homlokzati kiképzésre vonatkozólag a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elkészítette a terveket. E tervek betartását a magánépítészekre nézve kötelezővé tették. Az építészek mégis fontosnak ítélték a homlokzati terv, illetve a mögötte meghúzódó alaprajzi elgondolás korrekciójára vonatkozólag javaslatot tenni. E javaslat az eredeti terraszos terv elgondolását igyekszik megmenteni, olyképpen, hogy végigfutó erkélysorra nyitja a dunaparti homlokzat valamennyi szobáját. Ezekben az erkélysorokban a közmunkatanácsi elgondolás zárt erkélyei is bennfoglaltatnak, de ezek között további nyitott loggiasorok húzódnak, amelyeken az egyes lakásokat egymástól üvegfalak választják el. Ez az elgondolás tulajdonképpen villalakásokká alakítja át a bérház dunaparti lakásait: a védett loggiákon át kinyitja a falat a Duna, a Margitsziget és a budai hegyek felé.

Ennek a tervnek, sajnos, csak töredékét sikerült megvalósítani. A loggiasorokból mindössze egy-egy épült meg homlokzatonként. A többit csupán a kis kétoldali nyitott balkonok igyekeznek pótolni a zárt erkélysorok jobb és baloldalán.

Az alapozás.

Tekintettel arra, hogy a terep alatt cca. 10—11 m. mélységig feltöltött talaj van, a pincepadló pedig a legmélyebb részen csupán 3.00 m. mély, az alapok nem mennek le a feltöltés alatti nagyobb hordképességű agyagig, illetve az ez alatt lévő kavicsrétegig, hanem az egész épület egy végigmenő vasbeton lepényen nyugszik. Ezáltal a talajigénybevételt egyenletesen eloszlottnak tekintve, az 0.9 kg.-ra csökkent cm^2-ként, ami az ittlevő, különben már megülepedett feltöltött talajra megengedhető. A 80 cm. vastag vasbeton-lepényt az alulról ható talajnyomás (talajigénybevétel) ellen a külső falak alatt vonuló, felfelé álló és a középpillérek alatt vonuló, lefelé kiálló vasbeton hevederek támasztják. A vasbeton alapozás alatt vízszigetelés készült esetleges árvíz, illetve talajvíz felnyomódás elleni védelmül.

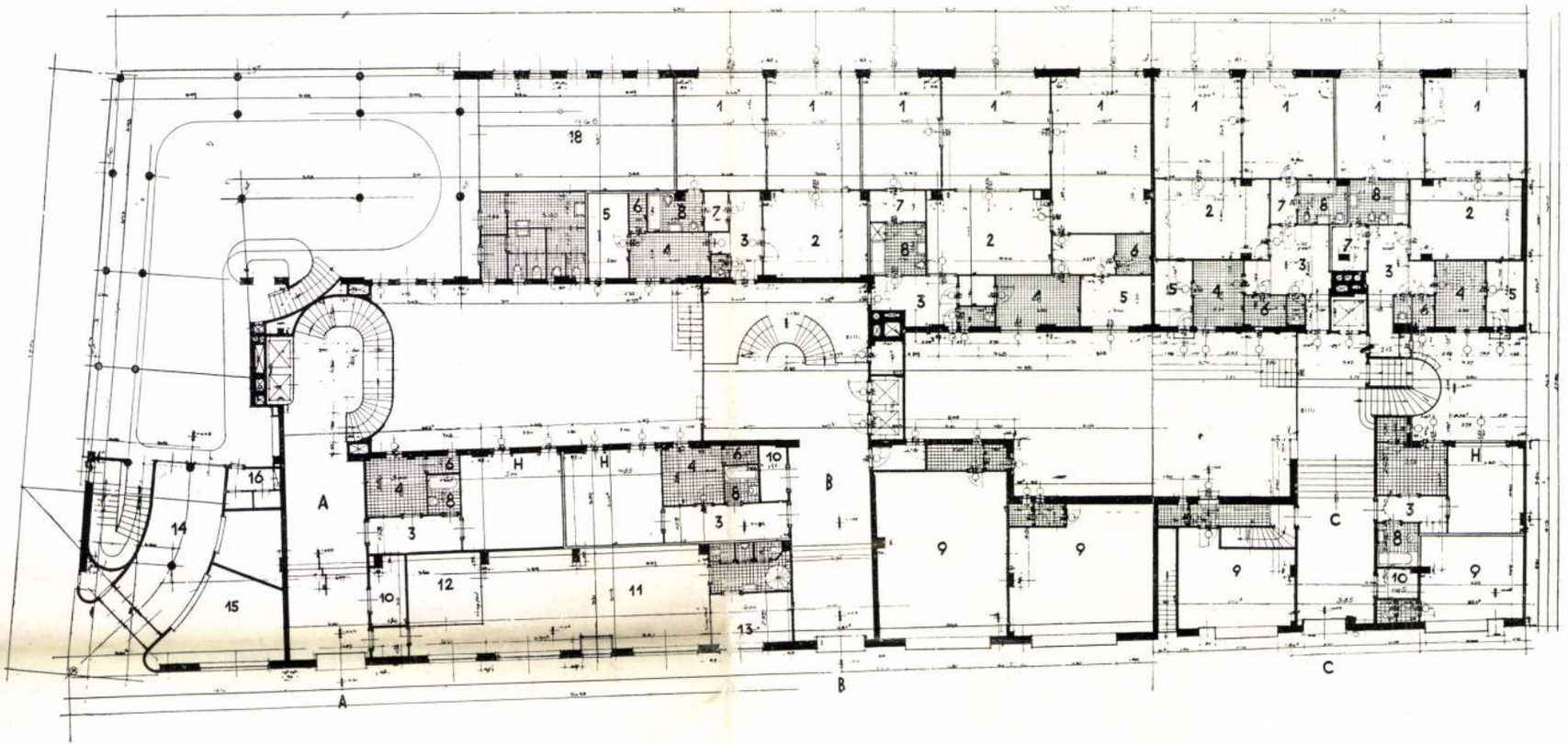

Földszint alaprajza. (Lépték 1:300).

Jelmagyarázat: A — B — C vestibülök, H házmesterlakás; 1. szoba; 2. hall; 3. előszoba; 4. konyha; 5. cselédszoba; 6. kamra 7. garderobe; 8. fürdőszoba; 9. üzlet; 10. gyermekkocsik; 11. Hitelbank fiókja; 12. Hitelbank igazgatósz.; 13. Hitelbank pénztár; 14. kávéház vestibül; 15. kávéházi ruhatár; 16. kávéházi telefonok; 17. kávéházi nagyterem; 18. kávéházi különterem.

Az alaprajz.

Magának az épületnek az ismertetésénél célszerűnek látszik a lakó emeletek alaprajzából kiindulni és az alkalmazott szerkezeteken és anyagokon, fűtési, szellőzési, világítási és egészségügyi berendezéseken át vázolni mindazokat a szempontokat, melyek az építészeket és az építtetőket egy a kor minden követelményét kielégítő lakóház megépítésében vezették.

A környéken a tapasztalat szerint a főváros lakosságának az a rétege keres lakást, amely tulajdonképpen villalakásba menne, de hivatása a város ezen kerületéhez köti. A dunaparti jó levegő és szép kilátás, vala-

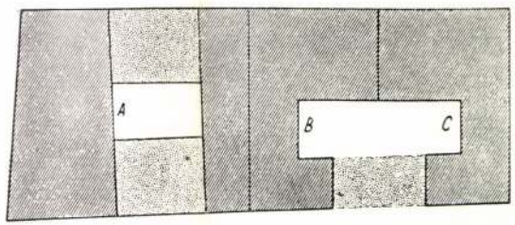

A Közmunkatanács helyszínrajza.

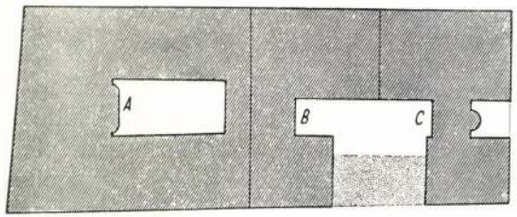

A kész épület helyszínrajza.

Hofstätter [ ], építén

L: Kozma Lajos

– A hamincas évek építéncténes kronológiai táblázata 6–8

Magyar Építőművészet Bp. 1983 83/2

A „Dunapark" kávéház déli és nyugati homlokzata. Sülyeszthető ablakok: Korányi és Fröhlich.

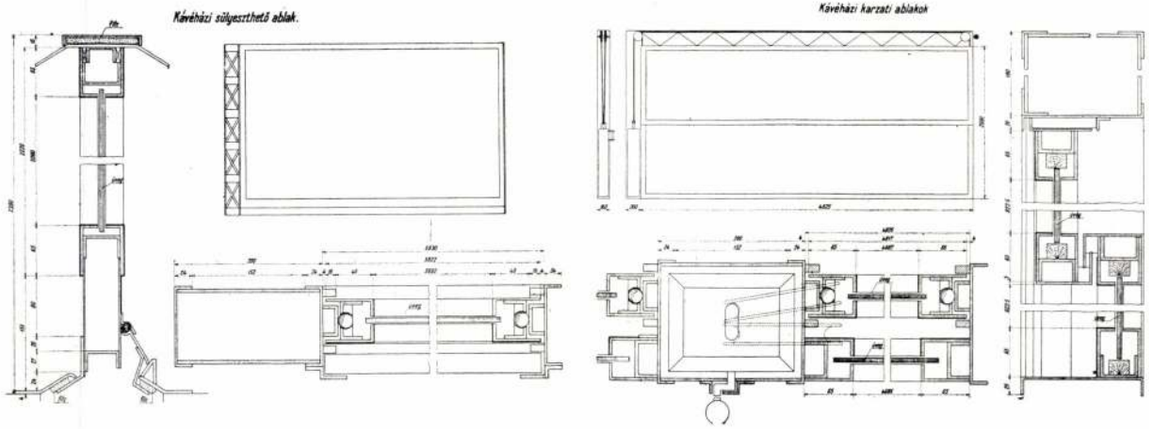

nyöket nyujtanak, melyek a korzón kívül másutt Budapesten ilyen mértékben sehol sem találhatók meg. A tervezés legfőbb célja az volt, hogy a belső tér a levegővel, a napfénnyel és a természettel közvetlen kapcsolatba kerüljön. Ez adta meg a karzat létesítésének ötletét nemcsak belső térkiképzési okokból, hanem célszerűségi szempontból is ideális megoldást nyujtva. Ezért készültek a Dunára és parkra néző nagy ablakok úgy a földszinten, mint a karzaton süllyeszthető szerkezettel, hogy tavasztól őszig a kávéház közönsége a legközvetlenebb kapcsolatban maradhasson a természettel.

Nyáron az ablakok lesüllyesztése után a kávéház egész helyisége védett terrasszá

Vestibül.

Nagyterem.

Oszlopba sülyesztett kivilágított kerámia.

alakul át és kedvezően megnöveli az ilyenkor rendszerint túlzsúfolt kerthelyiséget.

A bejárat elhelyezését a közlekedési eszközök és a főútvonal szabta meg a Pozsonyi-út és Lipótvárosi-park sarkán. Szélfogó előtéren keresztül jutunk a vestibülbe és az onnan nyíló ruhatárakhoz.

A nagy terem a Dunapart és park felől félemeleti karzattal van megosztva. A mennyezet síkjai, valamint a falfelületek burkolása meleg tónusú faburkolattal történt. A fa színével harmonizáló hasonló színárnyalatokban készült a gumipadló is: ez a főmotivumokon átvonuló szín a terem egységes hatását biztosítja. Friss színfoltokat adnak a függönyök és a kényelmes, mindenütt szép budai kilátást biztosító pontokon elhelyezett ülőhelyek pirosvirágú párnái. A csillárok és falikarok tompított, átszűrt fényt adva, szolgáltatják a szemet nem bántó hangulatos világítást.

A nagyteremhez csatlakozik a bankettterem, mely teljesen elkülöníthető, vagy egyesíthető ezzel, a karzaton pedig külön kis női- és bridge-szalón van. A kiszolgálás ételfelvonókkal, részben pedig a központosan elhelyezett szervirozó asztalról történik.

A kávéház az épülettől független fűtőberendezést kapott, hogy a különleges üzemviszonyokhoz alkalmazkodni lehessen.

Az utcai tolóablakok előtt elhelyezett fűtőtestek nyáron könnyen leszerelhetők és le-

eresztett ablakoknál nem zavarják a közlekedést.

A melegvízellátás tetszés szerint, vagy a kávéházi tűzhely melegének felhasználásával táplált melegvíztartóból, vagy a bérház melegvízhálózatából történhetik.

A szellőzőberendezésnek 3 gépegysége van. Ezek közül egyik a konyhai, a másik a kávéházi elhasznált levegő elszívására szolgál, a harmadik pedig a dunai friss levegőt szívja be. A konyha és kávéház közös légteret képez, a konyha szellőztetésekor a kávéházból szív be levegőt, tehát a konyhaszagnak a kávéházba való jutását mindenkor könnyen meg lehet akadályozni.

A levegő hőmérsékletét és a berendezés üzemét távhőmérők, távkapcsolók és jelzőberendezések segélyével állandóan ellenőrizni lehet.

Függöny: Szabó Éva. Tapéta burkolatok: Südfeld Gyula. Emergé gumipadló.

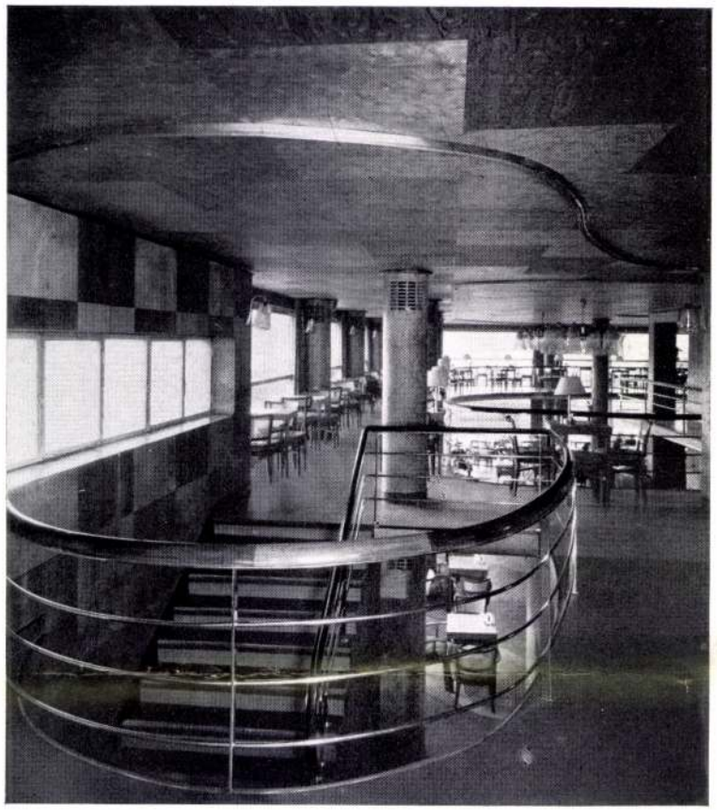

Lépcsőfeljárat. Korlát: Jungfer Gyula.
Összes gumiburkolatok: Emergé.

Kávéházi székek: Heisler József. Bútorszövetek: Szabó Éva. Dekoráció és kárpitosmunka: Singer György.

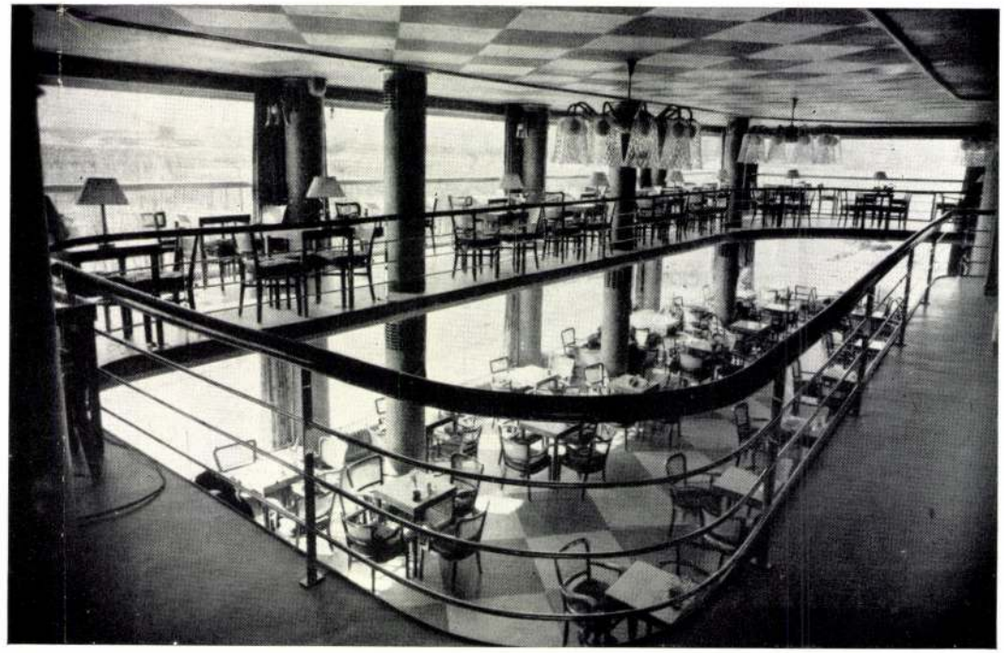

A kávéház romlott levegőjét ezenkívül még külön is el lehet szívni, a mennyezet alatt végigvonuló légcsatornába beépített rácsokon keresztül.

Az elszívott levegő pótlására megszűrt és előmelegített levegő (esetleg hideg levegő) a tetőről az alagsori légcsatornán át jut az oszlopfejekben elhelyezett befúvó rácsokhoz.

Teljesen telt kávéház esetén minden vendégre kb. 30 m^3 friss dunai levegő jut.

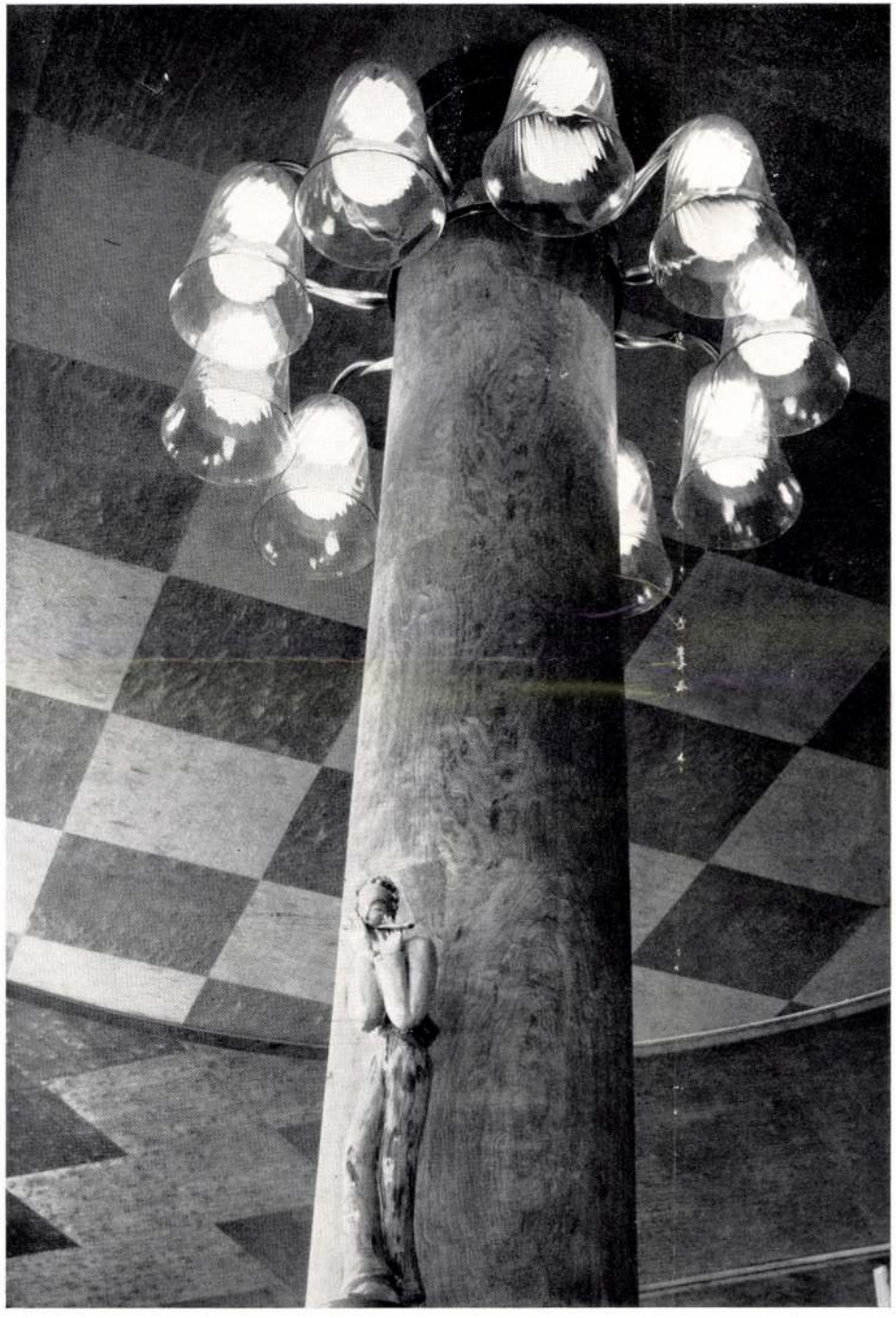

Részletek a „Dunapark" kávéházból. Kerámiák: Ráhmer Mária. — Ujságtartókocsi: Ideal csőbútorüzem. — Függönyanyag: Szabó Éva. — Mennyezet és oszlop fatapéta burkolása: Südfeld Gyula.

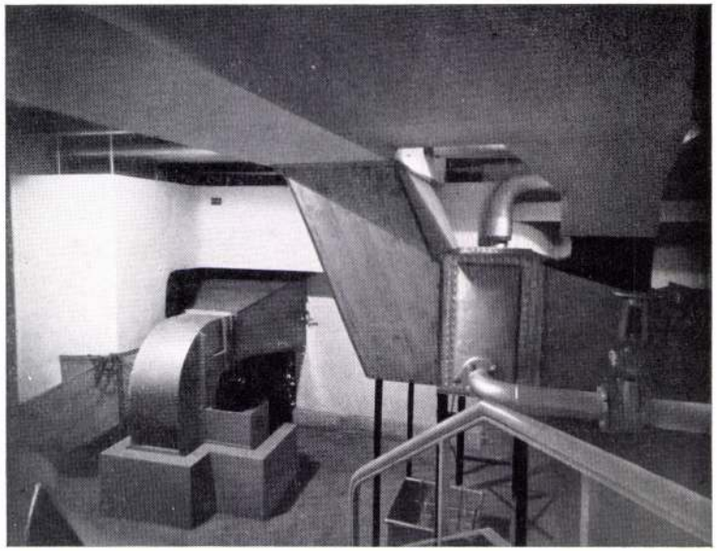

A kávéház szellőző berendezése. Szerelés: Csépay Jenő.

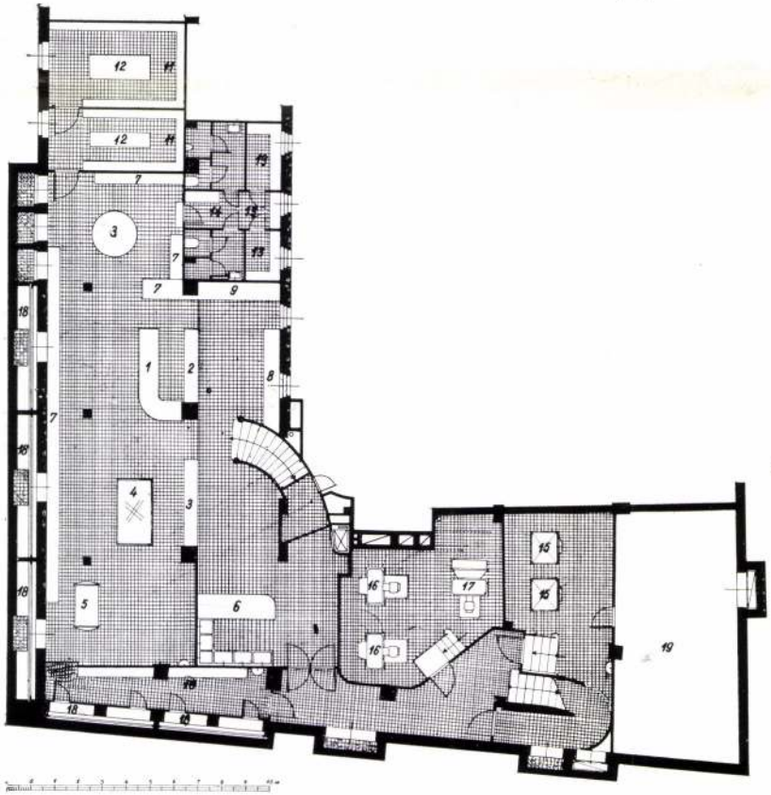

Konyha alaprajza.

A Koldator villamos hűtőberendezés (száll.: Reichard L. okl. gépészmérnök) — 20 és + 6 C° között hat különböző hőmérsékletet állít elő automatikusan.

Képek a Dunapark kávéházból 141

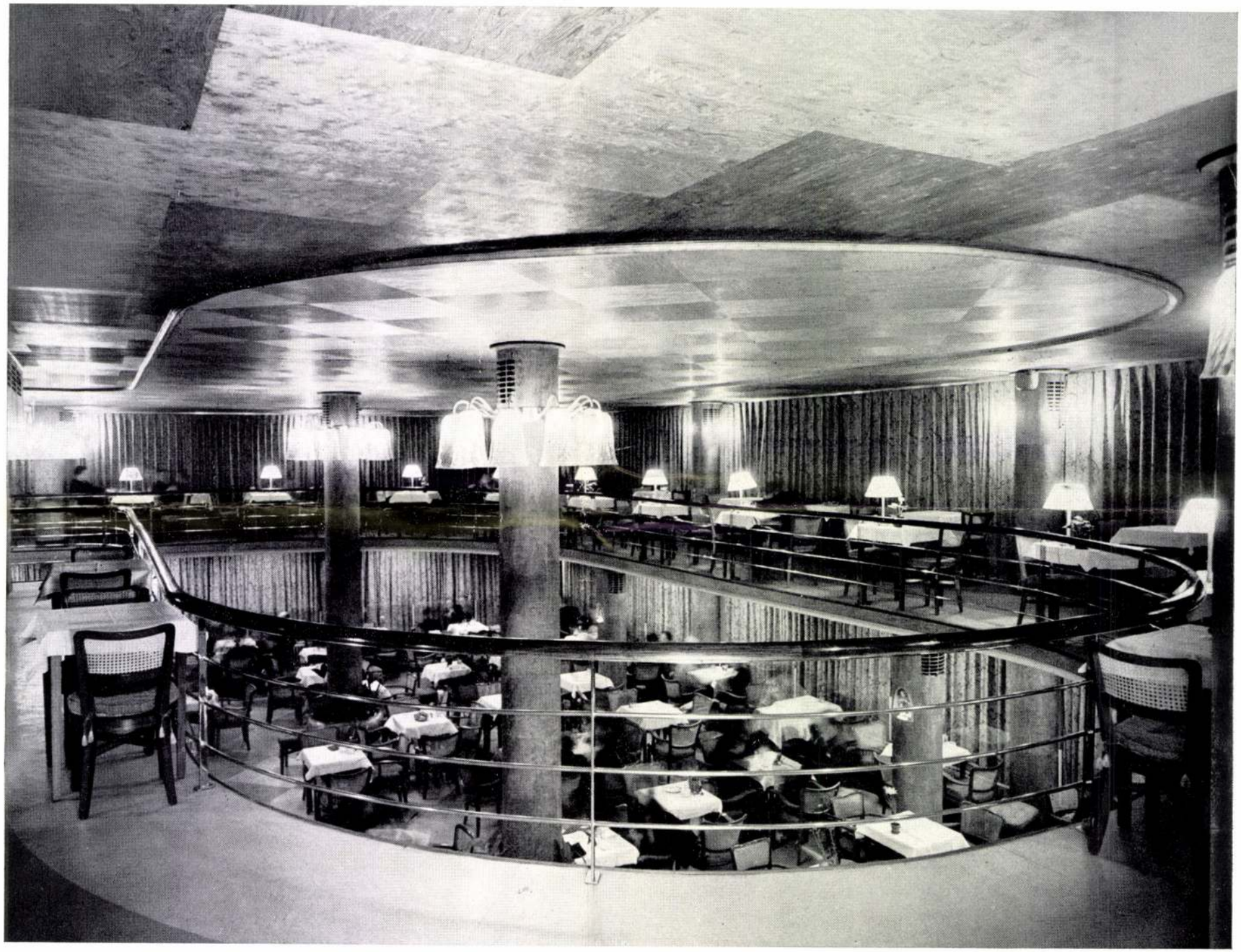

Tervezték: **Hofstätter Béla** és **Dormány Ferenc** okl. építészek. Ellenőrző építész: vágvecsei Wellisch Andor okl. építész. A vas- és vasbeton szerkezeteket tervezte: Dr. Székely Hugó okl. mérnök. A szerkezeti számításokat ellenőrizte: Gergely Jenő okl. mérnök. A központi fűtést, vízvezeték- és szellőzőberendezéseket tervezte Lázár Lajos okl. gépészmérnök. Az elektromos berendezéseket tervezte: Vértes Dezső mérnök. A tervezők irodájában az építkezésnél közreműködtek: Grósz Sándor, mint építésvezető, Benkhard Ágost, Cserba Dezső, Csiszár Pál, Dóczi György, László István, Országh Béla. Kivitelezők: Mann József és Fia.

*

A kávéház belső helyiségeinek intim hangulatát a jól összeválogatott berendezési- és díszítő anyagok alakítják ki. A falakat és menyezetet két színárnyalatban készített fatapéta borítja (Südfeld Gyula cég munkája).

Szabó Éva kézzel nyomott függönyei jól illeszkednek a kávéház egységes hangulatába és mégis a tavaszi virágok üdeségének bájával hatnak. A függönyök mintája ismétlődik az ülőbutorok párnáinak egyik felén, míg a párnák másik oldala (téli használatra) durva strukturájú szövettel van bevonva, melynek terrakottája a függönyök domináló színével egyezik.

*

Abban, hogy a tervező-építészek választása a padlóburkolat kérdésénél az oly régen legelőnyösebben ismert EMERGÉ gumipadlóra esett, elsősorban jött számításba annak rendkívül nagy tartóssága, valamint hézagmentessége, ami kizárja a porképződést és ami egy ilyen nagyforgalmú helyiségnél higiénikus szempontból rendkívüli súllyal esik latba.

AZ EMERGÉ gumipadló rendkívül könnyen tartható tisztán, ami másik nagy előnye ennek a padlóburkolatnak. A járás rajta rugalmas és zajtalan és e két tulajdonsága szintén különösen alkalmassá teszi a nagy forgalomnak kitett helyiség burkolására. Utoljára, de nem utolsó sorban érdemel említést az EMERGÉ gumipadlónak az a tulajdonsága, hogy színdús változatainál fogva mindig harmonikusan illeszkedik be az enteriőrbe, ami nagymértékben megkönnyíti a tervező-építész munkáját.

Itt említjük meg, hogy a gumipadlókhoz a kávéház egy új, magyar gyártmányú és a gyakorlatban kitűnően bevált anyagot, a Ney-féle Palota gumitisztító és beeresztő pasztát használ, amely nemcsak tisztán tartja, de igen szép fényessé is teszi.

A Dunapark kávéház nemes fatapéta burkolatait készítette SÜDFELD GYULA
V. Mária Valéria-utca 10. Telefonszám: 1-820-21.

Glasner Ede r.-t.
udvari szállító
sütő- és tápszergyár, a
Dunapark kávéház sütemény-
és kenyérszállítója

A DUNAPARK KÁVÉHÁZ GUMIPADLÓJÁRA
„PALOTA"
gumibeeresztőt használnak. Készíti és szállítja
NAY FERENC, Ujpesti-rakpart 7. Telefon 1-124-81

A Dunapark kávéház dekorációit és kárpitosmunkáit készítette
Singer György
kárpitos és lakberendező V, Phönix-u. 12 T.: 1-248-68

Az Alföldi Cukorgyár és Magyar Rabbethge-Giesecke Rt
PALOTÁINAK VASMUNKÁIT:
BEJÁRATI KAPUKAT ERKÉLY-RÁCSOKAT LÉPCSŐKORLÁTOKAT LÉPCSŐHÁZI ABLAKOKAT, VASAJTÓKAT, STB. A
Hutter és Schrantz Rt KÉSZÍTETTE

A különleges tűzagyag-vizeldeberendezést szállította

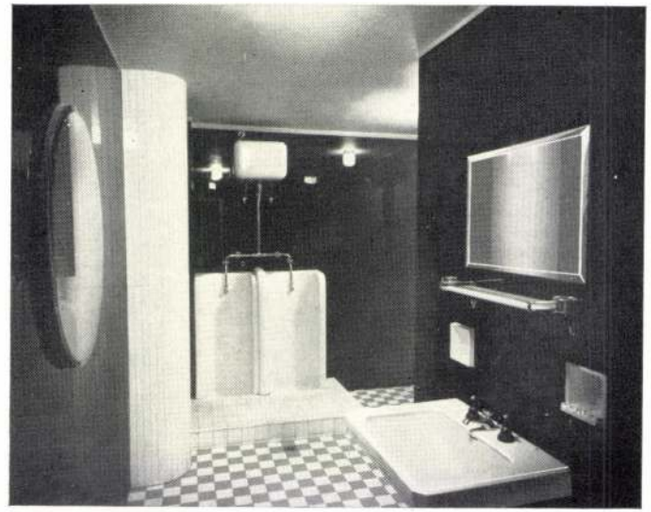

Vizelde a Dunapark kávéházban
Szerelési munka:
Csépai Jenő
Haar felvétele

MANNESMANNCSO
ÉS VASKERESKEDELMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
mindenfajta csövek, armaturák, fürdőberendezési tárgyak

A „Miniphon"
HANGSZIGETELÉSEKET
KÉSZÍTETTE

Schulz

TÜZELÉSTECHNIKAI ÉS ÉPÍTÉSI RT
VII, ARÉNA-ÚT 80 Telefon: 1-299-26

MDK

Hofstätter Béla

Részt vett a L'Architecture d'Aujourd'hui c. francia folyóirat 1933. elején Párizsban rendezett II. nemzetk. modern építészeti kiállításon.

Hofstätter és Domany

A nemesfalapéta
pavillonja az 1937. évi
nemzetközi vásáron -
Tervezte és festette

Tér és Forma
1937. 6. sz.
képével

Hoffstädter és

Domány

Béhár

Repr.

Tér és Forma

1943. 1. sz.

(Vízrapillantás.)

~~Domány Ferenc~~ és

Hofstätter Béla

nincs
jéd.

Tér és Forma

1937. 201. l. 202–204.

(Hollán-utca 7a és
b bérház és Lloyd
filmszínház, Egyesü-
ekkel és alaprajzzal.)

Tervezték fentiek.

MUZE

ÉS

KÖNYVTÁRI

A MUZEUMOK É

ORSZÁGOS FŐFELÜGYELŐSÉGI

HIVATALOS

XI. ÉVF

SZERKE

Domány Ferenc
építész

Hofstätter Béla-
val közösen terverte
a Weiss Manfréd Vál-
lalatok Elismert Nyug-
díj pénztáramak bér-
házát a Margit körú-
ton.

Nagy cikk számos
képpel (Hofstätter
csomagjában.)

Tér és Forma

1938. 6. sz.

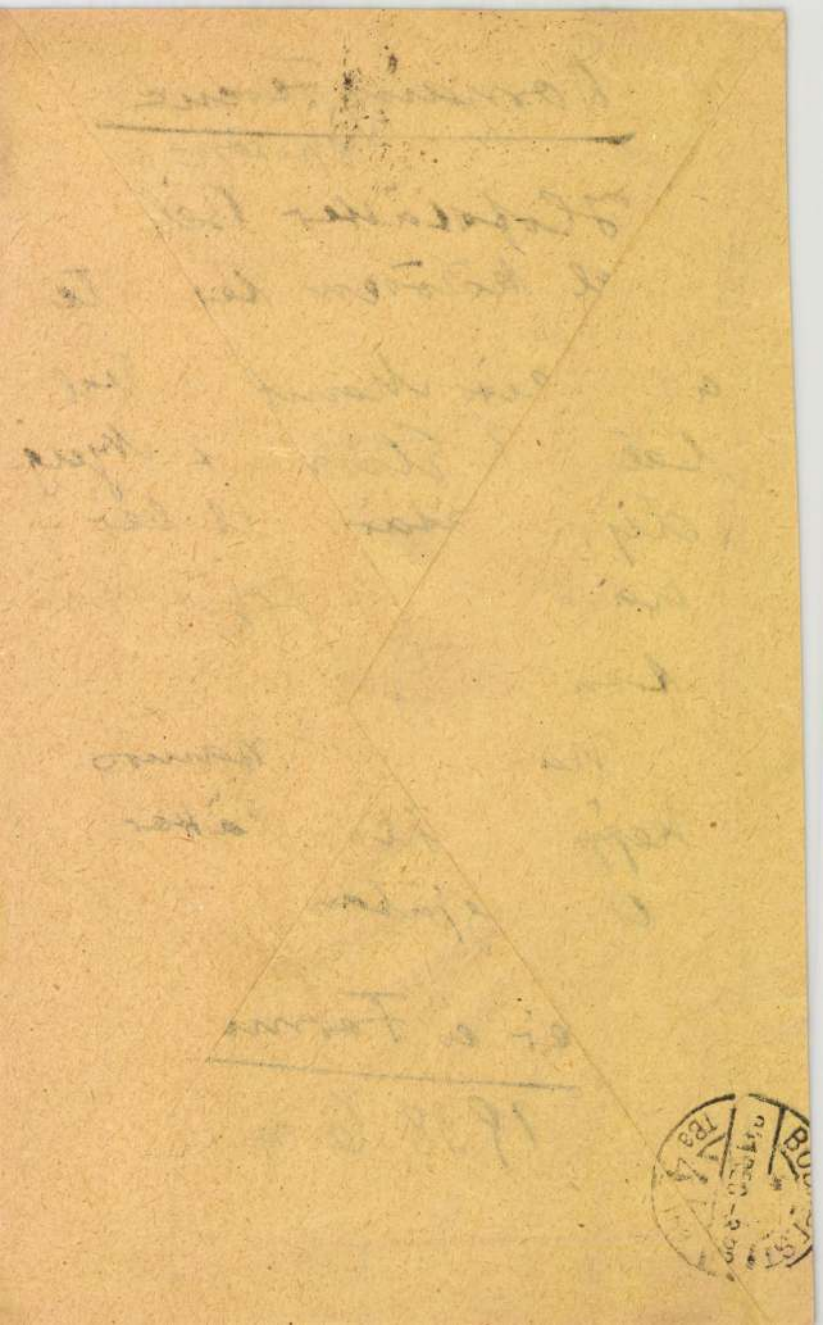

Sz. 1891. – Mucz. 1913

BNV pavilt

fa tapéte

~~1909 Soproni postapalota 3. dij~~

1929 Hollán-u-i bérkár klaurál u. Ilka u.

1931 Rákóczi téri bérkár

1932 Tátra u.
korall u.

1933 párisi utr modern ép. kiáll.

1934 Pozsúti bérkár, Tátra u. 24 és 26
Pannonia u., Dunapart, hypoth. rakpart

1935 Budai trépm Társ bérme

Bev. ü. Horv. u. Sarok

1937 Alföldi Cukor ogár és a Magyarországi bérkárai
Lloyd filmszínkár Hollán-u. Fa ab
lipótvárosi parkban

1938 lipótvárosi Casino sporthár 2.

1939 Weiss M. nyugdijpénztár Margit kert i bérkáre

Prostagrenzfilm

Hoffmann Emil festő * 1840 Bravicán. 1858. a
münchen képzőműv. akadémia növendéke volt.

Hofstätter Béla

építész

Hofstädter

Hofstaedter

Együtt maradt!

Az Ipolyi-gyüjteményből.

Árvízkárosultak, 1876., 41. l., 16. szám. — A magyar történeti ötvösmű-kiállítás lajstroma. Ép., 1884., második terem, 28—30. l. — Egyházi műrégiségeink az 1885. évi budapesti országos kiállításon. Egyházművészeti Lap, VI., 1885., 296. l. — Radisics Ipolyi, 58. szám. (Képe 9. lap.) — Szendrei: Néhai Ipolyi Arnold gyüjteménye. AÉ, VII., 1887., 344. l.

EREKLYETARTÓ,

talpas, gombján a rotulusokban zománcos apostolfejek, felül gótikus házikó. Oroszlános címerrel.
Olasz munka, XV. század.
Réz, mag. 28 cm.
Az Ipolyi-gyüjteményből.

Egyházi műrégiségeink az 1885. évi budapesti országos kiállításon. Egyházművészeti Lap, VI., 1885., 298. l.

Hofstätter Béla

építész

A 30-as években az Újlipótvárosban épít.

Rados: Magyar építészettört. 330.
Műszaki Kiadó 1971.

Közben már a raktárban vagyunk, a hatalmas dossziékkal teli polcok előtt.

Muzeológus leemel a polcról egy XVii

M.D.K.

Hofstätter Béla, építés

terve a Budai Szép-
művészeti Társulat épitő-
művészeti kiállitásán a
Társulat bronzérmét nyer-
te el.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1935. LVI. évf.

jan. 16. sz. 8. old.

M.D.K.

Hofstätter Béla

Domány Ferenc-cel együtt tervezte a "Lloyd" filmszinházat.
"Budapest legujabb filmszinháza a LLOYD" cimü fényképes beszámoló mutatja be a filmszinháza

Szinházi Elet. Bp. 1937. nov. 21-27. XXVII. évf. 48. sz. 71-73. lap.

.

M. D. K.

Hofstätter Béla építész és

Domány Ferenc építész tervezték egyszerre a Dunaparton épitett bérpalotákat, a Réti Gyula: „Villalakás – modern bérpalotákban" cimmel számol be az épületekről s a lap 9 fényképfelvételt közöl rólur.

Szinkáni Élet Bp. 1937. aug. 22-28. XXVII. évf. 35. sz. 73-78. lap.

Hoffstätter Béla

építész

A budai Szépmüvészeti Társaság épitőmüvészeti kiállitásának dijkiosztó bizottsága odaitélte a bronzérmet.

Magyarság
1935.I.17.

ea.D.K.

HOFSTÄTTER Béla építész

GTI - bérházak.

Lipótvárosi luxus-bérházak

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar művészet 1800-1945.
Bp. 1958. 378. l.

M.D.K.

HOFSTÄTTER Béla építész

Bp. Újlepótpárosi bérházak Resr.

Rados Jenő: Magyar építésztörténet Bp. 1961.

318, 323,

MDK

Hofstätter Béla épitész

Bérházak a rakovszky-parkban

Bpesti bérházkultura. Perspektiva, 1935. jun.
7o-71 l.

Ácsteszér /Komárom/

R.k.templom homokzati toronnya
orgona. Épült 1792-1794 közöti

/Csesznekváraljai: A ács-teszé
Sion, I-1863, 692 l - Entz Géz

M.D.K.

Hofstätter Béla és Domány Ferenc épitész

A lap bemutatja -fényképfelvételen- Hofstätter és Domány aláirással a két épitész közös tervét, a Jánoshegyen épitendő gyógyszálló homlokzatát.
A továbbiakban beszámolnak az épület külső elhelyezéséről és belső elrendezéséről.

"Az épitész álmai" c. közl.
Szinházi Élet, Bp. 1938. jan. 2-8. XXVIII. évf. 2. sz. 65-67. lap

MDK

Hofstädter Béla
építész

Weiss Manfréd Nyugdijint. bérház Bpesten.
Tér és Forma, 1943. 8.sz. Képekkel.

MDK

Hofstätter Béla épitész

Tér és Forma, 1932. 1o.sz. 32o.l. Képek.

MDK

Hofstätter Béla és Domány Ferenc

tervezte

a Weiss Manfred Váll. Elismert Nyugdijpénztárának bérháza a Margit ~~k~~ körúton.

Tér és Forma. 1938. 6. sz. 180-194. l. Képekkel.

MDK

Hofstätter Béla

épitész

Épitőmunka, 1934. 6-lo. sz. 128.l. Képpel.

MDK

Hofstätter Béla építész

Tér és Forma, 1933, 7-8. sz. 242-243 l. Képek.

MDK

Hofstätter Béla

építészmérnök

Bpi Mérnöki Kamara közleményei. MMÉEKözl. 1927.
aug. 14. 21o. 1.

MDK

Hofstätter B.Jenö,ép.
szül. Budapest, 1891 -ben

oklevél kelte: 1913

" száma: 5303

A m.kir. József Műegyetemen okl.-t,absolut.-t vagy okl. honositást nyert épitészek névjegyzéke. 1873-1928-ig. Bp. 1931 jan.15. 17.l.

MDK

Hofstätter Béla és Domány Ferenc épitészek

A Jánoshegyi Gyógyszálló homlokzata, repr.

Az épitész álmai. Szinházi Élet 1938. 2.sz.

MDK

Hofstätter Béla

A tátrautcai bérház metszete és alaprajza, repr.

Tér és Forma 1933. 7-8. sz. 243.l.

MDK

Hofstätter Béla

Pannonia utcai bérház. Tervezte: Hofstätter Béla. Repr.

Képzőművészet, 1934. 77.sz. 205.lap

Hofstätter Béla és Domány Ferenc

Háztömbök a Pozsonyi úton (1937)
(repr.)

The Hungarian Quarterly, Vol. VII No. 1 1941
(Bierbauer Virgil)

MDK

Hofstaedter ép.

közösen Opaterny ép.-el a harmadik dijat nyerte el a soproni postahivatal tervpályázatán.

Tervpályázat eredménye.

Epitöipar. 43.sz. 1909l X.24. 394.l.

MDK

Hofstaedter.

A soproni posta és távirda-palota tervpályázatán III. dijat nyerte.

Müvészet 1909. 398.l.

Hofstätter Béla

és Domány Ferenc tervezték a bp-i szent István park bérház csoportját.

1936. 250. sz. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

951

Hoffstätter Béla

és Domány Ferenc tervezték a bp-i
First Sándor utcai egykori Lloyd film-
színházat 1937. 233 m. reprodukció:

Merényi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest 1970.

92 f

Hofstätter Béla

és Domány Ferenc a bp-i Fürst Gándor utcai Duna filmszínházat jelentős alkotásnak tekinthetjük.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

931

MDK

Hoffstädter Béla és Domány Ferenc

a MÁK épület terve

Becz J: Építészeti kritika. Müvészet, 1937, II.évf. 8-9.sz. 89 l.

Hofstätter Béla

és Domány Ferencnek a bp-i Szent István parkban épült bérházcsuporttömb korszerű megoldást igazol.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967 Budapest 1970.

941

Hofstätter Béla

Hofstätter Béla és Domány Ferenc a nagyobb igényű polgári lakások terén volt utolérthetetlen.

Gálor Ernter: A „Római iskola" épitérnete. Művészet, 1977. december - 11 cap.

Hofstaedter, M.D.K. épitéz

és Cpaterny Flóris körös terve második díjat nyert a soproni postapalota pályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1909. XXX.évf.

okt. 20. sz. 12. old.

MDK

építész

Hofstaedter és Opaterny,

A soproni postapalota tervpályázatán. Vállalk. Közl. 1909. okt. 13. 5.l.

MDK

Hofstaetter Béla, ép.mérn.

emeletes családi lakóházat tervezett.

A [illegible]-ben állandó intézménnyé alakult át ez a kiállítás. Két illusztr. a III.és VII/. 1./

Dr.Ny.L.: A "Hogyan építsünk?" kiáll. a Hanzetkösi Vásáron. [illegible] Küslönyc 1933.máj.6. III.-VIII.1.

MDK

Novák Ede, Baráth Béla dr. Hofstadter Béla

tervezték az alábbi épületet.

Weiss Manfréd Nyugdíjintézeti bérház Budapesten.
Képekkel.

Tér és Forma. 1943. 8.sz.

Építészet - világi

Bérville és bérház - Hofstatter Béla

Tér és Forma, 1929

II. évf. 255.

Hoffstatter Béla okl. építészmérnök munkái ból.

MDK

Hofstadter K., ép.

a másik harmadik dijat közösen kapta Opatwrny ép.-l.

A medgyesi ev. templom tervpályázata. Művészet, 1909. 135.l.

Hag Apollonia

1780-ban aranyozza az egerszóláti templom három oltárát.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII.

Budapest 1972.

6801

Hógel János Festő

Szeged Alsóváros egykori külön település templom. A sekrestye szekrenyajtó betétjét 1764-ben Falusi Zsigmond és Hógel János festették. – A templom maga egyébként a bazai gótika egyik legszebb alkotása.

Művészeti magazin

1977. máj. 26. TV. 21.50 V bné.

Hogen Mátyás

piktus 1770-ben Egerben él.

Voit Pál szb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlék topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

3781

M.D.K.

Hogen Mátyás, egri piktor

1770-ben Steinhauser Antal képfaragó Kossuth L. u. 20. sz. hárának lakója.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Mercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 341. old.

Hogenberg Ferenc MDK

A sárospataki múzeumban bemutatott XVII. századi várképek legnagyobb része illusztráció a Braun és Hogenberg kiadásában megjelent atlaszból /1572-1617/

39.o.

BALASSA IVÁN: Vezető a sárospataki várban. Sárospatak. 1960. /Nyomtatva: Miskolc/

Hoggaeus Márton

giesser

Egy mozsara is meretes ezzel a felirattal:

MARTINVS HOGGAEVS VITALIVS FIERI FECCIT AN(NO) DO (MINI) 1600. A Bruckenthal muzeum

irod

Roth Kunstgew. 241.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedé

.....

a mühelyfőnök v
alá

8. sorsz. Mühelyi minta.

M.D.K.

HOGGER JÁNOS festő.

A szegedi alsóvárosi templom hóvus alatti tal oltárának héját festi: "A szőlőprésben szenvedő Krisztus." (1747.) a hagyomány szerint ő festette volna a sekrestye kisebb szekrényajtóit.

Bálint Sándor: Szeged városa

Budapest, 1959. 65. o. 69. o.

Hoger

l.

Háger

~~l.~~

~~Pasakivárép~~

~~125 x l~~

Hogger János, festő

A XVIII. sz. ban Szegeden is dolgozott Magyar 183. old. A alsóvárosi templomban művei.

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX. századi képzőművészetéhez. 180. o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Szeged ~~xxxxxxx~~ 1957. Szegedi Nyomda Váll. 1957

M.D.K.

Hogger János festő

Tisztitóhelyen szenvedő lelkek oltára képe a szegedi templomban

1747

Bálint Sándor: A Sz ged-alsóvárosi templom. Bp. 1966. 31.l.

M.D.K.

Hogger János

szegedi festő

A főoltár kegyképéről készült részmetszet, 1753,

Bálint Sándor : A Szeged-alsóvárosi templom. Bp. 1966. 35.1.

M.D.K.

Hogger János

?

A sekrestyszekrény egyik ajtajának Szent Anna képe, repr.

Bálint Sándor : A Szeged-alsóvárosi templom. Bp. 1966. 35.l.

M.D.K.

Hogger János

A kisebb szekrényajt-k képei,

Bálint Sándor: A Szeged-alsóvárosi templom, Bp. 1966. 38.l.

M. D. K.

HOGGER János festő

Valószínűleg szegedi

Szegeden a karátok részére dolgozik

Nagy-Papp-Borbsók: Szeged Bp. 1960. 78. l.

M. D. K.

HOGGER (Högler) János festő

1754 Szeged Alsóvárosi t. altárképe

Garas XVIII. 27 148, 196, 224. l

D Hajtás Gizella

1905/6 II.

Ferkèpzomfoiskèvk

92 l.

teményében).

COPLEY, *John Singleton*, amerikai születésű angol festő, * Boston 1737, † London 1815. 1775 óta Angliában élt. Nagy történeti festményei például Chatham halála, Pierson halála, Gibraltár felszabadítása (London, National Gallery), a hagyományos klasszicizmusból való kibontakozás, reális ábrázolásra való törekvés fontos inkunábulumai. A nagy angol portréfestőkhöz csatlakoznak képmásai, pl. saját portréja, családjával (bostoni múzeum).

COQUES, *Gonzales*, l. *Cocques*.

CORBUSIER (ejtsd: *korbüzié*), *Le*, igazi nevén *Charles-Édouard Jeanneret*, francia építész, * La Chaux de Fonds (Svájc) 1887. A modern francia építészet egyik úttörője. Művei közül nevezetesek: „Citrohan" és „Monol" típusú betonházai (1919—22), az 1925. évi párizsi „Exposition des Arts Décoratifs"-ban a „Pavillon de l'Esprit Nouveau", a Bordeaux melletti Pessac kertváros (1925—26). A modern építészet céljait kitünően fejtegeti könyve: Vers une nouvelle architecture (Paris, 1923).

CORDIER (ejtsd: *kordjé*), *Charles Henri Joseph*, francia szobrász, * Cambrai 1827, † Algir 1905. F. Rude tanítványa. Sokat tartózkodott Észak-Afrikában s az ottani népfajokról készült tanulmányai jellegzetesek (Párizs, Galerie d'Anthropologie). Prophyrral vagy onyxszal kombinálva a bronzot s a márványt, meglepő eredményt ér el. A párizsi Luxembourg-múzeum egy néger s egy néger nő színes mellszobrait őrzi.

CORDOVA-TAPÉTÁK, régi bőrtapéták, melyek Cordovában a XV—XVII. sz.-ig nagy mennyiségben készültek.

CORELLI, *Augosto*, olasz genrefestő. * Róma 1853. Népies jeleneteket, [illegible] fest. Különösen [illegible]k, víz- [illegible] különkunst-

Hogger János

1742-ben festette a szegedi alsóvarosi templom részére A tisztitótűz c. oltárképet. A szegedi ferencrendiek Historia Domusa auliti nevet. A kép, melyet 1938-ban restauráltam szigválva nincs és németalföldi hatás alatt készult esetleg egy XVII. sz. beli kép másolata.

Hogger János

festő.

Szeged varos hatósága a mult Század elején tanaisterrine diszére beszerzette III. Karól király és neje Erzsébet Krisztina olajfestésü, életnagyságu mellképet, mellek közül az utóbbinak kiváló mübecse van. Nem lehetetlen, hogy ezeket Hogger János szegedi müvész készitette, ki 1754 körül az alsóvárosi templomnak is dolgozott 1) s a vidéki cyhárak e nemü szükségleteit ő elégitette ki 2)

---

1) Ordinansz Konstantin: A Libanus havasi alatt Matozó titkos értelmü vózsa. Szeged 1831. 51-54 l.

2) Reizner János Szeged története Szeged 1900. III. 406. l.

Hogger János

vod

Pfeifer Elek:

A megnyult templom és életre Elek mü-
kincsei.

Szegedi Uj Nem-
zedék

1938. junius 5.

Hogger János

Szegedi festő

1752-1753

Laid

P. Ordinánsz Konstantin:

A Libanus havasi alatt illatozó Titkos értelmű Rózsa. Szeged 1831

49—54. l.

A könyv a Szegedi Havi Boldogasszony Kegyhejtől szól

Laid könyvtáramban

különböztetni. Ismerteti a híres *Pala d'o*
s elmondja annak eredetéről saját néze
A XII. század elején, midőn a S. Marco t
plomban levő nagy bronz kapu készült,
nyomait látjuk, hogy Velencze önállóságra
rekszik. A XII. század vége felé kifejlőd
világi fényüzés, s az egyházi eszközök me
az ékszerekben is kezdenek remekelni a
lenczei ötvösök s a XIII. században a limo
zománczokat is utánozzák. A XIV. század
jén Sz. Antal apát védnöksége alatt czé
alkottak és a nagy tanács 1331-ben rend
tileg megparancsolta, hogy a Rialto-hid k
nyékén csoportosuljanak, megtiltván, hog
város más részén boltot tartsanak. A XV. s
zadban a Sesto-család számos tagja nagy m
vészettel gyakorolta az ötvösséget; műv
dicsőséget szereztek Velenczének, nevük azo
ban kevésbbé ismeretes. E család tagjai tök
letesen átalakították, s nem remélt tökély
juttatták a velenczei ötvösséget. Jacopo
Sesto a család alapitója, utána következik
Bernardo, aztán ennek fiai Lorenzo és Marc

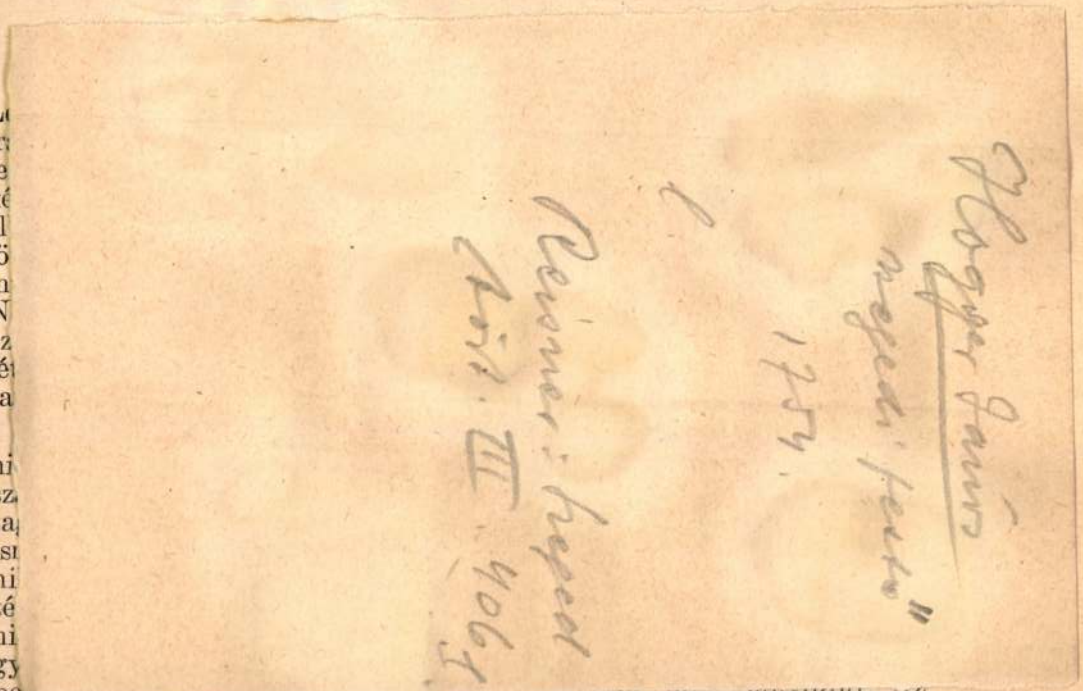

Eisenreich professzor vezetése alatt álló II. sz. női klinikán is dolgo-

gazdasági fakultásán több, az általános közgazdasági politikába vágó előadást hallgatott. Bank-organizációs tanulmányait szintén a kölni egyetem közgazdasági fakultásán hallgatott előadások kapcsán folytatta, Walb és Johns professzorok vezetése mellett. Háromhónapos gyakorlati tanulmányt folytatott a Deutsche Bank kölni fiókjánál s így alkalma volt egy modern bank szervezetét megismernie.

Dr. Szilvássy Árpád (1912, Szombathely, ref.), magyar államvasúti napidíjas tisztviselő Debrecenből. A kieli egyetem hallgatójaként közgazdasági tanulmányokat folytatott s a Predöhl professzor vezetése alatt álló gazdaságpolitikai szemináriumban előadást is tartott a vasutak monopolisztikus helyzetéről. A német vasutak szervezetének tanulmányozására három hónapot töltött a berlini vasutak igazgatóságánál.

Tuskó Ferenc (1913, Diósjenő, róm. kat.), okleveles erdőmérnök, a müncheni egyetem hallgatója volt. A bajor erdészeti kísérleti állomáson L. Fabricius professzor vezetése mellett az erdei fák — így elsősorban erdei- és lucfenyők — termőhelyi változatainak az erdőgazdaságot érdeklő kérdéseivel, az egyes változatok között fennálló különbségek: növekedési gyorsaság, ellenállóképesség különböző veszélyekkel szemben, alak stb. örökölhetőségének kérdéseivel foglalkozott. Tanulmányozta ezenkívül a faállományokban végbemenő, illetőleg végbevihető kiválasztódás kérdését is. Július havában a bajor erdő-

Hogger János

festő

1752-53-ben a szeged alsó-
varosi templom részére
oltárképet festett.

Arch. Ért. 1900. 174 l.

Thieme – Becker

XVII. 310. l.

Több adat ning.

Iktatószám: 12791

Zala vármegye alispánjától.

Méltóságos
Nagyságos
Tekintetes

Müemlékek Országos Bizottságának

Budapest

Hivatalból.
Díj átalányozva.

U.p. IX. Hőgyes Endre u.10

G. Hager Ritta

„Vitorlóshajó" (vegn.)

Bertalan Lajos: Múzami Séta
Vas Népe, Szombathely, 1969. szept. 7.

de Hooghe, Romeyn

MDK

rézmetszeten ábrázolja II Mary angol királynőt (+ 1694) katafalkját. Sokalakos ábrázolás. Az egén udvar, III Wilmos királyal trónján, jelen van. A metszet másvalaki rajza után készült.

Pigler, A. Portraying the dead.
- Acta Historiae Artium IV Tom. 1956. 47.c.

R. ole Hoghe

rézkarca: Buda 1686 évi ostroma.
Reprodukció.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

2371

Festészet, táblakép.

Helgolandi part. Hoguett.

Divatcsarnok, 1854. dec. 15. 69.

1628.

Budapesti hirvivő.

Festészet, táblakép.

Tengeri táj. Hoguett.

Divatcsarnok, 1854. dec. 15. 69.

1628.

Budapesti hirvívő.

Hoguett, festő

Divatcsarnok, 1854. dec. 15. 69.

1628.

Budapesti hirvivő.

Hohe Friedrich

1802–1870

münchení litografus

Szerelmey vajza után

a Magyar tábor (1848/49)

c. képet vajzolta köre-

irod

Szentiványi Gyula dr

Szerelmey Miklós.

Petrovics Elek emlékkönyv.

Bpest, 1934. 118. l.

T. 7099.

kastélyt látunk, melynek emeletére
a háttér pedig sik vidék. Felirata:

I KASTÉLY.

17.9 cm.

Hohe Friedrik

Magyarország 1848 1849
esztendőben.
Korajzok, folio nagy
Szerelmey Miklós rajza
utan köre rajzolta
Hohe Friedrik.

1) Magyar tábor.

· Friedrich Hohe

litográfiája Feodor August Dietz rajza nyomán: „Görgei és Damjanich" szemléje. 637. sz. reprodukció. 1852.

Rózsa György - Spira György: Negyvennyolc a kortársak szemével, Budapest 1973. 5751

M.D.K.

Hohenauer Mihály

9.a/ E./ és H./ ábrák példányai vannak Bécsben, Drezdában, a Lanna gyüjteményben és Szent Péterváron, valamint a M.N. Muzeumban.
A "müvészi hatásu. reneszánsz-stilü érem a mohácsi vész után néhány évvel keletkezett...Lajos királynak és a mohácsi vésznek az emlékezete... még évek mulva is foglalkoztatta az érmet tervező müvészt, aki Hohenauer Mihály."
9.b/ E./ ábra, valamint 10.-es sz. feliratok felsorolása után ismét Hohenauer Mihálynak a lembergi Ossolinski-gyüjteményben szereplő, Gumowski által felfedezett ritka emlékérmét ismerteti s megjegyzi, hogy "a müvészi stilus és felfogás e egyezősége" Hohenauer müvészetére vall,- igy a köz beeső, 9.b/ E./ és 10.es feliratok szerzője, illetve alkotója nem látható tisztán.
Harsányi Pál: II. Lajos és a mohácsi csata emlékérmeinken. kny. Bp. 1926. 8:9. Cas.

Hohenberg
épitett

l.

Kaposy János

F. A. Hillebrandt.
1719 - 1797.
Bp. 1924.

16. l.
19. l.

Hohenberg b.

Altamonte

BUDAPEST, 1925 jan. 20

R MŰKIADÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
NAGYMEZŐ-UTCA 37-39.

s Igazgatóságának,

Budapest

dünk egy eredeti festményt, melyet
küldeni.
kiviteli engedélyre az Önök bele-
el[illegible] mert a kép elküldése

Hohenberg (Altomonte) Martin

novo emlitve

Művészettörténeti Értesitő 1972

39. old.

D Hohenberg (Hogenberg)
Franz

l.

Glaser Karlsruhe
126. l.
is 565. 27

Őskori agyagbögre VII. 87, 89, 90, 93, 94, 95–97, 99–105, 107, 120, 122
— — csésze VII. 106, 107
— — fazék VII. 92, 93.
— — fedő VII. 89, 90, 97, 100–102, 107, 108, 120
— — gyöngy VII. 97, 98, 103, 105
— — kanál VII. 90, 94, 100
— — kancsó VII. 93.
— — karikár VII. 93, 95, 96, 106, 108, 109.
— — készítmény, [illegible] tányérkát utánzó VII. 90
— — tál VII. 89, 90, 93, 94.
— — tálacska VII. 94, 100, 101, 102, 121

Hohenberger János

kőmives

Sopron

1646. márc. 7.

polg. eskü

Hári

esch porcellán. színesen festett férfi és nő mellképével. XIX. sz. k. — TINTENFASS

476. **Kancsó,**

mázas cserép, szines diszítéssel, ónfödővel. Testén fák közt három alak. Erdély, XVIII. sz. — KRUG, Ton mit bunter Bemalung und Zinndeckel. Auf dem Körper drei Figuren zwischen Bäumen. Sibenbürgisch, XVIII. Jahrh.

477. **Kancsó,**

mázas cserép, szines diszítéssel, ónfödővel. Négyoldalas testén három nagy medaillon virágszállal. Erdély, XVIII. sz. — KRUG, Ton mit bunter Bemalung und Zinndeckel. Vierkantiger Körper mit drei grossen Blumenmedaillons. Siebenbürgisch, XVIII. Jahrh.

478. **Kancsó,**

mázas cserép, szines diszítéssel, ónfödővel. Testén két ornamentális sáv közt virág bokrok és fák közt vadász nyúllal. Erdély, XVIII. sz. — KRUG, Ton mit bunter Bemalung und Zinndeckel. Auf dem Körper zwischen zwei ornamentalen Bordüren Blumenständen und unter Bäumen Jäger mit Hasen. Siebenbürgisch, XVIII. Jahrh.

479. **Kupa,**

mázas cserép, hengeres testén kék rozettás virágtő, 1740-es évszámmal. Erdély. — KRUG, Ton, am zylindrischem Körper ein Blumenstock mit Rosettenförmigen Blumen und Jahreszahl 1740 in Blau. Siebenbürgisch.

480. **Két karosgyertyatartó,**

meisseni porcellán, rocaillos száron három virágkehelybe végződő kar. — ZWEI ARMLEUCHTER aus Meissener Porzellan. Von Voluten gebildeter Schaft, die drei Arme in Blumenkelche endigend.

481. **Herendi porcellán**

MDK

Hohenberg Ferenc

Hiv. tudósitások. Magyar Iparmüvészet 1899. 177 l.

M.D.K.

Hohengassner Fülöp, ezüstműves

1718-ban és 1715-ben [sic!] szerepel a városi irattárban. 1720-ban a püspöki rezidencia ezüstműves tárgyainál található. Neve az 1721-24 közötti adóösszeírásokban is előfordul.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 341. old.

HOHENGASSNER /HOGENARTNER/ János /Hancz Gyirk/ egri rézmüves. 1718-ban szerepel a városi iratokban és 172o-ban az egri püspöki rezidencia rézmüves munkáinál találjuk. Az adóösszeirásokban 1721-24 között mutatható ki, amikor a város I. negyedének 4. fertályában saját házában lakik.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.

Hohengassner János

rézműves az egri Széchenyi u. 1-5. sz. a. érseki palotában végez munkálatokat 1720 körül.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

4941

Ø Hohenhausen báró

1774.

l.

Eperjesen 1929

38. l.

Hohenlohe herceg

magyar festő Londonban

cód

Ráskay László

A Londonban élő magyar művészek kiállítása

Magyarország

1938 jun. 15

D

Hohenlohe herceg-
né mühimző
lásd
z
Esterházy Francis-
ka grófnő
alatt

Hohenlohe - Lichtenstein

Mióta nevével a Nemzeti Szalonban rendezett Sportművészeti kiállításon.

Nyíság, 934. V. 20.

MDK

Hohenlohe herceg

Három festménye a Londonban élő magyar művészek kiállitásán.

Ráskay László: A Londonban élő ...

Magyarország, 1938.jun.15. 9.lap

Hohenperg

Kőfaragómester 1458 körül tevékenykedett

Pozsonyban.

J. Bureš: Die Meister des Pressburger

Domes. Acta Historiae Artium, Budapest,

1972. 1-2 m

1031

MDK

Hohenreüter János György kőmives

résztvett Buda ujjáépitésében 1686 után

Schoen Arnold:Buda épitőmestereiről töredékek, vázlatok I.Kik épitették ujjá Budát az 1686.évi romokból? Müvért 1957.VI.évf.4.sz.299.l.

MDK

Hohldampf Sándor kőfaragó

A bpi börze uj palotája. Epitő Ipar, 1905. 45.sz.
369 l.

Hohldampf Sándor 39, 42, 67, 73, 76 - 77, 102, 151, 158
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991.

18 - 19/20.sz.

Budapest, 198... év .....hó

Ph.

Érvényes 19.....tól ...

Felkérjük, hogy a fenti kutatá
példányát az MTA MKCS Könyvtár
küldeni sziveskedjék.

Hohlte, H. MDK

á gyuöntő

1641-től Sárospatakon az ágyuöntés vezetője.

Makkai László: I. Rákóczi György tüzérségének történetéhez.
Hadtörténeti Közlemények 1/2 (1954) 110-135.

Ism.: Mív. Ért. 1955. I. év/f. 2. sz. 320.o.

MDK

Hohm Ferenc

A Tanácsköztársaság idején készült alkotások:

"Marx" bélyegterv. Pap. rézkarc.

"Engels" " " "

138.1.

GERELYES EDE: A LEGUJABBKORI TÖRTÉNETI MUZEUM TANÁCSKÖZTÁRSASÁGI GYÜJTEMÉNYE.

LEGUJABBKORI TÖRTÉNETI MUZEUM ÉVKÖNYVE II. Bp. 1961. 131-178. l.

Hohm Ferenc festő

28) A Magy. Tanácsköztársaság idején Ké-
szült műve: „Engels" (bélyegtérv), Papír,
rézkarc. 63x53cm Ltsz. 60.250. 1380 Ft

Gerelyes Ede: A Legújabbkori Történeti Múzeum tanácsköztársasági gyűjteménye. 131.o.

Legújabbkori Tört. Múz. Évkönyve. II. évf. 1960. Bpest. 1961
Franklin Nyomda, Bp.

Hohm Ferenc, festő

27.) Hohm Ferencnek a Magy. Tanácsköztársaság idején készült műve: Marx (bélyegtérő) Papír, rézkarc, 6x5 cm Lsz. 60.249. 138 old.

Gerlyes Ede: A Legújabbkori Történeti Múzeum tanácsköztársasági gyüjteménye. 131.o.

Legújabbkori Tört.Múz.Évkönyve.II.évf.1960.Bpest.1961.
Franklin Nyomda.Bp.

Hohmann-Bachmann

1.

Bachmann-Hohmann

Hohmann-Bachmann

MDK

Falu, sz.kőrajz

Betyárok, sz.kőrajz

Szérü, " "

Előfogat, " "

Gémeskut, " "

Árv. Közl. 1929. 5.rk.sz. 25. o.

Ø

Hohmann, B. és Böss, J. után **Heicke József** (XIX. század).

215. I. FERENC JÓZSEF ÉS ERZSÉBET KIRÁLYNÉ FOGADTATÁSA KIGYÓSON.
Szines kőnyomat. 10.-

Almásy-Teleki II. 1939

654.

XXII

Hohenauer Mihály

Ø

éremvéső

Mikor?

Harsányi Mohács

302. l. 303. l.
305. l. 306. l.

Harminchárom pengő 80 fillé
terhére utaljon ki. Budapes
rendeletéből: Dr. Tihamér I

A hivat

mi

MDK

Hohmann-Bachmann

Nemesi kuria, sz.kőrajz

Árv. Közl. 1929. jun. 4.rk.sz. 2o l.

Hohmann (= B. Bachmann-Hohmann)

nevét, mint a magyar negyvennyolcas forradalom ábrázolásainak szignaturáiból jól ismert osztrák művészét említi könyvismertetésében Rózsa György. /Kurt Mellach: 1848. Protokolle einer Revolution. Wien-München, 1968./

Művtört.Ért. 1970. 1.sz. 67. l.

Böss J.graf, aki Hohmann-nal

együtt készité a ,irályi pár fogadását Kigyóson.
Az ötvenes években rajzolt nálunk B.J. .

Schoen Arnold: Véleménye az 1915-ben megjelent :Magy.
képzömüvészek lexikona-ról.
Könyvtári Szemle. 1915. ápr.-aug. 105-109.1.

MDK

Hohmann-Bachmann

Betyárok, sz.kőrajz

Kut, "- "

Oláh szekér," "

Árv. Közl. 1929. jun. 4.rk.sz. 2o l.

M. D. K.

HOHMANN J. iparművész

Az 1899 i oroszországi osztrák-magyar kiállításon szerepel

faragott és festett keret

bronz gázcsillár Körösi és Sebestyén tervé alapján

Magy. or. iparmův. tk.

Weinerné: Orosz kapcs. 153.

Hohmann János rézmetsző

Századok 1902. 865-868 o.
Takáts S.: Nürnberg város tanácsa stb.
868 o.

Hohmann József

a komlói bányásznap keretében kiállítás nyílt a bányász képzőművészek alkotásaiból, melyen rézdomborításai szerepeltek.

Dunántúli Napló, 1973. szept. 3.

ANDREAS HOHRNTHRIN, asztalosmester

1722-ben Pécs város tanácsa újabb összeirást és felmérést készittetett./Grundtbuch Gemainer Stadt Fünfkirchen./.-Ot kéziratos kötet,754 tétellel.-Házzal biró mesterek a Belvárosban:

A telek száma:184.-A tulajdonos neve:Andreas Hohrnthrin Foglalkozása: asztalosmester. 130.old

FETTER ANTAL: Pécs 1722-ben 125.old

A Janus Pannonius Múzeum Evkönyve, XVII-XVIII. 1972-73. Pécs, 1975.

Hoang Hoi, építész

IV. díj (4 sz. pályamű). | repr. |
Hoang Hoi

Fejleszthető családi házak, 1983. Tervpályázat.
Magyar Építőművészet, 1984. 2. ½ old.

perspektíva

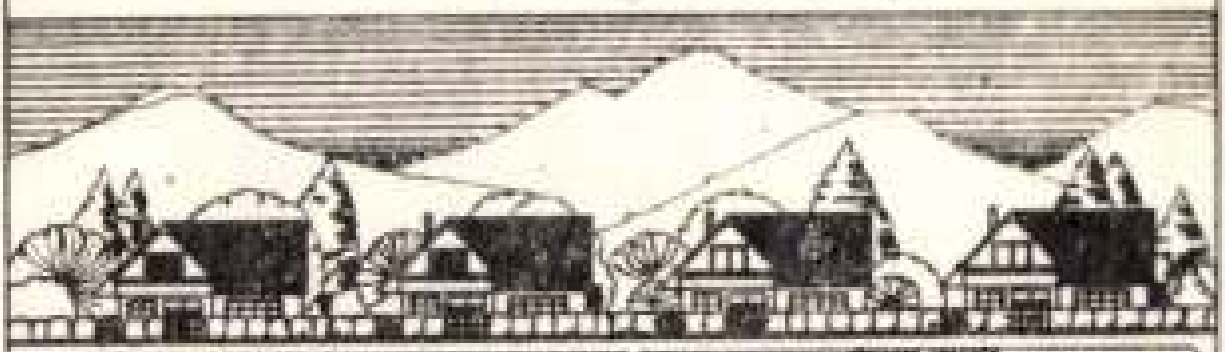

utcaképek M=1:200

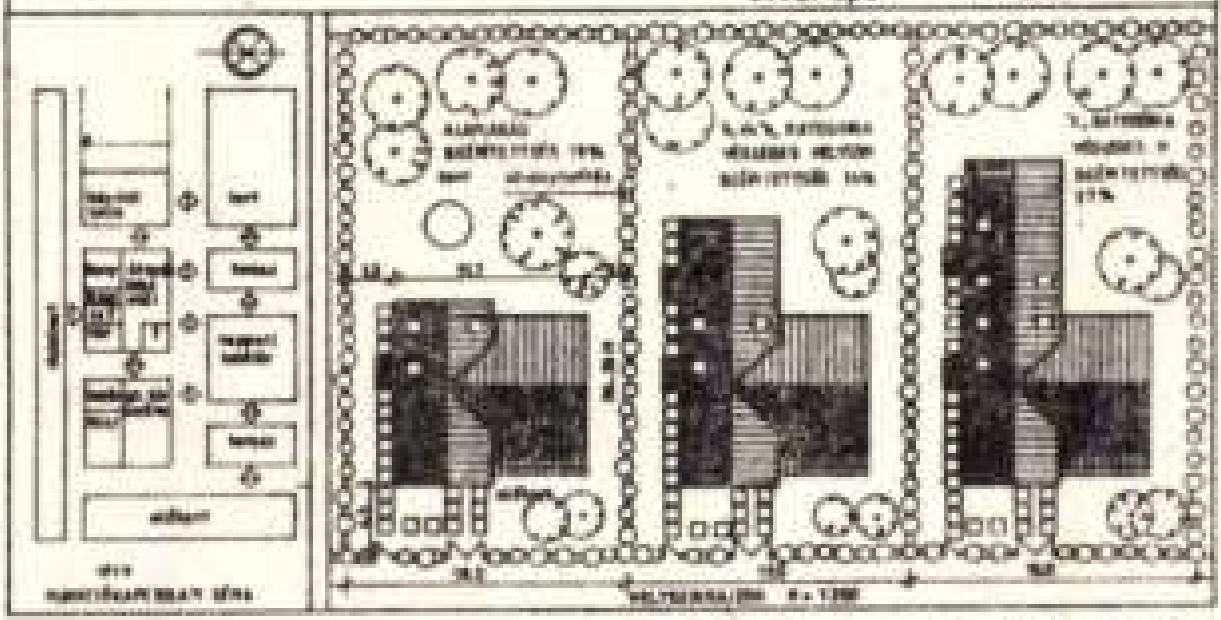

való törekvés. További bonyodalmat jelent a sokszor szűk telekméret, az épület elhelyezésénél ugyanis, az OÉSZ—BVSZ elő-, oldal- és hátsókert méreteire vonatkozó előírásait betartva, az épület kialakítására igen kis hely marad. Fokozódik a telek beépítésének nehézsége akkor, ha az elhelyezendő lakóépületet bővíthető módon kell megoldani.

A bíráló bizottság a pályaművek átvizsgálásakor megállapította, hogy az épületek bővítésére tett javaslatok és a kialakított telekméretek között szoros összefüggés van. Az OÉSZ III. beépítési övezetének minimális telekszélessége csak úgy vehető figyelembe, ha kis traktusszélességű épületet telepítenek. Amennyiben a minimális — 16 méteres — telekszélességen felül az oldalkertek előírt méretét betartják, úgy ki-

Hoitsy Fridolin

Rózsahegy en szul
(Liptó m.) 1869
nov. 3. Iparmu-
veszeti iskolában
Feichtingermel tanult
Bárzy Adolffal
együtt dolgozott neha
Altenbuchner és
Greiner cég terveze-
vett, majd Lohr
Frencmel dolgozott
Kurbel cégnel
terveze
sajat korlese 1937 jul. 29.

Hoitsy Fridolin

festö

1884—89 l.

Éimisk 1930.84 l.

Hoitsy Fridolin

templomfestő

segédkezett legenyei

Pinkér László-nak a sopro-

ni freskók restaurálásában

Pinkér L. közlése

1936. jul. 1.

Hegyes

A ~~[illegible]~~ nyuga

~~A~~ meredek

Tya~~[illegible]~~ védelmezi~~[illegible]~~

Boltives kapuhoz, a k

rata fölül:

„HEGYE

Rézmetszet, méretei

Ltsza

HOITSY Fridolin festő

és Fenczik Kornél festik 1981 körül
a gör.kat.templom freskóit

Hajdúböszörmény utikalauza. Szerk.
Tarczy Péter. Hajdúböszörmény, 1993

28. p.

Hoitsy Sári

"Várakozás" cimmel ablakból kitekintő, fiatal leányt ábrázoló képét, valamint

---

"Udvaryné" c. és "Biblia mellett" c. képeit hozza a lap.
Három repr.

ÉLET, Bp. 1913. juni. 15. V. évf. 24. sz. és
" " " juli. 20. V. " 29. "
761, 922, 923. lap.

Hoitsy Sári

"Női arckép" c. profilkép

" " ingbluzban, széles karimáju kalapban.

"Arckép" női fej profilból, felvételek .

Repr.-ók

ÉLET, Bp.1913. febr.23.V. évf.8. sz. 246.lap
" " " márc. 3." " 9. " 269. "
" " " " 16." " 11. " 338. "

M.D.K.

Hája Béla, (szegszárdi) építész

készítette a szegszárdi Népbank által Szegszárdon emelendő emeletes ház terveit.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1897. XVIII. évf.

máj. 26. sz. 2. old.

MDK

Hoji Ilona

Kagylók, vf.

Képzőm.Főisk. ifjusági kiáll. Ernst Muz. 1924.

12. 1.

Hoji Ilona
Kagylók, vizf.

O.M.Kir. Képzőműv. Főisk. kiáll. 1924. 12 l.

Dr Hoji Ilona

1921/22 - 1923/24

Ferkèpzomfoiskèvk

92. l.

vagi címet adományozza neki. Legterjedelmesebb mennyezetképei: Krisztus föltámadása, Angyali üdvözlet és Krisztus születése (Velence, S. Francesco di Paola), további munkái Velencében: Szt. Ambrus kiűzi az ariánusokat (Frari), Veronát visszahódítják a velenceiek Gattamelata vezetése alatt (Doge-palota). Egyéb képei: Krisztus megkeresztelése (Bécs), Madonna a trónon Páduai Szt. Antallal és Szt. Györggyel (Budapest, Szépm. Múz.)

CONTI, *Bernardino de'*, állítólag páviai születésű festő, aki Milánóban 1496—1522 között dolgozott. Valószínűleg Foppának v. Civerchiónak volt tanítványa, utóbb Milánóban Leonardo da Vinci és Ambrogio de Predis hatása alá került. Keresett képmásfestő lehetett: erre vall fennmaradt arcképeinek aránylag nagy száma. (Francesco Sforza, 1496. vatikáni képtár, főpap arcképe, 1494, Berlin). Madonna-képei (Bergamo, Milánó, Brera) talán Leonardo vázlataira mennek vissza.

CONTRAPPOSTO (olasz, a. m. ellentét), az emberi test ábrázolásában és elsősorban a szobrászatban az alaknak ellentétes irányú mozgásokból összetevődő egyensúlyi helyzete; fokozása a *chiasmus*, amikor ellentétes irányú erők folytán a test kilép egyensúlyi helyzetéből s szinte kirobbanó, repülő mozgásba kerül. (Elnevezése a görög betű formájáról.) A C. a görög szobrászatban az V. sz. jellemző motívuma, a VI. sz. *frontalitásával* szemben: a klasszikus kor mesterei elhajlítják az alak eddig függőleges tengelyét s mozgásellentétet hoznak a felső és alsó végtagok funkciójába; az egyik lábra hárítják a testsúly hordozásának feladatát, míg a másik szinte játszi módon oldalt helyeződik (innen a né-

Basile Hojda

festő XIX.sz.2.fele

Máramarosi, Ţugoj-ban telepedett
le. Képeit a magyar kormány el-
kobozta és azzal vádolta a festőt
hogy agitátor.

Petr.Trans.1938
526 l.

Hojek Vencel

könnvesm

1774-ben hártulaj-
donos Aradon

Lakatos Arad

II. k. 224. l.

Hojszák József, építész-iparművész. Született Budapesten, 1888-ban. Középiskoláit Budán végezte, majd az Országos Iparművészeti Iskolának hallgatója volt, amelynek befejezése után a Révész és Kollár építészcégnél hét évig, mint irodafőnök működött. A háboru kitörésekor a 68. cs. és kir. gyalogezred kötelékében négy és fél évig küzdött az összes frontokon, háromszor megsebesült és több kitüntetésben részesült. Később megalapitotta a Keresztény Épitészek Országos Egyesületét, majd Friedrich István mellett, mint miniszteri biztos működött. Egyideig a Központi Lakáshivatalnál teljesitett szolgálatot, amelynek hét évig épitész szakértője volt. Ezután önállósitotta magát. Tájképfestészettel is foglalkozik. Élénk társadalmi és politikai tevékenységet fejt ki, a 48-as Kossuth Független Pártnak vezetőségében helyet foglal. Számos plakátpályázaton nyert dijat.

Hokky Károly, képviselő. Született Abaujszepsiben, 1883-ban. Középiskolai tanulmányait a rozsnyói premontreieknél végezte. Az érettségi után a budapesti tudományegyetem filozófiai fakultására iratkozott be. Később Kolozsváron folytatta tanulmányait, ahol különösen Szadeczky Lajos tanár kedvenc hallgatója volt. Önkéntesi évét Kassán a 34. gyalogezredben szolgálta le. Tanári pályáját a budapesti Damjanich-utcai főgimnáziumban kezdte meg, ahonnan a kassai kereskedelmi iskolához nevezték ki és itt hat évet töltött el. Közben nagyobb amerikai tanulmányutra készült, de ebben a háboru kitörése megakadályozta. 1914 augusztus 1-én bevonult katonai szolgálatra és Komarovnál sulyos haslövést kapott. Felgyógyulása hosszabb időt vett igénybe, ugy, hogy a harctérre többé nem térhetett vissza. Ezután Kassán, Belgrádban, Krajován és Udinében tüzvonalmögötti szolgálatot teljesitett. Az államfordulat után még egy évig tanitott Kassán, majd mint magyar tanárt elbocsátották állásából. 1920-ban a keresztény-szociális párt Szepsiben megtartott választási gyülésén rögtönzött felszólalásával indult meg politikai pályafutása. Később Körmendy Ékes Lajossal Ruszinszkóba ment, ahol Nagy Kálmánnal résztvett a keresztény-szociális párt ruszinszkói kerületének megszervezésében. Később a „Határszéli Ujság" felelős szerkesztője és a „Prágai Magyar Hirlap" ruszinszkói munkatársa lett. Majd Nagy Kálmán örökébe lépett és a ruszinszkói kerület ügyvezetőjévé választották. Itt kifejtett értékes és eredményes munkásságának elismeréséül 1928. évben megtartott tartománygyülési választásokon tartománygyülési képviselővé választották.

Holek Sámuel, a Centrum Házépitő- és Ingatlanvállalat m. sz. elnökigazgatója. Nyiregyházán született, 1871-ben. A középiskoláit és a Kereskedelmi Akadémiát kitünő eredménnyel végezte. Ezután a volt közös jegyintézet wieni központjának szolgálatába lépett, majd a fiumei közraktárakhoz került. Tiz évet töltött Fiumében, mely idő alatt alaposan megismerkedett a hajózással és a fiumei kikötő külkereskedelmi forgalmával.

1903-ban Budapestre költözött és 1918-ig a Pesti Hazai Első Takarékpénztárnál mint titkár működött. Közben minden érdeklődését városfejlesztési és épitési problémák kötötték le és több neves épitésszel társulva, igen sok telket szerzett meg és parcellázott fel, melyeket azután villákkal és családi házakkal beépitve, megvetette a lágymányosi kertváros alapjait, Külföldi tanulmányutjainak eredményeképen az azóta már megszünt Orsz. Tisztviselő Szövetség égisze alatt 1907—8-ban megalapitotta az első 6 budapesti társasház szövetkezetet. 1922-ben megalapitotta a Centrum Házépitő- és Ingatlanvállalat szövetkezetet és 1927-ben ujra felvette a társasházépitő akció fonalát. A Centrum épitkezésében létesült házak (eddig hét palotát épitettek) kertes, napos fekvésükkel és legmodernebb berendezésükkel annyira népszerüek, hogy villaszerü öröklakásai iránt a középosztály legjobb rétegei érdeklődnek. Azelőtt élénk közgazdasági irodalmi tevékenységet fejtett ki és évtizedekig több budapesti szak- és napilap munkatársa volt. Önállóan megjelent müvei: Magyar hajózás és külkereskedelem (Budapest, 1900), A világ hajózható csatornái (Budapest, 1902) stb. Élénk társadalmi tevékenységet fejt ki. A kelenföldi ev. egyházközség presbitere.

Hollaender Béla dr., ügyvéd. Született Miskolcon, 1887-ben. Középiskoláit szülővárosában a református és a róm. kat. főgimnáziumokban végezte. Ezután a budapesti tudományegyetemen, majd Zürichben és Berlinben folytatott jogi tanulmányokat. 1913-ban Budapesten ügyvédi vizsgát tett. Tüzérönkéntesi évét Kassán és Miskolcon szolgálta le. A háboru alatt az orosz, szerb és olasz frontokon küzdött. Résztvett a gorlicei áttörésben, a lembergi csatában, a Luck melletti harcokban is. 1918. októberében főhadnagyi rangban leszerelt és Miskolcon folytatta ügyvédi gyakorlatát. A miskolci ügyvédi kamarának választmányi tagja. A törvényhatósági bizottságban és a kisgyülés tagjai sorában helyet foglal. Kitüntetései: a III. o. katonai érdemkereszt, az ezüst és a bronz Signum Laudis a hadiékitménnyel

és a kardokkal, a Károly csapatkereszt, a sebesülési érem és a kir. porosz II. o. Vaskereszt.

Holata János dr., városbiró, nemzetgyülési képviselő. Született Érsekujváron, 1890-ben. Középiskoláit szülővárosában, egyetemi tanulmányait a budapesti Pázmány Péter tudományegyetemen végezte. 1911-ben doktorrá avatták. Pályafutását rendőrfogalmazói minőségben Érsekujváron kezdte meg, ahol rövidesen a város rendőrsége helyettes rendőrkapitányává választották. 1914-ben a cs. és kir. 19. gyalogezredhez vonult be és résztvett az orosz, olasz és a szerb fronton folyó harcokban. 1915-ben a légi csapatokhoz nyert beosztást. 1918-ban mint tartalékos főhadnagy szerelt le. Több kitüntetés tulajdonosa. Ezután ujból elfoglalta hivatalát, az imperiumváltozás óta pedig közéleti és politikai tevékenységet fejt ki. H. szervezte meg az Érsekujvár környékbeli magyarságot és a komáromi kisgazdákkal együtt 1920-ban megalapitotta az Országos Magyar Kisgazda Pártot. 1925-ben képviselővé választották. Fáradhatatlan munkásságának köszönhető, hogy az első alkotmányos községi választáskor az érsekujvári magyar párt jutott abszolut többséggel a város képviselőtestületébe. Igy került pártjának győzelme következtében H. a városbirói székbe. A város társadalmi és kulturális, valamint sportéletének egyik legkimagaslóbb személyisége.

Holzmann Károly, posta müszaki főigazgató. Született Wienben, 1864-ben. Elvégezvén a budapesti Eötvös főreáliskolát, a kir. József müegyetemre iratkozott, ahol tanulmányai befejezése után mérnöki oklevelet nyert. Ezután katonai egyéves önkéntesi szolgálatának tett eleget a müszaki csapattestnél. A m. kir. posta és távirónál már müegyetemi hallgató korában kapott alkalmazást kisegitő müszaki tiszt minőségben. Oklevelének megszerzése után Puskás Tivadar mellett, mint telefonmérnök, 11 éven át müködött, annak lelkes és általa megbecsült munkatársaként; igy az állam legelső és legrégibb telefonmérnökeinek egyike. Midőn Puskás vállalatát az állam átvette, főmérnöki ranggal a m. kir. posta szolgálatába lépett. 1908-ban müszaki tanácsos, 1918-ban müszaki főigazgató lett. Több izben volt külföldi tanulmányuton intézetének megbizásából, mindenütt elismerést keltve szakismereteivel és idegen nyelvekben való jártasságával. Meghalt 1922-ben. Hivatali főnöke szavai szerint: pótolhatatlan ürt hagyva maga után. Tagja volt a Magyar Mérnök és Épitész Egyletnek.

Honthy Károly, m. kir. honvédhuszáralezredes, bajor nemesi család leszármazottja. Született Gyulafehérváron, 1838-ban. Jogi pályára készült. Egyetemi tanulmányainak elvégzése után szülővárosában mint főjegyző müködött. Amikor a honvédlovasságot megszervezték, elhagyta állását és katonai szolgálatba állott, ahol gyorsan haladt előre. Katonai pályafutását Békésgyulán kezdte meg, majd Pécsre került a 8. honvédhuszárezredhez. Ezután Szegeden teljesitett szolgálatot, ahonnan Segesvárra osztályparancsnoknak helyezték át. Végül rövidebb ideig Marosvásárhelyen ezredparancsnok volt. Betegsége miatt rövidesen kénytelen volt nyugalombahelyezését kérni. Meghalt Budapesten 1899-ben. Özvegye szül. letenyei Lethenyey Vilma, leánya volt Lethenyey Károly 48-as országgyülési képviselőnek és tulajdonosa egy kétszáz éves ősiségnek, amely időközben eladósodván édesanyja példáját követve, maga vette kezébe a gazdaság kezelését és tiz évig szorgalmas munkájával megmentette az ősi vagyont. Utolsó tagja a több mint 300 éves Lethenyey család ezen ágának. A családi név további fennmaradásának érdekében engedélyt kért a királytól, hogy a gyermekei Honthy Béla, a világháboruban hősi halált halt huszárkapitány és Flóra leánya családi nevét felvehessék.

Honthy-Lethenyey Béla, a volt pápai 7. honvédhuszárezred kapitánya. Született Pécsen, 1887-ben. A négy gimnáziumi osztály után a soproni katonai főreáliskolába került. Ennek elvégzése után a a budai polgári főreáliskolában is tett érettségit. Igy kettős érettségivel iratkozott be a Ludovika Akadémiába, ahonnan mint hadnagyot 1909-ben Nagyváradra osztották be. Innen saját kérelmére a pápai 7. honvédhuszárezredhez helyezték át. A világháboru alatt 42 csatában vett részt; igy többek között a gorodeksatanowi ütközetben, az oknai áttörésnél, valamint a kárpáti véres küzdelmekben és a galiciai nagy harcokban. Vitézül és páratlan kitartással harcolt, minden erejét és egészségét feláldozva hazája védelmében. A katonai érdemkereszttel, a Károly-csapatkereszttel és számos más kitüntetéssel jutalmazták érdemeit. A huszárság gyalogositásakor báró Apor Samu hadosztályparancsnok megbizta a lovas-lövészosztályok megszervezésével. Ennek a megbizásnak legnagyobb mértékben eleget tett. A lovas-lövészosztályok történetének megirásával is H. volt megbizva. 1918 nyarán saját kérelmére

Hoiba Tivadar, festő

● TÁRLATOK. Hoiba Tivadar festményeit mától, a békéscsabai Munkácsy Mihály-teremben, Timár József képeit a kaposvári Vaszary János-teremben, Zombori László alkotásait a miskolci Szőnyi István-teremben, Francsics József munkáit Székesfehérvárott, a megyei Művelődési Központban tekinthetik meg a látogatók.

8

O.: Tárlatok

Esti Hírlap, Bp. 1977 nov. 3.